Presented to the
LIBRARY *of the*
UNIVERSITY OF TORONTO
by

MRS. W. E. BENNETT

G. Norwood

St. John's College

Cambridge. May 2nd 1905

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ.

ARISTOTELIS

POLITICA ET ŒCONOMICA

EX EDITIONE

FRIDERICI SYLBURGII.

CUM

VERSIONE LATINA DIONYSII LAMBINI

ET

SYNOPSI ANALYTICA GUL. DU VALLII.

TOM. I.

OXONII,

E TYPOGRAPHEO CLARENDONIANO.

MDCCCX.

PA
3893
P8
1810
t. 1

JOANNI LEONCLAIO

ET

THEODORO CANTERO,

VIRIS CLARISSIMIS,

FRIDERICUS SYLBURGIUS S. P. D.

SICUT reliquos Ariſtotelis tomos, ita hunc quoque ad tales viros mittere libuit, qui doctrina et judicio excellerent: ii enim non tantum tueri noſtra et commendare poſſunt apud alios, ſed etiam nos, ubi forte impegimus, monere, atque inſuper ſuppeditare quæ vel ad horum ipſorum, vel ad aliorum librorum emendationem conducant. Cum ergo ceteros tomos majori ex parte viris apud exteros inſignibus dicaverim, viſi ſunt etiam Germani noſtri aliquam ejus provinciæ partem ſibi depoſcere. In quorum frequentia etſi multi occurrebant qui meritorum gloria honorem iſtum ſibi vindicarent, tamen neſcio quo privilegio ad vos id munus pertinere viſum eſt. Ut enim alia reticeam, et ea tantum quæ hujus loci ſunt, attingam, uterque bonorum ſcriptorum editione doctrinæ et judicii luculenta ſpecimina edidiſtis; et

quidquid a publicis negotiis ſupereſt otii, etiamnum ad bonos auctores non tantum perlegendos, ſed etiam perpurgandos, pro veſtro erga rempublicam ſtudio gnaviter confertis.

Ut autem intelligatis quid a me in hoc tomo ſit præſtitum, ſuperiorem editionem noſtram contuli primum cum Veneta Joannis Baptiſtæ Camotii; deinde cum Baſileenſi, Theodori Zuingeri; quæ præter Petri Victorii et Dionyſii Lambini verſiones, commentarioſque et adnotationes, habet etiam ipſius Zuingeri ſcholia perpetua. Tum ſicubi editiones iſtæ aliquid ſuſpicionis moverent, alteram Baſileenſem, Michaelis Iſingrinii, conſului: atque iſta editionum collatione, ſi manifeſta ſe offerrent vitia, genuinam ſcripturam repoſui: ſin diſcrepans aut dubia occurreret lectio, diverſitatem illam ſeorſum in Notarum libello expoſui. In eundem etiam libellum retuli, ſiquid de mendoſorum ſuſpectorumve locorum emendatione a doctis hominibus notatum animadverterem. Quæ igitur a Victorio partim in Commentariis, partim in Variis lectionibus; quæ item a Lambino et Zuingero; quæ denique a Joachimo Camerario in doctiſſima Politicorum et Œconomicorum explicatione, de talibus locis notata reperi, breviter indicavi: tum ſi quà in Variarum lectionum libris a M. Antonio Mureto, Hieronymo Mercuriale, Joanne Hartungo, et aliis obſervata eſſent, et ipſa paucis attigi. Ex interpretum etiam verſionibus non paucas nec aſpernandas emendationum conjecturas deprompſi. Sed et e noſtro nonnumquam penu, quamvis paupere ac macro, quædam in medium protuli. Ad hæc ut compendioſa et facilis totius voluminis exſtaret σύνοψις, triplicem ei

Indicem adjeci: quorum primo capita cujuſque libri expoſui: alteris duobus verba et res quæ notatu digniores viderentur, alphabeti ordine pertexui: verba et phraſes, Græce; res autem pleraſque, Latine. Quoniam autem a Victorio etiam ante Commentarios quædam diverſæ lectionis adnotatio cum Græco textu fuit edita, volui et ipſam ut in ſuperiore, ita etiam in hac editione denuo prodire, atque adeo noſtris notationibus ſuo merito præire.

Hæc ſunt, Leonclai et Cantere, quæ in hoc tomo a me ſunt præſtita. In quibus etſi hoc unice operam dedi, ut omnes ab elegantiſſimo tomo iſto mendarum maculæ abſtergerentur; tamen ingenue fateor id nequaquam a me uſquequaque eſſe præſtitum, ſed multa veſtræ veſtrique ſimilium ſagacitati atque induſtriæ relicta eſſe. Precor itaque ut horis ſuccisivis in hoc pulcherrimo philoſophiæ foro exſpatiemini, quæque a nobis aut plane non ſunt animadverſa, aut animadverſa ſecius, candide nobis ac per nos reipublicæ impertiatis. In quo ſtudii genere quia ſocietas magnopere tum adjuvat tum acuit, non dubito quin velitis etiam alios ſe nobis ſocios adjungere: in primis autem Julium Pacium, et Simonem Stenium; viros tum in ceteris diſciplinis, tum in hac philoſophiæ parte verſatiſſimos. De quibus ut multa et præclara mihi polliceor, ita ſpero etiam Adrianum Borkium in hanc æmulationis palæſtram eſſe proditurum; qui quanto generis nobilitate præſtat, tanto ardentiore omnis politæ litteraturæ ſtudio adnititur, ut Borkium ſidus micet inter omnes. Quoniam vero harum regionum ea eſt infelicitas, ut fere conjecturis tantum cogamur agere, videntur accerſenda etiam externa auxilia, eorum inprimis qui ditiſſimarum

bibliothecarum ope nos adjuvare poſſunt. Inter eos plurimum adjumenti afferre potuiſſet M. Antonius Muretus; ut tum adnotationes ejus declarant, tum familiares confirmant. Sed cum eo viro præmature orbata ſit reſpublica, ex Italia nobis aſciſcendus erit Fulvius Urſinus, vir de litteris jamdiu præclare meritus: inter Gallos vero tum alii luculentas conferre ſymbolas poterunt, tum præcellentes genere ac doctrina viri, Ludovicus Caſtanæus, et Petrus Pithœus: quorum hic e vetuſto codice, ille ex Mureti theſauris multas et inſignes hujus tomi emendationes habere dicitur. Unde autem ea quæ utrique operi deeſſe cenſentur, vel peti, vel ſperari poſſint, quæſtio eſt admodum anceps: nam ut Politicorum nonum et decimum Cyriacus Stroza non e Græco vertiſſe, ſed de ſuo addidiſſe judicatur, ita etiam ſecundum Œconomicorum ſuppoſuiſſe putatur Leonardus Aretinus: ut de utroque defectu ſupplendo ſpes ſit fere nulla: præſertim cum etiam veteris interpretis ætate libros illos deſideratos fuiſſe conſtet. Niſi forte aliquis nihil Politicis deeſſe, ſed tantum quædam in illis præpoſtere collocata eſſe malit: ſicut Italica Politicorum verſio aliam librorum diſtinctionem habere fertur: quippe quæ vulgo ſiniſtre poſitos in nativum ordinem redegerit.

Hæc mea eſt de pulcherrimi hujus tomi expolitione cogitatio, viri optimi. Quam quia confido vobis quoque placituram eſſe, hoc unum ſupereſt, ut in ea perficienda diligenter mecum laboretis, et tum alios tum eos quos modo dixi viros præſtantes ad Spartam hanc magis ac magis exornandam communibus precibus mecum ſollicitetis. Hos enim ſi nobis adjungere potuerimus, non eſt dubium quin alii quoque viſa tam laudabili æmulatione, ad idem concerta-

tionis genus animum adjecturi ſint, totiſque viribus rem litterariam nobiſcum adjuturi. Valete, viri optimi, et ſtudia conatuſque noſtros juvare pergite.

Francofurdi VI. *Id. Martias*
MDLXXXVII.

ADMONITIO F. S. AD LECTOREM.

Quæ ſignis iſtis [] incluſa paſſim occurrunt, lector, ea ab aliquibus exemplaribus abeſſe memineris: a quibus autem editionibus abſint, plerumque in Notarum libello indicatur. Marginales numeri Græci vulgatam diſtinctionem capitum deſignant: Latini, Zuingeri diſtinctionem ſignificant. Ex eodem Zuingero Notationibus noſtris ſuo loco interſeres ſpicilegium hoc:

P. 11. v. 16. Lambinus pro εὔνοια mavult εὐνομία. P. 12. v. 22. Lamb. cenſet negationem delendam eſſe: vel ſic legendum, εἰ εἰσὶν οἱ μὲν· i. *utrum alii ſint natura ſervi, alii liberi, necne.* P. 19. v. 21. L. explicatius leg. καὶ νόμῳ παντάπασι. P. 23. v. 3. Zuing. poſt τῶν ζώων addit, διὰ τίχνης δὲ ἡ μεταβλητική: et rurſum v. 6. poſt τῆς δὲ, expungit μεταβλητικῆς. P. 55. v. 6. L. l. ἀλλὰ καὶ ἂν μὴ ἐπιθ. P. 55. v. 28. L. l. ὅσον συμφέρει πλῆθ. P. 56. v. 22. pro εἴρηκε L. ſuſpicatur legendum διήρηκε, vel διώρικε *definivit, diſtinxit.* P. 92. v. 7. L. l. καὶ ταξιαρχεῖν ταξιαρχηθέντα, καὶ λοχαγεῖν λοχαγηθέντα. P. 97. v. 7. L. copulate legit, καὶ κατὰ τὸ ἁπλῶς δίκαιον. Idem P. 98. v. 10. legit, καὶ μάλιστα· μετ' αὐτῆς. P. 108. v. 14. Lamb. legit, ποιεῖ φανερὸν ὅτι δεῖ οὐδὲν ἕτερον οὕτως ὡς τοὺς νόμους εἶναι κυρίους.

N B. *Ne lectorum commoda, quibus aut Sylburgii aut Du Vallii editio familiarior fuerat, neglexiſſe videremur, utriuſque paginas ad marginem adſcribi juſſimus ; ad oram nempe exteriorem Du Vallianæ, ad interiorem Sylburgianæ.*

SYNOPSIS

POLITICORUM ARISTOTELIS.

UT Theologia ſive Metaphyſica ἀρχικωτάτη τῶν ἐπιστημῶν, princeps ſumma ſcientiarum ab Ariſtotele dicta eſt cap. 2. lib. i. Metaph. in genere contemplandi ſcilicet, ſive Theoretice, (ut ego quidem interpretor) et ratione cognitionis excellentiſſimæ, quæ de Deo eſt, rebuſque præſtantiſſimis, et conſtantiſſimis: ſic Politica ab eodem dicitur, κυριωτάτη, καὶ μάλιστα ἀρχιτεκτονικὴ, maxime domina, et jure optimo omnium ſcientiarum artiumque imperatrix cap. 1. lib. i. Ethicorum ad Nicomachum, in genere agendi ſcilicet ſive practice, et quoad imperium ac directionem externam, ſeu civilem. Cap. 1. vel juxta Perion. 2. lib. i. Ethic. Τίνας γὰρ εἶναι χρεὼν τῶν ἐπιστημῶν ἐν ταῖς πόλεσι, καὶ ποίας ἑκάστους μανθάνειν, καὶ μέχρι τίνος, αὕτη διατάττει. Ὁρῶμεν δὲ καὶ τὰς ἐντιμοτάτας τῶν δυνάμεων, ὑπὸ ταύτην οὔσας, οἷον στρατηγικὴν, οἰκονομικὴν, ῥητορικήν. Enimvero Politica præcipit decernitque de omnibus ſcientiis, quaſnam ſcilicet ſcientias tractari oporteat in civitatibus, et quo fine, et quibus modis. Sed et videmus facultates arteſve nobiliſſimas ipſi Politicæ eſſe ſubjectas, ut militarem ſive imperatoriam, œconomicam, et oratoriam. Quare ut artium omnium proprie dictarum, itemque practicarum et moralium diſciplinarum abſolute princeps eſt, ac regina Politica; Sic et ſcientiis contemplantibus, ut Phyſica, imo et Theologia, dici poteſt aliquatenus, καὶ κατά τι, et ſecundum quid illuſtrior, et ſuperior, quatenus ſcilicet certas quaſdam earum tradendarum leges, formulaſque civiles et externas tradit, ut quod in tali loco, ab hoc vel illo profeſſore, tali hora, tanto tempore doceantur. Hinc igitur honorificis titulis iiſque pluribus inſignita et decorata fuit Politica, quæ ab aliis ſapientiæ humanæ parens, ab aliis magiſtra legum; nunc ſcientia regum, princi-

Et cap. 12. lib. iii. Polit.

Politica regina ſcientiarum practice, et quoad externam directionem.

pum, imperatorum, nunc ἐπιστήμη καὶ δύναμις βασιλικὴ, ſcientia, et facultas regia; nunc ars regnandi, nunc τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας συνεκτικὸν, coagulum et nexus ſocietatis humanæ, alias ἐπιστήμη πασῶν ἐπιστατικὴ, ſcientia directrix cæterarum, alias virtus omnium humanarum perfectiſſima a Socrate, Xenophonte, Platone, Plutarcho et aliis fuerit appellata. Neque id quidem immerito. Eſt enim Politica, Scientia hominum regendorum; vel civitatis ſeu reipublicæ juſte ſapienterque adminiſtrandæ, ut videlicet ii qui in eadem republica, civitate, aut regno vivunt, omnes bene feliciterque habeant; virtutem non domi tantum et erga ſuos, ſed palam et publice, erga principem, conciveſque ſuos bono animo exerceant, ſalubriter degant, bonis externis non egeant, ſummaque tandem pace potiantur. Quibus officiis, et finibus, nihil profecto melius ac præſtantius eſſe poteſt, cum iis publica ſalus, et felicitas totius humani generis contineatur. Habet vero nomen Politica, ἀπὸ τῆς πολιτείας, quæ vox civitatis ordinem et adminiſtrationem ſignificat, τάξιν τῆς πόλεως, ut infra cap. 6. et 7. lib. iii. Politic. loquitur Ariſtoteles: πόλις enim civitas eſt, unde πολιτεία καὶ πολίτευμα, civitatis gubernatio, et πολίτης, id eſt civis. Ut ergo civitas eſt civium unitas, ſive hominum jure ſociatorum multitudo rite congregata; ſic πολιτεία, vel reſpublica, eſt ipſa civitatis aut civium ordinatio, ſive directio. Quanquam civitas Ariſtoteli ſocietas eſt perfecta, multiſque vicis conſtans, omni genere bonorum abundans, et ad bene vivendum inſtituta ex cap. 2. lib. i. Polit. Et ſocietatis quidem Politicæ origo prima a familiis eſt, ſive domibus, ex quibus ſcilicet amplificatis vici, et tandem civitates, urbeſque extiterunt. Ad ſocietatem vero ſeu ad vitæ communionem adducti fuere homines natura, indigentia, et injuriis. Natura quidem, quia homo natura eſt animal politicum, et ſocietatis amans. Indigentia, quia non habet unus a ſe omnia, ſed aliorum opera, arte, et auxilio eget. Injuriis, quia poſſunt homines alii ab aliis vexari, tam ab externis, quam a domeſticis; et ſæpe ſæpius lites et controverſiæ oriuntur: quæ ut dirimantur, et injuriæ etiam depellantur, opus ſane eſt lege, rege, judice, magiſtratu prudente, juſto et potente, cujus judicio et auctoritate homines gubernentur. Hinc igitur civitas, hinc Politica, quæ ſcientia eſt hominum prudenter et juſte regendorum, et cujus finis eſt Εὐνομία, publicaque hominum omnium beatitudo, atque adeo bonorum omnium maximum et abſolutiſſimum. Hæc vice procœmii.

τὴ πόλις.

Civitas e domibus.

Cauſæ ſocietatis Politicæ.

SUMMA LIBRORUM POLITICORUM ARISTOTELIS.

REMPUBLICAM, civiliſque ſocietatis leges et optima inſtituta ampliſſime ac pulcherrime deſcripturus Ariſtoteles, diſciplinæ Politicæ initia ſumit ab explicatione partium civitatis: quas libro primo diligenter enotat ac diſtinguit, ubi de domo, familia, vico, vicinia, viro, uxore, conjugio, hero, ſervo, ſervili imperio, arte quæſtuaria, re uxoria, et paterno imperio, uberrime diſſerit. Tum pro ſua docendi ratione ac methodo, antequam ipſe ſtatuat de optima republica, et gubernandi forma præſtantiore, proponit libro ſecundo varias reipublicæ, ſive gubernationis Politicæ formas, quas nobiliſſimi quique legiſlatores tenuerunt, aut Philoſophi celebriores deſcripſerunt. Libro autem tertio agit de Civitate, et cive, de republica, ſive politia, ejuſque formis, ſive generibus, regno ſcilicet (quod appellat nunc βασιλείαν, nunc μοναρχίαν) Ariſtocratia, et Politia: quæ tertia ratio regiminis commune nomen retinet: ubi etiam oppoſitas regiminum formas, Tyrannidem, Oligarchiam, Democratiam perſtringit, et ſub finem libri maxime de regno pertractat.

Libro quarto agit de Republica, id eſt de Politia, tertia illa boni regiminis forma: item de Democratia, ei oppoſita; Oligarchia etiam, et Tyrannide. His ſubjungit Senatus, Magiſtratus, et judiciorum deſcriptionem.

Libro quinto, de cauſis mutationum, ſubverſionum, conſervationum reipublicæ, tractat ſapienter et copioſe.

Libro ſexto, de Democratia et Oligarchia iterum diſſerit; eo quod ſuo tempore celebres eſſent hæ duæ regiminis formæ.

Libro ſeptimo et octavo, de optimo gubernandi ſtatu, perfectaque republica egregie et luculenter, et ex proprio ſenſu ac judicio philoſophatur; docetque quibus in rebus optima et beatiſſima civium vita collocanda ſit. Ubi de ratione urbium condendarum, earum ſitu et magnitudine, agro ad urbem extruendam commodiſſimo, incolis ſive civibus, publicorum locorum ædificatione, recta civium inſtitutione, matrimonio, ejuſve celebrandi tempore, liberis alendis, et educandis. Atque hæc quidem exequitur ſeptimo libro.

Octavo autem de inſtitutione puerorum, et artibus iis quibus debeant informari; Grammatica, Gymnaſtica, Muſica. Sed perincommode ac infeliciter accidit, ut hic ſit finis Politicorum Ari-

ſtotelis; et prima tantum reipublicæ Ariſtoteleæ, ſane quam omnium quæ a veteribus deſcriptæ ſunt, optimæ ac pulcherrimæ; inſtitutio, ætas, ac pueritia nobis hodie ſola ſuperſit, et pars quædam adoleſcentiæ. Reliqua enim profecto longe majora, ampliora, et forte omnium præclariſſima, vel temporum injuria, vel incuria hominum, non ſine doctrinæ Politicæ damno interciderunt. Eſt igitur opus hoc Ariſtotelis πολιτικῶν, ſive de Republica, μείουρον καὶ ἀτελὲς, mutilum quidem et imperfectum, ſed tamen præclarum, elegans, eximium, illuſtre, plenum doctrina, et ingenio, ſed et methodo et accurate deſcriptum, atque etiam ſtylo faciliore, diffuſiore, ac liquidiore exaratum, et regum principumque omnium otio ac lectione digniſſimum.

LIBER PRIMUS POLITICORUM.

ABSOLVITUR capitibus juxta præſentem editionem, et Dionyſii Lambini verſionem, tredecim; juxta Perionii, Caſi et Giphanii ordinationem, octo; ſed quæ in tres partes reduci poſſint. 1. Eſt de domo et vicis: quæ ſcilicet partes ſunt civitatis, quam hoc loco deſcripturus eſt Ariſtoteles. 2. De re domeſtica, ſive περὶ τῆς οἰκονομίας, cujus tres formæ ſive ſocietates explicantur, herilis; conjugalis, ſive uxoria; et paterna, ſive patria. 3. De arte quæſtuaria, ſive de ratione rei quærendæ, quam Græci χρηματιστικὴν nominant. Quanquam ſic diſpoſita eſt rerum tractatio, ut poſt explicatam herilem ſocietatem, ſtatim de Chrematiſtica dicatur, deinde vero ad rem conjugalem et paternam ſermo convertatur.

Ad Cap. primum.

πᾶσα κοινωνία ἀγαθοῦ τινος ἕνεκεν.

Orditur ab illuſtri, ut ſolet, proloquio. Omnem ſcilicet ſocietatem eſſe propter bonum aliquod inſtitutam; ut hinc doceat civitatem ſive ſocietatem civilem, quæ omnium eſt præcipua et nobiliſſima, eſſe propter bonum omnium ſummum et præſtantiſſimum inſtitutam. Tum arguit eos qui putant Politicum, Baſilicum, Œconomicum, et Deſpoticum idem eſſe, et ſolo numero differre. Ait enim ſpecie et officiis differre. Tertio methodum ponit cognoſcendæ civitatis, ut nimirum primo ſit diſpiciendum,

quibus ex partibus civitas conſtet. Quo loco notat methodum Analyticam, et Syntheticam : ſed hanc hic ſequi videtur.

Ad Cap. ſecundum.

Rem Œconomicam ſive ſocietatem domeſticam expoſiturus, (eſt enim primus hic liber potius œconomicus quam politicus) ſtatuit primo neceſſum eſſe eos conjungi, καὶ συνδυάζεσθαι, quorum alter ſine altero eſſe, ſeu vivere commode non poteſt. Ut ſunt mas et fœmina, qui τῆς γενέσεως ἕνεκεν, procurationis gratia copulantur, naturæ inſtinctu, non ἐκ προαιρέσεως, ex conſilio, ut in cæteris animantibus. Ex quo colligit maris et fœminæ conjunctionem eſſe naturalem. Deinde docet ea etiam naturæ lege conjungi, quorum unum natura imperat, alterum obtemperat. Illud autem imperare natura quod prudentia conſilioque præcellit ; et mente plurimum valet. Obtemperare autem ſeu imperio ſubjici id quod corpus robuſtum a natura habet, ut poſſit ea præſtare quæ ſibi imperantur. Unde ſignificat Herilem ſocietatem, quæ eſt inter herum imperantem, et ſervum obtemperantem, ſi modo ille animo valeat, hic corpore, eſſe etiam naturalem. Ubi monet, fœminam diſtingui a ſervo, per naturam : nempe quia fœminæ naturalis uſus eſt generatio ; ſervi autem, miniſterium commune domus. Οὐδὲν γὰρ ἡ φύσις ποιεῖ τοιοῦτον, οἷον χαλκότυποι τὴν Δελφικὴν μάχαιραν πενιχρῶς. Nihil quippe natura facit tenuiter et parce, ut fabri gladium Delphicum, quo ſacrificuli olim utebantur in victimis mactandis, et carnifices in nocentibus percutiendis; ἀλλ' ἓν πρὸς ἕν, ſed unum (inſtrumentum ſupple,) ad unum (uſum, ſupple) puta mulierem ad generationem, ſervum ad miniſterium commune. Concludit ergo e duabus hiſce ſocietatibus, uxoria et ſervili, familiam ſeu domum primo conſtare : Definitque domum, ſocietatem in omnes vitæ dies conſtitutam, ſecundum naturam. Cujus habitatores vocatos eſſe ait a Charonda legiſlatore ὁμοσιπύους, *convictores*, et eadem arca panaria utentes : vel ὁμοκάπνους, eodem foco etiam utentes, ab Epimenide Cretenſi. Tum definit κώμην, vicum, primam ſocietatem e pluribus domibus conflatam, alicujus quidem boni et uſus gratia : ſed non quotidiani : quia qui in eodem vico manent non quotidie ſibi adſunt, ut qui in eadem familia vivunt. Eſſe vero κώμην, vicum, ἀποικίαν τί κώμης οἰκίας, coloniam aliquam domus ſecundum naturam, quæ contineat conſanguineos et collactaneos, ὁμογάλακτας, qui ſcilicet in eadem domo fuerunt prius enutriti, deinde vero in alias domos,

Conjunctio maris et fœminæ eſt naturalis.

Prudentior natura imperat.

Gladius Delphicus quid.

τοὺς οἴκους.

unde vicus exiſtit, diſperſi, uni tamen antiquiori, id eſt patrifamilias obedientes. Hinc colligit imperiorum primum in civitatibus fuiſſe regnum. Cum enim civiles ſocietates ortæ ſint e domeſticis, hæ autem, regio veluti imperio regantur (pater enim familias eſt veluti rex familiæ ſuæ) profecto civiles etiam ſocietates regno fuerunt principio adminiſtratæ. Accedit quod Dii ipſi uni ſummo regi, id eſt Jovi, pareant, ſemperque olim paruerint. Ergo et homines principio regibus paruerunt; qui ſcilicet, ut ſpecie et figura, ſic et vitæ ac imperii modo, Diis ſe ſimiles arbitrantur. Poſtea definit τὴν πόλιν, civitatem (et hinc incipiunt quidam caput tertium) Societatem perfectam ex pluribus vicis conflatam, in qua id omne quod ſatis eſt, perfectiſſime inſit, et quæ orta quidem ſit vivendi cauſa: conſtituta autem permaneat bene vivendi cauſa. Addit civitatem eſſe ſecundum naturam, ut priores ſocietates e quibus conſtat. Hominem etiam natura eſſe πολιτικὸν ζῶον animal civile. Cui ideo ſermo tributus ſit, ſcilicet ad juſtitiæ cultum, et ad jus dicendum, ut animantibus vox ad moleſti et jucundi ſignificationem. Sermo enim ad utilia et noxia confert, quæ ad juſtitiam ſpectant. Quare ὁ ἄπολις, qui a civitate ſegregatus eſt, vel fera eſt, vel Deus, non homo: Qui ſcilicet vel ob morum feritatem non poſſit inter homines agere: vel ob αὐτάρκειαν, ſive bonorum ſufficientem copiam, non egeat hominum ſocietate et auxilio. Concludit civitatis fundatorem maximorum bonorum auctorem fuiſſe, juſtitiæ ſcilicet: unde δίκη, judicium, quod eſt πολιτικῆς κοινωνίας τάξις, *civilis ſocietatis ordo*, quo nihil melius, nihil excellentius. Hoc loco arma hominis vocat prudentiam et virtutem; atque nihil eſſe juſto perfectoque homine melius; eodem injuſto nihil deterius, præſertim armato.

τί πόλις.

Homo natura animal civile.

ἀνθρώπου ὅπλα φρόνησις, καὶ ἀρετή.

Ad Cap. tertium.

Dicturus περὶ οἰκονομίας, ab ejus ſimpliciſſimis partibus orditur, quæ ſunt δεσπότης καὶ δοῦλος, dominus et ſervus; καὶ πόσις καὶ ἄλοχος, et vir et uxor; καὶ πατὴρ καὶ τέκνα, et pater et liberi. Unde exiſtunt rationes ſeu formæ tres domus ſive familiæ, δεσποτικὴ, γαμικὴ, τεκνοποιητική. Quibus annumeratur χρηματιστικὴ, id eſt, ratio rei nummariæ comparandæ, vel ars quæſtuaria. Dicendum ergo ante omnia de domino et ſervo.

Societas familiaris triplex.

Ad Cap. quartum.

Statuit primo τὴν κτῆσιν, poſſeſſionem, ſive rem familiarem, eſſe

partem domus, cum ſine re vivere nemo queat; atque adeo κτητικὴν, eſſe partem τῆς οἰκονομίας. Deinde ut cæterarum artium, ſic œconomicæ eſſe ſua inſtrumenta. Et horum quidem alia eſſe ἄψυχα, inanimata, ut gubernaculum navis: alia ἔμψυχα, animata, ut eſt proræ præfectus: Servum autem eſſe rem poſſeſſam, κτῆμα, et inſtrumentum animatum, καὶ ὑπηρέτην τῶν πρὸς τὴν πρᾶξιν, et miniſtrum eorum quæ ad actionem et vitæ humanæ uſum pertinent, non quæ ad effectionem τὴν ποίησιν. Quare ſervum τὸν τί δοῦλος. δοῦλον, eſſe ὄργανον πρακτικὸν, non ποιητικὸν, ut eſt gladius, dolabra: omninoque Domini, ſed ita ut ſit χωριστὸν, ſeparatum, non conjunctum, ut manus. Unde definitur ſervus inſtrumentum animatum, agens, et ſeparatum, non ſui ſed alieni juris. Placet ſervi Apelleam deſcriptionem et picturam obiter attexere. Pinxit hominem aures aſininas habentem, ut ſignificaret ſervum in audiendo domini conſilio tardum eſſe debere, non celerem, nec curioſum; item nares porcinas, ut diligentiam in ſentiendo et olfaciendo domini commodo exprimeret; manus etiam omni genere inſtrumentorum refertas, ut miniſtrandi animum ad omnia officia præparatum; ventrem macilentum, ut vitæ frugalitatem; pedes cervinos, ut celeritatem et agilitatem corporis ad prompte exequendum; labia ſeris duabus clauſa et obſignata, ut fidem et taciturnitatem repræſentaret. Res familiæ ris eſt pars domus.

Ad Cap. quintum.

Statuit eſſe ſervitutem naturalem; ſive quod idem eſt, quoſdam homines eſſe natura ſervos; ut et quoſdam natura liberos et dominos: probationis formula eſt. Quæ ex multis partibus conſtant conjunctis vel diviſis, in iis eſt unum quid, quod per naturam imperat, et alterum quod paret. Atqui hominum ſocietas conſtat multis partibus diviſis, id eſt diverſis perſonis: ergo in hominum ſocietate erit unum quid, quod imperet; alterum quod pareat. Sed ante probationem majoris quatuor Theoremata præmittit. 1. Imperare et parere eſſe neceſſarium et utile. 2. Quædam ad imperandum, quædam ad parendum nata eſſe, et a primo ſui ortu ſic comparata. 3. Imperiorum plura et diverſa eſſe genera. 4. Imperium aliud eſſe alio præſtantius. Sic imperium in homines nobilius eſſe imperio in beſtias. His poſitis probat allati ſyllogiſmi propoſitionem, tam in rebus inanimis, quam animatis. In inanimis enim docet imperium eſſe harmonicum, quo ſcilicet partes inter ſe eleganter conſentiunt, ita ut ipſa forma, harmonia et Eſt quædam naturalis ſervitus. Inſignia Theoremata.

ratio diſpoſitionis ſit veluti imperans, materia autem ſive res ipſæ diſpoſitæ, ſint ut obtemperans. In animatis vero tribus modis principatum reperiri: primo ratione partium, animæ ſcilicet et corporis: illam enim naturaliter imperare, hoc obtemperare. Et tale quidem imperium eſſe deſpoticum ſeu herile, id eſt quale domini in ſervum; imperium autem mentis in appetitum, eſſe politicum et baſilicum. Secundo ratione ipſorum animalium inter ſe comparatorum: iis enim imperare hominem, ut eorum principem vel dominum. Tertio ratione ſexus. Marem enim natura imperare, fœminam parere. Si igitur hominum alii ab aliis diſtent, ut anima a corpore, ut beſtia ab homine, certe æquum erit, (ut inter hæc, ſic inter illos) eſſe naturalem quandam imperandi et parendi legem, adeo ut alii natura imperent, alii natura ſerviant. Hos igitur ſic inter ſe eſſe diſtinctos, ut qui animo et ratione prudentiaque plurimum natura valent, lege naturæ ſint domini; qui vero corpore præpollent, atque ejus uſu et officio ita excellunt, ut nihil ab iis aliud expectari poſſit melius ac præſtabilius, hi natura ſint ſervi, qui ſcilicet nati ſunt, ut non ſui ſint ſed alterius, et non ſua propriaque ratione et conſilio vivant, ſed alterius. Concludit naturam velle corpora, τῶν ἐλευθέρων καὶ τῶν δούλων, liberorum et ſervorum, diverſa facere; hæc quidem ad uſus vitæ neceſſarios, et commune miniſterium idonea: illa autem erecta, et ad civilem vitam non ad officia corporis, comparata. Accidere tamen ſæpe contrarium, ut ſcilicet alii corpora, alii animos habeant, τῶν ἐλευθέρων.

Anima imperat corpori deſpotice: mens appetitui politice.

Qui mente valent domini ſunt natura: qui corpore, ſervi.

Ad Cap. ſextum.

Datur ſervitus legalis.

Statuit eſſe ſervitutem aliquam legitimam et ex hominum inſtituto, diverſam ab ea quæ naturalis dicitur. Qua ſervitutis diſtinctione poſita, excuſat eos qui negabant eſſe ſervos a natura ullos. Significat enim eos de ſervis bello captis, et legitimis, καὶ κατὰ νόμον, locutos fuiſſe. Quo ſenſu fatetur ipſe nullos eſſe natura ſervos: Tales enim ſervi ſunt κατὰ συνθήκην, ex hominum communi pacto et inſtitutione, id eſt, ut loquuntur Juriſconſulti, ex jure gentium. Quod eſt ejuſmodi, ut bello capta, ſint eorum qui vicerunt, atque adeo victi ſerviant victoribus. Hanc tamen ſervitutem ait nonnullos gravem et iniquam exiſtimaſſe, quod injuſtum videatur, ob ſolam potentiam alterum dominari, et ob ſolam imbecillitatem ſervire alterum: deberi enim imperia virtuti, non potentiæ: Alios vero juſtam putaſſe, quod virtus τυγχάνουσα

χορηγίας, instructa commeatu, et adjumentis ac viribus freta, maxime vim facere possit. Item quod æquum sit virtutem imperare: at virtus sive præstantia quædam, et pugnandi fœlix dexteritas est in victore, quæ non est in victo. Sed sapienter controversiam dirimit Aristoteles, cum ait bellicam servitutem ex parte justam esse et secundum quid, quatenus scilicet lege communi, et jure gentium, quod hoc loco τῆς ὁμολογίας nomine significatur, est constituta; absolute autem, ὅλως, universe et simpliciter non esse justam. Primo quia fieri potest, ut bellum sit injustum; ergo quicquid ex tali bello continget, erit injustum; At fieri potest ut ex tali bello sequatur servitus, ita ut ii qui victi fuerint, aliis injuste pugnantibus servire cogantur: Talis igitur servitus erit injusta. Secundo sequeretur omnes bello captos et victos jure esse et dici debere servos; at hoc absurdum. Sic enim præstantissimos quosque, καὶ τοὺς εὐγενεστάτους, virtute, prudentia, fortitudine ac generis nobilitate illustres, liceret servos appellare, si videlicet bello capti essent; quod sane videtur iniquum, cum hi sint natura et suo merito liberi ac domini. Hinc apparet, inquit, esse alios ubique ac semper servos, qui scilicet tales sunt natura; alios minime. Item alios esse simpliciter ac ubique nobiles, alios οὐχ ἁπλῶς, sed tantum domi suæ, et ex parte, atque opinione. Quibus verbis docere intendit libertatem, et servitutem, nobilitatem et ignobilitatem, non ex fortuna aut bello, sed ex perfectione naturali, prudentia, virtute, aut contrariis esse æstimandam. Quæ doctrina pulcherrima est, et in Ethnico Philosopho admiranda, principatum et nobilitatem ad prudentiam et virtutem referente. Licet idipsum satyricus poeta cecinerit.

Servitus bellica seu legalis, aliquatenus justa, simpliciter non justa.

Libertas, et nobilitas a virtute.

Tota licet veteres exornent undique ceræ Juvenalis.
Atria; Nobilitas sola est atque unica virtus.

Concludit inter dominum et servum natura amicitiam reperiri, communemque utilitatem; nihil autem tale inter dominos et servos ex bello, καὶ κατὰ νόμον, quia nempe illis, non his, natura sic consuluit, ut utrumque suaviter utiliterque conjunxerit; dum scilicet imperium domini ipsi domino commodum, et servitutem ipsi servo utilem instituit, adeo ut justissimum sit et utrique maxime consentaneum, ut hic serviat, ille imperet.

Servitus naturalis ipsi servo utilis.

Ad Cap. septimum.

Statuit, τὴν δεσποτείαν, καὶ πολιτικὴν, imperium herile et civile differre; quod civile sit eorum qui natura sunt liberi; herile au-

tem ſervorum. Item domeſticum ſit monarchicum, ſive unius præſtantioris; civile plurium, qui liberi ſint et æquales. Hic enim per civile imperium intelligendum eſt illud reipublicæ genus, quod politia dicitur, ubi multi ſunt imperantes, puta multiplices magiſtratus; et cives omnes ſunt liberi, inter quos imperandi et parendi eſt viciſſitudo, ut inter pares. Tum docet dominum ſive herum non ex ſcientia dominandi, aut poſſeſſione ſervorum, ſed ex eorum uſu eſſe dominum: neque vero ſcientiam herilem, aut ſervilem, magnum aut egregium quid continere: atque hinc fieri ut qui domini hac rei familiaris cura ſeſe poſſunt liberare, ut cum ditiores ſunt, conſtituant ἐπίτροπον, ſive procuratorem, Gallice, *un intendant:* Ipſi vero ad res graviores animum adjungant: puta ad rempublicam, vel ad Philoſophiam, ἢ πολιτεύονται, ἢ φιλοσοφοῦσιν. Hinc colligitur ſtudiorum philoſophicorum nobilitas.

Scientia herilis οὐδὲν ἔχει σεμνόν.

Ad Cap. octavum.

Œconomica eſt vel perſonarum, ut patrisfamilias, uxoris, liberorum, ſervorum: vel rerum, ut ſunt poſſeſſiones et divitiæ. Egit ſupra Ariſtoteles de Hero et ſervis; itaque de uxore et liberis dicere deinceps oportebat; ſed quia τὴν κτητικὴν καὶ κτήματα, artem quæſtuariam, et poſſeſſiones ſive res, jam ſupra cap. 3. attigerat: ideo relicta in finem libri perſonarum conſideratione, res nunc explicat, et artem poſſidendi, quæ χρηματιστικὴ dicitur, ſive rei nummariæ quærendæ ratio, docte graviterque pertractat, ſumpta hinc occaſione, quod ſervus ſit pars poſſeſſionis, vel res aliqua poſſeſſa.

Statuit igitur primo Chrematiſticam differre ab œconomica, quia utriuſque ſint diverſæ rationes et officia; cum illius ſit τὸ πορίσασθαι, quærere et ſuppeditare, hujus τὸ χρήσασθαι, uti. Secundo quærit, an Chrematiſtica ſive ars quæſtuaria ſit pars œconomicæ, vel ejus famula, et adminiſtra. Reſpondet facta diſtinctione Chrematiſtices in Naturalem, et Artificialem. Ideo autem dividit hoc modo Chrematiſticam, quod res familiaris, vel a natura, vel ab arte ſuppeditetur ſine commerciis. Naturalem ergo quæſtuariam ſubdividit ſecundum vitæ genera et modos. Hi vero alimentorum et victus differentia dijudicantur. Hinc enim animalia pro ratione diverſa pabuli et victus, diverſum etiam vitæ genus ac modum ſequuntur, unde alia ἀγελαῖα, gregalia, vel congregata; alia σποραδικὰ, ſolivaga, quæ ſparſim et vage vivunt:

Chrematiſtica quærit, œconomica utitur.

Quæſtuaria naturalis.

hæc ſiquidem ſunt ζωοφάγα, et alia animalia devorant; illa καρποφάγα, et fructus comedunt; alia ſunt παμφάγα, quæ omni genere pabuli veſcuntur. Tum docet eandem eſſe in hominibus rationem, quorum ſcilicet diverſa ſint vivendi genera, quæ tamen ad tria potiſſimum reducantur. Primum eſt νομάδων, paſtorum, quos ait eſſe hominum ἀργοτάτους, pigerrimos, quibus ſcilicet victus contingat, ἀπὸ τῶν ἡμέρων ζώων, a manſuetis et cicuribus animalibus ſine labore, ὥσπερ γεωργίαν ζῶσαν γεωργοῦσι, quaſi vivam agriculturam, pecora agendo, exercentibus. Secundum eſt venatorum, qui ἀπὸ θήρας ζῶσι, ex venatione vivunt, id eſt, captura θηρίων ἀγρίων. Ut enim primum vitæ genus eſt cicurum, ſic ſecundum ferarum. Diſtinguit vero varias venationis ſeu capturæ ſpecies, λῃστείαν, latrocinium; ἁλιείαν, piſcatum; aucupium, et ferarum quadrupedum perſecutionem. Tertium eſt agricolarum, ſive eorum qui victum petunt ex terræ frugibus et fructibus arborum, et qui ſic vivunt, ſunt quamplurimi. Et hæc vivendi genera a natura eſſe concludit. Ubi obiter annotat, ſtirpes eſſe in gratiam animalium, animalia autem cætera propter hominem. Addit, πολεμικὴν, id eſt artem bellicam, eſſe κτητικὴν quandam ſive artis quæſtuariæ ſpeciem; cum ſit quædam venationis ſpecies, videlicet hominum eorum, qui cum ad parendum nati ſint, parere tamen nolunt. Tanquam tale bellum natura ſit juſtum. Unde quæſtionem antea propoſitam ſolvit. Chrematiſticen ſcilicet ſive Cteticam naturalem, eſſe partem Œconomicæ; illamque eſſe neceſſariam Œconomis, et Politicis. Atque interim veras divitias eas eſſe, quæ ad naturalem illam Quæſtuariam pertinent, ut ſunt fruges, fructus, pecora, et ſimilia: nempe quia ſatis ſunt ad vivendum, et præterea finitæ ſunt. Veræ enim divitiæ in infinitum abire non debent: alioqui nemo revera dives unquam diceretur, hominesque omnes ſemper eſſent egeni ac pauperes. Falſo enim dixit Solon, πλούτου δ' οὐθὲν τέρμα, non eſſe divitiarum finem, niſi de divitiis iis loquatur, quæ non quidem naturales, ſed potius humanæ ſunt et artificiales: quæ ſcilicet ex commerciis ac rerum permutationibus comparantur. De his enim verum eſt illud, quod dici ſolet,

Finis opum nullus poſitus mortalibus ægris.

Sed tales divitiæ ut ſunt pecuniæ, non ſunt veræ divitiæ, ut dicet cap. ſequenti.

Vita paſtoritia.

Venatoria.

Agricultura.

Omnia propter hominem.

Juſtum eſt homines natura ſervos bello venari.

Veræ divitiæ ſunt a natura.

Ad Cap. nonum.

De artificiali quæstuaria.

Agit de alio genere Ctetices ſive quæſtuariæ, quod ait maxime proprie dici Chrematiſticen, quæ nimirum ſit artificialis ratio rei quærendæ diverſa a naturali ſuperius expoſita. Docet igitur primo rei cujuſque poſſeſſæ, ἑκάστου κτήματος, eſſe uſus duos per ſe. Unum quidem proprium rei qua talis eſt, ut eſt ὑπόδεσις, calceatio reſpectu τοῦ ὑποδήματος, calcei. Nam proprius uſus calcei eſt calceatio. Alterum non proprium licet per ſe. Ut eſt μεταβλητικὴ, permutatio rei, puta calcei. Non enim calceo uti dumtaxat poſſumus ad calceationem, ſed etiam ἀλλαγῆς ἕνεκεν, permutationis ergo, puta vendendo, ſive calceum permutando, ut victum inde vel pecuniam comparemus. Permutatio igitur eſt uſus rei per ſe, non tamen proprius. Docet ſecundo indigentiam et copiam eſſe cauſas permutationis. Ideo enim fieri rerum permutationem, quod alii certis rebus abundent, alii egeant. Sic quia natio una eget vino, et abundat tritico: altera contra; illa ſuum triticum commutat cum hujus vino. Unde ſit utrique ſatis. Et hoc quidem modo, ἐκ τοῦ κατὰ φύσιν, ex eo quod eſt ſecundum naturam, primum ortam eſſe ait permutationem: Quia ſic ad uſus vitæ neceſſarios refertur, et ad id quod ſatis eſt. At τὴν καπηλικὴν, mercaturam non eſſe Quæſtuariæ naturalis; quia Quæſtuaria naturalis eſt propter neceſſaria et ea quæ ſunt ſatis: At mercatura quærit majora et plura quam quæ ſint ſatis. Docet tertio, mercaturæ nullum eſſe uſum ἐν πρώτῃ κοινωνίᾳ, id eſt in prima ſocietate, quæ eſt domus ſive familia; quia in domo omnia ſunt communia. Non eſt autem mercaturæ locus, ubi eſt rerum communis uſus. Eſſe vero mercaturæ uſum in amplificata ſocietate, id eſt in vicis, et aliis ſocietatibus diſtinctis et ſeparatis: ubi ſcilicet rerum uſus et dominia diſtincta ſint. Hoc loco notandum venit vocabulum, καπηλικὴ, quod nos mercaturam vertimus, ſumi ab Ariſtotele generatim, pro quavis mercandi ratione, ſive domi fiat, ſive alibi, ſive exportando, ſive importando: ideoque male nonnullos vertere cauponariam, quæ eſt mercatura domi facta. Sunt enim, ut obiter dicam ex Platone, tria mercaturæ genera αὐτοπωλικὸν, quod eſt eorum, qui ſuas ipſi res et fructus vendunt, ut ruſtici et opifices, ἐμπορικὸν, eorum qui merces exportant, vel important, quaſi peregrinantes; καπηλικὸν, eorum qui domi ſuæ merces ſuas venditant. Docet quarto Numorum uſum recte et ſapienter fuiſſe introductum, ad mercaturæ ſcilicet facilitatem.

Copia et egeſtas ſunt cauſæ permutationis.

τί καπηλική.

In Sophiſta.

De Numo, lib. v. Ethic. c. 5.

Res enim pro rebus non ſemper dari et commutari facile poſſunt: Præſertim cum loca ſive regiones a ſe invicem longiſſime diſtant. Quare opus fuit communi quodam facilique inſtrumento, ut eſt numus, ad commoditatem permutationis; ſive numus gravis eſſet, id eſt ferreus, vel argenteus, et definitæ magnitudinis ac ponderis, qualis fuit initio; ſive ſignatus: id eſt certo charactere qui valoris eſſet index, notatus et diſtinctus, ut poſtea. Docet quinto ex Numi inſtitutione et uſu ſecutam artem pecuniæ accumulandæ, initio quidem ſimpliciorem ac minus aſtutam, ſed progreſſu temporis callidiorem, et lucri cupidiorem. Statuit tamen veras divitias, non in re numaria, ſive pecuniæ copia conſiſtere, cum numus non natura ſed τῷ νόμῳ, id eſt lege, unde nomen habet, tantum valeat, et utentium arbitrio mutetur, fiatque etiam interdum inutilis, imo et fame perire poſſit is, qui pecunia abundat: ſed a ſola natura ſuppeditari, agros ſcilicet, armenta, pecudes, ſylvas, vineas, &c. Hoc loco ait Ariſtoteles Artem omnem infinite ſuum finem expetere, ſed tamen finitis certiſque mediis uti ad finem. Et artis quidem numariæ non eſſe finem in cogenda pecunia, œconomicæ vero eſſe certum finem: quia ſcilicet hæc naturalis eſt, illa artificialis. Cur vero in multis ſit divitiarum cupiditas inexplebilis, cauſam eſſe docet vitæ cupiditatem infinitam et voluptatum. Natura enim quam diutiſſime ſeipſam tueri ſtudet, et *Maxima pars hominum decepta cupidine falſo*, voluptates ſine modo appetit. Vivere autem, lætari, laſcivire, ludere, aut quoquo modo deliciari ſine pecunia vel divitiis, non licet. Hinc, *Virtus poſt nummos*. Hinc, *Quo plus ſunt potæ plus ſitiuntur aquæ*. Hinc, *Creſcit amor nummi, quantum ipſa pecunia creſcit*. Hinc, *Omnibus itur ad aurum*. Hinc, *Aurea nunc vere ſunt ſæcula*. Et, *In mundo ſummus rex eſt hoc tempore nummus*. Interim obſervandæ Numi ſive τοῦ νομίσματος, conditiones. Debet enim numiſma eſſe quantitate parvum: Principis charactere ſignatum: certo pondere et valore diſtinctum: durum ſolidumque, ut e metallo non facile ſolubili, rarum ac pretioſum: in minimas monetas pauperum cauſa diviſum: Denique ad commutationes non ad turpe fœnus, ſive nefandam uſuram deſtinatum.

Ab inventione numi avaritia.

Veræ opes a natura ſunt non a numo.

Ad Cap. decimum.

Statuit Chrematiſticen ſubſervire Œconomicæ, nec tam partem eſſe quam adminiſtram. Alioqui eodem jure ἰατρικὴν, medici-

nam dici debere partem œconomicæ, cum par fere videatur utriuſque in familia neceſſitas, nempe victus et ſanitatis. Quod etiam diceretur de artibus neceſſariis, ſutoria, ſartoria et ſimilibus. At nemo artes has licet neceſſarias, merito dixerit eſſe œconomicæ ſive Artis regendæ domus veras partes. Sed tamen ut Œconomi et Politici munus eſt, ſuorum ſanitati aliquo modo conſulere, aliquo autem modo non, ſed medici, cujus nempe proprium munus eſt ex arte mederi; (ſicut Œconomi vel Politici curare, ut medicus accerſatur.) Sic ſane et Œconomi eſt aliquatenus curare ut res familiaris et pecunia ſuppetat; aliqua autem ratione minime, ſed artis miniſtræ, καὶ ὑπηρετικῆς, id eſt Chrematiſticæ: præſertim naturalis, φύσεως γάρ ἐστιν ἔργον, τροφὴν τῷ γεννηθέντι παρέχειν. Naturæ enim officium eſt alimentum exhibere rei generatæ. Et hæc Chrematiſtica ex frugibus, et animantibus, ſane quam laudabilis eſt, honeſta, et ad œconomiam neceſſaria: ſed illa καπηλικὴ, ſive mercatura in permutando poſita jure vituperatur: Eoque magis, quo longius a finibus naturæ diſcedit, et hominum eorum arte, verſutia, et calliditate nititur, qui toti in numis congerendis, ac turpi quæſtu occupantur. Hinc merito odioſa eſt Ars fœnerandi ſive uſura (quæ ab Ariſtotele hoc loco vocatur ὀβολοστατικὴ, quaſi obolum ſive numum appendens) quia nempe a natura maxime recedit: quippe quæ e numo numum pariat. Inde enim Græci fœnus eleganter vocant τόκον, quaſi partum numi, ut et Latini fœnus tanquam fœtum ſeu fœturam pecuniæ pecuniam parientis, inquit apud Gellium Varro. At e numo numum generari, præter naturam eſt, cum numus ſit quid ſterile, et ſola lege valeat. Sed et legitimus numi uſus fœnore violatur. Eſt enim ad rerum permutationem et commercii cauſa inſtitutus et tanquam rerum inſtrumentum; fœnore vero redditur ipſa res permutabilis. Locatur enim numus fœnore, ut equus, ut veſtis: Cum fœnus fere nihil ſit aliud quam locatio numorum.

Odioſa ars fœnerandi ſine uſura, et præter naturam.

Ad Cap. undecimum.

Hactenus de cognitione Chrematiſtices, ſive artis rei quærendæ; nunc de uſu, quem morales diſciplinæ potius quærunt, quam ſcientiam. Uſum ergo ut doceat Ariſtoteles, Quæſtuariam in tria genera diſtribuit, ſubtilius quam antea. Nempe in Chrematiſticen naturalem, cujus uſum ait in re pecuaria conſiſtere, et agricultura. Atque in illa quidem videndum, an ſit utilius boves paſcere, an equos, an oves, et ubinam equi optimi, oves meliores

Diviſio Chrematiſtices in Naturalem, quæ vel conſiſtit in

naſcantur: In hac vero, ſcilicet Agricultura, quæ vel nuda eſt, ψιλὴ, id eſt frumentaria ſeu agraria; vel πεφυτευμένη, conſita, ſive plantata arboribus, vineis, &c. videndum etiam unde plus utilitatis eſſe poſſit. Habendam præterea eſſe rationem, τῆς μελιττουργίας, καὶ τῶν ἄλλων ζώων τῶν πλωτῶν, ἢ πτηνῶν, mellificii, et animalium cæterorum aquatilium, volatilium, unde quæſtum facere liceat: In Chrematiſticen μεταβλητικὴν, permutatricem, cujus pars prima et maxima eſt ἐμπορία, mercatura. Hujus vero tres partes, ναυκληρία, quæ fit ope navium; φορτηγία, quæ fit plauſtris, vel jumentis onera portantibus; παράστασις, quæ domi, vel ibi ubi merces natæ ſunt. Pars autem ſecunda metabletices eſt τοκισμὸς, fœneratio. Tertia, μισθαρνία, operarum locatio. Eſt enim opera quaſi merx aliqua: quæ operaria pars eſt adhuc duplex: vel enim in opificiis artium conſiſtit; vel in ſolo corporis uſu artis experte, ut ſunt bajulorum operæ, lignatorum, ſcopariorum, meſſorum.

re pecuaria; Vel in agricultura nuda, et plantata.

Commutatricem.

Diviſio mercaturæ.

Denique in Chrematiſticen mixtam, quod genus medium eſt inter Metableticen, et Phyſicam; quod etiam dici poteſt metallicum; quia in metallis occupatur, ut et in ὑλοτομίᾳ, ſylvæ, ſeu materiæ ligneæ exciſione. Hoc autem tertium Chrematiſticæ genus medium eſſe ait inter primum et ſecundum, quod aliquid naturæ habeat, nempe metalla, ligna; et aliquid artis, quia niſi metalla et ligna in ſupellectilem, gladios, pocula, conformentur; aut facta permutatione in uſum vocentur ad cibum, ac nos alendos tuendoſque, omnino ſunt inutilia.

Mixtam ſive metallicam.

His explicatis diſtinguit τὰς ἐργασίας, operas hominum in artificioſiſſimas, ubi minimum eſt fortunæ, ſed, intellige, mentis plurimum: ſordidiſſimas, ubi corpora fœdantur λωβῶνται. Maxime ſerviles, ubi eſt plurimus corporis uſus, mentis fere nullus. Denique maxime ignobiles, ubi nullus virtutis aut minimus uſus. Sola quippe virtus nobilitat. *Nobilitas quippe*, inquit M. Tullius, *nihil aliud eſt quam cognita virtus.*

Diviſio operarum humanarum.

Epiſt. ad Hirtium.

In fine capitis callidum et in arte conficiendæ pecuniæ imitandum Thaletis Philoſophi conſilium narrat. Cum enim Thales Mileſius ex Aſtrologia ubertatem olivarum futuram prævidiſſet, hyeme præcedente nondum exacta, officinas omnes olearias Mileti et Chii parvo conduxit; quas tempore collectionis olivarum cum pro ſuo arbitratu multis ſimul et ſubito quærentibus elocaſſet, magnam inde pecuniæ ſummam coegit, quo inſigni facto nonnullis ipſi paupertatem Philoſophicam exprobrantibus demonſtra-

Prudens Thaletis conſilium.

vit, ὅτι ῥᾴδιόν ἐστι πλουτεῖν τοῖς φιλοσόφοις ἂν βούλωνται, *facile esse Philosophis, ditescere cum voluerint.* Ex quo colligit μονοπωλίαν, sive singularem certas merces vendendi facultatem, esse unum e præceptis Chrematisticis, quo propterea civitates quædam utantur ad parandam pecuniam. Quanquam aiunt sola publica μονοπώλια (dicitur enim etiam τὸ μονοπώλιον, teste Polluce lib. vii. cap. 2. ex Hyperide) justa esse; privata autem injusta et vetita. Qua de re extat tit. C. de Monopoliis.

Ad Cap. duodecimum.

A societate herili sive despotico imperio, transit ad paternum, et conjugale sive gamicum. Docetque primo virum in uxorem et filios imperium habere, ut in personas liberas, sed imperare quidem uxori, civiliter, πολιτικῶς; liberis autem, regie, βασιλικῶς. Debere vero uxori virum imperare probat, quia mari ut præstantiori debetur naturæ lege imperium: quod si contrarium accidat, præter naturam παρὰ φύσιν, esse. Accidit tamen fœminam imperare, cum est marito prudentior, et fortior. Sed fortes prudentesque fœminæ paucissimæ sunt; quales narrantur Juditha, Zenobia, Semiramis, Aretaphila, Lucretia, Amazones. Pari jure liberis debere patrem imperare demonstrat; quia seniori et perfectiori debetur imperium. Tum explicat quomodo imperium mariti in uxorem sit civili simile. Licet enim in eo differant, quod civile imperandi et parendi vicissitudinem importet; ita ut qui nunc paret, possit imperare; et contra: hoc autem imperio viri in uxorem minus conveniat, cum natura vir semper imperet: in eo tamen consentiunt, quod ut in civili, magistratus differt a privato τοῖς σχήμασι, καὶ λόγοις, καὶ τιμαῖς, vestitu sive ornatu aut cultu, ut Romæ toga prætexta; et sermonibus, cum sermo magistratus, gravior et severior sit; privati blandior et summissior; et honoris insignibus, ut fascibus, lictoribus, et aliis ejusmodi; sic in gamico alius sit mariti ornatus, alia oratio, alia observantia, et honos; alius vero fœminæ; licet alioqui sint veluti pares, et concives. Hic tangit Aristoteles sed brevissime, historiam pelvis, sive vasis ad lavandos pedes comparati, quod cum Amasis Ægyptiorum rex in editiore loco collocari jussisset, adoratum est statim a civibus, licet antea sordidis usibus inseruisset. Qua de re legendus Herodotus lib. ii. in Euterpe. Esse vero imperium in filios regium probat, quia imperare ex amicitia et antiquitate, κατὰ φιλίαν, καὶ κατὰ πρεσβείαν, est regii imperii species aliqua. Hinc enim Homerus

Vir uxori; pater liberis imperat.

Pelvis Amasis.

Jovem vocavit patrem hominum et Deorum, ἀνδρῶν τε θεῶν τε, quia sit antiquior, et ex amicitia imperet. Atqui pater imperat filiis, et ex amicitia, et ex antiquitate seu ætate maturiori. Sed et regem oportet naturæ perfectione præcellere, esse vero genere, id est specifica natura, eundem: Puta in apibus oportet regem esse apem, sed apem grandiorem, pulchriorem, perfectiorem. At sic se habet pater ad liberos: pater ergo respectu liberorum est quasi rex.

Ad Cap. decimumtertium.

Statuit primo Œconomum sive patremfamilias majorem habere curam hominum et virtutis quam rerum inanimatarum, quæ in familia sunt. Item liberorum, quam servorum. Secundo disputat de virtute imperantis et parentis, id est domini et servi, viri et uxoris, patris et filiorum. Statuitque in his omnibus esse virtutes sed modo dissimili, et quantum cuique ad suum opus et officium sit satis: ideoque in imperante esse moralem virtutem perfectam; in obtemperante vero tantam esse et talem, quanta et quali opus est. Servum interim nulla consultandi facultate, nulla prudentia esse præditum, qui scilicet naturæ conditione adeo sit tardus et hebes, ut sibi ipse satis recte non possit consulere. De tali enim servo hic agit Aristoteles, qui alterius consilio et prudentia regitur. Uxorem vero habere quidem illud βουλευτικὸν, consultandi principium, ἀλλ' ἄκυρον: sed imbecille. Imbecillitatem sexus appellant jurisperiti lib. ii. ff. ad Senatusc. Velleian. Ulpian. in tit. de tutoribus in frag. in princ. Puerum denique eadem vi consultandi esse præditum, sed imperfecta: quæ tamen ætatis progressu adolescat et tandem perficiatur. Ex quibus sequitur non esse eandem viri ac fœminæ temperantiam aut justitiam, sed viri quidem justitiam ad imperandum, fœminæ ad parendum esse accommodatam; unoque verbo aliam viro virtutem, aliam mulieri, ut taciturnitatem, quæ virum non decet, convenire. Addit Aristoteles non esse eandem servi et artificis virtutem; quia servus ad agendum est natura destinatus, et vitæ domestica ministeria; ad quæ virtus aliqua necessaria est: At opifex arte talis est, non natura, estque ad efficiendum comparatus: ad quod officium non est virtus moralis adeo necessaria. Quanquam et opifex aliqua virtute præditus esse debet, si non ut opifex, saltem ut servus, et quatenus humanæ vitæ deseruit secundum suæ artis opus; præsertim cum πολλάκις δι' ἀσχολασίαν οἱ τεχνίται ἐλλείπουσι τῶν ἔργων, Sæpius ob intemperantiam relinquunt

Cura Œconomi varia, pro rerum et personarum varietate.

Alia viri, alia uxoris, pueri, servi virtus.

artifices opera ſua. Admonet vero auctorem virtutis in ſervo eſſe dominum, non magiſtrum ſervilium operarum, dominum, inquam, qui ſervum moneat, caſtiget, ipſi agenda præſcribat, eumque uſu paulatim reddat probum. Cæterum ſæpius magiſque ſervos eſſe caſtigandos, quam liberos.

Concludit de uxoribus et liberis agendum eſſe in ipſa Reipublicæ tractatione. Cum oporteat uxores bonas eſſe, liberos bonos, ut bona ſit civitas; illas quidem, quia ſunt liberorum capitum, ſive virorum, qui civitatem conſtituunt, pars dimidia: hos vero, quia ſunt Reipublicæ ſemina, e quibus tandem cives oriantur. Et ſtatim propoſito dicendi alio initio tranſit ad Librum ſecundum.

LIBER SECUNDUS POLITICORUM ARISTOTELIS.

CONSTAT duodecim capitibus, licet Perionius, Caſus, et Giphanius decem tantum conſtituant. In his enarrat atque etiam ad examen vocat Ariſtoteles varias Reipublicæ gerendæ formas et inſtituta, quæ ſua potiſſimum ætate florebant, et vel in uſu erant, vel ſcripto tantum ſive doctrina tradebantur a Philoſophis quibuſdam, vel a Politicis.

Ad Cap. primum.

Ut optimam civilis ſocietatis formam exhibeat, ſtatuit eſſe prius excutiendas inſigniores πολιτείας, et quibus bene moratæ civitates utuntur, ut quid rectum in illis et quid in iis quæ ſuo tempore vigent, pravum ſit, intelligatur. Quo loco Rempublicam optimam, in qua ſcilicet omnia ea præſto ſunt, quæ ad vitam beatiſſimam deſiderantur, eleganter vocat μάλιστα κατ' εὐχήν, maxime ex animi ſententia, Gallice, *à plein ſouhait*.

Civitas eſt quædam communitas.

Orditur ergo a civium communitate, docetque omnino neceſſum eſſe, ut inter cives omnia ſint communia, vel quædam, vel nihil. Ac primum quidem facile ſtatuit non poſſe nihil eſſe civibus commune; quia civitas, κοινωνία τίς ἐστι, eſtque loco communi definita, et ipſi cives ſunt unius urbis incolæ. Sed an omnia debeant eſſe communia, quæ eſſe poſſunt, in optima civitate; ut in Republica Platonis, liberi, uxores, poſſeſſiones; valde eſſe controverſum.

Ad Cap. ſecundum.

Socratis et Platonis ſententiam de uxorum, liberorum, bonorumque omnium communione refutat, deſtructo ejus fundamento, quod erat ejuſmodi: Optima eſt ea Reſpublica ſeu civitas, quæ conjunctior eſt, et magis una; atqui Reſpublica per communitatem illam bonorum omnium eſt conjunctior, et magis una; cives enim omnes conjunguntur arctius, eſtque inter eos unio major, cum omnibus utuntur ut ſuis. Ergo communio bonorum omnium in Republica, eſt optima. Negat majorem propoſitionem Ariſtoteles, et merito. Quia non patitur ratio civitatis vel Reipublicæ ut adeo ſit una; neque ejus perfectio ſumma conſiſtit in unitate ſumma. Imo vero unione deſtruitur: ſi enim ita uniretur, ut in domum, (quæ magis una eſt quam ipſa Reſpublica) redigeretur; et adhuc in perfectiorem unitatem procedendo, e domo una, in unum hominem, (qui magis unus eſt quam domus cujus eſt pars) reſolveretur, profecto ipſa reſpublica interiret. Sed et reſpublica non tantum natura et eſſentialiter, ut aiunt, eſt hominum multitudo; verumetiam hominum ſpecie, id eſt ordine, ſtatu, vitæque inſtituto differentium; ergo non adeo conſervatur unitate; ut Plato exiſtimavit. Accedit quod civitas debeat eſſe bonis omnium generum cumulata, ut ſit αὐτάρκης. At unitas illa ſumma, tollit diverſa bonorum genera eorumque copias reipublicæ neceſſarias. Ergo unitas illa et communitas Platonica civitati ſeu reipublicæ eſt pernicioſa.

Uxorum, liberorum et bonorum communitas refutatur.

Nimia unione deſtruitur Reſpublica.

Ad Cap. tertium.

Pergit in Platonica communitate refellenda, docetque non ideo ſequi civilem ſocietatem eſſe unam, quod omnes dicant, *meum et non meum*, ut putabat Socrates. Licet enim poſſint omnes viri, verbi gratia, poſita rerum omnium etiam uxorum communitate, confuſe affirmare ſuum hoc eſſe, puta filium, uxorem, ſi nimirum collective et in univerſum ſumantur; hoc tamen modo non exurget ſumma illa concordia, unitas, et conjunctio, quam ipſe Socrates ſive Plato deſiderat; quia ſic omnia erunt omnium in confuſo, et collective ut aiunt, non ſingulorum, et diſtributive: unde non emerget tanta concordia, tantuſque rerum amor et cura. Ἥκιστα γὰρ ἐπιμελείας τυγχάνει τὸ πλείστων κοινόν. *Quæ enim res communis eſt pluribus, ea negligi ſolet.* Ut hic ait Ariſtoteles: Καὶ οἱ πολλοὶ θεράποντες ἐνίοτε χεῖρον ὑπηρετοῦσι τῶν ἐλαττόνων, *et plures*

Lib. v. de Republica apud Platon.

Communia negliguntur.

famuli interdum deterius ſerviunt, quam ſi pauci fuerint. Sed et illa communitas tollit conſanguineorum, et propriæ ſobolis agnitionem, omnemque cognationem confundit. Cauſa etiam eſt parricidiorum, verberum, flagitiorum, inceſtuum, aliorumque criminum, quæ non fierent omnino, aut ſaltem rarius, ſi perſonæ ſe invicem agnoſcerent. Imo et impunitatis debitæ; quia cum non diſtincte cognoſcantur patres, fratres, ſorores, filii, filiæ; non poſſunt etiam crimina inter tales perſonas perpetrata vere cognoſci, atque adeo nec juſte expiari. Ergo injuſtiſſima eſt et perturbatiſſima Platonica illa uxorum liberorumque communitas.

Ad Cap quintum.

Tollenda bonorum communio.

Agit de bonorum communitate, quam ſtatuit, contra Platonem, e Republica ſimpliciter tollendam eſſe. Eo quod litium et diſcordiæ ſit parens. Vix enim fieri poſſe, quin ſæpe in bonorum communione unus fructuum plus capiat, alter plus laboris, unde querelæ et diſſidia. Præterea ſi difficile eſt una vivere homines et in ſocietate, longe difficilius erit omnes bonorum communione gaudere: At illud difficile. Hoc enim declarant ſocii itineris, ἐκ μικρῶν προσκρούοντες ἀλλήλοις, qui ſæpe de leviſſimis altercantur: item aſpera verba et clamores in noſtros famulos, quorum quotidiana opera utimur. Offendimur enim potius in eos quibuſcum quotidie verſamur, quam in alios. *Et nimia familiaritas parit contemptum.* Statuit ergo bona debere eſſe πῶς, id eſt aliquo modo communia, puta ſecundum uſum. Sic enim κοινὰ τὰ φίλων, amicorum bona erunt communia; abſolute autem καὶ ὅλως, propria. Atque adeo communitatis et proprietatis commoda conjungentur. Proprietatis autem commoda ſunt vacuitas diſcordiarum, et major rerum cura ac diligentia, unde bonorum incrementum. Addit communitatem Platonicam homines inſigni bono deſtituere, ſcilicet voluptate, quam ex rerum dominio ac proprietate omnes concipiunt. Item et officia virtutum duarum abolere, temperantiæ ſcilicet et liberalitatis: cum illius officium ſit ab aliena uxore abſtinere, quod tamen permittit Platonica communio, quæ nullam propriam uxorem admittit. Hujus vero propria bona non communia largiri. Ut ergo harmoniam muſicam deſtruit, qui eam ad unam vocem reducit, et τὴν συμφωνίαν facit ὁμοφωνίαν, ἢ τὸν ῥυθμὸν, βάσιν μίαν: ſic Socrates et Plato civitatem deſtruunt, qui eam nimis unam faciunt; cum civitas ex diſſimillimorum hominum conſenſu, puta

Difficile eſt homines placide vivere ſimul.

Bona uſu debent eſſe communia, non abſolute.

mediis infimiſque ordinibus certa ratione temperatis, conſtituatur: quæ quidem ordinum varietas et multitudo ſi tollatur, civitas interibit. Debet ergo civitas ſive Reſpublica abſolute eſſe multiplex, cum ſit eſſentialiter multitudo πλῆθος, quodam autem modo una, nempe διὰ τὴν παιδείαν, ſecundum diſciplinam, et inſtitutionem, id eſt ſecundum juſtitiæ præcepta, bonaſque leges. Sub finem capitis duplici nomine accuſat et reprehendit Socratem. 1. Quod magiſtratus perpetuitatem inſtituerit, quæ ſeditionum ſit cauſa: indigne ſiquidem ferunt etiam plebeii et abjectiſſimi quique, nedum fortes et generoſi, eoſdem ſemper magiſtratibus præeſſe. Atque hoc quidem voluiſſe Socratem Platonicum, ſi non expreſſe, et diſerte, ſaltem per conſequentias, declarat ex eo quod lib. iii. de Republica Plato tria hominum genera eſſe doceat: quorum Primo Deus aurum a primo ortu inſtillet ac miſceat, id eſt animos perfectiores et diviniores infundat, eoſque ſic ad ſemper imperandum, tanquam perpetuos principes deſtinet; Secundo argentum, id eſt mediæ cujuſdam perfectionis animos, quales futuri ſunt juſtitiæ miniſtri et adjutores, ſeu milites et propugnatores. Tertio denique æs et ferrum, id eſt, animos mercenarios, et populares, ut iis qui futuri ſunt opifices et agricolæ. Sic enim manifeſtum eſt voluiſſe Platonicum Socratem, alios ſemper imperare; alios ſemper obtemperare; cum quæ a primo ortu tributa ſint hominibus, ea ſemper maneant; neque nunc his, nunc aliis, ſed iiſdem ſemper aurum ſit a Deo donatum. Quod tamen inſigne eſt erratum in republica, quæ vexari ac perturbari ſeditionibus ſolet: niſi ſubinde magiſtratus commutentur, aut cives publicorum honorum fiant viciſſim participes. 2. Reprehendit eundem Socratem, qui totam rempublicam et civitatem faciat beatam, partes autem ſeorſim ſumptas, ut agricolas, cuſtodes, imo et principes propria ſpoliet beatitudine. Abſurdum enim eſt totam civitatem eſſe beatam, cujus partes non ſint beatæ. Ex his concludit, Politicam Socratis plenam eſſe incommodis et difficultatibus.

Ad Cap. ſextum.

Refellitur altera Platonis Reſpublica.

Differit in alterum reipublicæ genus a Platone libris duodecim de legibus deſcriptum. Hactenus enim primum genus impugnavit. Exponit ergo in primis ſummam doctrinæ Platonicæ librorum decem de republica. Ubi arguit Platonem, qui multa neceſſaria de civium diſciplina et ſtudiis prætermiſerit, et parergis libros ſuos impleverit. Duobus enim primis de Republica, Juſti-

tiæ bona et utilitates narrat; Septimo de Philoſophia et Ideis agit, Octavo et Nono de rerumpublicarum mutationibus. Decimo de expellendis urbe poetis, præmiis recte factorum, animæ immortalitate. Reliquis, nempe Tertio, Quarto et Quinto, et ſub finem Secundi de Reipublicæ deſcriptione. Ait vero hoc loco Ariſtoteles Platonem in perſona Socratis dividere, τὸ πλῆθος τῶν οἰκούντων, multitudinem incolarum ſive civium, in principes ſive Rectores vel Magiſtratus; in adjutores ſive milites; et in opifices, agricolas, mercatores: quæ tria perſonarum genera vocavit Plato, βουλευτικὸν, ἐπικουρικὸν, χρηματιστικόν. Obſervat deinde Ariſtoteles Platonem libris de legibus plolixum eſſe in legum conſtitutionibus enarrandis: de ipſa autem Republica, id eſt de civitatis deſcriptione, pauca enotaſſe. Cæterum reipublicæ Platonicæ genus alterum, quod libris de legibus explicatum eſt, ad primum illud quod libris de republica traditum fuit, paucis exceptis revocari. Communitatem enim improbat Plato libris de legibus, et de ſodalitatibus et armatorum numero aliter ſtatuit, quam libris de Republica. His quippe vult eſſe eaſdem in civitate virorum et mulierum ſodalitates, eoſdemque convictus et menſas: itemque eſſe mille armatos; illis vero alias ſodalitates explicat, ſtatuitque debere alia menſa uti viros, alia fœminas; alia pueros et propinquos, item eſſe quinque millia armatorum in civitate: ſed reliqua omnia ſunt eadem. Eſſe vero in ſecunda Platonis republica, ut et in prima ſuos nævos, vitia et incommoda: et licet Plato in Socraticis ſermonibus videatur egregius, elegans, et novæ doctrinæ, ac quæſtionum affectator; non tamen eum recte omnia definire et explicare, ut vel ex illo otioſorum numero ſane-quam nimio, et multo etiam ampliore, quem illo poſito oportet neceſſario conſtituere, mulierum et famulorum. Ad tot enim et tantos capiendos et enutriendos vix ſatis eſſet Babylonius ager, qui totum alioquin Aſſyriæ regnum complectebatur. Itaque hoc modo regnum potius quam civitas una exurgeret. Præclara igitur, καὶ κατ' εὐχὴν, Plato ſupponit, ſed quæ fieri non poſſunt, ἀδύνατα. Recitat poſtea Ariſtoteles et redarguit alia vitia ejus reipublicæ, quam Plato libris de legibus deſcribit: ut quod civitatem ſuam ab externis et hoſtibus non ſatis tutam præſtiterit; nullam rationem vicinorum habuerit; agrum juſto minorem, nec ſatis amplum et feracem delegerit; male et inique agri partes exæquaverit; liberorum procreationem, civiumque multitudinem indefinitam relinquens; diſcrimen imperantium et parentium præterierit; nec

aliter differre debere magiſtratus ab iis qui parent docuerit, quam ſtamen τὸ στημόνιον (quod ex meliore et firmiore lana fit) a ſubtegmine, ἀπὸ τῆς κρόκης, quod ex molliore conficitur. Item duas domos, unam in media urbe, alteram in extrema a civibus habitari præceperit. Hoc enim moleſtiſſimum. His ita expoſitis docet Ariſtoteles rempublicam illam ſecundam Platonis non eſſe optimæ proximam, quia conſtat Democratia et Tyrannide, quæ ſunt formæ gubernandi peſſimæ. Item quia ad Oligarchiam videatur tota inclinare; cum illius plerique magiſtratus penes ditiores ſint, et maximi penes ditiſſimos, ut ex lib. vi. de legibus intelligere licet. Lib. v. de legibus.

Ad Cap. ſeptimum.

Phaleæ Chalcedonii politiam examinat, quæ bonorum æquationem adſtruebat, quod ea civiles motus ac ſeditiones reprimerentur; quæ ſcilicet propter bonorum inæqualitatem ſæpius ſolent excitari. Sed Phaleam arguit Ariſtoteles, qui bonorum modum definierit, liberorum et civium numerum, minime. Hinc enim legis iniquitas manifeſta eſt, qua alii bona ſint habituri, alii non: ita ut neceſſe ſit eam antiquari. Neque vero bonorum æqualitatem ad ſeditiones coercendas ſufficere docet Ariſtoteles, ſed opus eſſe ait modo et diſciplina, *potiuſque æquandas cupiditates quam bona.* Sed et contendere fortes et nobiles de honoribus, ſi eos pro ſuo merito non obtineant, et ſi indigni iis exornentur. Sic enim apud Homerum conqueritur Achilles, Ulixi, ſe cæteris longe fortiorem, paria tamen præmia ferre ab Agamemnone. Injuſtum quippe videtur ſi Agit contra Phaleæ rempublicam. μᾶλλον δεῖ τὰς ἐπιθυμίας ὁμαλίζειν, ἢ τὰς οὐσίας. Iliad. ix.

Fortis et ignavus parili afficiantur honore.

Æquatio igitur bonorum et honorum non omni ex parte juſta eſt et laudabilis. Sed et nihil definivit Phaleas, de præſidio et copiis adverſus exteros, remque militarem et bonorum abundantiam neglexiſſe videtur, quæ duo magni ſunt in Republica momenti.

Ad Cap. octavum.

Hippodami vitam moreſque primo deſcribit; Tum ejus Politica inſtituta refert ac expendit, quæ erant ejuſmodi. Debere civitatem decem hominum millibus conſtare. Eandem oportere in tres partes dividi, ſive in tres hominum ordines, nempe artifices, agricolas, milites. Agrum etiam in partes tres, Sacram, quæ ad deorum cultum; Publicam ſive communem, quæ ad alendos mi- Leges Hippodami.

lites; Privatam, quæ ad agricolas pertineret. Legum etiam tria debere genera conſtitui, cum judicia de tribus tantum fieri ſoleant; nempe de injuria ſive contumelia, damno, et morte, quorum primum eſt contra famam ſive bonum honoris; ſecundum, contra opes et bona fortunæ; tertium, contra vitam et bona corporis. Item debere unum quoddam principale δικαστήριον, ſive ſupremum tribunal ac judicium, in Republica inſtitui, quod ſit maximæ auctoritatis, ad quod ſcilicet ut ad optimum, fiat a minoribus judiciis provocatio. Quod hodie fit in Gallia: in qua litigantes et condemnati ab inferiore et ſubalterno, ut aiunt, judice, appellant, provocantque ad ſuperiorem magiſtratum; tandemque ad ſupremum Senatum, ut ad Κύριον δικαστήριον, a quo non liceat amplius provocare. Præterea debere in foro judiciali ſententiam ferri, non διὰ ψηφοφορίας, per calculos, ſed per πινάκιον, tabellam, in qua ſcribatur abſolutio, vel condemnatio, vel moderatio aliqua judicii. Ad hæc debere præmia publicoſque honores iis decerni, qui utile quidpiam Reipublicæ invenerint. Liberos etiam eorum, qui pro patriæ defenſione in bello occubuerint, publicis ſumptibus eſſe alendos. Magiſtratus quoque omnes a populo eligendos. Populi autem nomine tres illos ordines, nimirum artifices, agricolas, et milites intelligendos. Denique electos ἐπιμελεῖσθαι κοινῶν, καὶ ξενικῶν, καὶ ὀρφανικῶν, debere curam habere rerum communium, peregrinarum, et pupillarium, quæ ſcilicet ad pupillos parentibus orbatos ſpectant. Ex his igitur inſtitutis nonnulla reprehendit Ariſtoteles, ut quod agricolas, et opifices fecerit Hippodamus partes Reipublicæ, ſive veros cives. Sic enim oporteret eos civitatis honoribus et magiſtratibus exornari; cum honorum participatio ſit veri civis præcipua nota, ut infra docebit: At abſurdum eſt et indecorum opifices et agricolas gerere magiſtratum: præſertim cum eos armis orbaverit Hippodamus. Sed et agricolæ inutiles ſunt civitati, eo modo quo eos inſtituit Hippodamus; cum eos voluerit ſuos privatim agros ſibi habere, eoſque colere, non militibus, ſed ſibi. Reprehendit etiam Ariſtoteles illam agri diviſionem. Quis enim erit tandem qui publicum agrum colat? Non ipſi milites. Sic enim eſſent agricolæ, quod non vult Hippodamus. Non opifices, quia ſuis vacant officiis. Non agricolæ, quia ſuos habent agros ſibi excolendos. Reprehendit præterea tabellarum uſum in judiciis ferendis, præſertim tertiæ, quæ moderationem judicii afferret; hinc enim tolli diſcrimen inter judicem et arbitrum: et magnam induci ſenten-

Vox Gallica, *la Cour*, eſt a voce Græca, τὸ κύριον.

Veri civis nota. Lib. iii. Polit. cap. 1.

tiarum confuſionem. Denique illud de præmio novæ inventionis inſtitutum improbat, quod calumniarum fons et cauſa eſſe poſſit. Sic enim vetera accuſarentur ab aliis, ab aliis vero nova reprehenderentur. Item daretur occaſio mutationis Reipublicæ, ſi videlicet præmium decernatur nova inſtituta invenientibus. Si enim nova recipiantur, vetera ut abrogentur neceſſe eſt. At periculi plena eſt veterum inſtitutorum mutatio.

Moribus antiquis ſtat res Romana virisque. Ennius.

Hoc loco de legum et morum mutatione diſſerit Ariſtoteles in utramque partem, ſtatuit vero nullas leges ſive ſcriptas, ſive non ſcriptas, licet aliquid incommodi contineant, quod tamen ſit leve, abrogandas aut mutandas eſſe. Niſi forte leges ſint manifeſte ſtolidæ et barbaræ. Mutatio legum periculoſa.

Ad Cap. nonum.

Statuit, initio in examinandis Politicis inſtitutionibus, videndum eſſe prius, an eæ optimæ regiminis formæ conſentiant, an non: deinde an ipſæ conſentiant, an repugnent ſibi? Hoc poſito docet omnes Politicos in eo convenire, ut dicant ad optimam Rempublicam oportere cives ab omnibus miniſteriis neceſſariis ut agrorum cultura, et illiberalibus ſordidiſque artibus ac opificiis liberos ac immunes eſſe. Sed de ratione ac modo quo commode id fiat, valde eſſe difficile et inter multos controverſum. Hinc occaſionem ſumit Rempublicam Spartanam, ſive Lacedæmoniorum inceſſendi, cujus hoc primum vitium notat, quod peregrinos ad artes mechanicas et opificia cogerent; Ilotas vero, ſervorum genus, ad agros colendos, aliaque miniſteria. Ex hoc enim inſtituto, ſervorum et opificum ſeditiones oriri: licet ob quaſdam cauſas in Creta tales ſeditiones non moveantur. Tum ejuſdem reipublicæ ſecundum vitium reprehendit, quod licentioſius ſe gererent Lacænæ mulieres, unde intemperantia, luxuria, avaritia. Quo loco ait gentes bellicoſas eſſe γυναικοκρατουμένας, mulierum poteſtati ſubjectas, præter Celtas, id eſt Gallos et Germanos, et ſi qui ſint alii præpoſteræ ac prorſus nefandæ veneri (quam hic vocat, τὴν πρὸς τοὺς ἄῤῥενας συνουσίαν) indulgentes, ut Thebani et Cretenſes: quos etiam maſculam venerem coluiſſe refert Sextus Empiricus. Tantum enim abeſt ut Galli ſuis uxoribus ſervierint, viri alioquin bellicoſiſſimi; quin potius in eas, tanquam in ſervos, jus vitæ et necis habuerint, ut ipſe Julius Cæſar diſertis verbis teſtatur in bello Gallico. Non pigebit hic annotare egregium

Agit contra rempublicam Lacedæmonum.

Quæ gentes mulierum poteſtati ſubjectæ.

Sodomitæ Celtæ, Thebani.

Lib. iii. Pyrrhon. Hypotypoſ.

Lib. vi.

cujuſdam Lacænæ acutum apophthegma, quæ teſte Plutarcho, cum a peregina quadam interrogaretur, cur ſolæ Lacænæ viris imperarent? reſpondit, *Quia ſolæ Lacænæ viros pariunt.* Sed quam ob cauſam bellicoſæ gentes fere uxoribus pareant, dignum eſt inveſtigare. Hujus ſane rei cauſa duplex eſt. Prior, quod viris bello occupatis, et a domo ſua abſentibus, uxores licenter ſe gerant domi, œconomiam arripiant, et domeſticum imperium ſibi facile vendicent: poſterior, quod viri bellicoſi in Venerem ſint proclives et uxorii. Hinc obſervat Ariſtoteles Mythologos non temere Martem et Venerem conjunxiſſe. Hinc et fortaſſe Lacedæmonii ad Venerem et bellum propenſi, Venerem armatam (Pauſanias lib. iii. Lactantius lib. i. inſtit. Chriſtian.) coluerunt. Sunt autem viri bellicoſi in Venerem proclives, quia fortes ſunt et robuſti, utpote copia ſanguinis, ſpirituum, et caloris innati abundantes.

Cur bellicoſi pareant uxoribus.

Ovidius. *Quæ bello eſt habilis, Veneri quoque convenit ætas.*
Turpe ſenex miles, turpe ſenilis amor.

Poſtea aliud vitium Spartanorum accuſat, in bonorum diviſione, quorum pars major ceſſit mulieribus. Item reprehendit Ephoriam ſive magiſtratum Ephororum, quod Ephori etiam e plebe eligerentur: quod iis Reges fere ſubjicerentur ob nimiam ipſorum Ephororum poteſtatem. Reprehendit et Senatum (quem vocabant γερουσίαν, ut Senatores γέροντας) eo quod eſſent Senatores perpetui, et uſque ad ætatem decrepitam: quod vitioſum eſt, cum mens et prudentia in ea ætate langueant. Improbat et regnum Spartanorum, quod non ex virtute deferretur, ſed eſſet hæreditarium. Damnat etiam ſumptus publicorum conviviorum, quæ Lacedæmonii φιδίτια vocabant, quaſi φιλίτια, amicitiæ efficientia; nempe quia non de publico, ſed de privatorum bonis et collationibus fierent. Sed et claſſis Spartanæ præfecturam perpetuam rejicit, ut cauſam diſcordiarum: cum illa videatur eſſe quoddam alterum regnum. Perſtringit etiam Lycurgi conſilium ut iniquiſſimum: quod erat de Imperii ac dominatus prolatione et continuo incremento. Eo enim fine omnia ſua inſtituta referebat ad artem militarem. Unde factum eſt, ut quamdiu pugnarent Lacedæmones, tamdiu incolumes eſſent et florentes; ſed Imperium nacti, quia nullas pacis artes et ſtudia noſſent, ſuperbia, luxu, inſolentia et ſeditionibus inter ſe perierunt. Denique et hoc Spartanæ Reipublicæ peccatum accuſat, quod nullum in ea eſſet publicum ærarium, ad belli ſumptus neceſſarium.

Spartani in bello felices, in pace perditi.

Ad Cap. decimum.

Cretenſem Rempublicam Spartanæ affinem expendit, ejuſque vitia aliquot notat: ubi obiter Minois nefandum aperit conſilium de maſculorum concubitu, quem Minos permiſerat, ut relicto mulierum uſu, ſicque ſublata liberorum procreatione pauciores eſſent cives, iiſque tenuis ager ſufficeret. Docet vero Ephoris Spartanis ſimiles fuiſſe Cretenſes Coſmos, ſed hos e certis familiis eligi ſolitos, illos promiſcue ex omni populo. Eſſe autem idem fere apud Cretenſes Senatores vitium, quod in Spartanis, nempe perpetuitatem, atque a referendis rationibus immunitatem. Interim male Cretenſem Rempublicam Coſmos ſuos abdicare, quippe quæ vel eos facto impetu ejiciat, vel ipſis poteſtatem faciat ſe ultro et ad arbitrium ſuo magiſtratu abdicandi. Quorum neutrum videtur conſentaneum. Illud enim factionem redolet; hoc autem non eſt tutum præceptum, certave regula; cum ex voluntate et arbitrio cujuſque pendeat. Concludit peſſimum Politiæ Cretenſis vitium eſſe potentiorum petulantiam, qui civium multitudinem diſtrahunt, et cum judicia ſubire aut pœnas dare nolint, inter ſe digladiantur. Unde fit ut non tam reſpublica ſit, quam factio ſive δυναστεία. Porro Cretenſem Rempublicam ſalvam et incolumem manere; non per ſe, id eſt, propter bonam illius adminiſtrationem qua caret, ſed ex eventu; nimirum ratione ſitus et loci. Cum enim a continente ſint diviſi, non ita metuunt ab externis hoſtibus, qui ab ipſis, interjecto mari, maxime diſtant. Quæ cauſa eſt quod periœci, id eſt ſervi, vel ruſtici Cretenſium in officio ſuo contineantur, neque conſpirent in dominos cum hoſtibus nimium remotis; quod tamen Ilotes ſæpius in Spartanos faciunt, propter hoſtium vicinitatem. Eſt igitur inſignis iſte locus de urbis ſive regionis ſitu, qui cauſa eſt conſervationis et incolumitatis ex eventu. Qua cauſa hodie Veneti, Helvetii, et Angli conſervantur. Sed non patitur inſtitutæ Synopſeos ratio me in his notis eſſe prolixiorem.

Horribile conſilium Minois.

Cretenſium Rempublicam refutat.

Periœci qui.

Ad Cap. undecimum.

Rempublicam Carthaginenſem, Cretenſem, et Spartanam laudat tanquam affines et omnium ſui temporis celeberrimas; ſed maxime Carthaginenſem, quæ licet ſit popularis, permaneat tamen ἐν τῇ τάξει τῆς πολιτείας, in ordine ſuo Politico: ſine ſeditione ulla, ſine tyrannide: quod argumentum eſt præclaræ inſti-

In ordine permanere, ſignum eſt

Præclaræ inſtitutionis.

tutionis. Ait igitur ſimilem fuiſſe Carthaginenſem Spartanæ, quod ut in hac erant Phiditia; ſic in illa eſſent ſodalitates ſive collegia Magiſtratuum, vel civium, opificum, mercatorum. Item ut in Spartana Ephori, ſic in Carthaginenſi centum quatuor viri, illis ſi non creandi modo, ſaltem poteſtate et imperio pares. Tertio, ut Lacedæmone reges et γερουσίαν; ſic Carthagine fuiſſe reges et ſenes. Hoc tamen Spartanam Rempublicam a Carthaginenſi ſuperari, quod in illa reges ex uno eodemque Heraclidarum genere eſſent, jure hæreditario: in hac vero ex pluribus familiis, iiſque præſtantioribus et virtute clariſſimis eligerentur. Hoc loco præclaram de committendo imperio interſerit ſententiam, non eſſe plebeiis et humilibus viris magna Imperia committenda, cum ſæpius noceant, ut ex Spartana Politia probat, quam Ephori e plebe aſſumpti perdiderunt.

Aſperius nihil eſt humili, cum ſurgit in altum.

Notat poſtea Ariſtoteles vitia duo Carthaginenſi Reipublicæ propria. Prius, quod quædam ejus inſtituta Oligarchica fuerint, ut electio quinque-virorum a centum-viris; et prorogatio ſive continuatio magiſtratuum. Iidem enim ſemper erant centum-viri, qui etiam poſt fiebant quinque-viri: quædam Democratica, ut quod populus poteſtatem haberet examinandi Senatuſconſulta, et regum decreta, eaque probandi vel improbandi. Poſterius, quod uni eidemque, eodem tempore, plures ac diverſi magiſtratus mandarentur. Satius enim eſt unum ab uno geri, et ſingulos a ſingulis, præſertim cum magna eſt civitas, viriſque abundat idoneis. Vetuit Plato ne quis multas artes unus exerceat:

Lib. de Republica in Eraſtis.

Pluribus intentus minor eſt ad ſingula ſenſus.

Aliud judicium eſt in parva et in frequenti civitate. Qua de re lib. iv. Polit. dicetur fuſius.

Ad Cap. duodecimum.

Hactenus fere de privatis legum ſcriptoribus, ſive rerumpublicarum auctoribus. Sunt vero præter hos alii legiſlatores, qui ipſi Politici fuerunt, et rempublicam adminiſtrarunt, ſuiſque, vel aliis civitatibus jura legeſque dederunt, ut Minos, Lycurgus, Solon. Sed cum de duobus primis etiam ſupra dixerit, nunc de Solone, et Athenienſium Politia ab eo deſcripta differit. Ait ergo laudatum fuiſſe Solonem, quod Oligarchiam et paucorum tyrannidem ſuſtulerit, et æquabiliore ac temperatiore facta Republica, inſtitutiſque partim Oligarchicis, ut Senatus Areopagitici creatione,

Solon laudatus, cur.

qui ex ſelectis viris, et qui prius magiſtratu aliquo functi eſſent, conſtabat; partim Ariſtocraticis, ut magiſtratuum deſignatione per ſuffragia, non per ſortes, qua de re lib. iv. partim Democraticis, ut populi judiciis, fundata et reformata, populum in libertatem vindicaverit. Eumdem vero vituperatum, quod nimiam populo tribuerit in judiciis poteſtatem, in quibus ſcilicet omnium pæne rerum poteſtatem eſſe voluit. Sic enim Demagogi quales fuere Pericles, Ephialtes, et alii, populo blandiri ſtudentes, principum auctoritatem minuebant, Areopagum labefactabant, et deterrimam Democratiam, populi potentiam amplificando, invehebant. Solonem tamen excuſat Ariſtoteles, imo et ejus inſtitutionem commendat, ut probam et laudabilem, qua inter cætera, nullam fere poteſtatem infimæ plebi fecerit, nihilque cum illa præterquam neceſſaria communicarit. Recidiſſe vero Athenienſem Rempublicam in extremam Democratiam non culpa Solonis, ſed caſu quodam: eo quod ſcilicet populus Athenienſis, Medorum et Perſarum in navali certamine ad Salaminem celebri victoria elatus et ſuperbiens, magnam ſibi auctoritatem, rerumque ſummam attribuerit. Nominat poſtea Ariſtoteles alios Nomothetas; Zaleucum, qui Locris Epizephyriis populo Magnæ Græciæ, ſcripſit leges; Charondam, qui Siculis et Italis; ita tamen ut ſeverus præcipue fuerit in falſos teſtes; Onomacritum, qui in Creta verſatus eſt; Philolaum Thebanorum legiſlatorem, qui παιδοποιΐαν, ſive παίδων θέσιν, adoptionem inſtituit, et bonorum inæqualitatem. Platonem, qui communitatem uxorum et bonorum; ſodalitates mulierum; ſobrietatem Sympoſiarcharum induxit; et milites præcepit eſſe, ambidextros ἀμφιδεξίους. Draconem, qui nimia ſeveritate adductus, delictis fere omnibus pœnam capitalem indixit. Unde leges illius non atramento ſed ſanguine ſcriptas eſſe dicebat Demades, ut refert Ariſtoteles lib. iii. Rhetoric. Quas tamen omnes, excepta ea quæ de homicidio erat, Solon abrogavit. Pittacum, legum quidem auctorem non Reipublicæ adminiſtratæ, νόμων δημιουργὸν, οὐ πολιτείας; qui cum eſſet unus e Græciæ ſapientibus, hanc legem propoſuit, ut ebrii qui hominem pulſaſſent, et injuria affeciſſent, duplione multarentur, id eſt, ut duplo graviores pœnas darent, quam ſi non ebrii pulſaſſent. Denique Androdamam Rheginum Italum, Chalcidenſium Thraciorum legiſlatorem, qui nullas leges proprias et peculiares tulit. Sic claudit Ariſtoteles librum ſecundum.

Idem vituperatus, cur.

Draconis leges non atramento ſed ſanguine ſcriptæ.

LIBER TERTIUS POLITICORUM.

HABET juxta præsentem editionem, capita octodecim, licet Perionius, Casus, et Giphanius duodecim tantum recensent, in quibus ex proprio sensu differit Aristoteles de Republica et Civitate: cujus partes libro primo, formas autem sive instituta varia, ex variis legislatorum scitis libro secundo enarravit; reprehensis iis quæ digna reprehensione videbantur. Agit igitur hoc tertio libro de cive, et civitate; de virtute civis, et viri boni; de generibus rerumpublicarum; de magistratibus; de regno et Aristocratia. Sed singula genera rerumpublicarum ordine persequitur, ad librum usque septimum.

Ad Cap. primum.

Docet primo omnem Politici et legislatoris curam in civitate
περὶ πολιτείας. esse positam. Secundo, πολιτείαν, id est Rempublicam esse τῶν τὴν πόλιν οἰκούντων τάξιν τινά. Ordinem quemdam eorum, qui civitatem incolunt. Tertio, τὴν πόλιν, civitatem ex cive, qui πολίτης dicitur, ut ex parte totum, debere cognosci; cum civitas sit πολιτῶν πλῆθος, civium multitudo. Videndum igitur esse quid sit civis simpliciter, proprie, καὶ ἁπλῶς. Sunt enim cives nonnulli quadam ratione, πῶς, ut qui civitate donantur et ποιητοὶ, sive δημοποιητοὶ, factitii vocitantur; item pueri, et senes depontani quos vocat ἀφειμένους, id est dimissos, et muneribus publicis solutos,
Quis proprie civis. καὶ παρηκμακότας, effœtos. Civis ergo ἁπλῶς, et qui talis est optimo jure, optima lege, is dicitur qui non quidem ejusdem domicilii, sed judicii etiam, magistratuum et imperiorum est particeps. Ubi dividit magistratum in finitum sive temporaneum, ut olim erant omnes Romæ magistratus, qui certo tempore definiebantur; et infinitum sive perpetuum, ut erant apud Græcos judex et con-
Quis Ecclesiastes. cionator, sive ἐκκλησιαστής. Erat autem ecclesiastes is qui jus habebat deliberandi et sententiam dicendi in concione, de rebus faciendis, vel non faciendis, sive uno verbo de futuris; de præteritis enim Ecclesiasta non statuebat, sed solus δικαστὴς, judex, ut notavit ipse Aristot. lib. i. Rhetor. Sed cum cives varii sint pro varietate rerumpublicarum, Respublicæ autem ita differant specie, ut aliæ sint priores, aliæ posteriores, rectæ enim vitiosis priores sunt, ut regnum tyrannide: profecto alii erunt in alia Republica cives, nec poterit communis definitio civis exhiberi. Unde quæ civis

definitio jam posita est, soli Democratiæ convenit, ubi est concionum, judiciorum, et magistratuum communis participatio. In aliis enim Rebuspublicis vel non est concionum usus, vel non est judiciorum libera communicatio. Non est igitur hic definitus civis Aristocraticus, nec Basilicus, sed solus Democraticus. Quanquam nota Magistratuum omnibus Rebuspublicis communis esse videtur; adeo ut in quacunque Republica negari possit civis esse is, cui ad Magistratus via sit intercluſa.

Ad Cap. secundum.

Improbat vulgarem civis definitionem, qua civis dicitur is, qui ex utroque parente cive natus est. Potius enim civem dicendum esse qui Reipublicæ et honorum sit particeps, ut antea dictum est. Tum statuit cives eos revera esse qui mutata Reipublicæ forma, imperii sunt in eadem civitate participes: Juste an injuste, nil refert. Quidam enim injuste gerunt Magistratum, qui tamen revera gerunt Magistratum.

Ad Cap. tertium.

Significat acta civitatis etiam ea dici quæ facta sunt a civitate, licet ejus forma sive Respublica postea mutata sit; quia nempe civitas semper manet civitas, licet Politia mutata sit. Sed an sint acta ejusdem civitatis mutata Politia, explicari non potest, nisi prius intelligatur, quando civitas sit dicenda eadem vel alia. Statuit vero civitatis identitatem vel diversitatem ex Politia seu ratione administrandi esse æstimandam, non ex mœnibus; adeo ut morte mutatis civibus, et aliis nascentibus, iidem tamen cives eademque civitas, ut idem fluvius, idem fons, aliis licet affluentibus et defluentibus aquis, manere censeantur, si eadem Reipublicæ forma, et ratio, καὶ σύνθεσις, perseveret; et contra iisdem viris in eadem urbe manentibus, non tamen iidem proprie cives, sint ademve civitas permaneat, sed omnino diversa, si Reipublicæ forma immutetur. A forma enim petenda esse rerum discrimina, non a materia. At in re Politica homines, agri, et loca sunt veluti materia; ratio autem gubernandi, sive πολιτεία, ut forma. An vero immutata Reipublicæ forma, veteribus pactis et fœderibus standum sit λόγος ἕτερος, alius est sermo, inquit Aristoteles: ea enim de re dicet postea. Notandum circa hoc caput, Urbis nomen pro civitatis loco sumi: quia urbs ex loco æstimatur; nomen vero civitatis potius usurpari pro civium ordinatione et ad-

Similis quæstio fuit de nave Thesei. De qua Plutarch. in Theseo.

miniſtratione. Ideo ſi cives iidem maneant ſub eadem Politia, loco tamen dividantur, et agrum mutent, urbem quidem eos mutare, non civitatem, id eſt Rempublicam. Notatu etiam dignum eſt, quod de Babylone hic ait Ariſtoteles, eam potius gentem, quam civitatem videri, ob vaſtitatem, immenſamque magnitudinem: ita ut cum ab hoſtibus, id eſt a Cyro capta eſſet, et jam tres dies præteriiſſent, nondum eam eſſe captam ſcirent ii, qui in media urbe habitabant. Erat autem ambitus Babylonis ſexaginta mille paſſuum, ut narrant Herodotus lib. i. et Strabo lib. x.

Babylon potius gens eſt, quam civitas.

Ad Cap. quartum.

Statuit, alium eſſe virum bonum, alium bonum civem abſolute loquendo, καὶ ἁπλῶς; ſeu quod idem eſt, non eſſe eamdem viri boni, et boni civis virtutem univerſe et generatim. Nempe quia viri ſimpliciter boni virtus eſt una perfecta, καλοκαγαθία, dicta: quæ eſt Moralium virtutum catena et complexio perfecta: de qua in Ethicis, et lib. vii. Eudem. capite ultimo, ad bene vivendum comparata; At virtus boni civis non eſt ejuſmodi. Neque enim eſt una perfecta: quia cum Reipublicæ genera diverſa ſint, neceſſe eſt civium etiam genera eſſe diverſa, atque adeo diverſas virtutes: cum alius ſit civis bonus in regno, alius in Ariſtocratia, alius in alia: et civis bonus ea quæ ſunt civitatis, ſpectet; vir autem bonus, quæ ſunt abſolute bona, honeſta, et laudabilia. Adde quod in eadem Republica cives non ſint plane iidem, ſed diſparis conditionis. Differunt enim viri a mulieribus, domini a ſervis, Senatores a militibus; quorum ut tales ſunt, diverſæ debent eſſe virtutes, ut et ſaltatorum; alia enim virtus eſt κορυφαίου, præſultoris; alia παραστάτου, qui ei proximus eſt: illius enim quam hujus ſicut imperantis et privati, virtus perfectior eſt. Docet poſtea poſſe civis alicujus, puta ejus qui Magiſtratum gerat et aliis imperet, eamdem eſſe virtutem, quæ eſt viri boni; ſive quod idem eſt, aliquem bonum civem, debere etiam eſſe virum bonum, ſaltem in optima quadam Republica, ut in Ariſtocratia; cujus principes dicuntur optimates, quod ſint omnium optimi, id eſt non boni tantum cives, ſed viri ſimpliciter boni, prudentes, juſti, temperantes, et cæteri. Vulgo enim dicimus Principem ſive magiſtratum bonum, eſſe virum bonum et prudentem, τὸν ἄρχοντα τὸν σπουδαῖον, ἀγαθὸν εἶναι καὶ φρόνιμον. Apparet ergo virtutem imperantis differre a virtute obtemperantis; imperantis autem et viri boni eſſe eamdem. Notanda interim eſt initio capitis egre-

Vir bonus a bono cive differt.

gia comparatio Reipublicæ cum navi. De qua legendus etiam eſt M. Tullius in Lælio, et lib. xii. Epiſt. ad Qu. Cornificium. Significat autem Ariſtoteles eſſe eamdem nautarum et civium rationem. Ut enim nautarum officia ſunt duo; commune unum, in proſpero curſu et ſalute navis poſitum, σωτηρίαν τῆς ναυτιλίας, vocat: proprium alterum, ut remigis, remos ducere: gubernatoris, clavum tenere; proretæ, proram et navim gubernare: ſic et civium duo ſunt munera et virtutes, una publica et omnium communis, quæ ad publicæ ſalutis curam ſtudiumque refertur. Altera ſpecialis, et ſingulorum propria, quæ ſecundum varios civium ordines et alias atque alias conditiones diſtinguitur. Sic enim aliud officium eſt Senatoris, aliud militis, aliud magiſtratus, aliud hominis privati: ἡ δὲ φρόνησις ἄρχοντος ἴδιος ἀρετὴ μόνη. *Prudentia autem imperantis virtus eſt ſola propria*, inquit, quia cæteræ, ut fortitudo, liberalitas, juſtitia, temperantia, communes ſunt imperanti et obtemperanti; et in obtemperante ſatis eſt bona opinio de magiſtratu, ut ejus juſſa alacriter exequatur. Quo loco eleganter comparat obtemperantem cum aulopœo, id eſt tibiarum opifice; imperantem, cum aulete, id eſt tibicine. Huic enim ille ſeſe accommodat.

Ut nautarum ſic civium officia duo.

Commune.

Speciale.

Ad Cap. quintum.

Diſputat de opificibus, quos βαναύσους, vocat, an debeant illi in civibus numerari. Rationes ultro citroque profert. Concludit in optima Republica cives non eſſe mercatores operarios, et ſordidos artifices. Quanquam alias cives ſint, ut in Democratia, et Oligarchia, præſertim ſi ſint divites; alias non, ut in Ariſtocratia, ſi quæ ſit, inquit: in hac enim honores et dignitates ex merito et virtute deferuntur. Quod eſt rariſſimum et fere in nulla ſit civitate. Unde irridet Bodinus Juriſconſultus Gallus eos qui de Ariſtocratico regimine tractant, quod nullibi ſervetur. Et certe Ariſtoteles de Republica differens, Democratiam fere et Oligarchiam ſolet commemorare, ut communes. Recenſet poſtea varias civium ſpecies, pueros, viros, libertinos, opifices, mercatores, perfectos, imperfectos, natos, factitios. Statuit, eum vere civem eſſe, cui honores communicantur, ut ſupra.

Cap. vi. Methodi Hiſtor.

Cap. 1. lib. iii.

Ad Cap. ſextum.

De Reipublicæ, quam πολιτείαν vocat, generibus et formis dicturus, definit primo ipſam Rempublicam, ordinem civitatis, cum

in aliis magiſtratibus, tum in eo maxime qui eſt omnium ſummus ac princeps. Deinde repetit ex primo libro, hominem eſſe animal Politicum natura, et ſocietatis amans. Adduci autem præterea ad vitæ ſocietatem, ut ex ea utilitatem habeat et vitæ commoda. Hinc origo familiarum, vicorum, civitatum. Poſtea diſtinguit imperia ex utilitate; quæ vel privata eſt, ut in imperio deſpotico, in quo omnia ad domini propriam utilitatem primo ac per ſe referuntur; per accidens ad ſervi commoda. Curat enim ſervum herus non ſervi, ſed ſui gratia: vel communis, ut in imperio paterno, uxorio et civili. Horum enim imperiorum finis per ſe eſt eorum qui obtemperant, ſalus et utilitas; per accidens autem bonum imperantium; vel ſaltem communis et publica omnium tam parentium quam imperantium utilitas, ſed maximo eorum qui parent. Hinc concludit eas Reſpublicas, quæ communem ſpectant utilitatem, eſſe rectas et ſimpliciter juſtas; eas vero quæ imperantium ac principum commodis duntaxat conſulunt, vitioſas, καὶ παρεκβάσεις τῶν ὀρθῶν πολιτειῶν. Quia nempe hæ deſpoticæ ſunt, et ſervorum; illæ liberorum; cum civitas ſit τῶν ἐλευθέρων κοινωνία, liberorum hominum non mancipiorum ſocietas.

Imperium herile propriam utilitatem ſpectat, paternum et civile communem.

Recta eſt Reſpublica quæ communem ſpectat utilitatem.

Ad Cap. ſeptimum

Recenſet Reipublicæ genera, quæ docet eſſe tria recta; prava totidem: et recta quidem eſſe βασιλείαν, Regnum, ſive principatum unius communi bono conſulentis; Ἀριστοκρατίαν, ſive imperium optimatum, id eſt virorum ſelectiſſimorum et virtute præſtantium, publicam utilitatem procurantium; πολιτείαν, Rempublicam communi nomine ſic dictam, ſive Imperium populi publico bono proſpicientis. Prava autem eſſe his oppoſita, ut ſunt τυραννὶς, ſive dominatus unius qui ſuam potius quam ſuorum ſpectet utilitatem; Ὀλιγαρχία, ſive paucorum Imperium divitum commoda quærentium; δημοκρατία, ſive poteſtas plebeiæ multitudinis rem ad egentium et plebeiorum hominum commoditatem adminiſtrantis.

Forma regiminum tres bonæ, tres malæ.

Ad Cap. octavum.

Explicat pluribus verbis καὶ διὰ μακροτέρων, ut loquitur, quæ de Reipublicæ generibus dixit ſupra; docetque Tyrannidem eſſe monarchiam deſpoticam, in civilem ſocietatem, qualis ſcilicet poteſtas eſt in ſervos. Item Oligarchiam eſſe cum divites dominan-

Tyrannis eſt monarchia ſervilis.

tur; Democratiam, cum egeni e plebe. Neque debere has ſpecies tam numero divitum aut egenorum æſtimari, quam conditione. Ita ut Oligarchiæ nota ſit, cum divites ſive nobiles et potentiores, vel pauci vel plures dominantur; Democratiæ vero, cum pauperes et plebeii ſive plures ſint, ſive pauci. Quanquam rariſſime contingit plurimos eſſe in Oligarchia; cum nomen ipſum paucitatem ſignificet imperantium: et paucos in Democratia, cum pauci pauperes vix poſſint imperium, ſummamque poteſtatem uſurpare.

Ad Cap. nonum.

Laudabant Athenienſes Democratiam, Lacedæmonii Oligarchiam ut juſtas. Illi enim ut et Democratici omnes, dicebant inter pares libertate, omnia paria eſſe debere; Hi, inter pares potentia et divitiis. Cum igitur hi et illi æquitate quadam nitantur, jure quoque niti videntur. Reſpondet Ariſtoteles neutros verum dicere: Sed duas ob cauſas erraſſe. Prior eſt, quod de ſeipſis judicarent, σχεδὸν δ' οἱ πλεῖστοι φαῦλοι κριταὶ περὶ τῶν οἰκείων. Atque ut aiunt Jureconſulti, nemo in ſua cauſa judicare debet, aut jure poteſt. Poſterior, quod ratiocinentur ex paralogiſmo et captione a dicto ſecundum quid, ſeu ex parte, ad dictum ſimpliciter et omnino. Non enim recte ſequitur eos qui aliqua ex parte, puta libertate, vel divitiis ſunt pares, ideo in omnibus eſſe pares. Statuit ergo, non divitias, non libertatem, ſed virtutem eſſe in civitate τὸ κυριώτατον; atque adeo veros cives eſſe non ditiſſimos, non nobiliſſimos, non liberrimos, ſed qui viri ſint optimi: quod probat a fine civitatis, quæ non vitæ, non mutui auxilii, non commerciorum, (alioqui disjunctiſſimæ nationes inter quas commercia ſunt, mutuaque auxilia, ejuſdem dicerentur eſſe civitatis) ſed bene beateque vivendi cauſa, id eſt ad virtutis cultum, cui adjuncta ſit ſufficiens externorum bonorum copia, eſt inſtituta.

De propriis rebus mali judices ſunt fere multi.

Optimi cives, viri optimi.

Ad Cap. decimum.

Differit de principatu civitatis, ſive de ſumma Reipublicæ, τὸ κύριον τῆς πόλεως, appellat: quæritque penes quem, vel in cujus manu ac poteſtate eſſe debeat, an in unius optimi, an tyranni, an multorum arbitrio ac directione? Atque hanc quidem diſputationem toto fere reliquo libro perſequitur. Hoc igitur capite omnium gubernationum ſive principatuum incommoda declarat. Democratiæ quidem, quod pauperes et plebeii manus injiciant in

Incommoda ſingulorum regiminum.

bona locupletum, non ſine pernicie Reipublicæ. Oligarchiæ, quod pauci principes ac ditiores plebem opprimant. Ariſtocratiæ, quod pauci honoribus ſummis potiantur, plurimi relinquantur inglorii et inhonorati, quod incommodum in regno adhuc gravius eſt, uno ſolo imperante, cæteris omnibus relictis. Quod ſi ad legem quis imperium referendum putet, non ad regem, ſive ad hominem; ſane is incommoda prædicta ideo non effugiet: quia lex omnis neceſſario erit vel Democratica, vel Oligarchica, vel alteri cuipiam principatui accommodanda.

Ad Cap. undecimum.

Statuit ſatius eſſe, Imperii ſummam eſſe penes multos quam paucos; dummodo illi multi, ſi non ſinguli et diſtributive, ſaltem omnes et collective, ſint viri boni, et illis paucis meliores, ita ut non ſinguli quidem ſeorſim ſumpti virtutibus omnibus ſint præditi, ſed omnes ſimul, et unus una; alius alia virtute excellat. Quod documentum illuſtrat ſimilitudine cœnarum Symbolarum, quas vocat τὰ συμφορητὰ δεῖπνα, cum ſcilicet Symbolam partemve ſuam ſinguli contulerunt: ſunt enim hæ cœnæ meliores et lautiores, iis quæ ἐκ μιᾶς δαπάνης fiunt et inſtruuntur. Tum docet non eſſe tutum multitudini maxima imperia ſummoſque magiſtratus committi; facile enim injuſte et imprudenter agere; nullos autem prorſus eidem concedere, eſſe formidoloſum. Hinc enim ſeditiones. Itaque debere multitudinem βουλεύεσθαι καὶ κρίνειν, conſilii et judiciorum eſſe participem. Sic permiſiſſe Solonem, et alios Nomothetas, ut populus magiſtratuum creationi præeſſet, juſque haberet repoſcendi geſti magiſtratus rationes. Prodeſſe igitur multitudinem congregatam civitati, præſertim ſi melioribus adjungatur et ſapientioribus; non ſecus atque impurus cibus puro mixtus, totum nutrimentum reddit utilius, quam ſi eſſet paucum et purum nutrimentum: quia multum par eſt alendo corpori, paucum impar; ideoque illud hoc utilius. Quæ comparatio an omnino ſit vera viderint Medici, quibus etiam cibus licet puriſſimus in impuro corpore ſuſpectus eſt: τὰ μὴ καθαρὰ τῶν σωμάτων, ὁκόσον ἂν θρέψῃς, μᾶλλον βλάψεις, inquit Hippocrates. Examinat poſtea Ariſtoteles Solonis inſtitutum, quo conceſſum eſt populo jus eligendi et creandi magiſtratus, et rationes repoſcendi: ad hæc enim officia judicio et ſcientia opus eſſe, quibus caret populus. Inſerit digreſſionem de ſcientiis et artibus, in quibus tres fere perſonas eſſe ſcribit. Sic Medicum ait quodam-

Ex uno ſumptu, melius, ex unius ſumptibus.

Debet populus particeps eſſe judiciorum.

Impura corpora quo plus nutrias, eo lædes magis. Aph. x. Sect. 2.

modo esse triplicem, δημιουργὸν unum, qui scilicet operatur et exercet Medicinam, ἀρχιτεκτονικὸν alterum, qui docet et præscribit; tertium πεπαιδευμένον, usu peritum, et expertum; ubi docet judicium non minus pertinere ad usu peritos, quam ad scientes et doctos. Solvit ergo controversiam hoc pacto. Multitudinem quidem popularem sigillatim ac distributive sumptam, non posse recte judicare; universim tamen et collective, collatis scilicet capitibus, et communicatis consiliis, posse. Neque vero ad recte judicandum opus esse ut qui de rebus officiisque judicant, ea perfecta scientia teneant; aut etiam ipsi fecerint, vel exercuerint; satis enim esse ut usu valeant et experientia. Sic enim qui rebus utuntur, ut domo, calceo, veste, æque bene de iis judicant, an bene vel male confectæ sint, atque interdum melius, quam ipsi artifices. Pari igitur modo populum, licet ipse non gerat magistratum, quia tamen imperio magistratus utitur, cui subest et obtemperat, recte de eo judicare, et plerumque melius quam ipsos imperantes, qui sua vitia non vident. Concludit imperium penes leges potius esse debere, quam penes homines, si eæ justæ sunt. Eas autem esse justas, quæ bonis rebusp̃ublicis, ut regno, Aristocratiæ, accommodantur: Injustas, quæ contra. Cæterum quædam esse magistratus æquitati et arbitrio relinquenda; quia leges omnia non explicant aut comprehendunt. Hinc ἐπιείκεια, de qua c. 14. l. v. Ethic. ad Nic.

Populus collective sumptus potest judicare.

Imperium esto penes leges.

Ad Cap. duodecimum.

Statuit bonum Politicæ propositum tanquam finem, esse τὸ δίκαιον, jus. Tale autem jus esse id quod omnibus est utile. Atque hoc quidem in confesso esse apud omnes, quod jus sit, quædam æqualitas, ut dictum est in Ethicis. Hinc enim quia æqualitas duplex, Arithmetica, et Geometrica; duo etiam constituta fuere genera juris et justitiæ, permutationis quidem, unde justitia commutativa; et distributionis, unde distributiva. Præterea omnes existimare juri esse consentaneum, ut paria paribus tribuantur: sed quia perperam vulgo discernitur et æstimatur illa paritas: cum alii eam libertate metiantur; alii divitiis; alii genere; alii virtute: Scire oportet, inquit, quarum rerum sit æqualitas, quarum inæqualitas; sive an qualibet re pares, vel impares debeant in republica de honoribus contendere. Decernit igitur Aristoteles in distribuendis reipublicæ honoribus, non esse rerum omnium spectandam æqualitatem, aut inæqualitatem; sed eam tantum quæ

Lib. v. c. 3. et 4.

reipublicæ conferat; ut enim in artibus; ſic et in Politica, ubi fit comparatio, uſus finiſque ejus rei, artiſve in qua fit comparatio, ſpectari omnino debet; cætera autem, quæ nihil ad rem conferunt, relinquenda. Unde ſicuti in arte tibiarum ſi duo certent, quorum alter optime canat, ſit tamen plebeius; alter artis tibiarum ſit imperitus, nec apte canere poſſit, qui tamen ſit nobilis; non huic imperito licet nobili, ſed illi dari debent tibiæ meliores; quia nempe ad uſum artis, id eſt ad tibicinium, nihil juvat nobilitas; ſic et in re civili non eſt habenda ratio eorum quæ nihil ad civitatis bonum conferunt, ut proceritatis, vel formæ, niſi eæ virtutibus adjunctæ ſint. Hinc colligit non abs re de honoribus civilibus contendere nobiles, liberos, divites, virtute præditos, et multos cum paucis comparatos. Hi enim omnes jus quoddam contentionis habere videntur: cum nobilitas, libertas, divitiæ, virtus, multitudo ad civitatem conferre credantur.

Ad Cap. decimumtertium.

Statuit ex iis civibus ſupra commemoratis, divites quidem et nobiles ſive ingenuos (quos et γενναιοτέρους, generoſiores vocat, quod εὐγένεια, ἀρετὴ γένους, nobilitas, ſit virtus generis) ad hoc ut ſit ſimpliciter civitas, jure contendere: nam ad τιμήματα, id eſt tributa conferenda, opus eſt divitibus; et civitas non eſt ſervorum, ſed liberorum ſocietas; ut vero ſit beata civitas, juſtius de honoribus Politicis virtutem contendere. Quod ſi contingat in una civitate omnes illos ordines concurrere, divitum, nobilium, bonorum, multitudinis; dubium videri, cuinam potius ordini conferre publicos honores et magiſtratus oporteat? Reſpondet nullum ſatis eſſe idoneum ad omnes magiſtratus ſibi vendicandos; et ſtatim aliam movet quæſtionem, e cujus ſolutione prior intelligatur; Debeantne leges rectiſſimæ utilitatem bonorum ſpectare, an potius multitudinis? Statuit non hujus aut illius duntaxat ordinis utilitatem, ſed omnium, id eſt totius Reipublicæ communem ſpectandam eſſe. Tum civem generatim ait eſſe eum, qui imperare viciſſim et parere poteſt, ὁ μετέχων τοῦ ἄρχειν καὶ ἄρχεσθαι. Eſſe vero in alia Republica alium, pro Reipublicæ varietate. Alius enim eſt civis Baſilicus, in regno; alius Democraticus, in Democratia. In optima autem eſſe eum, qui poſſit et velit præeſſe et ſubjici; imperare et parere, propoſita ſibi vitæ ratione, quæ ſit virtuti conſentanea.

Spectandum commune omnium bonum.

Supponit inſignem quæſtionem de honore ſummo, vel magi-

ſtratu uni alicui præſtantiſſimo, aut paucis etiam excellentiſſimis, ſeu virtute, ſeu divitiis, ſeu potentia et favore civili, deferendo. An videlicet ſi unus Heroice excellens et inſigniter bonus in civitate reperiatur, ei imperium in cives alios ſit tribuendum? Reſpondet affirmative. Paribus enim paria tribuenda ſunt, ergo imparibus imparia. Atqui huic uni Heroi, ſi quis eſt, civium aliorum nemo par eſt, cum ſit quaſi Deus inter homines; non ſunt ergo paria Heroi et civibus tribuenda. Atque adeo injuſte agent cives, ſi parem Heroi honorem ambiant, et imperium cum illo velint dividere. Non ſecus ac ſi cum Jove Dii imperium mundi partiri cuperent. Præterea in Heroem illum leges ferre ridiculum; qui inſigniter ſit optimus, et ipſe potius ſit lex. Hic citat Ariſtoteles apologum Antiſthenis: Suaſiſſe olim, dum comitia inter beſtias celebrarentur, lepores, ut omnibus ex æquo animantibus pares prædæ ſeu capturæ partes dividerentur: At Leones reſpondiſſe, Debere prius lepores docere, pares quoque omnium animantium vires et robur fuiſſe in capienda præda. Sed forte cum argumentis agere nollent Leones, arreptos lepores ſic concionantes devorarunt; ut hinc doceat Ariſtoteles, Non eſſe cum potentioribus et Heroibus certandum, aut cum iis paria facienda. Annotat tamen illam virtutis vel potentiæ civilis excellentiam, ſuſpectam odioſamque fuiſſe civitatibus; e qua ſcilicet immutandæ Reipublicæ periculum immineat; atque hinc τὸν ὀστρακισμὸν, ſive exilii ſententiam, quæ ὀστράκοις, id eſt teſtulis, quibus inſcribebatur ejiciendi nomen, ferebatur, Athenienſes inſtituiſſe; ut ſcilicet eum exilio pellerent, qui fortitudine, gloriave militari, aut inſigni juſtitia et virtute, aut divitiarum copia, aut amicorum multitudine, aut alia qualibet civili potentia reliquis civibus antecelleret. Sic et Argonautæ, ſecum habere Herculem noluerunt, ὡς ὑπερβάλλοντα πολὺ τῶν πλωτήρων. Et hanc quidem opulentos Heroas, viroſque optimos, expellendi rationem in vitioſis rebuſpublicis, ut Democratia, Oligarchia, Tyrannide, non modo locum habere ait (quod ſcilicet ipſis juſta videatur, eiſque ſatis ſit, ut quacunque via etiam improba in ſuo ſtatu conſerventur) ſed etiam in bonis, communem alioquin utilitatem ſpectantibus, poſſe reperiri, hinc probat; Quod ut artifex partem unam operis licet abſolute pulchram et optimam, ut pictor pedem animalis, navium opifex puppim, Chorodidaſcalus vocem alicujus Muſici alioqui ſuavem, juſto tamen grandiorem et altiorem non ſuſtinet; ſic et bonus Princeps aut Magiſtratus unum aliquem juſto majorem ac

An uni excellentiſſimo tribuendum imperium.

Non eſt cum potentiore certandum.

Quid oſtraciſmus.

Quod alios vectores plurimum ſuperaret.

potentiorem in civitate poteſt oſtraciſmo cohibere, majoris boni gratia, ne ſcilicet inde Reſpublica capiat detrimentum. Conſulit tamen ita eſſe a principio Rempublicam temperandam, ut poſtea non egeat τοιαύτης ἰατρείας, tali medicina. Cum vero duo ſint excellentiæ, τῆς ὑπεροχῆς, genera; unum virtutis, alterum civilis potentiæ, ut opum, et amicorum; concludit ne in optima quidem republica nimiam opum, amicorum, civiliſque favoris ὑπεροχὴν, ferendam eſſe; virtutis vero præſtantiam omnino eſſe amandam et recipiendam ut optimam; eſſeque æquiſſimum, ut omnes viro excellenter optimo et ſapientiſſimo ſponte pareant; vel pluribus ejuſmodi, ſi qui extent, quos ſane omnino expedit reges eſſe perpetuos, βασιλίας εἶναι ἀϊδίους, cum virtus ſit civitatis præſtantiſſimus ſcopus.

Virtutis excellentia recipienda.

Ad Cap. decimumquartum.

Hactenus de Republica ejuſque generibus in univerſum, deinceps de ſingulis ſpeciatim differit; primo quidem de rectis, deinde de vitioſis. Hoc igitur reliquo libro de regno et ariſtocratia conjunctim pertractat, quia utriuſque finis eſt virtus; ſed parce et leviter de Ariſtocratia. Cum autem docere inſtituat, et diligentius explicare, an regnum, quod vocat βασιλείαν, præſtabilius ſit, melius, et accommodatius gubernandis, vel in civitate, vel regione qualibet, hominibus; quam alia quævis Politia: ſtatuit prius eſſe regnorum genera diſtinguenda. Atque ea quidem omnino eſſe quinque, in quibus ſcilicet imperandi modus diverſus videatur. Primum ait eſſe Laconicum, quod qui tenet belli dux eſt ſummus et imperator perpetuus; ita tamen ut penes eum non ſit ſumma rerum omnium poteſtas, niſi dum extra fines Lacedæmonios exceſſerit. Dicitur hoc regnum στρατηγία αὐτοκρατόρων, καὶ ἀΐδιος, ἢ διὰ βίου. Aliudque eſt hæreditarium κατὰ γένος; aliud optimum, ſive ex electione, αἱρετόν. Secundum barbaricum imperio tyrannico et herili ſimile, hæreditarium, et lege apud barbaros conſtitutum, cum regia cuſtodia non tyrannica: φυλακὴ δὲ βασιλικὴ, eſt cum cives armis ſuis regem cuſtodiunt; τυραννικὴ δὲ cum externi et alienigenæ. Tertium eſt Græcum vetus, Αἰσυμνητία, dictum, quod alii electione creati et Αἰσυμνήται vocati, perpetuo gerebant: alii certo tempore, et ad certas res. Quartum Heroicum, quod priſci illi Heroes uno populi conſenſu olim obtinebant ob res ab ipſis præclare geſtas, et publica beneficia; eratque ideo legitimum, voluntarium, imo et hæreditarium; et

Regni quinque genera.

Quid regia cuſtodia.

quidem penes ejuſmodi reges poteſtas erat belli, ſacrorum, et judiciorum. Ad judicia autem accedebant alii præſtito jurejurando, alii non præſtito, ὁ δὲ ὅρκος ἦν τοῦ σκήπτρου ἐπανάτασις. *Jusjurandum autem erat ſceptri elatio.* Sed et ſolemne olim erat jurare per ipſum ſceptrum, ut fecit Achilles apud Homerum. Legati etiam oraturi ſceptrum tollebant. Quintum abſolutum, ut aiunt, ſimplex et ſummum, quod qui gerit, πάντων εἷς κύριός ἐστι, omnium unicus eſt ſummuſque dominus; eſtque in ſuo regno, quod in familia eſt paterfamilias. Iliad. i. Iliad. vii.

Ad Cap. decimumquintum.

Refert omnia regnorum genera ad duo, nempe ad abſolutum, quod vocat eleganter παμβασίλειαν, et ad Laconicum. Quod idem eſt ac ſi diceret regnum aliud eſſe plenum, et infinitum, ſive plane legibus ſolutum et ſupremæ auctoritatis; aliud dependens, et legibus aſtrictum, nec abſolutæ poteſtatis. Hoc poſito duas proponit quæſtiones. Prior eſt an e re civitatis ſit, aliquem in ea eſſe Laconicum regem ſive perpetuum belli ducem, eumque ex certa et illuſtri familia, aut e qualibet; et hanc relinquit. Poſterior an expediat ab uno principe gubernari, an vero conducat magis eſſe ſub optimarum legum imperio. Et de hac docte graviterque diſputat in utramque partem, nunc pro Rege, nunc pro lege. Pro Rege quidem, quia lex omnia non comprehendit, cum univerſim decernat, nec ea quæ eveniunt poſſit dirigere. Legi igitur Rex eſt præferendus, qui legum defectum ſapienter ſuppleat. Hoc loco inſigne tradit documentum, in quavis arte ex ſcripto ſeu lege, imperare ſtultum, ἠλίθιον. In Ægypto licere Medicis poſt diem quartum movere; quod ſi ante exactum quatriduum moveant, ſuo periculo movere. Ubi notandum verbum κινεῖν Medicis uſitatum, maxime pro eo quod eſt purgans pharmacum ad noxios humores expellendos, exhibere. Sic divinus Senex Hippocrates, dum de purgatione decernit, verbum κινεῖν ſolet uſurpare, τὰ κρινόμενα, καὶ τὰ κεκριμένα ἀρτίως μὴ κινέειν, μηδὲ νεωτεροποιέειν, μήτε φαρμακίῃσι, μήτε ἄλλοισιν ἐρεθισμοῖσιν, ἀλλ' ἐᾶν. *Quæ judicantur perfecte, et quæ exquiſite ac ſufficienter ſunt judicata, nullo modo movenda, neque novanda, neque medicamentis purgantibus, neque aliis irritamentis, ſed ſinenda.* Et alio loco πέπονα φαρμακεύειν καὶ κινέειν, μὴ ὠμὰ, μηδὲ ἐν ἀρχῇσι, ἢν μὴ ὀργᾷ. Τὰ δὲ πλεῖστα οὐκ ὀργᾷ. *Concocta medicari et movere, non cruda: nec in principiis unquam, niſi turgeant humores: ut plurimum autem non turgent.* Pro lege vero ſic diſputat Ariſtoteles, Lex non eſt obnoxia perturba- παμβασίλεια. Regem legi præferendum. Obſervatio medica. Aphor. 20. Sect. 1. Aphor. 22. Sect. 1.

Legem regi præferendam.

tionibus, omnique caret affectu, ut ira, avaritia, favore; At humanus animus pathematis et affectibus obnoxius est, ita ut qui legibus, is Deo; qui homini, is belluæ tradat imperium, inquit cap. 17. hujus lib. et initio l. i. Rhetor. Satius ergo est Legem quam Regem imperare. Statuit vero, et Legem et Regem in bona Republica simul esse debere, illam quidem propter universalia, et ea quæ decerni possunt; hunc vero sive magistratum, propter particulares eventus, et ea omnia quæ lege non possunt facile definiri. Quærit autem an uni, an multis, eorum quæ lege nequeunt definiri, gubernatio et imperium permitti debeat; Respondet debere potius multis permitti, quam uni. I. Quia de rebus singulis melius multi judicant, quam unus. Ut splendidius esse epulum solet in quod multi symbolam contulerunt, ut dixit supra. II. Quia multi judices non adeo facile corrumpuntur ac unus; ut neque magnum flumen aut aqua multa tam cito corrumpitur, atque pauca. III. Quia unius judicio perturbato, sive ira, sive alia quadam passione, facile judicium corrumpitur: at in multitudine vix contingit omnes iratos esse, aut peccare. His expositis confert Regnum cum Aristocratia, et nunc unius viri boni et civis boni imperium, plurium bonorum imperio anteponit, quod scilicet unus sit ἀστασίαστος, et a se dissentire nequeat; plures vero στασιάζωσι, dissideant, et seditionibus facile conflictentur: nunc Aristocratiam regno præfert, respondetque viros bonos licet plures, esse tamen in rebus bonis concordes; cum animo sint integro ac bene affecto, atque adeo esse instar illius unius; unde concludit civitatibus optabiliorem esse Aristocratiam Regno. Quod etiam colligi potest ex ante dictis, ubi docuit multos minus esse corruptelis obnoxios, quam unum. Atque hinc infert regnum fuisse antiquissimum imperii genus; cum facilius fuerit unum bonum, sapientem et beneficum, quam multos optimos initio reperire; præsertim cum parvas urbes in quibus plures optimi et excellentes esse non poterant, olim homines incolerent. Sed cum multi virtute et sapientia pares paulatim existerent, urbesque fierent ampliores, repudiato unius imperio, sive regno, commune potius imperium adamare cœperunt et mutuum: quæ Aristocratiæ, et Reipublicæ est origo. Atque hi virtute pares et pauci cum defecissent, et ad divitias animum convertissent, Oligarchiam δι' αἰσχροκέρδειαν, induxerunt; e qua Tyrannis nata est, uno scilicet ex illis paucis reliquos opprimente, et imperium invadente. Quod olim Romæ fecit Julius Cæsar, Dionysius Syracusis, et alii alibi. Ex

Imo rex et lex jungi debent.

Cap. 11. lib. iii. Polit.

Multi uno meliores.

Origo imperiorum, et rerumpublicarum.

Ob turpe lucrum.

Tyrannide tandem orta eſt Democratia, paucorum ſcilicet poteſtate extincta: ſic enim multitudo fortior facta eſt; quæ ita in Tyrannum invaſit, et popularem ſtatum amplificatis civitatibus, auctoque populo invexit, ut difficile ſit aliam Politiam quam Democraticam exiſtere.

Attexit Ariſtoteles duas quæſtiones. Prior eſt, an poſito regno tanquam optimo regimine, debeat regnum eſſe hæreditarium et a patre in filium tranſmitti. Poſterior, an regi ut fortiter regnet, opus ſit armorum vi, ſeu cuſtodia ac præſidio militum? Priorem clare non ſolvit. Hoc tantum ait, pernicioſum eſſe, degeneres regum filios, et a paterna virtute deſciſcentes (quod haud raro contingit juxta illud ἡρώων παῖδες πήματα, *Heroum filii noxæ*) regnum adminiſtrare; et tamen vix aliter fieri poſſe, quin pater amore naturali, quem Græci vocant στοργὴν, impulſus, filio committat imperium. Ex quo crediderim non probare Ariſtotelem (tacite tamen ob Alexandrum Magnum Philippi Macedonis hæredem, in cujus regia multos annos verſatus eſt) regna hæreditaria, utpote periculoſa, et peſtifera, ſi ad improbos vel ſtultos hæredes transferantur. Poſteriori autem non integre ſatisfacit. Reſpondet enim de Rege Laconico, cui ſumma ſit poteſtas ex lege attributa, nihilque pleno ſuo arbitrio præter leges faciat, ei ſcilicet neceſſariam eſſe armorum vim et potentiam ad leges cuſtodiendas; ſed talem ac tantam, qua improbos coerceat, Rempublicam tamen non poſſit opprimere. Regna hæreditaria Ariſtoteli ſuſpecta.

Ad Cap. decimumſextum.

Probat unius ſummum imperium, ſive regnum illud abſolutum, quod ſuperiori capite vocavit παμβασίλειαν, non eſſe juſtum, neque naturæ conſentaneum; atque adeo melius et optabilius eſſe legem imperare, quam unum aliquem civem. Quod defendit adverſus Platonem, qui plus bonis viris, quam bonis legibus tribuendum eſſe cenſet. Non eſſe igitur κατὰ φύσιν, id eſt ſecundum legem naturæ, unum eſſe civium omnium dominum oſtendit. I. Quia injuſtum eſt paribus, parem dignitatem non tribuere, ut paribus imparem; quemadmodum corporibus æqualibus inæqualem victum aut veſtem. Atqui cives omnes ſunt pares: ergo iis impar dignitas non eſt tribuenda, id eſt uni ſummum imperium, cæteris nihil tale. Itaque juſtius erit viciſſim omnes, cum pares ſint, imperare, et obtemperare. Hoc autem a lege eſt quæ ordo eſt. Præ- In Politico.

ſtabilius ergo legem imperare: ita tamen ut conſtituantur magiſtratus legibus ſubjecti, ſive legum miniſtri et cuſtodes, quos hic vocat νομοφύλακας, καὶ ὑπηρέτας τοῖς νόμοις, ut ſcilicet ſervandas leges curent, eaſque cum opus fuerit, interpretentur, corrigant, et adhibita æquitate prudenter temperent. II. Ἄνευ ὀρέξεως νοῦς ὁ νόμος ἐστί. *Lex eſt mens ſine cupiditate, aut perturbatione ulla*; et qui legem (quidam hic legunt νοῦν mentem, ſed vetus ſcriptura habet et recte νόμον legem) præeſſe vult, is velle videtur, ut Deus imperet; qui hominem, feram; nempe ob paſſiones et animi motus varios quibus homo affici ſolet. Quod vero argumentum et exemplum ſuperiori capite allatum eſt, a Medicina, aliiſque artibus petitum, pro rege contra legem, præſtare ſcilicet, et eſſe expeditius judicium et ſententiam Medicorum et artificum uſu peritorum et expertorum, quam doctrinam artiſque leges et præcepta ſequi, falſum eſſe ait: cum expediat doctis uti, qui maxime ad officia ſua affectu nullo ducantur. Medici enim non odio aut gratia, ſed arte et prudentia, et honorarii cauſa Medicinam faciunt: at in Politicis multus eſt gratiæ, odio, iræ, ambitioni locus. Quod ſi Medicos ægri ſuſpicentur ab inimicis pecunia corruptos, illos ſtatim ægri dimittunt, et præceptis artis, καὶ ἐκ τῶν γραμμάτων, et ex libris ſive ſcriptis, curari malunt. Addit, Medicos, cum ægrotant ipſi, alios Medicos accerſere, quaſi ſibi jure diffidentes: quod difficile ſit in re ſua verum diſcernere, apteque ac ſine quadam animi perturbatione, judicare. Hoc loco diſtinguit leges in ſcriptas, et non ſcriptas; et has quidem quæ conſuetudine et moribus receptæ ſunt, et a majoribus traditæ (quas ideo vocant nonnulli traditiones) ait eſſe majoris auctoritatis; quibus ideo Magiſtratus, ſi non illis, ſit inferior. III. Plus vident oculi, quam oculus: Ergo plures boni et clare videntes, id eſt prudentes, uno ſunt meliores. IV. Uno viro bono, duo boni ſunt meliores. Sed hæc duo argumenta ut et ultimum, pro Ariſtocratia potius, quam pro lege concludunt: niſi dicamus in ſupplementum legum, plures adhuc bonos Magiſtratus uno eſſe præſtabiliores, qui ſcilicet clarius meliuſque leges interpretentur, quam unus. Denique ipſa regnandi ratio quam reges ſervant, manifeſte probat Ariſtocratiæ præſtantiam, imo et neceſſitatem: illi enim amicos ſuos faciunt imperii ſui ſocios, dum eorum doctrina, prudentia, et conſilio utuntur in rebus gerendis; At amici pares ſunt et ſimiles. Ergo cum reges credant oportere amicos ſuos ſecum præeſſe et regnum adminiſtrare, ut revera ſit, eo ipſo ſigni-

Qui Nomophylaces.

Emendatio textus.

Juris ſcripti et non ſcripti meminit Ariſtot. 1. Rhetor.

Regnant ipſi reges ex conſilio prudentum.

ficant pares et ſimiles ſimul debere dominari; præſertim ſi boni ſint et prudentiſſimi. Hoc argumentum efficax eſt pro Ariſtocratia.

Ad Cap. decimumſeptimum.

Docet primo varias eſſe hominum ad Politiam propenſiones. Alios enim facile ſervili et deſpotico imperio ſubeſſe, ut ſunt barbari, de quibus lib. i. Polit. alios ſponte regio imperio parere; alios ariſtocratico; alios civili. Secundo, tria bonæ reipublicæ genera, regnum, ariſtocratiam, et rempublicam eſſe ſecundum naturam; alia vero tria his oppoſita, contra naturam. Tertio, quæ ſuperiori capite dicta ſunt contra regnum, vera eſſe in republica civili et populari, quæ eſt bonarum poſtrema; quia cives in ea omnes pares ſunt, quibus ideo omnibus injuſtum eſt, unum imperare. Quarto, ſi quis unus extet inter cives, adeo illuſtris, et excellens; qui virtute, ſapientia, et conſilio reliquam multitudinem maxime ſuperet; eum debere Regem eſſe, et omnium dominum: et id quidem jure τῆς ὑπερβολῆς καὶ τῆς ὑπεροχῆς, præſtantiæ, cui ſummus honor omnium opinione eſt deferendus. Alioqui ſi nunc vir ille præſtantiſſimus imperaret, nunc viciſſim pareret, ut cæteri cives; pars eſſet par et æqualis toti: vel etiam præſtaret toti, quod repugnat naturæ, eſtque injuſtum et contra leges juſtitiæ diſtributivæ. Partem vero ſic totum ſuperaturam, hinc conſtat, quod Herois illius virtus aliorum civium virtutes maxime ſuperet; ita ut harum reſpectu, illa ſit quoddam totum. Itaque ſi alius quiſpiam civis uno ullo Heroe longe quoad virtutis excellentiam inferior, ad imperium evehatur, vel etiam plures non magis excellentes, et tunc Heros ille unus ſubſit et pareat, profecto pars, nempe civis ille, vel unus, vel plures ad imperii ſummos honores, tunc evecti, totum, nempe Heroem, non tantum æquabit, ſed et dignitate ſuperabit; quod eſt abſurdum et injuſtum. Eſſet vero multo injuſtius illum necare, vel in exilium ejicere, vel teſtæ jactu ſive oſtraciſmo, de quo ſupra, expellere. Debet ergo Heros ille, rex eſſe ſummus omniumque ἁπλῶς dominus.

Optimo et ſapientiſſimo imperium deberi.

Cap. 13. lib. iii.

Ad Cap. decimumoctavum.

Concludit iiſdem modis et artibus in optima republica, ut eſt Regnum et Ariſtocratia, civitatem et virum bonum inſtitui; cum optimæ Reipublicæ ſcopus ſit virtus; atque adeo eamdem diſciplinam, inſtitutionem, et mores eoſdem eſſe, quibus vir bonus effi-

Viri boni, et civis boni eadem eſt inſtitutio.

ciatur, ſimulque Politicus, et Baſilicus, ſive Reipublicæ adminiſtrandæ, vel regno idoneus.

LIBER QUARTUS POLITICORUM.

HABET capita ſedecim, ubi de Republica tertio genere rectæ πολιτείας, Democratia, Oligarchia, Tyrannide; Deinde de ſummis civitatum partibus, Senatu, Magiſtratu, et Judiciis.

Ad Cap. primum.

Quæ et quot oporteat ſcire Politicum.

Statuit, Politicum quatuor ſcire debere. Primum, quæ ſit optima Reipublicæ forma, et omnium ἁπλῶς præſtantiſſima. Secundum, quæ ſit optima pro rebus ſubjectis, et copiis præſentibus. Tertium, Rempublicam ſibi oblatam, qualiſcunque ſit, probe noſſe; tam quomodo ab initio conſtituta fuerit, quam quomodo jam conſtituta, poſſit diu conſervari. Quartum, quæ Reſpublica ſeu Politia ſit inter homines communior, et pleriſque accommodatior. Hoc probat artium et ſcientiarum exemplo, quæ non particulares quidem ſint, ut ſunt luctatoria, et gladiatoria reſpectu Gymnaſticæ; Therapeutica externorum morborum et Therapeutica internorum, reſpectu Medicinæ, ſed quæ ſint perfectæ et totales et περὶ γένος, ut ipſa Gymnaſtica, Medicina. Hæ enim de ſuis objectis quatuor illa eodem modo conſiderant. Medicina enim noſſe debet, Primo optimum ſimpliciter ſanitatis gradum, et perfectam illam qualitatum ἰσονομίαν, corporis συμμετρίαν, partium cohæſionem et ordinem. Secundo, eam ſanitatis rationem, quæ in his et illis optima reperiatur, pro conditione ſubjectorum. Tertio, quamlibet ſibi propoſitam, ut eam tueri poſſit aut emendare. Quarto, eam quæ communior ſit inter homines, ut circa eam, cum opus erit, ex arte negotietur. Eamdem igitur eſſe in arte Politica rationem ſignificat, quæ ſcilicet ars ſit perfecta et totalis, quæ non κατὰ μόριον, de parte aliqua aut ſpecie una Reipublicæ; ſed de omnibus generibus differat, et gubernationum modos omnes ac diſcrimina accurate perſequatur.

Ad Cap. ſecundum.

Repetitis brevi epilogo iis quæ ſupra de Regno et Ariſtocratia,

communique Reipublicæ diviſione in rectam et vitioſam docuerat; ſtatuit de tertio genere rectæ Reipublicæ quæ nomine totius ſolet ſignificari, deinceps eſſe conſiderandum: itemque de Oligarchia, Democratia et Tyrannide. Ubi notat vitioſarum peſſimam eſſe Tyrannidem, ut quæ ſit τῆς πρώτης καὶ θειοτάτης παρέκβασις, *primæ et diviniſſimæ*, id eſt Regni, *digreſſio*. Democratiam vero inter malas μετριωτάτην. Tum futuræ tractationis methodum conſtituit; et quibus de rebus, quoque ordine ſit dicturus, explicat.

Tyrannis peſſima.

Moderatiſſimam.

Ad Cap. tertium.

Probat eſſe diverſas gubernationis ſeu Reipublicæ formas, ex eo quod ſint multæ partes civitatis, id eſt civium varii ordines: puta divitum, pauperum, nobilium, ignobilium, armatorum, inermium: et de populo quidem alios eſſe agricolas, alios mercatores ſive inſtitores, ἀγοραίους, alios opifices. Ubi notat, τῶν γνωρίμων, id eſt nobilium varios gradus, unum ex divitiis, et maxime ea copia quæ πρὸς ἱπποτροφίαν, *ad equos alendos*, ſufficiat; alterum ex genere; tertium ex virtute. Hinc arguit eos qui duo tantum Reipublicæ genera Oligarchiam et Democratiam, quaſi duos principes ventos, Aquilonem et Auſtrum; aut quaſi duo harmoniæ genera Dorium et Phrygium ſtatuerant, ad quæ alia referrentur. Etenim ex partium civitatis diſſimilitudine, quæ diverſo modo gubernantur, Rerumpublicarum varietas debet æſtimari, de qua dictum ſupra, ubi tres rectæ, totidem vitioſæ ſtabilitæ fuerunt.

Nobilium gradus tres.

Ad Cap. quartum.

Statuit 1. definiendam eſſe Democratiam ex dominatu liberorum et pauperum, numero ſuperiorum: Oligarchiam ex imperio divitum, et nobiliorum, numero pauciorum. Notat obiter in Æthiopia ſupremos honores iis mandari ſolitos qui corporis magnitudine præſtant. Secundo repetit, plures eſſe Reipublicæ formas; quia ſunt diverſæ partes civitatis, ſimilitudine petita a diverſis formis ſive ſpeciebus animalis, quæ tales conſtituuntur pro diverſa partium ratione. Ut quia partes motui conſecratæ (ut partes nutritias et ſenſuum organa mittamus) variant in animali: ſunt enim pedes in homine, alæ in ave, pinnæ in piſce; et rurſus in homine bini pedes, in beſtiis fere quaterni, et rurſus in quaternis alii fiſſi, alii ſolidi; ideo varia animalium genera diſtinguuntur; ſic in re civili variant Reſpublicæ ſecundum genera, quæ etiam genera in ſuas alias ſpecies pro partium civitatis va-

In Æthiopia principes ii ſunt, qui majores corpore.

De differentiis, partibus, moribus ani-

malium Ariſtot. lib. i. et ii. c. 1. de partibus animal. et lib. i. c. 1. de Hiſtor. animal.

rietate et multiplici conjunctione dividuntur. Comparat vero Ariſtot. alio loco, ut cap. 10. lib. de comm. motu animal. animal cum civitate. Ibi enim ait animal eſſe, πόλιν εὐνομουμένην, *civitatem bonis legibus conſtitutam*. Tertio civitatis partes enumerat, quas octo hic quidem facit, libro autem ſeptimo ſex. Prima eſt agricolarum, quæ pars alimenta parat: Secunda opificum. Tertia mercatorum, ſive tabernariorum. Quarta mercenariorum, ut bajulorum. Quinta militum. Sexta judicum, qui jus cuique reddunt, quæ pars eſt veluti anima Reipublicæ. Septima divitum, qui apud Græcos ſuis ſumptibus onera muneraque publica gerebant, quos ſumptus vocabant λειτουργίας, ideoque hanc partem vocat hoc loco Ariſtot. τὸ ταῖς οὐσίαις λειτουργοῦν. Octava magiſtratuum, quam partem vocat, τὸ δημιουργικὸν, καὶ περὶ τὰς ἀρχὰς λειτουργοῦν. Aitque neceſſarios eſſe Reipublicæ, τοὺς λειτουργοῦντας τῇ πόλει ταύτην τὴν λειτουργίαν. Ex quo loco intelligitur λειτουργεῖν, eſſe idem quod publicum munus obire. Et λειτουργίαν, eſſe publicum miniſterium. Licet Eccleſiaſtici ſcriptores vocabulum hoc uſurpent pro Eccleſiaſtica functione, ſive divino miniſterio, eoque publico, ut pro ſupplicationibus, et miſſæ ſacrificio, ſacraque Euchariſtia. Quarto reprehendit Platonem, qui partes Reipublicæ eas tantum conſtituat, quæ ad uſus neceſſarios requiruntur, non etiam ad liberales, et qui eodem loco ponat, ſutores, quo agricolas: qui omittat milites, judices, conſiliarios, hos quidem omnino; illos vero, quamdiu civitatis imperium et ager non fuerit dilatatus. Quinto Democratiæ genera explicat diviſis primo civibus in duas ſummas partes, plebem ſcilicet et nobiles. Et plebis quidem ſex partes facit, agricolas, opifices, mercatores, nauticos, mercenarios, et liberos, ſed non ex utroque parente civi natos. Nobilium vero quatuor ponit genera, ex divitiis unum; ex generis antiquitate alterum; ex virtute tertium; ex doctrina et eruditione quartum. Primum ergo Democratiæ genus, illudque maxime proprium eſt, in quo omnes civitatis incolæ etiam inquilini et advenæ ita ſunt æquales, ut ſinguli honorum et magiſtratuum ſint participes, nec divites majori in pretio ſint, quam pauperes. Secundum, in quo magiſtratus fiunt, ἀπὸ τῶν τιμημάτων, ex cenſibus, ita ut in eo genere ii cives, qui rem non habent, magiſtratum non obtineant. Tertium, in quo cives ii rem gerunt, qui ſunt ἀνυπεύθυνοι, id eſt qui nihil habent quod eis objiciatur, et quo excludantur, ita tamen ut lex dominetur. Quartum, ubi omnibus magiſtratum obtinere licet, dummodo ſint veri

Liturgiæ quæ.

Copiis deſervientem.

Quid λειτουργία.

Plebeii ordines ſex.

Nobilium ordines quatuor.

Genera Democratiæ.

cives, non nothi, non imperfecti, aut ascititii; lege tamen semper dominante. Quintum, ubi præter prædicta paria, populus dominatur non lex. Quod fit dum multitudinis decreta, quæ dicuntur ψηφίσματα, recipiuntur, imperiumque tenent, adjuvantibus Demagogis, id est populi oratoribus; qui in ea Democratia in qua lex imperat, nulli sunt: quod ibi lex potius, quam multitudo (quæ oratorum eloquentia facile persuadetur flectiturque) teneat dominatum. Unde quintum illud genus tyrannicum est. Quod enim sunt erga Tyrannum κόλακες, adulatores, hoc sunt erga populum (tunc μόναρχον, si non sigillatim et distributive, saltem collective et universim sumptum) oratores. Et quod hic decreta popularia, sive plebiscita, ψηφίσματα, illic sunt edicta ἐπιτάγματα: ideo Democratia hæc non est πολιτεία vera, atque adeo nec proprie, nec κυρίως Democratia. Nempe quia ubi leges non imperant, non est politia. Cui Aristotelis sententiæ concinit Chrysippus apud Jurisconsultum lege 2. ff. de legib. Ubi ait legem esse omnium Dominam et Reginam, intellige scriptam, vel non scriptam; humanam, vel naturalem.

Ad Cap. quintum.

Genera Oligarchiæ.

Distinguit Oligarchiam in sua genera. Primum ait esse, in quo magistratus dantur ex censibus adeo magnis, ut eorum participes esse nequeant pauperes, divitibus longe plures. Secundum cum ἐκ μὴ μαχρῶν, (sic enim legendum est in textu non μικρῶν, ut Lambinus, cum in hoc genere census sit priore major, non tamen absolute magnus: Ita ut in secundo plus Oligarchæ sive pauci dominatores sibi sumant, quam in priore; licet non multum simpliciter) ex non magnis censibus quidam assumuntur in magistratus, et in demortuorum locum sufficiuntur et cooptantur. Tertium, in quo filius succedit patri. Quartum, in quo maximi census ratio habetur, legis nulla; ita ut perpauci, contemptis legibus dominentur: quod genus δυναστίαν, vocant, ut ex cap. 11. hujus lib. et ex lib. v. patebit, estque tyrannicum.

Emendatio textus contra Lambinum.

Ad Cap. sextum.

Statuit tot esse Democratiæ, quot Oligarchiæ genera, nempe utriusque quatuor. Primum enim Democratiæ genus cap. 4. explicatum quasi nullum, (quia inusitatum et rariſſimum sit advenas etiam et inquilinos imperare) prætermittit. Deinde reddit rationem, cur in Democratiæ generibus priora ideo differant ab

ultimo, quod in hoc, popularis et plebeia multitudo imperet, in illis vero leges: nimirum quia in ultimo, merces propoſita ſit Rempublicam gerentibus; in prioribus, nihil. Atque id quidem, quia in ultimo uberiora ſunt et ampliora publica vectigalia; privatorum minora; in prioribus, contra; eo quod ſcilicet hoc in maximis civitatibus reperitur, quarum majora eſſe ſolent vectigalia; et in eo omnes infimi, et fæx civitatis dominatur, mercenarii, opifices, proletarii, quorum nullus vel exiguus eſt cenſus. At in prioribus: quia et minores ſunt urbes, in iiſque agricolæ, paſtores, mercatores et nautici dominantur, fit ut publica vectigalia ſint minora, privatorum majora. Primi ergo Democratici ſuis rebus vacantes, imperium legibus facile permittunt; ultimi autem inopia coacti, ad Rempublicam gerendam alliciuntur mercede propoſita, atque ut inde vitam ſuſtentent. Dicuntur porro hic pauperes σχολάζειν, *otiari*, quia non occupantur curis, quas divitiæ afferunt. His ita de Democratia expoſitis, eodem fere modo de generibus Oligarchiæ ſtatuit, rationemque affert, cur tria priora genera legibus adminiſtrentur, quartum paucorum arbitratu. Permittere ergo primos Oligarchicos quædam legibus, quia eorum ſint modicæ opes, id eſt non tantæ, ut iis otioſis eſſe liceat, aut curam rerum ſuarum non habere; nec tam exiguæ, ut ex publico ſint alendi. Secundos etiam, licet alias in defunctorum locum ſufficiant, aliquid tamen legibus relinquere, ſed minus quam priores, quia ditiores. Tertios non omnia adhuc omnino gerere ſuo arbitratu. Licet enim imperia tradant filiis, ea tamen his relinquere lege primum conſtituta. At quartos nihil legibus relinquere: eſſeque ultimæ Democratiæ, et Tyrannidi ſimiles; quod maximas poſſideant divitias, ſintque ideo valde pauci magiſtratuum et imperii participes.

Ad Cap. ſeptimum.

Quid Ariſtocratia, et quotuplex.

Agit de Ariſtocratia, quam definit eam Reipublicæ adminiſtrandæ formam, quæ conſtat viris, non iis quidem ex hypotheſi, comparate, aut ſecundum quid, ſed omnino, et ſimpliciter et abſolute bonis; in qua ſcilicet ſola, veræ virtutis habeatur ratio, idemque ſit vir bonus abſolute et civis bonus. In aliis enim neceſſum non eſt viros eſſe bonos ſimpliciter, ſed bonos huic vel illi Reipublicæ. Deinde ponit quatuor Ariſtocratiæ genera: Primum optimum, in quo virtutis ſolius ratio habetur. Secundum, in quo virtutis et divitiarum. Tertium, in quo virtutis et liber-

tatis, ſeu populi. Quartum, in quo virtutis, divitiarum, et populi ſeu libertatis.

Ad Cap. octavum.

Agit de Republica ſpeciatim dicta, ſive de tertio illo genere rectæ Reipublicæ, quæ πολιτεία communi nomine vocatur; de qua jam ſupra lib. iii. et infra etiam lib. v. Hanc ſummatim et typo definit cinnum ſive miſtionem aliquam μίξιν, Oligarchiæ et Democratiæ; ſive id gubernandi genus, in quo ad Rempublicam gerendam, et magiſtratus capiendos aditus pateat tam pauperibus, quod eſt ex Democratia; quam divitibus, quod eſt ex Oligarchia. Docet deinde Rempublicam ſpecialem vocari interdum Democratiam, cum ſcilicet pars popularis imperat; interdum Ariſtocratiam, cum potentiores, nobiliores, et præſtantiores, quaſi in Oligarchia quadam dominantur. In Oligarchia enim præſtantes et claros dominari hinc eſſe perſpicuum, quod divites liberali educatione inſtituantur, ac nobilitate ſplendeant: quæ duæ res ad virtutem ſpectant. Non debere tamen ſpecialem eam Rempublicam, quæ ad Oligarchiam inclinet, vocari Ariſtocratiam, probat; quod in Ariſtocratia ſint leges optimæ, καὶ εὐνομία, tanquam in optima regiminis forma; in Oligarchia non optimæ, tanquam in non optima. Ubi notat duplicem εὐνομίαν: Unam qua legibus ſcriptis pareatur; Alteram qua leges bene ſcribantur. Præterea finis Ariſtocratiæ eſt virtus, atque in ea honores ex virtute mandantur; finis vero Oligarchiæ, divitiæ; ut Democratiæ, libertas. Differt ergo maxime Ariſtocratia ab Oligarchia. Ait poſtea ratum id fixumque eſſe in omnibus Reipublicæ formis, quod majori parti, id eſt pluribus qui imperant, viſum fuerit. Tum Rempublicam ſpecialem multis civitatibus communem et uſitatam eſſe: quia in multis ſunt locupletes et egentes. Item eandem Rempublicam divitiis et libertate eſſe temperatam; quarum comes ſit εὐγένεια, nobilitas. Ἡ γὰρ εὐγένεια ἐστὶν ἀρχαῖος πλοῦτος καὶ ἀρετή. *Eſt quippe,* inquit, *nobilitas antiquæ divitiæ, vel virtus.*

Quid Reſpublica.

εὐνομία duplex.

Nobilitas quid.

Ad. Cap. nonum.

Declarat modos quibus Reſpublica ſpecialis ex Oligarchia et Democratia temperatis, poſſit conſtitui, tanquam utriuſque cinnus ac permiſtio. Illos autem tres facit, e quorum ſingulis, ſingula Reipublicæ ſpecialis genera colligit. Primus modus eſt, in quo

Reipublicæ ſpecialis modi.

ſic Oligarchia et Democratia temperantur, ut divitibus quidem mulcta, ζημία, pauperibus merces quædam attribuatur. Hinc primus cinnus ſive primum Reipublicæ ſpecialis genus. Nam in Oligarchia divitibus multa, pauperibus nulla merces ad judicandum et deliberandum de Republica; contra vero in Democratia pauperibus merces ſua propoſita eſt; divitibus nulla mulcta. Horum ergo medium ac prædicta temperatio Reipublicæ primum genus faciet. Secundus, in quo ex temperato ac mediocri cenſu aditus pateat ad honores et magiſtratus. In Oligarchia enim maximus cenſus requiritur ad imperii honores; in Democratia nullus, aut perexiguus. Hinc ſecundum Reipublicæ ſpecialis genus. Tertius, in quo Oligarchiæ et Democratiæ inſtituta miſcentur, et ſimul conjunguntur, ut deſignare magiſtratus electione et ſuffragiis, ex nullo cenſu. Eſt enim Oligarchicum magiſtratus deſignare ſuffragiis ex cenſu; Democraticum, ſine cenſu. Sume enim de Oligarchia magiſtratuum deſignationem per electionem et ſuffragia: ex Democratia ex nullo cenſu: ex hoc cinno et mixtione facies tertium Reipublicæ ſpecialis genus. His explicatis admonet optimæ mixtionis primam notam eſſe, ſi Rempublicam eandem dicere poſſimus eſſe ſimul Democratiam et Oligarchiam, ita ut et utraque et neutra videatur. Hoc enim accidere medio, in quo utrumque extremum ineſſe videtur. Secundam, ſi per ſe conſervetur ac probe ſubſiſtat.

Ad Cap. decimum.

Tyrannis triplex.

Agit de Tyrannide, cujus genera tria conſtituit. Primum, barbaricum. Secundum, Æſymneticum. Ut enim hæc duo, Regna dicuntur, ſi ſint legitima, et in volentes; ſic et tyrannides appellantur, cum ſervilia ſunt, ſive deſpotica, et ad imperantium libidinem geruntur. De quibus ſupra, lib. iii. Tertium maxime proprium τῇ βασιλείᾳ ἀντίστροφον, in quo unus ἀνυπεύθυνος, ſine provocatione, aut correctione paribus imperat, iiſque ſe melioribus, et ad propriam, non ad eorum qui parent, utilitatem; qui ideo inviti parent.

Ad Cap. undecimum.

Differit de optimo Reipublicæ ſtatu ac regimine, ſive de optima gubernationis Politicæ forma, quæ non ſimpliciter quidem ſit talis, cum hæc κατ' εὐχὴν, duntaxat et in voto ſit, aut idealis, potiuſque optari et intelligi, quam apud homines revera eſſe

poſſit; ſed quæ pluribus civitatibus optima ſit, et accommodatiſſima ad eam beatam vitam, quam poſſint cives obtinere. Statuit vero eam eſſe Rempublicam optimam, quæ civibus conſtat mediocribus, qui ſcilicet ſint nec nimium pauperes, nec divites nimium utrique, vel ſinguli. Quia virtus eſt in mediocritate, ergo et beata vita: Reſpublica autem βίος τίς ἐστι πόλεως. Sed et notum eſt, cives opulentos eſſe inſolentiores et contumelioſos; pauperiores vero malitioſos, fraudulentos, et in rebus parvis maleficos. Et hos quidem neſcire imperare, ſed potius ſervile imperium, quod civitati nocet, ſubire. Illos vero nulli imperio parere, imperare autem deſpotico imperio. Erunt ergo præſtabiliores et meliores ii cives qui erunt mediocres, cum media fere ſint optima. Et præterea cives illi medii facilius rationi obtemperent, neque aliena bona, ut pauperes, appetant; neque eorum facultatibus alii inhient. Non enim mediocrium ſed divitum potius bona a pauperibus expetuntur. Hic citat verſum Phocylidis qui ſe medium civem optabat ob multa mediorum bona.

Optima Reſpublica civibus conſtat mediocribus.

Vita quædam eſt civitatis.

Πολλὰ μέσοισιν ἄριστα, μέσος θέλω ἐν πόλει εἶναι,
Eſſe volo medius: mediis ſunt commoda multa.

Secura eſt vita mediocrium, quia neque ii aliis volunt inſidiari; neque iis alii inſidiantur. Optima igitur eſt ea Reſpublica quæ a mediocribus illis modeſtiſque civibus regitur; atque adeo beatiſſimæ ſunt eæ civitates, ubi media illa civium pars major eſt atque potentior. Sed hoc Reipublicæ genus rarum eſſe docet, quia mediorum numerus eſt exiguus; itaque fieri ut ſi plebs ſuperet, exiſtat Democratia; ſi pauci ditiores præſtent, exoriatur Oligarchia. Atque idcirco ut plurimum vigere Democratias, et Oligarchias: quæ ratio eſt cur Ariſtoteles in his videatur diligentior. Concludit Democratiam et Oligarchiam eam optimam eſſe, quæ illi mediocrium Reipublicæ ſit proxima; ut deterrimam, quæ ſit ab eadem alieniſſima.

Ad Cap. duodecimum.

Præceptum Politicum.

Ponit Politicum præceptum inſigne. Debere ſcilicet plus potentiæ in civitate habere eam partem quæ Reipublicæ præſentis incolumitatem amet, eaque contenta ſit; quam alteram, quæ ejus formam manere nolit. Deinde in civitate duo eſſe, Qualitatem, nempe libertatem, divitias, diſciplinam, nobilitatem; et Quantitatem, nempe multitudinis exuperantiam, ita ut una interdum pars civium qualitate præſtet, altera quantitate. Sic

enim contingit ignobiles et pauperes ſæpius præſtare quantitate ſive numero: Nobiles et divites, et virtutis cultores, qualitate. Hoc poſito ſtatuit ibi eſſe natam Democratiam, eamque civitati tunc optimam advenire, ubi pauperum multitudo præſtat quantitate, pluſque poteſt quam divitum aut nobilium opes. Cum vero divites et nobiles præſtant, magiſque qualitate excellunt, quam ſuperentur quantitate, ibi utiliſſimam eſſe Oligarchiam. Et tales Reſpublicæ dicuntur bonæ ex hypotheſi, id eſt reſpectu hujus vel illius civitatis. Admonet hoc loco Ariſtoteles Politicum Nomothetam, ut leges ſic temperet, ut eas ad medios cives, de quibus ſupra, referat. Hinc enim futuram Rempublicam ſtabiliorem. Errare autem eos Politicos vehementer, qui Ariſtocraticas formas efficere volunt, plus tribuendo divitibus quam egenis: vel etiam quod deterius eſt, populum circumveniendo, et malis artibus a Reipublicæ adminiſtratione excludendo. Plus enim nocere Reipublicæ locupletiorum et potentiorum divitias, quam exigua bona pauperum, et facile populum, cum ſe a Republica excluſum et oppreſſum ſentit, in optimates inſurgere. Ἀνάγκη γὰρ ἐχρόνῳ ποτὲ ἐκ τῶν ψευδῶν ἀγαθῶν, ἀληθὲς συμβῆναι κακόν. *Neceſſe enim eſt*, inquit, *progreſſu temporis aliquando ex falſis bonis, verum malum contingere.*

Plus nocent opes maximæ potentiorum, quam exigua bona pauperum.

Ad Cap. decimumtertium.

Dolos callidaque conſilia, quibus in Oligarchia nobiles et opulenti contra plebeios et pauperes utuntur, et viciſſim in Democratia plebeii et tenuiores, contra opulentos, enarrat ac recenſet. Ut enim in Oligarchia locupletes ſibi totam Rempublicam vendicent, et populum relinquant, quinque technas ſive malas artes, σοφίσματα καὶ κατασκευάσματα vocat Ariſtoteles, ſtruunt, obtenduntque. Prima eſt περὶ ἐκκλησίαν, in concione ſive Comitiis, ad quæ quidem comitia veniendi neceſſitas paucis, iiſque ditioribus imponitur; tenuioribus non item; illis ſcilicet indicta mulcta; his ſuo arbitrio relictis. Nam hac arte ditiores omnem tandem comitiorum poteſtatem ad ſe trahunt: tenuiores vero decipiuntur, qui ſecum bene agi putant, ſi nulla mulcta a rebus opificiiſque ſuis diſtrahantur. 2. Eſt περὶ τὰς ἀρχὰς, in magiſtratibus, quos divitibus non licet ejurare ſeu recuſare, licet tenuioribus. 3. Περὶ δικαστήρια, in judiciis, quæ ſi non exerceant divites, mulcta affici graviſſima, ſi tenuiores nulla aut leviſſima. 4. Περὶ ὅπλισιν, in armis, quæ ſi non habeant ditiores, multantur; egentes, minime.

Doli arteſque Oligarchiæ.

5. Περὶ γυμνασίαν, in exercitatione corporum, quam ſi non faciant potentiores, etiam multantur; tenuiores, non; atque adeo hi corpora ſua exercere, quod alioqui ſalubre eſt, negligunt. Sic ergo in Oligarchia potentiores imponunt populo. Sunt vero et Democratiæ ſui doli, machinæ ac fraudes contra ditiores et optimates, et illis contrariæ; ut quia Oligarchicis, mulcta ſemper ditioribus irrogatur; apud Democraticos, nulla ditioribus conſtituatur, imo tenuioribus mercedula ad Reipublicæ gerenda munia decernatur. Admonet tamen Ariſtoteles poſſe utriuſque technas aſſumi, itaque temperari, ut Reipublicæ ſpeciali conferant. Sic ex Oligarchia poſſe ſumi mulctam divitum, ſi abſint a comitiis, et judiciis, &c. Ex Democratia mercedulam, qua invitentur tenuiores ad Reipublicæ adminiſtrationem. Tum docet in Republica ſpeciali principatum eſſe penes milites. Item non poſſe exacte cenſum et bona horum civium definiri, habendam tamen eſſe rationem eorum qui ſunt Reipublicæ participes. Rempublicam primam Græcorum, poſt abdicatos Reges, ex militibus conſtitiſſe, iiſque equitibus. Eſſe enim equitatum peditatu antiquiorem: quia tantam curam artemque non requirat equitatus, quam peditatus: et in illo robur belli potius quam in hoc conſiſtat. In fine capitis eorum quæ hoc libro hactenus fuere pertractata, brevem ſummam colligit.

Doli et conſilia Democratiæ.

In Republica ſpec. ali imperium tenent milites.

Inſtruendi peditatus artem dicitur Pyrrhus probe tenuiſſe.

Ad Cap. decimumquartum.

Diſtinguit tres in omni Republica partes. Primam vocat, τὸ βουλευόμενον, eam ſcilicet quæ conſultat et deliberat de Republica; quam poſſumus Senatum nominare. Secundam ait eſſe, περὶ τὰς ἀρχὰς, circa magiſtratus. Tertiam appellat, τὸ δίκαζον, eam quæ verſatur in judiciis. Harum vero partium principem ſtatuit eſſe Senatum, cujus ſcilicet ſit de jure belli et pacis, de ſocietatibus, fœderibus, legibus, morte, exilio, bonorum publicatione, et rationibus referendis, deliberare. In his enim ſumma Reipublicæ poſita eſt. Docet igitur facultatem deliberandi in civitate de graviſſimis hiſce rebus imo de omnibus, vel eſſe conceſſam omnibus, et ſic exiſtere δημοτικὸν, ſive populare inſtitutum, vel Senatum Democraticum, cujus varios notat modos: vel quibuſdam de omnibus, et ſic eſſe Senatum Oligarchicum: cujus etiam multa ſint genera, pro variis Oligarchiæ generibus: vel omnibus de quibuſdam: aut quibuſdam de certis rebus tantum, ut ſi liceat omnibus quidem, de bello, pace, et repoſcendis rationibus decernere; de

περὶ πολέμου, εἰρήνης, συμμαχίας, διαλύσεως νόμων, θανάτου, φυγῆς, δημεύσεως, καὶ τῶν ἰδίων.

Magiſtratus vel electione fiunt, vel ſortito.

cæteris vero, Magiſtratibus ſive ii ſint αἱρετοὶ, *electi*, ſive κληρωτοὶ, *ſortito facti*, et ſic eſſe Ariſtocraticum Senatum, vel Politicum, vel ex utroque miſtum. Eſſe vero tunc Ariſtocraticum, quando electione et ſuffragiis deſignantur magiſtratus: Politicum, quando ſortito creantur; miſtum, cum utroque modo. Rationem porro deſignandi ſortito magiſtratus celebrari ſolitam, vel ſimpliciter, ἁπλῶς; ut cum nullo habito delectu candidatorum, eorum ſcilicet qui ambibant petebantve magiſtratus, nomina omnia ſine diſcrimine in urnam conjiciebantur: vel ex delectis ſeu prælatis ἐκ προκρίτων, ut cum antequam ſors duceretur, eximii aliquot viri deligebantur, quorum nomina in urnam conjiciebantur. His explicatis ponit præcepta Democratica et Oligarchica, quod hæ Reſpublicæ ſuo tempore eſſent uſitatiores.

Præcepta Democratica.

Primum Democraticum, debere fieri in Senatu Democratico ſive in conſiliis conciliiſque popularibus, quod in Oligarchia fit in judicio, id eſt, mercedem tenuioribus, ut ad comitia veniant; multam ditioribus, niſi conveniant debere decerni. Atque hoc præceptum Democratiæ illi in qua populus ſuo arbitratu legibuſque ſpretis omnia gerit et adminiſtrat, eſſe valde neceſſarium. Secundum quoſdam ſuffragio vel ſorte eſſe conſtituendos, qui de Republica deliberent: ita tamen ut non plures ex divitibus quam egenis, ſed ex omnibus ordinibus æquabiliter aſſumantur.

Præcepta Oligarchica.

Primum Oligarchicum, debere in Senatu Oligarchico quoſdam a plebe deligi; vel etiam magiſtratum creari (προβούλους vocant, rebus ante deliberandis præfectos, vel νομοφύλακας, quaſi legum et conſilii cuſtodes) qui cum de rebus primi ſolique deliberaverint, deliberata et ſtatuta referant ad populum, ut fiebat Romæ, non quaſi a populo reſcindenda aut improbanda: hoc enim eſſet Democraticum; ſed ei prudenter ac benigne declaranda, ut hac arte conſiliorum publicorum factus particeps, nihil contra Reipublicæ ſtatum moliatur. Secundum, debere poteſtatem deliberandi omnibus ad Rempublicam aditum habentibus permitti; ſtatuendi vero, ſolis magiſtratibus. Tertium abſolvendi potentiam multis concedendam; condemnandi, ſolis magiſtratibus: quod contrario modo in ſpeciali Republica fieri ſolet.

Ad Cap. decimumquintum.

Dixit ſuperiori capite de Senatu ſive principe illa parte civitatis, quæ conſultandi ac deliberandi de omnibus poteſtatem habet,

deque Senatus variis pro Reipublicæ varietate, generibus; nunc agit de ſecunda parte, id eſt de magiſtratu; quæritque ante omnia quot in Republica debeant eſſe magiſtratus, et quarum rerum? de qua quæſtione in fine lib. vi. Item an perpetui eſſe debeant, diuturni, breves; annui, ſemeſtres, an biennales. An ab uno plures geri debeant? ex quo genere hominum creandi; per quos ordines, et quomodo: Deinde definit magiſtratum cui jus eſt de quibuſdam deliberandi, judicandi, et imperandi, ſed maxime imperandi. τὸ γὰρ ἐπιτάττειν ἀρχικώτερόν ἐστι. Tertio proponit quæſtiones. 1. Eſt, qui et quot magiſtratus ſint neceſſarii, qui minime? 2. An uni unus, an duo magiſtratus debeant ſimul et uno tempore mandari. 3. Quibus in magiſtratibus, plurium conjunctio commoda ſit et facilis. Reſpondet ad ſecundam adhibita civitatum diſtinctione. In magnis ſcilicet non eſſe uni homini plures magiſtratus mandandos, cum ſatis multi ſint in populoſa urbe, quibus ſingulis ſinguli mandentur. Maxime cum officia melius ſingula ſive unum ab uno gerantur, quam multa conjunctim, ſive plura ab uno. In parvis autem debere uni plures mandari magiſtratus, propter hominum paucitatem: tuncque magiſtratus eſſe, οἷον ὀβελισκολύχνια *verulucernas*, quæ una ex parte figendis et aſſandis carnibus; ex altera luminibus inſerviant, ut ſupra de Delphico gladio. Duas alias quæſtiones ſolvet libro ſexto. Interim quærit hoc loco, an ſecundum loci varietatem, rerum etiam ac perſonarum, et Rerumpublicarum diſcrimina, debeant diſtingui magiſtratus. Reſpondet non omnibus Rebuſpublicis (de præfectis enim locorum et perſonarum obſcure ſtatuit, videturque tantum ſubindicare in magnis civitatibus diſtinguendos eſſe maxime magiſtratus et ſecundum loca, et ſecundum perſonas; in parvis non item, ſed omnem curam ſive εὐκοσμίαν, *rectam ordinationem*, uni eſſe committendam) eoſdem convenire magiſtratus. Eſſe enim alios qui Democratiæ, alios qui Oligarchiæ, alios qui Ariſtocratiæ magis conveniant. Sic conſilium, et Senatores, Democratiæ; probulos, Oligarchiæ; Nomophylaces, et mulieribus puerique præfectos, Ariſtocratiæ eſſe accommodatiores. In qua ſcilicet Ariſtocratia bonæ inſtitutionis et virtutis ratio habeatur. Quo loco obiter ex Cornelio nepote monuerim, Græcas mulieres in convivium adhibitas non fuiſſe, niſi propinquorum; neque ſedere ſolitas niſi in interiore parte ædium, quæ γυναικωνῖτις vocabatur; quo accedebat nemo, niſi propinqua conjunctus cognatione. Explicat poſtea Ariſtoteles

Magiſtratus eſt βουλεύσασθαι, κρῖναι, ἐπιτάξαι.

Lib. iv. de partibus animal. c. 6.

Lib. i. Polit. cap. 2.

παιδονόμους, γυναικονόμους.

modos creationis magiſtratuum, qui vel ſorte, vel electione, vel utraque conſtituuntur. Concludit non eſſe eadem poteſtatis genera in magiſtratibus, ut neque in exercitu, et in rebus forenſibus.

Ad Cap. decimumſextum.

Agit de judiciis, parte tertia Reipublicæ. Ac primo exponit octo genera judiciorum, ſive Tribunalium, δικαστηρίων. Primum ἐυθυντικὸν, correctivum, quod in eo conſiſtit ut rationes repetantur a magiſtratibus, an bene an ſecus ſe in ſuo magiſtratu geſſerint. Secundum, contra eos qui injuſte egerint in Rempublicam, ut qui eam compilarint, aut fuerint depeculati. Tertium, contra eos, qui in ſtatum publicum quomodocumque peccant, ut ſunt perduelles. Quartum, de mulctis et pœnis irrogatis, an magiſtratus civem nimium mulctaverit. Quintum, de contractibus majoribus. Sextum φονικὸν, de cæde, quo pertinent verbera, vulnera. Cujus cædis multi ſunt modi. Septimum ξενικὸν, de peregrinis. Octavum de parvis contractibus, ab una drachma uſque ad quinque. Sic Athenis erant XL. viri qui cognitionem habebant decem tantum drachmarum, ut narrat Pollux lib. viii. Deinde relinquit hæc de contractibus judicia, item de cæde ſive capitalia, et de peregrinis; ſtatuitque de civilibus potius eſſe dicendum, quæ ſcilicet magis pertinent ad ſtatum Reipublicæ; et unde motus, et ſeditiones, niſi probe exerceantur, et Rerumpublicarum ſubverſiones ſoleant excitari. Hoc poſito judiciorum modos recenſet, et quarum Rerumpublicarum proprii ſint, explicat. Statuit igitur modum eligendi judices, vel ex omnibus eſſe, vel ex quibuſdam, vel mixta quadam ratione ex utroque; idque aut ſorte ſive ſortito; aut electione ſive ſuffragio; aut partim ſorte, partim ſuffragio. Et ſi ex omnibus judices eligantur, hoc eſſe Democraticum; ſi ex quibuſdam ſive ex certo ordine, Oligarchicum; ſi partim ex certo ordine, partim ex omnibus ſive ex populo, eſſe Ariſtocraticum et Politicum.

Octo judiciorum genera.

LIBER QUINTUS POLITICORUM.

Summa libri quinti.

ABSOLVITUR capitibus duodecim in duas partes redactis. Prior eſt de cauſis ſeditionum et ſubverſionis Rerumpublicarum

earum, quæ a pluribus adminiſtrantur, itemque ſalutis et conſervationis earumdem. Poſterior de cauſis interitus ac deſtructionis ejus Reipublicæ, quæ ab uno regitur, ſive is Rex ſit, ſive Tyrannus; itemque de cauſis et modis illius conſervandæ. Omne enim imperium vel eſt unius, vel plurium.

Ad Cap. primum.

Statuit principium et fontem motuum ac ſeditionum τῶν στάσεων, eſſe errorem, in jure, ſive injuſtam perſuaſionem ex eo ortam, quod cives licet jus et æquum prætendant, neſciant tamen ipſum probe diſtinguere; ita ut ii qui quodam modo pares ſunt, puta liberi ratione libertatis in Democratia, ſe omnino et in omnibus pares putent, neminemque alteri credant eſſe præferendum. Et qui una quadam re ſunt impares, puta ratione potentiæ et divitiarum, ut in Oligarchia, omnino ſe impares eſſe credant; unde æquum eſſe putant ſe ſolos debere dominari, cum interim illi ex parte tantum pares; hi ex parte etiam duntaxat ſint impares. Quare nituntur Reſpublicæ omnes jure quodam; ſed in eo ſimpliciter errant, eamque ob cauſam cum ex hac perſuaſione quam utraque habet, Democratia ſcilicet et Oligarchia, Reipublicæ non fiunt participes, στασιάζουσι, ſeditiones movent, quæ nihil aliud ſunt quam inſolentes et ſuperbæ civium pluris ſe æſtimantium, quam par ſit, a jure, et ſtatu Reipublicæ, declinationes: et cum ii qui virtute præditi ſunt bonique cives, et viri, ſi cum aliis conferantur, ſint ſimpliciter inæquales, omninoque ſuperiores, poſſintque ſuo jure ſeditiones excitare, cum non divitiis, non opibus, non generi, non potentiæ civili ſed virtuti debeatur principatus; ipſi tamen ſeditioſi non ſunt, nec Reipublicæ perturbatores: ſed potius nobiles ii, qui ſola virtute et divitiis προγόνων, avorum ſuorum, ſunt illuſtres: Viri enim nobiles, qui non avita quidem, aut ea ſola, ſed ſua propria virtute ſplendent inter cæteros; arma non aſſumunt contra Rempublicam; licet alioquin virtute bellica præſtent, aliiſque copiis et inſtrumentis ad pugnandum neceſſariis abundent. Nempe quia virtute præſtantes ſeditionem, et Reipublicæ perturbationem maxime oderunt. Recenſet poſtea Ariſtoteles genera mutationum quibus civitatis ſtatus pervertitur, vel immutatur. Primum eſt cum Reſpublica tranſit in aliud genus adminiſtrationis, ut cum ex Democratia fit Regnum, ex Regno Tyrannis. Secundum cum manente eadem Reipublicæ forma, mutantur principes, ſummique magiſtratus

Fons et origo ſeditionum.

Varia genera mutationis Rerumpublicarum.

transferuntur. Quod fit plerumque ex ignavia, mollitie, vel ſtoliditate eorum qui dominantur generoſioribus. Tertium, cum manente eadem forma, et iiſdem principibus, fit ipſe ſtatus intenſior et vehementior, vel remiſſior et mitior. Quartum, cum unus magiſtratus antiquior tollitur, vel novus inſtituitur. Tum admonet Democratiam et Oligarchiam eſſe frequentiores et uſitatiores

Rari boni.

Reſpublicas: quia nobiles bonoſque viros nuſquam gentium, centum reperias; egentes et improbos paſſim plurimos. Sed has tamen eſſe vitioſas quod docet eventus. Sunt enim parum ſta-

Parvus error in principio, magnus fit in fine. Lib. i. de Cœlo.

biles aut diuturnæ, eo quod male primum fuerint inſtitutæ. Ἀδύνατον γὰρ ἀπὸ τοῦ πρώτου καὶ τοῦ ἐν ἀρχῇ ἡμαρτημένου, μὴ ἁπαντᾶν εἰς τὸ τέλος κακόν τι. Egregia eſt gnome quam hoc Alciati diſticho reddere poſſumus.

Auſpiciis res cœpta malis, bene cedere neſcit:
Felici quæ ſunt omine facta, juvant.

Concludit, in civitate ſervandam eſſe æqualitatem, non Arithmeticam tantum, quæ ſi ſola eſt, ſubvertit Reſpublicas; ſed et Geometricam, quæ ex dignitate æſtimatur, ut illa ex æqualitate magnitudinis et multitudinis. Tutiorem porro eſſe Democratiam Oligarchia, quia in hac ſeditiones oriuntur, et paucorum principum inter ſe, et eorundem adverſus populum. Item quia Democratia ſimilior eſt ei Reipublicæ, quæ ex mediocribus conſtat: at hæc omnium eſt ἀσφαλεστάτη, tutiſſima.

Ad Cap. ſecundum.

Exponit ſeditionum Politicarum cauſas generales, aitque primo conſiderandam eſſe erroneam illam opinionem civium, qua ſe pares omnino, vel impares eſſe putent. Hinc enim fit ut vel paria omnia in civitate debere ſe obtinere credant; vel majora aliis, atque adeo ſi non obtineant, ſeditiones moveant. Quæ cauſa primo cap. fuit expoſita. Deinde videndum etiam, quarum rerum cauſa cives commoveantur et diffideant. Has ergo eſſe lucrum et honorem, et his contraria: hæc quidem, ut evitentur; illa, ut comparentur. Quod idem eſt ac ſi diceret pugnare aut diffidere homines ob avaritiam et ambitionem. Poſtea recenſet communes cauſas ſeditionum, lucrum et honorem, vel ſi vis, indignationem aut invidiam, qua alii in alios cives incitan-

παροξύνονται διὰ κέρδος, καὶ τιμὴν, διὰ ὕβριν, φόβον, ὑπερ-

tur, quod illi hos videant rebus et honoribus, alios quidem juſte, alios injuſte, abundare. Item contumeliam, metum, præſtantiam, contemptum, augmentum immoderatum, ſordidum vitæ genus,

parvifactionem: vix enim aliter ὀλιγωρίαν, vertas, cum incuriam, ut Lambinus vertit, non significet: exiguitatem, diffimilitudinem. His enim cauſis quaſi ſtimulis acerrimis exacerbati cives, turbas et tumultus movent. ὀχλὴν, καταφρόνησιν, αὔξησιν, ἰρίθειαν, ὀλιγωρίαν, μικρότητα, ἀνομοιότητα.

Ad Cap. tertium.

Quæ capite ſuperiori breviter de undecim cauſis ſeditionum expreſſit; ea hoc et ſequenti, uberius exponit, et fere omnia adhibitis exemplis illuſtrat. Quo loco notandum ſeptem quidem priores cauſas eſſe præcipuas; quatuor vero poſteriores, remiſſiores; ita ut hæ fere ſint abſque tumultu. Contumeliam ergo cauſam eſſe ſeditionum, cum ſcilicet magiſtratus contumeliis afficiunt privatos; item lucrum, cum qui præſunt, publica bona depeculantur; vel etiam privatorum fortunas invadunt; honores etiam et imperia, cum ea exhibentur indignis, vel cum multis non communicantur; docet eſſe quam notiſſimum. Item nimiam unius aut alterius ὑπεροχὴν, præſtantiam, ſive in opibus, ſive potentia, aut favore civili; hinc enim quaſdam urbes viros illos ſuperexcellentes ſolitos ὀστρακίζειν, id eſt, oſtraciſmo ſeu teſtæ jactu in exilium relegare, ut dictum eſt ſupra lib. iii. Politic. Cap. 13. aliis 9. præterea metum, cum ſcilicet vel imbecilliores metuunt ne injuria afficiantur a potentioribus: vel cum hi plebem timent. Item contemptum; et magnum unius cujuſpiam Politici ordinis incrementum ac potentiam, qui locus in textu eſt illuſtris et longe pulcherrimus. Et has quidem ſeptem cauſas eſſe præcipuas mutationum, quæ etiam cum ſeditione ac motu fiant. Eſſe vero alias quatuor ſine motu; ἰρίθειαν, vilitatem, ſive contemptam vitæ rationem, ut ſi magiſtratus ſordidis abjectiſque plebeiis mandentur: hoc enim ægre ſtatim ferunt et indignantur honeſtiores: Livius decade 1. paſſim. ὀλιγωρίαν, negligentiam ſive parvifactionem, quæ eſt cum negligenter mandantur magiſtratus, puta iis qui parum erga Rempublicam ſunt affecti: oportet enim eos qui præſunt, eſſe viros bonos, idoneos, et patriæ amantes: τὸ μικρὸν, exiguum, ſive rem parvi momenti, quæ ſi initio negligitur ut morbus, ſenſim obrepit, et creſcendo nocet.

Principiis obſta, ſero medicina paratur, Ovidius.
Cum mala per longas invaluere moras.

Omne malum naſcens facile opprimitur, inveteratum fit plerumque Cic. Philip. 1. *robuſtius, et neglecta ſolent incendia ſumere vires.* Denique στασιωτικὸν εἶναι μὴ ὁμόφυλον, ad ſeditionem excitandam etiam valere,

quod eſt extraneum ſeu non ejuſdem gentis; item quod eſt loco diviſum, nec ſatis unitum aut conjunctum. Diviſio enim et diſſimilitudo nationis, et loci, etiam in eadem fere urbe, divortia parit. Imo πᾶσα διαφορὰ διάστασιν ποιεῖ, omnis differentia ac diſſimilitudo diſcordiam creat. Sic in bello videmus foſſarum licet parvarum intervallis divelli et diſtrahi militum phalanges ſive legiones. Sed ut locorum diſſimilitudo et gentis noxia eſt, et diſcordiam parit aliquam; ſic majorem, divitiarum et paupertatis; maximam, virtutis et vitii.

Ad Cap. quartum.

Statuit 1. Ex parvis rebus, ſive levibus de cauſis Reſpublicas interdum perturbari, ut ex re amatoria, ponit exemplum lectu dignum. 2. Diſſidia principum Reipublicæ eſſe valde noxia. 3. Perverti Rempublicam mutatione partium, ſive ordinum civitatis. 4. Duos eſſe modos præcipuos evertendæ Reipublicæ, dolum et vim, qui modi in alios ſubdividuntur.

Ad Cap. quintum.

Univerſalis Reipublicæ mutandæ et evertendæ cauſas hactenus expoſuit; nunc ſingulas id eſt ſingularum Rerumpublicarum proprias aggreditur enarrare; ac primum de Democratia ſtatuit eam perverti et immutari, διὰ τὴν τῶν Δημαγωγῶν ἀσέλγειαν, propter popularium oratorum, de quibus ſupra, petulantiam; qui verbis ſuis populum commovent, et adverſus principes inflammant. Mutari autem vel in Tyrannidem, ut olim; ſed alias etiam in Oligarchiam; alias in Tyrannidem; alias ex una Democratiæ forma in alteram, vel meliorem, vel deteriorem.

Lib. iv. Polit. cap. 4.

Ad Cap. ſextum.

Cauſæ evertionis Oligarchiæ.

Cauſas ſubvertendæ Oligarchiæ ſtatuit eſſe duas præcipuas: priorem, injurias et contumeliam a paucis ditioribus et potentioribus factam et illatam populo; poſteriorem, ipſas principum paucorum inter ſe diſſenſiones.

Ad Cap. ſeptimum.

Ariſtocratiæ.

Exponit modos cauſaſque quibus Ariſtocratia ſubverti ſolet. Primam ait eſſe, quod in illa quaſi in Oligarchia pauci ſint honorum participes. Secundam, ſi ex optimatibus alii pauperiores, alii ſint locupletiores. Tertiam, ſi unus nimiam habeat poten-

tiam: Sic enim facile Tyrannidem affectat. Quartam, δικαίου παρίκβασιν, *si juris fiat transgressio*, quam causam communem ait esse Aristocratiæ et Politiæ. Cujus originem eo refert, quod non fuerint, in Politia quidem, id est in Republica speciali, probe temperatæ Democratia et Oligarchia, e quibus ipsa Politia constat; in Aristocratia vero, virtus cum statu Democratico et Oligarchico. Postea docet omnes Respublicas in eam mutari ad quam magis inclinant, quod pars potentior omnia tandem ad se trahat, solaque velit dominari: interdum tamen in contrariam: Ut Aristocratiam in Democratiam; cum scilicet tenuiores ab optimatibus injuria affecti, non contenti optimates repressisse, totam Rempublicam ad se trahunt, ut præmium victoriæ. Addit supradictis causis illud τὸ μικρὸν, de quo jam egit, cap. 2. et 3. hujus lib. Concludit non tantum per se, et per causas intestinas ὁτὶ μὲν ἐξ αὐτῶν, ὁτὶ δ' ἔξωθεν dissolvi et interire Respublicas, de quibus causis dixit hactenus; sed et per accidens, et per causas externas; ut est vicinia adversarum civitatum; vel insidiæ potentioris Reipublicæ, licet sit remotior.

Pars potentior trahit omnia ad se.

Ad Cap. octavum.

Agit de causis τῆς σωτηρίας, conservationis et salutis Reipublicæ, tam communibus quam propriis. Primam ait positam esse in exacta legum observatione, ita ut ne minimum quidem institutum violetur aut immutetur. Secundam, si magistratus prudenter honesteque se gerant cum et secum, tum maxime erga eos quibus imperant; ita ut suo magistratu nullo modo abutantur. Tertiam, si qui præsunt, vigiles sint et solliciti. Quartam, si concordes sint principes, et eorum contentiones lege caveantur. Quod si quædam oriantur, eæ quamprimum a viro Politico, non a quolibet dirimantur. Quintam, si census recta et æquabilis sit descriptio. Sextam, si neminem Respublica augeat præter modum, sive honoribus, sive divitiis. Septimam, si creetur magistratus, qui civium vitam moresque observet, an accommodate sese gerant cives ad Rempublicam an secus. Octavam, si ea cautio adhibeatur, ut nulla pars civitatis nimium excellat, floreatque honoribus, divitiis, amicis. Nonam, si Respublica ita sit temperata, ut qui præsunt, nullum ex imperio aut magistratu suo quæstum lucrumve faciant. Decimam, quæ ut aliæ duæ sequentes, propriæ sunt, si in Democratia et Oligarchia, qui obtemperant, injurioſe aut contumelioſe non tractentur ab iis qui imperant, sed potius

Causæ salutis Rerumpublicarum.

ſuaviter et commode. Undecimam, ſi in iiſdem Rebuſpublicis hæreditates non teſtamento aut legatis, ſed jure cognationis, ſive agnationis lege ab inteſtato deferantur: atque ad unum non niſi una. Duodecimam, ſi majora tribuantur, aut paria bona iis qui Rempublicam non gerunt, ut in Oligarchia, populo; in Democratia, ditioribus paucis. Sic enim a ſeditione hoc quaſi Politico aſtu et dolo abducentur.

Ad Cap. nonum.

Statuit primo, eos qui ſummos gerunt magiſtratus, debere eſſe boni publici amantes; item debere officiorum ſui magiſtratus maximam habere ſcientiam et peritiam, δύναμιν τῶν ἔργων τῆς ἀρχῆς. Debere denique virtutem et juſtitiam colere. Improbi enim quo plus poſſunt, eo plus nocent. Ut dixit Plato lib. i. de Republica ubi Philoſophis tunc imperium permittit et magiſtratum, cum in Republica alii non ſunt viri boni. Secundo tradit inſigne præceptum ſervandarum Rerumpublicarum quæ ab optimis declinant, ut ſunt Oligarchia et Democratia; nimirum eſſe in iis adminiſtrandis diligenter tenendam mediocritatem; ita ut in Democratia non omnia omnino Democratica ſint, nec in Oligarchia omnia pure Oligarchica: cum ſummus in utraque gradus valde ſit periculoſus, eoque melior ſit utraque, quo remiſſior et moderatior. Nempe quia utriuſque temperatio juſtam facit mediocritatem, qua Reſpublica conſervatur. Si enim ſumma eſſet Democratia et intenſiſſima, populuſque omnia omnino ſuo arbitrio regeret ſine optimatibus; Si eſſet etiam abſolutiſſima Oligarchia, ita ut pauci divites omnia poſſent, ſuoque nutu res omnes ſoli gererent, nulla reliquis civibus relicta auctoritate, profecto neutra Reipublicæ nomen mereretur: cum ſic utraque vel ad paucorum, vel ad omnium libidinem, ſine legibus ullis adminiſtraretur, in quibus tamen mens et anima civitatis poſita eſt. Tertio tradit aliud Politicum præceptum, longe optimum, debere in Democratiis oratores Demagogos favere potentioribus, ac pro iis dicere, ſaltem videri; in Oligarchiis, contra. Alioqui fovere odia, movere animos, et Rempublicam dividere ac perturbare. Quod faciunt, qui in Oligarchia jurant contra populum. Conſultius agerent ſi contrariam jurandi formulam ſaltem ſimulando (quæ fallacia eſt Oligarchica) ſequerentur; palamque ac publice profiterentur, ſe nulla plebem injuria affecturos. Quarto optimam ſervandæ Reipublicæ cautionem addit ſupra dictis, nempe

Summa Oligarchia et Democratia periculoſæ.

Lex anima eſt civitatis.

inſtitui accommodate ad Rempublicam: ſive ea ſit Democratica, ſive Oligarchica. Oportere ſcilicet legibus et inſtitutis cives eſſe aſſuefactos et quaſi educatos; ut iis ſeſe facile omnes ſubjiciant, hincque Reſpublica ſubſiſtat et perſeveret. Neque enim ſervitutem eſſe parere legibus, ſeu vivere accommodate ad Reipublicæ inſtituta, ſed ſalutem. Parere legi, ſervitus non eſt, ſed ſalus.

Ad Cap. decimum.

Differit de Monarchia ſive de unius imperio ac dominatu; ejuſque deſtruendæ cauſas primum hoc capite enarrat; ſequenti de cauſis conſervationis ejuſdem dicturus. Quo loco ſignificat μοναρχίαν, eſſe duplicem, regnum ſcilicet, quod vocatur βασιλεία, et Tyrannidem, quæ dicitur τυραννίς. De quibus dictum lib. iii. Docet igitur primo eaſdem eſſe interitus et ſalutis cauſas in Monarchia ac in cæteris Rebuſpublicis, quia Regnum Ariſtocratiam; Tyrannis vero ultimam Oligarchiam, ac Democratiam peſſimas formas imitatur. Unde infert Tyrannidem eſſe omnium deterrimam Rempublicam et ſubditis perniciоſiſſimam, quæ ſcilicet ex vitiis duarum peſſimarum componi videatur. Secundo docet Regni et Tyrannidis originem diverſam eſſe. Eligi quippe Regem ex bonis, ad bonos protegendos; Tyrannum ex plebe ad multitudinem contra bonos illuſtreſque defendendam. Tertio alias Regis et Tyranni differentias ex textu faciles enotat. Ut quod Rex vigilet ſtudeatque bono communi omnium: Tyrannus ſuam ſolius ſpectet utilitatem, ditiorum bona occupando; et tenuiores labore fatigando. Quod Regi virtus honeſtaſque ſit propoſita; Tyranno voluptas; illi honor, huic divitiæ magis. Illi adſint cuſtodes cives; huic exteri et mercenarii. Quarto docet commune eſſe Tyrannidi et Oligarchiæ ſectari divitias, populum timere, eique diffidere, eum vexare, diſpergere. Quinto commune etiam eſſe Tyrannidi et Democratiæ odiſſe optimates et principes viros: quo pertinet conſilium Periandri Thraſybulo datum, decuſſis ſummis ſpicarum capitibus. Significabat enim tollendos eſſe proceres civitatis, ut ſecure dominaretur. Sexto eaſdem eſſe interitus et ſalutis Monarchiarum cauſas, quæ ſunt aliarum Rerumpublicarum ſupra expoſitæ. Pleroſque etenim cives Monarchias invadere ob injuriam, metum, contemptum, &c. eo fine ut divitiis et honoribus potiantur. Conjurationum vero, τῶν ἐπιθέσεων, alias eſſe in corpus principum, id eſt in perſonas ipſas Regum et Tyrannorum; alias in imperium et ſtatum. Egregias Monarchia duplex. Regis et Tyranni diſcrimina. Cap. 2. et 3. hujus lib.

Lege illustres historias in textu.

interim historias de injuriis Principum, sive stupro, sive verberibus illatarum, itemque de injuriarum vindicta, et de metu, contemptu, plurima hoc loco narrat Aristoteles: in quibus ideo multum eum esse crediderim, quod historiæ vulgo dicantur vitæ Politicæ specula et imagines. Addit causis jam allatis interitus Monarchiarum, φιλοτιμίαν, gloriæ appetentiam; qua nonnulli licet rarissimi, æternæ famæ supra modum cupidissimi, Monarchas adoriuntur et interficiunt. Quo animo fuisse dicitur Scævola, qui, ut narrat Livius, loco regis Porsennæ, scriba errore obtruncato, deprehensus, et ad Regem adductus, *Nec ad mortem*, inquit, *minus animi est, quam ad cædem tuam: et facere et pati fortia, Romanum est: nec unus in te ego hos animos gessi: longus post me ordo est idem petentium decus; en tibi, quam vile corpus sit, iis qui magnam gloriam petunt*, &c. Postea docet Tyrannidem destrui, vel ab externa causa: Ut cum contrariæ formæ certant, puta Democratia cum Tyrannide: vel ab interna, ut cum dissentiunt qui imperii sunt participes. Causas vero principes everſionis Monarchiæ esse odium, contemptum, iram. Et quot tandem causæ sunt evertendæ ultimæ Oligarchiæ, et ultimæ Democratiæ, tot esse Tyrannidis, quæ scilicet ex illis composita videatur. Sub finem capitis docet regnum externa causa non interire (intellige ut plurimum, vel si iis copiis instructum sit, quibus externis hostibus resistat) sed internis duabus. Priore quidem, si regni participes et hæredes discordent; posteriore, si iidem majorem quam ferant leges, sibi potestatem arrogent. Hoc enim est, Tyrannice dominari.

Mira Scævolæ constantia.

Ad Cap. undecimum.

Enarrat causas conservandæ Monarchiæ, tam Regni quam Tyrannidis; quas generatim ait esse causis interitus contrarias. Tum specialem causam conservandi regni asserit esse imperii moderationem, ut scilicet regnum non sit adeo intensum et absolutum, et ab uno solo omnibus modis dependens. Nam *cui nimium licet, ei nimium libet: Sumusque omnes deteriores licentia*; et eleganter Gallice Jacobus Amyotus.

Terentius.

Celuy auquel ce qu'il veut, loit,
Veut toujours plus que ce qu'il doit.

Tertio ponit duos modos conservandæ Tyrannidis, plane contrarios, sævitiam, et clementiam. Sævitiam quidem præstantes et generosos viros tollendo; convivia, sodalitates, disciplinam, scho-

Sævitia est prior modus conser-

las prohibendo; item ea omnia removendo, quæ notitiam mutuam, fidem, amicitiam et concordiam inter cives poſſint efficere; et contra procurando ea quæ odia et inimicitias inter illos foveant excitentque; bona etiam civium minuendo, bellum gerendo, amicis ſuis diffidendo, mulierum imperium, licentiam ſervorum, adulatorum fallaces blanditias permittendo; improborum et exterorum conſuetudinem amando, bonorum et generoſorum civium colloquia fugiendo. Denique nullum improbitatis genus omittendo. Quæ omnia eo videntur poſſe revocari, ut velit Tyrannus ſubditos eſſe humiles, abjectos, puſillanimes, deinde, διαπιστεῖν ἀλλήλοις, *ſibi invicem diffidere.* vandæ tyrannidis.

Tertio, non poſſe res ſuas agere, quod vocat ἀδυναμίαν τῶν πραγμάτων. Et hic eſt prior modus, quo ſecundum ſævitiam et crudelitatem Tyrannis conſervatur.

Poſterior modus priori plane oppoſitus, eſt Regia clementia, ſive ratio imperandi ad regiam maxime accedens, ita ut hac ſola nota Tyrannis tunc a regno differat, quod in illa non modo in volentes, ſed etiam in nolentes ac invitos ſit imperium. In regno autem imperium ſit in omnes volentes. Tyrannum interim partim debere regia præſtare, partim multa præclara ſimulare, ὑποκρινόμενον τὸ βασιλικὸν καλῶς, bene quod regium eſt, ſimulare. Videri bonum ærarii publici diſpenſatorem et cuſtodem potius quam dominum; interim pecunia publica uti ad familiam ſuam tuendam, et ad bella. Cavendo autem diligenter ne in uſus eos pecuniam convertat, propter quos populus ſtomachatur, ut profundendo largitiones in meretrices, peregrinos, hiſtriones, citharœdos. Reddere etiam populo rationes accepti et expenſi, non debere magnos argenti aurique theſauros colligere, ne ipſi a cuſtodibus, et præſidiariis militibus ſtruantur inſidiæ. Debere eſſe facilem et humanum, ita tamen ut gravis ſit, σεμνὸς, non arrogans. Debere etiam ſe continere, ſuamque et ſuorum, imo omnium libidinem coercere ac reprimere, præſertim uxorum contumelias. Uti moderate voluptatibus, aut ſaltem videri eas fugere: Quia ſobrius et vigil non facile impetitur, ſed ebrius ac dormiens. Urbem exornare. Simulare religionem prudentiſſime. Alioqui ſi innoteſcat talis ſimulatio, majus imminere periculum. Viros optimos ac re aliqua excellentes præmiis afficere, idque per ſe ipſum, improbos vero et nocentes caſtigare, per alios magiſtratus et judices: ut ſic devoluto in magiſtratum omni metu et odio, ipſe Tyrannus ſolam populi benevolentiam, amoremque conciliet. De Clementia, poſterior. Simulatio religionis.

quo regnandi arcano legendus Joan. Bodinus cap. 6. Methodi hiſtoricæ. Neminem etiam ſuorum ad nimiam potentiam provehere. Ab injuria civium cum ab alia omni, tum ab his maxime, verberatione ſcilicet et ſtupro, abſtinere. Supplicia non contumelioſe aut petulanter, ſed paterno animo videri infligere. Ignominia quadam affectos, magnis honoribus mitigare et quaſi compenſare. Ab iis maxime ſibi cavere, qui cum vitam et caput Tyranni petant, de ſua ipſorum vita aut morte non multum ſunt ſolliciti. Hos autem contingit eſſe tales, qui ſe vel alios ſuos contumelioſe læſos putant. Dare præterea operam ut cives, ſive divites, ſive pauperes, credant ſe ſalvo imperio eſſe etiam ſalvos et incolumes. Item neutros ſinere ſibi invicem eſſe injurios. Interim potentiores ſibi conciliare, ſuoſque facere. Denique debere Tyrannum affectum eſſe ad virtutem præclare, nec depravatum, ſed ἡμιπόνηρον, *ſemimalum*, καὶ ἡμίχρηστον, *ſemibonum*. Si enim eſſet omnino probus, perfectaque virtute præditus, jam non Tyrannus ſed Rex potius videretur. Diſcant interim reges ac principes ex hominis Pagani doctrina, quanti ſit momenti religio, virtus et juſtitia ad feliciter imperandum.

Ad Cap. duodecimum.

Oligarchia et Tyrannis parum durant.

Statuit primo ex omnibus Reipublicæ ſpeciebus, Oligarchiam et Tyrannidem minus eſſe diuturnas. Cauſam non affert, quia facilem, ob utriuſque malitiam et inſolentiam. Sed ponit exempla præſertim de Tyrannide, cum ait aliam alia breviorem, aliam diuturniorem ob certas cauſas : ſed pleraſque eſſe breviſſimas.

Secundo Platonis errata reprehendit de mutatione Rerumpublicarum ex lib. viii. de Republica. Primum, eſt quod dixerit Plato ſive Socrates apud Platonem loco citato ; ideo Rempublicam omnem mutari, quod omnia mutentur, nihilque in eodem ſtatu maneat, ſed omnia velut in orbem quendam continuo vertantur. Hæc enim ratio nimium eſt generalis : debuitque alia Politica et propria proferri. Hoc loco rationem viciſſitudinis rerum fuiſſe per numeros harmonicos a Platone explicatam ſignificat Ariſtoteles. Sed numeros non eſſe rerum cauſas docuit ipſe in Metaphyſicis, ut ibidem obſervabimus. Admonet interim quoſdam ſic eſſe a natura comparatos, ut nulla inſtitutione erudiri, bonique viri fieri queant. Secundum, quod dixerit Plato Reſpublicas inter ſe ordine commutari : hoc enim falſum, cum interdum in contrarias, interdum in finitimas permutentur. Tertium, quod

Lib. xii. c. 5. juxta noſtram correctionem.

de Tyrannide nihil ſtatuerit. Item quod docuerit in Oligarchia duas eſſe Reſpublicas, unam divitum, alteram pauperum. Eſt enim Oligarchia unum Reipublicæ genus. Denique quod putaverit Oligarchiam ſemper converti in Democratiam, et ita de cauſis mutationum utriuſque ſenſerit, quaſi una ſit tantum Oligarchiæ vel Democratiæ ſpecies. Falſum enim eſt illam in hanc ſemper commutari; et cum multas ſpecies eſſe utriuſque conſtet ex ſupra dictis, eſt etiam neceſſum multas eſſe variaſque mutationis earum cauſas, ſingulis ſpeciebus accommodatas; cum aliæ aliis modis deſtruantur. Lib. iv. Ponit.

LIBER SEXTUS POLITICORUM.

HABET capita octo, in tres redacta partes. Prima eſt de methodo et materia libri. Secunda, quæ eſt quaſi appendix ad librum quartum de Democratia et Oligarchia. Tertia, de magiſtratuum generibus.

Ad Cap. primum.

Ponit initio brevem eorum quæ libro quarto et quinto de Summis illis Reipublicæ partibus, conſilio ſive Senatu (quam partem vocat κύριον τῆς πολιτείας, dominam Reipublicæ) magiſtratibus, et judiciis; item de diſſolutione ſeu corruptione, et conſervatione Rerumpublicarum tradita ſunt, ἀνακεφαλαίωσιν, repetitionem. Tum declarat de quibus, et quo ordine ſit hoc libro dicturus: nempe de copulis ac temperationibus (συναγωγὰς, hic vocat, καὶ συνδυασμοὺς, ut libro iv. συνθέσεις, μίξεις) Democratiæ et Oligarchiæ, et ſi quid ſuperſit explicandum de iiſdem Rebuſpublicis. Rem ergo auſpicatur a Democratia, de qua agit quatuor ſequentibus capitibus; de Oligarchia illi contraria dicturus in ſexto. Democratiæ igitur inſtituendæ utile eſſe docet, inſtituta omnia popularis gubernationis colligere, eaque copulare. Sic enim fore ut diverſa Democratiæ genera conſtituantur, quæ ratio valet etiam in Oligarchiæ differentiis inveniendis. Eſſe vero diverſa Democratiæ genera, partim ob populorum varietatem, partim ob diverſos miſcendorum et conjungendorum inſtitutorum modos. Cur Democratia multiplex.

Ad Cap. ſecundum.

Statuit primo ſcopum et finem omnis Democratiæ eſſe τὴν ἐλευθερίαν, libertatem civium. Secundo libertatis duas eſſe notas, imperandi et parendi viciſſitudinem. Ubi enim hæc non eſt, videtur potius inter cives eſſe dominatus et ſervitus quam vera libertas. Et hæc nota maxime propria eſt: Deinde vivere, ut quiſque velit. Servile enim eſt vivere, non ut velis. Ex quo concluditur, Democratiæ, quæ libertatem et jus arithmeticum pro fundamento habet, totidem taleſque eſſe notas, imperii viciſſitudinem, et vivendi licentiam, e qua tamen poſteriore nata videatur ἀναρχία, ſive, ut loquitur, τὸ μὴ ἄρχεσθαι, *non parere*, malum in civitate graviſſimum. Tertio, exponit Democratica inſtituta. 1. Creare omnes magiſtratus ex omnibus. 2. Omnes imperare ſingulis (univerſus enim populus imperium tenet) et ſingulos viciſſim omnibus; quatenus illi ſinguli gerunt viciſſim magiſtratus, ſibi ab omnibus collective ſumptis demandatos. 3. Sorte creare magiſtratus, vel quoſlibet, vel eos qui doctrinam peritiamque non deſiderant, ſive experientiam. Nam in magiſtratibus iis creandis, qui artem, ſapientiam, uſumve requirunt, ut eſt Prætura juri dicendo, electioni et ſuffragiis potius quam ſortibus locus eſſe debet. 4. Non eſſe mandandos magiſtratus ex cenſu et divitiis, ut ſit in Oligarchia, niſi cenſus ſit perexiguus. 5. Non eſſe uni eundem magiſtratum bis mandandum, niſi bellicum. Expedit enim eundem ſæpius ducem deſignari, cujus virtus jam ſit explorata, præſertim cum pauci boni imperatores reperiantur. 6. Non debere eſſe diuturnos magiſtratus quantum eorum ratio pati poſſit. 7. Debere omnes et ex omnibus, et de omnibus, aut de pleriſque, aut maximis et graviſſimis rebus, ut de rationibus reddendis, de negotiis publicis judicare. 8. Debere Eccleſiam ſive comitia, vel concionem populi eſſe omnium dominam; magiſtratum nullius rei, vel minimarum et pauciſſimarum. Magiſtratuum autem maxime popularem eſſe βουλὴν conſilium, curiam, ſive Senatum popularem, Græcorum quidem moribus accommodatum, ſed longe a Romano Senatu diverſum, qui licet interdum octingentis Senatoribus conſtaret, omnes tamen erant optimates. Unde, ut obiter dicam, Romanus Senatus Ariſtocraticus potius erat, quam Oligarchicus, ut et γερουσία Lacedæmoniorum, de qua dictum lib. ii. hujus operis. Ait vero Ariſtoteles τὴν βουλὴν, eſſe magnæ poteſtatis, cum nulla ſit plebi mercedula ſive ſportula

Notæ Democratiæ, imperare viciſſim, vivere ad arbitrium.

Inſtituta Democratica.

Cap. 8.

(ἐκκλησιαστικὸν καὶ δικαστικὸν Pollux appellat) propoſita: alias non magnæ, plebe ſcilicet omnia ad ſuam poteſtatem revocante. 9. Quibuſdam magiſtratibus, ut iis quorum ſolemnia ſunt convivia, ſive συσσίτια, mercedulam eſſe proponendam. Denique ut Oligarchica ſunt genus, divitiæ, inſtitutio ſive diſciplina: ſic horum contraria eſſe Democratica, generis obſcuritatem, paupertatem, ſordidaſque artes. Addit non debere eſſe perpetuum ullum magiſtratum; ſed hoc δημοτικὸν νομοθέτημα, ad ſextum poteſt revocari.

Ad Cap. tertium.

Proponit controverſiam de jure populi in Democratia, quomodo illud debeat æſtimari. An ex eo quod videtur majori parti civium; an ex eo quod videtur optimatibus, vel locupletioribus paucis. Reſpondet ratum eſſe debere quod utriſque viſum fuerit, aut pluribus. Sin contrariæ fuerint opiniones, quod plures ſelecti et ex pauperibus, et ex optimatibus probarint, id eſſe probandum. Sententiam tamen eam eſſe potiorem, quæ majore cenſu nitatur. Sed debere divitem unum duobus tenuioribus reſpondere. Itaque ſi pro una ſententia ſtent ſex divites, et quinque pauperes; pro altera quatuor divites et quindecim pauperes; potiorem eſſe horum ſententiam. Ratio eſt quia quatuor divites octo pauperibus reſpondent, qui ſi cum aliis quindecim pauperibus conjungantur, facient viginti tres, cum interim prioris ſententiæ auctores ſeptemdecim tantum faciant. Uno ſcilicet divite pro duobus pauperibus numerato. Et hoc quidem modo communis ſententia locum habet, *Quod majori parti viſum eſt, id ſtatum ratumque eſſe debere.* Quod ſi pares utrinque fuerint opiniones, id quidem commune eſſe ait omnibus Rebuſpublicis, non ſoli Democratiæ: tunc ergo inquit, ἢ ἀποκληρωτέον, *aut ſortibus agendum erit*; ἢ ἄλλό τι τοιοῦτον ποιητέον, *aut aliud quid tale faciendum.*

Quod locupletioribus et egenis viſum ſit aut pluribus, id ratum in Democratia.

Ad Cap. quartum.

Ex quatuor Democratiæ generibus, ſupra explicatis, ſtatuit primum eſſe omnium optimum, et antiquiſſimum; illud videlicet quod ex populi diviſione in Agricolas, conſtituitur. Populum enim in diverſas partes dividi, agricolas ſcilicet, opifices, mercatores, milites, conſiliarios, divites, magiſtratus, jam ante libro quarto docuerat. Ratio eſt, quia Agricolæ et paſtores raro ad comitia conveniunt: malunt enim rebus ſuis vacare, quam fine ſpe mer-

Lib. iv. Polit. cap. 4. Quæ optima Democratia.

cedis ulla ſeſe Reipublicæ negotiis implicare. Præſertim cum ipſis neceſſaria non ſuppetant, reique familiari amplificandæ toto ſtudio incumbant, et quæſtum potius quam honores appetant. At ſæpe jam dictum eſt his libris, inutile eſſe et pernicioſum Reipublicæ, ſi multitudo popularis frequentior ſit in concionibus. Debere interim populo, ſi forte honoris cupiditate ducitur, poteſtatem et jus concedi creandorum magiſtratuum, et rationum ab iis repoſcendarum. Imo vero in quibuſdam Democratiis, ut in Mantineenſi, quoſdam viciſſim magiſtratus ex univerſo populo deligi ab ipſomet populo: quod inſtitutum ſane quam inſigne eſt et optimum. Ubi enim pars aliqua eſt civitatis honorum expers, ea cum ſe contemni credit, facile ſeditiones movet. Eam igitur primam Democratiam bene habituram ait, ſi omnes quidem cives eligant magiſtratus, et ab his rationes repetant, et judicia exerceant; maximos tamen magiſtratus gerant optimi, iique ſelecti viri; ſed ita ut ſummi magiſtratus ex ſummo cenſu et divitiis, minores ex minore mandentur: vel ſi non pro cenſu ſeu ratione divitiarum, atque ut loquitur ἀπὸ τιμημάτων, ſaltem iis tribuantur, quorum ea eſt dignitas, otium, et facultates, ut eos gerere pro dignitate poſſint. Quoniam vero optima eſt Democratia Agricolarum, exponit hoc loco Ariſtoteles modos, quibus cives rei ruſticæ ſeu agriculturæ fieri poſſint ſtudioſiores, debere ſcilicet lege caveri, ne quis agrum paret ſaltem prope civitatem, niſi ad certum modum, certamve quantitatem. Hinc enim ſingulos cives ſuum quoſque agellum exculturos. Hoc lex Licinia apud Romanos conſtituerat, quæ vetuit ne plus quam 500. jugera liceret poſſidere. Item vetandum, ne quis πρώτους κλήρους, primas agri ſui portiones (quæ ipſis ſorte obtigerunt in agrorum prima partitione, olim a legiſlatoribus fieri ſolita) divendat: Sic enim non ement ditiores; et unuſquiſque ſui agelli dominus, eo excolendo occupabitur. Vetandum etiam, auctore Oxylo Rege Eliorum juſtiſſimo, ne quis agrum ſuum mutuæ pecuniæ cauſa oppigneret: Gallice, *d'engager ou hypothecquer ſa terre.* Hac enim cautione agri continuatio ſive amplificatio, quam ditiores obtinere poſſent, facile impedietur. Statuit poſtea Democratiam paſtorum ſecundum Georgicam, eſſe optimam; quia paſtoribus et agricolis multa ſint communia; et ſupra, paſtores dixit vivam agriculturam exercere. Item quia res paſtoritia viros reddit fortes, robuſtos, et militiæ idoneos. Reliquas autem multitudines hominum, quibus aliæ Democratiæ conſtant, eſſe longe nequiores: eo

Liv. lib. vi.

De Oxylo Strabo lib. x. Geograph. et Pauſanias lib. v.

Cap. 5. lib. i. Politic.

quod tabernarii, v. g. opifices, mercenarii opera ſua cum virtute non conjungant, in foro, et urbe volutentur, et ad comitia facile veniant; unde Reipublicæ perturbatio; cum talis multitudo pariat confuſionem. Unde obiter præcipit non eſſe in Tabernariorum Democratia conciones ſive comitia celebranda, niſi agricolæ ſimul advocentur. Tum quia hi illis ſunt meliores; tum etiam quod ſic rariora futura ſint comitia; quia raro ruſticis per otium licet in rempublicam ſive civitatem convenire. His expoſitis ad alia pergit Democratiæ genera; ſed maxime ad ultimum omnium nequiſſimum, quod media ex extremis facile queant intelligi. Ultimam ergo Democratiam ait non convenire cuilibet civitati, nec poſſe diu permanere, niſi legibus bene ſapienterque temperetur. Illam enim facile dilabi nimia plebis et Demagogorum licentia: poſſe tamen ſtabiliri et conſtitui primo ſi plebs ſuperet multitudine principes, atque etiam mediocres, ſervato tamen modo; nimia enim plebis multitudo confuſionem parit, et principes irritat. Debere autem plebem numero eſſe ſuperiorem in tali Democratia conſtat ex regula generali Politica libro quinto expoſita, eam Reipublicæ partem, eumve ordinem qui ſtatum præſentem ſalvum et incolumem velit, reliquis ordinibus debere eſſe majorem et potentiorem. Secundo, ſi augeantur Tribus et Curiæ populares quas vocat φυλὰς καὶ φρατρίας, ut fecit Cliſthenes Athenis. Tertio, ſi ſacra privata et domeſtica convertantur in publica; et omnibus communia. Quarto, ut omnes cives nullo ſint diſcrimine ſeparati aut diſtincti. Quinto, ut familiaritas, ſive peculiares potentiorum ac priſtinæ conſuetudines, factioneſque: (Gallice, *les intelligences et veües particulieres des plus grands*) aboleantur. Denique ſi inſtituta tyrannica, de quibus libro quinto, obſerventur; ut *licentia ſervorum*, mulierum, puerorum. Item vivere, ut quiſque voluerit. Sic enim futuros multos, qui tali Reipublicæ opitulentur. Ἥδιον γὰρ τοῖς πολλοῖς τὸ ζῆν ἀτάκτως, ἢ τὸ σωφρόνως. Pleriſque enim jucundius eſt, inordinate ac licenter vivere, quam temperanter et modeſte. ἀνεσχία δούλων. Vita licentioſa jucundior.

Ad Cap. quintum.

Præcipit Nomothetis, politiciſque viris, ut non tantum de inſtituenda, ſed maxime de conſervanda republica ſint ſolliciti. Juxta illud,

Non minor eſt virtus, quam quærere, parta tueri.
Caſus ineſt illic: Hic erit artis opus.

Deinde addit poſtremæ illius Democratiæ conſervandæ præceptis hoc aliud, contra Demagogos ſuæ ætatis; quod bona non debeant judiciis publicari: Aut in ærarium publicum ſive fiſcum referri, ſed in ſacrum. Sic enim fore ut populus qui divitum bonis inhiat, non adeo ſit ad condemnationes proclivis, qui nihil utilitatis ex condemnatione ſit percepturus; neque inde mitius agetur cum reis, qui æquali multa afficientur. Ait vero curandum etiam eſſe, ut judicia ſint pauciſſima: ſic enim minus divites vexabuntur. Futura autem judicia publica pauciſſima, ſi graves pœnæ injuſtis accuſatoribus ſtatuantur. Debere præterea omnes cives vel ſaltem principes, bene erga Rempublicam eſſe affectos. Eam vero Comitiorum rationem eſſe debere, ut ſi nulla ſint publica vectigalia, nullique reditus, Græce πρόσοδοι, comitia ſint rariora, et judicia breviora. Sic enim fore, ut minor ſit plebis auctoritas, et minori pecuniæ ſit opus ad ſportulas judiciales, de quibus ſupra paſſim lib. ii. iv. et v. Interim eo ſpectare debere Democraticum, ut ne plebs in extremas paupertatis anguſtias redigatur, cum ex populari egeſtate judicia corruptiſſima et iniquiſſima, calumniæ, frequentes conciones et multæ, publicationes bonorum, tributa ſive collationes ditioribus impoſitæ proficiſcantur, et ſeditiones concitentur. Juxta illud Silii Italici, *Et deforme malum ac ſceleri proclivis egeſtas.* Poſſe autem populum ab egeſtate liberari, ſi primo, egentibus vectigalia omnia diſtribuantur, vel viritim, ſive ſingulis; vel tributim, ſive ſingulis tribubus. Secundo, ſi pars aliqua populi, eaque tenuior, in colonias mittatur, ubi domibus et agris donetur. Tertio, ſi principes utantur tenuioribus ad certas operas, e quibus hi victum parent. Quarto, ſi ditiores uſum ſuarum poſſeſſionum; ut hortorum, agrorum, egentibus permittant, non dominium aut proprietatem. Quinto, ſi magiſtratus quidam ſorte mandentur, quidam ſuffragio; ita ut illorum populus ſit particeps, qui hac arte in officio ſuo continebitur, utpote honorum publicorum particeps; horum vero, optimates, virique ſelecti, generoſi, ſapientes, ditiores, qui ad præcipuos Reipublicæ magiſtratus, electione promoveantur.

Lib. xiii.

Modi impediendæ paupertatis populi.

Ad Cap. ſextum.

Agit de Oligarchia inſtituenda. Quo in negotio longe brevior eſt, quam in Democratia. Quia nempe quæ de Oligarchia dici poſſunt, facile ex iis quæ de Democratia expoſita fuerunt, colliguntur; cum Oligarchia et Democratia ſibi invicem ſint

Leges Oligarchicæ.

contrariæ, in quarum ſcilicet priore, pauci et ditiores; poſteriore, multi ac pauperiores imperent. Sic ergo genera Oligarchiæ comparari debere docet, ut optimum illius genus optimo generi Democratiæ reſpondeat; deinde ſuo ordine alia aliis, denique ultimum et peſſimum ultimæ et peſſimæ Democratiæ. Atque in prima quidem optimaque Oligarchia mandandos ſic primo eſſe magiſtratus, ut cenſus ac divitiarum ratio habeatur, majoreſque magiſtratus ex majori cenſu, adeoque ditioribus, mandentur; minores vero (quos hic vocat ἀναγκαίους neceſſarios: ſic enim Ariſtoteles ſolet tenuiora et viliora quæque ἀναγκαῖα nominare, ut lib. i. Politic. cap. 7. et lib. i. Metaph. cap. 2.) ex minore cenſu. Nempe quia Oligarchiæ hoc proprium eſt, ut major, cenſus ac divitiarum, quam virtutis aliarumve rerum ratio habeatur: eſtque Oligarchiis utiliſſimum quædam cum tenuioribus communicari, dummodo ἀρχαὶ κυρίαι τῆς πολιτείας, præcipui ſummique reipublicæ magiſtratus, penes ditiores maneant. Quod ſi qui plebeii, honeſtiores tamen et meliores, ſufficientem cenſum divitiaſque obtinuerint, eos poſſe etiam ad Reipublicæ gubernacula admitti, et in optimatium numerum referri. Sic enim ordinum laudabilem exiſtere contemperationem. Quæ ratio Romæ fuit olim obſervata, ubi plebeiæ familiæ lege lata patriciæ fiebant: Ut gens Tullia, unde fuit Cicero, primum plebeia, facta eſt deinde, Julia lege patricia, ut Dio teſtatur. In ſecunda autem Oligarchia intentionem eſſe adhibendam ſtatuit, ita ut major ad eam cenſus requiratur, et pauciores extent imperantes. Tertiam prætermittit, ut ex dictis, facilem. Ultimam vero ait eſſe δυναστικωτάτην, καὶ τυραννικωτάτην, eoque majori cautione ac cura opus habere, quo pejor eſt ac omnium deterrima: non ſecus atque corpora morboſa νοσερῶς ἔχοντα, et naves fatiſcentes, ac hiantes: quæ eo diligentius curari debent, quo pejus habere videntur. Concludit civium multitudinem Democratiis convenire, paucitatem Oligarchiis cum bona ordinatione. Nam in Democratia ob multitudinem confuſio eſt. μετὰ τῆς εὐταξίας.

Ad Cap. ſeptimum.

Civium bello aptorum quatuor ordines.

Diſtinguit primo plebeiam multitudinem in quatuor partes: nempe in Agricolas, opifices, mercatores ſive tabernarios, et mercenarios; quæ partes ad pacis tempora maxime pertinent. Secundo, diſtinguit civium qui bello ſint idonei, ordines totidem, ἱππικὸν, ὁπλιτικὸν, ψιλὸν, ναυτικὸν, equitatum, peditatum gravioris

armaturæ, ordinem velitum, ſive ferentariorum vel levioris armaturæ, et ordinem navalium ſive claſſiariorum. Tertio, ſtatuit in ea regione Oligarchiam fortem ſive graviſſimam ac deterrimam poſſe conſtitui, in qua equitatus facilis eſt; multique equos alere poſſunt, quos ſcilicet valde divites eſſe oporteat. Quarto, ibi proximam Oligarchiam, quæ priori moderatior eſt, et magis popularis, poſſe fundari; ubi regio ad pedites gravioris armaturæ magis eſt accommodata: Ejuſmodi ſiquidem milites e locupletioribus potius eſſe quam ex egentibus: cum multis copiis et inſtrumentis opus ſit, ad gravem illam armaturam. Quinto, velites ſive levioris armaturæ milites, quos vocat ψιλοὺς, quaſi nudos vel tenues; itemque nauticos ſive claſſiarios, Democratiæ eſſe idoneos. Quod nempe velites et claſſiarii ſint e tenuioribus. Sed ne ex velitibus et claſſiariis, ſi forte ii in Republica Oligarchica abundent, ullum exiſtat detrimentum, qui ſcilicet facile Oligarchiam commutare poſſent in Democratiam, admonet velites equitum turmis, et peditum legionibus caute prudenterque eſſe admiſcendos, quantum ſcilicet opus eſſe videbitur; atque eos quidem non ex ipſa plebe, quæ ad Democratiam eſt proclivis, ſed ex locupletiorum nobiliorumque familiis eſſe aſſumendos, eoſque idcirco a tenera ætate velitationibus ſive levioribus illis armorum officiis eſſe exercendos. Poſtea ponit inſtitutum Oligarchicum de adſciſcendis plebeiis ad reipublicæ adminiſtrationem: ſi videlicet cenſu maximo, et qui ad magiſtratus ſummos ſufficiat, inſtructi ſint, vel ſi certo tempore, puta decem aut viginti annis a ſordidis artibus abſtinuerint: vel ſi maxime idonei judicentur, qui Rempublicam adminiſtrent. Addit in Republica Oligarchica debere eos qui ſummos gerunt magiſtratus, onera ſumptuſque publicos, λειτουργίας vocat, magnifice ſuſtinere, magnas ſcilicet facere impenſas in ſacrificiis, operibus publicis, ædificiis, ſtatuis, templis, epulis, et ſimilibus urbis ornamentis; ut hac arte et munificentia populus concilietur, atque a gerendo magiſtratu ſupremiſque honoribus tanta profuſione emptis prudenter arceatur. Quod præceptum ab iis minime obſervatum fuiſſe ait, qui ſui temporis Oligarchias tenebant, qui nimirum divitias, quæſtum, et honorem pari ſtudio conſectarentur.

Ad Cap. octavum.

Agit de Magiſtratibus περὶ ἀρχῶν, eorumque generibus et partibus. Primo, quidem de civilibus. Secundo, de ſacris. Tertio,

de extraordinariis et rarioribus. Supponit ante omnia insigne documentum: Non posse civitatem stare sine Magistratibus necessariis; ut nec recte habitari, οἰκεῖσθαι καλῶς, ac feliciter, sine iis qui pertinent ad αὐταξίαν, καὶ κόσμον, egregium ordinem et præclaram institutionem atque exornationem, Gallice, *au bel ordre et establissement bien reiglé*. Ex quo documento colligitur distinctio magistratuum in necessarios, et non necessarios. Deinde repetit quod libro quarto dixerat: in parvis civitatibus paucos, in magnis plures necessarios esse magistratus. Nempe quia in parvis pauci sint ad imperandum idonei, in magnis, plures. Unde in illis necessario multi magistratus uni mandantur; in his contra, nempe unus uni. His suppositis recenset necessarios magistratus, eosque civiles. Primus est ἀγορανομία, *la prevosté des Marchans*, vel ut ille ait ἀρχὴ περὶ τὴν ἀγορὰν, magistratus circa forum occupatus, in rebus scilicet venalibus, in commerciis, et contractibus; ne quid dolo aut injusta mensura divendatur, sed ordo, modus, et fides ubique servetur. Qui enim hos magistratus gerunt, dicuntur a Græcis ἀγορανόμοι: quasi legem foro dantes. Secundum vocat ἀστυνομίαν, sive curam et directionem rerum urbanarum, publicarum et privatarum, ut ædificiorum, viarum, fontium, portuum. Huic magistratui observat Dionysius Lambinus parem fuisse Romanorum Ædilitatem majorem: *la grande voyerie*. Sed verisimilius est Romanos Ædiles tantum potestatis habuisse, quantum habebant apud Græcos Agoranomi, et Astynomi. Tertium appellare possumus, ἀγρονομίαν, sive curam agrorum et sylvarum, eorumque quæ sunt ἔξω τοῦ ἄστεος, *extra urbem*: Quem magistratum qui gerunt, ἀγρονόμους, vel ὑλωροὺς, dici annotat, quos etiam Plato φρουράρχους nominat: Latini vero vocant sylvarum vel rei agrariæ præfectos: barbare, forestarios (forestum enim aiunt sylvam significare, forte quia sylva sit foras vel extra urbem) Gallice, *Maistres des forests*. Conjungunt autem Galli aquarum et sylvarum curam, unde idem magistratus dicitur vulgo, *Maistre des eaux et des forests*. Possent fortasse haud inepta Latinitate Hylori dici saltuarii a saltibus, sed domini saltuarii: nam in jure civili sæpe nominantur servi saltuarii, *l. in instrumento* 12. §. *saltuarium. ff. de instructo vel instrument. leg.* Quartum magistratum qui gerunt vocat ἀποδέκτας καὶ ταμίας, quæstores, thesaurarios, receptores, coactores publicorum redituum. Qui quintum, ἱερομνήμονας, ἐπιστάτας, μνήμονας, Latine, Scribas, Actuarios, Tabellarios, Cancellarios, Notarios, Gallice *Greffiers, No-*

taires, longe majori in honore olim habitos apud Græcos, quam apud Romanos, ut teſtatur Cornelius Nepos: et ſcribarum quidem officia fuiſſe, ut apud eos inſtrumenta contractuum, nuptiarum ſcilicet, tranſactionum, donationum conficerentur; item Senatuſconſulta, et ſententiæ judicum, acta, tabellæque publicæ perſcriberentur, et aſſervarentur. Sextum, ait eſſe eorum qui pœnas a damnatis exigunt, multas efflagitant, in carcerem et vincula conjiciunt; quem magiſtratum (Gallice, *Lieutenant Criminel, Prevoſt des Mareſchaux*) ut maxime neceſſarium ſic et difficillimum et odioſiſſimum eſſe obſervat, ideoque debere in plures viros quantum fieri poſſit, et viciſſim dividi, præſertim in juniores: alioqui ſi qui condemnarint, iidem exequantur, mulctamque exigant, ἀπέχθειαν ἔχει διπλῆν, *duplici invidia laborabunt*. Unde Chryſippus rogatus cur non gereret magiſtratum, reſpondit; *Quia ſi male adminiſtraverim, Diis diſplicebo: ſin bene, hominibus.* Addit Ariſtoteles ſex illis neceſſariis magiſtratibus hactenus enumeratis, alios non quidem minus neceſſarios, ſed illuſtriores et honoratiores, et qui multam experientiam fidemque requirant. Quorum quoſdam verſari ait in cuſtodiendis tam pacis quam belli tempore portis et mœnibus civitatis; alios ordinari ad bellicos uſus: hinc magiſtratus dici στρατηγοὺς καὶ πολεμάρχους. Alios cenſores eſſe, correctores, examinatores εὐθύνους, λογιστὰς, ἐξεταστὰς, rationum magiſtros, Gallice, *Maiſtres des Comptes, Contreroolleurs*, apud quos qui magiſtratu abiiſſent ſuæ adminiſtrationis rationem reddere tenebantur. Sed præter hos eſſe unum aliquem ſummæ auctoritatis, qui ἐφορίαν obtineat, vectigal et tributum exigat, præſit populo, cum ipſe populus Reipublicæ ſummam tenet; et populum ad comitia convocet. Et eos quidem qui hunc magiſtratum gerunt, dici προβούλους, proviſores, conſules: ubi autem præeſt populus, dici eumdem magiſtratum βουλὴν, conſilium publicum, curiam, Senatum. Atque hæc de civilibus. Docet poſtea alios eſſe magiſtratus, ſacros ſcilicet et divino cultui deſtinatos, ut ſacerdotes, ædituos, reges ſacrorum ſeu pontifices. Item alios rariores, et optimarum altaque pace ac otio fruentium civitatum proprios, nempe γυναικονομίαν, νομοφυλακίαν, παιδονομίαν, γυμνασιαρχίαν, rectam mulierum inſtitutionem, legum cuſtodiam, puerorum diſciplinam, gymnaſiorum præfecturam, curam Theatralem, ſive ſpectaculorum, et ſimiles. Enimvero hos magiſtratus rariores vocamus, quia non ſunt ad civitatem abſolute neceſſarii, licet ſint honeſtiſſimi et rectæ rationi maxime

In vita Eumenis.

Sacri magiſtratus.

Honeſtiores et rari magiſtratus.

consentanei. Quippe cum in iis tantum civitatibus reperiantur, quæ beatiores sunt, et majoris ornatus ac honestatis, τῆς εὐκοσμίας, appetentiores. Ubi observat Aristoteles γυναικονομίαν, καὶ παιδονομίαν, non esse Democraticas: nempe quia in Democratia, ubi tenuiores imperant, viri uxoribus liberisque utuntur, ut servis; neque iis præ egestate licet uxores natosque morum magistris, aut præceptoribus tradere instituendos. Concludit ex magistratibus supra commemoratis Nomophylaces quidem Aristocratiæ in qua lex viget et virtus, esse accommodatos; Consules autem sive προβούλους, Oligarchiæ; Consilium autem publicum, sive Senatum, Græce βουλὴν, Democratiæ. Sicque claudit tractatum de magistratibus.

LIBER SEPTIMUS POLITICORUM.

CONSTAT capitibus septemdecim ad partes duas redactis. Prior est veluti procemium a cap. 1. ad 4. ubi de Reipublicæ optimo statu, atque adeo de vita optima, tam civitatis, quam singulorum. Posterior est ipsa tractatio, quæ etiam in duas partes distingui potest. Ita ut prior quasdam hypotheses sive principia et fundamenta Reipublicæ Aristoteles jaciat, explicetque a cap. 4. usque ad 13. Posterior vero ipsam Aristoteleam Rempublicam aggrediatur, ab institutione civium, a matrimonio, a puerorum educatione, idque a cap. 13. hujus libri ad finem octavi, totiusque operis. Ex quo facile unusquisque intelligere poterit majorem fere et præstantiorem Politicæ Peripateticæ partem intercidisse. Quæ scilicet in pueritia, et studiis adolescentum deficiat, neque ulterius progrediatur. Quæ causa Kyriacum Strozzam virum clarissimum et quam doctissimum impulit, ut duos libros de religione et re militari his octo Aristotelicis annecteret in supplementum. Summa libri septimi.

Ad Cap. primum.

Dicturus deinceps de ea Reipublicæ institutione et forma, quam ipse suo judicio optimam putat, (putat autem esse vel regnum, in quo unus omni genere virtutum aliis civibus superior, pro dignitate et merito dominetur, de quo lib. iii. vel potius, quia tale regnum rarissimum est, Aristocratiam sive imperium op-

timatum, de quo ibidem.) Statuit primo, ei qui de optima Republica acturus eſt, ante omnia dicendum eſſe de vita beata et optima, ſive quæ omnium maxime ſit expetenda: quia nempe qui optima Republica utuntur, optime etiam vivunt, neque hæc duo disjungi debent aut poſſunt, vita beata, et optima Reſpublica. Secundo, ſupponit ex lib. i. Ethicor. bona fortunæ, corporis, et animi ad beatam vitam eſſe neceſſaria: eumque beatum non eſſe, nec dici, qui virtutis ſit expers, qui timeat παραπετομένας μυίας, *volitantes muſcas*, aut qui ſit intemperans, imprudens, excors, inſanus; ſed qui potius contrariis virtutibus ſit præditus. Imo vero beatiorem eſſe eum, qui virtute magis excellat, quam qui aliis abundet bonis: cum virtus ſit affectio animi. Animus autem et fortunæ et corporis bonis longe ſit præſtantior, καὶ ἁπλῶς, καὶ ἡμῖν, id eſt, *et ſimpliciter*, quia eſt perfectioris naturæ; *et quoad nos*, ſive reſpectu noſtri, quia nihil habemus excellentius, melius, utilius, animo, ſine quo recte utiliterque aliis bonis uti non poſſumus. Item quia animi gratia cætera bona expetantur. Tertio, colligit tantum felicitatis eſſe in unoquoque noſtrûm, quantum ineſt virtutis et prudentiæ, actionumque ipſis conſentanearum; non autem quantum ineſt divitiarum, aliorumve bonorum externorum. Quod probat Dei exemplo, quem ait non ob externa bona, ſed per ſe et natura ſua eſſe beatum. Quarto, ſtatuit iiſdem rationibus, quibus effectum eſt, vitam beatam optimamque ſingulorum, in virtutis et prudentiæ actione conſiſtere, concludi etiam poſſe civitatis ſeu Reipublicæ optimam formam in exercitio virtutis eſſe poſitam: ita ut ea ſit beatiſſima optimaque Reſpublica, quæ optime agat et ex virtute; neque vita, virtutes, et felicitas ſingulorum, aliæ ſint a vita, virtutibus et felicitate communi Reipublicæ, ſive totius civitatis. Ubi tamen eam vitam deſiderat, quæ conjuncta ſit μετ' ἀρετῆς κεχορηγημένης; cum virtute, bonis aliis externis, ſcilicet et corporeis, mediocriter inſtructa.

Qui virtute excellit, beatior eſt.

Deus per ſe beatus eſt.

Ad Cap. ſecundum.

Statuit in eo conſentire omnes Politicos, ut dicant Reipublicæ ſummum bonum in eadem re eſſe poſitum, in qua ſit ſummum bonum, ſive felicitas ſingulorum hominum. Sic qui felicitatem ſingulorum reponunt in divitiis, eoſdem Rempublicam eam beatiſſimam facere, quæ divitiis abundet. Qui in tyrannico dominatu, et ampliori poteſtate; Qui in virtute; pari modo. Tum proponit quæſtiones duas. Prior eſt de vita Politica ſive activa, et

de Philoſophica ſive contemplativa, utra ſit præſtabilior: qua de re decernet capite ſequenti. Poſterior quæ ſit ponenda omnium optima Reipublicæ forma et adminiſtratio? Statuit deinde eam eſſe optimam Reipublicæ formam, ſecundum quam unuſquiſque optime agat, beateque vivat. Sed controverſiam eſſe ait utra ſit vita magis expetenda, practicane et civilis, an vero ea quæ a negotiis civilibus libera eſt et immunis, diciturque contemplatrix, vel Philoſophica? alterutram enim optimi quique ac præſtantes viri ſequi ſolent. Quanquam et alii putant ſolam eam Rempublicam beatam eſſe, quæ tyrannico et herili dominatu finitimis ſive vicinis populis imperet, volentibus, nolentibus. Atque hoc dominandi fine propoſito pleraſque Reſpublicas et nationes totas fere ad rem militarem ac bellum eſſe compoſitas, imo et honoraria quædam viris bellicoſis et ſtrenuis; ignominiam et pœnas ignavis indixiſſe. Sed hanc Politiam de tyrannico dominatu refutat Ariſtoteles, ut injuſtam; quod ſcilicet injuſtum ſit nolentibus imperare, et omnibus heriliter; cum omnes natura ſervi non ſint, ſed plerique natura liberi, quibus imperare heriliter, nefas eſt et contra naturam. Præterea poteſt optima eſſe et florentiſſima Reſpublica, quæ de bello non cogitet, aut dominatu in exteros, ut eſt ea quæ longiſſime diſtat ab hoſtibus, altaque pace fruitur. Non eſt ergo Reſpublica illa ad dominandum finitimis, atque ad rem militarem comparata, omnium optima et beatiſſima. Eſto. Ars ſtudiumque rei militaris honeſtum ſit et laudabile, non tamen ut finis ultimus Reipublicæ, ſed ut medium illius protegendæ aſſumi debet et uſurpari. Concludit Politici et legiſlatoris munus eſſe, videre quid cuique conferat, ſitque optimum, ſive quod idem eſt, civium beatitudinem ſcopum eſſe Politici.

Legendus contextus de præmiis ſtrenuorum, et pœnis ignavorum, apud varias gentes.

Ad Cap. tertium.

Quæſtionem de comparatione vitæ Civilis et Philoſophicæ ſuperiori capite propoſitam dirimit et explicat. Sed primum exponit rationes pro utraque: pro Philoſophica quidem: Aiunt enim Philoſophi, vitam civilem eſſe ſervilem, non libero homine dignam: quia qui præſunt, ſunt domini: qui parent, ſervi. Pro civili autem: aiunt quippe Politici bonam actionem, ſive εὐπραγίαν, idem eſſe cum optima et beata vita: Ergo quiſquis nihil aget, ut Philoſophus, qui otioſus eſt, et ſoli vacat contemplationi, is non erit beatus; vel quod idem eſt, optimam vitam non aget: Atque adeo vita civilis melior et beatior erit Philoſophica. Ha-

Utra excellentior civiliſne vita, an Philoſophica.

rum rationum arbiter et diſceptator Ariſtoteles, ait et Philoſophos et Politicos partim recte dicere, partim non recte. Philoſophos quidem in eo recte ſentire, quod dicant vitam liberi meliorem eſſe ſervili : in eo autem non recte, quod putent omnem dominatum et imperium eſſe deſpoticum ſive ſervile : Civile enim ſive Politicum eo differt a ſervili, quod ſit in liberos. Item, quod dicant τὸ ἀπραχτεῖν, otiari, nihil agere, melius eſſe τοῦ πράττειν. Hoc enim falſum eſt, cum beatitudo in actione conſiſtat : et actiones virorum juſtorum et temperantium magnos habeant et honeſtiſſimos uſus. Unde concludit vitam beatam in bene agendo eſſe poſitam, et ut communiter Reipublicæ, ſic et ſingulorum quicunque ſint, vitam optimam eſſe eam quæ in actione poſita eſt. At Politicos in eo errare, quod illi putent ſe ſolos actionibus, aut vitæ practicæ et actuoſæ incumbere, quia externis officiis, et Reipublicæ negotiis, judiciis, commerciis vacant ; quaſi ad ſimpliciter recte agendum externa aliqua publica et ſenſibilis actio requiratur. Hoc enim falſum eſt. Licet enim acta illa Politica et publica, juſtitiam exercere, populum convocare, ædificia, vicos, agros curare et ſimilia, vulgo dicantur praxes ſive actiones, poſſumus tamen meliori jure Philoſophorum θεωρίας καὶ διανοήσεις, inquit Ariſtoteles, vocare actiones, utpote perfectiores, et Architectonicas : præſertim cum eos maxime agere omnes dicant, qui conſilium dant agendi, vel aliquid præcipiunt, aut quomodocunque præſcribunt, licet ipſi opera et manu nihil moliantur aut efficiant. Quod certe de Philoſophis dici poteſt, qui doctrina et conſilio ſi non externis actionibus, poſſunt Rempublicam adjuvare. Quod ſi, quia nullæ ſunt Philoſophi actiones externæ, ideo nullæ prorſus eſſent, profecto Dei, mundique totius actio nulla eſſet, cum Deo et mundo nullæ, inquit Ariſtoteles, externæ actiones (puta vel extra ſe, vel humanis ſimiles, ut venditio, emptio, actio fortitudinis, temperantiæ) inſint aut conveniant ; ſed internæ et quæ ſunt eorum propriæ. Dicere autem nullam Deo, mundoque toti convenire actionem, falſum et impium eſt. Deus enim actus eſt purus et perfectiſſimus. Et unumquodque in mundo eſt propter ſuum operari, ex lib. i. de Cœlo. Concludit ex dictis eamdem eſſe optimam vitam civitatum ſive Rerumpublicarum in communi ; et ſingulorum hominum in particulari : ſicque libri procœmialia claudit.

Contemplationes et ratiocinationes.

Dei actio externa nulla.

Ad Cap. quartum.

Quæ reſtant de Politicis Ariſtotelis explicanda, ea ad partes duas referri commode poſſunt. In priore enim, quæ ab hoc quarto capite uſque ad caput decimumſextum hujus libri extenditur, quædam hypotheſes et veluti fundamenta optimæ civitatis, ejuſve Reipublicæ quæ ſit κατ' εὐχὴν, *ex animi ſententia et voto* jaciuntur: ut de civium multitudine, magnitudine civitatis, et totius agri ſive territorii, de moribus et ingenio civium, de ſitu urbis ad flumen, ad mare, vel alibi. In poſteriore autem, quæ eſt a cap. decimoſexto hujus ſeptimi lib. ad octavi uſque et poſtremi finem, agitur de inſtitutis et legibus in Republica ſervandis. Sed inſtitutionum Politicarum Ariſtotelis maxima et graviſſima pars intercidit; ut alibi notavimus.

Hoc igitur capite ſupponit primo non poſſe eſſe optimam Rempublicam ἄνευ συμμέτρου χορηγίας, *ſine ſufficiente commeatu*, rerumque certarum copia, ut eſt civium numerus, ubertas ſoli, clementia cœli, ſitus urbis, et ſimilia. Secundo, ea bona eſſe optanda et ponenda, quæ poſſint obtineri. In quo erravit Plato, qui, ut Cicero loquitur, de Republica optavit potius quam diſputavit, multaque poſuit in libris de Republica plane ἀδύνατα. Tertio, primam partem πολιτικῆς χορηγίας, eſſe civium multitudinem; ſecundam, locum civitatis. Quarto, ſtatuit magnitudinem civitatis non ex multitudine habitatorum æſtimandam eſſe, ſed ex potentia et facultate, qua opus ſuum officiumve poſſit optime perficere, id eſt, ad felicitatem commode pervenire. Ideoque magnam eam eſſe civitatem, quæ beata ſit; majorem, quæ beatior; maximam, quæ beatiſſima. Quinto, etiamſi concederetur ex multitudine habitatorum æſtimari debere magnitudinem civitatis, quod tamen minime eſt concedendum, non eſſe propterea ex qualibet multitudine, puta ſervorum, inquilinorum, ſed eorum qui proprie ſunt partes civitatis, verique cives, ut ſunt viri boni, docti, divites, nobiles, milites. Sexto, nimiam frequentiam et multitudinem hominum non poſſe feliciter boniſve legibus gubernari, cum multitudo nimia ordinis particeps non ſit: lex autem ordo ſit. Hoc enim præſtare divinæ virtutis eſt, quæ rerum univerſitatem continet et gubernat. Septimo, civitatis, ut et aliarum rerum, animalium ſcilicet, plantarum, operum artificioſorum ſuam eſſe definitam magnitudinem ac modum: ideo non eſſe eam civitatem, quæ nimium paucis civibus conſtet: ſic enim non eſſe

Undenam æſtimanda civitatis magnitudo.

ſeipſa contentam, ut eſſe debet; et quæ nimium multis: ſic enim gentem potius eſſe, quam civitatem, cui nonniſi difficulter Politiam legeſque ſtatuere quis poſſit. Octavo, modum juſtæ magnitudinis civitatum eſſe αὐτάρκειαν, bonorum ſufficientem copiam, et præterea ut magnitudo ſit εὐσύνοπτος, id eſt, quæ facile cognoſci poſſit, ita ut cives inter ſe bene noti ſint.

Ad Cap. quintum.

περὶ χώρας. Agit de agro condendæ civitati opportuno; et de ſitu urbis. Statuit, agrum debere eſſe παντοφόρον, rerum omnium feracem; ita ut incolæ ex eo vivere poſſint, etiam nihil agentes, ἐλευθερίως ἅμα καὶ σωφρόνως, liberaliter et temperanter. Item hoſtibus δυσέμβολον, inacceſſum; incolis autem εὐέξοδον, acceſſu facilem. Denique εὐσύνοπτον, adſpectabilem, cui ſuccurri facile poſſit. Poſtea ſitum civitatis eum eſſe debere ait, quo poſſit eſſe civitas particeps commodorum, quæ et a mari obveniunt et ab agris.

Ad Cap. ſextum.

περὶ τῆς πρὸς τὴν θάλατταν κοινωνίας. Differit de communione et commercio maris, in utramque partem. Statuit vero commercium maris optimæ Reipublicæ eſſe utile et commodum. Quod ſi aliquid detrimenti timeatur, id legibus poſſe caveri, emporio nimirum ſive loco mercaturæ deſtinato, ab urbe, ut par eſt, diviſo: ſic enim et commerciorum utilitas erit; neque ipſi cives in civitate degentes, externorum mercatorum vitiis corrumpentur. Admonet non debere eſſe multitudinem nauticam nimium multam, neque ſocios navales, ut remiges, in numero civium eſſe habendos, ſaltem in optima Republica; cum ſint de ordine opificum, quos omnes in optima Republica a civium numero eſſe removendos infra capite nono demonſtrabit. Ubi ſignificat ſe nomine ſociorum navalium; non intelligere epibatas ſive milites claſſicos, qui cum liberi ſint, et rei nauticæ, ſociiſque præſint, non minimum nomen et locum habent in civitate.

Ad Cap. ſeptimum.

Quæ optima civium indoles. Agit de indole et natura civium optimæ Reipublicæ; Statuitque eos debere eſſe natura διανοητικοὺς καὶ θυμοειδεῖς, ingenioſos, acres, et animoſos. Hos enim ad virtutem eſſe εὐαγωγούς, facile tractabiles et propenſos. Ubi egregia quædam et ſcitu digna interſerit de moribus et ingenio Europæorum, Aſiaticorum, et

Græcorum. Europæos enim et qui Frigidas regiones incolunt, ut Septentrionales, animoſos, id eſt, fortes, iracundos, generoſos, bellicoſos, audaces; ſed non ita pollere judicio, intelligentia, ingenio, aut etiam florere ſcientiis et artibus; quippe qui calidiori ſanguine abundantes, arma potius quam Muſas aut ſapientiæ ſtudia conſectentur, ingenioque ſint minus acuto, et prudentia remiſſiore. Nempe quia in frigidis regionibus aer et cœlum craſſius eſt, et nubibus plerumque infeſtum, unde cibus potuſque craſſior, nec ſatis purus, aut tenuis; Itemque ſpiritus ex aere et ſanguine geniti, nebuloſiores nec ſatis lucentes, clari, et compoſiti, quales ad literas et Philoſophiam requiruntur. Eſſe vero Europæos, ut Gallos, et Septentrionales populos, audaces et generoſos teſtatur Livius lib. xxxvii. et xxxviii. et Lucanus Poeta lib. viii.

Intelligere oportet Europæos intimos, et maxime Septentrionales.

Europæi audaces et bellicoſi, ſed imprudentes.

Omnis in Arctois populus quicunque pruinis,
Naſcitur, indomitus bellis, et mortis amator.

Aſiaticos vero ingenio, arte et ſapientia, plurimum valere, ignavos tamen eſſe, molles, effœminatos, imbelles, et parum animoſos, ideoque perpetuo parere ac ſervire, cum Europæi potius dominentur ob bellicam fortitudinem. Cujus rei ratio eſt, quod Aſiatici ſiti ſint in cœlo calidiore, unde fit ut exucci ſint, quippe qui tenuiore ac ſubtiliore aere, ciboque utantur, ex quo fit ut parum ſanguinis habeant, ideoque ſint timidi; et tamen prudentes et ingenioſi; quia ſanguis ille purior ſit; et ſpiritus ex eo itemque ex aere geniti, ſubtiliores. Unde Lucanus loco citato:

Aſiatici molles, ſed ingenioſi.

Quicquid ad Eoos tractus, mundique teporem
Labitur, emollit gentes clementia cœli.

Græcos vero ut medii ſunt inter Europæos, et Aſiaticos, ſic amborum virtutis eſſe participes, ideoque ſimul animoſos eſſe, fortes, ingenioſos, ac prudentes. Ex quo fit ut Græci ſemper liberi ſint, et Rempublicam ſuam optime adminiſtrent: Ita ut ſi unam Politiam ſervarent, omnibus gentibus poſſent facile dominari. Sed quod hoc loco ſuis Græcis attribuit Ariſtoteles, non credit Cicero, et Romanis ſolis attribuendum putat. Sic ſuæ quiſque genti favere plus æquo ſolet. Eſt tamen mens Ariſtotelis, ut doceat mores et ingenia civium et incolarum varia eſſe pro varietate cœli et ſoli: quod ſane eſt veriſſimum. Non quaſi aſtra, aer, et cibi, externæque cauſæ neceſſario ac per ſe vitia aut virtutes in animos imprimant, quæ a libera hominum voluntate dependent; ſed quod certas qualitates corporibus, eorumque temperamentis inferant, quæ ad vitioſas vel honeſtas actiones animum diſpo-

Græci ſemper liberi.

Lib. ii. Quæſt. Tuſcul.

A cœlo et ſolo ingenia et mores.

nant, inclinent, promoveant. Aiunt enim Medici mores animi ſequi temperamentum corporis. Sic calor acer et multus in præcordiis animoſitatem excitat, fortitudinem acuit, ad iram provocat, et audaciam; frigus autem ſive mitis ac remiſſus calor, contra. Qua de re legendi ſunt Plato lib. v. de legibus in Timæo, in Menexeno, et lib. viii. de Republica. Hippocrates lib. de aere, aquis, et locis. Plutarchus lib. v. de Plac. Philoſ. c. 30. Galenus, lib. ii. de Temperamentis, et lib. Quod animi mores ſequantur temperam. corp. M. Tullius lib. v. de Divinat. Apuleius lib. ii. de Aſino Aur. Vegetius lib. i. de re Milit. cap. 2. Polybius lib. iv. Apollonius Tyanæus apud Philoſtratum. Plinius lib. ii. cap. 78. Ptolemæus lib. ii. Quadripartiti cap. 2. et 3. ejuſque in eum locum interpretes Haly et Albumazar Introductorii lib. iii. et v. et alii plurimi. Quod vero de majoribus totius mundi partibus Europa, Aſia, et media ſua Græcia dixit Ariſtoteles (videtur autem tres tantum mundi partes agnoſcere, imo duas, cum Græciam faciat intermediam et utriuſque participem) idem vult eſſe accipiendum de ſingulis unius regionis particulis, ita ut in Græcia, alii ſint animoſi et fortes; alii ingenioſi et ſapientes; alii utraque virtute floreant, ſecundum cœli ſolique varietatem. Addit poſtea in textu, amicos et familiares ſibi notis et amicis aſperiores eſſe, atque in eos magis exacerbari, cum ab iis injuria afficiuntur, quam in alios ignotos; quia nimirum potius ab amicis illis et ſibi notis beneficium expectant, ſibique illud deberi putant; cum interim injuriam recipiant: quod duplex eſt detrimentum. Hinc amicorum odia acerrima: fraterna bella aſperrima: ut conſtat de Abel et Cain; Jacob et Eſau; Romulo et Remo; Eteocle et Polynice fratribus.

χαλεποὶ γὰρ πόλεμοι ἀδελφῶν.

Ad Cap. octavum.

Statuit primo non omnia ad civitatem neceſſaria, eſſe partes civitatis; ut neque ea quæ neceſſaria ſunt, compoſitis naturalibus, puta animalibus, partes ſunt ipſorum. Sic enim cibus, potus, labor, ſomnus non ſunt partes animalium, licet ſint in iis neceſſaria. Secundo, ad omnem civitatem neceſſaria eſſe τροφὴν, alimentum; τέχνας, artes; ὅπλα, arma; χρήματα, pecunias; ἱερατείαν, Sacerdotium, ſive curam religionis ac rerum divinarum, quam pius vir Deique cultor Ariſtoteles omnium primam eſſe debere ait, licet eam quinto tantum loco numeret. Denique κρίσιν, judicium, ſive juſtitiæ exercitium. Nempe quia civitas aliquo

Cura religionis prima eſſe debet in Republica.

horum orbata, non eſſet ſeipſa contenta. Hinc concludit neceſſarios eſſe in civitate Agricolas, artifices, milites, opulentos, Sacerdotes et judices.

Ad Cap. nonum.

Statuit in Democratia in qua populus omnium dignitatum jus habet, unum et eumdem poſſe eſſe agricolam, artificem, militem, divitem, Sacerdotem, judicem: in Oligarchia quæ Democratiæ contraria eſt, minime. Tum in optima Republica quæ ſcilicet unam quærit virtutem, cives non debere eſſe opifices, nec mercatores; cum homines iſti vitam agant virtuti contrariam, et avaritiæ plenam; nec agricolas; cum hi rei ruſticæ curis ſint addicti, nec poſſint vacare virtuti, actionibuſque Politicis, ad quas otium et quies requiritur. Tertio, ſtatuit iiſdem hominibus mandari poſſe rem militarem, et judiciorum poteſtatem, ſed diverſo tempore, ætate, pro ratione dignitatis: Et rem quidem militarem committi debere junioribus, quorum ætas robuſtior eſt: judicia vero ſenioribus, qui prudentia valent. Quarto, ſtatuit cives optimæ Reipublicæ debere eſſe opulentos, ut commodius virtutem colant. Quinto, Agricolas et artifices non debere fieri Sacerdotes, ſed eos qui vere ſunt cives, a quibus Deum coli eſt honorificentius. Civium autem ordines cum duo ſint maxime, nimirum milites, et judices, debere eos quibus ætate grandioribus otiari ac quieſcere licet, ad Sacerdotalem ac Pontificiam dignitatem promoveri. Nota, Lector Chriſtiane, Ethnici Philoſophi ſanctum et ſalubre præceptum de Sacerdotum conſecratione, et ordinatione: legitur enim in textu τῶν ἱερέων τάξις, ordo Sacerdotum, vult enim θεολογώτατος Philoſophus eos qui ad Sacerdotium evehuntur, eſſe vitæ probatæ, liberalioris et honeſtioris: item deſumi ex ordine civium, id eſt virorum ſelectiorum, quibus religione et virtute nihil ſit antiquius. Denique eſſe ætatis provectioris et maturioris. Huc referri poteſt, quod dixit Pythagoricus ille, Regem debere eſſe bonum στρατηγὸν, καὶ δικαστὴν, καὶ ἱερέα; qualis creditur fuiſſe Hermes ille Ægyptiorum, ideo τρισμέγιστος, ter maximus cognominatus.

Cives optimæ Reipublicæ non debent eſſe opifices, mercatores, agricola.

A Sacerdotio arceri debent artifices et agricolæ.

In lege Moſaica non quivis fiebat Sacerdos.

Ad Cap. decimum.

Docet vetus eſſe inſtitutum, ut civitas in certa hominum genera, ut in milites et agricolas diſtinguatur: Item, ut ſodalitates et convivia ſtatis temporibus celebrentur. Tum ait neceſſaria prius

esse inventa, quam ea quæ pertinent ad εὐσχημοσύνην, ornatum et elegantiam. Utendum recte inventis. Quærenda quæ fuerunt omissa. Sumptus rerum divinarum debere esse communes totius civitatis.

Agri pars ad divina officia debet pertinere.

Agri duas debere esse partes, publicam, et privatam. Utramque adhuc duplicem. Publicæ quidem unam εἰς τὰς λειτουργίας, ad divina officia; alteram, ad sumptus conviviorum: privatæ vero unam, πρὸς τὰς ἐσχατιὰς, ad fines regionis; alteram, ad urbem. Sic enim et urbis et finium regionis singuli curam habebunt majorem, et ab hostibus diligentius cavebunt. Quo loco Politicum quorumdam institutum commemorat, qui ad consilium de bello finitimis inferendo, vicinos indigenas non vocant, quorum ob rem privatam suspectum sit consilium. Addit optabile esse, ut qui agrum colunt, sint servi diversarum nationum, imbelles ac minime generosi, ob metum rerum novarum. Aut certe barbari, sed ingenio natura servili. Duos autem eorum oportere esse ordines, unum privatorum, qui scilicet privatorum agros sint exculturi; alterum publicorum, qui Reipublicæ sive communes agros araturi sint.

Ad Cap. undecimum.

Statuit, eum debere esse urbis situm, ut et continentis et maris commoditate abundet. Tum quatuor esse spectanda in situ urbis; Valetudinem, quæ ab aeris et ventorum salubritate maxime dependet. Itaque urbes ad orientem debere converti: Politicas actiones, ut expeditius fiant: rem bellicam, ita ut urbs sit civibus εὐέξοδος; hostibus vero δυσπρόσοδος, καὶ δυσπερίληπτος. Denique aquarum et stagnorum, quæ suppetere debent, vel ex natura loci, vel ex amplioribus cisternis, quas vocat ὑποδοχὰς ὀμβρίοις ὕδασιν ἀφθόνους καὶ μεγάλας, postea agit περὶ τόπων ἐρυμνῶν, *de locis munitis*, sive de mœnibus, turribus; docetque non eodem modo urbibus convenire, sed pro diverso Reipublicæ statu, diversa esse: sic arcem editam, ἀκρόπολιν, Oligarchico vel Monarchico statui convenire, ad custodiam regis, vel principum; loci vero æquabilitatem ὁμαλότητα, Democratiæ: Aristocratiæ autem loca munitiora plura: quia hæc magnum requirit præsidium, ob invidiam ambitiosorum; illa minimum: cum omnes etiam pauperrimi, imperii summam teneant. Vult ergo Aristoteles munitam esse mœnibus urbem, ad ornatum majorem, ad salutem et securitatem civium, et ad hostium terrorem. Miscet nonnihil de privatis ædificiis, in quibus extruendis ait debere et splendorem sive pul-

Facilis accessu. Difficilis captu vel obsessu.

Munienda mœnibus civitas.

chritudinem, ut voluit Hippodamus, et robur ſive firmitatem, ut veteres, conſiderari.

Ad Cap. duodecimum.

Statuit primo in propugnaculis et turribus publicis, quibus urbis mœnia diſtinguuntur, debere convivia publica apparari. Secundo, templa deorum, et præcipua palatia atque triclinia magiſtratuum uno in loco eoque idoneo, illuſtri, eminentiore, et munitiore debere ædificari, et in quem non conveniant mercatores, vel ſordidi opifices, vendendi gratia. Tertio, juxta templa et aulas magiſtratuum extrui debere ſenum gymnaſia. Rerum enim ſacrarum vicinia, et præſentia magiſtratuum reverentiam ingenerat et metum legum. Quarto, debere profanum forum, in quo ſcilicet res vænales exponuntur, eo in loco conſtitui, qui ad merces e mari et agro importandas ſit commodior. Quinto, Triclinia, *συσσίτια* Sacerdotum debere propinqua eſſe ſacris ædibus ſive templis; Magiſtratuum vero, juxta forum profanum. Sexto, quæ in agris fiunt convivia ab agri præfectis, et Sylvarum magiſtris, de quibus ſupra lib. vi. cap. 8. debere eadem ratione fieri, qua in urbe. Et templa inibi alia Diis, alia Heroibus eſſe conſecranda. Quo ex loco colligit Martinus Borrhaus Ariſtotelem agnoviſſe animorum immortalitatem, qui Heroibus, niſi eos in altero ſeculo vivere crederet, honorem aſſignandum non ſtatueret.

Si heroibus templa, quidni et ſanctis in vera Chriſti religione?

Ad Cap. decimumtertium.

Statuit bene feliciterque cum hominibus agi, ſi et bonum finem ſibi recte propoſitum habuerint; et actiones ſive media ad finem illum conferentia invenerint: nimirum in omni arte et ſcientia eſſe *τὸ τέλος, καὶ τὰς εἰς τὸ τέλος πράξεις.* Omnes beatitudinem appetere; ſed non omnes aſſequi: qui animo melius affecti ſunt, paucioribus egere ut ſint beati; qui deterius, pluribus. Eam civitatis adminiſtrationem eſſe optimam, e qua beatitudo exiſtat. Hanc eſſe uſum actionemque virtutis perfectam, non ex hypotheſi, ſed ſimpliciter. Actionem vero virtutis ex hypotheſi perfectam, eſſe eam quæ neceſſario fit, et quaſi coacte, ſed ſit tamen propter bonum Politicum, illudque honeſtum, ut eſt caſtigatio ſceleratorum ex Juſtitia; optabilius enim eſſet ea non uti; ſi fieri honeſte poſſet. Simpliciter vero, quæ abſolute honeſta eſt ac per ſe, ſive ut talis eſt, ita ut numeros omnes bonitatis habeat, fiatque ob dignitatem, ut eæ quæ in honoribus et bonorum copiis

Actio ex hypotheſi perfecta, quæ?

Simpliciter perfecta, quæ?

verſantur. Virum bonum recte et ſapienter uti paupertate et morbo, licet contraria beatitudinem comitentur. Nempe quia vir bonus quæcunque bona habet, ea per virtutem facit ſimpliciter bona. Bona externa, non eſſe cauſas beatitudinis, ſed inſtrumenta civitatis: opulentiam et copias fortunæ eſſe; virtutem vero et bonitatem ſcientiæ et conſilii. Eſſe vero civitatem bonam, ſi cives omnes, qui adminiſtrationis debent eſſe conſortes, boni ſint. Ut omnes cives boni ſint collective, debere ſingulos bonos eſſe diſtributive. Fieri autem bonos, natura, conſuetudine, ratione.

φύσις, ἔθος, λόγος.

Ad Cap. decimumquartum.

Agit de diſciplina civium. Statuit inter eos debere eſſe imperandi et parendi viciſſitudinem: dummodo ſint idonei ac virtute præſtantes. Niſi forte unus aliquis eſſet tanto virtute et ſapientia cæteris ſuperior, quanto Dii et Heroes hominibus præſtant. Æquum eſſe ut ſeniores imperent, juniores pareant. Neque id ægre ferre debere juniores: qui cum juſtam ætatem attigerint, imperabunt. Prius parendum quam imperandum. Animi duas eſſe partes, rationalem, et rationis expertem. Illam debere imperare, hanc obſequi. Semper enim quod deterius eſt, ejus gratia eſſe, quod melius eſt. Rationalem eſſe Theoreticam, vel practicam. Vitam omnem eſſe diviſam in negotium et otium, bellum et pacem. Actionum alias eſſe neceſſarias et utiles; alias honeſtas: illas eſſe propter has, ut partem animi inferiorem, propter ſuperiorem. Ideo bellum ſuſcipiendum eſſe pacis gratia, negotium otii. Et quicquid fit, ad finem honeſtum et optimum eſſe a legiſlatore dirigendum. Et ſic pueros alioſque qui inſtitui debent, eſſe erudiendos. Male Lacedæmonios, eorumque Nomothetas, ad bellum, et opum, ac imperii amplificationem omnia ſua inſtituta retuliſſe. Hinc enim non potuiſſe pace frui, ſed imperio potitos occidiſſe; quia cum ad otium et pacem non fuiſſent inſtituti, ceſſante bello nitorem ſuum et firmitatem, βαφὴν, tincturam, colorem, immerſionem, Gallice, *la trempe*, Italice, ut advertit Petrus Victorius, *la tempera*, perdiderunt, ut ferrum quod niſi exerceatur, rubiginem contrahit. Hinc Scipio Naſica Carthaginem dirui noluit, ne Romani ad bellum nati otio et luxu perirent, vel deficiente externo hoſte, in ſeipſos arma converterent. Quare eodem vitio laborarunt Romani, quo Spartani.

τὸν μέλλοντα καλῶς ἄρχειν, ἄρχθῆναί φασι δεῖν πρῶτον.

Bellum ob pacem ſuſcipiendum.

Ad Cap. decimumquintum.

Statuit primo virtutes ad otium ſpectantes eſſe civitati neceſſarias. Sic ſcientias et artes, ſive Philoſophiam ad pacem et otium requiri; ut fortitudinem et laborum tolerantiam ad bellum et negotia: temperantiam vero et juſtitiam, ad utrumque tempus, ſed præſertim ad tempus pacis: Quo turpiſſimum eſt non poſſe ſe virum bonum et frugi præſtare, cum in bello virtutem colas: quod erat vitium Spartanorum. Statuit ſecundo, debere prius inſtitutionem fieri ex conſuetudine et moribus, quam ex ratione, quia appetitus generatione prior eſt ratione: ut corpus animo. Et in pueris ſeſe prius profert ira, et cupiditas, quam ratio. Prior ergo eſſe debet corporis cultura, quam animi; appetitionis quam mentis: ſed ita ut corpus propter animum excolatur, appetitus propter mentem.

Philoſophia tempore pacis neceſſaria.

Corpus propter animum excoli debet.

Ad Cap. decimumſextum.

Statuit Nomothetæ munus eſſe, ut provideat cogitetque de matrimonio feliciter ineundo, eo ſcilicet fine, ut optima fiant eorum qui aluntur, corpora; quorum cultus et educatio animi culturam debet antecedere. Itaque de tempore conjugii et de conjugum conditione debere eſſe ſollicitum. Spectandam eſſe filiorum ſucceſſionem, ut nec nimis ab ætate parentum diſtent; parentes enim ſexagenarii aut ſeptuagenarii, et filii quadriennes, vel ſeptuennes, aut circiter, ſe mutuis beneficiis nequeunt ſatis adjuvare; neque etiam propius accedant ad ætatem parentum, Hinc enim minor eſt filiorum erga parentes reverentia; hinc diſcordiæ in familia. Docet vero terminum generationis, in viris quidem ad ſummum eſſe annum ſeptuageſimum; in mulieribus quinquageſimum. Adoleſcentulorum et juniorum virginum conjugia non eſſe procreationi idonea. Quod ſi generent, fœtus naſci imperfectiſſimos, et fœmellas potius quam mares, nec ſine matris periculo. Præterea ex præmaturo conjugio reddi puellas ſalaciores, cum grandiores fiunt: item corporis incrementum impediri. Annum ergo matrimonii in puellis eſſe circiter duodeviceſimum; in maribus, triceſimumſeptimum. Tempeſtatem vero copulæ maritali aptiorem eſſe hyemalem. Audiendos hac in re Medicos, et Phyſicos. Mulieres gravidas debere alimento copioſiore uti, corpore mediocriter exerceri, peregrinari, inviſere templa deorum, qui partubus præſunt: mente quieſcere, nec curis ni-

Lege l. vii. de Hiſtoria Anim. c. 5. et 6.

Annus conjugii in puellis 18. in viris 37.

mium occupari. Si fœtus naſcatur imperfectior, eum tolli debere ac relinqui. Lex eſto, inquit, μηδὲν πεπηρωμένον τρέφειν. Quod ſi lex vetet fœtum exponi, definiri debere numerum liberorum. Et ſi plures liberi, quam lex ferat, generari contingat: procurandum eſſe abortum, ἐμποιεῖσθαι τὴν ἄμβλωσιν, antequam ſenſus et vita ſit in genitura: ſic enim nihil fiet impium: neque erit homicidium, vel occiſio rei ullius. Sed hæc Ariſtotelis ſententia, Deo, naturæ, et legibus repugnat. Sumus domini abſolute et per naturam, non hominum (niſi ſecundum quid) ſed plantarum et beſtiarum; quare licet quidem amputare et exurere ſtirpes, et catulos nimios abjicere, ſed non homines; quorum ſolus Deus abſolute dominus eſt. Statuit poſtea, Seniores quinquaginta annis vel 55. non debere vacare tecnopœiæ ſive generationi. Quia hinc fœtus naſcuntur imperfectiores. Quanquam valetudinis gratia, aut aliam ob cauſam, veneri etiam reliquo tempore, inquit, liceat indulgere; puta ut pax familiæ ſit major. Ideo Solon trinam in menſe venerem lege ſanxit, ut notat Victorius, et ſi negligas uxoriam ὁμιλίαν, uxor negliget te. Concludit inhonestum eſſe ac illicitum adulterium, et pœna atque infamia caſtigandum.

Error Ariſtotelis de abortu procurando, et prole imperfectiori exponenda.

Puniendum adulterium.

Ad Cap. decimumſeptimum.

Liberos recens natos lacte nutriendos eſſe ſtatuit, ita tamen ut nutrix vino abſtineat, quod ut lac ſenum, ſic et puerorum venenum eſt. Item eſſe motu leviter leniterque exercendos, a diſtortione membrorum machinulis prohibendos, frigori aſſuefaciendos: Sic barbaros ſolere infantes primulum natos in flumen immergere; et Gallos Celtas levioribus pannis ſuos puerulos integere, ad robur. Et hæc ad annum uſque tertium: a quo ad quintum uſque pueros exercendos luſionibus honeſtis, ingenuis, non laboriofis nec remiſſioribus, imo nec ſtudiis aut diſciplinis, quibus ſcilicet corporis incrementum prohibeatur. Interim lepidis ſed honeſtis et utilibus fabellis eſſe a pædonomis retinendos. Non debere impediri pueros a clamoribus, et ploratu: his enim quaſi exercitationibus, corpora augeſcere, cum ſpiritus retentio robur addat. A ſervorum conſuetudine removendos, domi uſque ad ſeptennium alendos, et a turpibus ſpectaculis, verbiſque obſcœnis, tunc maxime avocandos. Facta enim verbis ſuccedere. Quod ſi qui contra leges peccaverint, caſtigandos eſſe. Debere ſtatuas, picturas, fabulos et comœdias turpes ac deformes prohi-

Lege c. 5. et 12. l. vii. de Hiſtor. Animal.

Germanos intelligit qui filios recens natos Rheno immergunt.

Clamor et ploratus proſunt pueris.

beri, uſque ad ætatem κατακλίσεως, et conviviorum publicorum. Tunc enim diſciplina eos continebit. Debere pueros inſtitui poſt annos ſeptem. Inſtitutionem vero diſtinguendam eſſe ſecundum duos ſeptenarios, ita ut una ſit ab anno ſeptimo ad pubertatem; altera a pubertate uſque ad annum viceſimum primum. Sequendam naturæ diviſionem. Omnem enim artem et doctrinam defectum naturæ ſupplere ac perficere, πᾶσα τέχνη, καὶ παιδεία τὸ προσλεῖπον βούλεται τῆς φύσεως ἀναπληροῦν. Quod fere dixit lib. ii. Phyſic. cap. 8. Accubitus.

LIBER OCTAVUS POLITICORUM.

ABSOLVITUR ſeptem capitibus, quæ tota ſunt περὶ παιδείας τῶν νέων, de recta adoleſcentulorum inſtitutione, deque Grammatica, Gymnaſtica, Muſica, Graphica, ſeu arte pingendi: ſed maxime de Muſica et harmoniis.

Ad Cap. primum.

Adoleſcentulorum inſtitutionem curare diligenter debere Nomothetam hinc probat, quod ea neglecta multa obveniant Rebuſpublicis incommoda; et ex eadem ſi optime fiat, naſcatur optima Politia. Tum ſtatuit, debere omnes pueros eadem inſtitutionis forma eaque publica erudiri, cum talis inſtitutio ad unum eumque publicum finem, id eſt, ad commune bonum Reipublicæ tendat. Naturale enim eſt partem excoli propter totum. Magis momenti eſt inſtitutio puerorum.

Ad Cap. ſecundum.

Statuit inter ea quæ vitæ ſunt utilia, diſcenda eſſe primo magis neceſſaria, quæ tamen non reddant diſcentes ſordidos, viles et illiberales, Gallice, *mechaniques et abjects*. Eas porro artes eſſe illiberales, quæ ineptum corpus reddunt, vel animum ad vilia deprimunt, neque diſponunt ad virtutis et honeſtatis officia. Tum ait non eſſe illiberale ſcientiis liberalibus animum adjungere, ſed μέχρι τίνος, quadamtenus. Non enim decere cives bonos, qui Reipublicæ curam ſunt habituri, nimios eſſe in ſcientiis. Interim ſtudere aut quidpiam aliud agere ſui cauſa, vel virtutis, vel amicorum, non eſſe indecorum aut illiberale: propter alios Noluit Ludovicus XI. Rex Gall. filium ſuum Carolum VIII. literas ſcire.

autem, vel ob lucrum hoc esse θητικὸν, καὶ δουλικὸν, mercenarium et servile.

Ad Cap. tertium.

Recenset artes 4. quæ discendæ sunt adolescentulis, Grammaticam, et Picturam; ambas enim ad vitæ usum, ut ad loquendum, scribendum, ædificandum, locorum descriptiones et opera artificum dijudicanda, vitandam in emptione et venditione deceptionem, pulchritudinem corporis cognoscendam multum valere. Quo loco notabis pingendi artem Aristotelis ætate fuisse percelebrem. Tum Gymnasticam, ad corporis exercitationem, et ad fortitudinem conferre. Musicam non tam ad ludum quam ad honestum otium, quod negotio est præstantius et suavius. Ubi ait ludum et jocum potius ad negotia et labores referri, animi relaxandi gratia, quam ad otium, quod beatitudinem honestamque voluptatem continet. Ludum enim, qui certo tempore usurpandus est, tanquam medicamentum ad quietem; hanc, ad voluptatem referri et beatitudinem, qua non potiuntur qui negotiis et curis sunt impliciti. Addit sub finem, non decere magnanimos utilia ubique sectari. Concludit, pueros Gymnasticæ et Pædotribicæ committendos; illi quidem, ut corpora nuda exerceantur, sicque fiant vegetiora, et ad functiones suas paratiora; huic vero, ut functiones et officia corporis perficiantur, puta ad arma tractanda, et usum omnem belli.

ζητῶν πανταχοῦ τὸ χρήσιμον, πλεῖστα ἁρμόττει τοῖς μεγαλοψύχοις καὶ τοῖς ἐλευθέροις.

Ad Cap. quartum.

Reprehendit eos qui fortem illum athleticumque habitum nimia Gymnastica aut Pædotribica pueris conciliant; quod inde puerorum forma et pulchritudo defloreſcat, et eorum incrementa prohibeantur. Tum ait Lacedæmonas in eo peccare, quod nimiis illis exercitiis feritatem et immanitatem velint pueris inducere: quasi feritas faciat ad generositatem et fortitudinem. Hoc enim falsum est. Cum videamus fortitudinem mansuetudini potius esse adjunctam in ipsis animalibus, ut elephantis, leonibus, equis, canibus, in quibus quædam apparent virtutum simulacra; hinc leones typi sunt principum fortium et clementium. Nam lupi, dracones, tigres fera animalia fortitudine carent. Imo et feri illi homines qui carnes humanas vorant, ἀνθρωποφάγοι, ideo dicti, ut Caribesii, et Caripuani, fortes non sunt. Statuit igitur pueros leviori ac leniori gymnasia exercendos usque ad puberta-

Fera animalia non sunt fortia sive generosa.

tem, ne accretio impediatur. Tum per triennium aliis disciplinis tradendos, quibus exactis poterunt ad ἀναγκοφαγίαν cogi, id est ad cibos Athletis necessarios, sive, ut alii legunt, ad ξηροφαγίαν, siccius solidiusve alimentum, ut possint grandioribus exercitiis occupari; ita tamen ut eodem tempore corpore et mente non laborent. Corporis enim labor menti est impedimento; ut labor mentis, corpori.

Ad Cap. quintum.

Agit de Musica uberius quam antea. Quærit an ea ludi et quietis gratia debeat adhiberi; an virtutis et morum; an vitæ degendæ et prudentiæ? Differit in utramque partem, et multa miscet, eaque præclara. Statuit ludi et recreationis gratia Musicam esse adhibendam, quæ naturalem voluptatem contineat, ideoque omni ætati, omnibusque moribus sit gratissima. Item ad mores eam animumque pertinere, cum moveat affectus, faciatque ἐνθουσιασμὸν, sive divinam mentis permotionem: imo et conferre ad virtutem harmonia significatam. Et figuras quidem visaque simulacra, animum utcunque movere; sed Musicam multo potentius. Est enim in ipsa Musica et modulatione motus, ad cor usque, per aerem concentu plenum penetrans, quo motu carent imagines. Ubi observat debere adolescentes picturas eas intueri, quæ mores exprimant, quales erant non Pausonis, sed Polygnoti qui hic dicitur ἀγαλματοποιῶν ἠθικὸς, Pictor moralis, quia mores exprimebat. Docet postea aliter atque aliter animos affici harmonia, quæ prout varia est, ita et nunc mœrorem, nunc languorem et mollitiem parit, nunc moderatos et sedatos animos reddit, ut Dorica; nunc divino quodam motu concitat, percellit, rapit, ut Phrygia. Cum ergo mores animumque Musica afficiat et præparet ad virtutem, ea pueros erudiendos esse concludit, præsertim cum sit jucundissima hæc disciplina, et ab indole puerorum non aliena, ac demum affinitatem quandam, συγγένειαν, cum humano animo habeat: imo et tantam, ut dixerint, πολλοὶ τῶν σοφῶν, Pythagorei scilicet et Platonici, animum, vel harmoniam esse, vel harmoniam habere. Quanquam ipse Aristoteles opinionem hanc refutaverit lib. i. de anima, ut ibi annotavimus.

Musicæ commendatio.

Scaliger exercit. 302. n. 2.

Musica humanæ mentis affinis.

Ad Cap. sextum.

Statuit, pueros ita esse Musicæ præceptis et arte instituendos, ut eam etiam exerceant. Sic enim grandiores facti et hoc stu-

dium relinquentes, de aliorum arte peritius judicabunt, utpote alias experti, et ipſi quamdiu pueritiam et pubertatis annos exigent, hac exercitatione jucundiſſima (quaſi Archytæ crepitaculo, ſive crotalo infantibus ad luſum dari ſolito, πλαταγὴν vocat, Galli, *un hochet, un cliquet a petites ſonnettes*) detinebuntur: ita tamen ut eam cum modo diſcant; nec plus in ea ſapiant, quam par ſit, aut deceat honeſtos ac liberales. Imo nec quibuſvis utantur inſtrumentis, ut tibiis, citharis, pectinibus, barbitis, heptagonis, et ſimilibus, quæ artem manumque, τῶν τεχνίτων καὶ χειρουργούντων, id eſt ipſorum Muſicorum artificum, poſtulant. Hoc enim ſordidum eſſe ac illiberale. Ideo ingenioſe veteres fabulati ſunt, Minervam tibias abjeciſſe, quia fiſtulæ ſeu tibiæ nihil ad rectam mentis inſtitutionem conferrent: et præterea ſordidum eſt aliis canere, ob quæſtum. Honeſtius agebat Philoſophus ille qui auditore deſtitutus, ſe ſibi canere dicebat et Muſis.

Alexander Magnus a Philippo patre reprehenſus, quod eximie fidibus caneret. Plutarchus in Pericle. Athenæus l. xiv.

Ad Cap. ſeptimum.

Variæ cantuum ſpecies.

Diſtinguit triplicem harmoniam, vel tres ſpecies cantilenarum. Alias enim vocat Ethicas, quæ ad mores inſtituendos; alias practicas, quæ ad actiones et humana opera; alias enthouſiaſticas, quæ ad animos divino quodam motu concitandos valent. Tum ſtatuit Muſicam ad varios uſus referri, nempe ad inſtitutionem ſive diſciplinam; ad luſtrationem, ſive purgationem, vel expiationem, κάθαρσιν vocat, (quæ eſt ſedatio affectuum ſacris cantibus perfici ſolita, de qua dicturum ſe pollicetur in Arte poetica: quæ cum tribus libris eſſet comprehenſa, ſuperfuit nobis unicus in quo pauca de Catharſi dicuntur) Et ad vitam cum honeſta voluptate et animi relaxatione degendam. Tertio ait omni harmonia utendum eſſe, ſed non eodem modo. Ad inſtitutionem enim valere Ethicam; ad audiendi voluptatem conferre Practicam, et Enthouſiaſticam, aliis tamen canentibus, vel ludentibus. Quarto aptandam eſſe harmoniam auditori. Quinto Doriam ad mores conducere, quod media ſit inter Lydiam, quæ ad actiones, operave humana; et Phrygiam, quæ ad divinos motus affectuſque concitandos pertinet. Unde colligit Dorios cantus pueris convenire. Sexto remiſſiorem harmoniam convenire ſenibus, ut acriorem junioribus. Denique et harmoniam Lydiam, puerorum ætati competere; quod illa ornatum et diſciplinam contineat. Sic finit Politica ſua Ariſtoteles, quibus multa deeſſe, vel hinc apparet, quod in puerorum inſtitutione adhuc verſetur. Conatus

Uſus Muſicæ.

eſt Kyriacus Stroza Patricius Florentinus ea ſupplere quæ deeſſe videbantur, duobus libris Græce et Latine a ſe ad Ariſtotelis miram imitationem editis: ubi agit de facultate militari, principali, et ſacerdotali. In quos ſuos libros ipſe poſuit argumentum ſatis clarum et facile. Quanquam Hubertus Giſanius Juriſconſultus duos illos Strozæ libros non ſatis convenienter inſtituto Ariſtotelis ſcriptos eſſe dicat. In argumento ad lib. vii. Politic.

SYNOPSIS

ŒCONOMICORUM ARISTOTELIS.

RATIONEM rei familiaris ac domeſticæ, quæ οἰκονομικὴ dicitur, explicat Ariſtoteles duobus libris. Priore quidem ſex capitibus conſtante, ubi de diſcrimine Œconomicæ et Politicæ, de partibus domus, de ratione opum acquirendarum, de officio conjugali, de ſervis et hero. Poſteriore, qui per capita diſtinctus non eſt, et totus fere hiſtoricus, de formis ſive generibus Œconomiæ.

Ad Cap. primum Lib. I.

Diſtinguit Œconomicam a Politica non tantum ut domum a civitate, ſeu penes objecta, ſed quod Politica multos requirat magiſtratus imperantes; Œconomica vero unum patremfamilias, quaſi ſit Monarchia. Tum Œconomicam ait eſſe ex genere earum artium, quæ et opus faciunt ſuum, et eo utuntur: cum ipſa domum paret et inſtituat, eaque utatur. Tertio Œconomicam geneſi et origine priorem eſſe Politica, ut domum civitate.

Ad Cap. ſecundum.

Repetit quæ jam ante docuerat 1. Polit. de partibus domus. Curam Œconomi primam debere eſſe agriculturæ, ut artium maxime naturalis et juſtæ. Cap. 1. 2. et aliis.

Ad Cap. tertium.

Agit de ſocietate conjugali, quam ait eſſe naturalem et neceſſariam: neque tantum ut vita propagetur, ſed ut bene traducatur,

atque ex liberorum procreatione ſequatur utilitas parentum; qui quod officium junioribus liberis præſtitere, idem a liberis grandioribus, ipſi ſeniores facti recipiant; item ut ſpeciei conſervatio fit perpetua. Tum Dei providentiam admiratur, qui ſocietatem viri et uxoris ſic inſtituit, ut licet utriuſque officia naturamque diſtinxerit, et quaſi contraria fecerit, in unum tamen finem id eſt in bonum familiæ ambo conſpirent. Sic virum eſſe vigilem fortiorem et robuſtiorem, ut bona parta tueatur, et acquirat foris, domumque afferat; uxorem imbecilliorem et meticuloſam, ut bona conſervet, et diſcat ſtare domi. Interim ab utroque liberos procreari; ſed a matre educari ſive nutriri, a patre inſtitui et erudiri.

Dei providentiam miratur Ariſtoteles.

Ad Cap. quartum.

Præcipit ne uxori maritus injuriam inferat; Juxta legem Pythagoræ prohibentis eam violare, quæ ad focum ſive larem domus ſupplex confugerit. Eſſe enim larem, ſecuritatis locum et quaſi Aſylum. Inferre vero maritum injuriam uxori, cum adulteratur. Sic Venere utendum, ut nec egeant præſentes, nec abſentes; ita ut ſive adſit, ſive abſit conjux, nihil utrique deſit. Virginem eſſe ducendam, juxta Heſiodi carmen,

Nefas uxorem lædere.

Ducenda virgo.

Παρθενικὴν δὲ γαμεῖν, ἵνα ἤθεα κεδνὰ διδάξῃς,
Ut mores doceas pulchros, tibi virgo ſit uxor,

Diſſimilitudinem morum deſtruere amicitias. Vitandum nimium in veſtibus ornatum. Vitam illam comptiorem Tragœdorum ſcenam redolere.

Ad Cap. quintum.

Statuit Œconomum ante omnia ſervos probos debere ſibi comparare. Eos vel eſſe ἐπιτρόπους, procuratores, vel ἐργάτας, operarios. Omnibus convenire opus ſuum, caſtigationem, alimentum. Sed vino iis fere interdicendum. Servorum mercedem eſſe cibum. Finem vero, libertatem; quæ iis exacto certo tempore concedi debet.

Servorum diſtinctio.

Ad Cap. ſextum.

Œconomi partes ait eſſe, ut quærere, et quæſita ſervare, iiſque prudenter uti poſſit. Nam

Non minor eſt virtus, quam quærere, parta tueri. Ovidius.
Plus eſt ſervaſſe repertum,
Quam quæſiſſe novum. Claudianus.

Alioquin ἠθμῷ ἀντλεῖν τοῦτ' ἔστι, καὶ ὁ λεγόμενος τετρημένος πίθος. *Cribro aquam haurire eſt, vel pertuſum diceretur dolium,* quo Belides aquas in pœnam hauriunt apud inferos. Item ut poſſeſſiones (puta agros, hortos,) plures habere fructuoſas, quam amœnas. Item quæ ſint diverſi generis, ut ſi una, nempe vitis pereat, alia ſervetur, nempe ſeges, ſylva, pratum. Denique debere herum omnia videre: Oculus enim domini ſaginat equum. Domini veſtigia, agri ſterquilinium optimum. Debere herum a ſomno primum excitari, poſtremum cubare. Sanitatem ſpectandam. Domum ſic debere eſſe ſitam, ut æſtate ventis, hyeme ſoli exponatur. Locupletioribus familiis utiliſſimum eſſe janitorem. Denique ad expeditiorem vaſorum uſum et totius ſupellectilis, debere omnia ſuo loco diſponi, quod vocat τὸ Λακωνικὸν, rationem Laconicam. Obſerva, lector, mutilum eſſe hunc Œconomicum libellum, et quæ ſequuntur addita fuiſſe ab interpretibus, ab hac particula Græca, τὴν καλὴν, vel Latina, *probam mulierem*, &c. uſque ad lib. ii. Præcepta Œconomica.

AD LIBRUM SECUNDUM ŒCONOMICORUM.

SUSPICIO eſt non eſſe Ariſtotelis, ob ſtylum laxiorem, et hiſtoricam eorum qui arte pecunias pepererunt, enarrationem. Putat Leodegarius a quercu, Regius olim eloquentiæ profeſſor in Pariſienſi Academia clariſſimus, tres Œconomicorum libros, Ariſtotelis nomine circumferri, et qui Latinitate ideo donati ſint; ſed ſecundum et tertium eſſe adulterinos. Utut res ſit, eſt hic liber bipertitus. In priore enim parte diſtinguuntur ſpecies quatuor Œconomicæ, pro ratione perſonarum, et ordinum. Prima eſt Regia, quæ quadruplex, numorum, rerum exportandarum, importandarum, impendiorum ſive ſumptuum. Satrapica, ſive Præfectorum provinciæ: cujus fructus petuntur ex agris ſive ex decimis, ex regione in qua fodinæ ſunt auri, vel argenti, vel æris, ex mercatura, pecuaria. Politica ſive civilis et publica, cujus Summa hujus libri.

fructus et utilitates a regionis conditione pendent, mercaturis, ludis. Privata, quæ multos habet modos rei familiaris amplificandæ, ex agris, ex operis, ex usura pecuniæ. In parte posteriori enarrantur artificia et consilia eorum hominum, qui pecunias callide olim plurimas collegerunt. Sed hæc sola indigent lectione, ut intelligantur.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΤΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ.

ΤΟΥ Α.

1. Τι οἰκία καὶ τί κώμη 1
2. Περὶ πόλεως 3
3. Οἰκονομίας διαίρεσις· καὶ ὅτι εἰσὶ φύσει τινὲς οἱ μὲν, δοῦλοι, οἱ δ', ἐλεύθεροι 6
4. Ὅτι ἔνιοι κατὰ νόμον δουλεύουσιν ἀδίκως· καὶ ὅτι οὐ ταὐτόν ἐστι δεσποτείαι καὶ πολιτικὴ, οὐδὲ πᾶσαι ἀλλήλαις αἱ ἀρχαὶ 11
5. Ὅτι ἐστί τις κτητικὴ κατὰ φύσιν τοῖς οἰκονόμοις, καὶ τοῖς πολιτικοῖς, καὶ δι' ἣν αἰτίαν 14
6. Περὶ τῆς χρηματιστικῆς, τίς ἐστι, καὶ διὰ τί 17
7. Χρηματιστικῆς διαίρεσις καὶ μόρια 22
8. Οἰκονομικῆς μέρη. Καὶ ποίας δεῖ εἶναι τῶν κατὰ τὴν οἰκονομικὴν ἀρετάς 26

ΤΟΥ Β.

1 Ὅτι οὔτε πάντας πάντων κοινωνεῖν δεῖ τοὺς πολίτας οὔτε μηδενὸς 33
2. Περὶ τῆς περὶ τὰ τέκνα καὶ τὰς γυναῖκας Σωκρατικῆς κοινωνίας, ὅτι βλαβερὰ 36
3. Ὅτι ἡ Σωκρατικὴ τῶν κτήσεων κοινωνία οὐκ ἀγαθὴ 40
4. Τὰ περὶ τὴν Σωκρατικὴν πολιτείαν τὴν ἐν τοῖς νόμοις ψεκτὰ 47
5. Περὶ τῆς Φαλέου τοῦ Χαλκηδονίου πολιτείας· εἴ τι τυγχάνει καλῶς εἰρηκὼς ἢ μὴ καλῶς 52
6. Περὶ τῆς Ἱπποδάμου πολιτείας· καὶ πότερον κινητέοι νόμοι, καὶ τίνες, καὶ πότε 57
7. Περὶ τῆς Λακεδαιμονίων πολιτείας, ὅτι φαύλη 63
8. Περὶ τῆς Κρητικῆς πολιτείας, ὅτι οὐκ ἀγαθὴ 71
9. Περὶ τῆς Καρχηδονίων πολιτείας, ὅτι φαύλη 74
10. Περὶ τῶν ἀποφηναμένων τι περὶ τῆς πολιτείας, καὶ περὶ τῶν νομοθετῶν 78

ΤΟΥ Γ.

1. Τί ποτέ ἐστιν ἡ πόλις, καὶ τί πολίτης 83

2. Πῶς χρὴ λέγειν τὴν πόλιν εἶναι τὴν αὐτὴν ἢ ἑτέραν 87
3. Ὅτι οὐ τὴν αὐτὴν ἀρετὴν ἀνδρὸς ἀγαθοῦ καὶ πολίτου σπουδαίου θετέον 89
4. Ὅτι πλείους θετέον τὰς πολιτείας 95
5. Πόσαι πολιτεῖαι· τί βασιλεία, καὶ ἀριστοκρατία, καὶ πολιτεία, καὶ τί αἱ τούτων παρεκβάσεις 97
6. Τίνας ὅρους λέγουσι τῆς ὀλιγαρχίας καὶ δημοκρατίας, καὶ τί τὸ τούτων δίκαιον 100
7. Τί δεῖ τὸ κύριον εἶναι τῆς πόλεως 103
8. Ποίῳ ὑπερέχουσι νέμεσθαι χρὴ τὰς ἀρχὰς 109
9. Πῶς ἐν ταῖς πόλεσι χρηστέον τοῖς λίαν ἀρετῇ διαφέρουσι 114
10. Περὶ τεττάρων τῆς βασιλείας διαφορῶν 117
11. Ὅτι αἱρετώτερον ταῖς πόλεσιν ἀριστοκρατία βασιλείας 120
12. Περὶ παμβασιλείας, ὅτι βλαβερά 124

ΤΟΥ Δ.

1. Τί τῷ νομοθέτῃ ἐπισκεπτέον 131
2. Ἀνακεφαλαίωσις τῶν περὶ πολιτείας λόγων 133
3. Ὅτι δυεῖν ἢ μιᾶς οὔσης τῆς καλῶς συνεστηκυίας πολιτείας, αἱ ἄλλαι παρεκβάσεις εἰσὶν 135
4. Διορισμὸς τῶν δημοκρατίας εἰδῶν 137
5. Ὀλιγαρχίας εἴδη 144
6. Ἔτι περὶ τῶν δημοκρατίας καὶ ὀλιγαρχίας διαφορῶν 145
7. Ἀριστοκρατίας δύω εἴδη παρὰ τὴν πρώτην 147
8. Τῆς ὀνομαζομένης πολιτείας διορισμὸς 149
9. Τίνα τρόπον γίνεται ἡ καλουμένη πολιτεία, καὶ πῶς αὐτὴν δεῖ καθιστάναι 151
10. Τυραννίδος εἴδη 153
11. Τίς ἀρίστη πολιτεία, καὶ διὰ τίν' αἰτίαν 154
12. Τίς πολιτεία τίσι, καὶ ποία συμφέρει 159
13. Τὰ ὀλιγαρχικὰ σοφίσματα τῆς νομοθεσίας, καὶ τί ἐν ταῖς δημοκρατίαις πρὸς ταῦτ' ἀντισοφίζονται 161
14. Περὶ τοῦ βουλευομένου καὶ τοῦ κυρίου τῆς πολιτείας 163
15. Ἡ περὶ τὰς ἀρχὰς διαίρεσις 167
16. Περὶ τῶν τῶν ἀρχῶν καταστάσεων 171
17. Ὅσους τρόπους ἐνδέχεται εἶναι τὰ δικαστήρια 173

ΤΟΥ Ε.

1. Ἐκ τίνων γίγνονται ἐν ταῖς πολιτείαις στάσεις 177
2. Τῶν στάσεων ἀρχαὶ καὶ αἰτίαι 180
3. Ἔτι τῶν διαστάσεων αἰτίαι 181
4. Ἐκ τίνων συμβαίνει γίγνεσθαι τὰς μεταβολὰς περὶ πάσας τὰς πολιτείας 185
5. Τῶν δημοκρατιῶν αἱ μεταβολαὶ διὰ τίνας αἰτίας γίγνονται 188
6. Διὰ τίνας αἰτίας μεταβάλλουσι καὶ στασιάζουσιν αἱ ὀλιγαρχίαι 191

7. Διὰ τίνας αἰτίας μεταβάλλουσι καὶ στασιάζουσιν αἱ ἀριστοκρατίαι 195
8. Τὰ τὰς πολιτείας σώζοντα καθόλου 199
9. Ἅτινα χρὴ ἔχειν τοὺς μέλλοντας ἄρξειν τὰς κυρίας ἀρχὰς 204
10. Ἐξ ὧν φθείρονται αἱ μοναρχίαι 208
11. Πῶς σώζονται αἱ μοναρχίαι καὶ αἱ τυραννίδες 217
12. Ὅτι ὀλιγαρχία καὶ τυραννὶς ὀλιγοχρόνιοι· καὶ ὅτι Σωκράτης ἀμφὶ τῶν περὶ τὰς πολιτείας μεταβολῶν οὐκ ὀρθῶς ἀπεφήνατο 225

ΤΟΥ Ε'.

1. Προοίμιον, πῶς τῶν πολιτειῶν ἑκάστην χρὴ κατασκευάζειν· καὶ πρῶτον περὶ δημοκρατίας 231
2. Τὰ κοινὰ ταῖς δημοκρατίαις 233
3. Πῶς ἐν τῇ δημοκρατίᾳ ἔξουσι τὸ ἴσον, ἀπορία 236
4. Πῶς δεῖ κατασκευάζειν τὴν βελτίστην καὶ πρώτην δημοκρατίαν, τουτ' ἔστι τῶν γεωργῶν καὶ νομέων 237
5. Τί ἔργον τοῦ τῆς δημοκρατίας νομοθέτου 242
6. Τὰ τὰς ὀλιγαρχίας σώζοντα 245
7. Πῶς χρὴ καθιστάναι τὰς ὀλιγαρχίας 246
8. Τὰ περὶ τὰς ἀρχάς· πόσαι, καὶ τίνες, καὶ τίνων 248

ΤΟΥ Ζ'.

1. Ὅτι ὁ μετ' ἀρετῆς βίος αἱρετώτατος 255
2. Πότερον ὁ θεωρητικὸς αἱρετώτατος βίος, ἢ ὁ πρακτικός· καὶ πρὸς τί τέλος δεῖ συντείνειν τὴν ἀρίστην πολιτείαν 258
3. Ὅτι ἡ αὐτὴ εὐδαιμονία ἑνός τε ἑκάστου καὶ πόλεως 262
4. Πόσον τι πλῆθος εἶναι δεῖ τῶν πολιτῶν 264
5. Ποίαν καὶ πόσην εἶναι δεῖ τῆς πόλεως χώραν, καὶ ποῦ 267
6. Περὶ τῆς πρὸς τὴν θάλασσαν κοινωνίας τῆς πόλεως 268
7. Ποίους τὴν φύσιν εἶναι δεῖ τοὺς πολιτευομένους 271
8. Πόσα ἐστὶν ὧν ἄνευ πόλις οὐκ ἂν εἴη 273
9. Πόσα μέρη τῆς πόλεως 275
10. Ὅτι δεῖ διῃρῆσθαι χωρὶς κατὰ γένη τὴν πόλιν καὶ πῶς 277
11. Ποίαν δεῖ τὴν θέσιν εἶναι τῆς πόλεως· καὶ ὡς τείχεσι περιβεβλημένην 280
12. Ποῦ τὰ φυλακτήρια καὶ ἀγορὰς καὶ συσσίτια καὶ ἱερὰ οἰκοδομητέον 283
13. Ἐκ τίνων καὶ ἐκ ποίων δεῖ συνεστάναι τὴν μέλλουσαν ἔσεσθαι πόλιν μακαρίαν 285
14. Ὅτι ἀναγκαῖον πάντας ὁμοίως κοινωνεῖν τοῦ κατὰ μέρος ἄρχειν καὶ ἄρχεσθαι. καὶ τίνων, τὸν νομοθέτην στοχάζεσθαι δεῖ 288
15. Ποίας δεῖ ἔχειν τὴν πόλιν ἀρετὰς 294
16. Πότε καὶ ποίους τινὰς ὄντας χρὴ ποιεῖσθαι πρὸς ἀλλήλους τὴν γαμικὴν ὁμιλίαν 296

17. Γενομένων τῶν τέκνων ποίαν τινὰ δεῖ ἀγωγὴν ποιεῖσθαι μέχρι τῶν ἑπτὰ ἐτῶν 300

ΤΟΥ Η.

1. Ὅτι νομοθετητέον περὶ παιδείας, καὶ ταύτην κοινὴν ποιητέον 305
2. Τίς ἐστιν ἡ παιδεία, καὶ πῶς χρὴ παιδεύεσθαι 306
3. Τίνα παιδευτέον τοὺς παῖδας 307
4. Ὅτι χρηστέον τῇ γυμναστικῇ, καὶ πῶς 310
5. Περὶ μουσικῆς, ὅτι καὶ τὴν μουσικὴν παιδευτέον τοὺς παῖδας τοὺς ἐλευθέρους 312
6. Ἐπιτιμήσεως λύσις, ἣν τινες ἐπιτιμῶσιν, ὡς ποιούσης τῆς μουσικῆς βαναύσους 317
7. Πότερον πάσαις χρηστέον ταῖς ἁρμονίαις καὶ πᾶσι τοῖς ῥυθμοῖς, ἢ διαιρετέον 321

ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ.

ΤΟΥ Α.

1. Οἰκονομικῆς καὶ πολιτικῆς διαφορὰ 327
2. Οἰκίας διαίρεσις, καὶ τίς κτήσεως πρώτη ἐπιμέλεια 328
3. Τοῦ ἄῤῥενος καὶ τοῦ θήλεος φύσις καὶ ἔργα 329
4. Πῶς γυναικὶ χρηστέον 330
5. Πῶς δούλοις χρηστέον 331
6. Περὶ οἰκονόμου, καὶ τῆς ἐν τῇ οἰκίᾳ τάξεως 332

ΤΟΥ Β.

1. Περὶ τῶν τεττάρων οἰκονομιῶν 347
2. Παραδείγματα τῶν χρήματα τεχνικῶς πορισαμένων 350

ARISTOTELIS

POLITICORUM CAPITA.

LIBRI PRIMI.

1. PROŒMIUM Politicum de ſubjecto et modo doctrinæ Politicæ 377
2. Civitatis materiam, ipſam ſcilicet ſocietatem domeſticam, generatim proponit 378
3. Societatis domeſticæ ſpecialem enarrationem inſtituit 381
4. De herili ſocietate domeſtica primo agit, et de ſervo et ſervitute generatim diſputat 382
5. De ſervitute naturali differit 384
6. De ſervitute legitima diſputat 386
7. De domini et ſervi forma, quo ad ſcientiam utriuſque, agit 388
8. De quæſtuaria acturus, primam ejus ſpeciem, quæ naturalis eſt explanat 389
9. Secundam quæſtuariæ ſpeciem, quæ artificialis eſt, explicat 392
10. Utrum quæſtuaria ad œconomiam pertineat, elucidat 396
11. Quæſtuariæ theoria explicata, de iis quæ ad praxin ejuſdem faciunt, diſputat 397
12. De reliquis duabus ſocietatibus domeſticis, conjugali et patria, agit 400
13. Forma ſocietatum domeſticarum, virtus ſcilicet œconomica, declaratur 401

LIBRI SECUNDI.

1. De civitatis forma (de ipſa ſcilicet conſtitutione) acturus, aliorum opiniones de reipublicæ optima conſtitutione primum explicandas proponit 405
2. Opinionem Platonis de reipublicæ optima conſtitutione, primam libris decem comprehenſam examinat: et uxorum et liberorum communitatem, per quam civitatis unionem introducere conabatur, per ἔνστασιν impugnat 406
3. Eandem per ἀντιπαράστασιν enervat 408
4. Multa inſuper alia incommoda communionem uxorum et liberorum ſequi, oſtendit 410

5. Platonicæ reipublicæ communionem patrimoniorum impugnat: diviſionem quinetiam civium in certas claſſes 412
6. Platonis alteram reipublicæ conſtitutionem libris XII. de legibus traditam examinat 417
7. A Phalea Chalcedonio introductam reipublicæ conſtitutionem examinat 422
8. Ab Hippodamo Mileſio propoſitam ideam reipublicæ perpendit 427
9. Lacedæmoniorum et Cretum reſpublicas examinat 431
10. De Cretenſium republica diſputat 438
11. Carthaginienſium rempublicam examinat 441
12. Athenienſium rempublicam conſiderat 445

LIBRI TERTII.

1. De forma civitatis, de politia ſcilicet, certum ſubjectum habente, agere inſtituit 449
2. De politiæ materia proxima generatim agit, de civibus ſcilicet 452
3. Alteram politiæ materiam proximam, civitatem ſcilicet, generatim explicat 453
4. De civibus in ſpecie agit, et primum de perfectis civibus 455
5. Qui cives imperfecti ſint, oſtendit 458
6. De forma reipublicæ quæritur, an una ſit et ſimplex 460
7. Reipublicæ formam multiplicem eſſe declarat 463
8. Ex ſubjecta materia, hoc eſt, ex civibus, formam reipublicæ variare oſtendit 464
9. Ex diverſitate juris ceu forma imperii reſpublicas variare oſtendit 466
10. De varietate imperii ceu forma reipublicæ in genere agit, quinam imperare debeant 469
11. De imperii varietate in ſpecie, hominibuſne an legibus magis conveniat 470
12. Ex ipſo fine, formas reipublicæ variare oſtenſurus, bonum publicum primo inveſtigat 474
13. Ex boni publici diverſitate, reſpublicas variare demonſtrat 476
14. Reipublicæ regiæ ſpecies enarrat 481
15. Utrum regnum univerſum inter bonas reipublicæ formas connumerari debeat 484
16. Utrum regnum plenum dictum, inter bonas reſpublicas connumerari debeat, ex aliorum ſententia dubitat 487
17. Ex ſua ſententia de regno pleno inter bonas reſpublicas connumerando quæſtionem decidit 490
18. Efficientis inſuper reſpectu varias rerumpublicarum formas eſſe oſtendit 492

LIBRI QUARTI.

1. Rectam docendi viam oſtendit, a qua qui deſciverunt, mancas in hoc argumento et inutiles tractationes edidere 493

2. Indicat et quid actum sit hactenus, et quid deinceps restet agendum 495
3. Probat plures esse necessario reipublicæ administrandæ formas, et quot sint 497
4. Vulgarem in definiendis democratia et oligarchia errorem notat. Deinde docet esse plures quam quæ expositæ sint administrandæ reipublicæ species, et quam ob causam. Postremo democratiæ species explicat 499
5. Oligarchiæ genera explicat 505
6. Probat tot esse democratiæ et oligarchiæ genera 506
7. Reliquas administrandæ reipublicæ formas præter democratiam et oligarchiam, exponit 509
8. De ea quæ vulgo Politia vocatur 510
9. Quonam modo fiat ea quæ politia nominatur, et quomodo eam constituere oporteat 512
10. De tyrannide 514
11. Quænam sit optima reipublicæ administrandæ forma 515
12. Quæ reipublicæ administrandæ forma quibus, et qualis qualibus expediat 519
13. Callida legum ferendarum artificia ad oligarchiam accommodata: et quæ his opponuntur in Democratiis machinæ. Anacephalæosis eorum quæ docuit ab initio fere libri hujus 520
14. Reipublicæ tres partes legumlatori diligenter considerandæ: et de earum prima 523
15. Secundam reipublicæ partem, quæ est de magistratibus, explicat 526
16. De tertia reipublicæ parte, ea nimirum quæ rebus judicandis præest 531

LIBRI QUINTI.

1. Quibus ex causis seditiones in republica oriantur 535
2. Origines et causæ seditionum 538
3. Propositas superiori capite seditionum causas fusius explicat 539
4. Seditiones non de parvis, sed ex parvis rebus, multis exemplis docet 543
5. Sigillatim de causis mutationum uniuscujusque πολιτείας acturus, primum de democratia disputat 546
6. De commutationibus oligarchiarum 548
7. De seditionibus et commutationibus aristocratiarum 552
8. De salute et omnium communiter, et separatim uniuscujusque reipublicæ administrandæ formæ, et accommodata ad eam rem præcepta 556
9. Alia eodem spectantia præcepta 561
10. De monarchia, et causis interitus ejus 564
11. Quibus rationibus servari monarchia soleat 572

12. Docet ex omnibus reipublicæ adminiſtrandæ formis minus diuturnas eſſe oligarchiam et tyrannidem. Deinde locum ex VIII. Platonis de republica ubi mutationes earum explicantur, notat et reprehendit 579

LIBRI SEXTI.

1. Brevi repetitione ſuperiora cum ſequentibus connectit, et quid reſtet explicandum aperit. Deinde rem aggrediens, docere incipit quomodo quæque πολιτεία inſtituenda ſit: ac primum de democratia agit 583
2. Fundamentum formæ popularis adminiſtrandæ reipublicæ et propria democratiarum inſtituta 585
3. Quæſtio, qui fieri poſſit ut æquale obtineant qui ſtatu populari utuntur 587
4. Quomodo prima et optima democratia ſit inſtituenda 588
5. Legiſlatoris, qui democratiæ accommodatas leges ferre velit, officium 592
6. Quæ ad ſtabiliendam oligarchiam ſint ſpectanda 595
7. Ad inſtituendam oligarchiam præcepta 596
8. Magiſtratuum ratio, quot, et qui, et quarum rerum ſint 598

LIBRI SEPTIMI.

1. Procœmii vice ſequentem diſputationem hac hypotheſi præmunit, vitam optimam et ſeperatim uniuſcujuſque et communiter civitatum eſſe quæ ex virtute ducatur, uſque eo bonis inſtructa, ut ad actiones quæ a virtute proficiſcuntur, ſit idonea 605
2. Docet, beatitudinem eandem eſſe uniuſcujuſque hominis ac civitatis: Affines deinde quæſtiones aliquot proponit 608
3. Reſpondet ad varias quæſtiones capite ſuperiori propoſitas 611
4. De magnitudine civitatis, et civium multitudine 613
5. De agro qui ad condendam urbem ſit commodiſſimus 616
6. De maris communione, et navigationis uſu 617
7. Quali natura aut ingenio præditos oporteat eſſe cives 619
8. Ad conſtituendam civitatem requiri docet agricolas, artifices, viros militares, locupletes, ſacerdotes, et judices 621
9. Utrum quæ ſuperiori capite ſunt expoſita, debeant omnia omnium civium eſſe communia: et quomodo ea inter cives diſtribuenda 623
10. Veterum auctoritate ſuam ſententiam confirmat. Deinde agit de agri diviſione, et de agricolis 625
11. De ſitu urbis, et mœnibus ejus 627
12. De publicis locis, et recta eorum ædificatione 630
13. Docet quales eſſe oporteat cives, ut ſit bene inſtituta civitas et beata 632
14. De recta civium inſtitutione: et eorum errore qui leges et

disciplinam suam ad res bellicas referunt, non ad tempora pacis 634
15. Probat, virtutes ad otium pertinentes esse in primis necessarias: Deinde de ratione cives instituendi, disputat, et quid in eo sit primum quærit 639
16. Quo tempore et quales inter se matrimonio conjungi, et quamdiu liberis operam dare oporteat. De liberis exponendis tollendisve. Adulterii prohibitio 641
17. Liberi nati quomodo alendi, et ad septimum usque annum educandi 644

LIBRI OCTAVI.

1. Legumlatori necessario de puerorum institutione leges esse ferendas, institutionem unam omnibus esse debere 649
2. De recta institutione 650
3. De quatuor iis quæ suos liberos Græci docere solent, literis, gymnastica, musica, graphica: præcipue de musica 651
4. De athletica et gymnastica 654
5. De musica 655
6. Utrum pueros deceat ita musicam discere ut ipsi canant, an non: et an musica efficere sordidos et illiberales sit putanda 660
7. De harmoniis et numeris 663

ŒCONOMICORUM CAPITA.

LIBRI PRIMI.

1. DIFFERENTIA inter Œconomicam et Politicam 669
2. Domus partes, homo et facultates: et de facultatum parandarum ratione 670
3. Altera domus pars, Homo, et de officio mariti et uxoris 671
4. Præcepta marito erga uxorem servanda 672
5. De servis ibid.
6. De procuratoris servi et diligentis heri officio 674

LIBRI SECUNDI.

1. De formis administrationis domesticæ 683
2. Actones, quibus quidam pecunias pepererunt, commemorat 685

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΤΟ Α.

ΚΕΦ. Α.

1 ΕΠΕΙΔΗ πᾶσαν πόλιν ὁρῶμεν κοινωνίαν τινὰ οὖσαν, καὶ πᾶσαν κοινωνίαν ἀγαθοῦ τινος ἕνεκεν συνεστηκυῖαν· τοῦ γὰρ εἶναι δοκοῦντος ἀγαθοῦ χάριν πάντα πράττουσι πάντες· δῆλον ὡς πᾶσαι μὲν ἀγαθοῦ τινος στοχάζονται· μάλιστα δὲ, καὶ τοῦ κυριωτάτου πάντων, ἡ πασῶν κυριωτάτη, καὶ πάσας περιέχουσα τὰς ἄλλας· αὕτη δ' ἐστὶν ἡ καλουμένη πόλις, καὶ ἡ κοινωνία ἡ πολιτική. C

Ὅσοι μὲν οὖν οἴονται πολιτικὸν, καὶ βασιλικὸν, καὶ οἰκονομικὸν, καὶ δεσποτικὸν εἶναι τὸν αὐτὸν, οὐ καλῶς λέγουσι· πλήθει γὰρ καὶ ὀλιγότητι νομίζουσι διαφέρειν, ἀλλ' οὐκ εἴδει, τούτων ἕκαστον· οἷον ἂν μὲν ὀλίγων, δεσπότην· ἂν δὲ πλειόνων, οἰκονόμον· ἂν δ' ἔτι πλειόνων, πολιτικὸν, ἢ βασιλικόν· ὡς οὐδὲν διαφέρουσαν μεγάλην οἰκίαν, ἢ μικρὰν πόλιν· καὶ πολιτικὸν δὲ, καὶ βασιλικὸν, ὅταν μὲν αὐτὸς ἐφεστήκῃ, βασιλικόν· ὅταν δὲ κατὰ λόγους τῆς ἐπιστήμης τῆς τοιαύτης, κατὰ μέρος ἄρχων καὶ ἀρχόμενος, πολιτικόν. Ταῦτα δ' οὐκ ἔστιν ἀληθῆ. D

Δῆλον δ' ἔσται τὸ λεγόμενον ἐπισκοποῦσι κατὰ τὴν ὑφηγημένην μέθοδον. 2 Ὥσπερ γὰρ ἐν τοῖς ἄλλοις τὸ σύνθετον μέχρι τῶν ἀσυνθέτων ἀνάγκη διαιρεῖν· ταῦτα γὰρ ἐλάχιστα μόρια τοῦ παντός· οὕτω καὶ πόλιν ἐξ ὧν σύγκειται σκοποῦντες, ὀψόμεθα· καὶ περὶ τούτων μᾶλλον,

τί τε διαφέρουσιν ἀλλήλων, καὶ εἴ τι τεχνικὸν ἐνδέχεται λαβεῖν περὶ ἕκαστον τῶν ῥηθέντων.

II. 297 Εἰ δή τις ἐξ ἀρχῆς τὰ πράγματα φυόμενα βλέψειεν, ὥσπερ ἐν τοῖς ἄλλοις, καὶ ἐν τούτοις, κάλλιστ' ἂν οὕτω θεωρήσειεν. Ἀνάγκη δὴ πρῶτον συνδυάζεσθαι τοὺς ἄνευ ἀλλήλων μὴ δυναμένους εἶναι· οἷον θῆλυ [μὲν] καὶ ἄρρεν
B τῆς γενέσεως ἕνεκεν, καὶ τοῦτο οὐκ ἐκ προαιρέσεως, ἀλλ' ὥσπερ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ζώοις καὶ φυτοῖς φυσικὸν τὸ ἐφίεσθαι, οἷον αὐτὸ, τοιοῦτον καταλιπεῖν ἕτερον· ἄρχον δὲ φύσει καὶ ἀρχόμενον, διὰ τὴν σωτηρίαν· τὸ μὲν γὰρ δυνάμενον τῇ διανοίᾳ προορᾶν, ἄρχον φύσει, καὶ δεσπόζον φύσει· τὸ δὲ δυνάμενον τῷ σώματι ταῦτα ποιεῖν, ἀρχόμενον, καὶ φύσει δοῦλον. Διὸ δεσπότῃ καὶ δούλῳ ταὐτὸ συμφέρει. Φύσει μὲν οὖν διώρισται τὸ θῆλυ, καὶ τὸ δοῦλον. Οὐθὲν γὰρ ἡ φύσις ποιεῖ τοιοῦτον, οἷον χαλκοτύποι τὴν [Δελφικὴν] μάχαιραν πενιχρῶς, ἀλλ' ἓν πρὸς
C ἕν. Οὕτω γὰρ ἂν ἀποτελοῖτο κάλλιστα τῶν ὀργάνων ἕκαστον, μὴ πολλοῖς ἔργοις, ἀλλ' ἑνὶ δουλεῦον. Ἐν δὲ τοῖς βαρβάροις τὸ θῆλυ καὶ δοῦλον τὴν αὐτὴν ἔχει τάξιν· αἴτιον δ', ὅτι τὸ φύσει ἄρχον οὐκ ἔχουσιν, ἀλλὰ γίνεται ἡ κοινωνία αὐτῶν, δούλης καὶ δούλου. Διό φασιν οἱ ποιηταὶ,

" Βαρβάρων δ' Ἕλληνας ἄρχειν εἰκός·"

ὡς ταὐτὸ φύσει βάρβαρον καὶ δοῦλον ὄν. Ἐκ μὲν οὖν τούτων δύο κοινωνιῶν, οἰκία πρώτη. Καὶ ὀρθῶς Ἡσίοδος εἶπε ποιήσας,

4. In Camotii editione duplex est lectio; καὶ ἐν τούτοις, et sine præpositione καὶ τούτοις.

6. Inclusa μὲν, addita ex eadem ed. Cam.

16. Inclusum adjectivum Δελφικὴν, ab eadem ed. abest.

25. Hesiodi locus exstat Ergon lib. ii. ver. 23. [Verba v. abest etiam a Basileensi editione Isingrinii: sed adscriptum tamen est ejusdem editionis margini: idemque agnoscit etiam Victorii et Lambini versio; *gladium Delphicum*.

" Οἶκον μὲν πρῶτιστα, γυναῖκά τε, βοῦν τ' ἀροτῆρα."
Ὁ γὰρ βοῦς ἀντ' οἰκέτου τοῖς πένησιν ἐστιν. Ἡ μὲν οὖν εἰς πᾶσαν ἡμέραν συνεστηκυῖα κοινωνία κατὰ φύσιν, οἶκός ἐστιν· οὓς Χαρώνδας μὲν καλεῖ ὁμοσιπύους, Ἐπιμενίδης δὲ ὁ Κρὴς ὁμοκάπνους. Ἡ δ' ἐκ πλειόνων οἰκιῶν κοινωνία πρώτη χρήσεως ἕνεκεν μὴ ἐφημέρου, κώμη. Μάλιστα δὲ κατὰ φύσιν ἔοικεν ἡ κώμη ἀποικία οἰκίας εἶναι· οὓς καλοῦσί τινες ὁμογάλακτας, παῖδάς τε καὶ παίδων παῖδας. Διὸ καὶ τὸ πρῶτον ἐβασιλεύοντο αἱ πόλεις, καὶ νῦν ἔτι τὰ ἔθνη· ἐκ βασιλευομένων γὰρ συνῆλθον. Πᾶσα γὰρ οἰκία βασιλεύεται ὑπὸ τοῦ πρεσβυτάτου· ὥστε καὶ αἱ ἀποικίαι διὰ τὴν συγγένειαν. Καὶ τοῦτ' ἔστιν ὃ λέγει Ὅμηρος,

" —θεμιστεύει δὲ ἕκαστος
" Παίδων ἠδ' ἀλόχων."

Σποράδες γὰρ· καὶ οὕτω τὸ ἀρχαῖον ᾤκουν. Καὶ τοὺς θεοὺς δὲ διὰ τοῦτο πάντες φασὶ βασιλεύεσθαι, ὅτι καὶ αὐτοὶ, οἱ μὲν ἔτι καὶ νῦν, οἱ δὲ τὸ ἀρχαῖον ἐβασιλεύοντο. Ὥσπερ δὲ καὶ τὰ εἴδη ἑαυτοῖς ἀφομοιοῦσιν οἱ ἄνθρωποι, οὕτω καὶ τοὺς βίους τῶν θεῶν.

ΚΕΦ. Β.

Ἡ δ' ἐκ πλειόνων κωμῶν κοινωνία τέλειος, πόλις, ἤδη πάσης ἔχουσα πέρας τῆς αὐταρκείας, ὡς ἔπος εἰπεῖν· γινομένη μὲν οὖν τοῦ ζῆν ἕνεκεν, οὖσα δὲ τοῦ εὖ ζῆν. Διὸ πᾶσα πόλις φύσει ἐστὶν, εἴπερ καὶ αἱ πρῶται κοινωνίαι·

22. citata, ſunt Euripidis Iph. Aul. 1400.]

5. Ὁμοκάπνους agnoſcit etiam Lambini verſio, *uno et communi fumo ſeu foco utentes*. Victorius et Camot. habent ὁμοκάπους, *communi menſa utentes*, nam κάπη Heſychio eſt φάτνη, *præſepe*.

13. Homeri locus exſtat Odyſſ. ι. ver. 114.

τέλος γὰρ αὕτη ἐκείνων· ἡ δὲ φύσις, τέλος ἐστίν. Οἷον
298 γὰρ ἕκαστόν ἐστι, τῆς γενέσεως τελεσθείσης, ταύτην
φαμὲν τὴν φύσιν εἶναι ἑκάστου, ὥσπερ ἀνθρώπου, ἵπ-
που, οἰκίας. Ἔτι τὸ οὗ ἕνεκα καὶ τὸ τέλος, βέλτιστον·
ἡ δ' αὐτάρκεια, τέλος, καὶ βέλτιστον. Ἐκ τούτων οὖν 5
φανερὸν ὅτι τῶν φύσει ἡ πόλις ἐστὶ, καὶ ὅτι ἄνθρωπος
φύσει πολιτικὸν ζῷον· καὶ ὁ ἄπολις διὰ φύσιν, καὶ οὐ
διὰ τύχην, ἤτοι φαῦλός ἐστιν, ἢ κρείττων ἢ ἄνθρωπος·
ὥσπερ καὶ ὁ ὑφ' Ὁμήρου λοιδορηθεὶς,

"Ἀφρήτωρ, ἀθέμιστος, ἀνέστιος·" 10

ἅμα γὰρ φύσει τοιοῦτος, καὶ πολέμου ἐπιθυμητὴς,
B ἄτεπερ ἄζυξ, ὥσπερ ἐν πετεινοῖς. Διότι δὲ πολιτικὸν ὁ
ἄνθρωπος ζῷον, πάσης μελίττης καὶ παντὸς ἀγελαίου
ζώου μᾶλλον, δῆλον. Οὐθὲν γὰρ, ὥς φαμεν, μάτην ἡ
φύσις ποιεῖ. Λόγον δὲ μόνον ἄνθρωπος ἔχει τῶν ζώων. 15
Ἡ μὲν οὖν φωνὴ, τοῦ ἡδέος καὶ λυπηροῦ ἐστι σημεῖον· διὸ
καὶ τοῖς ἄλλοις ὑπάρχει ζώοις. Μέχρι γὰρ τούτου ἡ
φύσις αὐτῶν ἐλήλυθεν, ὥστε αἰσθάνεσθαι τοῦ λυπηροῦ
καὶ ἡδέος, καὶ ταῦτα σημαίνειν ἀλλήλοις. Ὁ δὲ λόγος 4
ἐπὶ τῷ δηλοῦν ἐστι τὸ συμφέρον καὶ τὸ βλαβερόν· ὥστε 20
καὶ τὸ δίκαιον, καὶ τὸ ἄδικον. Τοῦτο γὰρ πρὸς τὰ
ἄλλα ζῶα τοῖς ἀνθρώποις ἴδιον, τὸ μόνον ἀγαθοῦ καὶ
κακοῦ, καὶ δικαίου, καὶ ἀδίκου, καὶ τῶν ἄλλων αἴσθησιν
C ἔχειν. Ἡ δὲ τούτων κοινωνία ποιεῖ οἰκίαν καὶ πόλιν.
Καὶ πρότερον δὴ τῇ φύσει πόλις ἡ οἰκία καὶ ἕκαστος 25
ἡμῶν ἐστι. Τὸ γὰρ ὅλον, πρότερον ἀναγκαῖον εἶναι τοῦ
μέρους· ἀναιρουμένου γὰρ τοῦ ὅλου, οὐκ ἔσται ποὺς,

5. Ifingr. et Cam. αὐτάρκεια καὶ τέλος, βέλτιστον.

9. Homeri locus deſumptus eſt ex Il. ί. ver. 63.

12. Cam. edit. ἄζυξ ἄν. Ifingr. ἄνευ ζεύγους.

18. Cam. προῆλθεν pro ἐλήλυθεν· eadem ſeq. v. pŏſt σημαίνειν addit ταὐτόν: perperam.

[illegible] Νέκαν. VIII. 9. "αἱ δὲ κοινωνίαι πᾶσαι μορι[illegible]
ἐοίκασι τῆς πολιτικῆς"

οὐδὲ χεὶρ, εἰ μὴ ὁμωνύμως, ὥσπερ εἴ τις λέγει τὴν λιθίνην. Διαφθαρεῖσα γὰρ ἔσται τοιαύτη. Πάντα δὲ τῷ ἔργῳ ὥρισται, καὶ τῇ δυνάμει· ὥστε μηκέτι τοιαῦτα ὄντα, οὐ λεκτέον τὰ αὐτὰ εἶναι, ἀλλ' ὁμώνυμα. Ὅτι μὲν οὖν ἡ πόλις φύσει πρότερον ἢ ἕκαστος, δῆλον· εἰ γὰρ μὴ, αὐτάρκης ἕκαστος χωρισθεὶς, ὁμοίως τοῖς ἄλλοις μέρεσιν ἔξει πρὸς τὸ ὅλον· ὁ δὲ μὴ δυνάμενος κοινωνεῖν, ἢ μηθὲν δεόμενος δι' αὐτάρκειαν, οὐθὲν μέρος πόλεως· ὥστε ἢ θηρίον, ἢ θεός. Φύσει μὲν οὖν ἡ ὁρμὴ ἐν πᾶσιν ἐπὶ τὴν τοιαύτην κοινωνίαν· ὁ δὲ πρῶτος συστήσας, μεγίστων ἀγαθῶν αἴτιος. Ὥσπερ γὰρ τελεωθὲν, βέλτιστον τῶν ζώων ἄνθρωπός ἐστιν· οὕτω καὶ χωρισθὲν νόμου καὶ δίκης, χείριστον πάντων. Χαλεπωτάτη γὰρ ἀδικία ἔχουσα ὅπλα· ὁ δ' ἄνθρωπος ὅπλα ἔχων φύεται φρονήσει καὶ ἀρετῇ· οἷς ἐπὶ τἀναντία ἐστὶ χρῆσθαι μάλιστα. Διὸ ἀνοσιώτατον καὶ ἀγριώτατον ἄνευ ἀρετῆς, καὶ πρὸς ἀφροδίσια καὶ ἐδωδὴν χείριστον· ἡ δὲ δικαιοσύνη, πολιτικόν. Ἡ γὰρ δίκη πολιτικῆς κοινωνίας τάξις ἐστίν· ἡ δὲ δίκη τοῦ δικαίου κρίσις.

4. Cam. ἡ πόλις καὶ φύσει, καὶ πρότερον ἢ ἕκαστος.

5. Obſcura hæc ſunt. At ſi ante nomen αὐτάρκης hypodiaſtolen collocemus, erit talis quædam ſententia, quæ mihi non improbatur. Perſpicuum eſſe dixerat, quod exſtet civitas ante domeſticam communitatem, atque adeo ante ſingulos noſtrum; idque naturali conſtitutione, ut totum. Infert igitur: *Id ſi aliter ſe habeat, unuſquiſque ſcilicet, ſeparatus, et ſeipſo contentus, in ea ratione futurus eſt, quo reſpectu totius ſunt partes cæteræ.* Ita, ut videtur, Ariſtoteles. Partes autem a toto ſeparatæ, et per ſe conſiſtentes, jam proprie partes non ſunt. Hæc Joach. Camerarius.

11. Cam. τελειωθὲν, per ει.

18. Clauſulam capitis Victorius eodem verborum ordine reddidit, *jus autem, juſti exiſtimatio:* Lambinus ordine tranſmutato, ſic; *Juris autem diſceptatio, judicium eſt:* quaſi maluerit ſic legere; ἡ δὲ τοῦ δικαίου κρίσις, δίκη. Ethic. Nicom. lib. v. 89, 1, eodem ordine quo hic, legitur, ἡ γὰρ δίκη, κρίσις τοῦ δικαίου καὶ τοῦ ἀδίκου.

III. ΚΕΦ. Γ.

ΕΠΕΙ δὲ φανερὸν ἐξ ὧν μορίων ἡ πόλις συνέστηκεν,
299 ἀνάγκη περὶ οἰκονομίας εἰπεῖν πρότερον· πᾶσα γὰρ πόλις
ἐξ οἰκιῶν σύγκειται. Οἰκίας δὲ μέρη, ἐξ ὧν αὖθις
οἰκία συνίσταται· οἰκία δὲ τέλειος, ἐκ δούλων, καὶ ἐλευ-
θέρων. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἐν τοῖς ἐλαχίστοις πρῶτον ἕκαστον 5
ζητητέον· πρῶτα δὲ καὶ ἐλάχιστα μέρη οἰκίας, δεσπότης
καὶ δοῦλος, καὶ πόσις καὶ ἄλοχος, καὶ πατὴρ καὶ
τέκνα· περὶ τριῶν τούτων σκεπτέον ἂν εἴη τι ἕκαστον, καὶ 5
ποῖον δεῖ εἶναι. Ταῦτα δ' ἐστὶ δεσποτικὴ, καὶ γαμικὴ·
ἀνώνυμον γὰρ ἡ γυναικὸς καὶ ἀνδρὸς σύζευξις· καὶ 10
τρίτον ἡ τεκνοποιητική· καὶ γὰρ αὕτη οὐκ ὠνόμασται ἰδίῳ
B ὀνόματι. Ἔστωσαν δ' αὗται τρεῖς ἃς εἴπομεν. Ἔστι δέ
τι μέρος, ὃ δοκεῖ τοῖς μὲν εἶναι οἰκονομία, τοῖς δὲ μέγιστον
μέρος αὐτῆς. Ὅπως δ' ἔχει, θεωρητέον. Λέγω δὲ περὶ
τῆς καλουμένης χρηματιστικῆς. Πρῶτον δὲ περὶ δεσπότου 15
καὶ δούλου εἴπωμεν, ἵνα τά τε πρὸς τὴν ἀναγκαίαν
χρείαν ἴδωμεν, κἂν εἴ τι πρὸς τὸ εὖ ἔχειν περὶ αὐτῶν
δυναίμεθα λαβεῖν βέλτιον τῶν νῦν ὑπολαμβανομένων.
Τοῖς μὲν γὰρ δοκεῖ ἐπιστήμη τις εἶναι ἡ δεσποτεία, καὶ ἡ
αὐτὴ οἰκονομία καὶ δεσποτεία, καὶ πολιτικὴ καὶ βασι- 20
C λικὴ, καθάπερ εἴπομεν ἀρχόμενοι· τοῖς δὲ παρὰ φύσιν

2. Q. cod. περὶ οἰκίας· ficut vice verſa Camot. habet v. 3. οἰκονομίας δὲ μέρη.

5. Cam. ἐπεὶ δ' ἐν τοῖς ἐλ. omiſſa καί· minus belle.

8. Particulam ἂν Cam. initio membri collocat poſt τριῶν.

11. Cam. τρίτον τεκνοποιητικὴ, omiſſo articulo, ut in principio periodi, ſed ea lectio videtur paulo durior. Ibidem mox rectius, καὶ αὕτη γὰρ, *nam hæc quoque*. Sic certe Lambinus: *nam neque huic proprium nomen impoſitum eſt.*

15. C. χρηματικῆς, ſed χρηματιστικῆς infra quoque mentio frequentiſſima.

19. C. ἐπιστήμη τέ τις.

δουλος κ.τ.λ. v. Eth. Nic: viij. 11.

φ v. Eth. Nic VI. 4. 4. 5. in difference is that the end of ποιησις is different from the ποιησις itself, while in πραξις the end is the same.

τὸ δεσπόζειν. Νόμῳ γὰρ, τὸν μὲν δοῦλον εἶναι, τὸν δὲ ἐλεύθερον· φύσει δ' οὐθὲν διαφέρειν. Διόπερ οὐδὲ δίκαιον· βίαιον γάρ. Ἐπεὶ οὖν ἡ κτῆσις μέρος τῆς οἰκίας D
ἐστὶ, καὶ ἡ κτητικὴ μέρος τῆς οἰκονομίας· ἄνευ γὰρ τῶν ἀναγκαίων ἀδύνατον καὶ ζῆν, καὶ εὖ ζῆν.

Ὥσπερ δὲ ἐν ταῖς ὡρισμέναις τέχναις ἀναγκαῖον ἂν εἴη IV.
ὑπάρχειν τὰ οἰκεῖα ὄργανα, εἰ μέλλει ἀποτελεσθήσεσθαι τὸ ἔργον, οὕτω καὶ τῶν οἰκονομικῶν. Τῶν δ' ὀργάνων, τὰ μὲν, ἄψυχα· τὰ δὲ, ἔμψυχα· οἷον τῷ κυβερνήτῃ, ὁ μὲν
10 οἴαξ ἄψυχον, ὁ δὲ πρωρεὺς ἔμψυχον· ὁ γὰρ ὑπηρέτης ἐν ὀργάνου εἴδει ταῖς τέχναις ἐστίν. Οὕτω καὶ τὸ κτῆμα ὄργανον πρὸς ζωήν ἐστι· καὶ ἡ κτῆσις, πλῆθος ὀργάνων ἐστὶ, καὶ ὁ δοῦλος κτῆμά τι ἔμψυχον· καὶ ὥσπερ ὄργανον E
πρὸ ὀργάνων, πᾶς ὁ ὑπηρέτης. Εἰ γὰρ ἠδύνατο ἕκαστον τῶν
15 ὀργάνων κελευσθὲν, ἢ προαισθανόμενον ἀποτελεῖν τὸ αὑτοῦ ἔργον, ὥσπερ τὰ Δαιδάλου φασὶν, ἢ τοὺς τοῦ Ἡφαίστου τρίποδας, οὓς φησιν ὁ ποιητὴς, αὐτομάτους θεῖον δύεσθαι ἀγῶνα· οὕτως εἰ αἱ κερκίδες ἐκέρκιζον αὐταὶ, καὶ τὰ πλῆκτρα ἐκιθάριζεν, οὐδὲν ἂν ἔδει οὔτε
20 τοῖς ἀρχιτέκτοσιν ὑπηρετῶν, οὔτε τοῖς δεσπόταις δούλων.
6 Τὰ μὲν οὖν λεγόμενα ὄργανα, ποιητικὰ ὄργανά ἐστι· τὸ δὲ κτῆμα, πρακτικόν. Ἀπὸ μὲν γὰρ τῆς κερκίδος ἕτερόν 300
τι γίνεται παρὰ τὴν χρῆσιν αὐτῆς· ἀπὸ δὲ τῆς ἐσθῆτος καὶ τῆς κλίνης, ἡ χρῆσις μόνον. Ἔτι δ', ἐπεὶ διαφέρει ἡ
25 ποίησις εἴδει καὶ ἡ πρᾶξις, καὶ δέονται ἀμφότεραι ὀργάνων, ἀνάγκη καὶ ταῦτα τὴν αὐτὴν ἔχειν διαφοράν· ὁ δὲ βίος, πρᾶξις, οὐ ποίησίς ἐστι· διὸ καὶ ὁ δοῦλος ὑπηρέτης τῶν πρὸς τὴν πρᾶξιν· τὸ δὲ κτῆμα λέγεται, ὥσπερ καὶ τὸ μόριον. Τό τε γὰρ μόριον, οὐ μόνον ἄλλου ἐστὶ μόριον,

25. C. δονται δὲ, pro καὶ δέονται.

ἀλλὰ καὶ ὅλως ἄλλου. Ὁμοίως δὲ καὶ τὸ κτῆμα. Διὸ ὁ μὲν δεσπότης, τοῦ δούλου δεσπότης μόνον, ἐκείνου δ' οὐκ ἔστιν· ὁ δὲ δοῦλος, οὐ μόνον δεσπότου δοῦλός ἐστιν, Β ἀλλὰ καὶ ὅλος ἐκείνου. Τίς μὲν οὖν ἡ φύσις τοῦ δούλου, καὶ τίς ἡ δύναμις, ἐκ τούτων δῆλον· ὁ γὰρ μὴ αὑτοῦ φύσει, ἀλλ' ἄλλου, ἄνθρωπος δὲ, οὗτος φύσει δοῦλός ἐστιν· ἄλλου δ' ἐστὶν ἄνθρωπος, ὃς ἂν κτῆμα ᾖ, ἄνθρωπος ὤν· κτῆμα δὲ, ὄργανον πρακτικὸν καὶ χωριστόν.

V. Πότερον δ' ἐστί τις φύσει τοιοῦτος ἢ οὔ, καὶ πότερον βέλτιον καὶ δίκαιόν τινι δουλεύειν ἢ οὔ, ἀλλὰ πᾶσα δουλεία παρὰ φύσιν ἐστὶ, μετὰ ταῦτα σκεπτέον. Οὐ χαλεπὸν δὲ καὶ τῷ λόγῳ θεωρῆσαι, καὶ ἐκ τῶν γινομένων καC ταμαθεῖν. Τὸ γὰρ ἄρχειν καὶ ἄρχεσθαι οὐ μόνον τῶν ἀναγκαίων, ἀλλὰ καὶ τῶν συμφερόντων ἐστὶ, καὶ εὐθὺς ἐκ γενετῆς ἔνια διέστηκε, τὰ μὲν ἐπὶ τὸ ἄρχεσθαι, τὰ δ' ἐπὶ τὸ ἄρχειν. Καὶ εἴδη πολλὰ καὶ ἀρχόντων καὶ ἀρχομένων ἐστί. Καὶ ἀεὶ βελτίων ἡ ἀρχὴ, ἡ τῶν βελτιόνων ἀρχομένων· οἷον ἀνθρώπου, ἢ θηρίου. Τὸ γὰρ ἀποτελούμενον ἀπὸ τῶν βελτιόνων, βέλτιον ἔργον. Ὅπου δὲ τὸ μὲν ἄρχει, τὸ δ' ἄρχεται, ἐστί τι τούτων ἔργον. Ὅσα γὰρ ἐκ πλειόνων συνέστηκε, καὶ γίνεται ἕν τι κοινὸν, εἴτε ἐκ συνεχῶν, εἴτε Dἐκ διηρημένων, ἐν ἅπασιν ἐμφαίνεται τὸ ἄρχον, καὶ τὸ ἀρχόμενον· καὶ τοῦτο ἐκ τῆς ἀπάσης φύσεως ἐνυπάρχει τοῖς ἐμψύχοις. Καὶ γὰρ ἐν τοῖς μὴ μετέχουσι ζωῆς, ἐστί τις ἀρχὴ, οἷον ἁρμονίας. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἴσως ἐξωτερικωτέρας ἐστὶ σκέψεως. Τὸ δὲ ζῶον πρῶτον συνέστηκεν ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος· ὧν τὸ μὲν, ἄρχον ἐστὶ φύσει· τὸ δ',

17. Cam. βελτιόνων καὶ ἀρχομένων.

24. Ἐμψύχοις probat etiam Lambini versio, *in animatis inest*. Victorius legit ἀψύχοις, *inest in his quæ sunt sine animo*: ejusdemque lectionis vestigia in vetere tralatione apparere adnotat.

1. For a part is not only a part of something else, but
something entirely different from it, in
absolutely belongs to something else -

ἀρχόμενον. Δεῖ δὲ σκοπεῖν ἐν τοῖς κατὰ φύσιν ἔχουσι μᾶλλον τὸ φύσει, καὶ μὴ ἐν τοῖς διεφθαρμένοις. Διὸ καὶ τὸν βέλτιστα διακείμενον καὶ κατὰ σῶμα, καὶ κατὰ ψυχὴν, ἄνθρωπον θεωρητέον, ἐν ᾧ τοῦτο δῆλον. Τῶν γὰρ μοχθηρῶν καὶ μοχθηρῶς ἐχόντων, δόξειεν ἂν ἄρχειν πολλάκις τὸ σῶμα τῆς ψυχῆς, διὰ τὸ φαύλως καὶ παρὰ Ε φύσιν ἔχειν. Ἔστι δ' οὖν ὥσπερ λέγομεν, πρῶτον ἐν ζώῳ θεωρῆσαι καὶ δεσποτικὴν ἀρχὴν, καὶ πολιτικήν. Ἡ μὲν γὰρ ψυχὴ, τοῦ σώματος ἄρχει, δεσποτικὴν ἀρχήν· ὁ δὲ νοῦς, τῆς ὀρέξεως, πολιτικὴν καὶ βασιλικήν· ἐν οἷς φανερόν ἐστιν, ὅτι κατὰ φύσιν καὶ συμφέρον τὸ ἄρχεσθαι τῷ σώματι ὑπὸ τῆς ψυχῆς, καὶ τῷ παθητικῷ μορίῳ ὑπὸ τοῦ νοῦ καὶ τοῦ μορίου τοῦ λόγον ἔχοντος· τὸ δ' ἐξ ἴσου ἢ ἀνάπαλιν, βλαβερὸν πᾶσι. Πάλιν ἐν ἀνθρώπῳ, καὶ τοῖς ἄλλοις ζώοις ὡσαύτως. Τὰ μὲν γὰρ ἥμερα, τῶν 301 ἀγρίων βελτίω τὴν φύσιν. Τούτοις δὲ πᾶσι βέλτιον ἄρχεσθαι ὑπ' ἀνθρώπου· τυγχάνει γὰρ σωτηρίας οὕτως. Ἔτι δὲ τὸ ἄρρεν πρὸς τὸ θῆλυ φύσει, τὸ μὲν κρεῖττον, τὸ δὲ χεῖρον· καὶ τὸ μὲν ἄρχον, τὸ δὲ ἀρχόμενον· τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἀναγκαῖον εἶναι καὶ ἐπὶ πάντων ἀνθρώπων. Ὅσοι μὲν οὖν τοσοῦτον διεστᾶσιν, ὅσον ψυχὴ σώματος, καὶ ἄνθρωπος θηρίου· διάκεινται δὲ τοῦτον τὸν τρόπον,

5. C. disjunctive, μοχθηρῶν ἢ μοχθ. ἐχ.

9. Ifingr. τοῦ σώματος δεσποτικὴν ἔχει· ſubintellecto ſcilicet e præcedentibus accuſ. ἀρχήν.

22. Cam. omittit conjunctionem δὲ poſt διάκεινται. Victorius ea in ſequenti membro cum apoſtropho poſt ὅσων collocata, duas periodos ex hac una facit: eandemque lectionem ſequitur etiam in verſione; *Quicunque igitur tantum diſtant quantum animus a corpore, et homo a bellua, diſpoſiti ſunt hoc modo. At quorum opus eſt uſus corporis, et hoc eſt quod ab ipſis optimum capitur, hi ſunt natura ſervi.* Lambini verſio noſtram lectionem ſequitur: eademque lectio Camerario etiam commoda videtur.

ὅσων ἐστὶν ἔργον ἡ τοῦ σώματος χρῆσις, καὶ τοῦτ' ἔστ' ἀπ' αὐτῶν βέλτιστον· οὗτοι μέν εἰσι φύσει δοῦλοι, οἷς
B βέλτιόν ἐστιν ἄρχεσθαι ταύτην τὴν ἀρχήν, εἴπερ καὶ τοῖς εἰρημένοις· ἔστι γὰρ φύσει δοῦλος, ὁ δυνάμενος ἄλλου εἶναι· διὸ καὶ ἄλλου ἐστί· καὶ ὁ κοινωνῶν λόγου τοσοῦ- 5
τον ὅσον αἰσθάνεσθαι, ἀλλὰ μὴ ἔχειν· τὰ γὰρ ἄλλα ζῶα οὐ λόγου αἰσθανόμενα, ἀλλὰ παθήμασιν ὑπηρετεῖ. Καὶ ἡ χρεία δὲ παραλλάττει μικρόν· ἡ γὰρ πρὸς τἀναγ-
καῖα τῷ σώματι βοήθεια γίνεται παρ' ἀμφοῖν, παρά τε τῶν δούλων, καὶ παρὰ τῶν ἡμέρων ζώων. Βούλεται 10
μὲν οὖν ἡ φύσις καὶ τὰ σώματα διαφέροντα ποιεῖν τὰ 8
τῶν ἐλευθέρων, καὶ τῶν δούλων· τὰ μέν, ἰσχυρὰ, πρὸς τὴν ἀναγκαίαν χρῆσιν· τὰ δ', ὀρθὰ, καὶ ἄχρηστα πρὸς τὰς τοιαύτας ἐργασίας, ἀλλὰ χρήσιμα πρὸς πολιτικὸν βίον·
C οὗτος δὲ καὶ γίνεται διῃρημένος εἴς τε τὴν πολεμικὴν 15
χρείαν, καὶ τὴν εἰρηνικήν. Συμβαίνει δὲ πολλάκις καὶ τοὐναντίον, τοὺς μὲν τὰ σώματ' ἔχειν ἐλευθέρων, τοὺς δὲ τὰς ψυχάς· ἐπεὶ τοῦτό γε φανερὸν, ὡς εἰ τοσοῦτον γένοιντο διάφοροι τὸ σῶμα μόνον, ὅσον αἱ τῶν θεῶν εἰ- 20
κόνες, τοὺς ὑπολειπομένους πάντες φαῖεν ἂν ἀξίους εἶναι τούτοις δουλεύειν. Εἰ δ' ἐπὶ τοῦ σώματος τοῦτ' ἀληθὲς, πολὺ δικαιότερον ἐπὶ τῆς ψυχῆς τοῦτο διωρίσθαι. Ἀλλ' οὐχ ὁμοίως ῥᾴδιον ἰδεῖν τό τε τῆς ψυχῆς κάλλος, καὶ τὸ 25
D τοῦ σώματος. Ὅτι μὲν τοίνυν εἰσὶ φύσει τινὲς, οἱ μὲν ἐλεύθεροι, οἱ δὲ δοῦλοι, φανερὸν, οἷς καὶ συμφέρει τὸ δουλεύειν, καὶ δίκαιόν ἐστιν.

7. Ifingr. margo, λόγῳ αἰσθανόμενα, dandi caſu. Vulgatam ſcripturam probat et Victorii et Lambini verſio; *cum rationem non ſentiant.*

18. Quid. cod. εἰς τοσοῦτον· perperam.

ΚΕΦ. Δ. VI.

Ὅτι δὲ καὶ οἱ τἀναντία φάσκοντες, τρόπον τινὰ λέγουσιν ὀρθῶς, οὐ χαλεπὸν ἰδεῖν. Διχῶς γὰρ λέγεται τὸ δουλεύειν, καὶ ὁ δοῦλος. Ἔστι γάρ τις κατὰ νόμον δοῦλος, καὶ δουλεύων· ὁ γὰρ νόμος, ὁμολογία τίς ἐστιν· ἐν ᾧ τὰ
5 κατὰ πόλεμον κρατούμενα τῶν κρατούντων εἶναί φασι. Ταῦτο δὲ τὸ δίκαιον πολλοὶ τῶν ἐν τοῖς νόμοις, ὥσπερ ῥήτορα, γράφονται παρανόμων, ὡς δεινὸν, εἰ τοῦ βιάσασθαι δυναμένου, καὶ κατὰ δύναμιν κρείττονος, ἔσται δοῦλον καὶ ἀρχόμενον τὸ βιασθέν· καὶ τοῖς μὲν οὕτω δοκεῖ, τοῖς Ε
10 δ' ἐκείνως, καὶ τῶν σοφῶν. Αἴτιον δὲ ταύτης τῆς ἀμφισβητήσεως, καὶ ὃ ποιεῖ τοὺς λόγους ἐπαλλάττειν, ὅτι τρόπον τινὰ ἀρετὴ τυγχάνουσα χορηγίας, καὶ βιάζεσθαι δύναται μάλιστα, καὶ ἔστιν ἀεὶ τὸ κρατοῦν ἐν ὑπεροχῇ ἀγαθοῦ τινος· ὥστε δοκεῖν μὴ ἄνευ ἀρετῆς εἶναι τὴν βίαν,
15 ἀλλὰ περὶ τοῦ δικαίου μόνον εἶναι τὴν ἀμφισβήτησιν. Διὰ γὰρ τοῦτο, τοῖς μὲν εὔνοια δοκεῖ τὸ δίκαιον εἶναι, τοῖς δ' αὐτὸ τοῦτο δίκαιον, τὸ τὸν κρείττονα ἄρχειν· ἐπεὶ
9 διαστάντων γε χωρὶς τούτων τῶν λόγων, οὔτ' ἰσχυρὸν οὐθὲν ἔχουσιν, οὔτε πιθανὸν ἄτεροι λόγοι, ὡς οὐ δεῖ τὸ
20 βέλτιον κατ' ἀρετὴν ἄρχειν καὶ δεσπόζειν. Ὅλως δ' ἀν- 302
τεχόμενοί τινες, ὡς οἴονται, δικαίου τινός· ὁ γὰρ νόμος δικαιόν τι· τὴν κατὰ πόλεμον δουλείαν τιθέασι δικαίαν· ὅλως δ' οὔ φασι. Τὴν [τε] γὰρ ἀρχὴν ἐνδέχεται μὴ δι-

3. C. geminata conjunctione, καὶ κατὰ νόμον δοῦλος, καὶ δουλεύων.

23. Pro ὅλως If. et C. habent ἅμα· sed If. margini adnotatum, pro ἅμα rectius legi ὅλως aut ἁπλῶς. Vetus quoque tralatio agnoscit ὅλως· sed libri calamo exarati unanimi consensu habent ἅμα· idemque eodem modo sic usurpatum Rhet. lib. i. (5, 22.) ut adn. Victo-

καίαν εἶναι τῶν πολέμων, καὶ τὸν ἀνάξιον δουλεύειν οὐδαμῶς ἂν φαίη τις δοῦλον εἶναι· εἰ δὲ μή, συμβήσεται τοὺς εὐγενεστάτους εἶναι δοκοῦντας, δούλους εἶναι, καὶ ἐκ δούλων, ἐὰν συμβῇ πραθῆναι ληφθέντας. Διόπερ αὐτοὺς οὐ βούλονται λέγειν δούλους, ἀλλὰ τοὺς βαρβάρους. Καί τοι ὅταν τοῦτο λέγωσιν, οὐθὲν ἄλλο ζητοῦσιν, ἢ τὸ φύσει δοῦλον, ὅπερ ἐξ ἀρχῆς εἴπομεν. Ἀνάγκη γὰρ εἶναί τινας
B φάναι, τοὺς μὲν πανταχοῦ δούλους, τοὺς δ' οὐδαμοῦ· τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ περὶ εὐγενείας. Αὐτοὺς μὲν γὰρ οὐ μόνον παρ' αὑτοῖς εὐγενεῖς, ἀλλὰ πανταχοῦ νομίζουσι· τοὺς δὲ βαρβάρους οἴκοι μόνον· ὡς ὄν τι, τὸ μὲν ἁπλῶς εὐγενὲς καὶ ἐλεύθερον, τὸ δ' οὐχ ἁπλῶς· ὥσπερ καὶ ἡ Θεοδέκτου Ἑλένη φησὶ,

" Θείων δ' ἀπ' ἀμφοῖν ἐκγόνοιν ῥιζωμάτων,
" Τίς ἂν προσειπεῖν ἀξιώσειεν λάτριν;"

Ὅταν δὲ τοῦτο λέγωσιν, οὐθενὶ ἀλλ' ἢ ἀρετῇ καὶ κακίᾳ διορίζουσι τὸ δοῦλον καὶ ἐλεύθερον, καὶ τοὺς εὐγενεῖς καὶ
C τοὺς δυσγενεῖς. Ἀξιοῦσι γὰρ, ὥσπερ ἐξ ἀνθρώπου ἄνθρωπον, καὶ ἐκ θηρίων γίνεσθαι θηρίον, οὕτω καὶ ἐξ ἀγαθῶν ἀγαθόν· ἡ δὲ φύσις βούλεται μὲν τοῦτο ποιεῖν πολλάκις, οὐ μέντοι δύναται. Ὅτι μὲν οὖν ἔχει τινὰ λόγον ἡ ἀμφισβήτησις, καὶ οὐκ εἰσιν οἱ μὲν φύσει δοῦλοι,

rius. Ex ejuſdem Vict. et Zuingeri editione addita eſt incluſa τε.

12. Fortaſſe non temere ſuſpicetur aliquis, omiſſam eſſe a librario conjunctionem: ut legendum ſit εὐγενὲς καὶ ἐλεύθερον· et in verſib. Theodectis ſcribendum ἔκγονον· inquit Joach. Camerarius. In Camotii editione ſcriptum θείων· ut ſenſus ſit, ἔκγονον τὸ ἀπ' ἀμφοῖν ῥιζωμάτων (id eſt γονέων) θείων, *prolem quæ ab utroque parente divina eſt.* Camerarius eos Theodectis verſus in Latinos convertit hos:

Divis ab ambabus fatum radicibus,
Quis auſit ancillæ vocare nomine?

22. In libris Aldinis hoc modo legimus, καὶ εἰσὶν οἱ μὲν φύσει δοῦλοι, οἱ δ' ἐλεύθεροι· id eſt, *et eſſe alios natura ſervos, alios liberos.* Sed ne hoc quidem ferri poteſt. Utrumque enim

εἰ δ' ἐλεύθεροι, δῆλον· καὶ ὅτι ἔν τισι διώρισται τὸ τοιοῦτον, ὧν συμφέρει τῷ μὲν τὸ δουλεύειν, τῷ δὲ τὸ δεσπόζειν· καὶ δίκαιον, καὶ δεῖ τὸ μὲν ἄρχεσθαι, τὸ δ' ἄρχειν, ἣν πεφύκασιν ἀρχὴν ἄρχειν· ὥστε καὶ δεσπόζειν· τὸ δὲ κακῶς, ἀσυμφόρως ἐστὶν ἀμφοῖν· τὸ γὰρ αὐτὸ συμφέρει D τῷ μέρει καὶ τῷ ὅλῳ, καὶ σώματι καὶ ψυχῇ· ὁ δὲ δοῦλος, μέρος τι τοῦ δεσπότου, οἷον ἔμψυχόν τι τοῦ σώματος, κεχωρισμένον δὲ μέρος. Διὸ καὶ συμφέρον ἐστί τι καὶ φιλία δούλῳ καὶ δεσπότῃ πρὸς ἀλλήλους, τοῖς φύσει τούτων ἠξιωμένοις· τοῖς δὲ μὴ τοῦτον τὸν τρόπον, ἀλλὰ κατὰ νόμον καὶ βιασθεῖσι, τοὐναντίον.

Φανερὸν δὲ καὶ ἐκ τούτων, ὅτι οὐ ταὐτόν ἐστι δεσποτεία E VII.
καὶ πολιτικὴ, οὐδὲ πᾶσαι ἀλλήλαις αἱ ἀρχαὶ, ὥσπερ τινές φασιν. Ἡ μὲν γὰρ, ἐλευθέρων φύσει, ἡ δὲ, δούλων ἐστί. Καὶ ἡ μὲν οἰκονομικὴ, μοναρχία· μοναρχεῖται γὰρ πᾶς οἶκος· ἡ δὲ πολιτικὴ, ἐλευθέρων καὶ ἴσων ἀρχή. Ὁ μὲν οὖν δεσπότης οὐ λέγεται κατ' ἐπιστήμην, ἀλλὰ τῷ τοιόσδ' εἶναι. Ὁμοίως δὲ καὶ ὁ δοῦλος καὶ ὁ ἐλεύθερος. Ἐπιστήμη δ' ἂν εἴη καὶ δεσποτικὴ, καὶ δουλική. Δουλικὴ μὲν, οἵανπερ ὁ ἐν Συρακούσαις ἐπαίδευεν. Ἐκεῖ γὰρ λαμβάνων τις μισθὸν ἐδίδασκε τὰ ἐγκύκλια διακονήματα τοὺς παῖδας. Εἴη δ' ἂν καὶ ἐπὶ πλεῖον τῶν τοιούτων μάθησις, οἷον ὀψοποιϊκὴ, καὶ τἆλλα τὰ τοιαῦτα γένη τῆς 303
διακονίας. Ἔστι γὰρ ἕτερα ἑτέρων, τὰ μὲν ἐντιμότερα ἔργα, τὰ δ' ἀναγκαιότερα· καὶ κατὰ τὴν παροιμίαν,

" Δοῦλος πρὸ δούλου, δεσπότης πρὸ δεσπότου."

docuit philosophus, quosdam natura, quosdam præter naturam, et servos et liberos esse. Verum igitur est, quod ego cum prius conjecissem, postea scriptum repperi in eis libris quos Aldi hæredes (a Camotio recognitos) edidere, καὶ εἰσὶ καὶ οὐκ εἰσὶν οἱ μὲν φύσει δοῦλοι, οἱ δ' ἐλεύθεροι· id est, *et esse et non esse alios quidem natura servos, alios autem liberos.* Hæc inter alia M. Antonius Muretus, var. lect. lib. xv. c. 12.

Αἱ μὲν οὖν τοιαῦται πᾶσαι δουλικαὶ ἐπιστῆμαί εἰσι. Δεσποτικὴ δ' ἐπιστήμη ἐστὶν, ἡ χρηστικὴ δούλων. Ὁ γὰρ δεσπότης οὐκ ἐν τῷ κτᾶσθαι τοὺς δούλους, ἀλλ' ἐν τῷ χρῆσθαι δούλοις. Ἔστι δ' αὕτη ἡ ἐπιστήμη, οὐδὲν μέγα ἔχουσα, οὐδὲ σεμνόν. Ἃ γὰρ τὸν δοῦλον ἐπίστασθαι δεῖ ποιεῖν, ἐκεῖνον δεῖ ταῦτα ἐπίστασθαι ἐπιτάττειν. Διὸ ὅσοις ἐξουσία μὴ αὐτοὺς κακοπαθεῖν, ἐπίτροπος λαμβάνει ταύτην τὴν τιμήν· αὐτοὶ δὲ πολιτεύονται, ἢ φιλοσοφοῦσιν. Ἡ δὲ κτητικὴ, ἑτέρα ἀμφοτέρων τούτων, οἷον ἡ δικαία πολεμική τις οὖσα, ἢ θηρευτική. Περὶ μὲν οὖν δούλου καὶ δεσπότου τοῦτον διωρίσθω τὸν τρόπον.

VIII. ΚΕΦ. Ε.

C Ὅλως δὲ περὶ πάσης κτήσεως καὶ χρηματιστικῆς θεωρήσωμεν κατὰ τὸν ὑφηγημένον τρόπον· ἐπεί ῳερ καὶ ὁ δοῦλος τῆς κτήσεως μέρος τι ἦν. Πρῶτον μὲν οὖν ἀπορήσειεν ἄν τις, ῳότερον ἡ χρηματιστικὴ ἡ αὐτὴ τῇ οἰκονομικῇ ἐστιν, ἢ μέρος τι, ἢ ὑπηρετική· καὶ εἰ ὑπηρετική, ῳότερον ὡς ἡ κερκιδοποιϊκὴ τῇ ὑφαντικῇ, ἢ ὡς ἡ χαλκουργικὴ τῇ ἀνδριαντοποιΐᾳ· οὐ γὰρ ὡσαύτως ὑπηρετοῦσιν, ἀλλ' ἡ μὲν ὄργανα ῳαρέχει, ἡ δὲ τὴν ὕλην. Λέγω δὲ ὕλην, τὸ ὑποκείμενον, ἐξ οὗ τι ἀποτελεῖται ἔργον, οἷον ὑφάντῃ μὲν ἔρια, ἀνδριαντοποιῷ δὲ χαλκόν. Ὅτι μὲν οὖν οὐχ ἡ αὐτὴ οἰκονομικὴ τῇ χρηματιστικῇ, δῆλον. Τῆς μὲν γὰρ, τὸ ῳορίσασθαι· τῆς δὲ, τὸ χρήσασθαι. Τίς γὰρ

17. Victorii et Zuingeri editio habet κερκιδοποιητική· noſtræ lectioni patrocinatur ὑφοποιϊκὴ pag. 13. v. 23.

22. Forſan mutatis caſib. leg. οὐχ ἡ αὐτὴ τῇ οἰκονομικῇ ἡ χρηματιστική, ut v. 15.

ἔσται ἡ χρησομένη τοῖς κατὰ τὴν οἰκίαν παρὰ τὴν οἰκονομικήν; πότερον δὲ μέρος αὐτῆς ἐστί τι, ἢ ἕτερον εἶδος, ἔχει διαμφισβήτησιν. Εἰ γάρ ἐστι τοῦ χρηματιστικοῦ θεωρῆσαι πόθεν χρήματα καὶ κτῆσις ἔσται· ἡ δὲ κτῆσις πολλὰ περιείληφε μέρη, καὶ ὁ πλοῦτος· ὥστε πρῶτον ἡ γεωργικὴ πότερον μέρος τι τῆς χρηματιστικῆς, ἢ ἕτερόν τι γένος, καὶ καθόλου ἡ περὶ τὴν τροφὴν ἐπιμέλεια καὶ κτῆσις; Ἀλλὰ μὴν εἴδη γε πολλὰ τροφῆς. Διὸ καὶ βίοι πολλοί, καὶ τῶν ζώων, καὶ τῶν ἀνθρώπων εἰσίν· οὐ γὰρ οἷόν τε ζῆν ἄνευ τροφῆς. Ὥστε αἱ διαφοραὶ τῆς τροφῆς τοὺς βίους πεποιήκασι διαφέροντας τῶν ζώων. Τῶν τε γὰρ θηρίων, τὰ μὲν ἀγελαῖα, τὰ δὲ σποραδικά ἐστιν, ὁποτέρως συμφέρει πρὸς τὴν τροφὴν αὐτοῖς, διὰ τὸ τὰ μὲν ζωοφάγα, τὰ δὲ καρποφάγα, τὰ δὲ παμφάγα αὐτῶν εἶναι. Ὥστε πρὸς τὰς ῥαστώνας καὶ τὴν αἵρεσιν τὴν τούτων ἡ φύσις τοὺς βίους αὐτῶν διώρισεν. Ἐπεὶ δ' οὐ ταὐτὸ ἑκάστῳ ἡδὺ κατὰ φύσιν, ἀλλὰ ἕτερα ἑτέροις, καὶ αὐτῶν τῶν ζωοφάγων καὶ τῶν καρποφάγων οἱ βίοι πρὸς ἄλληλα διεστᾶσιν· ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἀνθρώπων. Πολλοῖς γὰρ διαφέρουσιν οἱ τούτων βίοι. Οἱ μὲν οὖν ἀργότατοι, νομάδες εἰσίν· ἡ γὰρ ἀπὸ τῶν ἡμέρων τροφὴ ζώων, ἄνευ πόνου γίνεται σχολάζουσιν. Ἀναγκαίου δ' ὄντος μεταβάλλειν τοῖς κτήνεσι διὰ τὰς νομάς, καὶ αὐτοὶ ἀναγκάζονται συνακολουθεῖν, ὥσπερ γεωργίαν ζῶσαν γεωργοῦντες· οἱ δ' ἀπὸ θήρας ζῶσι, καὶ θήρας ἕτεροι ἑτέρας· οἷον, οἱ μὲν ἀπὸ λῃστείας, οἱ δ' ἀφ' ἁλιείας, ὅσοι λίμνας, καὶ ἕλη, καὶ ποταμούς, ἢ θάλατταν τοιαύτην προσοικοῦσιν· οἱ δ', ἀπ' ὀρνίθων, ἢ θηρίων ἀγρίων. Τὸ δὲ πλεῖστον γένος τῶν ἀνθρώπων, ἀπὸ τῆς γῆς ζῇ,

20. C. pro πολλοῖς habet πολὺ, *multum*.

καὶ [τῶν] ἡμέρων καρπῶν. Οἱ μὲν οὖν βίοι τοσοῦτοί σχεδόν
εἰσιν, ὅσοι γε αὐτόφυτον ἔχουσι τὴν ἐργασίαν, καὶ μὴ δι'
ἀλλαγῆς καὶ καπηλείας πορίζονται τὴν τροφήν, νομαδι-
Bκὸς, γεωργικὸς, λῃστρικὸς, ἁλιευτικὸς, θηρευτικός· οἱ δὲ
καὶ μιγνῦντες, ἐκ τούτων ἡδέως ζῶσι, προσαναπληροῦντες
τὸν ἐνδεέστατον βίον, ἢ τυγχάνει ἐλλείπων πρὸς τὸ αὐ-
τάρκης εἶναι· οἷον, οἱ μὲν νομαδικὸν ἅμα καὶ λῃστρικὸν,
οἱ δὲ γεωργικὸν καὶ θηρευτικόν. Ὁμοίως δὲ καὶ περὶ
τοὺς ἄλλους, ὡς ἂν ἡ χρεία συναναγκάζῃ, τοῦτον τὸν τρό-
πον διάγουσιν. Ἡ μὲν οὖν τοιαύτη κτῆσις ὑπ' αὐτῆς φαί-
νεται τῆς φύσεως διδομένη πᾶσιν, ὥσπερ κατὰ τὴν πρώ-
την γένεσιν εὐθὺς, οὕτω καὶ τελειωθεῖσι. Καὶ γὰρ κατὰ
τὴν ἐξ ἀρχῆς γένεσιν, τὰ μὲν συνεκτίκτει τῶν ζώων τοσ-
Cαύτην τροφὴν, ὡς ἱκανὴν εἶναι, μέχρις οὗ ἂν δύνηται
αὐτὸ αὑτῷ πορίζειν τὸ γεννηθέν· οἷον, ὅσα σκωληκοτοκεῖ,
ἢ ὠοτοκεῖ· ὅσα δὲ ζωοτοκεῖ, τοῖς γενομένοις ἔχει τροφὴν ἐν
αὐτοῖς μέχρι τινὸς, τὴν τοῦ καλουμένου γάλακτος φύσιν.
Ὥστε ὁμοίως δῆλον ὅτι καὶ γενομένοις οἰητέον, τά τε φυτὰ
τῶν ζώων ἕνεκεν εἶναι, καὶ τὰ ἄλλα ζῶα τῶν ἀνθρώπων
χάριν· τὰ μὲν ἥμερα, καὶ διὰ τὴν χρῆσιν, καὶ διὰ τὴν
τροφήν· τῶν δ' ἀγρίων, εἰ μὴ πάντα, ἀλλὰ τά γε πλεῖ-
στα τῆς τροφῆς, καὶ ἄλλης βοηθείας ἕνεκεν, ἵνα καὶ
ἐσθῆς, καὶ ἄλλα ὄργανα γίνηται ἐξ αὐτῶν. Εἰ οὖν ἡ
Dφύσις μηθὲν, μήτε ἀτελὲς ποιεῖ, μήτε μάτην, ἀναγκαῖον
τῶν ἀνθρώπων ἕνεκεν αὐτὰ πάντα πεποιηκέναι τὴν φύσιν.
Διὸ καὶ ἡ πολεμικὴ φύσει κτητική πως ἔσται. Ἡ γὰρ
θηρευτικὴ, μέρος αὐτῆς· ἣ δεῖ χρῆσθαι πρός τε τὰ θη-
ρία, καὶ τῶν ἀνθρώπων ὅσοι πεφυκότες ἄρχεσθαι, μὴ
θέλουσιν· ὡς φύσει δίκαιον τοῦτον ὄντα τὸν πόλεμον.

1. Inclusus articulus τῶν, abest ab ed. Vict. et Z.

16. Forsan γεννωμένοις, ut v. præced. γεννηθέν.

"All things are double one against the other
& God has made nothing imperfect." Ecclus. xlii

Ἐν μὲν οὖν εἶδος κτητικῆς κατὰ φύσιν, τῆς οἰκονομικῆς
13 μέρος ἐστίν· ὃ δεῖ ἢ τοι ὑπάρχειν, ἢ ποριζειν αὐτὴν ὅπως
ὑπάρχῃ, ὧν ἐστι θησαυρισμὸς χρημάτων πρὸς ζωὴν
ἀναγκαίων, καὶ χρησίμων εἰς κοινωνίαν πόλεως, ἢ οἰκί-
5 ας. Καὶ ἔοικεν ὄγ' ἀληθινὸς πλοῦτος ἐκ τούτων εἶναι.
Ἡ γὰρ τῆς τοιαύτης κτήσεως αὐτάρκεια, πρὸς ἀγαθὴν Ε
ζωὴν οὐκ ἄπειρός ἐστιν, ὥσπερ Σόλων φησὶ ποιήσας,

"Πλούτου δ' οὐθὲν τέρμα πεφασμένον ἀνδράσι κεῖται."

Κεῖται γὰρ, ὥσπερ καὶ ταῖς ἄλλαις τέχναις. Οὐδὲν
10 γὰρ ὄργανον ἄπειρον οὐδεμιᾶς ἐστι τέχνης, οὔτε πλήθει,
οὔτε μεγέθει. Ὁ δὲ πλοῦτος, ὀργάνων πλῆθός ἐστιν οἰ-
κονομικῶν καὶ πολιτικῶν. Ὅτι μὲν τοίνυν ἐστί τις κτητικὴ
κατὰ φύσιν τοῖς οἰκονόμοις, καὶ τοῖς πολιτικοῖς, καὶ δι'
ἣν αἰτίαν, δῆλον.

ΚΕΦ. ς. IX.

15 Ἔστι δὲ γένος ἄλλο κτητικῆς, ἣν μάλιστα καλοῦσι, 305
καὶ δίκαιον αὐτὸ καλεῖν, χρηματιστικὴν, δι' ἣν οὐδὲν
δοκεῖ πέρας εἶναι πλούτου καὶ κτήσεως· ἣν ὡς μίαν καὶ
τὴν αὐτὴν τῇ λεχθείσῃ πολλοὶ νομίζουσι διὰ τὴν γειτ-
νίασιν. Ἔστι δ' οὔτε ἡ αὐτὴ τῇ εἰρημένῃ, οὔτε πόρρω ἐκεί-
20 νης. Ἔστι δὲ ἡ μὲν φύσει, ἡ δ' οὐ φύσει αὐτῶν, ἀλλὰ Β
δι' ἐμπειρίας τινὸς καὶ τέχνης γίνεται μᾶλλον. Λάβω-
μεν δὲ περὶ αὐτῆς τὴν ἀρχὴν ἐντεῦθεν. Ἑκάστου γὰρ
κτήματος διττὴ ἡ χρῆσίς ἐστιν. Ἀμφότεραι δὲ, καθ'
αὐτὸ μὲν, ἀλλ' οὐχ ὁμοίως καθ' αὐτὸ, ἀλλ' ἡ μὲν οἰ-

16. If. margo pro αὐτὸ ponit οὕτω.

χεία, ἡ δ' οὐκ οἰκεία τοῦ πράγματος· οἷον ὑποδήματος, ἥτε ὑπόδεσις, καὶ ἡ μεταβλητική· ἀμφότεραι γὰρ ὑποδήματος χρήσεις. Καὶ γὰρ ὁ ἀλλαττόμενος τῷ δεομένῳ ὑποδήματος, ἀντὶ νομίσματος ἢ τροφῆς χρῆται τῷ ὑποδήματι, ᾗ ὑπόδημα, ἀλλ' οὐ τὴν οἰκείαν χρῆσιν. Οὐ γὰρ ἀλλαγῆς ἕνεκεν γέγονε. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἔχει καὶ περὶ τῶν ἄλλων κτημάτων. Ἔστι γὰρ ἡ μεταβλητικὴ πάντων ἀρξαμένη, τὸ μὲν πρῶτον ἐκ τοῦ κατὰ φύσιν, τῷ τὰ μὲν πλείω, τὰ δὲ ἐλάττω τῶν ἱκανῶν ἔχειν τοὺς ἀνθρώπους. Ἢ καὶ δῆλον ὅτι οὐκ ἔστι φύσει τῆς χρηματιστικῆς ἡ καπηλική· ὅσον γὰρ ἱκανὸν αὐτοῖς, ἀναγκαῖον ἦν ποιεῖσθαι τὴν ἀλλαγήν. Ἐν μὲν οὖν τῇ πρώτῃ κοινωνίᾳ, τοῦτο δ' ἐστὶν οἰκίᾳ, φανερὸν ὅτι οὐδὲν ἐστιν ἔργον αὐτῆς, ἀλλ' ἤδη πλείονος τῆς κοινωνίας οὔσης. Οἱ μὲν γὰρ, τῶν αὐτῶν ἐκοινώνουν πάντων· οἱ δὲ, κεχωρισμένοι, πολλῶν πάλιν καὶ ἑτέρων· ὧν κατὰ τὰς δεήσεις ἀναγκαῖον ποιεῖσθαι τὰς μεταδόσεις, καθάπερ ἔτι πολλὰ ποιεῖ καὶ τῶν βαρβαρικῶν ἐθνῶν κατὰ τὴν ἀλλαγήν. Αὐτὰ γὰρ τὰ χρήσιμα πρὸς αὐτὰ καταλλάττονται, ἐπιπλέον δ' οὐδὲν· οἷον οἴνον πρὸς σῖτον διδόντες, καὶ λαμβάνοντες, καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων ἕκαστον. Ἡ μὲν οὖν τοιαύτη μεταβλητικὴ, οὔτε παρὰ φύσιν, οὔτε χρηματιστικῆς ἐστιν εἶδος οὐδέν· εἰς ἀναπλήρωσιν γὰρ τῆς κατὰ φύσιν αὐταρκείας ἦν. Ἐκ μέν τοι ταύτης ἐγένετο ἐκείνη κατὰ λόγον. Ξενικωτέρας γὰρ γινομένης τῆς βοηθείας τῷ εἰσάγεσθαι ὧν ἐνδεεῖς, καὶ ἐκπέμπειν

15. Ad distinctionem nostram accedit etiam Victorii versio; *qui vero disjuncti sunt, multis præter ea et aliis.* Lambini versio post πολλῶν distinguit; *bi autem, a multis semoti ac sejuncti, rursus etiam alia inter se habebant.* Camotii editio habet, οἱ δὲ, κεχωρισμένοι πολλῶν πάλιν ἑτέρων, omissa conjunctione καὶ, et unica tantum distinctione facta.

ὧν ἐπλεόναζον, ἐξ ἀνάγκης ἡ τοῦ νομίσματος ἐπορίσθη
χρῆσις. Οὐ γὰρ εὐβάστακτον ἕκαστον τῶν κατὰ φύσιν Ε
ἀναγκαίων· διὸ πρὸς τὰς ἀλλαγὰς τοιοῦτόν τι συνέθεντο
πρὸς σφᾶς αὐτοὺς διδόναι καὶ λαμβάνειν, ὃ τῶν χρησί-
μων αὐτὸ ὂν, εἶχε τὴν χρείαν εὐμεταχείριστον πρὸς τὸ
ζῆν· οἷον ὁ σίδηρος καὶ ἄργυρος, κἂν εἴ τι τοιοῦτον ἕτερον·
τὸ μὲν πρῶτον ἁπλῶς ὁρισθὲν μεγέθει καὶ σταθμῷ· τὸ
δὲ τελευταῖον καὶ χαρακτῆρα ἐπιβαλλόντων, ἵνα ἀπο-
λύσῃ τῆς μετρήσεως αὐτούς· ὁ γὰρ χαρακτὴρ ἐτέθη τοῦ
ποσοῦ σημεῖον. Ὁρισθέντος οὖν ἤδη νομίσματος ἐκ τῆς
ἀναγκαίας ἀλλαγῆς, θάτερον εἶδος τῆς χρηματιστικῆς
ἐγένετο, τὸ καπηλικόν· τὸ μὲν πρῶτον ἁπλῶς ἴσως γινό-
μενον· εἶτα δι' ἐμπειρίας ἤδη τεχνικώτερον, πόθεν καὶ 306
πῶς μεταβαλλόμενον, πλεῖστον ποιήσει κέρδος. Διὸ δοκεῖ
ἡ χρηματιστικὴ μάλιστα περὶ τὸ νόμισμα εἶναι, καὶ ἔρ-
γον αὐτῆς τὸ δύνασθαι θεωρῆσαι πόθεν ἔσται πλῆθος
χρημάτων· ποιητικὴ γὰρ εἶναι τοῦ πλούτου καὶ χρημά-
των. Καὶ γὰρ τὸν πλοῦτον πολλάκις τιθέασι νομίσμα-
τος πλῆθος, διὰ τὸ περὶ τοῦτ' εἶναι τὴν χρηματιστικὴν Ι
καὶ τὴν καπηλικήν· ὁτὲ δὲ πάλιν λῆρος εἶναι δοκεῖ τὸ
νόμισμα, καὶ νόμος παντάπασι, φύσει δ' οὐθέν, ὅτι
μεταθεμένων τε τῶν χρωμένων, οὐθενὸς ἄξιον, οὔτε χρή-
σιμον πρὸς οὐδὲν τῶν ἀναγκαίων ἐστί· καὶ νομίσματος
πλουτῶν, πολλάκις ἀπορήσει τῆς ἀναγκαίας τροφῆς. Β
Καί τοι ἄτοπον τοιοῦτον εἶναι πλοῦτον, οὗ εὐπορῶν λιμῷ
ἀπολεῖται· καθάπερ καὶ τὸν Μίδαν ἐκεῖνον μυθολο-
γοῦσι διὰ τὴν ἀπληστίαν τῆς εὐχῆς, πάντων αὐτῷ γιγνο-

21. C. καὶ εἰς νόμος.

27. Dat. αὐτῷ abeſt ab edit. Cam. Quod vero Midæ hic accidiſſe dicitur, idem Pythopolis apud Polyænum Stratagem. lib. viii. cap. 43. fecit Pythæ, marito ſuo: ut ſcilicet famulitium non omne in metalli fodinis, ſed pars in agricultura exerceretur.

μένων τῶν παρατιθεμένων χρυσῶν. Διὸ ζητοῦσιν ἕτερόν τι τὸν πλοῦτον καὶ τὴν χρηματιστικήν, ὀρθῶς ζητοῦντες. Ἔστι γὰρ ἑτέρα ἡ χρηματιστικὴ, καὶ ὁ πλοῦτος ὁ κατὰ φύσιν· καὶ αὕτη μὲν οἰκονομικὴ, ἡ δὲ καπηλικὴ, ποιητικὴ χρημάτων, οὐ πάντως, ἀλλ' ἡ διὰ χρημάτων με- 5
C ταβολῆς, καὶ δοκεῖ περὶ τὸ νόμισμα αὕτη εἶναι. Τὸ γὰρ νόμισμα, στοιχεῖον καὶ πέρας τῆς ἀλλαγῆς ἐστί. Καὶ ἄπειρος δὴ οὗτος ὁ πλοῦτος ὁ ἀπὸ ταύτης τῆς χρηματιστικῆς. Ὥσπερ γὰρ ἡ ἰατρικὴ τοῦ ὑγιαίνειν εἰς ἄπειρόν ἐστι, καὶ ἑκάστη τῶν τεχνῶν τοῦ τέλους εἰς ἄπειρον· ὅτι 10 μάλιστα γὰρ ἐκεῖνο βούλονται ποιεῖν· τῶν δὲ πρὸς τὸ τέλος, οὐκ εἰς ἄπειρον· πέρας γὰρ τὸ τέλος πᾶσαις· οὕτω καὶ ταύτης τῆς χρηματιστικῆς οὐκ ἔστι τοῦ τέλους πέρας. Τέλος δὲ ὁ τοιοῦτος πλοῦτος, καὶ χρημάτων κτῆσις. Τῆς δ' οἰκονομικῆς, οὐ χρηματιστικῆς ἐστι πέρας. 15
D Οὐ γὰρ τοῦτο τῆς οἰκονομικῆς ἔργον. Διὸ τῇ μὲν φαίνεται ἀναγκαῖον εἶναι παντὸς πλούτου πέρας· ἐπὶ δὲ τῶν γινομένων ὁρῶμεν συμβαῖνον τοὐναντίον. Πάντες γὰρ εἰς ἄπειρον αὔξουσιν οἱ χρηματιζόμενοι τὸ νόμισμα· αἴτιον δὲ τὸ σύνεγγυς αὐτῶν. Ἐπαλλάττει γὰρ ἡ χρῆσις τοῦ 20 αὐτοῦ οὖσα ἑκατέρα τῆς χρηματιστικῆς. Τῆς γὰρ αὐτῆς ἐστι χρήσεως κτῆσις, ἀλλ' οὐ κατὰ ταὐτὸν, ἀλλὰ τῆς

5. Malet fortaſſe aliquis ἀλλ' ἢ, *ſed tantummodo*: ut pag. 12. 16.

16. Τῆς οἰκονομικῆς ἔργον. In pluribus ſcriptis invenitur οἰκονομίας. Petr. Victor. Particulam τῇ adverbii ſignificatione poni ſuſpicatur Camerarius: ut hoc videatur dici: non eſt œconomices iſtud opus, nimirum id quod illius pecuniariæ rationis. Et ideo hactenus (ſeu hoc pacto, ſeu etiam quodammodo) quidem omnes divitias terminum aliquem habere neceſſario, palam eſt: ſed intuentes in ea quæ fiunt, cernimus accidere contrarium.

21. Ἑκατέρα τῆς χρηματιστικῆς. Sic omnes ſcripti libri: quam lectionem etiam ſequitur vetus tralatio. Cæteri tamen Latini interpretes videntur legiſſe patrio caſu ἑκατέρας. Petr. Victor.

There is no limit to art, except the end it has in v
as then the only end of money making is the acquisiti
of property there is no limit to it, but in the ca
of οἰκονομικὴ, the end is a certain quantity of
property (only enough πρὸς τὸ εὖ ζῆν) and therefo
has a limit.

μὲν ἕτερον τέλος, τῆς δ' ἡ αὔξησις. Ὥστε δοκεῖ τισὶ τοῦτ' εἶναι τῆς οἰκονομικῆς ἔργον, καὶ διατελοῦσιν, ἢ σώζειν οἰόμενοι δεῖν, ἢ αὔξειν τὴν τοῦ νομίσματος οὐσίαν εἰς ἄπειρον. Αἴτιον δὲ ταύτης τῆς διαθέσεως, τὸ σπουδάζειν E
16 περὶ τὸ ζῆν, ἀλλὰ μὴ τὸ εὖ ζῆν. Εἰς ἄπειρον οὖν ἐκείνης τῆς ἐπιθυμίας οὔσης, καὶ τῶν ποιητικῶν ἀπείρων ἐπιθυμοῦσιν. Ὅσοι δὲ καὶ τοῦ εὖ ζῆν ἐπιβάλλονται, τὸ πρὸς τὰς ἀπολαύσεις τὰς σωματικὰς ζητοῦσιν. Ὥστ', ἐπεὶ καὶ τοῦτ' ἐν τῇ κτήσει φαίνεται ὑπάρχειν, πᾶσα ἡ δια-
10 τριβὴ περὶ τὸν χρηματισμόν ἐστι, καὶ τὸ ἕτερον εἶδος τῆς χρηματιστικῆς διὰ τοῦτ' ἐλήλυθεν. Ἐν ὑπερβολῇ γὰρ οὔσης τῆς ἀπολαύσεως, τὴν τῆς ἀπολαυστικῆς ὑπερβολῆς ποιητικὴν ζητοῦσι· κἂν μὴ διὰ τῆς χρηματιστικῆς δύνων- 307
ται πορίζειν, δι' ἄλλης αἰτίας τοῦτο πειρῶνται, ἑκάστη
15 χρώμενοι τῶν δυνάμεων οὐ κατὰ φύσιν. Ἀνδρίας γὰρ οὐ χρήματα ποιεῖν ἐστιν, ἀλλὰ θάρσος· οὐδὲ στρατηγικῆς, καὶ ἰατρικῆς, ἀλλὰ τῆς μὲν νίκην, τῆς δ' ὑγίειαν. Οἱ δὲ πάσας ποιοῦσι χρηματιστικὰς, ὡς τοῦτο τέλος ὄν. Πρὸς δὲ τὸ τέλος ἅπαντα δέον ἀπαντᾶν. Περὶ μὲν οὖν τῆς τε
20 μὴ ἀναγκαίας χρηματιστικῆς, καὶ τίς, καὶ δι' αἰτίαν τίνα ἐν χρείᾳ ἐσμὲν αὐτῆς, εἴρηται· καὶ περὶ τῆς ἀναγκαίας, ὅτι ἑτέρα μὲν αὐτῆς, οἰκονομικὴ δὲ κατὰ φύσιν ἡ περὶ τὴν τροφὴν, οὐχ ὥσπερ αὐτὴ ἄπειρος, ἀλλὰ ἔχουσα τέρον. B

6. Οὔσης positum hic pro ἰούσης· quod alibi quoque apud Philosophum notare memini.

15. Vict. ed. diphthongus h. ἀνδρείας· itidemque alibi.

18. C. χρηματιστικῆς.

X. ΚΕΦ. Ζ.

ΔΗΛΟΝ δὲ καὶ τὸ ἀπορούμενον ἐξ ἀρχῆς, πότερον τοῦ οἰκονομικοῦ καὶ πολιτικοῦ ἐστιν ἡ χρηματιστικὴ, ἢ οὔ, ἀλλὰ δεῖ τοῦτο μὲν ὑπάρχειν. Ὥσπερ γὰρ καὶ ἀνθρώ-
C πους οὐ ποιεῖ ἡ πολιτικὴ, ἀλλὰ λαβοῦσα παρὰ τῆς φύσεως χρῆται αὐτοῖς· οὕτω καὶ τροφὴν τὴν φύσιν δεῖ παρα- 5
δοῦναι γῆν, ἢ θάλατταν, ἢ ἄλλό τι· ἐκ δὲ τούτων, ὡς δεῖ ταῦτα διαθεῖναι προσήκει τὸν οἰκονόμον. Οὐ γὰρ τῆς ὑφαντικῆς ἔρια ποιῆσαι, ἀλλὰ χρήσασθαι αὐτοῖς· καὶ γνῶναι δὲ τὸ ποῖον χρηστὸν καὶ ἐπιτήδειον, ἢ φαῦλον καὶ ἀνεπιτήδειον. Καὶ γὰρ ἀπορήσειεν ἄν τις διὰ τί, ἡ μὲν 10
χρηματιστικὴ μόριον τῆς οἰκονομίας, ἡ δ' ἰατρικὴ οὐ μόριον· καί τοι δεῖ ὑγιαίνειν τοὺς κατὰ τὴν οἰκίαν, ὥσπερ ζῆν, ἢ ἄλλό τι τῶν ἀναγκαίων· ἐπεὶ δ', ἔστι μὲν ὡς τοῦ οἰκονόμου, καὶ τοῦ ἄρχοντος, καὶ περὶ τῆς ὑγείας ἰδεῖν, I 7
D ἔστι δ' ὡς οὔ, ἀλλὰ τοῦ ἰατροῦ· οὕτω καὶ περὶ τῶν χρη- 15
μάτων, ἔστι μὲν ὡς τοῦ οἰκονόμου, ἔστι δ' ὡς οὔ, ἀλλὰ τῆς ὑπηρετικῆς· μάλιστα δὲ, καθάπερ εἴρηται πρότερον, δεῖ φύσει τοῦτο ὑπάρχειν. Φύσεως γάρ ἐστιν ἔργον, τρο-

3. Z. annotat, ſi adverſitivam μὲν retineamus, aut ſequentia omnia, ὥσπερ γὰρ, uſque ad ἐκ δὲ τούτων, parentheſi includenda eſſe, aut certe aliud quid ſubintelligendum. Si vero pro μὲν legamus μόνοι, explicatiorem fore ratiocinationem. Opes ad vitam ſuſtentandam neceſſarias œconomo adeſſe oportet, in quibus condendis, diſponendis, et ad uſum promendis, induſtriam ſuam exerceat: ſi non adſint, œconomi non erit officium illas comparare; ſed tantum rationes comparandi noviſſe.

14. Art. τῆς non habet C. ed.

Ibid. Z. ed. ὑγιείας, incontracte.

17. In vet. quod. cod. legitur τῆς κέρδους ὑπηρετικῆς· quam ſcripturam Camer. ſibi probari adnotat: (ut de pecuniaria hoc tantum dici intelligatur, cujus opus eſt facere lucrum) atque Aretinum etiam iſta ex Græco in Latinum ita convertiſſe.

φὴν τῷ γεννηθέντι παρέχειν· παντὶ γὰρ ἐξ οὗ γίνεται, τροφὴ τὸ λειπόμενόν ἐστι. Διὸ κατὰ φύσιν ἐστὶν ἡ χρηματιστικὴ πᾶσιν, ἀπὸ τῶν καρπῶν, καὶ τῶν ζώων. Διπλῆς δ' οὔσης αὐτῆς, ὥσπερ εἴπομεν, καὶ τῆς μὲν καπηλικῆς, τῆς δ' οἰκονομικῆς· καὶ ταύτης μὲν, ἀναγκαίας καὶ ἐπαινουμένης, τῆς δὲ μεταβλητικῆς ψεγομένης δικαίως· οὐ γὰρ κατὰ φύσιν, ἀλλ' ἀπ' ἀλλήλων ἐστίν· εὐλογώτατα μισεῖται ἡ ὀβολοστατικὴ, διὰ τὸ ἀπ' αὐτοῦ E τοῦ νομίσματος εἶναι τὴν κτῆσιν, καὶ οὐχ ἐφ' ὅπερ ἐπορίσθη· μεταβολῆς γὰρ ἐγένετο χάριν. Ὁ δὲ τόκος αὐτὸ ποιεῖ πλέον, ὅθεν καὶ τοὔνομα τοῦτ' εἴληφεν· ὅμοια γὰρ τὰ τικτόμενα τοῖς γεννῶσιν αὐτά ἐστιν· ὁ δὲ τόκος γίνεται νόμισμα νομίσματος· ὥστε [καὶ] μάλιστα παρὰ φύσιν οὗτος τῶν χρηματισμῶν ἐστιν.

Ἐπεὶ δὲ [τὰ] πρὸς τὴν γνῶσιν διωρίκαμεν ἱκανῶς, τὰ 308 XI.
πρὸς τὴν χρῆσιν δεῖ διελθεῖν. Πάντα δὲ τὰ τοιαῦτα, τὴν μὲν θεωρίαν ἐλεύθερον ἔχει, τὴν δ' ἐμπειρίαν ἀναγκαίαν. Ἔστι δὲ χρηματιστικῆς μέρη χρήσιμα, τὸ περὶ τὰ κτήματα ἔμπειρον εἶναι, ποῖα λυσιτελέστατα, καὶ ποῦ, καὶ πῶς· οἷον ἵππων κτῆσις ποία τις, ἢ βοῶν, ἢ προβάτων, ὁμοίως B δὲ καὶ τῶν λοιπῶν ζώων. Δεῖ γὰρ ἔμπειρον εἶναι πρὸς ἄλληλά τε τούτων τίνα λυσιτελέστατα, καὶ ποῖα ἐν ποίοις τόποις· ἄλλα γὰρ ἐν ἄλλαις εὐθηνεῖ χώραις. Εἶτα περὶ γεωργίας, καὶ ταύτης ἤδη ψιλῆς τε καὶ πεφυτευμένης, καὶ μελιττουργίας, καὶ τῶν ἄλλων ζώων τῶν πλωτῶν, ἢ

9. Ἐφ' ὅπερ agnoſcit etiam Lambini verſio, *ad quam rem paratus eſt*: alioqui maluerit forſan aliquis dandi caſu, ἐφ' ᾧπερ. Victorius ambigue vertit, *cui primo inventus eſt.*

13. Incluſa καὶ abeſt a Z. editione: itidemque articulus τὰ v. 15.

23. C. pro εἶτα habet diſjunct. ἢ, *aut.* v. 25. μελιττουργία dicitur *tractatio rei apiariæ*: ut θαλαττουργία, et ſimilia. At μελιτουργία eſſet *mellis tractatio.*

πτηνῶν, ἀφ' ὅσων ἐστὶ τυγχάνειν βοηθείας. Τῆς μὲν οὖν οἰκειοτάτης χρηματιστικῆς ταῦτα μόρια καὶ πρῶτα· τῆς δὲ μεταβλητικῆς μέγιστον μὲν ἐμπορία. Καὶ ταύτης
C μέρη τρία, ναυκληρία, Φορτηγία, παράστασις· διαφέρει δὲ τούτων ἕτερα ἑτέρων, τῷ τὰ μὲν ἀσφαλέστερα εἶναι, τὰ δὲ πλείω πορίζειν τὴν ἐπικαρπίαν· δεύτερον δὲ, τοκισμός· τρίτον δὲ μισθαρνία. Ταύτης δ' ἡ μὲν, τῶν βαναύσων τεχνῶν· ἡ δὲ, τῶν ἀτέχνων καὶ τῷ σώματι μόνῳ χρησίμων. Τρίτον δὲ εἶδος χρηματιστικῆς, μεταξὺ ταύτης καὶ τῆς πρώτης. Ἔχει γὰρ καὶ τῆς κατὰ φύσιν τι μέρος,
καὶ τῆς μεταβλητικῆς, ὅσα ἀπὸ γῆς καὶ τῶν ἀπὸ γῆς γινομένων, ἀκάρπων μὲν, χρησίμων δὲ· οἷον ὑλοτομία τε καὶ πᾶσα μεταλλευτική. Αὕτη δὲ πολλὰ ἤδη περιείληφε
D γένη. Πολλὰ γὰρ εἴδη τῶν ἐκ γῆς μεταλλευομένων ἐστί. Περὶ ἑκάστου δὲ τούτων, καθόλου μὲν εἴρηται καὶ νῦν· τὸ δὲ κατὰ μέρος ἀκριβολογεῖσθαι, χρήσιμον μὲν πρὸς τὰς ἐργασίας, φορτικὸν δὲ τὸ ἐν διατρίβειν. Εἰσὶ δὲ τεχνικώταται μὲν τῶν ἐργασιῶν, ὅπου ἐλάχιστον [τῆς] τύχης· βαναυσόταται δὲ, ἐν αἷς τὰ σώματα λωβῶνται μάλιστα· δουλικώταται δὲ, ὅπου τοῦ σώματος πλεῖσται χρήσεις· ἀγεννέσταται δὲ, ὅπου ἐλάχιστον προσδεῖ ἀρετῆς. Ἐπεὶ δ' ἐστὶν ἐνίοις γεγραμμένα περὶ τούτων, οἷον Χάρητι δὴ τῷ Παρίῳ, καὶ Ἀπολλοδώρῳ τῷ Λημνίῳ, περὶ γεωργίας,

9. Victorius (inquit Zuin.) pro τρίτον legit τέταρτον· deceptus fortaſſe colo iſto, (quod præcedit verſu 7) τρίτον δὲ μισθαρνία. Ceterum methodus ipſa, de tertia ſpecie hic agere Ariſtotelem, non de quarta, convincit. Neque enim μεταβλητικῆς quartam ſpeciem hic aſſignat, ſed χρηματιστικῆς in univerſum conſideratæ duabus ſpeciebus ſimplicibus hanc tertiam, velut ex utraque mixtam, adjungit: eamque mediam facit, μεταξὺ ταύτης, τῆς μεταβλητικῆς ſcilicet in genere ſumptæ: καὶ τῆς πρώτης, quam paulo ante χρηματιστικὴν οἰκειοτάτην appellavit.

18. Incluſus articulus τῆς, abeſt a C. ed. In eadem v. 21. ſcriptum ἀγενέσταται, uno ν.

καὶ ψιλῆς καὶ πεφυτευμένης· ὁμοίως δὲ καὶ ἄλλαις Β
περὶ ἄλλων· ταῦτα μὲν ἐκ τούτων θεωρείτω, ὅτῳ ἐπι-
μελές· ἔτι δὲ καὶ τὰ λεγόμενα σποράδην, δι' ὧν ἐπιτε-
τυχήκασιν ἔνιοι χρηματιζόμενοι, δεῖ συλλέγειν. Πάντα
γὰρ ὠφέλιμα ταῦτ' ἐστὶ τοῖς τιμῶσι τὴν χρηματιστικήν· 5
οἷον καὶ τὸ Θάλεω τοῦ Μιλησίου· τοῦτο γάρ ἐστι κατα-
νόημά τι χρηματιστικόν, ἀλλ' ἐκείνῳ μὲν διὰ τὴν σοφίαν
προσάπτουσι, τυγχάνει δὲ καθόλου τι ὄν. Ὀνειδιζόντων 309
γὰρ αὐτῷ διὰ τὴν πενίαν, ὡς ἀνωφελοῦς τῆς φιλοσοφίας
οὔσης, καταναήσαντά φασιν αὐτὸν ἐλαιῶν φορὰν ἐσομένην 10
ἐκ τῆς ἀστρολογίας, ἔτι χειμῶνος ὄντος, εὐπορήσαντα
χρημάτων ὀλίγων ἀρραβῶνας διαδοῦναι τῶν ἐλαιουργιῶν,
τῶν τ' ἐν Μιλήτῳ καὶ Χίῳ πάντων, ὀλίγου μισθωσά-
μενον, ἅτ' οὐθενὸς ἐπιβάλλοντος· ἐπειδὴ δ' ὁ καιρὸς
ἦκε, πολλῶν ζητουμένων, ἅμα καὶ ἐξαίφνης ἐκμισθοῦντα 15
ὃν τρόπον ἠβούλετο, πολλὰ χρήματα συλλέξαντος, ἐπι-
δεῖξαι ὅτι ῥᾴδιόν ἐστι πλουτεῖν τοῖς φιλοσόφοις ἂν βού- Β
λωνται, ἀλλ' οὐ τοῦτ' ἐστὶ περὶ ὃ σπουδάζουσι. Θαλῆς
μὲν οὖν λέγεται τοῦτον τὸν τρόπον ἐπίδειξιν ποιήσασθαι
τῆς σοφίας. Ἔστι δ', ὥσπερ εἴπομεν, καθόλου τὸ τοιοῦ- 20
τον χρηματιστικόν, ἐάν τις δύνηται μονοπωλίαν αὐτῷ
κατασκευάζειν. Διὸ καὶ τῶν πόλεων ἔνιαι τοῦτον ποιοῦν-
ται τὸν πόρον, ὅταν ἀπορῶσι χρημάτων. Μονοπωλίαν γὰρ

12. C. et Z. ἐλαιουργιῶν· ſed cum ſequatur adjectivum neutrum, ὄντων, vel ἐλαιουργίων legendum cum Iſingrinio, vel ἐλαιουργείων. Ac ἐλαιουργίων quidem eo fine dicitur quo ἐμπορίων, pag. ſeq. v. 3. ἐλαιουργείων vero, ut σιδηρείων ibidem. Eſt autem ἐλαιουργεῖον ſeu ἐλαιούργιον, olei officina, ſeu olei conficiendi locus: ἐλαιουργία vero, ipſa olei confectio.

16. Comma iſtud, πολλὰ χρήματα συλλέξαντος, ſi mendo caret, accipietur abſolute interpoſitum: ut ſignificetur, cum magnam pecuniæ vim confeciſſet, ita demonſtraſſe oſtentando, facile eſſe Philoſophis divitias parare, ſi velint: verum hujus rei ſtudio ipſos non teneri. Hæc Joach. Camerarius.

τῶν ὠνίων ποιοῦσιν. Ἐν Σικελίᾳ δέ τις τεθέντος παρ' αὐτῷ νομίσματος, συνεπρίατο πάντα τὸν σίδηρον ἐκ τῶν
C σιδηρείων. Μετὰ δὲ ταῦτα, ὡς ἀφίκοντο ἐκ τῶν ἐμπορίων οἱ ἔμποροι, ἐπώλει μόνος, οὐ πολλὴν ποιήσας ὑπερβολὴν τῆς τιμῆς· ἀλλ' ὅμως ἐπὶ τοῖς πεντήκοντα ταλάντοις ἐπέλαβεν ἑκατόν. Τοῦτο μὲν οὖν ὁ Διονύσιος αἰσθόμενος, τὰ μὲν χρήματα ἐκέλευσεν ἐκκομίσασθαι· μὴ μέν τοι γ' ἔτι μένειν ἐν Συρακούσαις, ὡς πόρους εὑρίσκοντα τοῖς αὐτοῦ πράγμασιν ἀσυμφόρους. Τὸ μέν τοι ὅραμα Θάλεω καὶ τούτῳ ταὐτόν ἐστιν· ἀμφότεροι γὰρ ἑαυτοῖς
D ἐτέχναζαν γενέσθαι μονοπωλίαν. Χρήσιμον δὲ γνωρίζειν ταῦτα καὶ τοῖς πολιτικοῖς· πολλαῖς γὰρ πόλεσι δεῖ χρηματισμοῦ, καὶ τοιούτων πόρων, ὥσπερ οἰκίᾳ· μᾶλλον δὲ, διόπερ τινὲς καὶ πολιτεύονται τῶν πολιτευομένων ταῦτα μόνον.

XII. ΚΕΦ. Η.

ΕΠΕΙ δὲ τρία [μέρη] τῆς οἰκονομικῆς ἦν, ἓν μὲν δεσποτικὴ, περὶ ἧς εἴρηται πρότερον· ἓν δὲ, πατρική· τρίτον δὲ, γαμική· καὶ γὰρ γυναικὸς ἄρχειν καὶ τέκνων, ὡς
E ἐλευθέρων μὲν ἀμφοῖν, οὐ τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον τῆς ἀρχῆς, ἀλλὰ γυναικὸς μὲν πολιτικῶς, τέκνων δὲ βασιλικῶς· τό τε γὰρ ἄρρεν φύσει τοῦ θήλεος ἡγεμονικώτερον, εἰ μή

6. Camerarius mavult ἀπίλασιν, *recepit*.

9. Ὅραμα præsensionis aut considerationis et perspicientiæ significationem habere, Camerarius scribit sibi non esse exploratum, neque in Græco sermone ita usurpari existimat. Itaque veretur ne imperitus librarius ex eo quod esset εὕρημα, istud ὅραμα fecerit. pag. præced. v. 6. pro eodem Philosophus dicit κατανόημα, *commentum*. Ibidem If. et Z. editio nominandi casu habet τοῦτο, *hoc*: itidemque C.

16. Inclusum vocabulum μέρη abest a C. ed.

που συνέστηκε παρὰ φύσιν· καὶ τὸ πρεσβύτερον καὶ τέλειον, τοῦ νεωτέρου καὶ ἀτελοῦς· ἐν μὲν οὖν ταῖς πολιτικαῖς ἀρχαῖς ταῖς πλείσταις μεταβάλλει τὸ ἄρχον καὶ τὸ ἀρχόμενον· ἐξ ἴσου γὰρ εἶναι βούλεται τὴν φύσιν, καὶ διαφέρειν μηθέν· ὅμως δὲ, ὅταν τὸ μὲν ἄρχῃ, τὸ δὲ ἄρχηται, ζητεῖ διαφορὰν εἶναι καὶ σχήμασι, καὶ λόγοις, καὶ τιμαῖς· ὥσπερ καὶ Ἄμασις εἶπε τὸν περὶ τοῦ ποδανιπτῆρος λόγον. Τὸ δ' ἄρρεν ἀεὶ πρὸς τὸ θῆλυ τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον· ἡ δὲ τῶν τέκνων ἀρχὴ, βασιλική. Τὸ γὰρ γεννῆσαν, καὶ κατὰ φιλίαν ἄρχον, καὶ κατὰ πρεσβείαν ἐστὶν· ὅπερ ἐστὶ βασιλικῆς εἶδος ἀρχῆς· διὸ καλῶς Ὅμηρος τὸν Δία προσηγόρευσεν εἰπών,

" Πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε,"

τὸν βασιλέα τούτων ἁπάντων. Φύσει γὰρ τὸν βασιλέα διαφέρειν μὲν δεῖ, τῷ γένει δ' εἶναι τὸν αὐτὸν· ὅπερ ἔπονθε τὸ πρεσβύτερον πρὸς τὸ νεώτερον, καὶ ὁ γεννήσας πρὸς τὸ τέκνον.

Φανερὸν τοίνυν ὅτι πλείων ἡ σπουδὴ τῆς οἰκονομίας περὶ τοὺς ἀνθρώπους, ἢ περὶ τὴν τῶν ἀψύχων κτῆσιν, καὶ περὶ τὴν ἀρετὴν τούτων, ἢ περὶ [τὴν] τῆς κτήσεως, ὃν καλοῦμεν πλοῦτον· καὶ τῶν ἐλευθέρων μᾶλλον ἢ δούλων. Πρῶτον μὲν οὖν περὶ δούλων ἀπορήσειεν ἄν τις, πότερόν ἐστιν ἀρετή τις δούλου παρὰ τὰς ὀργανικὰς καὶ διακονικὰς ἄλλη τιμιωτέρα τούτων, οἷον σωφροσύνη, καὶ ἀνδρία, καὶ δικαιοσύνη, καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων ἕξεων, ἢ οὐκ ἔστιν οὐδεμία παρὰ τὰς σωματικὰς ὑπηρεσίας. Ἔχει γὰρ ἀπορίαν ἀμφοτέρως. Εἴτε γάρ ἐστι, τί

XIII.

7. Amasidis dictum de pelvi, petitum ex Herodoti lib. ii. Homericum autem hemistichium, quod mox citatur, exstat Od. α. ver. 28. et alibi.

20. Inclusus articulus τὴν abest ab edit. I. Z. C.

25. I. et C. ἀνδρία, diphthongus.

διοίσουσι τῶν ἐλευθέρων; εἴτε μή ἐστιν, ὄντων ἀνθρώπων, καὶ λόγου κοινωνούντων, ἄτοπον. Σχεδὸν δὲ ταὐτόν ἐστι τὸ ζητούμενον καὶ περὶ γυναικὸς καὶ παιδὸς, πότερα καὶ τούτων εἰσὶν ἀρεταὶ, καὶ δεῖ τὴν γυναῖκα εἶναι σώφρονα, καὶ ἀνδρείαν, καὶ δικαίαν· καὶ παῖς ἐστιν ἀκόλαστος, 5
D καὶ σώφρων, ἢ οὔ; καὶ καθόλου δὴ ταῦτ' ἔστιν ἐπισκεπτέον περὶ ἀρχομένου φύσει καὶ ἄρχοντος, πότερον ἡ αὐτὴ ἀρετὴ, ἢ ἑτέρα. Εἰ μὲν γὰρ δεῖ ἀμφοτέρους μετέχειν καλοκἀγαθίας, διὰ τί τὸν μὲν ἄρχειν δέοι ἂν, τὸν δὲ ἄρχεσθαι καθάπαξ; οὐδὲ γὰρ τῷ μᾶλλον καὶ ἧττον 10
τον οἷόν τε διαφέρειν· τὸ μὲν γὰρ ἄρχεσθαι καὶ ἄρχειν, εἴδει διαφέρει· τὸ δὲ μᾶλλον καὶ ἧττον, οὐδέν. Εἰ δὲ τὸν μὲν δεῖ, τὸν δὲ μὴ, θαυμαστόν. Εἴτε γὰρ ὁ ἄρχων μὴ ἔσται σώφρων καὶ δίκαιος, πῶς ἄρξει καλῶς; εἴθ' ὁ 21
ἀρχόμενος, πῶς ἀρχθήσεται καλῶς; ἀκόλαστος γὰρ ὢν 15
E καὶ δειλὸς, οὐθὲν ποιήσει τῶν προσηκόντων. Φανερὸν τοίνυν, ὅτι ἀνάγκη μὲν μετέχειν ἀμφοτέρους ἀρετῆς, ταύτης δ' εἶναι διαφορὰς, ὥσπερ καὶ τῶν φύσει ἀρχομένων. Καὶ τοῦτο εὐθὺς ὑφήγηται περὶ τὴν ψυχήν. Ἐν ταύτῃ γάρ ἐστι φύσει, τὸ μὲν ἄρχον, τὸ δὲ ἀρχόμενον· ὧν ἑτέ- 20
ραν φαμὲν εἶναι ἀρετὴν, οἷον τοῦ λόγον ἔχοντος, καὶ τοῦ ἀλόγου. Δῆλον τοίνυν ὅτι τὸν αὐτὸν τρόπον ἔχει καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. Ὥστε φύσει τὰ πλείω ἄρχοντα καὶ ἀρχό-
311 μενα. Ἄλλον γὰρ τρόπον τὸ ἐλεύθερον τοῦ δούλου ἄρχει, καὶ τὸ ἄρρεν τοῦ θήλεος, καὶ ἀνὴρ παιδός· καὶ πᾶσιν 25

2. C. pro ℵ habet ℶ.

5. C. Z. et I. παῖς ἐστι καὶ ἀκόλαστος καὶ σωφρ. duplicata conjunctione. Nobiscum facit et Victorii et Lambini versio, *utrum puer sit intemperans et temperans.*

12. Τὸ ℵ agnoscit præter Victorium etiam Lambini versio, *magis autem et minus, nihil specie differunt.* Alioqui maluerit fortasse aliquis τῷ ℶ, ut v. 10.

ἐνυπάρχει μὲν τὰ μόρια τῆς ψυχῆς, ἀλλ' ἐνυπάρχει διαφερόντως. Ὁ μὲν γὰρ δοῦλος, ὅλως οὐκ ἔχει τὸ βουλευτικόν· τὸ δὲ θῆλυ, ἔχει μέν, ἀλλ' ἄκυρον· ὁ δὲ παῖς, ἔχει μέν, ἀλλ' ἀτελές. Ὁμοίως τοίνυν ἀναγκαῖον ἔχειν καὶ περὶ τὰς ἠθικὰς ἀρετάς· ὑπολητπτέον δεῖν μὲν μετέχειν πάντας, ἀλλ' οὐ τὸν αὐτὸν τρόπον, ἀλλ' ὅσον ἑκάστῳ πρὸς τὸ αὐτοῦ ἔργον. Διὸ τὸν μὲν ἄρχοντα τελέαν ἔχειν δεῖ τὴν ἠθικὴν ἀρετήν· τὸ γὰρ ἔργον ἐστὶν ἁπλῶς B τοῦ ἀρχιτέκτονος· ὁ δὲ λόγος ἀρχιτέκτων· τῶν δ' ἄλλων ἕκαστον, ὅσον ἐπιβάλλει αὐτοῖς. Ὥστε φανερὸν ὅτι ἐστὶν ἠθικὴ ἀρετὴ τῶν εἰρημένων πάντων, καὶ οὐχ ἡ αὐτὴ σωφροσύνη γυναικὸς, καὶ ἀνδρός· οὐδ' ἀνδρία, καὶ δικαιοσύνη, καθάπερ ᾤετο Σωκράτης· ἀλλ' ἡ μὲν ἀρχικὴ ἀνδρία, ἡ δ', ὑπηρετική. Ὁμοίως δ' ἔχει καὶ περὶ τὰς ἄλλας. Δῆλον δὲ τοῦτο καὶ κατὰ μέρος μᾶλλον ἐπισκοποῦσι· καθόλου γὰρ οἱ λέγοντες ἐξαπατῶσιν ἑαυτούς, ὅτι τὸ εὖ ἔχειν τὴν ψυχὴν, ἀρετὴ, ἢ τὸ ὀρθοπραγεῖν, ἤ τι τῶν τοιούτων. Πολὺ γὰρ ἄμεινον λέγουσιν οἱ ἐξαριθμοῦντες τὰς ἀρετὰς, ὥσπερ Γοργίας, τῶν οὕτως ὁριζομέ- C νων· διὸ δεῖ, ὥσπερ ὁ ποιητὴς εἴρηκε περὶ γυναικὸς, οὕτω νομίζειν ἔχειν περὶ πάντων·

" Γυναικὶ κόσμον ἡ σιγὴ φέρει.

22 Ἀλλ' ἀνδρὶ οὐκέτι τοῦτο. Ἐπεὶ δ' ὁ παῖς ἀτελὴς, δῆλον ὅτι τούτου μὲν καὶ ἡ ἀρετὴ οὐκ αὐτοῦ πρὸς αὐτόν ἐστιν, ἀλλὰ πρὸς τὸν τέλειον, καὶ τὸν ἡγούμενον. Ὁμοίως δὲ καὶ δούλου πρὸς δεσπότην. Ἔθεμεν δὲ πρὸς τἀναγκαῖα

21. Pro περὶ pag. præced. v. 22. legitur ἐπί· itidemque alibi. Sequens autem gnome, desumpta est ex Sophoclis Ajace, ver. 293.

24. If. et Z. δηλονότι, conjuncte.

25. Τὸν τέλειον agnoscit etiam Lambini versio; *ad perfectum seu adultum.* Victorius legit τὸ τίλος, *ad finem.*

D χρήσιμον εἶναι τὸν δοῦλον. Ὥστε δῆλον ὅτι καὶ ἀρετῆς δεῖται μικρᾶς, καὶ τοσαύτης ὅπως μήτε δι' ἀκολασίαν, μήτε διὰ δειλίαν ἐλλείψῃ τῶν ἔργων.

Ἀπορήσειε δ' ἄν τις τὸ νῦν εἰρημένον εἰ ἀληθὲς, ἆρα καὶ τοὺς τεχνίτας δεήσει ἔχειν ἀρετήν· πολλάκις γὰρ δι' ἀκολασίαν ἐλλείπουσι τῶν ἔργων· ἢ διαφέρει τούτων πλεῖστον. Ὁ μὲν γὰρ δοῦλος, κοινωνὸς ζωῆς· ὁ δὲ, πορρώτερον, καὶ τοσοῦτον ἐπιβάλλει ἀρετῆς, ὅσον περ καὶ δουλείας. Ὁ γὰρ βάναυσος τεχνίτης, ἀφωρισμένην τινὰ ἔχει δουλείαν· καὶ ὁ μὲν δοῦλος, τῶν φύσει· σκυτοτόμος δ' οὐθεὶς, οὐδὲ τῶν ἄλλων τεχνιτῶν. Φανερὸν τοίνυν ὅτι Ε τῆς τοιαύτης ἀρετῆς αἴτιον εἶναι δεῖ τῷ δούλῳ τὸν δεσπότην, ἀλλ' οὐ τὴν διδασκαλικὴν ἔχοντα τῶν ἔργων δεσποτικήν. Διὸ λέγουσιν οὐ καλῶς οἱ λόγου τοὺς δούλους ἀποστεροῦντες, καὶ φάσκοντες ἐπιτάξει χρῆσθαι μόνον· νουθετητέον γὰρ μᾶλλον τοὺς δούλους ἢ τοὺς παῖδας. Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων διωρίσθω τοῦτον τὸν τρόπον. Περὶ δὲ γυναικὸς καὶ ἀνδρὸς, καὶ τέκνων καὶ πατρὸς, τῆς τε περὶ ἕκαστον αὐτῶν ἀρετῆς, καὶ τῆς πρὸς σφᾶς αὐτοὺς ὁμιλίας, τί τὸ καλῶς, καὶ μὴ καλῶς ἐστι, καὶ πῶς δεῖ τὸ μὲν εὖ διώκειν, τὸ δὲ κακῶς φεύγειν, ἐν τοῖς περὶ τὰς 312 πολιτείας ἀναγκαῖον ἐπελθεῖν. Ἐπεὶ γὰρ οἰκία μὲν

6. Τούτων agnoſcit eadem Lambini verſio: *an plurimum inter hos intereſt:* Victorius legit τοῦτο, *plurimum hoc intereſt:* quæ ſcriptura exſtat etiam in Iſ. et C. ed.

17. I. C. Z. τὸν τρόπον τοῦτον· et mox, περὶ δ' ἀνδρὸς καὶ γυν.

22. Z. διελθεῖν pro ἐπελθεῖν. Ibidem Victor. legit ἐπεὶ γάρ· Aldus omiſſa γὰρ, ſententiam ſuſpendit: et rectius quidem: inquit Z. Idem Z. pag. ſeq. v. 2. legit ἀναγκαῖον δὲ, *neceſſarium quinetiam.* Niſi enim legamus καὶ ἀναγκαῖον, vel ἀναγκαῖον δὲ, ait ſuſpenſam eſſe ſententiam, et a præcedentibus pendere; adeoque duo argumenta ſub unam velut Myconon congeri: quæ tamen a ſe invicem ſeparanda eſſe, ipſam docere methodon.

πᾶσα μέρος πόλεως, ταῦτα δ' οἰκίας· τὴν δὲ τοῦ μέρους πρὸς τὴν τοῦ ὅλου δεῖ βλέπειν ἀρετήν, ἀναγκαῖον πρὸς τὴν πολιτείαν βλέποντας, παιδεύειν καὶ τοὺς παῖδας καὶ τὰς γυναῖκας· εἴπερ τι διαφέρει πρὸς τὸ τὴν πόλιν εἶναι σπουδαίαν, καὶ τοὺς παῖδας εἶναι σπουδαίους, καὶ τὰς γυναῖκας σπουδαίας· ἀναγκαῖον δὲ διαφέρειν. Αἱ μὲν 23 γὰρ γυναῖκες, ἥμισυ μέρος τῶν ἐλευθέρων· ἐκ δὲ τῶν παίδων οἱ κοινωνοὶ γίνονται τῆς πολιτείας. Ὥστ', ἐπεὶ περὶ μὲν τούτων διώρισται, περὶ δὲ τῶν λοιπῶν ἐν ἄλλοις λεκτέον, ἀφέντες ὡς τέλος ἔχοντας τοὺς νῦν λόγους, ἄλ- Β λην ἀρχὴν ποιησάμενοι, λέγωμεν· καὶ πρῶτον ἐπισκεψώμεθα περὶ τῶν ἀποφηναμένων περὶ τῆς πολιτείας τῆς ἀρίστης.

3. C. Βλέποντα, singulariter.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΤΟ Β.

ΚΕΦ. Α.

ΕΠΕΙ δὲ προαιρούμεθα θεωρῆσαι περὶ τῆς κοινωνίας τῆς πολιτικῆς, ἢ κρατίστη πασῶν τοῖς δυναμένοις ζῆν ὅτι μάλιστα κατ' εὐχὴν, δεῖ καὶ τὰς ἄλλας ἐπισκέψασθαι πολιτείας, αἵς τε χρῶνταί τινες τῶν πόλεων τῶν εὐνομεῖσθαι λεγομένων· κἂν εἴ τινες ἕτεραι τυγχάνωσιν ὑπὸ τινῶν εἰρημέναι, καὶ δοκοῦσαι καλῶς ἔχειν, ἵνα τό τ' ὀρθῶς ἔχον ὀφθῇ, καὶ τὸ χρήσιμον· ἔτι δὲ τὸ ζητεῖν τι παρ' αὐτὰς ἕτερον, μὴ δοκῇ πάντως εἶναι σοφίζεσθαι βουλομένων, ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ καλῶς ἔχειν ταύτας τὰς νῦν ὑπαρχούσας, διὰ τοῦτο ταύτην δοκῶμεν ἐπιβαλέσθαι τὴν μέθοδον. Ἀρχὴν δὲ πρῶτον ποιητέον, ἥπερ πέφυκεν ἀρχὴ ταύτης τῆς σκέψεως. Ἀνάγκη γὰρ ἤτοι πάντας πάντων κοινωνεῖν τοὺς πολίτας, ἢ μηδενός· ἢ τινῶν μὲν, τινῶν δὲ μή. Τὸ μὲν οὖν μηδενὸς κοινωνεῖν, φανερὸν ὡς ἀδύνατον· ἡ γὰρ πολιτεία κοινωνία τίς ἐστι. Καὶ πρῶτον ἀνάγκη τοῦ τόπου κοινωνεῖν. Ὁ μὲν γὰρ τόπος, ἰσότης

7. If. margo, ἔτι δ' ἵνα τὸ ζητεῖν τ.

16. Vict. et Lamb. contra vulg. ed. consensum legunt, ὁ μὲν γὰρ τόπος εἷς ὁ τῆς μιᾶς πόλεως. Nam ut Vict. vertit, *locus enim unus est unius civitatis:* ita etiam Lambinus, *locus enim u-*

Ε μιᾶς πόλεως· οἱ δὲ πολῖται, κοινωνοὶ τῆς μιᾶς πόλεως. Ἀλλὰ πότερον ὅσων ἐνδέχεται κοινωνῆσαι, πάντων βέλτιον κοινωνεῖν τὴν μέλλουσαν οἰκήσεσθαι πόλιν καλῶς; ἢ 24
τινῶν μέν, τινῶν δ' οὔ βέλτιον; ἐνδέχεται γὰρ καὶ τέκνων, καὶ γυναικῶν, καὶ κτημάτων κοινωνεῖν τοὺς πολίτας ἀλλήλοις, ὥσπερ ἐν τῇ πολιτείᾳ τοῦ Πλάτωνος. Ἐκεῖ γὰρ ὁ Σωκράτης φησὶ δεῖν κοινὰ τὰ τέκνα καὶ τὰς γυ-
313 ναῖκας εἶναι, καὶ τὰς κτήσεις. Τοῦτο δὴ πότερον ὡς νῦν οὕτω βέλτιον ἔχειν, ἢ κατὰ τὸν ἐν τῇ πολιτείᾳ γεγραμμένον νόμον;

II. Ἔχει δὲ δυσχερείας ἄλλας τε πολλὰς τὸ πάντων εἶναι τὰς γυναῖκας κοινάς, καὶ δι' ἣν αἰτίαν φησὶ δεῖν νενομοθετῆσθαι τὸν τρόπον τοῦτον ὁ Σωκράτης, οὐ φαίνε-
Β ται συμβαῖνον ἐκ τῶν λόγων· ἔτι δὲ πρὸς τὸ τέλος ὃ φησι τῇ πόλει δεῖν ὑπάρχειν, ὡς μὲν εἴρηται νῦν, ἀδύνατον· πῶς δὲ δεῖ διελεῖν, οὐδὲν διώρισται· λέγω δὲ τὸ μίαν εἶναι τὴν πόλιν πᾶσαν, ὡς ἄριστον [ὂν] ἔτι μάλιστα. Λαμβάνει γὰρ ταύτην ὑπόθεσιν ὁ Σωκράτης. Καί τοι φανερόν ἐστιν, ὡς προϊοῦσα καὶ γινομένη μία μᾶλλον, οὐδὲ πόλις ἔσται· πλῆθος γάρ τι τὴν φύσιν
ἐστὶν ἡ πόλις· γινομένη τε μία μᾶλλον, οἰκία μὲν ἐκ πόλεως, ἄνθρωπος δ' ἐξ οἰκίας ἔσται· μᾶλλον γὰρ μίαν τὴν οἰκίαν τῆς πόλεως φαίημεν ἄν, καὶ τὸν ἕνα τῆς οἰκίας. Ὥστ' εἰ καὶ δυνατός τις εἴη τοῦτο δρᾶν, οὐ ποιητέον·
C ἀναιρήσει γὰρ τὴν πόλιν. Οὐ μόνον δ' ἐκ πλειόνων ἀνθρώπων ἐστὶν ἡ πόλις, ἀλλὰ καὶ ἐξ εἴδει διαφερόντων. Οὐ γὰρ γίνεται πόλις ἐξ ὁμοίων· ἕτερον γὰρ συμμαχία καὶ πόλις. Τὸ μὲν γὰρ τῷ ποσῷ χρήσιμον, κἂν ᾖ τὸ

nius civitatis unus eſt. Similiter etiam Muretus in ſuo codice emendarat.

16. Conjunctionem δὲ poſt λέγω non habet C. ed. Sic ſeq. v. incluſum ὂν abeſt ab If. C. et Z. ed.

αὐτὸ τῷ εἴδει· βοηθείας γὰρ χάριν ἡ συμμαχία πέφυκεν, ὥσπερ ἂν εἰ σταθμὸς πλεῖον ἑλκύσῃ. Διοίσει δὲ τῷ τοιούτῳ καὶ πόλις ἔθνους, ὅταν μὴ κατὰ κώμας ὦσι κεχωρισμένοι τὸ πλῆθος, ἀλλ' οἷον Ἀρκάδες. Ἐξ ὧν δὲ δεῖ ἐν γενέσθαι, εἴδει διαφέρει· διόπερ τὸ ἴσον τὸ ἀντιπεπονθὸς σώζει τὰς πόλεις, ὥσπερ ἐν τοῖς ἠθικοῖς εἴρηται πρότερον· ἐπεὶ καὶ ἐν τοῖς ἐλευθέροις καὶ ἴσοις ἀνάγκη τοῦτ' εἶναι· ἅμα γὰρ οὐχ οἷόν τε πάντας ἄρχειν, D ἀλλ' ἢ κατ' ἐνιαυτὸν, ἢ κατά τινα ἄλλην τάξιν, ἢ χρόνον. Καὶ συμβαίνει δὴ τὸν τρόπον τοῦτον, ὥστε πάντας ἄρχειν, ὥσπερ ἂν εἰ μετέβαλλον οἱ σκυτεῖς, καὶ οἱ τέκτονες, καὶ μὴ οἱ αὐτοὶ ἀεὶ σκυτοτόμοι καὶ τέκτονες ἦσαν. Ἐπεὶ δὲ βέλτιον οὕτως ἔχειν καὶ τὰ περὶ τὴν κοινωνίαν τὴν πολιτικὴν, δῆλον ὡς τοὺς αὐτοὺς ἀεὶ βέλτιον ἄρχειν, εἰ δυνατόν· ἐν οἷς δὲ μὴ δυνατὸν, διὰ τὸ τὴν φύσιν ἴσους εἶναι πάντας· ἅμα δὲ καὶ δίκαιον, εἴτ' ἀγαθὸν, εἴτε φαῦλον τὸ ἄρχειν, πάντας αὐτῷ μετέχειν· ἐν τούτοις δὲ μιμεῖσθαι τὸ ἐν μέρει τοὺς ἴσους εἴκειν ὁμοίως τοῖς ἐξ ἀρχῆς. Οἱ μὲν γὰρ E ἄρχουσιν, οἱ δ' ἄρχονται παρὰ μέρος, ὥσπερ ἂν ἄλλοι γενόμενοι. Τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον [τῶν] ἀρχόντων ἕτεροι ἑτέρας ἄρχουσιν ἀρχάς. Φανερὸν τοίνυν ἐκ τούτων, ὡς οὔτε πέφυκε μίαν οὕτως εἶναι τὴν πόλιν, ὥσπερ λέγουσί τινες, καὶ τὸ λεχθὲν ὡς μέγιστον ἀγαθὸν ἐν ταῖς πόλεσιν, ὅτι τὰς πόλεις ἀναιρεῖ. Καί τοι τό γε ἑκάστου ἀγαθὸν σώζει ἕκαστον. Ἔστι δὲ καὶ κατ' ἄλλον τρόπον φανερὸν, ὅτι τὸ λίαν ἑνοῦν ζητεῖν τὴν πόλιν, οὐκ ἔστιν ἄμεινον. Οἰκία μὲν 314

2. Ἑλκύσῃ hab. eædem editiones: cum verius esse videatur ἑλκύσει, eadem structura qua v. 11. vel ἑλκύσαι.

19. Π. et C. ἄρχονται κατὰ μέρος.

20. Inclusus articulus τῶν abest ab I. C. Z. nec agnoscit eum Victorii versio; *eodem jam modo imperantibus.* Lambinus nobiscum; *eorum qui reip. præsunt.*

γὰρ αὐταρκέστερον ἑνὸς, πόλις δ' οἰκίας· καὶ βούλεταί γ' ἤδη τότε εἶναι πόλις, ὅταν αὐτάρκη συμβαίνῃ τὴν κοινωνίαν εἶναι τοῦ πλήθους. Εἴπερ οὖν αἱρετώτερον τὸ αὐταρκέστερον, καὶ τὸ ἧττον ἓν τοῦ μᾶλλον αἱρετώτερον.

III. ΚΕΦ. Β.

Β ΑΛΛΑ μὴν οὐδ' εἰ τοῦτο ἄριστόν ἐστι τὸ μίαν ὅτι μάλιστ' εἶναι τὴν κοινωνίαν, οὐδὲ τοῦτ' ἀποδείκνυσθαι φαίνεται κατὰ τὸν λόγον, ἐὰν πάντες ἅμα λέγωσι τὸ ἐμὸν καὶ τὸ μὴ ἐμόν. Τοῦτο γὰρ οἴεται ὁ Σωκράτης σημεῖον εἶναι τοῦ τὴν πόλιν τελέως εἶναι μίαν. Τὸ γὰρ Πάντες, διττόν. Εἰ μὲν οὖν ὡς ἕκαστος, τάχ' ἂν εἴη μᾶλλον, ὃ βούλεται ποιεῖν ὁ Σωκράτης· ἕκαστος γὰρ υἱὸν ἑαυτοῦ φήσει τὸν αὐτὸν, καὶ γυναῖκα δὴ τὴν αὐτὴν, καὶ περὶ τῆς οὐσίας, καὶ περὶ ἑκάστου δὴ τῶν συμβαινόντων ὡσαύτως. Νῦν δ' οὐχ οὕτω φήσουσιν οἱ κοιναῖς χρώμενοι ταῖς γυναιξὶ, καὶ τοῖς τέκνοις· ἀλλὰ πάντες μὲν, οὐχ ὡς ἕκαστος δ' αὐτῶν· ὁμοίως δὲ καὶ τὴν οὐσίαν πάντες μὲν,
C οὐχ ὡς ἕκαστος δ' αὐτῶν. Ὅτι μὲν τοίνυν παραλογισμός τίς ἐστι τὸ λέγειν πάντας, φανερόν. Τὸ γὰρ Πάντες καὶ Ἀμφότερα, καὶ περιττὰ καὶ ἄρτια διὰ τὸ διττὸν, καὶ ἐν 26
τοῖς λόγοις ἐριστικοὺς ποιεῖ συλλογισμούς· διὸ ἐστὶ τὸ πάντας τὸ αὐτὸ λέγειν, ὡδὶ μὲν καλὸν, ἀλλ' οὐ δυνατόν· ὡδὶ δ' οὐδὲν ὁμονοητικόν. Πρὸς δὲ τούτοις, ἑτέραν ἔχει βλάβην τὸ λεγόμενον. Ἥκιστα γὰρ ἐπιμελείας τυγ-

17. Eædem edit. ante ὅτι μὲν τοίνυν, hoc præterea membrum habent: ὁμοίως δὲ καὶ τὴν οὐσίαν, πάντες μὲν, οὐχ ὡς ἕκαστος δ' αὐτῶν. Sed in diſtinctione diſcrepant: nam C. et Z. ante negativam οὐχ diſtinguunt: at Iſ. poſt. Cum priori diſtinctione conſentit præter Victorii verſionem, Lambini quoque verſio: *itemque rem familiarem omnes quidem ſuam eſſe dicent; ſed non unuſquiſque eorum ſingulatim.* [Membrum, de quo ſupra agitur, reponendum curavimus, Sylburgio id ad finem libri *in emendandis* monente.]

χάνει τὸ πλείστων κοινόν· τῶν γὰρ ἰδίων μάλιστα φροντίζουσι, τῶν δὲ κοινῶν ἧττον, ἢ ὅσον ἑκάστῳ ἐπιβάλλει. Πρὸς γὰρ τοῖς ἄλλοις ὡς ἑτέρου φροντίζοντος, ὀλιγωροῦσι μᾶλλον, ὥσπερ ἐν ταῖς οἰκετικαῖς διακονίαις οἱ πολλοὶ D θεράποντες ἐνίοτε χεῖρον ὑπηρετοῦσι τῶν ἐλαττόνων· γίνονται δ' ἑκάστῳ χίλιοι τῶν πολιτῶν υἱοὶ, καὶ οὗτοι οὐχ ὡς ἑκάστου, ἀλλὰ τοῦ τυχόντος ὁ τυχὼν ὁμοίως ἐστὶν υἱός· ὥστε πάντες ὁμοίως ὀλιγωρήσουσιν. Ἔτι οὕτως ἕκαστος ἐμὸς λέγει τὸν εὖ πράττοντα τῶν πολιτῶν, ἢ κακῶς, ὁπόστος τυγχάνει τὸν ἀριθμὸν ὢν, οἷον ἐμὸς, ἢ τοῦ δεῖνος, τοῦτον τὸν τρόπον λέγων καθ' ἕκαστον τῶν χιλίων, ἢ ὅσων ἡ πόλις ἐστὶ, καὶ τοῦτο διστάζων. Ἄδηλον γὰρ ᾧ συνέβη γενέσθαι τέκνον, καὶ σωθῆναι γενόμενον. Καί τοι πότε- Ε ρον οὕτω κρεῖττον τὸ ἐμὸν λέγειν ἕκαστον, τὸ αὐτὸ μὲν προσαγορεύοντας δισχιλίων, ἢ μυρίων, ἢ μᾶλλον ὡς νῦν ἐν ταῖς πόλεσι τὸ ἐμὸν λέγουσιν; ὁ μὲν γὰρ υἱὸν αὐτοῦ, ὁ δὲ ἀδελφὸν αὐτοῦ προσαγορεύει τὸν αὐτὸν, ὁ δὲ ἀνεψιὸν, ἢ κατ' ἄλλην τινὰ συγγένειαν, ἢ πρὸς αἵματος, ἢ κατ' οἰκειότητα καὶ κηδείαν αὐτοῦ πρῶτον, ἢ τῶν αὐτοῦ· πρὸς δὲ τούτοις, ἕτερον φράτορα, ἢ φυλέτην· κρεῖττον γὰρ ἴδιον ἀνεψιὸν εἶναι, ἢ τὸν τρόπον τοῦτον υἱόν. Οὐ μὴν ἀλλ' οὐδὲ διαφυγεῖν δυνατὸν, τὸ μὴ τινὰς ὑπολαμβάνειν ἑαυτῶν ἀδελφούς τε, καὶ παῖδας, καὶ πατέρας, καὶ μητέρας· κατὰ γὰρ τὰς ὁμοιότητας αἱ γίνονται τοῖς τέκνοις πρὸς 315 τοὺς γεννήσαντας, ἀναγκαῖον λαμβάνειν περὶ ἀλλήλων τὰς πίστεις· ὅπερ φασὶ καὶ συμβαίνειν τινὲς τῶν τὰς τῆς γῆς περιόδους πραγματευομένων· εἶναι γάρ τισι τῶν ἄνω Λιβύων κοινὰς τὰς γυναῖκας· τὰ μέντοι γενόμενα τέκνα

10. Z. Oxytonos habet ὁποστός· et sequens participium ὤν, abest ab If. et C. minus belle.

15. If. et C. copulative, δισχιλίων καὶ μυρίων.

διαιρεῖσθαι κατὰ τὰς ὁμοιότητας. Εἰσὶ δέ τινες καὶ 27
γυναῖκες καὶ τῶν ἄλλων ζώων, οἷον ἵπποι καὶ βόες, αἱ
σφόδρα πεφύκασιν ὁμοια ἀποδιδόναι τὰ τέκνα τοῖς γο-
νεῦσιν, ὥσπερ ἡ ἐν Φαρσάλῳ κληθεῖσα Δικαία ἵππος.

IV. B Ἔτι δὲ καὶ τὰς τοιαύτας δυσχερείας οὐ ῥᾴδιον εὐλαβη- 5
θῆναι τοῖς ταύτην κατασκευάζουσι τὴν κοινωνίαν, οἷον αἰ-
κίας, καὶ φόνους, τοὺς μὲν ἀκουσίους, τοὺς δὲ ἑκουσίους,
καὶ μάχας, καὶ λοιδορίας· ὧν οὐδὲν ὅσιόν ἐστι γίνεσθαι
πρὸς πατέρας καὶ μητέρας, καὶ τοὺς μὴ πόρρω τῆς συγ-
γενείας ὄντας, ὥσπερ πρὸς τοὺς ἄπωθεν· ἀλλὰ καὶ 10
πλεῖον συμβαίνειν ἀναγκαῖον ἀγνοούντων, ἢ γνωριζόντων·
καὶ γενομένων, τῶν μὲν γνωριζόντων ἐνδέχεται τὰς νομι-
C ζομένας γίνεσθαι λύσεις, τῶν δὲ, μηδεμίαν. Ἄτοπον δὲ
καὶ τὸ κοινοὺς ποιήσαντα τοὺς υἱοὺς, τὸ συνεῖναι μόνον
ἀφελεῖν τῶν ἐρώντων, τὸ δ' ἐρᾶν μὴ κωλῦσαι, μηδὲ τὰς 15
χρήσεις τὰς ἄλλας, ἃς πατρὶ πρὸς υἱὸν εἶναι πάντων
ἐστὶν ἀπρεπέστατον, καὶ ἀδελφῷ πρὸς ἀδελφόν· ἐπεὶ
καὶ τὸ ἐρᾶν μόνον. Ἄτοπον δὲ καὶ τὸ τὴν συνουσίαν ἀφε-
λεῖν, δι' ἄλλην μὲν αἰτίαν μηδεμίαν, ὡς λίαν δὲ ἰσχυρᾶς
τῆς ἡδονῆς γινομένης· ὅτι δὲ ὁ μὲν πατὴρ, ἢ υἱὸς, οἱ δ' 20
ἀδελφοὶ ἀλλήλων, μηδὲν οἴεσθαι διαφέρειν. Ἔοικε δὲ
μᾶλλον τοῖς γεωργοῖς εἶναι χρήσιμον τὸ κοινὰς εἶναι τὰς
γυναῖκας, καὶ τοὺς παῖδας, ἢ τοῖς φύλαξιν. Ἧττον γὰρ
ἔσται φιλία, κοινῶν ὄντων τῶν τέκνων, καὶ τῶν γυναικῶν.
D Δεῖ δὲ τοιούτους εἶναι τοὺς ἀρχομένους πρὸς τὸ πειθαρ- 25
χεῖν, καὶ μὴ νεωτεριζειν. Ὅλως δὲ συμβαίνειν ἀνάγκη
τοὐναντίον διὰ τὸν τοιοῦτον νόμον, ὧν προσήκει τοὺς ὀρθῶς
κειμένους νόμους αἰτίους γίνεσθαι, καὶ δι' ἣν αἰτίαν ὁ
Σωκράτης οὕτως οἴεται δεῖν τάττειν τὰ περὶ τὰ τέκνα καὶ

10. Ff. et C. ἄποθεν per o scribunt.

"τὸ γὰρ οἰκεῖον πιέζει
εὐθὺς δ' ἀπήμων καρδία
κᾶδος ἀμφ' ἀλλότριον." Pindar

τὰς γυναῖκας. Φιλίαν τε γὰρ οἰόμεθα μέγιστον εἶναι τῶν ἀγαθῶν ταῖς πόλεσιν· οὕτω γὰρ ἂν ἥκιστα στασιάζοιεν. Καὶ τὸ μίαν εἶναι τὴν πόλιν ἐπαινεῖ μάλισθ' ὁ Σωκράτης· ὃ καὶ δοκεῖ, κἀκεῖνος εἶναί φησι, τῆς φιλίας
28 ἔργον· καθάπερ ἐν τοῖς ἐρωτικοῖς λόγοις ἴσμεν λέγοντα
6 τὸν Ἀριστοφάνην, ὡς τῶν ἐρώντων διὰ τὸ σφόδρα φιλεῖν Ε
ἐπιθυμούντων συμφῦναι, καὶ γενέσθαι ἐκ δύο ὄντων ἀμφοτέρους ἕνα. Ἐνταῦθα μὲν οὖν ἀνάγκη ἀμφοτέρους ἐφθάρθαι, ἢ τὸν ἕνα· ἐν δὲ τῇ πόλει τὴν φιλίαν ἀναγκαῖον ὑδαρῆ
10 γίνεσθαι διὰ τὴν κοινωνίαν τὴν τοιαύτην, καὶ ἥκιστα λέγειν τὸν ἐμὸν ἢ υἱὸν πατέρα, ἢ πατέρα υἱόν. Ὥσπερ γὰρ μικρὸν γλυκὺ εἰς πολὺ ὕδωρ μιχθὲν, ἀναίσθητον ποιεῖ τὴν κρᾶσιν, οὕτω συμβαίνει καὶ τὴν οἰκειότητα τὴν πρὸς ἀλλήλους τὴν ἀπὸ τῶν ὀνομάτων τούτων, διαφροντίζειν,
15 ἥκιστα ἀναγκαῖον ὂν, ἐν τῇ πολιτείᾳ τῇ τοιαύτῃ, ἢ πατέρα 316
ὡς υἱῶν, ἢ υἱὸν ὡς πατρὸς, ἢ ὡς ἀδελφοὺς ἀλλήλων. Δύο γάρ ἐστιν ἃ μάλιστα ποιεῖ κήδεσθαι τοὺς ἀνθρώπους καὶ φιλεῖν, τό τε ἴδιον, καὶ τὸ ἀγαπητόν· ὧν οὐδέτερον οἷόν τε ὑπάρχειν τοῖς οὕτω πολιτευομένοις. Ἀλλὰ
20 μὴν καὶ περὶ τοῦ μεταφέρειν τὰ γινόμενα τέκνα, τὰ μὲν ἐκ τῶν γεωργῶν καὶ τεχνιτῶν εἰς τοὺς φύλακας, τὰ δ'

2. Eædem στασιάζοιμεν, prima perſona.

6. Ariſtophanica hæc diſputatio de amoribus, eſt apud Platonem in Sympoſio.

14. Διαφροντίζειν ἥκιστα ἀναγκαῖον ὄν, Camerarius 79. interpretando conjungit: hoc videlicet ſenſu; quod in civitate ad iſtum modum conſtituta, minime neceſſe ſit diſtribui aut portendi curam atque reſpectum aut patris ad filios, aut filii ad patrem, aut ad fratres mutuo. Sed addit, ſuſpicari aliquem poſſe, quod librarius unum verbum mutilatum cum altero conjunxerit: et ſcripturam integram hujuſmodi quamdam fuiſſe; τὴν οἰκειότητα τὴν πρὸς ἀλλήλους τὴν ἀπὸ τῶν ὀνομάτων τούτων, διαφορηθῆναι, id eſt diffluere et diffipari, φροντίζειν ἥκιστα ἀναγκ. ὄν. Aliter enim orationem ἐλλειπτικὴν fore.

21. I. C. Z. τεχνητῶν per η ſcribunt.

ἐκ τούτων εἰς ἐκείνους, πολλὴν ἔχει ταραχὴν, τίνα ἔσται τρόπον· καὶ γινώσκειν ἀναγκαῖον τοὺς διδόντας καὶ μεταφέροντας τίσι τίνας διδόασιν. Ἔτι δὲ καὶ τὰ πάλαι λεχθέντα μᾶλλον ἐπὶ τούτων ἀναγκαῖον συμβαίνειν, οἷον
B αἰκίας, ἔρωτας, φόνους. Οὐ γὰρ ἔτι ὡροσαγορεύουσιν 5 ἀδελφοὺς, καὶ τέκνα, καὶ πατέρας, καὶ μητέρας, οἵ τε εἰς τοὺς ἄλλους πολίτας δοθέντες, τοὺς φύλακας, καὶ πάλιν οἱ παρὰ τοῖς φύλαξιν εἰς τοὺς ἄλλους πολίτας· ὥστ' εὐλαβεῖσθαι τῶν τοιούτων τι πράττειν διὰ τὴν συγγένειαν. Περὶ μὲν οὖν τῆς περὶ τὰ τέκνα καὶ τὰς γυναῖ- 10 κας κοινωνίας διωρίσθω τὸν τρόπον τοῦτον.

V. ΚΕΦ. Γ.

C ΕΧΟΜΕΝΟΝ δὲ τούτων ἐστὶν ἐπισκέψασθαι περὶ τῆς κτήσεως, τίνα τρόπον δεῖ κατασκευάζεσθαι τοῖς μέλλουσι πολιτεύεσθαι τὴν ἀρίστην πολιτείαν, πότερον κοινὴν, ἢ μὴ κοινὴν εἶναι τὴν κτῆσιν. Τοῦτο δ' ἄν τις καὶ χωρὶς σκέψαιτο ἀπὸ τῶν περὶ τὰ τέκνα καὶ τὰς γυναῖκας 15 νενομοθετημένων· λέγω δὲ τὰ περὶ τὴν κτῆσιν, πότερον κἂν ἦ ἐκεῖνα χωρὶς, καθ' ὃν νῦν τρόπον ἔχει πᾶσι, τάς τε 29 κτήσεις κοινὰς εἶναι βέλτιον, καὶ τὰς χρήσεις· οἷον τὰ μὲν γήπεδα χωρὶς, τοὺς δὲ καρποὺς εἰς τὸ κοινὸν φέροντας ἀναλίσκειν· ὅπερ ἔνια ποιεῖ τῶν ἐθνῶν· ἢ τοὐναντίον, 20 τὴν μὲν γῆν κοινὴν εἶναι καὶ γεωργεῖν κοινῇ, τοὺς δὲ καρποὺς διαιρεῖσθαι πρὸς τὰς ἰδίας χρήσεις· λέγονται δέ
D τινες καὶ τοῦτον τὸν τρόπον κοινωνεῖν τῶν βαρβάρων· ἢ καὶ τὰ γήπεδα, καὶ τοὺς καρποὺς κοινούς. Ἑτέρων μὲν οὖν ὄντων τῶν γεωργούντων, ἄλλος ἂν εἴη τρόπος καὶ ῥᾴων·

7. Commation iſtud, τοὺς φύλακας, I. et C. in præcedentib. ponunt poſt καὶ μητέρας.

4 grades of community of goods:

1. κτῆσις private & χρῆσις common.
2. χρῆσις private & κτῆσις common.
3. both common.
4. neither common [illegible]

αὐτῶν δ' αὐτοῖς διαπονούντων τὰ περὶ τὰς κτήσεις, πλείους ἂν παρέχοι δυσκολίας. Καὶ γὰρ ἐν ταῖς ἀπολαύσεσι, καὶ ἐν τοῖς ἔργοις μὴ γινομένων ἴσων, ἀλλ' ἀνίσων, ἀναγκαῖον ἐγκλήματα γίνεσθαι πρὸς τοὺς ἀπολαύοντας μὲν ἢ λαμβάνοντας πολλὰ, ὀλίγα δὲ πονοῦντας, τοῖς ἐλάττω μὲν λαμβάνουσι, πλείω δὲ πονοῦσιν. Ὅλως δὲ τὸ συζῆν καὶ κοινωνεῖν τῶν ἀνθρωπίκων πάντων χαλεπὸν, καὶ μάλιστα τῶν τοιούτων· δηλοῦσι δ' αἱ τῶν συναποδημῶν κοινωνίαι· σχεδὸν γὰρ οἱ πλεῖστοι διαφερόμενοι, ἐκ τῶν ἐν ποσὶ, καὶ ἐκ μικρῶν προσκρούοντες ἀλλήλοις. Ἔτι δὲ τῶν θεραπόντων τούτοις μάλιστα προσκρούομεν, οἷς πλεῖστα προσχρώμεθα πρὸς τὰς διακονίας τὰς ἐγχυκλίους. Τὸ μὲν οὖν κοινὰς εἶναι τὰς κτήσεις, ταύτας τε καὶ ἄλλας τοιαύτας ἔχει δυσχερείας. Ὃν δὲ νῦν τρόπον ἔχει, καὶ ἐπικοσμηθὲν ἤθεσι καὶ τάξει νόμων ὀρθῶν, οὐ μικρὸν ἂν διενέγκαι· ἔξει γὰρ τὸ ἐξ ἀμφοτέρων ἀγαθόν. Λέγω δὲ τὸ ἐξ ἀμφοτέρων, τὸ ἐκ τοῦ κοινὰς εἶναι τὰς κτήσεις, καὶ τὸ ἐκ τοῦ ἰδίας. Δεῖ γάρ πως μὲν εἶναι κοινὰς, ὅλως δ' ἰδίας. Αἱ μὲν γὰρ ἐπιμέλειαι διηρημέναι, τὰ ἐγκλήματα πρὸς ἀλλήλους οὐ ποιήσουσι· μᾶλλον δ' ἐπιδώσουσιν, ὡς πρὸς ἴδιον ἑκάστου προσεδρεύοντος· δι' ἀρετὴν δ' ἔσται, πρὸς τὸ χρῆσθαι κατὰ τὴν παροιμίαν, Κοινὰ τὰ φίλων. Ἔστι δὲ καὶ νῦν τὸν τρόπον τοῦτον ἐν ἐνίαις πόλεσιν οὕτως ὑπογεγραμμένον, ὡς οὐκ ὂν ἀδύνατον, καὶ μάλιστα ἐν ταῖς καλῶς οἰκουμέναις, τὰ μέν ἐστι, τὰ δὲ γένοιτ' ἄν. Ἰδίαν γὰρ ἕκαστος τὴν κτῆσιν ἔχων, τὰ μὲν χρήσιμα ποιεῖ τοῖς φίλοις, τοῖς δὲ χρῆται ὡς κοινοῖς, οἷον καὶ ἐν Λακεδαίμονι,

3. Comma iſtud, ἀλλ' ἀνίσων, abeſt ab I. et C. ed.

22. Πρὸς ante τὸ χρῆσθαι abeſt ab eadem ed. C.

28. I. et C. χρῆται κοινοῖς, fine adverbio ὡς.

τοῖς τε δούλοις χρῶνται τοῖς ἀλλήλων, ὡς εἰπεῖν, ἰδίοις· ἔτι δ' ἵπποις καὶ κυσὶ, καὶν δεηθῶσιν ἐφοδίων ἐν τοῖς ἀγροῖς κατὰ τὴν χώραν. Φανερὸν τοίνυν ὅτι βέλτιον, εἶναι μὲν ἰδίας τὰς κτήσεις, τῇ δὲ χρήσει ποιεῖν κοινάς. Ὅπως δὲ γίνωνται τοιοῦτοι, τοῦ νομοθέτου τοῦτ' ἔργον ἴδιόν ἐστιν. Ἔτι δὲ καὶ πρὸς ἡδονὴν ἀμύθητον, ὅσον διαφέρει τὸ νομίζειν ἴδιόν τι. Μὴ γὰρ οὐ μάτην τὴν πρὸς αὑτὸν αὐτὸς ἔχει φιλίαν ἕκαστος, ἀλλ' ἔστι τοῦτο φυσικόν· τὸ δὲ φίλαυτον εἶναι, ψέγεται δικαίως. Οὐκ ἔστι δὲ τοῦτο τὸ φιλεῖν ἑαυτὸν, ἀλλὰ τὸ μᾶλλον ἢ δεῖ φιλεῖν· καθάπερ καὶ τὸν φιλοχρήματον· ἐπεὶ φιλοῦσί γε πάντες, ὡς εἰπεῖν, ἕκαστον τῶν τοιούτων. Ἀλλὰ μὴν καὶ τὸ χαρίσασθαι καὶ βοηθῆσαι φίλοις, ἢ ξένοις, ἢ ἑταίροις, ἥδιστον· ὃ γίνεται τῆς κτήσεως ἰδίας οὔσης. Ταῦτά τε δὴ οὐ συμβαίνει τοῖς λίαν ἓν ποιοῦσι τὴν πόλιν· καὶ πρὸς τούτοις ἀναιροῦσιν ἔργα δυοῖν ἀρεταῖν φανερῶς, σωφροσύνης μὲν, τὸ περὶ τὰς γυναῖκας· ἔργον γὰρ καλὸν, ἀλλοτρίας οὔσης ἀπέχεσθαι διὰ σωφροσύνην· ἐλευθεριότητος δὲ, τὸ περὶ τὰς κτήσεις. Οὔτε γὰρ ἔσται φανερὸς ἐλευθέριος ὢν, οὔτε πράξει πρᾶξιν ἐλευθέριον οὐδεμίαν· ἐν γὰρ τῇ χρήσει τῶν κτημάτων τὸ τῆς ἐλευθεριότητος ἔργον ἐστίν· εὐπρόσωπος μὲν οὖν ἡ τοιαύτη νομοθεσία καὶ φιλάνθρωπος ἂν εἶναι δόξειεν· ὁ γὰρ ἀκροώμενος, ἄσμενος ἀποδέχεται, νομίζων ἔσεσθαι φιλίαν τινὰ θαυμαστὴν πᾶσι πρὸς ἅπαντας· ἄλλως τε καὶ ὅταν κατηγορῇ τις τῶν νῦν ὑπαρχόντων ἐν ταῖς πολιτείαις κακῶν, ὡς γινομένων διὰ τὸ μὴ κοινὴν εἶναι τὴν οὐσίαν· λέγω δὲ δίκας τε πρὸς ἀλλήλους περὶ συμβολαίων, καὶ ψευδομαρτυριῶν κρίσεις, καὶ πλουσίων

13. Eædem, καὶ τὸ βοηθῆσαι, repetito articulo.

20. Z. et noſtrum exemplar, ἐν τῇ γὰρ χρήσει. Ego If. et C. ſequi malui.

κολακείας, ὧν οὐδὲν γίνεται διὰ τὴν ἀκοινωνησίαν, ἀλλὰ
31 διὰ τὴν μοχθηρίαν· ἐπεὶ καὶ τοὺς κοινὰ κεκτημένους καὶ
κοινωνοῦντας, πολλῷ διαφερομένους μᾶλλον ὁρῶμεν, ἢ
τοὺς χωρὶς τὰς οὐσίας ἔχοντας· ἀλλὰ θεωροῦμεν ὀλίγους
5 τῶν ἐκ τῶν κοινωνιῶν διαφερομένους, πρὸς πολλοὺς συμ-
βάλλοντες τοὺς κεκτημένους ἰδίᾳ τὰς κτήσεις. Ἔτι δὲ
δίκαιον μὴ μόνον λέγειν ὅσων στερήσονται κακῶν κοινωνή-
σαντες, ἀλλὰ καὶ ὅσων ἀγαθῶν. Φαίνεται δ' εἶναι
πάμπαν ἀδύνατος ὁ βίος. Αἴτιον δὲ τῷ Σωκράτει τῆς
10 παραχρούσεως χρὴ νομίζειν τὴν ὑπόθεσιν οὐκ οὖσαν ὀρ-
θήν. Δεῖ μὲν γὰρ εἶναί πως μίαν καὶ τὴν οἰκίαν καὶ τὴν 318
πόλιν, ἀλλ' οὐ πάντως· ἔστι μὲν γὰρ ὡς οὐκ ἔσται
προϊοῦσα πόλις, ἔστι δ' ὡς ἔσται μὲν, ἐγγὺς δ' οὖσα τοῦ
μὴ πόλις εἶναι, ἔσται χείρων πόλις· ὥσπερ κἂν εἴ τις
15 τὴν συμφωνίαν ποιήσειεν ὁμοφωνίαν, ἢ τὸν ῥυθμὸν βάσιν
μίαν. Ἀλλὰ δεῖ πλῆθος ὄν, ὥσπερ εἴρηται πρότερον, διὰ
τὴν παιδείαν κοινὴν καὶ μίαν ποιεῖν, καὶ τόν γε μέλλοντα
παιδείαν εἰσάγειν, καὶ νομίζοντα διὰ ταύτης ἔσεσθαι τὴν
πόλιν σπουδαίαν, ἄτοπον τοῖς τοιούτοις οἴεσθαι διορθοῦν,
20 ἀλλὰ μὴ τοῖς ἔθεσι, καὶ τῇ φιλοσοφίᾳ, καὶ τοῖς νόμοις, Β
ὥσπερ τὰ περὶ τὰς κτήσεις ἐν Λακεδαίμονι καὶ Κρήτῃ
τοῖς συσσιτίοις ὁ νομοθέτης ἐκοίνωσε. Δεῖ δὲ μηδὲ τοῦτο
αὐτὸ ἀγνοεῖν, ὅτι χρὴ προσέχειν τῷ πολλῷ χρόνῳ καὶ
τοῖς πολλοῖς ἔτεσιν, ἐν οἷς οὐκ ἂν ἔλαθεν εἰ ταῦτα κα-
25 λῶς εἶχε. Πάντα γὰρ σχεδὸν εὕρηται μὲν, ἀλλὰ τὰ μὲν
οὐ συνῆκται, τοῖς δ' οὐ χρῶνται γινώσκοντες. Μάλιστα
δ' ἂν γένοιτο φανερὸν, εἴ τις τοῖς ἔργοις ἴδοι τὴν τοιαύτην

4. I. et C. ὀλίγους τοὺς ἐκ τῶν κοινωνιῶν.

14. Ἔσται ante χείρων, abeſt ab eiſdem ed.

16. Adjectivum μίαν poſt βάσιν non habet C. ed.

πολιτείαν κατασκευαζομένην. Οὐ γὰρ δυνήσεται μὴ μερίζων αὐτὰ καὶ χωρίζων, ποιῆσαι τὴν πόλιν, τὰ μὲν
C εἰς συσσίτια, τὰ δὲ εἰς φρατρίας καὶ φυλάς. Ὥστε οὐδὲν ἄλλο συμβήσεται νενομοθετημένον, πλὴν μὴ γεωργεῖν τοὺς φύλακας· ὅπερ καὶ νῦν Λακεδαιμόνιοι ποιεῖν ἐπιχειροῦσιν. Οὐ μὴν ἀλλ' οὐδὲ ὁ τρόπος τῆς ὅλης πολιτείας τίς ἔσται τοῖς κοινωνοῦσιν, οὔτ' εἴρηκεν ὁ Σωκράτης, οὔτε ῥᾴδιον εἰπεῖν. Καί τοι σχεδὸν τόγε πλῆθος τῆς πό- 32
λεως τὸ τῶν ἄλλων πολιτῶν γίνεται πλῆθος, περὶ ὧν οὐδὲν διώρισται πότερον καὶ τοῖς γεωργοῖς κοινὰς εἶναι δεῖ
D τὰς κτήσεις, ἢ [καὶ] καθ' ἕκαστον ἰδίας· ἔτι δὲ καὶ γυναῖκας καὶ παῖδας ἰδίους, ἢ κοινούς. Εἰ μὲν γὰρ τὸν αὐτὸν τρόπον κοινὰ πάντα πάντων, τί διοίσουσιν οὗτοι ἐκείνων τῶν φυλάκων; ἢ τί πλεῖον τοῖς ὑπομένουσι τὴν ἀρχὴν αὐτῶν, ἢ τί μαθόντες ὑπομένουσι τὴν ἀρχήν, ἐὰν μή τι σοφίζωνται τοιοῦτον οἷον Κρῆτες; ἐκεῖνοι γὰρ τἆλλα ταὐτὰ τοῖς δούλοις ἀφέντες, μόνον ἀπειρήκασι τὰ γυμνάσια, καὶ τὴν τῶν ὅπλων κτῆσιν. Εἰ δὲ, καθάπερ ἐν

1. Camerarius 83. adnotat ſe in quodam libro vetere reperiſſe ſcripturam hanc; οὐ γὰρ δυνήσεται, μὴ μερίζων, ποιῆσαι τὴν πόλιν· *non poterit civitatem efficere, niſi partiendo diſtribuat tum in communes epulas, tum curias atque tribus.* Ut ſuſpicari liceat, explicationem illam alicubi adſcriptam fuiſſe a librario cum auctoris oratione contextam.

11. Incluſa καὶ abeſt a Z. ed.

15. Victorius adnotat ſe in excuſis omnibus et ſcriptis libris reperiſſe τί μαθόντες, idque interpretatur *quomodo inſtructi et eruditi?* Verum, quia indicio veteris tralationis perſpicitur, in exemplari, quod illa ſecuta eſt, ſcriptum olim fuiſſe τί παθόντες, hanc quoque lectionem admitti poſſe putat: hoc ſenſu, *quomodo inducuntur?* ſeu, *quid venit ipſis in mentem?* Camerarius quoque 83. utramque lectionem adnotat, et explicat.

17. I. et C. ἰφέντες. Camer. 83 legit τἆλλα πάντα τοῖς δούλοις ἀφέντες, *cum cætera cuncta permittant ſeu relinquant ſervis.*

ταῖς ἄλλαις πόλεσι, καὶ παρ' ἐκείνοις ἔσται τὰ τοιαῦτα, τίς ὁ τρόπος ἔσται τῆς κοινωνίας; ἐν μιᾷ γὰρ πόλει δύο πόλεις ἀναγκαῖον εἶναι, καὶ ταύτας ὑπεναντίας ἀλλήλαις. Ποιεῖ γὰρ τοὺς μὲν φύλακας οἷον φρουροὺς, τοὺς δὲ γεωργοὺς, καὶ τοὺς τεχνίτας, καὶ τοὺς ἄλλους, πολίτας. Ἐγκλήματα δὲ, καὶ δίκαι, καὶ ὅσα ἄλλα ταῖς πόλεσιν ὑπάρχειν φησὶ κακὰ, πάνθ' ὑπάρξει καὶ τούτοις. Καί τοι λέγει ὁ Σωκράτης, ὡς οὐ πολλῶν δεήσονται νομίμων διὰ τὴν παιδείαν, οἷον ἀστυνομικῶν, καὶ ἀγορανομικῶν, καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων, ἀποδιδοὺς μόνον τὴν παιδείαν τοῖς φύλαξιν. Ἔτι δὲ κυρίους ποιεῖ τῶν κτημάτων τοὺς γεωργοὺς, ἀποφορὰν φέροντας. Ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον εἰκὸς εἶναι χαλεπούς, καὶ φρονημάτων πλήρεις, ἢ τὰς παρ' ἐνίοις εἱλωτείας τε καὶ πενεστείας, καὶ δουλείας. Ἀλλὰ γὰρ εἴτ' ἀναγκαῖα ταῦθ' ὁμοίως, εἴτε μή, νῦν γ' οὐδὲν διώρισται· καὶ περὶ τῶν ἐχομένων τίς ἡ τούτων τε πολιτεία καὶ παιδεία, καὶ νόμοι τίνες. Ἔστι δ' οὔθ' εὑρεῖν ῥᾴδιον, οὔτε τὸ διαφέρον μικρὸν, τὸ ποιούς τινας εἶναι τούτους πρὸς τὸ σώζεσθαι τὴν τῶν φυ-

14. Εἰλωτείας habet etiam C. et Z. ſed rectius If. εἰλωτείας, aſpirate. Nam, ut Pauſanias, Stephanus, et alii tradunt, Ἕλος Laconicum fuit oppidum maritimum, παρὰ τὸ ἐν ἕλει εἶναι, quod paludoſo in loco ſitum eſſet: cujus cives appellati fuerunt non tantum Ἕλειοι, et Ἑλειάται, ſed etiam Εἱλῶται, et Εἵλωτες. Qui cum a Lacedæmoniis deſciviſſent, et vi poſtea iterum capti, in ſervitutem redacti eſſent, cæteri dehinc eodem modo ſubjugati, eodem nomine Hilotæ dicti ſunt. Fœmina ejus loci et conditionis, Εἱλωτὶς· poſſeſſivum, Εἱλωτικός. Regionem eorundem, Εἱλωτίαν nominatam fuiſſe, legitur apud eundem Stephanum. Sed rectius ſine diphthongo ſcribetur Εἱλωτία. Nam εἱλωτεία, ut hic apud Ariſtot. legitur, potius verbale nomen eſt, a verbo εἱλωτεύειν deductum, et ſignificat publicam ſervitutem, qualis Hilotarum fuit in Laconia: ſicut ſcilicet δουλεία derivatum eſt a δουλεύειν.

19. Zuing. ποίους τίνας, duplici interrogatione: minus belle.

λάκων κοινωνίαν. Ἀλλὰ μήν, εἴγε τὰς μὲν γυναῖκας ποιήσει κοινὰς, τὰς δὲ κτήσεις ἰδίας, τίς οἰκονομήσει [κἂν εἰ κοιναὶ αἱ κτήσεις, καὶ αἱ τῶν γεωργῶν γυναῖκες] ὥσπερ τὰ ἐπὶ τῶν ἀγρῶν οἱ ἄνδρες αὐτῶν; ἄτοπον δὲ καὶ τὸ ἐκ τῶν θηρίων ποιεῖσθαι τὴν παραβολήν, ὅτι δεῖ 33
τὰ αὐτὰ ἐπιτηδεύειν τὰς γυναῖκας τοῖς ἀνδράσιν, οἷς οἰ- 6
κονομίας οὐδὲν μέτεστιν. Ἐπισφαλὲς δὲ καὶ τοὺς ἄρχοντας ὡς καθίστησιν ὁ Σωκράτης· ἀεὶ γὰρ ποιεῖ τοὺς αὐτοὺς ἄρχοντας. Τοῦτο δὲ στάσεως αἴτιον γίνεται καὶ παρὰ τοῖς μηδὲν ἀξίωμα κεκτημένοις, ἢ που γε δὴ παρά 10
Β γε θυμοειδέσι καὶ πολεμικοῖς ἀνδράσιν. Ὅτι δ' ἀναγκαῖον αὐτῷ ποιεῖν τοὺς αὐτοὺς ἄρχοντας, φανερόν· οὐ γὰρ ὁτὲ μὲν ἄλλοις, ὁτὲ δὲ ἄλλοις μέμικται ταῖς ψυχαῖς ὁ παρὰ τοῦ θεοῦ χρυσὸς, ἀλλ' ἀεὶ τοῖς αὐτοῖς. Φησὶ δὲ, τοῖς μὲν εὐθὺ γινομένοις μίξαι χρυσὸν, τοῖς δὲ ἄργυρον· 15
χαλκὸν δὲ καὶ σίδηρον τοῖς τεχνίταις μέλλουσιν ἔσεσθαι καὶ γεωργοῖς. Ἔτι δὲ καὶ τὴν εὐδαιμονίαν ἀφαιρούμενος τῶν φυλάκων, ὅλην φησὶ δεῖν εὐδαίμονα ποιεῖν τὴν πόλιν τὸν νομοθέτην. Ἀδύνατον δὲ εὐδαιμονεῖν ὅλην, μὴ τῶν πλείστων, ἢ μὴ πάντων μερῶν, ἢ τινῶν ἐχόντων τὴν εὐδαι- 20

3. Incluſum iſtud membrum Iſing. Cam. et Zuing. editio in finem periodi rejicit, poſt οἱ ἄνδρες αὐτῶν. Quam lectionem ſecuta eſt Victorii verſio: *Quinetiam ſi uxores faciet communes, bona autem propria, quæ domus curam ſuſcipiet, quemadmodum in agris ipſarum viri? et ſi bona communia, et agricolarum uxores.* Lambini verſio ad noſtram ſcripturam accedit: *Jam porro ſi mulieres quidem faciet communes, poſſeſſiones autem et facultates proprias, (etiamſi ſint communes agricolarum poſſeſſiones atque uxores) quis rem familiarem adminiſtrabit ac procurabit, quemadmodum rem ruſticam earum viri adminiſtrant?*

10. I. et C. ἢ που θεν δή.

20. Disjunctivam ἢ probat etiam Lambini verſio; *niſi aut plurimi, aut omnes, aut nonnulli beatitudinem ſint conſecuti.* At Victorius conditionaliter legit εἰ μὴ πάντων. Sic enim vertit; *niſi plurimi, ſi non omnes partes, aut quidam, vitam beatam nacti ſint.*

ὁ του θεου χενεος — θειον τι . Eth. vij. 13

The system proposed by Plato in his treatise De Legibus is here examined.

μονίαν· οὐ γὰρ τῶν αὐτῶν τὸ εὐδαιμονεῖν, ὧν περ τὸ ἄρτιον. Τοῦτο μὲν γὰρ ἐνδέχεται τῷ ὅλῳ ὑπάρχειν, τῶν δὲ C μερῶν μηδετέρῳ· τὸ δὲ εὐδαιμονεῖν ἀδύνατον. Ἀλλὰ μὴν εἰ οἱ φύλακες μὴ εὐδαίμονες, τίνες ἕτεροι; οὐ γὰρ δὴ οἵ γε τεχνῖται, καὶ τὸ πλῆθος τὸ τῶν βαναύσων. Ἡ μὲν οὖν πολιτεία περὶ ἧς ὁ Σωκράτης εἴρηκε, ταύτας τε τὰς ἀπορίας ἔχει, καὶ τούτων οὐκ ἐλάττους ἑτέρας.

ΚΕΦ Δ. VI.

ΣΧΕΔΟΝ δὲ παραπλησίως καὶ περὶ τοὺς νόμους ἔχει τοὺς ὕστερον γραφέντας· διὸ καὶ περὶ τῆς ἐνταῦθα πολιτείας ἐπισκέψασθαι μικρὰ, βέλτιον. Καὶ γὰρ ἐν D τῇ πολιτείᾳ περὶ ὀλίγων πάμπαν διώρικεν ὁ Σωκράτης, περί τε γυναικῶν καὶ τέκνων κοινωνίας, πῶς ἔχειν δεῖ, καὶ περὶ κτήσεως, καὶ τῆς πολιτείας τὴν τάξιν. Διαιρεῖται γὰρ εἰς δύο μέρη τὸ πλῆθος τῶν οἰκούντων, τὸ μὲν εἰς τοὺς γεωργούς, τὸ δὲ εἰς τὸ προπολεμοῦν μέρος· τρίτον δ' ἐκ τούτων τὸ βουλευόμενον, καὶ κύριον τῆς πόλεως. Περὶ δὲ τῶν γεωργῶν καὶ τῶν τεχνιτῶν, πότερον οὐδε- 34 μιᾶς, ἢ μετέχουσί τινος ἀρχῆς, καὶ πότερον ὅπλα δεῖ E κεκτῆσθαι καὶ τούτους, καὶ συμπολεμεῖν, ἢ μή, περὶ τούτων οὐδὲν διώρικεν ὁ Σωκράτης, ἀλλὰ τὰς μὲν γυναῖκας οἴεται δεῖν συμπολεμεῖν, καὶ παιδείας μετέχειν τῆς αὐτῆς τοῖς φύλαξι· τὰ δ' ἄλλα, τοῖς ἔξωθεν λόγοις πεπλήρωκε τὸν λόγον· καὶ περὶ τῆς παιδείας, ποίαν τινὰ δεῖ γίνεσθαι τῶν φυλάκων· τῶν δὲ νόμων, τὸ μὲν πλεῖστον μέρος νόμοι τυγχάνουσιν ὄντες, ὀλίγα δὲ περὶ

11. C. διώρισεν, aoriſtus. Sed διώρικε legitur etiam v. 20. et infra, pag. 55. v. 28. et alibi.

τῆς πολιτείας εἴρηκε. Καὶ ταύτην βουλόμενος κοινοτέραν ποιεῖν ταῖς πόλεσι, κατὰ μικρὸν περιάγει πάλιν πρὸς
320 τὴν ἑτέραν πολιτείαν. Ἔξω γὰρ τῆς τῶν γυναικῶν κοινωνίας, καὶ τῆς κτήσεως, τὰ ἄλλα ταὐτὰ ἀποδίδωσιν ἀμφοτέραις ταῖς πολιτείαις. Καὶ γὰρ παιδείαν τὴν αὐτὴν, 5
καὶ τὸ τῶν ἔργων τῶν ἀναγκαίων ἀπεχομένους ζῆν· καὶ περὶ συσσιτίων ὡσαύτως· πλὴν ἐν ταύτῃ φησὶ δεῖν εἶναι συσσίτια καὶ γυναικῶν, καὶ τὴν μὲν χιλίων τῶν ὅπλα κεκτημένων, ταύτην δὲ πενταχισχιλίων. Τὸ μὲν οὖν περιττὸν ἔχουσι πάντες οἱ τοῦ Σωκράτους λόγοι, καὶ τὸ 10
κομψὸν, καὶ τὸ καινοτόμον, καὶ τὸ ζητητικόν· καλῶς δὲ πάντα ἴσως χαλεπόν· ἐπεὶ καὶ τὸ νῦν εἰρημένον πλῆθος
B δεῖ μὴ λανθάνειν, ὅτι χώρας δεήσει τοῖς τοσούτοις Βαβυλωνίας, ἢ τινος ἄλλης ἀπεράντου τὸ πλῆθος, ἐξ ἧς ἀργοὶ πενταχισχίλιοι θρέψονται, καὶ παρὰ τούτους γυναικῶν 15
καὶ θεραπόντων ἕτερος ὄχλος πολλαπλάσιος. Δεῖ μὲν οὖν ὑποτίθεσθαι κατ' εὐχὴν, μηδὲν μέν τοι ἀδύνατον· λέγεται δ', ὡς δεῖ τὸν νομοθέτην πρὸς δύο βλέποντα τιθέναι τοὺς νόμους, πρός τε τὴν χώραν, καὶ τοὺς ἀνθρώπους· ἔτι δὲ καλῶς ἔχει προσθεῖναι καὶ πρὸς τοὺς γειτνιῶντας 20
τόπους, εἰ δεῖ τὴν πόλιν ζῆν βίον πολιτικόν· οὐ γὰρ μόνον ἀναγκαῖόν ἐστιν αὐτὴν τοιούτοις χρῆσθαι πρὸς τὸν πόλεμον ὅπλοις, ἃ χρήσιμα κατὰ τὴν οἰκείαν χώραν ἐστὶν,
C ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς ἔξω τόπους. Εἰ δέ τις μὴ τοιοῦτον ἀποδέχεται βίον, μήτε τὸν ἴδιον, μήτε τὸν κοινὸν τῆς πό- 25
λεως, ὅμως οὐδὲν ἧττον δεῖ φοβεροὺς εἶναι τοῖς πολεμίοις, 35
μὴ μόνον ἐλθοῦσιν εἰς τὴν χώραν, ἀλλὰ καὶ ἀπελθοῦσι.

4. If. et Cam. ταὐτὰ δίδωσιν, fine præpos.

15. Eædem habent περὶ τούτους, circum eos.

20. Eædem προστιθῆναι, addi.

21. Muret. legit βίον πολεμικὸν, vitam militarem.

Καὶ τὸ πλῆθος δὲ τῆς κτήσεως ὁρᾶν δεῖ, μήποτε βέλτιον ἑτέρως διορίσαι, τῷ σαφῶς μᾶλλον. Τοσαύτην γὰρ εἶναί φησι δεῖν, ὥστε ζῆν σωφρόνως· ὥσπερ ἂν εἴ τις εἶπεν, ὥστε ζῆν εὖ· τοῦτο γάρ ἐστι καθόλου μᾶλλον. Ἔτι δ' ἐστὶ σωφρόνως μὲν, ταλαιπώρως δὲ ζῆν. Ἀλλὰ βελτίων ὅρος τὸ σωφρόνως καὶ ἐλευθερίως· χωρὶς γὰρ ἑκάτερον, D τὸ μὲν τῷ τρυφᾶν ἀκολουθήσει, τὸ δὲ τῷ ἐπιπόνως· ἐπεὶ μόναι γ' εἰσὶν ἕξεις αἱρεταὶ περὶ τὴν τῆς οὐσίας χρῆσιν αὗται· οἷον οὐσίᾳ ὡραίως ἢ ἀνδρείως χρῆσθαι οὐκ ἔστι, σωφρόνως δὲ καὶ ἐλευθερίως ἐστίν· ὥστε καὶ τὰς χρήσεις ἀναγκαῖον περὶ αὐτὴν εἶναι ταύτας. Ἄτοπον δὲ καὶ τὸ τὰς κτήσεις ἰσάζοντα, τὸ περὶ τὸ πλῆθος τῶν πολιτῶν μὴ κατασκευάζειν, ἀλλ' ἀφεῖναι τὴν τεκνοποιΐαν ἀόριστον, ὡς ἱκανῶς ἂν ὁμαλισθησομένην εἰς τὸ αὐτὸ πλῆθος διὰ τὰς ἀτεκνίας, ὁσωνοῦν γενωμένων, ὅτι δοκεῖ τοῦτο καὶ E νῦν συμβαίνειν περὶ τὰς πόλεις. Δεῖ δὲ τοῦτ' οὐχ ὁμοίως ἀκριβῶς ἔχειν περὶ τὰς πόλεις τότε, καὶ νῦν. Νῦν μὲν γὰρ οὐδὲὶς ἀπορεῖ, διὰ τὸ μερίζεσθαι τὰς οὐσίας εἰς [τὸ] ὁποσονοῦν πλῆθος· τότε δ' ἀδιαιρέτων οὐσῶν, ἀνάγκη τοὺς παραζύγας μηδὲν ἔχειν, ἐάν τ' ἐλάττους ὦσι τὸ πλῆθος, ἐάν τε πλείους. Μᾶλλον δὲ δεῖν ὑπολάβοι τις ἂν ὡρίσθαι τῆς οὐσίας τὴν τεκνοποιΐαν, ὥστε ἀριθμοῦ τινος μὴ πλείονα γεννᾶν· τοῦτο δὲ τιθέναι τὸ πλῆθος ἀποβλέποντα πρὸς τὰς τύχας, ἂν συμβαίνῃ τελευτᾶν τινας τῶν γεννη- 321 θέντων, καὶ πρὸς τὴν τῶν ἄλλων ἀτεκνίαν· τὸ δ' ἀφεῖσθαι, καθάπερ ἐν ταῖς πλείσταις πόλεσι, πενίας ἀναγκαῖον αἴτιον γίνεσθαι τοῖς πολίταις. Ἡ δὲ πενία, στάσιν ἐμποιεῖ καὶ κακουργίαν. Φείδων μὲν οὖν ὁ Κορίνθιος, ὢν νομοθέτης τῶν ἀρχαιοτάτων, τοὺς οἴκους ἴσους ᾠήθη δεῖν

8. I. et C. ἀρεταί· parum congruenter.

18. Incluſus articulus τὸ abeſt ab I. C. Z. non male.

διαμένειν, καὶ τὸ πλῆθος τῶν πολιτῶν· καὶ εἰ τὸ πρῶτον τοὺς κλήρους ἀνίσους εἶχον πάντες κατὰ μέγεθος· ἐν δὲ τοῖς νόμοις τούτοις τοὐναντίον ἐστίν. Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων πως οἰόμεθα βέλτιον ἂν ἔχειν, λεκτέον ὕστερον. 36
Ἐλλέλειπται δὲ τοῖς νόμοις τούτοις καὶ τὰ περὶ τοὺς ἄρχοντας, ὅπως ἔσονται διαφέροντες τῶν ἀρχομένων· φησὶ γὰρ δεῖν, ὥσπερ ἐξ ἑτέρου τὸ στημόνιον ἐρίου γίνεται τῆς κρόκης, οὕτω καὶ τοὺς ἄρχοντας ἔχειν δεῖν πρὸς τοὺς ἀρ-
B χομένους. Ἐπεὶ δὲ τὴν πᾶσαν οὐσίαν ἐφίησι γίνεσθαι μείζονα μέχρι πενταπλασίας, διὰ τί τοῦτ' οὐκ ἂν εἴη ἐπὶ τῆς γῆς μέχρι τινός; καὶ τὴν τῶν οἰκοπέδων δὲ διαίρεσιν δεῖ σκοπεῖν, μή ποτ' οὐ συμφέρῃ ᾧρος οἰκονομίαν. Δύο γὰρ οἰκόπεδα ἑκάστῳ ἔνειμε, διελὼν χωρίς· χαλεπὸν δὲ οἰκίας δύο οἰκεῖν. Ἡ δὲ σύνταξις ὅλη, βούλεται μὲν εἶναι μήτε δημοκρατία, μήτε ὀλιγαρχία, μέση δὲ τούτων, ἣν
C καλοῦσι πολιτείαν. Ἐκ γὰρ τῶν ὁπλιτευόντων ἐστίν. Εἰ μὲν οὖν ὡς κοινοτάτην ταύτην κατασκευάζει ταῖς πόλεσι τῶν ἄλλων πολιτείαν, καλῶς εἴρηκεν ἴσως· εἰ δ' ὡς ἀρίστην μετὰ τὴν πρώτην πολιτείαν, οὐ καλῶς. Τάχα γὰρ τὴν τῶν Λακώνων ἄν τις ἐπαινέσειε μᾶλλον, ἢ καὶ ἄλλην τινὰ ἀριστοκρατικωτέραν. Ἔνιοι μὲν οὖν λέγουσιν, ὡς δεῖ τὴν ἀρίστην πολιτείαν ἐξ ἁπασῶν εἶναι τῶν πολιτειῶν μεμιγμένην· διὸ καὶ τὴν τῶν Λακεδαιμονίων ἐπαινοῦσιν· εἶναι γὰρ αὐτὴν, οἱ μὲν ἐξ ὀλιγαρχίας, καὶ μοναρχίας, καὶ δημοκρατίας φασὶ, λέγοντες τὴν μὲν βασιλείαν,

10. Πενταπλασίας repetitur etiam in sequentibus, 53. 14. Sed cum Plato quadrupli augmentum in patrimoniis permittat, et sic pro ratione census, quatuor τιμημάτων classes faciat; de quibus ipse Aristoteles agit paulo post, 51. 19: propterea Z. dubitat sitne hoc auctoris erratum μνημονικὸν, an potius librariorum, qui τετραπλασίας scribere debuerint.

15. Mixtam reipublicæ formam probat apud Dionys. Halicarnass. etiam M'. Valerius, Roman. Antiq. 461. 3.

μοναρχίαν· τὴν δὲ τῶν γερόντων ἀρχὴν, ὀλιγαρχίαν· δημοκρατεῖσθαι δὲ κατὰ τὴν τῶν ἐφόρων ἀρχὴν, διὰ τὸ ἐκ τοῦ δήμου εἶναι τοὺς ἐφόρους· οἱ δὲ τὴν μὲν ἐφορίαν εἶναι τυραννίδα, δημοκρατεῖσθαι δὲ κατά τε τὰ συσσίτια, καὶ D
τὸν ἄλλον βίον τὸν καθ' ἡμέραν. Ἐν δὲ τοῖς νόμοις εἴρηται τούτοις, ὡς δέον συγκεῖσθαι τὴν ἀρίστην πολιτείαν ἐκ δημοκρατίας καὶ τυραννίδος, ἂς ἢ τὸ παράπαν οὐκ ἄν τις θείη πολιτείας, ἢ χειρίστας πασῶν. Βέλτιον οὖν λέγουσιν οἱ πλείους μιγνύντες· ἡ γὰρ ἐκ πλειόνων συγκειμένη
πολιτεία, βελτίων· ἔπειτ' οὐδ' ἔχουσα φαίνεται μοναρχικὸν οὐδέν, ἀλλ' ὀλιγαρχικὰ, καὶ δημοκρατικά· μᾶλ-
37 λον δ' ἐγκλίνειν βούλεται πρὸς τὴν ὀλιγαρχίαν. Δῆλον E
δ' ἐκ τῆς τῶν ἀρχόντων καταστάσεως. Τὸ μὲν γὰρ ἐξ αἱρετῶν κληρωτοὺς, κοινὸν ἀμφοῖν· τὸ δὲ, τοῖς μὲν εὐπο-
ρωτέροις ἐπάναγκες ἐκκλησιάζειν εἶναι, καὶ φέρειν ἄρ- | 7
χοντας, ἢ τι ποιεῖν ἄλλο τῶν πολιτικῶν, τοὺς δ' ἀφεῖσθαι, τοῦτο δ' ὀλιγαρχικόν· καὶ τὸ πειρᾶσθαι πλείους ἐκ τῶν εὐπόρων εἶναι τοὺς ἄρχοντας, καὶ τὰς μεγίστας 322
ἐκ τῶν μεγίστων τιμημάτων. Ὀλιγαρχικὴν δὲ ποιεῖ καὶ
τὴν τῆς βουλῆς αἵρεσιν. Αἱροῦνται μὲν γὰρ πάντες ἐπάναγκες, ἀλλ' ἐκ τοῦ πρώτου τιμήματος· εἶτα πάλιν ἴσους ἐκ τοῦ δευτέρου, εἶτ' ἐκ τῶν τρίτων. Πλὴν οὐ πᾶσιν ἐπάν-

3. Ἐφορίαν habet etiam Camot. et Zuing. At Iſingr. ἐφορείαν· quorum utrumque in ſequentibus quoque repetitur: illud, ab ἔφορος derivatum; hoc, a verbo ἐφορεύειν.

18. Cum τὰς μεγίστας ſubaudiendum ſubſtantivum ἀρχάς· ut infra cum alibi, tum lib. vi. cap. 2.

21. Adverſativam ἀλλ' agnoſcit præter Victorium, Lambini verſio; *ſed primum ex primo cenſu.* Muretus in ſuo codice pro ea repoſuiſſe dicitur numeralem notam ϡ, quæ ſignificat ἐννενήκοντα, *nonaginta.*

22. Π. margo poſt εἶτ' ἐκ τῶν τρίτων, addit tertium hoc comma, εἶτ' ἐκ τοῦ τετάρτου· quod agnoſcit etiam Lambini verſio: *primum ex primo cenſu; deinde iterum æquales numero ex ſecundo; deinde ex iis qui ſunt tertii*

ἀγχες ἦν τοῖς ἐκ τῶν τρίτων, ἢ τετάρτων· ἐκ δὲ τοῦ τετάρτου, τῶν τετάρτων μόνοις ἐπάναγκες τοῖς πρώτοις, καὶ τοῖς δευτέροις. Εἶτ' ἐκ τούτων ἴσον ἀφ' ἑκάστου τιμήματος ἀποδεῖξαί φησι δεῖν ἀριθμόν. Ἔσονται δὴ πλείους οἱ ἐκ τῶν μεγίστων τιμημάτων, καὶ βελτίους, [διὰ τὸ ἐνίους μὴ αἱρεῖσθαι τῶν δημοτικῶν,] διὰ τὸ μὴ ἐπάναγκες.

Β Ὡς μὲν οὖν οὐκ ἐκ δημοκρατίας καὶ μοναρχίας δεῖ συνιστάναι τὴν τοιαύτην πολιτείαν, ἐκ τούτων φανερὸν, καὶ τῶν ὕστερον ῥηθησομένων, ὅταν ἐπιβάλῃ περὶ τῆς τοιαύτης πολιτείας ἡ σκέψις. Ἔχει δὲ καὶ περὶ τὴν αἵρεσιν τῶν ἀρχόντων τὸ ἐξ αἱρετῶν αἱρετοὺς, ἐπικίνδυνον. Εἰ γάρ τινες συστῆναι θέλουσι καὶ μέτριοι τὸ πλῆθος, αἰεὶ κατὰ τὴν τούτων αἱρεθήσονται βούλησιν. Τὰ μὲν οὖν περὶ τὴν πολιτείαν τὴν ἐν τοῖς νόμοις, τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον.

VII. ΚΕΦ. Ε.

C ΕΙΣΙ δέ τινες πολιτεῖαι καὶ ἄλλαι, αἱ μὲν ἰδιωτῶν, αἱ δὲ φιλοσόφων καὶ πολιτικῶν· πᾶσαι δὲ τῶν καθεστηκυιῶν, καὶ καθ' ἃς πολιτεύονται νῦν, ἐγγύτερόν εἰσι

census; *deinde ex classe quarti census*. Victorius vulgatam lectionem sequitur.

1. C. et Z. pro τῶν τετάρτων habent τῶν τεττάρων: minus convenienter. Immo tollendum videtur hoc ipsum commation, vel præcedens τοῦ τετάρτου. Videtur enim librarius, cum duplex scriptura esset annotata, τοῦ τετάρτου, et τῶν τετάρτων, utramque per errorem in textum inseruisse. Posteriorem lectionem τῶν τετάρτων, sequitur Lambini versio; *sed iis qui sunt quarti census, primis tantum et secundis*: priorem sequitur versio Vict. *e quarta autem classe illis solis necesse est qui primi sunt et secundi*. In If. marg. hæc adnot. lectio, πλὴν οὐ πᾶσιν ἐπάναγκες ἦν τοῖς ἐκ τῶν τρίτων ἢ τετάρτων, ἀλλὰ μόνοις ἐπάναγκες τοῖς πρώτοις καὶ τοῖς δευτέροις.

5. Inclusa absunt ab If. et C. ed.

9. Cam. τῶν ῥηθησομένων, omisso adverbio ὕστερον.

τούτων ἀμφοτέρων. Οὐδεὶς γὰρ οὔτε τὴν περὶ τὰ τέκνα
κοινότητα καὶ τὰς γυναῖκας, ἄλλως κεκαινοτόμηκεν, οὔτε
περὶ τὰ συσσίτια τῶν γυναικῶν· ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἀναγ-
καίων ἄρχονται μᾶλλον. Δοκεῖ γάρ τισι τὸ περὶ τὰς οὐ-
38 σίας εἶναι μέγιστον τετάχθαι καλῶς. Περὶ γὰρ τούτων D
6 ποιεῖσθαί φασι τὰς στάσεις πάντας. Διὸ Φαλέας ὁ Χαλ-
κηδόνιος τοῦτ' εἰσήνεγκε πρῶτος. Φησὶ γὰρ δεῖν ἴσας εἶναι
τὰς κτήσεις τῶν πολιτῶν. Τοῦτο δὲ κατοικιζομέναις μὲν
εὐθὺς οὐ χαλεπὸν ᾤετο ποιεῖν· τὰς δὴ κατοικουμένας,
10 ἐργωδέστερον μέν, ὅμως δὲ τάχιστ' ἂν ὁμαλισθῆναι τῷ
τὰς προῖκας, τοὺς μὲν πλουσίους, διδόναι μὲν, λαμβάνειν
δὲ μή· τοὺς δὲ πένητας, μὴ διδόναι μὲν, λαμβάνειν δέ.
Πλάτων δὲ τοὺς νόμους γράφων, μέχρι μέν τινος ᾤετο
δεῖν ἐᾶν· πλεῖον δὲ τοῦ πενταπλασίαν εἶναι τῆς ἐλαχίσ-
15 της, μηδενὶ τῶν πολιτῶν ἐξουσίαν εἶναι κτήσασθαι,
καθάπερ εἴρηται καὶ πρότερον. Δεῖ δὲ μηδὲ τοῦτο λαν- E
θάνειν τοὺς οὕτω νομοθετοῦντας, ὃ λανθάνει νῦν, ὅτι τὸ
τῆς οὐσίας τάττοντας πλῆθος, προσήκει καὶ τῶν τέκνων
τὸ πλῆθος τάττειν. Ἐὰν γὰρ ὑπεραίρῃ τῆς οὐσίας τὸ μέ-
20 γεθος ὁ τῶν τέκνων ἀριθμὸς, ἀνάγκη τόν γε νόμον λύε-
σθαι, καὶ χωρὶς τῆς λύσεως φαῦλον τὸ πολλοὺς ἐκ
πλουσίων γίνεσθαι πένητας. Ἔργον γὰρ μὴ νεωτεροποι-
οὺς εἶναι τοὺς τοιούτους. Διότι μὲν οὖν ἔχει τινὰ δύναμιν 323
εἰς τὴν πολιτικὴν κοινωνίαν ἡ τῆς οὐσίας ὁμαλότης, καὶ
25 τῶν πάλαι τινὲς φαίνονται διεγνωκότες, οἷον καὶ Σόλων
ἐνομοθέτησε, καὶ παρ' ἄλλοις ἐστὶ νόμος, ὃς κωλύει κτᾶσ-
θαι γῆν, ὁπόσην ἂν βούληταί τις. Ὁμοίως δὲ καὶ τὴν
οὐσίαν πωλεῖν οἱ νόμοι κωλύουσιν, ὥσπερ ἐν Λοκροῖς νόμος

2. If. et C. ἄλλος, *alius*: quod nec Victorii nec Lambini verſio agnoſcit.

28. Locrenſium legi ſimilis lex infra tribuitur Oxylo, lib. vi. cap. 4.

ἐστὶ μὴ πωλεῖν, ἐὰν μὴ φανερὰν ἀτυχίαν δείξῃ συμβεβηκυῖαν. Ἔτι δὲ τοὺς παλαιοὺς κλήρους διασώζειν. Τοῦτο δὲ λυθὲν καὶ περὶ Λευκάδα, δημοτικὴν ἐποίησε λίαν τὴν πολιτείαν αὐτῶν. Οὐ γὰρ ἔτι συνέβαινεν ἀπὸ τῶν ὡρισμένων τιμημάτων εἰς τὰς ἀρχὰς βαδίζειν.

B Ἀλλ' ἔστι τὴν ἰσότητα μὲν ὑπάρχειν τῆς οὐσίας, ταύτην δ' ἢ λίαν εἶναι πολλὴν, ὥστε τρυφᾶν· ἢ λίαν ὀλίγην, ὥστε ζῆν γλίσχρως. Δῆλον οὖν, ὡς οὐχ ἱκανὸν τὸ τὰς οὐσίας ἴσας ποιῆσαι τὸν νομοθέτην, ἀλλὰ τοῦ μέσου στοχαστέον. Ἔτι δ', εἴ τις καὶ τὴν μετρίαν τάξειεν οὐσίαν πᾶσιν, οὐδὲν ὄφελος. Μᾶλλον γὰρ δεῖ τὰς ἐπιθυμίας 39
ὁμαλίζειν, ἢ τὰς οὐσίας. Τοῦτο δ' οὐκ ἔστι μὴ παιδευομένοις ἱκανῶς ὑπὸ τῶν νόμων. Ἀλλ' ἴσως εἴποι ἂν ὁ

C Φαλέας, ὅτι ταῦτα τυγχάνει λέγων αὐτός· οἴεται γὰρ δυοῖν τούτοιν ἰσότητα δεῖν ὑπάρχειν ταῖς πόλεσι, κτήσεως καὶ παιδείας. Ἀλλὰ τήν τε παιδείαν ἥτις ἔσται, δεῖ λέγειν· καὶ τὸ μίαν εἶναι καὶ τὴν αὐτὴν, οὐδὲν ὄφελος. Ἔστι γὰρ τὴν αὐτὴν μὲν εἶναι καὶ μίαν, ἀλλὰ ταύτην εἶναι τοιαύτην, ἐξ ἧς ἔσονται προαιρετικοὶ τοῦ πλεονεκτεῖν, ἢ χρημάτων, ἢ τιμῆς, ἢ συναμφοτέρων. Ἔτι στασιάζουσιν οὐ μόνον διὰ τὴν ἀνισότητα τῆς κτήσεως, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν τῶν τιμῶν. Τοὐναντίον δὲ περὶ ἑκάτερον· οἱ μὲν γὰρ πολλοὶ, διὰ τὸ περὶ τὰς κτήσεις ἄνισον· οἱ δὲ χαρίεντες, περὶ τῶν τιμῶν, ἐὰν ἴσαι. Ὅθεν καὶ

D "Ἐν δ' ἰῇ τιμῇ ἠμὲν κακὸς, ἠδὲ καὶ ἐσθλός."

δ. I. et C. ἀλλ' εἰς τὸ τὴν ἰσ. Noſtrum ἔστι probat tum Victorius, qui vertit *ſtat*; tum Lambinus, qui vertit *fieri poteſt*.

11. Ut Ariſtoteles hic magis cupiditates quam opes æquari vult, ſic App. Claudius apud Dionyſ. Hal. Antiq. Rom. 609. 12. ait τὸ ἄπορον τῶν πολλῶν, οὐκ ἐν ταῖς τύχαις αὐτῶν ἐνοικεῖν, ἀλλ' ἐν τοῖς τόποις.

25. Verſus qui hic citatur, Homeri eſt, Il. ι'. 319.

Οὐ μόνον δ' οἱ ἄνθρωποι διὰ τἀναγκαῖα ἀδικοῦσιν, ὧν ἄκος εἶναι νομίζει τὴν ἰσότητα τῆς οὐσίας, ὥστε μὴ λωποδυτεῖν διὰ τὸ ῥιγοῦν ἢ πεινῆν· ἀλλὰ καὶ ὅπως χαίρωσι, καὶ μὴ ἐπιθυμῶσιν. Ἐὰν γὰρ μείζω ἔχωσιν ἐπιθυμίαν τῶν ἀναγκαίων, διὰ τὴν ταύτης ἰατρείαν ἀδικήσουσιν. Οὐ τοίνυν διὰ ταύτην μόνον, ἀλλὰ καὶ ἂν ἐπιθυμοῖεν, ἵνα χαίρωσι ταῖς ἄνευ λυπῶν ἡδοναῖς. Τί οὖν ἄκος τῶν τριῶν τούτων; τοῖς μὲν, οὐσία βραχεία καὶ ἐργασία, τοῖς δὲ, σωφροσύνη· τρίτον δ', εἴ τινες βούλοιντο δι' αὐτῶν χαίρειν, οὐκ ἂν ἐπιζητοῖεν, εἰ μὴ παρὰ Φιλοσοφίας ἄκος. Αἱ γὰρ ἄλλαι, ἀνθρώπων δέονται· ἐπεὶ ἀδικοῦσί Ε γε τὰ μέγιστα διὰ τὰς ὑπερβολὰς, ἀλλ' οὐ διὰ τὰ ἀναγκαῖα· οἷον τυραννοῦσιν, οὐχ ἵνα μὴ ῥιγῶσι. Διὸ καὶ αἱ τιμαὶ μεγάλαι, ἂν ἀποκτείνῃ τις, οὐ κλέπτην, ἀλλὰ τύραννον. Ὥστε πρὸς τὰς μικρὰς ἀδικίας βοηθητικὸς μόνον ὁ τρόπος τῆς Φαλέου πολιτείας. Ἔτι τὰ πολλὰ 324 βούλεται κατασκευάζειν, ἐξ ὧν τὰ πρὸς αὐτοὺς πολιτεύονται καλῶς. Δεῖ δὲ καὶ πρὸς τοὺς γειτνιῶντας, καὶ τοὺς ἔξωθεν πάντας. Ἀναγκαῖον ἄρα τὴν πολιτείαν συντετάχθαι πρὸς τὴν πολεμικὴν ἰσχὺν, περὶ ἧς ἐκεῖνος οὐδὲν εἴρηκεν. Ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τῆς κτήσεως. Δεῖ γὰρ οὐ μόνον πρὸς τὰς πολιτικὰς χρήσεις ἱκανὴν ὑπάρχειν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς ἔξωθεν κινδύνους. Διόπερ οὔτε τοσοῦτον δεῖ πλῆθος ὑπάρχειν, ὧν οἱ πλησίον καὶ κρείττους ἐπιθυμήσουσιν, οἱ δ' ἔχοντες ἀμύνειν οὐ δυνήσονται τοὺς ἐπιόντας· οὔθ' οὕτως ὀλίγην, ὥστε μὴ δύνασθαι πόλεμον ὑπενεγκεῖν, μηδὲ τῶν ἴσων καὶ τῶν ὁμοίων. Ἐκεῖνος μὲν οὖν οὐδὲν διώρικε. Δεῖ δὲ τοῦτο μὴ λανθάνειν, ὅτι συμφέρει πλῆθος οὐσίας. Ἴσως οὖν ἄριστος ὅρος, τὸ μὴ λυ- Β σιτελεῖν τοῖς κρείττοσι διὰ τὴν ὑπερβολὴν πολεμεῖν,

ἀλλ' οὕτως, ὡς ἂν καὶ μὴ ἐχόντων τοσαύτην οὐσίαν· οἷον Εὔβουλος Αὐτοφραδάτου μέλλοντος Ἀταρνέα πολιορκεῖν, ἐκέλευσεν αὐτὸν σκεψάμενον ἐν πόσῳ χρόνῳ λήψεται τὸ χωρίον, λογίσασθαι τοῦ χρόνου τούτου τὴν δαπάνην· ἐθέλειν γὰρ ἔλαττον τούτου λαβὼν ἐκλιπεῖν ἤδη τὸν Ἀταρνέα. Ταῦτα δ' εἰπὼν, ἐποίησε τὸν Αὐτοφραδάτην σύννουν γενόμενον, παύσασθαι τῆς πολιορκίας. Ἔστι μὲν οὖν τι
C τῶν συμφερόντων, τὸ τὰς οὐσίας εἶναι ἴσας τοῖς πολίταις, πρὸς τὸ μὴ στασιάζειν πρὸς ἀλλήλους· οὐ μὴν μέγ' οὐδὲν ὡς εἰπεῖν. Καὶ γὰρ ἂν οἱ χαρίεντες ἀγανακτοῖεν ἂν, ὡς οὐκ ἴσων ὄντες ἄξιοι· διὸ καὶ φαίνονται πολλάκις ἐπιτιθέμενοι καὶ στασιάζοντες. Ἔτι δ' ἡ πονηρία τῶν ἀνθρώπων ἄπληστον· καὶ τὸ πρῶτον μὲν ἱκανὸν διωβόλια μόνον· ὅταν δ' ἤδη τοῦτ' ᾖ πάτριον, ἀεὶ δέονται τοῦ πλείονος, ἕως εἰς ἄπειρον ἔλθωσιν· ἄπειρος γὰρ ἡ τῆς ἐπιθυ-
μίας Φύσις· ἧς πρὸς τὴν ἀναπλήρωσιν οἱ πολλοὶ ζῶσι. Τῶν οὖν τοιούτων ἀρχὴ μᾶλλον τοῦ τὰς οὐσίας ὁμαλίζειν, τὸ τοὺς μὲν ἐπιεικεῖς τῇ Φύσει τοιούτους παρασκευάζειν,
D ὥστε μὴ βούλεσθαι πλεονεκτεῖν· τοὺς δὲ Φαύλους, ὥστε μὴ δύνασθαι. Τοῦτο δ' ἐστὶν, ἂν ἧττους τε ὦσι, καὶ μὴ ἀδικῶνται. Οὐ καλῶς δ' οὐδὲ τὴν ἰσότητα τῆς οὐσίας εἴρηκε· περὶ γὰρ τὴν τῆς γῆς κτῆσιν ἰσάζει μόνον. Ἔστι 41
δὲ καὶ δούλων καὶ βοσκημάτων πλοῦτος, καὶ νομίσμα-

1. Camerarius 90. adnotat, hæc ob brevitatem obſcuriora eſſe, ac ne mendo quidem videri prorſus carere: declarari autem ſententiam ſubjecto exemplo: ut hoc dici intelligendum ſit; eas eſſe facultates mediocres civitatis bene conſtitutæ exiſtimandas, propter quas potentiores, tamquam ingentes atque nimias, non putent utilitatis ſuæ cauſa bellum movendum; ſed ejuſmodi, quæ tantæ non eſſe exiſtimentur, ut domini illarum bello ſint petendi. De Eubulo et Hermia idem ibidem plura, et infra in Œconomicis.

'Αμοργ[illegible], a satrap of Lydia who revolted
from Artaxerxes

Διοφαντος one of this name was general of the Greek troops in y service of Nectanebus against the Persians.

[illegible] - in the Upper & Lower City. See Wordsworth's Athens. vol. ii page 255.

τος, καὶ κατασκευὴ πολλὴ τῶν καλουμένων ἐπίπλων. Ἢ πάντων οὖν τούτων ἰσότητα ζητητέον, ἢ τάξιν τινὰ μετρίαν, ἢ πάντα ἐατέον. Φαίνεται δ' ἐκ τῆς νομοθεσίας κατασκευάζων τὴν πόλιν μικρὰν, εἴ γ' οἱ τεχνῖται πάντες δημόσιοι ἔσονται, καὶ μὴ πλήρωμά τι παρέξονται τῆς πόλεως· ἀλλ' εἴπερ δεῖ δημοσίους εἶναι τοὺς τὰ κοινὰ ἐργαζομένους, δεῖ καθάπερ ἐν Ἐπιδάμνῳ τε, καὶ ὡς Διόφαντός ποτε κατεσκεύαζεν Ἀθήνησι, τοῦτον ἔχειν τὸν τρόπον. Περὶ μὲν οὖν τῆς Φαλέου πολιτείας σχεδὸν ἐκ τούτων ἄν τις θεωρήσειεν, εἴ τι τυγχάνει καλῶς εἰρηκὼς, ἢ μὴ καλῶς. Β

ΚΕΦ. ϛ. VIII

Ἱππόδαμος δὲ Εὐρυφῶντος Μιλήσιος, ὃς καὶ τὴν τῶν πόλεων διαίρεσιν εὗρε, καὶ τὸν Πειραιᾶ κατέτεμε, γενόμενος καὶ περὶ τὸν ἄλλον βίον περιττότερος διὰ φιλοτιμίαν, οὕτως ὥστε δοκεῖν ἐνίοις ζῆν περιεργότερον, τριχῶν τε πλήθει καὶ κόσμῳ πολυτελεῖ· ἔτι δὲ ἐσθῆτος εὐτελοῦς μὲν, ἀλεεινῆς δὲ, οὐκ ἐν τῷ χειμῶνι μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ τοὺς θερινοὺς χρόνους· λόγιος δὲ καὶ περὶ τὴν ὅλην φύσιν εἶναι βουλόμενος, πρῶτος τῶν μὴ πολιτευομένων ἐνεχείρησέ τι περὶ πολιτείας εἰπεῖν τῆς ἀρίστης. Κατεσκεύαζε δὲ τὴν πόλιν, τῷ πλήθει μὲν μυριάνδρων, εἰς τρία δὲ μέρη διῃρημένην· ἐποίει γὰρ ἓν μὲν μέρος τεχ- Γ

12. Ariſtotelem hic in Hippodamo reprehendendo parum bona fide verſatum eſſe, prolixe docet M. Antonius Muretus var. lect. lib. i. c. 14. et lib. xv. c. 18. Licet diverſum videatur Petro Victorio Var. lect. lib. xxxviii. cap. 11.

18. C. pro λόγιος habet σπουδαῖος· et in præced. membro θερικούς.

νίτας, ἓν δὲ γεωργοὺς, τρίτον δὲ τὸ προπολεμοῦν καὶ τὸ ὅπλα ἔχον. Διῄρει δ' εἰς τρία μέρη τὴν χώραν, τὴν μὲν Cἱερὰν, τὴν δὲ δημοσίαν, τὴν δ' ἰδίαν· ὅθεν μὲν τὰ νομιζόμενα ποιήσουσι πρὸς τοὺς θεοὺς, ἱερὰν· ἀφ' ὧν δ' οἱ προπολεμοῦντες βιώσονται, κοινήν· τὴν δὲ τῶν γεωργῶν, 5 ἰδίαν. Ὥρετο δ' εἴδη καὶ τῶν νόμων εἶναι τρία μόνον. Περὶ ὧν γὰρ αἱ δίκαι γίνονται, τρία ταῦτ' εἶναι τὸν ἀριθμὸν, ὕβριν, βλάβην, θάνατον. Ἐνομοθέτει δὲ καὶ δικαστήριον ἓν τὸ κύριον, εἰς ὃ πάσας ἀνάγεσθαι δεῖν τὰς μὴ καλῶς κεκρίσθαι δοκούσας δίκας· τοῦτο δὲ κατεσκεύαζεν ἐκ 42 τινῶν γερόντων αἱρετῶν· τὰς δὲ κρίσεις ἐν τοῖς δικαστη- 11 ρίοις, οὐ διὰ ψηφοφορίας ᾤετο γίνεσθαι δεῖν, ἀλλὰ φέρειν ἕκαστον πινάκιον, ἐν ᾧ γράφειν, εἰ καταδικάζοι Dἁπλῶς τὴν δίκην· εἰ δ' ἀπολύοι ἁπλῶς, κενόν· εἰ δὲ τὸ μὲν, τὸ δὲ μὴ, τοῦτο διορίζειν. Νῦν γὰρ οὐκ ᾤετο νενομο- 15 θετῆσθαι καλῶς· ἀναγκάζειν γὰρ ἐπιορκεῖν, ἢ ταῦτα, ἢ ταῦτα δικάζοντας. Ἐτίθει δὲ νόμον περὶ τῶν εὑρισκόντων τι τῇ πόλει συμφέρον, ὅπως τυγχάνωσι τιμῆς, καὶ τοῖς παισὶ τῶν ἐν τῷ πολέμῳ τελευτώντων ἐκ δημοσίου γίνεσθαι τὴν τροφήν· ὡς οὔπω τοῦτο παρ' ἄλλοις νενομοθετη- 20 μένον· ἔστι δὲ καὶ ἐν Ἀθήναις οὗτος ὁ νόμος νῦν, καὶ ἐν ἑτέραις τῶν πόλεων. Τοὺς δ' ἄρχοντας αἱρετοὺς ὑπὸ τοῦ Eδήμου εἶναι πάντας· δῆμον δ' ἐποίει τὰ τρία μέρη τῆς πόλεως· τοὺς δ' αἱρεθέντας ἐπιμελεῖσθαι κοινῶν, καὶ

1. In τὸ ὅπλα ἔχον consentiunt editiones. Sed possis etiam legere τὰ ὅπλα ἔχον· ut hoc adjectivum referatur ad articulum præcedentem, ut pag. seq. v. 5.

12. Ὥρετο abest a C. ed. Sic v. 16. ab ead. ed. abest prior disjunctiva ἤ. Quæ lectio Camerario etiam probatur, 92. ut hoc dicatur; Si suffragia et sententiæ conjectis calculis indicentur, judicibus ita perjurii imponi necessitatem, sive hæc sive ista pronuntient, nimirum non definito neque explicato quid cuique visum est.

ξενικῶν, καὶ ὀρφανικῶν. Τὰ μὲν οὖν πλεῖστα καὶ τὰ μάλιστα ἀξιόλογα τῆς Ἱπποδάμου τάξεως, ταῦτ' ἐστίν. Ἀπορήσειε δ' ἄν τις, πρῶτον μὲν τὴν διαίρεσιν τοῦ πλήθους τῶν πολιτῶν. Οἵτε γὰρ τεχνῖται, καὶ οἱ γεωργοὶ, καὶ οἱ τὰ ὅπλα ἔχοντες, κοινωνοῦσι τῆς πολιτείας πάντες· οἱ μὲν γεωργοὶ, οὐκ ἔχοντες ὅπλα, οἱ δὲ τεχνῖται, οὔτε γῆν, οὔτε ὅπλα· ὥστε γίνονται σχεδὸν δοῦλοι τῶν τὰ 326
ὅπλα κεκτημένων. Μετέχειν μὲν οὖν πασῶν τῶν τιμῶν ἀδύνατον. Ἀνάγκη γὰρ ἐκ τῶν τὰ ὅπλα ἐχόντων, καθίστασθαι καὶ στρατηγοὺς, καὶ πολιτοφύλακας, καὶ τὰς κυριωτάτας ἀρχὰς ὡς εἰπεῖν· μὴ μετέχοντας δὲ τῆς πολιτείας, πῶς οἷόν τε φιλικῶς ἔχειν πρὸς τὴν πολιτείαν; ἀλλὰ δεῖ κρείττους εἶναι τοὺς τὰ ὅπλα γε κεκτημένους ἀμφοτέρων τῶν μερῶν· τοῦτο δ' οὐ ῥᾴδιον, μὴ πολλοὺς ὄντας. Εἰ δὲ τοῦτ' ἔσται, τί δεῖ τοὺς ἄλλους μετέχειν τῆς πολιτείας, καὶ κυρίους εἶναι τῆς τῶν ἀρχόντων καταστάσεως; ἔτι οἱ γεωργοὶ τί χρήσιμοι τῇ πόλει; τεχνίτας μὲν γὰρ ἀναγκαῖον εἶναι· πᾶσα γὰρ δεῖται πόλις τεχνιτῶν· καὶ δύνανται διαγίγνεσθαι καθάπερ ἐν ταῖς ἄλλαις
43 πόλεσιν ἀπὸ τῆς τέχνης. Οἱ δὲ γεωργοὶ, πορίζοντες μὲν Β
τοῖς τὰ ὅπλα κεκτημένοις τὴν τροφὴν, εὐλόγως ἂν ἦσάν τι τῆς πόλεως μέρος. Νῦν δ' ἰδίαν ἔχουσι, καὶ ταύτην ἰδίᾳ γεωργοῦσιν. Ἔτι δὲ τὴν κοινὴν ἀφ' ἧς οἱ πρὸ πολεμοῦντες ἔξουσι τὴν τροφὴν, εἰ μὲν αὐτοὶ γεωργήσουσιν, οὐκ ἂν εἴη τὸ μάχιμον ἕτερον καὶ τὸ γεωργοῦν· βούλεται δ' ὁ

19. C. singulari fine h. δύναται. In vetere libro (inquit Camerarius) legitur, πᾶσαι γὰρ δεῖνται πόλεις τεχνιτῶν, καὶ δύνανται διαγίγνεσθαι. Atque hoc dici videtur; officina nullas civitates carere: et in ista quoque Hippodami civitate posse durare et vitam colere homines quæstibus officinæ, quemadmodum in cæteris.

23. Γεωργοῦσιν probat etiam Lambini versio, *colunt*: C. habet γεωργήσουσιν, itidemque Victorius *colent*. Seq. v. eadem edit. C. h. ἔξουσι τροφὴν, sine articulo.

νομοθέτης. Εἰ δ' ἕτεροί τινες ἔσονται τῶν τὰ ἴδια γεωργούντων καὶ τῶν μαχίμων, τέταρτον αὖ μόριον ἔσται τοῦτο τῆς πόλεως, οὐδενὸς μετέχον, ἀλλὰ [καὶ] ἀλλότριον τῆς πολιτείας. Ἀλλὰ μὴν εἴ τις τοὺς αὐτοὺς θήσει τούς τε τὴν ἰδίαν, καὶ τοὺς τὴν κοινὴν γεωργοῦντας, τότε πλῆθος ἄπορον ἔσται τῶν καρπῶν, ἐξ ὧν ἕκαστος ὑπουργήσει δύο οἰκίας. Καὶ τίνος ἕνεκεν οὐκ εὐθὺς ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ τῶν αὐτῶν κλήρων αὐτοῖς τε τὴν τροφὴν λήψονται, καὶ τοῖς μαχίμοις παρέξουσι; ταῦτα δὴ πάντα πολλὴν ἔχει ταραχήν. Οὐ καλῶς δ' οὐδ' ὁ περὶ τῆς κρίσεως ἔχει νόμος, τὸ κρίνειν ἀξιοῦν διαιροῦντα τῆς κρίσεως ἁπλῶς γεγραμμένης, καὶ γίνεσθαι τὸν δικαστὴν διαιτητήν. Τοῦτο δ' ἐν μὲν τῇ διαίτῃ καὶ πλείοσιν ἐνδέχεται· κοινολογοῦνται γὰρ ἀλλήλοις περὶ τῆς κρίσεως· ἐν δὲ τοῖς δικαστηρίοις οὐκ ἔστιν, ἀλλὰ καὶ τοὐναντίον τούτῳ τῶν νομοθετῶν οἱ πολλοὶ παρασκευάζουσιν, ὅπως οἱ δικασταὶ μὴ κοινολογῶνται πρὸς ἀλλήλους. Ἔπειτα πῶς οὐκ ἔσται ταραχώδης ἡ κρίσις, ὅταν ὀφείλειν ὁ μὲν δικαστὴς οἴηται, μὴ τοσοῦτον δ' ὅσον ὁ δικαζόμενος; ὁ μὲν γὰρ εἴκοσι μνᾶς, ὁ δὲ δικαστὴς κρίνει δέκα μνᾶς· ἢ ὁ μὲν πλέον, ὁ δ' ἔλασσον· ἄλλος δὲ πέντε, ὁ δὲ τέτταρας· καὶ τοῦτον δὴ τὸν τρόπον δηλονότι μεριοῦσιν, οἱ δὲ πάντα καταδικάσουσιν, οἱ δ' οὐδέν. Τίς οὖν ὁ τρόπος ἔσται τῆς διαλογῆς τῶν ψήφων; ἔτι δ' οὐδεὶς ἐπιορκεῖν ἀναγκάζει τὸν ἁπλῶς ἀποδικάσαντα ἢ καταδικάσαντα,

1. C. οἱ δ' ἕτεροι· et in seq. membro, τέταρτον οὖν μόριον. Sicut Victor. quoque vertit, *Quarta igitur hæc pars erit.* Lambinus nobiscum, *Quarta rursum hæc erit pars.*

3. Inclusam καὶ nec C. agnoscit, nec Lambini versio, *sed a reip. statu aliena.* Ἀλλὰ καὶ probat versio Victorii, *quinetiam.*

6. C. ἕκαστος γεωργήσησει.

11. C. τὸ κινεῖν ἀξιοῦν· et v. 15. τοὐναντίον τούτων τῶν νομ.

εἴπερ ἁπλῶς τὸ ἔγκλημα γέγραπται δικαίως. Οὐ γὰρ
μηδὲν ὀφείλειν ὁ ἀποδικάσας κρίνει, ἀλλὰ τὰς εἴκοσι
μνᾶς· ἀλλ' ἐκεῖνος ἤδη ἐπιορκεῖ ὁ καταδικάσας, μὴ νο-
44 μίζων ὀφείλειν τὰς εἴκοσι μνᾶς. Περὶ δὲ τοῦ τοῖς εὑρί-
σκουσί τι τῇ πόλει συμφέρον, ὡς δεῖ γίνεσθαί τινα τιμὴν,
οὐκ ἔστιν ἀσφαλὲς τὸ νομοθετεῖν, ἀλλ' εὐόφθαλμον
ἀκοῦσαι μόνον. Ἔχει γὰρ συκοφαντίας, καὶ κινήσεις,
ἂν τύχῃ, πολιτείας· ἐμπίπτει δ' εἰς ἄλλο πρόβλημα 327
καὶ σκέψιν ἑτέραν. Ἀποροῦσι γάρ τινες, πότερον βλαβερὸν,
ἢ συμφέρον ταῖς πόλεσι τὸ κινεῖν τοὺς πατρίους νόμους,
ἂν ᾖ τις ἄλλος βελτίων. Διόπερ οὐ ῥᾴδιον τῷ λεχθέντι
ταχὺ συγχωρεῖν, εἴπερ μὴ συμφέρει κινεῖν. Ἐνδέχεται
δ' εἰσηγεῖσθαί τινας νόμων λύσιν, ἢ πολιτείας, ὡς κοι-
νὸν ἀγαθόν. Ἐπεὶ δὲ πεποιήμεθα μνείαν, ἔτι μικρὰ
περὶ αὐτοῦ διαστείλασθαι βέλτιον. Ἔχει γὰρ, ὥσπερ
εἴπομεν, ἀπορίαν· καὶ δόξειεν ἂν βέλτιον εἶναι τὸ κινεῖν.
Ἐπὶ γοῦν τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν τοῦτο συνενήνοχεν· οἷον Β
ἰατρικὴ κινηθεῖσα παρὰ τὰ πάτρια, καὶ γυμναστικὴ,
καὶ ὅλως αἱ τέχναι πᾶσαι, καὶ αἱ δυνάμεις. Ὥστ' ἐπεὶ
μίαν τούτων θετέον καὶ τὴν πολιτικὴν, δηλονότι καὶ περὶ
ταύτην ἀναγκαῖον ὁμοίως ἔχειν. Σημεῖον δ' ἂν γεγονέναι
φαίη τις ἐπ' αὐτῶν τῶν ἔργων. Τοὺς γὰρ ἀρχαίους νό-
μους λίαν ἁπλοῦς εἶναι καὶ βαρβαρικούς. Ἐσιδηροφο-
ροῦντό τε γὰρ οἱ Ἕλληνες, καὶ τὰς γυναῖκας ἐωνοῦντο
παρ' ἀλλήλων. Ὅσα τε λοιπὰ τῶν ἀρχαίων ἐστί που
νομίμων, εὐήθη πάμπαν ἐστίν· οἷον ἐν Κύμῃ περὶ τὰ
φονικὰ νόμος ἐστὶν, ἂν πλῆθός τι παράσχηται μαρτύρων
ὁ διώκων τὸν φόνον τῶν αὐτοῦ συγγενῶν, ἔνοχον εἶναι τῷ

4. C. πρὸς δὲ τούτοις εὔρισκ. parum convenienter.
10. C. negative τὸ μὴ κινεῖν.
20. Posses etiam divise legere δῆλον ὅτι.

C φόνῳ τὸν φεύγοντα. Ζητοῦσι δ' ὅλως οὐ τὸ πάτριον, ἀλλὰ τἀγαθὸν πάντες· εἰκός τε τοὺς πρώτους, εἴτε γηγενεῖς ἦσαν, εἴτ' ἐκ φθορᾶς τινος ἐσώθησαν, ὁμοίους εἶναι καὶ τοὺς τυχόντας καὶ τοὺς ἀνοήτους, ὥσπερ καὶ λέγεται κατὰ τῶν γηγενῶν. Ὥστ' ἄτοπον μένειν ἐν τοῖς τούτων δόγμασι. Πρὸς δὲ τούτοις, οὐδὲ τοὺς γεγραμμένους ἐᾶν ἀκινήτους βέλτιον. Ὥσπερ γὰρ καὶ περὶ τὰς ἄλλας τέχνας, καὶ τὴν πολιτικὴν τάξιν ἀδύνατον ἀκριβῶς πάντα γραφῆναι· καθόλου γὰρ ἀναγκαῖον γραφῆναι· αἱ δὲ πράξεις περὶ τῶν καθ' ἕκαστόν εἰσιν. Ἐκ μὲν οὖν τούτων φανερὸν ὅτι κινητέοι καὶ τινὲς, καὶ ποτὲ τῶν νόμων εἰσίν. Ἄλλον δὲ τρόπον ἐπισκοποῦσιν, εὐλα-
D βείας ἂν δόξειεν εἶναι πολλῆς. Ὅταν γὰρ ᾖ, τὸ μὲν βέλτιον μικρὸν, τὸ δ' ἐθίζειν εὐχερῶς λύειν τοὺς νόμους φαῦλον, φανερὸν ὡς ἑαυτέον ἐνίας ἁμαρτίας καὶ τῶν νομοθετῶν καὶ τῶν ἀρχόντων. Οὐ γὰρ τοσοῦτον ὠφελήσεται κινήσας, ὅσον βλαβήσεται τοῖς ἄρχουσιν ἀπειθεῖν ἐθισθείς. Ψεῦδος δὲ καὶ τὸ παράδειγμα τὸ περὶ τῶν τεχνῶν. Οὐ γὰρ ὅμοιον [τὸ] κινεῖν τέχνην καὶ νόμον. Ὁ γὰρ νόμος ἰσχὺν οὐδεμίαν ἔχει πρὸς τὸ πείθεσθαι, πλὴν παρὰ τὸ ἔθος· τοῦτο δ' οὐ γίνεται εἰ μὴ διὰ χρόνου πλῆ-
E θος. Ὥστε τὸ ῥᾳδίως μεταβάλλειν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων νόμων εἰς ἑτέρους νόμους καινοὺς, ἀσθενῆ ποιεῖν ἐστι τὴν τοῦ νόμου δύναμιν. Ἔτι δ', εἰ καὶ κινητέοι, πότερον καὶ πάντες, καὶ ἐν πάσῃ πολιτείᾳ, ἢ οὔ; καὶ πότερον τῷ τυχόντι, ἢ τίσι; ταῦτα γὰρ ἔχει μεγάλην διαφοράν.

3. C. ἐκ φορᾶς τινος· minus apte.

15. C. νομοθετῶν τῶν ἀρχόντων, appositive.

19. Inclusus articulus τὸ abest a Z. ed.

26. Τίσι agnoscit etiam Lambini versio, *quibusnam*. C. habet indefinite τισὶ, ut Vict. quoque vertit *quibusdam*. Præced. v. eadem edit. Cam. h. πότερον πάντες, sine καί.

Διὸ νῦν μὲν ἀφῶμεν ταύτην τὴν σκέψιν· ἄλλων γάρ ἐστι καιρῶν.

ΚΕΦ. Ζ. IX.

ΠΕΡΙ δὲ τῆς Λακεδαιμονίων πολιτείας, καὶ τῆς Κρη- 328
τικῆς, σχεδὸν δὲ καὶ περὶ τῶν ἄλλων πολιτειῶν, δύο εἰσὶν αἱ σκέψεις· μία μέν, εἴ τι καλῶς, ἢ μὴ καλῶς, πρὸς τὴν ἀρίστην νενομοθέτηται τάξιν· ἑτέρα δ', εἴ τι πρὸς τὴν ὑπόθεσιν καὶ τὸν τρόπον, ὑπεναντίως τῆς προκειμένης αὐτοῖς πολιτείας. Ὅτι μὲν οὖν δεῖ τῇ μελλούσῃ καλῶς πολιτεύεσθαι τὴν τῶν ἀναγκαίων ὑπάρχειν σχολὴν, ὁμολογούμενόν ἐστι· τίνα δὲ τρόπον ὑπάρχειν, οὐ ῥᾴδιον λαβεῖν. Ἧτε γὰρ Θετταλῶν πενεστεία πολλάκις ἐπέθετο τοῖς Θετταλοῖς· ὁμοίως δὲ καὶ τοῖς Λάκωσιν οἱ Εἵλωτες· Β ὥσπερ γὰρ ἐφεδρεύοντες τοῖς ἀτυχήμασι διατελοῦσι. Περὶ δὲ τοὺς Κρῆτας οὐδέν πω τοιοῦτον συμβέβηκεν. Αἴτιον δ' ἴσως, τὸ τὰς γειτνιώσας πόλεις κἂν πολεμούσας ἀλλήλαις, μηδεμίαν εἶναι σύμμαχον τοῖς ἀφισταμένοις, διὰ τὸ μὴ συμφέρειν καὶ αὐταῖς κεκτημέναις περιοίκους· 46 τοῖς δὲ Λάκωσιν οἱ γειτνιῶντες ἐχθροὶ πάντες ἦσαν, Ἀργεῖοι, καὶ Μεσσήνιοι, καὶ Ἀρκάδες· ἐπεὶ καὶ τοῖς Θετταλοῖς κατ' ἀρχὰς ἀφίσταντο, διὰ τὸ πολεμεῖν ἔτι τοῖς προσχώροις, Ἀχαιοῖς, καὶ Περραιβοῖς, καὶ Μάγνησιν. C

10. Cum ὑπάρχειν e præced. membro ſubaudiendum δεῖ, ut Lambinus quoque vertit: *ſed quomodo eſſe oporteat.* Victorius finite legit ὑπάρχει, dum vertit: *quomodo autem hoc contingat.*

19. C. Μεσήνιοι, unico σ· cujus ſcripturæ Stephanus quoque meminit. Seq. v. Iſ. margo habet ἐφίσταντο, *adoriebantur.* Ibidem mox quidam interpungunt poſt πολεμεῖν. Sed nec Victor. nec Lambinus ullam ibi diſtinctionem agnoſcunt.

Ἔοικε δὲ καὶ εἰ μηδὲν ἕτερον, ἀλλὰ τόγε τῆς ἐπιμελείας ἐργῶδες εἶναι, τίνα δεῖ πρὸς αὐτοὺς ὁμιλῆσαι τρόπον. Ἀνιέμενοί τε γὰρ ὑβρίζουσι, καὶ τῶν ἴσων ἀξιοῦσιν ἑαυτοὺς τοῖς κυρίοις· καὶ κακοπαθῶς ζῶντες, ἐπιβουλεύουσι, καὶ μισοῦσι. Δῆλον οὖν ὡς οὐκ ἐξευρίσκουσι τὸν βέλτιστον τρόπον, οἷς τοῦτο συμβαίνει, περὶ τὴν εἰλωτείαν. Ἔτι δ' ἡ περὶ τὰς γυναῖκας ἄνεσις, καὶ πρὸς τὴν προαίρεσιν τῆς πολιτείας βλαβερὰ, καὶ πρὸς εὐδαιμονίαν πόλεως. Ὥσπερ γὰρ οἰκίας μέρος ἀνὴρ καὶ γυνὴ, δῆλον
D ὅτι καὶ πόλιν ἐγγὺς τοῦ δίχα διηρῆσθαι δεῖ νομίζειν, εἴς τε τὸ τῶν ἀνδρῶν πλῆθος καὶ τὸ τῶν γυναικῶν. Ὥστ' ἐν ὅσαις πολιτείαις Φαύλως ἔχει τὸ περὶ τὰς γυναῖκας, τὸ ἥμισυ τῆς πόλεως εἶναι δεῖ νομίζειν ἀνομοθέτητον. Ὅπερ ἐκεῖ συμβέβηκεν· ὅλην γὰρ τὴν πόλιν ὁ νομοθέτης εἶναι βουλόμενος καρτερικὴν, κατὰ μὲν τοὺς ἄνδρας Φανερός ἐστι τοιοῦτος ὤν, ἐπὶ δὲ τῶν γυναικῶν ἐξημέληκε· ζῶσι γὰρ ἀκολάστως πρὸς ἅπασαν ἀκόλασίαν, καὶ τρυφερῶς. Ὥστε ἀναγκαῖον ἐν τῇ τοιαύτῃ πολιτείᾳ τιμᾶσθαι τὸν πλοῦτον, ἄλλως τε καὶν τυχάνωσι γυναικοκρατούμενοι, καθάπερ τὰ πολλὰ τῶν στρατιωτικῶν καὶ πολεμικῶν γενῶν, ἔξω Κελτῶν· ἢ κἂν εἴ τινες ἕτεροι Φανερῶς τετιμήκασι τὴν πρὸς τοὺς ἄρρενας συνουσίαν. Ἔοικε γὰρ ὁ μυθολογήσας πρῶτος, οὐκ ἀλόγως συζεῦξαι τὸν Ἄρη πρὸς τὴν Ἀφροδίτην. Ἡ γὰρ πρὸς τὴν τῶν ἀρρένων ὁμιλίαν, ἢ πρὸς τὴν τῶν γυναικῶν, Φαίνονται κατακώχιμοι πάντες οἱ τοιοῦτοι. Διὸ παρὰ τοῖς Λάκωσι τοῦθ' ὑπῆρχε, καὶ πολλὰ διῳκεῖτο ὑπὸ τῶν γυναικῶν ἐπὶ τῆς ἀρ-
329 χῆς αὐτῶν. Καί τοι τί διαΦέρει γυναῖκας ἄρχειν, ἢ τοὺς ἄρχοντας ὑπὸ τῶν γυναικῶν ἄρχεσθαι; ταὐτὸ γὰρ συμ-

S. C. πρὸς εὐνομίαν πόλ.

Κελτῶν κτλ. This seems scarce possible — might not Aristotle have confounded the eunuch-priests of Cy. called Galli with the people of that name?

βαίνει. Χρησίμου δ' οὔσης τῆς θρασύτητος πρὸς οὐδὲν
47 τῶν ἐγκυκλίων, ἀλλ' εἴπερ πρὸς τὸν πόλεμον, βλαβερώτατοι καὶ πρὸς ταῦθ' αἱ τῶν Λακώνων ἦσαν. Ἐδήλωσαν δ' ἐπὶ τῆς Θηβαίων ἐμβολῆς· χρήσιμοι μὲν γὰρ οὐδὲν ἦσαν, ὥσπερ ἐν ἑτέραις πόλεσι· θόρυβον δὲ παρεῖχον πλείω τῶν πολεμίων. Ἐξ ἀρχῆς μὲν οὖν ἔοικε συμβεβηκέναι τοῖς Λάκωσιν εὐλόγως ἡ τῶν γυναικῶν ἄνεσις. Ἔξω γὰρ τῆς οἰκίας διὰ τὰς στρατείας ἀπεξενοῦντο πολὺν χρόνον, πολεμοῦντες τόν τε πρὸς Ἀργείους πόλεμον,
10 καὶ πάλιν τὸν πρὸς Ἀρκάδας καὶ Μεσσηνίους· σχολά- B
σαντες δὲ, αὐτοὺς μὲν παρεῖχον τῷ νομοθέτῃ προωδοποιημένους διὰ τὸν στρατιωτικὸν βίον· πολλὰ γὰρ ἔχει μέρη τῆς ἀρετῆς· τὰς δὲ γυναῖκας, φασὶ μὲν ἄγειν ἐπιχειρῆσαι τὸν Λυκοῦργον ἐπὶ τοὺς νόμους· ὡς δ' ἀντε-
15 κρουον, ἀποστῆναι πάλιν. Αἰτίαι μὲν οὖν εἰσὶν αὗται τῶν γενομένων· ὥστε δῆλον ὅτι καὶ ταύτης τῆς ἁμαρτίας. Ἀλλ' ἡμεῖς οὐ τοῦτο σκοποῦμεν, τίνι δεῖ συγγνώμην ἔχειν ἢ μὴ ἔχειν, ἀλλὰ περὶ τοῦ ὀρθῶς καὶ μὴ ὀρθῶς. Τὰ δὲ περὶ τὰς γυναῖκας ἔχοντα μὴ καλῶς, ἔοικεν, ὥσ- C
20 περ ἐλέχθη καὶ πρότερον, οὐ μόνον ἀπρέπειάν τινα ποιεῖν τῆς πολιτείας αὐτῆς καθ' αὑτὴν, ἀλλὰ συμβάλλεσθαί τι πρὸς τὴν φιλοχρηματίαν. Μετὰ γὰρ τὰ νῦν ῥηθέντα, τοῖς περὶ τὴν ἀνωμαλίαν τῆς κτήσεως ἐπιτιμήσειεν ἄν τις. Τοῖς μὲν γὰρ αὐτῶν συμβέβηκε κεκτῆσθαι πολλὴν
25 λίαν οὐσίαν, τοῖς δὲ πάμπαν μικράν· διόπερ εἰς ὀλίγους ἦκεν ἡ χώρα. Τοῦτο δὲ καὶ διὰ τῶν νόμων τέτακται φαύ-

2. Posses etiam legere ἀλλ' ἥπερ, *quam:* ἐγκύκλια vero Lamb. interpr. res quotidianas atque usitatas.

8. C. τῆς οἰκείας, f. χώρας.

21. C. αὐτὴν καθ' αὑτήν. Lamb. maluit αὐτὰ καθ' αὑτὰ, *videntur ipsa per se non solum remp. dedecorare.* Ad nostram lectionem accedit Victorii versio; *ipsamque in se spectatam inquinare.*

Δλως. Ὠνεῖσθαι μὲν γὰρ ἢ πωλεῖν τὴν ὑπάρχουσαν, ἐποίησεν οὐ καλὸν, ὀρθῶς ποιήσας· διδόναι δὲ καὶ καταλείπειν ἐξουσίαν ἔδωκε τοῖς βουλομένοις. Καί τοι ταὐτὸ συμβαίνειν ἀναγκαῖον ἐκείνως τε καὶ οὕτως. Ἔστι δὲ καὶ τῶν γυναικῶν σχεδὸν τῆς πάσης χώρας τῶν πέντε μερῶν τὰ δύο, τῶν τε ἐπικλήρων πολλῶν γινομένων, καὶ διὰ τὸ προῖκας διδόναι μεγάλας. Καί τοι βέλτιον ἦν μηδεμίαν, ἢ ὀλίγην, ἢ καὶ μετρίαν τετάχθαι. Νῦν δ' ἔξεστι δοῦναί τε τὴν ἐπίκληρον ὅτῳ ἂν βούληται· κἂν 48
ἀποθάνῃ μὴ διαθέμενος, ὃν ἂν καταλίπῃ κληρονόμον,
Ε οὗτος ᾧ ἂν θέλῃ δίδωσι. Τοιγαροῦν δυναμένης τῆς χώρας χιλίους ἱππεῖς τρέφειν καὶ πεντακοσίους, καὶ ὁπλίτας τρισμυρίους, οὐδὲ χίλιοι τὸ πλῆθος ἦσαν. Γέγονε δὲ διὰ τῶν ἔργων αὐτῶν δῆλον, ὅτι φαύλως αὐτοῖς εἶχε τὰ περὶ τὴν τάξιν ταύτην. Μίαν γὰρ πληγὴν οὐχ ὑπήνεγκεν ἡ πόλις, ἀλλ' ἀπώλετο διὰ τὴν ὀλιγανθρωπίαν. Λέγουσι δὲ ὡς ἐπὶ μὲν τῶν πρότερων βασιλέων μετεδίδοσαν τῆς πολιτείας, ὥστ' οὐ γίνεσθαι τότε ὀλιγανθρωπίαν πολεμούντων πολὺν χρόνον· καί φασιν εἶναί ποτε τοῖς Σπαρτιάταις καὶ μυρίους. Οὐ μὴν ἀλλ' εἴτ' ἐστὶν ἀληθῆ ταῦτα, εἴτε μὴ, βέλτιον τὸ διὰ τῆς κτήσεως ὠμαλισμένης πληθύειν ἀνδρῶν τὴν πόλιν. Ὑπεναντίος δὲ καὶ ὁ περὶ τὴν τεκνοποιΐαν νόμος πρὸς ταύτην τὴν διόρθωσιν. Βουλό-
330 μενος γὰρ ὁ νομοθέτης ὡς πλείστους εἶναι τοὺς Σπαρτιάτας, προάγεται τοὺς πολίτας ὅτι πλείστους ποιεῖσθαι παῖδας. Ἔστι γὰρ αὐτοῖς νόμος, τὸν μὲν γεννήσαντα τρεῖς υἱοὺς, ἄφρουρον εἶναι· τὸν δὲ τέτταρας, ἀτελῆ

1. Bonorum venditio ſupra quoque prohibita, 53. 28. et infra lib. vi. cap. 4.

4. C. τοῦτο συμβ. *hoc conting.*

9. De ἐπικλήρου elocatione idem refertur infra lib. v. cap. 7.

16. Spartæ labefactatæ cauſam eandem allegat Dionyſ. Hal. Antiq. Rom. lib. ii. 89. 25.

πάντων. Καί τοι φανερὸν ὅτι πολλῶν γινομένων, τῆς δὲ χώρας οὕτω διῃρημένης, ἀναγκαῖον πολλοὺς γίνεσθαι πένητας. Ἀλλὰ μὴν καὶ τὰ περὶ τὴν ἐφορείαν ἔχει φαύλως. Ἡ γὰρ ἀρχὴ, κυρία μὲν αὐτὴ τῶν μεγίστων αὐτοῖς ἐστι, γίνονται δ' ἐκ τοῦ δήμου πάντες. Ὥστε πολλάκις ἐμπίπτουσιν ἄνθρωποι σφόδρα πένητες εἰς τὸ ἀρχεῖον, οἳ διὰ τὴν ἀπορίαν ὤνιοι ἦσαν. Ἐδήλωσαν δὲ πολλάκις μὲν καὶ πρότερον, καὶ νῦν δὲ ἐν τοῖς ἀνδρίοις. Διαφθαρέντες γὰρ ἀργυρίῳ τινὲς, ὅσον ἐφ' ἑαυτοῖς, ὅλην τὴν πόλιν ἀπώλεσαν. Καὶ διὰ τὸ τὴν ἀρχὴν εἶναι λίαν μεγάλην καὶ ἰσοτύραννον, δημαγωγεῖν αὐτοὺς ἠναγκάζοντο καὶ οἱ βασιλεῖς. Ὥστε καὶ ταύτῃ συνεπιβλάπτεσθαι τὴν πολιτείαν· δημοκρατία γὰρ ἐξ ἀριστοκρατίας συνέβαινε. Συνέχει μὲν οὖν τὴν πολιτείαν τὸ ἀρχεῖον τοῦτο· ἡσυχάζει γὰρ ὁ δῆμος διὰ τὸ μετέχειν τῆς μεγίστης ἀρχῆς. Ὥστ' εἴτε διὰ τὸν νομοθέτην, εἴτε διὰ τύχην τοῦτο συμπέπτωκε, συμφερόντως ἔχει τοῖς πράγμασι. Δεῖ γὰρ τὴν πολιτείαν τὴν μέλλουσαν σώζεσθαι, πάντα βούλεσθαι τὰ μέρη τῆς πόλεως εἶναι καὶ διαμένειν ταὐτά. Οἱ μὲν οὖν βασιλεῖς διὰ τὴν αὐτῶν τιμὴν, οὕτως ἔχουσιν· οἱ δὲ καλοὶ κἀγαθοὶ, διὰ τὴν γερουσίαν· ἆθλον γὰρ ἡ ἀρχὴ αὕτη τῆς ἀρετῆς ἐστιν· ὁ δὲ δῆμος, διὰ τὴν ἐφορείαν· καθίσταται γὰρ ἐξ ἁπάντων. Ἀλλ' αἱρετὴν ἔδει τὴν ἀρχὴν εἶναι ταύτην, ἐξ ἁπάντων μὲν, μὴ τὸν τρόπον δὲ τοῦτον ὃν νῦν· παιδαριώδης γάρ ἐστι λίαν. Ἔτι δὲ καὶ κρίσεών εἰσι μεγάλων κύριοι, ἅπαντες οἱ τυχόν-

3. Z. ἐφορίαι, monophthongos, ut supra 51. 3. Quod vero hic de Lacedæmoniorum ephoris cenſet philoſophus, idem de tribunis plebis apud Dionyſium Appius, Marcius, et alii.

8. Ἀνδρίοις appellative ſignificat ἀνδρῶν συσσιτίοις, *virorum conviviis*.

23. Zuin. ἐφορίαν, monophthongos: ut ſupra 51. 3.

τες. Διόπερ οὐκ αὐτογνώμονας βέλτιον κρίνειν, ἀλλὰ
D κατὰ τὰ γράμματα καὶ τοὺς νόμους. Ἔστι δὲ καὶ ἡ
δίαιτα τῶν ἐφόρων οὐχ ὁμολογουμένη τῷ βουλήματι τῆς
πόλεως. Αὐτὴ μὲν γὰρ ἀνειμένη λίαν ἐστίν· ἐν δὲ τοῖς
ἄλλοις μᾶλλον ὑπερβάλλει ἐπὶ τὸ σκληράν· ὥστε μὴ
δύνασθαι καρτερεῖν, ἀλλὰ λάθρα τὸν νόμον ἀποδιδρά-
σκοντας ἀπολαύειν τῶν σωματικῶν ἡδονῶν. Ἔχει δὲ καὶ
τὰ περὶ τὴν τῶν γερόντων ἀρχὴν οὐ καλῶς αὐτοῖς. Ἐπιει-
κῶν μὲν γὰρ ὄντων καὶ πεπαιδευμένων ἱκανῶς πρὸς ἀν-
δραγαθίαν, τάχ' ἂν εἴπειέ τις συμφέρειν τῇ πόλει. Καί
τοι τόγε διὰ βίου κυρίους εἶναι κρίσεων μεγάλων, ἀμ-
φισβητήσιμον. Ἔστι γὰρ ὥσπερ καὶ σώματος, καὶ δια-
E νοίας γῆρας. Τὸν τρόπον δὲ τοῦτον πεπαιδευμένων, ὥστε
καὶ τὸν νομοθέτην αὐτὸν ἀπιστεῖν, ὡς οὐκ ἀγαθοῖς ἀν-
δράσιν, οὐκ ἀσφαλές. Φαίνονται δὲ καὶ καταδωροδοκού-
μενοι καὶ καταχαριζόμενοι πολλὰ τῶν κοινῶν οἱ κεκοινω-
νηκότες τῆς ἀρχῆς ταύτης. Διόπερ βέλτιον αὐτοὺς μὴ
ἀνευθύνους εἶναι· νῦν δ' εἰσί. Δόξειε δ' ἂν ἡ τῶν ἐφόρων
ἀρχὴ πάσας εὐθύνειν τὰς ἀρχάς· τοῦτο δὲ τῇ ἐφορείᾳ μέγα
λίαν τὸ δῶρον, καὶ τὸν τρόπον οὐ τοῦτον λέγομεν διδόναι
δεῖν τὰς εὐθύνας. Ἔτι δὲ καὶ τὴν αἵρεσιν ἣν ποιοῦνται
331 τῶν γερόντων, κατά τε τὴν κρίσιν ἐστὶ παιδαριώδης, καὶ
τὸ αὐτὸν αἰτεῖσθαι τὸν ἀξιωθησόμενον τῆς ἀρχῆς, οὐκ
ὀρθῶς ἔχει. Δεῖ γὰρ καὶ βουλόμενον καὶ μὴ βουλόμενον
ἄρχειν τὸν ἄξιον τῆς ἀρχῆς. Νῦν δ', ὅπερ καὶ περὶ τὴν
ἄλλην πολιτείαν, ὁ νομοθέτης φαίνεται ποιῶν. Φιλοτί-
μους γὰρ κατασκευάζων τοὺς πολίτας, τούτοις κέχρηται

4. Forſan rectius αὖτη, *hæc*.
12. De ſenio ut corporis, ſic etiam animi et mentis, viſe Hieron. Mercur. var. lect. lib. iv. cap. 3.
18. Pro ἀνευθύνους infra 73. 13. habemus ἀνυπευθύνους.

Polybius attributes the duration of the Spartan government to the inclination of the influence of the senate to the weaker side of the people or nobles as it might happen. Polyb. VI. x

γεροντων The Spartan senators were obliged to be above 60 yrs of age –

πρὸς τὴν αἵρεσιν τῶν γερόντων. Οὐδεὶς γὰρ ἂν ἄρχειν αἰτήσαιτο, μὴ φιλότιμος ὤν. Καί τοι τῶν γ' ἀδικημάτων ἐκουσίων τὰ πλεῖστα συμβαίνει σχεδὸν διὰ φιλοτιμίαν καὶ διὰ φιλοχρηματίαν τοῖς ἀνθρώποις. Περὶ δὲ βασι-
5 λείας, εἰ μὲν μὴ βέλτιόν ἐστιν ὑπάρχειν ταῖς πόλεσιν, ἢ βέλτιον, ἄλλος ἔστω λόγος. Ἀλλὰ μὴν βέλτιόν γε μὴ B καθάπερ νῦν, ἀλλὰ κατὰ τὸν αὐτοῦ βίον ἕκαστον κρίνεσθαι τῶν βασιλέων. Ὅτι δὲ ὁ νομοθέτης οὐδ' αὐτὸς οἴεται δύνασθαι ποιεῖν καλοὺς κἀγαθούς, δῆλον. Ἀπι-
10 στεῖ γοῦν ὡς οὐκ οὖσιν ἱκανῶς ἀγαθοῖς ἀνδράσι· διόπερ ἐξέπεμπον συμπρεσβευτὰς τοὺς ἐχθροὺς, καὶ σωτηρίαν ἐνόμιζον τῇ πόλει εἶναι τὸ στασιάζειν τοὺς βασιλεῖς. Οὐ καλῶς δ' οὐδὲ περὶ τὰ συσσίτια τὰ καλούμενα φιδίτια, νενομοθέτηται τῷ καταστήσαντι πρῶτον. Ἔδει γὰρ ἀπὸ
15 κοινοῦ μᾶλλον εἶναι τὴν σύνοδον, καθάπερ ἐν Κρήτῃ· παρὰ δὲ τοῖς Λάκωσιν ἕκαστον δεῖ φέρειν, καὶ σφόδρα C πενήτων ἐνίων ὄντων, καὶ τοῦτο τὸ ἀνάλωμα οὐ δυναμένων δαπανᾶν· ὥστε συμβαίνειν τοὐναντίον τῷ νομοθέτῃ τῆς προαιρέσεως. Βούλεται μὲν γὰρ δημοκρατικὸν εἶναι τὸ
20 κατασκεύασμα τῶν συσσιτίων, γίνεται δ' ἥκιστα δημοκρατικὸν οὕτω νενομοθετημένον. Μετέχειν μὲν γὰρ οὐ ῥᾴδιον τοῖς λίαν πένησιν. Ὅρος δὲ τῆς πολιτείας οὗτός ἐστιν αὐτοῖς ὁ πάτριος, τὸν μὴ δυνάμενον τοῦτο τὸ τέλος φέρειν, μὴ μετέχειν αὐτῆς. Τῷ δὲ περὶ τοὺς ναυάρχους
25 νόμῳ καὶ ἕτεροί τινες ἐπιτετιμήκασιν, ὀρθῶς ἐπιτιμῶντες. Στάσεως γὰρ γίνεται αἴτιος. Ἐπὶ γὰρ τοῖς βασιλεῦσιν D

18. C. *συμβαίνει*, indicative.

24. C. *μετέχειν αὐτοῖς*. Sed convenientius eſſe *αὐτῆς*, ſatis declarat repetitio, 72. 17.

26. Victorius ſic legit, *ἐπὶ γὰρ τοῖς βασιλεῦσιν, οὗσι στρατηγοῖς ἀϊδίοις, ἡ ναυαρχία σχεδὸν ἑτέρα βασιλεία καθέστηκε· in reges namque, qui ſunt perpetui duces exercituum, præfectura claſſis ferme alterum regnum conſtituta eſt:* Lambini verſio noſtram le-

οὖσι στρατηγοῖς ἀΐδιος ἡ ναυαρχία, σχεδὸν ἑτέρα βασιλεία καθέστηκε. Καὶ ὠδὶ δὲ τῇ ὑποθέσει τοῦ νομοθέτου ἐπιτιμήσειεν ἄν τις, ὅπερ καὶ Πλάτων ἐν τοῖς νόμοις ἐπιτετίμηκε. Πρὸς γὰρ μέρος ἀρετῆς ἡ πᾶσα σύνταξις τῶν νόμων ἐστὶ, τὴν πολεμικήν· αὕτη γὰρ χρησίμη πρὸς τὸ κρατεῖν. Τοιγαροῦν ἐσώζοντο μὲν πολεμοῦντες, ἀπώλλυντο δὲ ἄρξαντες, διὰ τὸ μὴ ἐπίστασθαι σχολάζειν, μηδὲ ἠσκηκέναι μηδεμίαν ἄσκησιν ἑτέραν κυριωτέραν τῆς πολεμικῆς. Τοῦτο δὲ ἁμάρτημα οὐκ ἔλαττον. Νομίζουσι μὲν γὰρ γίνεσθαι τἀγαθὰ τὰ περιμάχητα, δι' ἀρετῆς Ε μᾶλλον ἢ κακίας· καὶ τοῦτο μὲν καλῶς· ὅτι μέν τοι ταῦτα κρείττω τῆς ἀρετῆς ὑπολαμβάνουσιν, οὐ καλῶς. Φαύλως δ' ἔχει καὶ περὶ τὰ κοινὰ χρήματα τοῖς Σπαρτιάταις. Οὔτε γὰρ ἐν τῷ κοινῷ τῆς πόλεως ἐστιν οὐδὲν, πολέμους μεγάλους ἀναγκαζομένοις πολεμεῖν· εἰσφέρουσί τε κακῶς. Διὰ γὰρ τὸ τῶν Σπαρτιατῶν εἶναι τὴν πλείστην γῆν, οὐκ ἐξετάζουσιν ἀλλήλων τὰς εἰσφοράς· ἀποβέβηκέ τε τοὐναντίον τῷ νομοθέτῃ τοῦ συμφέροντος. Τὴν μὲν γὰρ πόλιν πεποίηκεν ἀχρήματον, τοὺς δ' ἰδιώτας φιλοχρημάτους. Περὶ μὲν οὖν τῆς Λακεδαιμονίων πολι- 332 τείας ἐπὶ τοσοῦτον εἰρήσθω. Ταῦτα γάρ ἐστιν ἃ μάλιστ' ἄν τις ἐπιτιμήσειεν.

5 I 5 10 15 20

tionem probat; *classis enim præfectura sempiterna, regibus, qui sunt belli duces atque imperatores, addita alterum propemodum regnum evadit.*

9. C. τούτου, gen. casu.

19. Quod in Sparta hic desiderat philosophus, id a Roma diligenter observatum indicat Fabricius apud Dionysium Halicarn. 746. 34. dum significat publicas opes Romæ amplas fuisse, privatas vero exiguas.

ΚΕΦ. Η. X.

Ἡ δὲ Κρητικὴ πολιτεία, παρέγγυς μέν ἐστι ταύτης· ἔχει δὲ, μικρὰ μὲν, οὐ χεῖρον· τὸ δὲ πλεῖον, ἧττον γλαφυρῶς. Καὶ γὰρ ἔοικε, καὶ λέγεται δὲ, τὰ πλεῖστα μεμιμῆσθαι τὴν Κρητικὴν πολιτείαν ἡ τῶν Λακώνων· τὰ δὲ πλεῖστα τῶν ἀρχαίων, ἧττον διήρθρωται τῶν νεωτέρων. Φασὶ γὰρ τὸν Λυκοῦργον, ὅτε τὴν ἐπιτροπείαν τὴν Χαρίλ- B λου τοῦ βασιλέως καταλιπὼν ἀπεδήμησε, τότε τὸν πλεῖστον διατρίψαι χρόνον περὶ τὴν Κρήτην διὰ τὴν συγγένειαν. Ἄποικοι γὰρ οἱ Λύκτιοι τῶν Λακώνων ἦσαν· κατέλαβον δ' οἱ πρὸς τὴν ἀποικίαν ἐλθόντες, τὴν τάξιν τῶν νόμων ὑπάρχουσαν ἐν τοῖς τότε κατοικοῦσι. Διὸ καὶ νῦν περίοικοι τὸν αὐτὸν τρόπον χρῶνται αὐτοῖς, ὡς κατα- σκευάσαντος Μίνω πρώτου τὴν τάξιν τῶν νόμων. Δοκεῖ C 52 δ' ἡ νῆσος καὶ πρὸς τὴν ἀρχὴν τὴν Ἑλληνικὴν πεφυκέναι καὶ κεῖσθαι καλῶς· πάσῃ γὰρ ἐπίκειται τῇ θαλάσσῃ, σχεδὸν τῶν Ἑλλήνων ἱδρυμένων περὶ τὴν θάλασσαν πάν- των. Ἀπέχει γὰρ, τῇ μὲν ὀλίγον τῆς Πελοποννήσου, τῇ δὲ τῆς Ἀσίας τοῦ περὶ Τριόπιον τόπου καὶ Ῥόδον· διὸ καὶ τὴν τῆς θαλάσσης ἀρχὴν κατέσχεν ὁ Μίνως, καὶ τὰς νήσους, τὰς μὲν ἐχειρώσατο, τὰς δ' ᾤκισε· τέλος δὲ ἐπιθέμενος τῇ Σικελίᾳ, τὸν βίον ἐτελεύτησεν ἐκεῖ περὶ

2. Iſing. margo pro πλεῖον reponit πλεῖστον.

6. Vict. et L. legunt Χαριλάου· ut ſcilicet apud Suidam Lycurgus Lacedæmoniorum Legiſlator dicitur fuiſſe θεῖος πρὸς πατρὸς Χαριλάου τοῦ βασιλεύσαν- τος Σπάρτης, Εὐνόμου ἀδελφός. Itidemque apud Plutarchum: nec- non infra lib. vi. cap. 12.

18. Q. c. Ῥόδου, gen. caſu: quam lectionem ſecutus eſt Lambinus: alteram, Victorius.

21. C. περὶ Κάμιρον, perperam: ut ex Strab. ac Steph. Byz. prolixius docet Petr. Victor. var. lect. lib. xvi. cap. 18.

Κάμικον. Ἔχει δ' ἀνάλογον ἡ Κρητικὴ τάξις πρὸς τὴν Λακωνικήν. Γεωργοῦσί τε γὰρ, τοῖς μὲν εἵλωτες, τοῖς δὲ Κρησὶν οἱ περίοικοι. Καὶ συσσίτια παρ' ἀμφοτέροις ἐστί· καὶ τόγε ἀρχαῖον ἐκάλουν οἱ Λάκωνες οὐ φιδίτια, ἀλλὰ
D ἄνδρια, καθάπερ οἱ Κρῆτες. Ἦ καὶ δῆλον ὅτι ἐκεῖθεν ἐλήλυθεν. Ἔτι δὲ τῆς πολιτείας ἡ τάξις. Οἱ μὲν γὰρ ἔφοροι τὴν αὐτὴν ἔχουσι δύναμιν τοῖς ἐν τῇ Κρήτῃ καλουμένοις κόσμοις. Πλὴν οἱ μὲν ἔφοροι, πέντε τὸν ἀριθμόν· οἱ δὲ κόσμοι, δέκα εἰσίν. Οἱ δὲ γέροντες τοῖς γέρουσιν, οὓς καλοῦσιν οἱ Κρῆτες βουλὴν, ἴσοι. Βασιλεία δὲ πρότε-
E ρον μὲν ἦν, εἶτα κατέλυσαν οἱ Κρῆτες, καὶ τὴν ἡγεμονίαν οἱ κόσμοι τὴν κατὰ πόλεμον ἔχουσιν. Ἐκκλησίας δὲ μετέχουσι πάντες· κυρία δ' οὐδενός ἐστιν, ἀλλ' ἢ συνεπιψηφίσαι τὰ δόξαντα τοῖς γέρουσι καὶ τοῖς κόσμοις. Τὰ μὲν οὖν τῶν συσσιτίων ἔχει βέλτιον τοῖς Κρησὶν ἢ τοῖς Λάκωσιν. Ἐν μὲν γὰρ Λακεδαίμονι κατὰ κεφαλὴν ἕκαστος εἰσφέρει τὸ τεταγμένον· εἰ δὲ μὴ, μετέχειν νόμος κωλύει τῆς πολιτείας, καθάπερ εἴρηται καὶ πρότερον· ἐν δὲ Κρήτῃ, κοινοτέρως. Ἀπὸ πάντων γὰρ τῶν γινομένων καρπῶν τε καὶ βοσκημάτων, [καὶ] ἐκ τῶν δημοσίων καὶ φόρων οὓς φέρουσιν οἱ περίοικοι, τέτακται μέρος, τὸ μὲν πρὸς τοὺς θεοὺς καὶ τὰς κοινὰς λειτουργίας, τὸ δὲ τοῖς συσσιτίοις, ὥστε ἐκ κοινοῦ τρέφεσθαι πάντας καὶ γυναῖ-
333 κας, καὶ παῖδας, καὶ ἄνδρας. Πρὸς δὲ τὴν ὀλιγοσιτίαν, ὡς ὠφέλιμον, πολλὰ πεφιλοσόφηκεν ὁ νομοθέτης, καὶ πρὸς τὴν διάζευξιν τῶν γυναικῶν, ἵνα μὴ πολυτεκνῶσι, 53
τὴν πρὸς τοὺς ἄρρενας ποιήσας ὁμιλίαν. Περὶ ἧς εἰ φαύ-

19. C. ὑπὸ πάντων· minus convenienter. Ab eadem ed. C. seq. v. abest inclusa καὶ forsan rectius expuncta sequenti καὶ legemus, καὶ ἐκ τῶν δημοσίων φόρων· ut Lamb. quoque vertit, *et ex publicis vectigalibus.*

λως, ἢ μὴ Φαύλως, ἕτερος ἔσται τοῦ διασκέψασθαι καιρός. Ὅτι δὲ τὰ περὶ τὰ συσσίτια βέλτιον τέτακται τοῖς Κρησὶν, ἢ τοῖς Λάκωσι, φανερόν. Τὰ δὲ περὶ τοὺς κόσμους, ἔτι χεῖρον τῶν ἐφόρων. Ὁ μὲν γὰρ ἔχει κακὸν τὸ τῶν ἐφόρων ἀρχεῖον, ὑπάρχει καὶ τούτων· γίνονται γὰρ οἱ τυχόντες. Ὁ δ' ἐκεῖ συμφέρει πρὸς τὴν πολιτείαν, ἐν- B ταῦθ' οὐκ ἔστιν. Ἐκεῖ μὲν γὰρ, διὰ τὸ τὴν αἵρεσιν ἐκ πάντων εἶναι, μετέχων ὁ δῆμος τῆς μεγίστης ἀρχῆς, βούλεται μένειν τὴν πολιτείαν· ἐνταῦθα δ' οὐκ ἐξ ἁ- πάντων αἱροῦνται τοὺς κόσμους, ἀλλ' ἐκ τινῶν γενῶν, καὶ τοὺς γέροντας ἐκ τῶν κεκοσμηκότων. Περὶ ὧν τοὺς αὐτοὺς ἄν τις εἴπειε λόγους, καὶ περὶ τῶν ἐν Λακεδαί- μονι γινομένων. Τὸ γὰρ ἀνυπεύθυνον καὶ τὸ διὰ βίου, μεῖζον ἐστι γέρας τῆς ἀξίας αὐτοῖς· καὶ τὸ μὴ κατὰ γράμματα ἄρχειν, ἀλλ' αὐτογνώμονας, ἐπισφαλές. Τὸ δ' ἡσυχάζειν μὴ μετέχοντα τὸν δῆμον, οὐδὲν σημεῖον τοῦ τετάχθαι καλῶς· οὐδὲ γὰρ λήμματός τι τοῖς κόσμοις, C ὥσπερ τοῖς ἐφόροις, πόρρω γ' ἀποικοῦσιν ἐν νήσῳ τῶν διαφθερούντων. Ἣν δὲ ποιοῦνται τῆς ἁμαρτίας ταύτης ἰατρείαν, ἄτοπος, καὶ οὐ πολιτικὴ, ἀλλὰ δυναστευτική. Πολλάκις γὰρ ἐκβάλλουσι συστάντες τινὲς τοὺς κόσ- μους, ἢ τῶν συνάρχοντων αὐτῶν, ἢ τῶν ἰδιωτῶν. Ἔξεστι δὲ καὶ μεταξὺ τοῖς κόσμοις ἀπειπεῖν τὴν ἀρχήν. Ταῦτα δὴ πάντα βέλτιον γίνεσθαι κατὰ νόμον, ἢ κατὰ ἀνθρώ- πων βούλησιν· οὐ γὰρ ἀσφαλὴς ὁ κανών. Πάντων δὲ φαυλότατον, τὸ τῆς ἀκοσμίας ἣν καθιστᾶσι πολλάκις,

5. Cum τούτων e præced. ſubaudiendum τῷ ἀρχείῳ· vel legendum τούτῳ.

10. Q. c. τινῶν γερόντων. Sed γενῶν agnoſcit præter Victorium etiam Lambinus, *ex quibuſdam generibus*.

19. Q. c. διαφερόντων. Noſtrum διαφθερούντων cum eodem Victorio probat idem Lamb. *ab iis qui corrupturi ſint*.

Dὅταν μὴ δίκας βούλωνται δοῦναι, τῶν δυνατῶν. Ἢ καὶ δῆλον ὡς ἔχει τι ϖολιτείας ἡ τάξις, ἀλλ' οὐ ϖολιτεία ἐστὶν, ἀλλὰ δυναστεία μᾶλλον. Εἰώθασι δὲ, διαλαμβάνοντες τὸν δῆμον καὶ τοὺς φίλους, μοναρχίαν ϖοιεῖν καὶ στασιάζειν, καὶ μάχεσθαι ϖρὸς ἀλλήλους. Καί τοι τί διαφέρει τὸ τοιοῦτον, ἢ διά τινος χρόνου μηκέτι ϖόλιν εἶναι τὴν τοιαύτην, ἀλλὰ λύεσθαι τὴν ϖολιτικὴν κοινωνίαν; ἔστι δ' ἐπικίνδυνος οὕτως ἔχουσα ϖόλις τῶν 54
βουλομένων ἐπιτίθεσθαι καὶ δυναμένων. Ἀλλὰ, καθάϖερ εἴρηται, σώζεται διὰ τὸν τόϖον· ξενηλασίας γὰρ τὸ ϖόρρω ϖεϖοίηκε. Διὸ καὶ τὸ τῶν περιοίκων μένει τοῖς
E Κρησίν· οἱ δ' εἵλωτες ἀφίστανται ϖολλάκις. Οὔτε γὰρ ἐξωτερικῆς ἀρχῆς κοινωνοῦσιν οἱ Κρῆτες, νεωστί τε ϖόλεμος ξενικὸς διαβέβηκεν εἰς τὴν νῆσον· ὃ ϖεϖοίηκε φανερὰν τὴν ἀσθένειαν τῶν ἐκεῖ νόμων. Περὶ μὲν οὖν ταύτης εἰρήσθω τοσαῦθ' ἡμῖν τῆς ϖολιτείας.

XI. ΚΕΦ. Θ.

334 ΠΟΛΙΤΕΥΕΣΘΑΙ δὲ δοκοῦσι καὶ Καρχηδόνιοι καλῶς, καὶ ϖολλὰ ϖεριττῶς ϖρὸς τοὺς ἄλλους· μάλιστα δ' ἕνια ϖαραϖλησίως τοῖς Λάκωσιν. Αὗται γὰρ αἱ ϖολιτεῖαι τρεῖς, ἀλλήλαις τε σύνεγγύς ϖως εἰσὶ, καὶ τῶν ἄλλων ϖολὺ διαφέρουσιν, ἥ τε Κρητικὴ, καὶ ἡ Λακωνικὴ,

1. Gen. τῶν δυνατῶν C. et V. in præced. ponunt poſt τῆς ἀκοσμίας· itemque Lamb. vertit, *magiſtratus hujus vacuitas, totiuſque reip. ſtatus perturbatio, quam ſæpenumero potentes inducunt.* Ibidem Cam. h. συστᾶσι pro καθιστᾶσι.

5. C. καί τοι διαφ. omiſſo τί.

14. C. et Z. ὃς ϖεϖοίηκε· ſ. ϖόλιμος.

distance from the main land.

καὶ τρίτη τούτων, ἡ [τῶν] Καρχηδονίων· καὶ πολλὰ τῶν τεταγμένων ἔχει παρ' αὐτοῖς καλῶς. Σημεῖον δὲ πολι- B
τείας συντεταγμένης, τὸ τὸν δῆμον ἔχουσαν, διαμένειν ἐν τῇ τάξει τῆς πολιτείας, καὶ μήτε στάσιν, ὅ, τι καὶ ἄξιον εἰπεῖν, γεγενῆσθαι, μήτε τύραννον. Ἔχει δὲ παραπλήσια τῇ Λακωνικῇ πολιτείᾳ, τὰ μὲν συσσίτια τῶν ἑταιρῶν, τοῖς Φιδιτίοις· τὴν δὲ τῶν ἑκατὸν καὶ τεττάρων ἀρχὴν, τοῖς ἐφόροις, πλὴν οὐ χεῖρον. Οἱ μὲν γὰρ, ἐκ τῶν τυχόντων εἰσί· ταύτην δ' αἱροῦνται τὴν ἀρχὴν ἀριστίνδην. Τοὺς δὲ βασιλεῖς καὶ τὴν γερουσίαν, ἀνάλογον τοῖς ἐκεῖ βασιλεῦσι καὶ γέρουσι. Καὶ βέλτιον δὲ τοὺς βασιλεῖς, C
μήτε κατὰ τὸ αὐτὸ εἶναι γένος, μηδὲ τοῦτο τὸ τυχὸν, εἴτε διαφέρον ἐκ τούτων αἱρετοὺς μᾶλλον ἢ καθ' ἡλικίαν. Μεγάλων γὰρ κύριοι καθεστῶτες, ἂν εὐτελεῖς ὦσι, μεγάλα βλάπτουσι, καὶ ἔβλαψαν ἤδη τὴν πόλιν τὴν τῶν Λακεδαιμονίων. Τὰ μὲν οὖν πλεῖστα τῶν ἐπιτιμηθέντων ἂν διὰ τὰς παρεκβάσεις, κοινὰ τυγχάνει πάσαις ὄντα ταῖς εἰρημέναις πολιτείαις· τῶν δὲ πρὸς τὴν ὑπόθεσιν τῆς ἀριστοκρατίας, καὶ τῆς πολιτείας, τὰ μὲν εἰς δῆμον ἐκκλίνει μᾶλλον, τὰ δ' εἰς ὀλιγαρχίαν. Τοῦ μὲν γὰρ, τὸ D
21 μὲν προσάγειν, τὸ δὲ μὴ προσάγειν πρὸς τὸν δῆμον, οἱ

1. Incluſus articulus τῶν, abeſt a Z. edit.

12. Nota in altero commate μήτε, in altero μηδέ. Seq. v. locus obſcurus eſt, et non ſolum diſſentanea verbis oratio, ſed interpretatio etiam Latina indicat eſſe depravatam ſcripturam. Aretinus cognationis nomen inſeruit, ut ſententia talis colligi poſſe videatur: melius eſſe creari reges, neque ex iis qui ejuſdem generis ſint, neque etiam conditionis vulgaris, vel ſane præſtantis ſecundum cognationem aut ætatem. Quæ Græce fortaſſe ſic perſcribere liceat: εἴ τε διαφέρον, ἐκ τούτων αἱρετοὺς ἢ κατὰ συγγενείαν, ἢ καθ' ἡλικίαν, inquit Camer. 104. μᾶλλον ſane a C. ed. abeſt.

16. Q. c. τῶν Καρχηδονίων. Sed τῶν Λακεδαιμονίων agnoſcit præter Vict. etiam Lamb.

20. C. et Z. pluraliter τὰ μέν· quod ferri poteſt, ſi in ſeq. commate itidem legamus τὰ δέ.

βασιλεῖς κύριοι μετὰ τῶν γερόντων, ἂν ὁμογνωμονῶσι πάντες· εἰ δὲ μὴ, καὶ τούτων ὁ δῆμος· ἃ δ' ἂν εἰσφέρωσιν οὗτοι, οὐ διακοῦσαι μόνον ἀποδιδόασι τῷ δήμῳ τὰ δόξαντα τοῖς ἄρχουσιν, ἀλλὰ κύριοι κρίνειν εἰσί· καὶ τῷ βουλομένῳ τοῖς εἰσφερομένοις ἀντειπεῖν ἔξεστιν· ὅπερ ἐν ταῖς ἑτέραις πολιτείαις οὐκ ἔστι. Τὸ δὲ τὰς πενταρχίας, κυρίας οὔσας πολλῶν καὶ μεγάλων, ὑφ' αὑτῶν αἱρετὰς εἶναι, καὶ τὴν τῶν ἑκατὸν ταύτας αἱρεῖσθαι τὴν μεγίστην
E ἀρχήν· ἔτι δὲ ταύτας πλείονα ἄρχειν χρόνον τῶν ἄλλων, καὶ γὰρ ἐξεληλυθότες ἄρχουσι, καὶ μέλλοντες, ὀλιγαρχικόν· τὸ δ' ἀμίσθους καὶ μὴ κληρωτὰς, ἀριστοκρατικὸν θετέον, καὶ εἴ τι τοιοῦτον ἕτερον· καὶ τὸ τὰς δίκας ὑπὸ τῶν ἀρχείων δικάζεσθαι πάσας, καὶ μὴ ἄλλας ὑπ' ἄλλων, καθάπερ ἐν Λακεδαίμονι. Παρεκβαίνει δὲ τῆς ἀριστοκρατίας ἡ τάξις τῶν Καρχηδονίων μάλιστα πρὸς τὴν ὀλιγαρχίαν κατά τινα διάνοιαν, ᾗ συνδοκεῖ τοῖς πολλοῖς. Οὐ γὰρ μόνον ἀριστίνδην, ἀλλὰ καὶ πλουτίνδην οἴονται δεῖν αἱρεῖσθαι τοὺς ἄρχοντας. Ἀδύνατον γὰρ τὸν
335 ἀποροῦντα καλῶς ἄρχειν καὶ σχολάζειν. Εἴπερ οὖν τὸ μὲν αἱρεῖσθαι πλουτίνδην, ὀλιγαρχικὸν, τὸ δὲ κατ' ἀρετὴν, ἀριστοκρατικὸν, αὕτη τις ἂν εἴη τάξις τρίτη, καθ' ἥν περ συντέτακται καὶ τοῖς Καρχηδονίοις τὰ περὶ τὴν πολιτείαν. Αἱροῦνται γὰρ εἰς δύο ταῦτα βλέποντες, καὶ μάλιστα τὰς μεγίστας, τούς τε βασιλεῖς, καὶ τοὺς στρατηγούς. Δεῖ δὲ νομίζειν ἁμάρτημα νομοθέτου, τὴν παρέκβασιν εἶναι τῆς ἀριστοκρατίας ταύτην. Ἐξ ἀρχῆς γὰρ τοῦθ' ὁρᾷν ἐστι τῶν ἀναγκαιοτάτων, ὅπως οἱ βέλτιστοι δύνωνται σχολάζειν, καὶ μηδὲν ἀσχημονεῖν, μὴ μό-

5. C. τοῖς φερομένοις· minus convenienter.

10. Malet fortaſſe quiſpiam μένοντες, *manentes*.

26. C. et Z. ἀριστοκρατείας, diphthongωs.

νον ἄρχοντες, ἀλλὰ μηδ' ἰδιωτεύοντες. Εἰ δὲ δεῖ βλέπειν B
καὶ πρὸς εὐπορίαν, χάριν σχολῆς, φαῦλον τὸ τὰς μεγί-
στας ὠνητὰς εἶναι τῶν ἀρχῶν, τήν τε βασιλείαν, καὶ τὴν
στρατηγίαν. Ἔντιμον γὰρ ὁ νόμος οὗτος ποιεῖ τὸν πλοῦτον
5 Β μᾶλλον τῆς ἀρετῆς, καὶ τὴν πόλιν ὅλην Φιλοχρήματον.
6 Ὅ, τι δ' ἂν ὑπολάβῃ τίμιον εἶναι τὸ κύριον, ἀνάγκη καὶ
τὴν τῶν ἄλλων πολιτῶν δόξαν ἀκολουθεῖν τούτοις. Ὅπου
δὲ μὴ μάλιστα ἀρετὴ τιμᾶται, ταύτην οὐχ οἷόν τε εἶναι
βεβαίως ἀριστοκρατικὴν πολιτείαν. Ἐθίζεσθαι δὲ εὔλο-
10 γον κερδαίνειν τοὺς ὠνουμένους, ὅταν δαπανήσαντες ἄρ-
χωσιν· ἄτοπον γὰρ, εἰ πένης μὲν ὢν, ἐπιεικὴς δὲ, βουλή-
σεται κερδαίνειν· φαυλότερος δ' ὢν, οὐ βουλήσεται, δα- C
πανήσας. Διὸ δεῖ τοὺς δυναμένους ἀριστα ρχεῖν, τούτους
ἄρχειν. Βέλτιον δ', εἰ καὶ προεῖτο τὴν ἀπορίαν τῶν ἐπιει-
15 κῶν ὁ νομοθέτης, ἀλλὰ ἀρχόντων γε ἐπιμελεῖσθαι τῆς
σχολῆς. Φαῦλον δ' ἂν δόξειεν εἶναι καὶ τὸ πλείους ἀρ-
χὰς τὸν αὐτὸν ἄρχειν· ὅπερ εὐδοκιμεῖ παρὰ τοῖς Καρ-
χηδονίοις. Ἓν γὰρ ὑφ' ἑνὸς ἔργον ἄριστ' ἀποτελεῖται.
Δεῖ δ' ὅπως γίνηται τοῦθ' ὁρᾶν τὸν νομοθέτην, καὶ μὴ
20 προστάττειν τὸν αὐτὸν αὐλεῖν, καὶ σκυτοτομεῖν. Ὥσθ' D
ὅπου μὴ μικρὰ πόλις, πολιτικώτερον πλείονας μετέχειν
τῶν ἀρχῶν, καὶ δημοτικώτερον. Κοινότερόν τε γὰρ, κα-
θάπερ εἴπομεν, καὶ κάλλιον ἕκαστον ἀποτελεῖται τῶν
αὐτῶν, καὶ θᾶττον. Δῆλον δὲ τοῦτο ἐπὶ τῶν πολεμικῶν,
25 καὶ τῶν ναυτικῶν· ἐν τούτοις γὰρ ἀμφοτέροις διὰ πάν-
των, ὡς εἰπεῖν, διελήλυθε τὸ ἄρχειν καὶ τὸ ἄρχεσθαι.
Ὀλιγαρχικῆς δ' οὔσης τῆς πολιτείας, ἄριστα ἐκφεύ-
γουσι, τῷ πλουτεῖν, αἰεί τι τοῦ δήμου μέρος ἐκπέμποντες
ἐπὶ τὰς πόλεις. Τούτῳ γὰρ ἰῶνται, καὶ ποιοῦσι μόνιμον

14. Cam. τὴν εὐπορίαν, ſenſu contrario. Eadem ed. v. 22. omittit rationalem γάρ.

Ε τὴν πολιτείαν. Ἀλλὰ τοῦτό ἐστι τύχης ἔργον. Δεῖ δὲ ἀστασιάστους εἶναι διὰ τὸν νομοθέτην. Νῦν δ', ἂν ἀτυχία γένηταί τις, καὶ τὸ πλῆθος ἀποστῇ τῶν ἀρχομένων, οὐδέν ἐστι φάρμακον διὰ τῶν νόμων τῆς ἡσυχίας. Περὶ μὲν οὖν τῆς τῶν Λακεδαιμονίων πολιτείας, καὶ Κρητικῆς, καὶ τῆς Καρχηδονίων, αἵπερ δικαίως εὐδοκιμοῦσι, τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον.

XII. ΚΕΦ. Ι.

336 ΤΩΝ δὲ ἀποφηναμένων τι περὶ πολιτείας, ἔνιοι μὲν οὐκ ἐκοινώνησαν πράξεων πολιτικῶν οὐδ' ὠντινωνοῦν, 57
ἀλλὰ διετέλεσαν ἰδιωτεύοντες τὸν βίον· περὶ ὧν εἴ τι
ἀξιόλογον, εἴρηται σχεδὸν περὶ πάντων. Ἔνιοι δὲ νομοθέται γεγόνασιν, οἱ μὲν ταῖς οἰκείαις πόλεσιν, οἱ δὲ καὶ
Β τῶν ὀθνείων τισὶ, πολιτευθέντες αὐτοί· καὶ τούτων, οἱ μὲν νόμων ἐγένοντο δημιουργοὶ μόνον, οἱ δὲ καὶ πολιτείας, οἷον καὶ Λυκοῦργος, καὶ Σόλων· οὗτοι γὰρ καὶ νόμους καὶ πολιτείας κατέστησαν. Περὶ μὲν οὖν τῆς Λακεδαιμονίων εἴρηται. Σόλωνα δ', ἔνιοι μὲν οἴονται νομοθέτην γενέσθαι σπουδαῖον· ὀλιγαρχίαν τε γὰρ καταλῦσαι, λίαν ἄκρατον οὖσαν, καὶ δουλεύοντα τὸν δῆμον παῦσαι, καὶ δημοκρατίαν καταστῆσαι τὴν πάτριον, μίξαντα καλῶς τὴν πολι-
τείαν. Εἶναι γὰρ τὴν μὲν ἐν Ἀρείῳ πάγῳ βουλὴν, ὀλιγαρχικόν· τὸ δὲ τὰς ἀρχὰς αἱρετὰς, ἀριστοκρατικόν· τὰ
C δὲ δικαστήρια, δημοτικόν. Ἔοικε δὲ Σόλων, ἐκεῖνα μὲν

5. Forsan rectius cum articulo τῆς Κρητικῆς, ut in seq. commate.

13. Q. c. τῶν ἰθνίων τισί· minus convenienter. Quamquam Victorii quoque verſio ad eam lectionem alludit: *externis quibuſdam populis.*

ὑπάρχοντα πρότερον οὐ καταλῦσαι, τήν τε βουλὴν, καὶ
τὴν τῶν ἀρχῶν αἵρεσιν· τὸν δὲ δῆμον καταστῆσαι, τὰ
δικαστήρια ποιήσας ἐκ πάντων. Διὸ καὶ μέμφονταί τινες
αὐτῷ. Λῦσαι γὰρ θάτερον, κύριον ποιήσαντα τὸ δικα-
στήριον πάντων, κληρωτὸν ὄν. Ἐπεὶ γὰρ τοῦτ' ἴσχυεν,
ὥσπερ τυράννῳ τῷ δήμῳ χαριζόμενοι τὴν πολιτείαν εἰς
τὴν νῦν δημοκρατίαν κατέστησαν. Καὶ τὴν μὲν ἐν Ἀρείῳ
πάγῳ βουλὴν Ἐφιάλτης ἐκόλουσε, καὶ Περικλῆς· τὰ δὲ
δικαστήρια, μισθοφόρα κατέστησε Περικλῆς. Καὶ τοῦτον D
δὴ τὸν τρόπον ἕκαστος τῶν δημαγωγῶν προήγαγεν, αὔ-
ξων εἰς τὴν νῦν δημοκρατίαν. Φαίνεται δ' οὐ κατὰ τὴν
Σόλωνος γενέσθαι τοῦτο προαίρεσιν, ἀλλὰ μᾶλλον ἀπὸ
συμπτώματος. Τῆς ναυαρχίας γὰρ ἐν τοῖς Μηδικοῖς ὁ
δῆμος αἴτιος γενόμενος, ἐφρονηματίσθη, καὶ δημαγώγους
ἔλαβε Φαύλους ἀντιπολιτευομένων τῶν ἐπιεικῶν· ἐπεὶ
Σόλων γε ἔοικε τὴν ἀναγκαιοτάτην ἀποδιδόναι τῷ δήμῳ
58 δύναμιν, τὸ τὰς ἀρχὰς αἱρεῖσθαι καὶ εὐθύνειν· μηδὲ
γὰρ τούτου κύριος ὢν ὁ δῆμος, δοῦλος ἂν εἴη καὶ πολέ-
μιος· τὰς δὲ ἀρχὰς ἐκ τῶν γνωρίμων καὶ τῶν εὐπόρων
κατέστησε πάσας, ἐκ τῶν πεντακοσιομεδίμνων, καὶ ζευ- E
γιτῶν, καὶ τρίτου τέλους τῆς καλουμένης ἱππάδος· τὸ δὲ
τέταρτον, θητικὸν, οἷς οὐδεμιᾶς ἀρχῆς μετῆν. Νομοθέται

13. Geneſius Sepulveda pro ναυαρχίας reponit ναυαγίας. Sed vulgatam lectionem tuetur Petrus Victorius tum in commentariis ſuis, tum var. lect. lib. xxxiv. cap. 5. ubi hanc loci mentem eſſe dicit; ex victoria navali, quam reſp. Athenienſium adepta eſt populi virtute ac robore, factum eſſe ut illi haberent præfecturam navium; nec ſuas tantum in reliquo tempore triremes in bello ducerent, ſed etiam ſociorum. Sunt qui putent (inquit Camer. 108.) veriorem ſcripturam eſſe τῆς ναυμαχίας· ut ſignificetur prælium navale, quod ad Salamina ſic commiſſum eſt, ut virtus populi Athenienſis emineret. Vulgatæ lectioni patrocinatur locus Iſocratis, quem in poſteriore tomo citat Dionyſius Halicarn. 188. 27.

δ' ἐγένοντο Ζάλευκός τε Λοκροῖς τοῖς ἐπιζεφυρίοις, καὶ Χαρώνδας ὁ Καταναῖος τοῖς αὑτοῦ πολίταις, καὶ ταῖς ἄλλαις ταῖς Χαλκιδικαῖς πόλεσι, ταῖς περὶ Ἰταλίαν καὶ Σικελίαν. Πειρῶνται δέ τινες καὶ συνάγειν ὡς Ὀνομακρίτου μὲν γενομένου πρώτου δεινοῦ περὶ νομοθεσίαν, γυμνασθῆναι δ' αὐτὸν ἐν Κρήτῃ Λοκρὸν ὄντα, καὶ ἐπιδημοῦντα κατὰ τέχνην μαντικήν. Τούτου δὲ γενέσθαι Θάλητα ἑταῖρον· Θάλητος δ' ἀκροατὴν Λυκοῦργον, καὶ Ζάλευκον· Ζαλεύκου δὲ, Χαρώνδαν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν λέγουσιν ἀσκεπτότερον τῷ χρόνῳ λέγοντες. Ἐγένετο δὲ καὶ Φιλόλαος ὁ Κορίνθιος νομοθέτης Θηβαίοις. Ἦν δ' ὁ Φιλόλαος, τὸ μὲν γένος, τῶν Βακχιαδῶν· ἐραστὴς δὲ γενόμενος Διοκλέους τοῦ νικήσαντος ὀλυμπιάσιν, ὡς ἐκεῖνος τὴν πόλιν ἔλιπε, διαμισήσας τὸν ἔρωτα τὸν τῆς μητρὸς Ἀλκυόνης, ἀπῆλθεν εἰς Θήβας· κἀκεῖ τὸν βίον ἐτελεύτησαν ἀμφότεροι· καὶ νῦν ἔτι δεικνύουσι τοὺς τάφους αὐτῶν, ἀλλήλοις μὲν εὐσυνόπτους ὄντας· πρὸς δὲ τὴν τῶν Κορινθίων χώραν, τοῦ μὲν συνόπτου, τοῦ δ' οὐ συνόπτου. Μυθολογοῦσι γὰρ αὐτοὺς οὕτω τάξασθαι τὴν ταφήν· τὸν μὲν Διοκλέα, διὰ τὴν ἀπέχθειαν τοῦ πάθους, ὅπως μὴ ἄποπτος ἔσται ἡ Κορινθία ἀπὸ τοῦ χώματος· τὸν δὲ Φι-

12. Vulgati libri habent Βακχιάδων. Qui accentus cum fœminini fit generis, ego Βακχιαδῶν malui: ficut ſcilicet infra habemus Κυψελιδῶν lib. v. cap. 11, et 12. et Πεισιστρατιδῶν cap. 10. ejuſd. lib. Appellantur aut hi principes non tantum Βακχιάδαι, ſed etiam Βακχίδαι. Sicut Agidis poſteri, et Ἀγιάδαι et Ἀγίδαι. Cujus diverſitatis quæ ſit ratio, apud Pauſaniam expoſui 426. 26.

15. C. Ἀλκυόνης ſpiritu uſitatiore quidem, ſed minus tamen conſentaneo.

19 C. et alii codd. τὴν γραφήν ut intelligatur monumenti titulus ſeu inſcriptio. Ταφὴν agnoſcit etiam vetus interpretatio, *ordinaſſe ſepulturam*, ut adnot. Victorius et Camer. In ſequentibus ἄποπτος regio eſt quæ conſpici poſſet, ſeu in quam pateret proſpectus: cum apud Sophocl. contraria ſignif. ἄσκοπος ſit *non aſpiciens*, et *non apparens*, ut iidem adnot.

λόλαον, ὅπως ἄποπτος. Ὤκησαν μὲν οὖν διὰ τὴν τοιαύτην αἰτίαν παρὰ τοῖς Θηβαίοις· νομοθέτης δ' αὐτοῖς ἐγένετο Φιλόλαος, περί τ' ἄλλων τινῶν, καὶ περὶ τῆς παιδοποιΐας· οὓς καλοῦσιν ἐκεῖνοι νόμους θετικούς. Καὶ τοῦτ' ἔστιν ἰδίως ὑπ' ἐκείνου νενομοθετημένον, ὅπως ὁ
59 ἀριθμὸς σώζηται τῶν κλήρων. Χαρώνδου δ' ἴδιον μὲν C οὐδέν ἐστι, πλὴν αἱ δίκαι τῶν ψευδομαρτύρων· πρῶτος γὰρ ἐποίησε τὴν ἐπίσκεψιν· τῇ δ' ἀκριβείᾳ τῶν νόμων ἐστὶ γλαφυρώτερος καὶ τῶν νῦν νομοθετῶν. Φιλολάου δ' ἴδιον ἡ τῶν οὐσιῶν ἀνομάλωσις. Πλάτωνος δ' ἥ τε τῶν γυναικῶν, καὶ παίδων, καὶ τῆς οὐσίας κοινότης, καὶ τὰ συσσίτια τῶν γυναικῶν. Ἔτι δ' ὁ περὶ τὴν μέθην νόμος, τὸ τοὺς νήφοντας συμποσιαρχεῖν· καὶ τὴν ἐν τοῖς πολεμικοῖς ἄσκησιν, ὅπως ἀμφιδέξιοι γίνονται κατὰ τὴν μέλετην, ὡς δέον μὴ τὴν μὲν χρήσιμον εἶναι ταῖν χεροῖν, τὴν δὲ ἄχρηστον. Δράκοντος δὲ νόμοι μέν εἰσι, πολιτεία δ' ὑπαρχούσῃ τοὺς νόμους ἔθηκεν. Ἴδιον δ' ἐν τοῖς νόμοις οὐδέν ἐστιν ὅ, τι καὶ μνείας ἄξιον, πλὴν ἡ χαλεπότης, διὰ D τὸ τῆς ζημίας μέγεθος. Ἐγένετο δὲ καὶ Πιττακὸς νόμων δημιουργὸς, ἀλλ' οὐ πολιτείας· νόμος δ' ἴδιος αὐτοῦ, τὸ τοὺς μεθύοντας, ἂν τυπτήσωσι, πλείω ζημίαν ἀποτίνειν τῶν νηφόντων. Διὰ γὰρ τὸ πλείους ὑβρίζειν μεθύοντας ἢ νήφοντας, οὐ πρὸς τὴν συγγνώμην ἀπέβλεψεν, ὅτι δεῖ

4. Θετικοὺς agnoscit etiam Lambini versio, *leges positivas*. Pet. Vict. var. lect. lib. xxviii. c. 11. significari hoc vocabulo putat leges de liberis adoptandis.

10. Ἀνομάλωσις Victorio est *æqualitas*, Lambino *inæqualitas*.

14. C. γίνονται, subjunctive et seq. v. τοῖν χεροῖν.

21. Ἂν τυπτήσωσι agnoscit præter Victorium etiam Lamb. versio, *si quem pulsarint*. Sed verior lectio est ἄν τι πταίσωσι, ut docet Muret. var. lect. lib. xiv. cap. 12. Camer. quoque 109. ex scripto codice legit ἄν τι πταίσωσι· sicut etiam Plutarch. in Conviv. sept. Sap. Pittaci legem istam ita refert, ἐάν τις μεθύων ἁμάρτῃ, διπλασίαν ἢ τῷ νήφοντι τὴν ζημίαν εἶναι.

μεθύουσιν ἔχειν μᾶλλον· ἀλλὰ πρὸς τὸ συμφέρον. Ἐγένετο δὲ καὶ Ἀνδροδάμας Ῥηγῖνος νομοθέτης Χαλκιδεῦσι τοῖς ἐπὶ Θράκης· οὗ περί τε τὰ φονικὰ καὶ τὰς ἐπικλήρους ἐστίν. Οὐ μὴν ἀλλὰ ἴδιόν γε οὐδὲν αὐτοῦ λέγειν
Ε ἔχοι τις ἄν. Τὰ μὲν οὖν περὶ τὰς πολιτείας, τάς τε κυρίας, καὶ τὰς ὑπὸ τινῶν εἰρημένας, ἔστω τεθεωρημένα τὸν τρόπον τοῦτον.

ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΤΟ Γ.

ΚΕΦ. Α.

Τῷ περὶ πολιτείας ἐπισκοποῦντι, καὶ τίς ἑκάστη, καὶ B
ποία τις, σχεδὸν πρώτη σκέψις περὶ πόλεως ἰδεῖν, τί
ποτέ ἐστιν ἡ πόλις. Νῦν γὰρ ἀμφισβητοῦσιν· οἱ μέν,
φάσκοντες τὴν πόλιν πεπραχέναι τὴν πρᾶξιν· οἱ δ', οὐ
τὴν πόλιν, ἀλλὰ τὴν ὀλιγαρχίαν, ἢ τὸν τύραννον. Τοῦ δὲ
πολιτικοῦ καὶ τοῦ νομοθέτου πᾶσαν ὁρῶμεν τὴν πραγμα-
τείαν οὖσαν περὶ πόλιν· ἡ δὲ πολιτεία, τῶν τὴν πόλιν
οἰκούντων ἐστὶ τάξίς τις. Ἐπεὶ δ' ἡ πόλις τῶν συγκει-
μένων, καθάπερ ἄλλό τι τῶν ὅλων μὲν, συνεστώτων δ'
ἐκ πολλῶν μορίων, δῆλον ὅτι πρότερον ὁ πολίτης ζητητέος.
Ἡ γὰρ πόλις, πολιτῶν τι πλῆθός ἐστιν. Ὥστε τίνα C
χρὴ καλεῖν πολίτην, καὶ τίς ὁ πολίτης ἐστὶ, σκεπτέον.
Καὶ γὰρ ὁ πολίτης ἀμφισβητεῖται πολλάκις. Οὐ γὰρ
τὸν αὐτὸν ὁμολογοῦσι πάντες εἶναι πολίτην. Ἔστι γάρ
τις ὃς ἐν δημοκρατίᾳ πολίτης ὢν, ἐν ὀλιγαρχίᾳ πολλάκις
οὐκ ἔστι πολίτης. Τοὺς μὲν οὖν ἄλλως πως τυγχάνοντας
ταύτης τῆς προσηγορίας, οἷον τοὺς ποιητοὺς πολίτας,
ἀφετέον. Ὁ δὲ πολίτης, οὐ τῷ οἰκεῖν που πολίτης ἐστί·
καὶ γὰρ μέτοικοι καὶ δοῦλοι κοινωνοῦσι τῆς οἰκήσεως·
οὐδ' οἱ τῶν δικαίων μετέχοντες οὕτως, ὥστε καὶ δίκην

D ὑπέχειν καὶ δικάζεσθαι· τοῦτο γὰρ ὑπάρχει καὶ τοῖς ἀπὸ συμβόλων κοινωνοῦσι. Καὶ γὰρ ταῦτα τούτοις ὑπάρχει. Πολλαχοῦ μὲν οὖν οὐδὲ τούτων τελέως οἱ μέτοικοι μετέχουσιν· ἀλλ' ἀνάγκη νέμειν προστάτην. Διὸ ἀτελῶς πως μετέχουσι τῆς τοιαύτης κοινωνίας· ἀλλὰ καθάπερ καὶ παῖδας τοὺς μήπω δι' ἡλικίαν ἐγγεγραμμένους, καὶ τοὺς γέροντας τοὺς ἀφειμένους, φατέον εἶναι μέν πως πολίτας, οὐχ ἁπλῶς δὲ λίαν, ἀλλὰ προστιθέντας, τοὺς 61
μὲν ἀτελεῖς, τοὺς δὲ παρηκμακότας, ἤ τι τοιοῦτον ἕτερον· οὐδὲν γὰρ διαφέρει· δῆλον γὰρ τὸ λεγόμενον· ζητοῦμεν
E γὰρ τὸν ἁπλῶς πολίτην, καὶ μηδὲν ἔχοντα τοιοῦτον ἔγκλημα διορθώσεως δεόμενον· ἐπεὶ καὶ περὶ τῶν ἀτίμων καὶ φυγάδων ἐστὶ τὰ τοιαῦτα καὶ διαπορεῖν καὶ λύειν. Πολίτης δ' ἁπλῶς οὐδενὶ τῶν ἄλλων ὁρίζεται μᾶλλον, ἢ τῷ
339 μετέχειν κρίσεως καὶ ἀρχῆς. Τῶν δ' ἀρχῶν αἱ μέν εἰσι διῃρημέναι κατὰ χρόνον· ὥστ' ἐνίας μὲν ὅλως δὶς τὸν αὐτὸν οὐκ ἔξεστιν ἄρχειν, ἢ διὰ τινῶν ὡρισμένων χρόνων· ἡ δ' ἀόριστος, οἷον ὁ δικαστὴς καὶ ἐκκλησιαστής. Τάχα μὲν οὖν ἂν φαίη τις οὐδ' ἄρχοντας εἶναι τοὺς τοιούτους, οὐδὲ μετέχειν διὰ ταῦτ' ἀρχῆς. Καί τοι γελοῖον τοὺς κυριωτάτους ἀποστερεῖν ἀρχῆς. Ἀλλὰ διαφερέτω μηδέν· περὶ ὀνόματος γὰρ ὁ λόγος· ἀνώνυμον γὰρ τὸ κοινὸν ἐπὶ δικαστοῦ καὶ ἐκκλησιαστοῦ, τί δεῖ ταῦτ' ἄμφω καλεῖν. Ἔστω δὴ διορισμοῦ χάριν, ἀόριστος ἀρχή. Τίθεμεν δὴ πολίτας τοὺς οὕτω μετέχοντας. Ὁ μὲν οὖν μάλιστ' ἂν

2. Pro συμβόλων pag. ſeq. v. 16. habemus συμβολαίων· quæ diverſitas etiam apud Dion. Hal. a me notata eſt aliquoties. Sic infra cap. 6. Seq. v. locus in ſuperioribus editionibus mutilus, a Petro Victorio, var. lect. lib. vii. cap. 22. e vetere tralatione correctus eſt: itidemque a Camerario pag. 111.

18. C. et Z. ὁ δ' ἀόριστος· articulo non ad præced. relato, ſed ad ſequentia.

?

ἐφαρμόσας πολίτης ἐπὶ πάντας τοὺς λεγομένους πολίτας, σχεδὸν τοιοῦτός ἐστι. Δεῖ δὲ μὴ λανθάνειν, ὅτι τῶν B πραγμάτων ἐν οἷς τὰ ὑποκείμενα διαφέρει τῷ εἴδει, καὶ τὸ μὲν αὐτῶν ἐστι πρῶτον, τὸ δὲ δεύτερον, τὸ δ' ἐχόμενον, ἢ τὸ παράπαν οὐδέν ἐστιν, ἢ τοιαῦτα, τὸ κοινὸν, ἢ γλίσχρως· τὰς δὲ πολιτείας ὁρῶμεν εἴδει διαφερούσας ἀλλήλων, καὶ τὰς μὲν ὑστέρας, τὰς δὲ πρότερας οὔσας. Τὰς γὰρ ἡμαρτημένας καὶ παρεκβεβηκυίας; ἀναγκαῖον ὑστέρας εἶναι τῶν ἀναμαρτήτων· τὰς δὲ παρεκβεβηκυίας πῶς λέγομεν, ὕστερον ἔσται φανερόν. Ὥστε καὶ τὸν πολίτην ἕτερον ἀναγκαῖον εἶναι τὸν καθ' ἑκάστην πολιτείαν. Διόπερ ὁ λεχθεὶς, ἐν μὲν δημοκρατίᾳ μάλιστ' ἐστὶ πο- C λίτης, ἐν δὲ ταῖς ἄλλαις ἐνδέχεται μὲν, οὐ μὴν ἀναγκαῖόν. Ἐνίαις γὰρ οὐκ ἔστι δῆμος, οὐδ' ἐκκλησίαν νομίζουσιν, ἀλλὰ συγκλήτους, καὶ τὰς δίκας δικάζουσι κατὰ μέρος· οἷον ἐν Λακεδαίμονι τὰς τῶν συμβο-
6 2 λαίων δικάζει τῶν ἐφόρων ἄλλος ἄλλας· οἱ δὲ γέροντες, τὰς φονικάς· ἑτέρα δ' ἴσως ἀρχή τις ἑτέρας. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ περὶ Καρχηδόνα. Πάσας γὰρ ἀρχαί τινες κρίνουσι τὰς δίκας. Ἀλλ' ἔχει γὰρ διόρθωσιν ὁ τοῦ πολίτου διορισμός. Ἐν γὰρ ταῖς ἄλλαις πολιτείαις οὐχ ὁ ἀόριστος ἄρχων ἐκκλησιαστής ἐστι καὶ δικαστὴς, ἀλλὰ ὁ κατὰ τὴν ἀρχὴν ὡρισμένος. Τούτων γὰρ ἃ πᾶσιν ἔξεστι D ἀποδέδοται τὸ βουλεύεσθαι καὶ δικάζειν, ἢ περὶ πάντων, ἢ περὶ τινῶν. Τίς μὲν οὖν ἐστιν ὁ πολίτης, ἐκ τούτων φανερόν. Ὧ γὰρ ἐξουσία κοινωνεῖν ἀρχῆς βουλευτικῆς, ἢ κριτικῆς, πολίτην ἤδη λέγομεν εἶναι ταύτης τῆς

24 C. βούλεσθαι· parum convenienter. Βουλεύεσθαι probat mox ἀρχῆς βουλευτικῆς, ἢ κριτικῆς.

πόλεως· πόλιν δὲ, τὸ τῶν τοιούτων πλῆθος ἱκανὸν πρὸς αὐτάρκειαν ζωῆς, ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν.

II. Ε Ὁρίζονται δὴ πρὸς τὴν χρῆσιν πολίτην τὸν ἐξ ἀμφοτέρων πολιτῶν, καὶ μὴ θατέρου μόνον, οἷον πατρὸς ἢ μητρός· οἱ δὲ καὶ τοῦτ' ἐπὶ πλέον ζητοῦσιν, οἷον ἐπὶ πάππους δύο, ἢ τρεῖς, ἢ πλείους. Οὕτω δὴ ὁριζομένων πολιτικῶς καὶ ταχέως, ἀποροῦσί τινες τὸν τρίτον ἐκεῖ-
340 νον ἢ τέταρτον, πῶς ἔσται πολίτης. Γοργίας μὲν οὖν ὁ Λεοντῖνος, τὰ μὲν ἴσως ἀπορῶν, τὰ δ' εἰρωνευόμενος, ἔφη, καθάπερ ὅλμους εἶναι τοὺς ὑπὸ τῶν ὁλμοποιῶν πε- 10
ποιημένους, οὕτω καὶ Λαρισσαίους τοὺς ὑπὸ τῶν δημιουργῶν πεποιημένους· εἶναι γάρ τινας λαρισσοποιούς. Ἔστι δ' ἁπλοῦν. Εἰ γὰρ μετεῖχον κατὰ τὸν ῥηθέντα διορισμὸν τῆς πολιτείας, ἦσαν ἂν πολῖται. Καὶ γὰρ οὐδὲ δυνατὸν ἐφαρμόττειν τὸ ἐκ πολίτου, ἢ ἐκ πολίτιδος, ἐπὶ τῶν 15
πρώτων οἰκησάντων ἢ κτισάντων· ἀλλ' ἴσως ἐκεῖνοι μᾶλλον ἔχουσιν ἀπορίαν, ὅσοι μετέσχον, μεταβολῆς
Β γενομένης πολιτείας· οἷον Ἀθήνησιν ἐποίησε Κλεισθένης μετὰ τὴν τῶν τυράννων ἐκβολήν. Πολλοὺς γὰρ ἐφυλέτευσε ξένους καὶ δούλους μετοίκους. Τὸ δ' ἀμφισβή- 20
τημα πρὸς τούτους ἐστὶν, οὐ τίς πολίτης, ἀλλὰ πότερον ἀδίκως ἢ δικαίως. Καί τοι καὶ τοῦτό τις ἔτι προσαπορήσειεν, ἆρ' εἰ μὴ δικαίως πολίτης, οὐ πολίτης· ὡς ταὐτὸ δυναμένου τοῦτ' ἀδίκου καὶ τοῦ ψευδοῦς. Ἐπεὶ δ' ὁρῶ- 63
μεν καὶ ἄρχοντάς τινας ἀδίκως, οὓς ἄρχειν μὲν φήσομεν, 25

1. C. πόλις δὲ, nom. casu, ut v. 23. pag. præced. ὁ πολίτης.

5. Camer. 112. adnotat legi posse ἔτι πάππους· et seq. v. παχέως, *crassa Minerva*: et rursum v. 12. λαρισσαιοποιούς.

16 C. ἐκείνην μᾶλλον ἔχει ἀπορ. parum apte.

22. Victor. dandi casu, τούτῳ· *huic dubitationi illa præterea adjungi potest*. Nomin. τοῦτο probat Lambini versio: *de hoc quoque præterea dubitaverit aliquis*.

ἀλλ' οὐ δικαίως· ὁ δὲ πολίτης ἀρχῇ τινι διωρισμένος ἐστίν· ὁ γὰρ κοινωνῶν τῆς τοιᾶσδε ἀρχῆς, πολίτης ἐστὶν, ὡς ἔφαμεν· δῆλον ὅτι πολίτας μὲν εἶναι φατέον καὶ τούτους.

Περὶ δὲ τοῦ δικαίως ἢ μὴ δικαίως, συνάπτει πρὸς τὴν εἰρημένην πρότερον ἀμφισβήτησιν. Ἀποροῦσι γάρ τινες, πότ' ἡ πόλις ἔπραξε, καὶ πότε οὐχ ἡ πόλις· οἷον ὅταν ἐξ ὀλιγαρχίας ἢ τυραννίδος γένηται δημοκρατία. Τότε γὰρ οὔτε τὰ συμβόλαια ἔνιοι βούλονται διαλύειν, ὡς οὐ τῆς πόλεως, ἀλλὰ τοῦ τυράννου λαβόντος· οὔτ' ἄλλα πολλὰ τῶν τοιούτων, ὡς ἐνίας τῶν πολιτειῶν τῷ κρατεῖν οὔσας, ἀλλὰ οὐ διὰ τὸ κοινῇ συμφέρον. Εἴπερ οὖν καὶ δημοκρατοῦνταί τινες κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον, ὁμοίως τῆς πόλεως φατέον εἶναι ταύτης τὰς τῆς πολιτείας ταύτης πράξεις, καὶ τὰς ἐκ τῆς ὀλιγαρχίας, καὶ τῆς τυραννίδος. C III. D

ΚΕΦ. Β.

ΕΟΙΚΕ δ' οἰκεῖος ὁ λόγος εἶναι τῆς ἀπορίας ταύτης, πῶς ποτε χρὴ λέγειν τὴν πόλιν εἶναι τὴν αὐτὴν, ἢ μὴ τὴν αὐτὴν, ἀλλ' ἑτέραν. Ἡ μὲν οὖν ἐπιπολαιοτάτη τῆς ἀπορίας ζήτησις, περὶ τὸν τόπον καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἐστιν. Ἐνδέχεται γὰρ διαζευχθῆναι τὸν τόπον καὶ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ τοὺς μὲν ἕτερον, τοὺς δ' ἕτερον οἰκῆσαι τόπον. Ταύτην μὲν οὖν πρωτεράν θετέον τὴν ἀπορίαν. Πολλαχῶς γὰρ τῆς πόλεως λεγομένης, ἐστί πως εὐμάρεια τῆς τοιαύτης ζητήσεως· ὁμοίως δὲ καὶ τῶν τὸν αὐτὸν τόπον E

5. Camot. συνάπτει τὴν εἰρ. omisso πρός. Sic v. 10. ἄλλα τῶν τοιούτων, omisso πολλά· et v. 25. καὶ τὸν τόπον κατ.

κατοικούντων ἀνθρώπων, πότε δεῖ νομίζειν μίαν εἶναι τὴν πόλιν. Οὐ γὰρ δὴ τοῖς τείχεσιν. Εἴη γὰρ ἂν Πελοποννήσῳ περιβαλεῖν ἓν τεῖχος· τοιαύτη δ' ἴσως ἐστὶ καὶ Βα-
341 βυλὼν, καὶ πᾶσα ἥ τις ἔχει περιγραφὴν μᾶλλον ἔθνους ἢ πόλεως· ἧς γέ φασιν ἁλωκυίας τρίτην ἡμέραν, οὐκ 5
αἰσθέσθαι τι μέρος τῆς πόλεως. Ἀλλὰ περὶ μὲν ταύτης τῆς ἀπορίας, εἰς ἄλλον καιρὸν χρήσιμος ἡ σκέψις.
Περὶ γὰρ μεγέθους τῆς πόλεως, τό τε πόσον, καὶ πότε- 64
ρον ἔθνος ἓν ἢ πλείω συμφέρει, δεῖ μὴ λανθάνειν τὸν πο-
λιτικὸν, ἀλλὰ τῶν αὐτῶν κατοικούντων τὸν αὐτὸν τόπον, 10
πότερον ἕως ἂν ἡ τὸ γένος ταὐτὸ τῶν κατοικούντων, τὴν
αὐτὴν εἶναι φατέον πόλιν· καί περ ἀεὶ, τῶν μὲν φθειρο-
μένων, τῶν δὲ γινομένων· ὥσπερ καὶ ποταμοὺς εἰώθαμεν
λέγειν τοὺς αὐτοὺς, καὶ κρήνας τὰς αὐτὰς, καί περ ἀεὶ
Β τοῦ μὲν ἐπιγινομένου νάματος, τοῦ δ' ὑπεξιόντος· ἢ τοὺς 15
μὲν ἀνθρώπους φατέον εἶναι τοὺς αὐτοὺς διὰ τὴν τοιαύτην
αἰτίαν, τὴν δὲ πόλιν ἑτέραν. Εἴπερ γάρ ἐστι κοινωνία τις
ἡ πόλις, ἔστι δὲ κοινωνία πολιτῶν, πολιτείας γιγνομένης
ἑτέρας τῷ εἴδει, καὶ διαφερούσης τῆς πολιτείας, ἀναγ-
καῖον εἶναι δόξειεν ἂν καὶ τὴν πόλιν εἶναι μὴ τὴν αὐτὴν, 20
ὥσπερ γε καὶ χορὸν, ὁτὲ μὲν κωμικὸν, ὁτὲ δὲ τραγικὸν,
ἕτερον εἶναί φαμέν, τῶν αὐτῶν πολλάκις ἀνθρώπων ὄν-
των. Ὁμοίως δὲ καὶ πᾶσαν ἄλλην κοινωνίαν καὶ σύν-
θεσιν ἑτέραν, ἂν εἶδος ἕτερον ἡ τῆς συνθέσεως· οἷον ἁρ-
C μονίαν τῶν αὐτῶν φθόγγων, ἑτέραν εἶναι λέγομεν, ἂν 25
ὁτὲ μὲν ἡ Δώριος, ὁτὲ δὲ Φρύγιος. Εἰ δὴ τοῦτον ἔχει τὸν
τρόπον, φανερὸν ὅτι μάλιστα λεκτέον τὴν αὐτὴν πόλιν,
εἰς τὴν πολιτείαν βλέποντας· ὄνομα δὲ καλεῖν ἕτερον, ἢ
ταὐτὸν, ἔξεστι καὶ τῶν αὐτῶν κατοικούντων αὐτὴν, καὶ

8. Camot. et Zuing. ποσόν. Ibidem mox Cam. πότερον ἓν, omisso ſubſtantivo ἔθνος.

35 γε φασι κ.τ.λ.—Ξενοφῶν gives the same account. Book 1. c. 13.

διαλυσιν – to break an engagement.

It is a proof that the virtues of the several sailors are differ[illegible] the safety of the ship [illegible] the same of the state; so in a state tho' the offices of the members are different, the common object is the [illegible] of the [illegible]. It is evident then that the virtue of a citizen must be relative to a state, and is different from the virtue of a good man which is absolute virtue.

But as the sorts and kinds of different constitutions are different, it is evident that the perfection of the works or virtues must be different in each. So that the virtue of a good citizen is not any one perfect virtue, and differs in this respect from the virtue of the good man.

∴ A man may be a good citizen tho' not a good man, as his virtue differs in 2 respects, in being relative & not absolute, and in being different in different st[illegible] and not one perfect virtue.

πάμπαν ἑτέρων ἀνθρώπων. Εἰ δὲ δίκαιον διαλύειν, ἢ μὴ διαλύειν, ὅταν εἰς ἑτέραν μεταβάλλῃ πολιτείαν ἡ πόλις, λόγος ἕτερος.

ΚΕΦ. Γ. IV.

ΤΩΝ δὲ νῦν εἰρημένων ἐχόμενόν ἐστιν ἐπισκέψασθαι, D πότερον τὴν αὐτὴν ἀρετὴν ἀνδρὸς ἀγαθοῦ καὶ πολίτου σπουδαίου θετέον, ἢ μὴ τὴν αὐτήν. Ἀλλὰ μὴν εἴ γε τοῦτο τυχεῖν δεῖ ζητήσεως, τὴν τοῦ πολίτου τύπῳ τινὶ πρῶτον λεπτέον. Ὥσπερ οὖν ὁ πλωτὴρ, εἷς τις τῶν κοινωνῶν ἐστιν, οὕτω καὶ τὸν πολίτην φαμέν. Τῶν δὲ πλωτήρων, καίπερ ἀνομοίων ὄντων τὴν δύναμιν· ὁ μὲν γάρ ἐστιν ἐρέτης, ὁ δὲ κυβερνήτης, ὁ δὲ πρωρεύς, ὁ δ' ἄλλην τίν' ἔχων τοιαύτην ἐπωνυμίαν· δῆλον ὡς ὁ μὲν ἀκριβέστατος ἑκάστου λόγος ἴδιος ἔσται τῆς ἀρετῆς. Ὁμοίως δὲ καὶ κοινός τις ἐφάρ- E μόσει πᾶσιν. Ἡ γὰρ σωτηρία τῆς ναυτιλίας, ἔργον ἐστὶν αὐτῶν πάντων· τούτου γὰρ ἕκαστος ὀρέγεται τῶν πλωτήρων. Ὁμοίως τοίνυν καὶ τῶν πολιτῶν, καίπερ ἀνομοίων ὄντων, ἡ σωτηρία τῆς κοινωνίας ἔργον ἐστί· κοινωνία δ' ἐστὶν ἡ πολιτεία· διὸ τὴν ἀρετὴν ἀναγκαῖον εἶναι τοῦ πολίτου πρὸς τὴν πολιτείαν. Εἴπερ οὖν ἐστι πλείω πολιτείας εἴδη, δῆλον ὡς οὐκ ἐνδέχεται τοῦ σπουδαίου πολίτου μίαν ἀρετὴν εἶναι τὴν τελείαν· τὸν δ' ἀγαθὸν ἄνδρά φα- 342 μεν εἶναι κατ' ἀρετὴν τελείαν. Ὅτι μὲν οὖν ἐνδέχεται, πολίτην ὄντα σπουδαῖον, μὴ κεκτῆσθαι τὴν ἀρετὴν, καθ'

7. C. σκιπτίου pro λητίου.

13. Ὁμοίως probat etiam Lambini verſio, *ſimiliter*. Victorius mavult ὅμως, *veruntamen*: de quæ ſcriptura tum in Commentariis ſuis diſputat, tum var. lect. lib. XXXVI. c. 15.

ἦν σπουδαῖος ἀνὴρ, φανερόν. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ κατ' ἄλλον τρόπον ἐστὶ διαποροῦντας ἐπελθεῖν τὸν αὐτὸν λόγον περὶ τῆς ἀρίστης πολιτείας. Εἰ γὰρ ἀδύνατον ἐξ ἁπάντων σπουδαίων ὄντων εἶναι πόλιν· δεῖ δ' ἕκαστον τὸ καθ' αὐτὸν ἔργον εὖ ποιεῖν· τοῦτο δὲ ἀπ' ἀρετῆς· ἐπεὶ δ' ἀδύνατον ὁμοίους εἶναι πάντας τοὺς πολίτας· οὐκ ἂν εἴη
B μία ἀρετὴ πολίτου καὶ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ. Τὴν μὲν γὰρ τοῦ σπουδαίου πολίτου, δεῖ πᾶσιν ὑπάρχειν· οὕτω γὰρ ἀρίστην ἀναγκαῖον εἶναι τὴν πόλιν· τὴν δὲ τοῦ ἀνδρὸς τοῦ ἀγαθοῦ, ἀδύνατον, εἰ μὴ πάντας ἀναγκαῖον ἀγαθοὺς εἶναι, τοὺς ἐν τῇ σπουδαίᾳ πόλει πολίτας. Ἔτι ἐπεὶ ἐξ ἀνομοίων ἡ πόλις, ὥσπερ ζῷον εὐθὺς ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος, καὶ ψυχὴ ἐκ λόγου καὶ ὀρέξεως, καὶ οἰκία ἐξ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς, καὶ κτῆσις ἐκ δεσπότου καὶ δούλου· τὸν αὐτὸν [δὲ] τρόπον καὶ πόλις ἐξ ἁπάντων τε τούτων, καὶ πρὸς τούτοις ἐξ ἄλλων ἀνομοίων συνέστηκεν εἰδῶν· ἀνάγκη μὴ μίαν εἶναι τὴν τῶν πολιτῶν πάντων ἀρετὴν, ὥσπερ οὐδὲ τῶν χορευτῶν κορυφαίου καὶ παραστάτου.
C Διότι μὲν τοίνυν ἁπλῶς οὐχ ἡ αὐτὴ, φανερὸν ἐκ τούτων. Ἀλλ' ἆρα ἔσται τινος ἡ αὐτὴ ἀρετὴ, πολίτου τε σπουδαίου, καὶ ἀνδρὸς σπουδαίου; Φαμὲν δὴ τὸν ἄρχοντα τὸν σπουδαῖον, ἀγαθὸν εἶναι καὶ φρόνιμον· τὸν δὲ πολιτικὸν, 66
ἀναγκαῖον εἶναι φρόνιμον. Καὶ τὴν παιδείαν δ' εὐθὺς ἑτέραν εἶναι λέγουσί τινες τοῦ ἄρχοντος· ὥσπερ καὶ φαίνονται οἱ τῶν βασιλέων υἱεῖς ἱππικὴν καὶ πολεμικὴν παιδευόμενοι· καὶ Εὐριπίδης φησὶ,

" Μή μοι τὰ κόμψ', ἀλλ' ὧν πόλει δεῖ"

ὡς οὖσάν τινα ἄρχοντος παιδείαν. Εἰ δὲ ἡ αὐτὴ ἀρετὴ

5. Forsan rectius ἱππικὴν ἀδύν. Lambini versio.
15 Inclusa δὲ abest ab Camot. et Zuing. ed. sed probat eam
25. C. πολιτικὴν pro πολεμικὴν minus convenienter.

This may be demonstrated differently thus

All the people in a state cannot be good men
All the people must be good citizens (or the state wd. fa
∴ Some people may be good citizens but not good men

The virtue then of a good citizen and a good man are
not absolutely the same, but only so far as the
citizen is a governor - for a good governor must be
a good man

ἄρχοντός τε ἀγαθοῦ καὶ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ, πολίτης δ' D
ἐστὶ καὶ ὁ ἀρχόμενος, οὐχ ἡ αὐτὴ ἁπλῶς ἂν εἴη πολίτου
καὶ ἀνδρός· τινὸς μέν τοι πολίτου· οὐ γὰρ ἡ αὐτὴ ἄρ-
χοντος καὶ πολίτου. Καὶ διὰ τοῦτ' ἴσως Ἰάσων ἔφη
πεινῆν, ὅτε μὴ τυραννοῖ· ὡς οὐκ ἐπισταμένους ἰδιώτης
εἶναι. Ἀλλὰ μὴν ἐπαινεῖταί γε τὸ δύνασθαι ἄρχειν καὶ
ἄρχεσθαι· καὶ πολίτου δοκίμου ἡ ἀρετὴ εἶναι τὸ δύνα-
σθαι καὶ ἄρχειν καὶ ἄρχεσθαι καλῶς. Εἰ οὖν τὴν μὲν
τοῦ ἀγαθοῦ ἀνδρὸς τίθεμεν ἀρχικήν, τὴν δὲ τοῦ πολίτου
ἀμφω, οὐκ ἂν εἴη ἀμφω ἐπαινετὰ ὁμοίως. Ἐπεὶ οὖν E
ποτε δοκεῖ ἀμφότερα, καὶ οὐ ταὐτὰ, δεῖν τὸν ἄρχοντα
μανθάνειν καὶ τὸν ἀρχόμενον· τὸν δὲ πολίτην ἀμφότερ'
ἐπίστασθαι καὶ μετέχειν ἀμφοῖν, τοὐντεῦθεν ἂν κατίδοι
τις. Ἔστι γὰρ ἀρχὴ δεσποτική· ταύτην δὲ τὴν περὶ
τἀναγκαῖα λεγόμενα, ἃ ποιεῖν ἐπίστασθαι τὸν ἄρχοντ'
οὐκ ἀναγκαῖον, ἀλλὰ χρῆσθαι μᾶλλον· θάτερον δὲ καὶ
ἀνδραποδώδες. Λέγω δὲ θάτερον, τὸ δύνασθαι καὶ ὑπη-
ρετεῖν τὰς διακονικὰς πράξεις. Δούλου δ' εἴδη πλείω
λέγομεν. Αἱ γὰρ ἐργασίαι πλείους· ὧν ἓν μέρος κατέ-
χουσιν αἱ χερνῆτες. Οὗτοι δ' εἰσὶν, ὥσπερ σημαίνει καὶ
τοὔνομ' αὐτοὺς, οἱ ζῶντες ἀπὸ τῶν χειρῶν. Ἐν οἷς ὁ βά- 342
ναυσος τεχνίτης ἐστί. Διὸ παρ' ἐνίοις οὐ μετεῖχον οἱ δη-
μιουργοὶ τὸ παλαιὸν ἀρχῶν, πρὶν δῆμον γενέσθαι τὸν
ἔσχατον. Τὰ μὲν οὖν ἔργα τῶν ἀρχομένων οὕτως, οὐ δεῖ
τὸν ἀγαθὸν, οὐδὲ τὸν πολιτικὸν, οὐδὲ τὸν πολίτην τὸν

7. Infin. εἶναι agnoscit etiam Victorii versio, *civis esse spectati*. Sed congruentius finitum ἐστί· ut Lambinus quoque vertit, *tum probi et spectati civis est*.

15. Λεγόμενα agnoscit eadem versio Victorii, *quod pertinet ad ea quæ necessaria dicuntur*. Alii codices habent λέγομεν· sicut et Lamb. vertit, *hoc dico quod versatur in iis quæ necessaria dicuntur*. Sequens relativum ἃ, non habet C. ed.

ἀγαθὸν μανθάνειν, εἰ μή ποτε χρείας χάριν αὐτῷ πρὸς
αὐτόν. Οὐ γὰρ ἔτι συμβαίνει γίνεσθαι, τὸν μὲν δεσπό- 67
την, τὸν δὲ δοῦλον· ἀλλ' ἔστί τις ἀρχὴ καθ' ἣν ἄρχει τῶν
ὁμοίων τῷ γένει, καὶ τῶν ἐλευθέρων. Ταύτην γὰρ λέγομεν
εἶναι τὴν πολιτικὴν ἀρχήν, ἣν δεῖ τὸν ἄρχοντα ἀρχόμενον
μαθεῖν, οἷον ἱππαρχεῖν ἱππαρχηθέντα, [στρατηγεῖν] στρα-
Β τηγηθέντα, καὶ ταξιαρχήσαντα, καὶ λοχαγήσαντα. Διὸ
καὶ λέγεται τοῦτο καλῶς, ὡς οὐκ ἔστιν εὖ ἄρξαι, μὴ
ἀρχθέντα. Τούτων δὲ, ἀρετὴ μὲν ἑτέρα· δεῖ δὲ τὸν πολί-
την τὸν ἀγαθὸν ἐπίστασθαι καὶ δύνασθαι καὶ ἄρχε-
σθαι καὶ ἄρχειν. Καὶ αὕτη ἀρετὴ πολίτου, τὸ τὴν τῶν
ἐλευθέρων ἀρχὴν ἐπίστασθαι ἐπ' ἀμφότερα. Καὶ ἀν-
δρὸς δὴ ἀγαθοῦ ἄμφω. Καὶ εἰ ἕτερον εἶδος σωφροσύνης
καὶ δικαιοσύνης ἀρχικῆς· καὶ γὰρ ἀρχομένου μὲν, ἐλευ-
θέρου δέ· δῆλον ὅτι οὐ μία ἂν εἴη τοῦ ἀγαθοῦ ἀρετὴ, οἷον
C δικαιοσύνη· ἀλλ' εἴδη ἔχουσα, καθ' ἃ ἄρξει καὶ ἄρξε-
ται· ὥσπερ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς ἑτέρα σωφροσύνη καὶ
ἀνδρία. Δόξαι γὰρ ἂν εἶναι δειλὸς ἀνὴρ, εἰ οὕτως ἀν-
δρεῖος εἴη ὥσπερ γυνὴ ἀνδρεία· καὶ γυνὴ λάλος, εἰ οὕτω
κοσμία εἴη ὥσπερ ὁ ἀνὴρ ὁ ἀγαθός· ἐπεὶ καὶ οἰκονομία
ἑτέρα ἀνδρὸς καὶ γυναικός· τοῦ μὲν γὰρ, κτᾶσθαι· τῆς
δὲ, φυλάττειν ἔργον ἐστίν. Ἡ δὲ φρόνησις, ἄρχοντος ἴδιος
ἀρετὴ μόνη. Τὰς γὰρ ἄλλας ἔοικεν ἀναγκαῖον εἶναι κοι-
νὰς καὶ τῶν ἀρχομένων καὶ τῶν ἀρχόντων. Ἀρχομένου δέ

6. Incluſum στρατηγεῖν abeſt a Z. editione, minus recte. Sequentis etiam brachylogiæ hic ſenſus eſt, καὶ ταξιαρχεῖν ταξιαρχηθέντα, καὶ λοχαγεῖν λοχαγηθέντα. Ibid. C. et Z. tranſpoſita καὶ legunt, διὸ λέγεται καὶ τοῦτο καλ.

15. C. τοῦ ἀγαστοῦ· minus apte.

19. I. et C. καὶ γυνὴ ἄλλως· noſtrum λάλος e Victorii et Sepulvedæ judicio repoſitum eſt: ut ſignificetur, præcipuam τῆς ἀκοσμίας ſpeciem in muliere eſſe τὸ λάλον, loquacitatem: quod Sophocles etiam innuit. Alioqui antitheſi magis conveniret ἄκοσμος, vel ἀκόλαστος.

[illegible] V. page 273 for ye necessary constituent parts of a state.

γε οὐκ ἔστιν ἀρετὴ Φρόνησις, ἀλλὰ δόξα ἀληθής· ὥσπερ αὐλοποιὸς γὰρ, ὁ ἀρχόμενος· ὁ δ' ἄρχων, αὐλητὴς ὁ χρώμενος. Πότερον μὲν οὖν ἡ αὐτὴ ἀρετὴ ἀνδρὸς D ἀγαθοῦ, καὶ πολίτου σπουδαίου, ἢ ἑτέρα, καὶ πῶς ἡ αὐτὴ, καὶ πῶς ἑτέρα, φανερὸν ἐκ τούτων.

Περὶ δὲ τὸν πολίτην ἔτι λείπεταί τις τῶν ἀπορίων. Ὡς V. ἀληθῶς γὰρ πότερον πολίτης ἐστὶν ᾧ κοινωνεῖν ἔξεστιν ἀρχῆς, ἢ καὶ τοὺς βαναύσους πολίτας θετέον; εἰ μὲν οὖν καὶ τούτους θετέον οἷς μὴ μέτεστιν ἀρχῶν, οὐχ οἷόν τε παντὸς εἶναι πολίτου τὴν τοιαύτην ἀρετήν· οὗτος γὰρ E 68 πολίτης. Εἰ δὲ μηδεὶς τῶν τοιούτων πολίτης, ἐν τίνι μέρει θετέος ἕκαστος; οὐδὲ γὰρ μέτοικος, οὐδὲ ξένος. Ἡ διά γε τοῦτον τὸν λόγον, οὐδὲν φήσομεν συμβαίνειν ἄτοπον; οὐδὲ γὰρ οἱ δοῦλοι τῶν εἰρημένων οὐδὲν, οὐδ' οἱ ἀπελεύθεροι. Τοῦτο γὰρ ἀληθὲς, ὡς οὐ πάντας θετέον πολίτας, ὧν ἄνευ οὐκ ἂν εἴη πόλις· ἐπεὶ οὐδ' οἱ παῖδες ὡσαύτως πολῖται καὶ οἱ ἄνδρες· ἀλλ' οἱ μὲν ἁπλῶς, οἱ δ' ἐξ ὑποθέσεως. Πολῖται μὲν γάρ εἰσιν, ἀλλ' ἀτελεῖς. Ἐν μὲν οὖν τοῖς ἀρχαίοις χρόνοις, παρ' ἐνίοις ἦν δοῦλον τὸ βάναυσον, ἢ ξενικόν· διόπερ οἱ πολλοὶ τοιοῦτοι καὶ νῦν. Ἡ δὲ βελτίστη πόλις οὐ ποιήσει βάναυσον πολίτην· εἰ δὲ 344 καὶ οὗτος πολίτης, ἀλλὰ πολίτου ἀρετὴν, ἣν εἴπομεν, λεκτέον οὐ παντὸς, οὐδ' ἐλευθέρου μόνον, ἀλλ' ὅσοι τῶν ἔργων εἰσὶν ἀφειμένοι τῶν ἀναγκαίων· τῶν δ' ἀναγ- καίων, οἱ μὲν ἑνὶ λειτουργοῦντες τὰ τοιαῦτα, δοῦλοι· οἱ δὲ κοινῇ, βάναυσοι καὶ θῆτες. Φανερὸν δὲ ἐντεῦθεν, μικρὸν ἐπισκεψαμένοις, ὡς ἔχει περὶ αὐτῶν. Αὐτὸ γὰρ φανὲν τὸ λεχθὲν ποιεῖ δῆλον. Ἐπεὶ γὰρ πλείους εἰσὶν αἱ πολιτεῖαι, καὶ εἴδη πολίτου ἀναγκαῖον εἶναι πλείω, καὶ μά-

18. I. margo hab. ἐκ προθέσεως. 26. C. κοινοὶ, *communes*.

λιστα τοῦ ἀρχομένου πολίτου. Ὥστ' ἐν μέν τινι πολιτείᾳ τὸν βάναυσον ἀναγκαῖον εἶναι καὶ τὸν θῆτα πολίτας, ἐν
B τισι δ' ἀδύνατον· οἷον, εἴ τίς ἐστιν ἣν καλοῦσιν ἀριστοκρατικὴν, καὶ ἐν ᾗ κατ' ἀρετὴν αἱ τιμαὶ δίδονται, καὶ κατ' ἀξίαν· οὐ γὰρ οἷόν τ' ἐπιτηδεῦσαι τὰ τῆς ἀρετῆς, ζῶντα βίον βάναυσον ἢ θητικόν· ἐν δὲ ταῖς ὀλιγαρχίαις, θῆτα μὲν οὐκ ἐνδέχεται εἶναι πολίτην· ἀπὸ τιμημάτων γὰρ μακρῶν αἱ μεθέξεις τῶν ἀρχῶν· βάναυσον δ' ἐνδέχεται· πλουτοῦσι γὰρ καὶ οἱ πολλοὶ τῶν τεχνιτῶν. Ἐν Θήβαις δὲ νόμος ἦν, τὸν δέκα ἐτῶν μὴ ἀπεσχημένον τῆς ἀγορᾶς, μὴ μετέχειν ἀρχῆς. Ἐν πολλαῖς δὲ πολιτείαις προσεφέλκεται καὶ τῶν ξένων ὁ νόμος. Ὁ γὰρ ἐκ πολι-
C τίδος, ἔν τισι δημοκρατίαις πολίτης ἐστί. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἔχει καὶ τὰ περὶ τοὺς νόθους παρὰ πολλοῖς. Οὐ μὴν ἀλλ' ἐπεὶ δι' ἔνδειαν τῶν γνησίων πολιτῶν ποιοῦνται 69
πολίτας τοὺς τοιούτους· διὰ γὰρ ὀλιγανθρωπίαν οὕτω 16
χρῶνται τοῖς νόμοις· εὐπορούντες [δ'] ὄχλου, κατὰ μικρὸν παραιροῦνται τοὺς ἐκ δούλου πρῶτον ἢ δούλης, εἶτα τοὺς ἀπὸ γυναικῶν· τέλος δὲ μόνον τοὺς ἐξ ἀμφοῖν αὐτῶν πολίτας ποιοῦσιν. Ὅτι μὲν οὖν εἴδη πλείω πολίτου,
Φανερὸν ἐκ τούτων, καὶ ὅτι λέγεται μάλιστα πολίτης ὁ μετέχων τῶν τιμῶν, ὥσπερ καὶ Ὅμηρος ἐποίησεν,

——ὡσεί τιν' ἀτίμητον μετανάστην.

D Ὥσπερ μέτοικος γάρ ἐστιν ὁ τῶν τιμῶν μὴ μετέχων. Ἀλλ' ὅπου τὸ τοιοῦτον ἐπικεκρυμμένον ἐστὶν, ἀπάτης χάριν τῶν συνοικούντων ἐστίν. Πότερον μὲν οὖν ἑτέραν ἢ τὴν αὐτὴν θετέον, καθ' ἣν ἀνὴρ ἀγαθός ἐστι καὶ πολίτης σπουδαῖος, δῆλον ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι τινὸς μὲν πόλεως

11. Vetus tralatio, μὴ μετέχειν ἀρετῆς· perperam. Seq. v. cum ξένων ſubaudiendum τινάς.
17. Incluſa δ', addita e C. et Z.
19. C. ſingulariter γυναικός.
23. Homeri locus extat π'. ver. 59.

ὁ αὐτὸς, τινὸς δ' ἕτερος, καὶ κεῖνος οὐ πᾶς, ἀλλ' ὁ πολιτικὸς καὶ κύριος, ἢ δυνάμενος εἶναι κύριος, ἢ καθ' αὑτὸν, ἢ μετ' ἄλλων, τῆς τῶν κοινῶν ἐπιμελείας. E

ΚΕΦ. Δ. VI.

ΕΠΕΙ δὲ ταῦτα διώρισται, τὸ μετὰ ταῦτα σκεπτέον, πότερον μίαν θετέον πολιτείαν, ἢ πλείους· καὶ εἰ πλείους, τίνες καὶ πόσαι, καὶ διαφοραὶ τίνες αὐτῶν εἰσιν. Ἔστι δὲ πολιτεία πόλεως τάξις, τῶν τε ἄλλων ἀρχῶν, καὶ μάλιστα τῆς κυρίας πάντων. Κύριον μὲν γὰρ παν- 345
ταχοῦ τὸ πολίτευμα τῆς πόλεως· πολίτευμα δ' ἐστὶν ἡ πολιτεία. Λέγω δ' οἷον, ἐν μὲν ταῖς δημοκρατικαῖς, κύριος ὁ δῆμος· οἱ δ' ὀλίγοι τοὐναντίον ἐν ταῖς ὀλιγαρχίαις. Φαμὲν δὲ καὶ πολιτείαν ἑτέραν εἶναι τούτων. Τὸν αὐτὸν δὲ τοῦτον ἐροῦμεν λόγον καὶ περὶ τῶν ἄλλων. Ὑποθετέον δὲ πρῶτον, τίνος χάριν συνέστηκε πόλις, καὶ τῆς ἀρχῆς εἴδη πόσα τῆς περὶ ἄνθρωπον καὶ τὴν κοινωνίαν τῆς ζωῆς. Εἴρηται δὴ καὶ κατὰ τοὺς πρώτους λόγους, ἐν οἷς περὶ οἰκονομίας διωρίσθη καὶ δεσποτείας, ὅτι φύσει μέν ἐστιν ἄνθρωπος ζῶον πολιτικόν· διὸ καὶ μηδὲν δεόμενοι τῆς παρ' ἀλλήλων βοηθείας, οὐκ ἔλαττον ὀρέγονται τοῦ συζῆν. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὸ κοινῇ συμφέρον συνάγει, B
70 καθ' ὅσον ἐπιβάλλει μέρος ἑκάστῳ τοῦ ζῆν καλῶς. Μάλιστα μὲν οὖν τοῦτ' ἔστι τέλος, καὶ κοινῇ πᾶσι καὶ χωρίς. Συνέρχονται δὲ καὶ τοῦ ζῆν ἕνεκεν αὐτοῦ· ἴσως γὰρ ἔνεστί τι τοῦ καλοῦ μόριον· καὶ συνέχουσι τὴν πολιτι-

10. Forsan rectius ταῖς δημοκρατίαις, ut in seq. membro ταῖς ὀλιγαρχίαις.

13. C. δὴ pro δέ.

19. C. περὶ ἀλλήλων· parum ad rem.

κὴν κοινωνίαν, καὶ κατὰ τὸ ζῆν αὐτὸ μόνον, ἂν μὴ τοῖς
χαλεποῖς κατὰ τὸν βίον ὑπερβάλλῃ λίαν. Δῆλον δ' ὡς
καρτεροῦσι πολλὴν κακοπάθειαν οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώ-
πων, γλιχόμενοι τοῦ ζῆν· ὡς ἐνούσης τινὸς εὐημερίας ἐν
αὐτῷ καὶ γλυκύτητος φυσικῆς. Ἀλλὰ μὴν καὶ τῆς ἀρ- 5
χῆς [γε] τοὺς λεγομένους τρόπους ῥᾴδιον διελεῖν· καὶ
γὰρ ἐν τοῖς ἐξωτερικοῖς λόγοις διωριζόμεθα περὶ αὐτῶν
C πολλάκις. Ἡ μὲν γὰρ δεσποτεία, καίπερ ὄντος κατ'
ἀλήθειαν τῷ τε φύσει δούλῳ, καὶ τῷ φύσει δεσπότῃ
ταὐτοῦ συμφέροντος, ὅμως ἄρχει πρὸς τὸ τοῦ δεσπότου 10
συμφέρον οὐδὲν ἧττον· πρὸς δὲ τὸ τοῦ δούλου, κατὰ συμβε-
βηκός. Οὐ γὰρ ἐνδέχεται φθειρομένου τοῦ δούλου, σώ-
ζεσθαι τὴν δεσποτείαν. Ἡ δὲ τέκνων ἀρχὴ καὶ γυναικὸς
καὶ τῆς οἰκίας πάσης, ἣν δὴ καλοῦμεν οἰκονομικήν, ἤτοι
τῶν ἀρχομένων χάριν ἐστὶν, ἢ κοινοῦ τινος ἀμφοῖν· καθ' 15
αὐτὸ μὲν, τῶν ἀρχομένων, ὥσπερ ὁρῶμεν καὶ τὰς ἄλλας
τέχνας, οἷον ἰατρικὴν, καὶ γυμναστικήν· κατὰ συμβε-
D βηκὸς δὲ, κἂν αὐτῶν εἶεν. Οὐδὲν γὰρ κωλύει τὸν παι-
δοτρίβην ἕνα τῶν γυμναζομένων ἐνίοτ' εἶναι καὶ αὐτὸν,
ὥσπερ ὁ κυβερνήτης εἷς ἐστιν ἀεὶ τῶν πλωτήρων. Ὁ μὲν 20
οὖν παιδοτρίβης ἢ κυβερνήτης, σκοπεῖ τὸ τῶν ἀρχομένων
ἀγαθόν· ὅταν δὲ τούτων εἷς γένηται καὶ αὐτὸς, κατὰ
συμβεβηκὸς μετέχει τῆς ἀσφαλείας· ὁ μὲν γὰρ, πλω-
τήρ· ὁ δὲ, τῶν γυμναζομένων εἷς γίνεται, παιδοτρίβης ὤν.
Διὸ καὶ τὰς πολιτικὰς ἀρχὰς, ὅταν ἢ κατ' ἰσότητα τῶν 25
πολιτῶν συνεστηκυῖα καὶ καθ' ὁμοιότητα, κατὰ μέρος
ἀξιοῦσιν ἄρχειν· πρότερον μὲν, ἣ πέφυκεν, ἀξιοῦντες ἐν
μέρει λειτουργεῖν, καὶ σκοπεῖν τινα πάλιν τὸ αὐτοῦ ἀγα-

6. Incluſa γε abeſt a Z. ed. Seq. v. C. διοριζόμεθα, præſ. temp. Ibidem II. margo pro διελεῖν habet διελθεῖν. Sed διελεῖν a philoſopho cum alibi ſic uſurpatur, tum infra lib. iv. cap. 2.

ἡ πέφυκεν as is natural.

He wants to show that there are 3 real forms of government and 3 only, viz where one lives rule, where a few, and where the majority. These are the only ones where the [illegible] is kept in view, and therefore the only true forms, while the 3 other forms are deviations from them.

7 Ι θὸν, ὥσπερ πρότερον αὐτὸς ἄρχων ἐσκόπει τὸ ἐκείνου συμφέρον· νῦν δὲ διὰ τὰς ὠφελείας τὰς ἀπὸ τῶν κοινῶν, Ε καὶ τὰς ἐκ τῆς ἀρχῆς, βούλονται συνεχῶς ἄρχειν· οἷον εἰ συνέβαινεν ὑγιαίνειν ἀεὶ τοῖς ἄρχουσι, νοσακεροῖς οὖσι. 5 Καὶ γὰρ ἂν οὕτως ἴσως ἐδίωκον τὰς ἀρχάς. Φανερὸν τοίνυν ὡς ὅσαι μὲν πολιτεῖαι τὸ κοινῇ συμφέρον σκοποῦσιν, αὗται μὲν ὀρθαὶ τυγχάνουσιν οὖσαι κατὰ τὸ ἁπλῶς δίκαιον· ὅσαι δὲ τὸ σφέτερον μόνον τῶν ἀρχόντων, ἡμαρ- 346 τημέναι πᾶσαι, καὶ παρεκβάσεις τῶν ὀρθῶν πολιτειῶν· 10 δεσποτικαὶ γάρ. Ἡ δὲ πόλις, κοινωνία τῶν ἐλευθέρων ἐστί.

ΚΕΦ. Ε.

ΔΙΩΡΙΣΜΕΝΩΝ δὲ τούτων, ἐχόμενόν ἐστι τὰς πολιτείας ἐπισκέψασθαι, πόσαι τὸν ἀριθμὸν, καὶ τίνες εἰσὶ, καὶ πρῶτον τὰς ὀρθὰς αὐτῶν. Καὶ γὰρ αἱ παρεκβάσεις 15 ἔσονται φανεραὶ τούτων διορισθεισῶν. Ἐπεὶ δὲ πολιτεία Β μὲν καὶ πολίτευμα σημαίνει ταὐτόν· πολίτευμα δ' ἐστὶ τὸ κύριον τῶν πόλεων· ἀνάγκη δ' εἶναι κύριον ἢ ἕνα, ἢ ὀλίγους, ἢ τοὺς πολλούς· ὅταν μὲν ὁ εἷς, ἢ οἱ ὀλίγοι, ἢ οἱ πολλοὶ πρὸς τὸ κοινὸν συμφέρον ἄρχωσι, ταύτας μὲν ὀρ- 20 θὰς ἀναγκαῖον εἶναι τὰς πολιτείας· τὰς δὲ πρὸς τὸ ἴδιον, ἢ τοῦ ἑνὸς, ἢ τῶν ὀλίγων, ἢ τοῦ πλήθους, παρεκβάσεις. Ἡ γὰρ οὐ πολίτας φατέον εἶναι τοὺς μετέχοντας, ἢ δεῖ κοινωνεῖν τοῦ συμφέροντος. Καλεῖν δ' εἰώθαμεν, τῶν μὲν μοναρχιῶν τὴν πρὸς τὸ κοινὸν ἀποβλέπουσαν 25 συμφέρον, βασιλείαν· τὴν δὲ τῶν ὀλίγων μὲν, πλειόνων C

1. Haud scio an verior lectio sit τὸ κοινῇ συμφέρον, *publicam utilitatem*: ut mox v. 6.

δ' ἑνὸς, ἀριστοκρατίαν, ἢ διὰ τὸ τοὺς ἀρίστους ἄρχειν, ἢ διὰ τὸ πρὸς τὸ ἄριστον τῇ πόλει καὶ τοῖς κοινωνοῦσιν αὐτῆς. Ὅταν δὲ τὸ πλῆθος πρὸς τὸ κοινὸν πολιτεύηται συμφέρον, καλεῖται τὸ κοινὸν ὄνομα πασῶν τῶν πολιτειῶν, πολιτεία. Συμβαίνει δ' εὐλόγως. Ἕνα μὲν γὰρ διαφέρειν κατ' ἀρετὴν, ἢ ὀλίγους, ἐνδέχεται· πλείους δ' ἤδη χαλεπὸν ἠκριβῶσθαι πρὸς πᾶσαν ἀρετήν· ἀλλὰ μάλιστα τὴν πολεμικήν· αὕτη γὰρ ἐν πλήθει γίγνεται. Διόπερ κατὰ ταύτην τὴν πολιτείαν, κυριώτατον τὸ προπολεμοῦν, καὶ μετέχουσιν αὐτῆς οἱ κεκτημένοι τὰ ὅπλα.

D Παρεκβάσεις δὲ τῶν εἰρημένων, τυραννὶς μὲν, βασιλείας· ὀλιγαρχία δὲ, ἀριστοκρατίας· δημοκρατία δὲ, πολιτείας. 72 Ἡ μὲν γὰρ τυραννὶς, ἐστὶ μοναρχία, πρὸς τὸ συμφέρον τὸ τοῦ μοναρχοῦντος· ἡ δ' ὀλιγαρχία, πρὸς τὸ τῶν εὐπόρων· ἡ δὲ δημοκρατία, πρὸς τὸ συμφέρον τὸ τῶν ἀπόρων· πρὸς δὲ τὸ τῷ κοινῷ λυσιτελοῦν, οὐδεμία αὐτῶν.

VIII. E Δεῖ δὲ μικρῷ διὰ μακροτέρων εἰπεῖν, τίς ἑκάστη τούτων τῶν πολιτειῶν ἐστι. Καὶ γὰρ ἔχει τινὰς ἀπορίας. Τῷ δὲ περὶ ἑκάστην μέθοδον φιλοσοφοῦντι, καὶ μὴ μόνον ἀποβλέποντι πρὸς τὸ πράττειν, οἰκεῖόν ἐστι τὸ μὴ παροραν, μηδέ τι καταλείπειν, ἀλλὰ δηλοῦν τὴν περὶ ἕκαστον ἀλήθειαν. Ἔστι δὲ τυραννὶς μὲν, μοναρχία, καθάπερ εἴρηται, δεσποτικὴ τῆς πολιτικῆς κοινωνίας· ὀλιγαρχία δ', ὅταν ὦσι κύριοι τῆς πολιτείας οἱ τὰς οὐσίας ἔχοντες·
247 δημοκρατία δὲ, τοὐναντίον, ὅταν οἱ μὴ κεκτημένοι πλῆθος οὐσίας, ἀλλ' ἄποροι. Πρώτη δ' ἀπορία πρὸς τὸν διορισμόν ἐστιν. Εἰ γὰρ εἶεν οἱ πλείους, ὄντες εὔποροι, κύριοι τῆς πόλεως· δημοκρατία δ' ἐστὶν, ὅταν ᾖ κύριον τὸ πλῆ-

17. C. μικρὸν, accuſ. caſu.
23. Δισποτικὴ in ſequentibus etiam aliquoties ſic legitur. Sed neſcio an non convenientius δισποστικὴ.

θος· ὁμοίως δὲ πάλιν κἂν εἴ που συμβαίνῃ, τοὺς ἀπόρους ἐλάττους μὲν εἶναι τῶν εὐπόρων· κρείττους δ' ὄντας, κυρίους εἶναι τῆς πολιτείας· ὅπου δ' ὀλίγον κύριον πλῆθος, ὀλιγαρχίαν εἶναι φασίν· οὐκ ἂν καλῶς δόξειεν διωρίσθαι περὶ τῶν πολιτειῶν. Ἀλλὰ μήν, κἂν τις συνθεὶς τῇ μὲν εὐπορίᾳ τὴν ὀλιγότητα, τῇ δ' ἀπορίᾳ τὸ πλῆθος, οὕτω προσαγορεύῃ τὰς πολιτείας· ὀλιγαρ- B
χίαν μὲν, ἐν ᾗ τὰς ἀρχὰς ἔχουσιν οἱ εὔποροι, ὀλίγοι τὸ πλῆθος ὄντες· δημοκρατίαν δὲ, ἐν ᾗ οἱ ἄποροι, πολλοὶ τὸ πλῆθος ὄντες· ἄλλην ἀπορίαν ἔχει. Τίνας γὰρ ἐροῦμεν τὰς ἄρτι λεχθείσας πολιτείας· τὴν ἐν ᾗ πλείους εὔποροι, καὶ ἐν ᾗ ἐλάττους οἱ ἄποροι· κύριοι δ' ἑκάτεροι τῶν πολιτειῶν, εἴπερ μηδεμία ἄλλη πολιτεία παρὰ τὰς εἰρημένας ἐστίν; ἔοικε τοίνυν ὁ λόγος ποιεῖν δῆλον, ὅτι τὸ μὲν ὀλίγους ἢ πολλοὺς εἶναι κυρίους, συμβεβηκός ἐστι, τὸ μὲν ταῖς ὀλιγαρχίαις, τὸ δὲ ταῖς δημοκρατίαις, διὰ C
73 τὸ τοὺς μὲν εὐπόρους ὀλίγους, πολλοὺς δ' εἶναι τοὺς ἀπόρους πανταχοῦ· διὸ καὶ οὐ συμβαίνει τὰς ῥηθείσας αἰτίας γίνεσθαι διαφοράς. Ὧ δὲ διαφέρουσιν ἥ τε δημοκρατία καὶ ἡ ὀλιγαρχία ἀλλήλων, πενία καὶ πλοῦτός ἐστι· καὶ ἀναγκαῖον μὲν, ὅπου ἂν ἄρχωσι διὰ πλοῦτον, ἄν τ' ἐλάττους, ἄν τε πλείους, εἶναι ταύτην ὀλιγαρχίαν· ὅπου δ' οἱ ἄποροι, δημοκρατίαν. Ἀλλὰ συμβαίνει, καθάπερ εἴπομεν, τοὺς μὲν ὀλίγους εἶναι, τοὺς δὲ πολλούς. Εὐπορροῦσι μὲν γὰρ ὀλίγοι· τῆς δὲ ἐλευθερίας μετέχουσι πάντες· δι' ἃς αἰτίας ἀμφισβητοῦσιν ἀμφότεροι τῆς πολιτείας. D

1. Rectius (opinor) εἴ που συμβαίη, optativo verbi modo.

11. Malim cum articulo πλείους οἱ εὔποροι, ut in seq. commate.

IX. ΚΕΦ. ς.

ΛΗΠΤΕΟΝ δὲ πρῶτον, τίνας ὅρους λέγουσι τῆς ὀλιγαρχίας καὶ δημοκρατίας, καὶ τί τὸ δίκαιον, τό τε ὀλιγαρχικὸν, καὶ δημοκρατικόν. Πάντες γὰρ ἅπτονται δικαίου τινὸς, ἀλλὰ μέχρι τινὸς προέρχονται, καὶ λέγουσιν Ε οὐ πᾶν τὸ κυρίως δίκαιον· οἷον δοκεῖ τὸ ἴσον δίκαιον εἶναι· καὶ ἔστιν, ἀλλ' οὐ πᾶσιν, ἀλλὰ τοῖς ἴσοις· καὶ τὸ ἄνισον δοκεῖ δίκαιον εἶναι· καὶ γάρ ἐστιν, ἀλλ' οὐ πᾶσιν, ἀλλὰ τοῖς ἀνίσοις. Οἱ δὲ τοῦτ' ἀφαιροῦσι, τὸ οἷς, καὶ κρίνουσι κακῶς. Τὸ δ' αἴτιον, ὅτι περὶ αὑτῶν ἡ κρίσις. Σχεδὸν δ' οἱ πλεῖστοι, φαῦλοι κριταὶ περὶ τῶν οἰκείων. Ὥστ' ἐπεὶ τὸ δίκαιον, τισὶ, καὶ διήρηται τὸν αὐτὸν τρόπον ἔπί τε τῶν πραγμάτων, καὶ οἷς, καθάπερ εἴρηται πρότερον ἐν τοῖς ἠθικοῖς· τὴν μὲν τοῦ πράγματος ἰσότητα ὁμολογοῦσι, τὴν δὲ οἷς, ἀμφισβητοῦσι, μάλιστα μὲν διὰ τὸ λεχθὲν ἄρτι, διότι κρίνουσι τὰ περὶ αὑτοὺς 348 κακῶς· ἔπειτα δὲ καὶ διὰ τὸ λέγειν μέχρι τινὸς ἑκατέρους δίκαιόν τι, νομίζουσι δίκαιον λέγειν ἁπλῶς. Οἱ μὲν γὰρ, ἂν κατά τι ἄνισοι ὦσιν, οἷον χρήμασιν, ὅλως οἴονται ἄνισοι εἶναι· οἱ δ', ἂν κατά τι ἴσοι, οἷον ἐλευθερίᾳ, ὅλως ἴσοι. Τὸ δὲ κυριώτατον οὐ λέγουσιν. Εἰ μὲν γὰρ τῶν κτημάτων χάριν ἐκοινώνησαν καὶ συνῆλθον, τοσοῦτον μετέχουσι τῆς πόλεως, ὅσονπερ καὶ τῆς κτήσεως. Ὥσθ' ὁ

5. C. et quædam aliæ ed. transpoſito articulo legunt, δοκεῖ ἴσον τὸ δίκαιον εἶναι· ſicut Lamb. quoque vertit, *jus videtur eſſe quod æquale eſt.* Victorius nobiſcum, *videtur æquale juſtum eſſe.* Atque eodem articuli poſitu in antitheſi mox ſequitur τὸ ἄνισον. Seq. v. incluſam γὰρ agnoſcit cum C. eadem Victorii verſio, *eſt etenim.* Lambini verſio eandem prætermittit; *et eſt plane.*

19. C. ἐλευθέριοι, ὅλως ἴσοι.

What logicians call the fallacy of "dictum secundum quid pro dictum simpliciter".

ἐν τοῖς ἠθικοῖς. Ethic. Nicom., V. 3.

εἰ δὲ κ.τ.λ. Better as reply of ... ? & perhaps connected with περὶ ἐξέτασης κ.τ.λ. line 19 and from καὶ γὰρ to ... in a parenthesis — ? —

τῶν ὀλιγαρχικῶν λόγος δόξειεν ἂν ἰσχύειν. Οὐ γὰρ εἶναι
74 δίκαιον ἴσον μετέχειν τῶν ἑκατὸν μνῶν τὸν εἰσενέγκαντα
μίαν μνᾶν, τῷ δόντι τὸ λοιπὸν πᾶν, οὔτε τῶν ἐξ ἀρχῆς,
οὔτε τῶν ἐπιγινομένων. Εἰ δὲ μήτε τοῦ ζῆν μόνον ἕνεκεν,
ἀλλὰ μᾶλλον τοῦ εὖ ζῆν· καὶ γὰρ ἂν δούλων καὶ τῶν B
ἄλλων ζώων ἦν πόλις· νῦν δ' οὐκ ἔστι, διὰ τὸ μὴ με-
τέχειν εὐδαιμονίας, μηδὲ τοῦ ζῆν κατὰ προαίρεσιν· μήτε
συμμαχίας ἕνεκεν, ὅπως ὑπὸ μηδενὸς ἀδικῶνται· μήτε
διὰ τὰς ἀλλαγὰς καὶ τὴν χρῆσιν τὴν πρὸς ἀλλήλους.
Καὶ γὰρ ἂν Τυρρηνοὶ καὶ Καρχηδόνιοι, καὶ πάντες οἷς
ἔστι σύμβολα πρὸς ἀλλήλους, ὡς μιᾶς ἂν πολῖται πό-
λεως ἦσαν. Εἰσὶ γοῦν αὐτοῖς συνθῆκαι περὶ τῶν εἰσαγω-
γίμων, καὶ σύμβολα περὶ τοῦ μὴ ἀδικεῖν, καὶ γραφαὶ
περὶ συμμαχίας. Ἀλλ' οὔτ' ἀρχαὶ πᾶσιν ἐπὶ τούτοις
κοιναὶ καθεστᾶσιν, ἀλλ' ἕτεραι παρ' ἑκατέροις, οὔτε τοῦ
ποιούς τινας εἶναι δεῖ φροντίζουσιν ἄτεροι τοὺς ἑτέρους, C
οὐδ' ὅπως μηδεὶς ἄδικος ἔσται τῶν ὑπὸ τὰς συνθήκας,
μηδὲ μοχθηρίαν [ἕξει μηδεμίαν,] ἀλλὰ μόνον ὅπως μηδὲν
ἀδικήσουσιν ἀλλήλους. Περὶ δ' ἀρετῆς καὶ κακίας πο-
λιτικῆς διασκοποῦσιν ὅσοι φροντίζουσιν εὐνομίας. Ἦ καὶ
φανερὸν, ὅτι δεῖ περὶ ἀρετῆς ἐπιμελὲς εἶναι τῇ γ' ὡς
ἀληθῶς ὀνομαζομένῃ πόλει, μὴ λόγου χάριν. Γίνεται
γὰρ ἡ κοινωνία συμμαχία τῶν ἄλλων τόπῳ διαφέρουσα
μόνον, τῶν ἄποθεν συμμάχων· καὶ ὁ νόμος συνθήκη, καὶ
καθάπερ ἔφη Λυκόφρων ὁ σοφιστὴς, ἐγγυητὴς ἀλλήλοις
τῶν δικαίων, ἀλλ' οὐχ οἷος ποιεῖν ἀγαθοὺς καὶ δικαίους
τοὺς πολίτας. Ὅτι δὲ τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον, φανερόν. D

15. Forsan rectius ἕτεραι παρ' ἑτέροις, ut in seq. membro.

18. Inclusa absunt a Z. editione : perperam.

23. Zuin. mavult συμμαχία ἀλλήλων· ut paulo post, v. 25. ἐγγυητὴς ἀλλήλοις.

24. Καὶ ante καθάπερ abest a C. ed.

Εἰ γάρ τις καὶ συνάγοι τοὺς τόπους εἰς ἓν, ὥστε ἅπτεσθαι τὴν Μεγαρέων πόλιν καὶ Κορινθίων τοῖς τείχεσιν, ὅμως οὐ μία πόλις· οὐδ' εἰ ψηφὸς ἀλλήλους ἐπιγαμίας ποιήσαιντο· καί τοι τοῦτο τῶν ἰδίων ταῖς πόλεσι κοινωνημάτων ἐστίν. Ὁμοίως δ' οὐδ' εἴ τινες οἰκοῖεν χωρὶς μὲν, μὴ μέν τοι τοσοῦτον ἄποθεν, ὥστε μὴ κοινωνεῖν, ἀλλ' εἰ ἦσαν αὐτοῖς νόμοι, τοῦ μὴ σφᾶς αὐτοὺς ἀδικεῖν περὶ τὰς μεταδόσεις· οἷον, εἰ ὁ μὲν εἴη τέκτων, ὁ δὲ γεωργὸς, ὁ δὲ σκυτοτόμος, ὁ δ' ἄλλό τι τοιοῦτον, καὶ τὸ πλῆθος εἶεν μυρίοι, μὴ μέν τοι κοινωνοῖεν ἄλλου μηδενὸς ἢ τῶν τοιούτων, οἷον ἀλλαγῆς καὶ συμμαχίας· οὐδ' οὕτω που πόλις. Διὰ τίνα δή ποτ' αἰτίαν; οὐ γὰρ δὴ διὰ τὸ μὴ σύνεγγυς τῆς κοινωνίας. Εἰ γὰρ καὶ συνέλθοιεν οὕτω κοινωνοῦντες, ἕκαστος μέν τοι χρῷτο τῇ ἰδίᾳ οἰκίᾳ, ὥσπερ πόλει, καὶ σφίσιν αὐτοῖς ὡς ἐπιμαχίας οὔσης, βοηθοῦντες ἐπὶ τοὺς ἀδικοῦντας μόνον· οὐδ' οὕτως ἂν εἶναι δόξειε πόλις τοῖς ἀκριβῶς θεωροῦσιν, εἴπερ ὁμοίως ὁμιλοῖεν συνελθόντες καὶ χωρίς. Φανερὸν τοίνυν ὅτι ἡ πόλις οὐκ ἔστι κοινωνία τόπου, καὶ τοῦ μὴ ἀδικεῖν σφᾶς αὐτοὺς, καὶ τῆς μεταδόσεως χάριν· ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἀναγκαῖον ὑπάρχειν, εἴπερ ἔσται πόλις· οὐ μὴν οὐδ' ὑπαρχόντων τούτων ἁπάντων, ἤδη πόλις, ἀλλ' ἡ τοῦ εὖ ζῆν κοινωνία καὶ ταῖς οἰκίαις καὶ τοῖς γένεσι, ζωῆς τελείας χάριν καὶ αὐτάρκους. Οὐκ ἔσται μέν τοι τοῦτο μὴ τὸν αὐτὸν καὶ ἕνα κατοικούντων τόπον, καὶ χρωμένων ἐπιγαμίαις. Διὸ κηδεῖαί τ' ἐγένοντο κατὰ τὰς πόλεις, καὶ φρατρίαι, καὶ

6. C. post ἄποθεν addit εἶεν. Ibidem mox fi pro εἰ ἦσαν conjuncte ſcribamus εἶησαν, (ut infra lib. iv. cap. 4.) major erit verborum in modo convenientia. Seq. v. conjunctionem εἰ poſt οἷον Cam. omittit: minus congruenter.

15. Convenientius ὡς συμμαχίας οὔσης ſicut præter Victorium Lambinus quoque vertit, *tamquam belli ſocietate et fœdere conjuncti.*

θυσίαι, καὶ διαγωγαὶ τοῦ συζῆν. Τὸ δὲ τοιοῦτον, φιλίας ἔργον. Ἡ γὰρ τοῦ συζῆν προαίρεσις, φιλία. Τέλος μὲν B οὖν πόλεως, τὸ εὖ ζῆν· ταῦτα δὲ, τοῦ τέλους χάριν. Πόλις δὲ, ἡ γενῶν καὶ κωμῶν κοινωνία ζωῆς τελείας καὶ αὐτάρκους. Ταῦτο δ' ἐστὶν, ὡς φαμεν, τὸ ζῆν εὐδαιμόνως καὶ καλῶς. Τῶν καλῶν ἄρα πράξεων χάριν θετέον εἶναι τὴν πολιτικὴν κοινωνίαν, ἀλλ' οὐ τοῦ συζῆν. Διόπερ ὅσοι συμβάλλονται πλεῖστον εἰς τὴν τοιαύτην κοινωνίαν, τούτοις τῆς πόλεως μέτεστι πλεῖον, ἢ τοῖς κατὰ μὲν ἐλευθερίαν καὶ γένος ἴσοις, ἢ μείζοσι, κατὰ δὲ τὴν πολιτικὴν ἀρετὴν ἀνίσοις· ἢ τοῖς κατὰ πλοῦτον ὑπερέχουσι, κατ' ἀρετὴν δ' ὑπερεχομένοις. Ὅτι μὲν οὖν πάντες οἱ περὶ τῶν πολιτειῶν ἀμφισβητοῦντες, μέρος τι τοῦ δικαίου λέγουσι, φανερὸν ἐκ τῶν εἰρημένων.

ΚΕΦ. Ζ. X.

ΕΧΕΙ δ' ἀπορίαν, τί δεῖ τὸ κύριον εἶναι τῆς πόλεως. C
76 Ἢ γάρ τοι τὸ πλῆθος, ἢ τοὺς πλουσίους· ἢ τοὺς ἐπιεικεῖς, ἢ τὸν βέλτιστον ἕνα πάντων, ἢ τύραννον. Ἀλλὰ ταῦτα πάντα ἔχειν φαίνεται δυσκολίαν. Τί γάρ; ἂν οἱ πένητες, διὰ τὸ πλείους εἶναι, διανέμωνται τὰ τῶν πλουσίων, τοῦτ' οὐκ ἄδικόν ἐστιν; ἔδοξε γὰρ [ἂν] νὴ Δία τῷ D κυρίῳ δικαίως. Τὴν οὖν ἀδικίαν τί χρὴ λέγειν τὴν ἐσχάτην; πάλιν τε, πάντων ληφθέντων, οἱ πλείους τὰ τῶν ἐλαττόνων ἂν διανέμωνται, φανερὸν ὅτι φθείρουσι τὴν πόλιν. Ἀλλὰ μὴν, οὐχ ἥ γ' ἀρετὴ φθείρει τὸ ἔχον αὐ-

9. Πλεῖον agnoscunt iidem interpretes. At Z. ed. hab. πλεῖστον, ut in præc. membro.

20. Inclusa ἂν abest a C. et Z.

τὴν, οὐδὲ τὸ δίκαιον πόλεως φθαρτικόν. Ὥστε δῆλον ὅτι καὶ τὸν νόμον τοῦτον οὐχ οἷόν τ' εἶναι δίκαιον. Ἔτι καὶ τὰς πράξεις ὅσας ὁ τύραννος ἔπραξεν, ἀναγκαῖον εἶναι πάσας ἀδίκους. Βιάζεται γὰρ ὧν κρείττων, ὥσπερ καὶ τὸ πλῆθος τοὺς πλουσίους. Ἀλλ' ἆρα τοὺς ἐλάττους δίκαιον ἄρχειν καὶ τοὺς πλουσίους; ἂν οὖν κἀκεῖνοι ταῦτα ποιῶσι καὶ διαρπάζωσι, καὶ τὰ κτήματα ἀφαιρῶνται τοῦ πλήθους, τοῦτ' ἔστι δίκαιον; καὶ θάτερον ἄρα. Ταῦτα μὲν τοίνυν ὅτι πάντα φαῦλα καὶ οὐ δίκαια, φανερόν. Ἀλλὰ τοὺς ἐπιεικεῖς ἄρχειν δεῖ, καὶ κυρίους εἶναι πάντων; οὐκοῦν ἀνάγκη τοὺς ἄλλους ἀτίμους εἶναι πάντας, μὴ τιμωμένους ταῖς πολιτικαῖς ἀρχαῖς. Τιμὰς γὰρ λέγομεν εἶναι τὰς ἀρχάς. Ἀρχόντων δ' αἰεὶ τῶν αὐτῶν, ἀναγκαῖον εἶναι τοὺς ἄλλους ἀτίμους. Ἀλλ' ἕνα τὸν σπουδαιότατον ἄρχειν βέλτιον; ἀλλ' ἔτι τοῦτο ὀλιγαρχικώτερον· οἱ γὰρ ἄτιμοι πλείους. Ἀλλ' ἴσως φαίη
350 τις ἂν, τὸ, κύριον ὅλως ἄνθρωπον εἶναι, ἔχοντά γε τὰ συμβαίνοντα πάθη περὶ τὴν ψυχὴν, ἀλλὰ μὴ νόμον,

4. Ἀδίκους probat etiam Lambini versio: *necesse est injustas esse*. Victorius cum C. legit δικαίας, *necesse erit cuncta justa esse*. Seq. v. C. hab. ἆρα, sine interrogatione.

7. Victor. et Lamb. pro ταῦτα legunt ταὐτὰ, *hæc eadem*. Iidem v. 10. locum istum, ἀλλὰ τοὺς ἐπιεικεῖς ἄρχειν δεῖ, sine interrogatione legunt: et cum præcedentibus conjungunt: itidemque v. 15.

17. Victorius comma istud, ἔχοντά γε τὰ συμβαίνοντα πάθη περὶ τὴν ψυχὴν, in fine periodi collocat, post φαῦλον· atque ita locum vertit: *Sed fortasse dicat quispiam, dominum omnino esse hominem, et non legem, vitiosum esse; cujus animo hærent turbidi motus, qui cadunt in ipsum.* Sic etiam C. nisi quod articulum τὰ ante συμβαίνοντα omittit. Sed eadem ed. C. in præcedentibus aliquanto magis variat. Sic enim locum distinguit; τὸ κύριον, ὅλως ἄνθρωπον εἶναι, ἀλλὰ μὴ νόμον φαῦλον. Lambini versio nostram scripturam probat: *Verum dixerit fortasse quispiam, omnino hominem dominatum in republ. obtinere, qui quidem eos affectus habeat, qui in hominis animum cadunt, et non legem, malum esse.*

There are 2 questions as to expediency of putting an elective power in the hands of a multitude here discussed

1. Whether they would be likely to judge better than one good man or a few good men [illegible] is decided in the affirmative.

2. Whether they who have never exercised power are fit to judge who are fit to exercise it, which is also decided in the affirmative.

3. [illegible] the most important powers in the state, as that of choosing magistrates & taking cognizance of their conduct [illegible], should be given to the inferior portion as the commonalty may be called. The [illegible] is not given to the people individually, but to the office which they represent — not to the [illegible] but to the [illegible] [illegible] the body.

φαῦλον. Ἂν οὖν ᾖ νόμος μὲν, ὀλιγαρχικὸς δὲ, ᾖ δημοκρατικὸς, τί διοίσει περὶ τῶν ἠπορημένων; συμβήσεται γὰρ ὁμοίως τὰ λεχθέντα πρότερον.

Περὶ μὲν οὖν τῶν ἄλλων, ἔστω τις ἕτερος λόγος. Ὅτι XI.
3 δὲ δεῖ κύριον εἶναι μᾶλλον τὸ πλῆθος, ἢ τοὺς ἀρίστους μὲν, ὀλίγους δὲ, δόξειεν ἂν λύεσθαι, καί τιν' ἔχειν ἀπορίαν, τάχα δὲ καὶ ἀλήθειαν. Τοὺς γὰρ πολλοὺς, ὧν ἕκαστός ἐστιν οὐ σπουδαῖος ἀνὴρ, ὅμως ἐνδέχεται συνελ- B
77 θόντας εἶναι βελτίους ἐκείνων, οὐχ ὡς ἕκαστον, ἀλλ' ὡς
10 σύμπαντας· οἷον τὰ συμφορητὰ δεῖπνα, τῶν ἐκ μιᾶς δαπάνης χορηγηθέντων. Πολλῶν γὰρ ὄντων, ἕκαστον μόριον ἔχειν ἀρετῆς καὶ φρονήσεως, καὶ γίνεσθαι συνελθόντας ὥσπερ ἕνα ἄνθρωπον τὸ πλῆθος, πολύποδα καὶ πολύχειρα, καὶ πολλὰς ἔχοντα αἰσθήσεις· οὕτω καὶ περὶ τὰ
15 ἤθη καὶ τὴν διάνοιαν. Διὸ καὶ κρίνουσιν ἄμεινον οἱ πολλοὶ καὶ τὰ τῆς μουσικῆς ἔργα, καὶ τὰ τῶν ποιητῶν. Ἄλλοι γὰρ ἄλλό τι μόριον· πάντα δὲ πάντες. Ἀλλὰ τούτῳ δια- C
φέρουσιν οἱ σπουδαῖοι τῶν ἀνδρῶν, ἑκάστου τῶν πολλῶν, ὥσπερ καὶ τῶν μὴ καλῶν τοὺς καλοὺς φασι, καὶ τὰ
20 γεγραμμένα διὰ τέχνης τῶν ἀληθινῶν, τῷ συνῆχθαι τὰ διεσπαρμένα χωρὶς εἰς ἕν· ἐπεὶ κεχωρισμένων γε κάλλιον ἔχειν τοῦ γεγραμμένου, τουδὶ μὲν τὸν ὀφθαλμὸν, ἑτέρου δέ τινος ἕτερον μόριον. Εἰ μὲν οὖν περὶ πάντα δῆμον καὶ περὶ πᾶν πλῆθος ἐνδέχεται ταύτην εἶναι τὴν διαφο-
25 ρὰν τῶν πολλῶν πρὸς τοὺς ὀλίγους σπουδαίους, ἄδηλον· ἴσως δὲ νὴ Δία δῆλον ὅτι περὶ ἐνίων ἀδύνατον. Ὁ γὰρ

6. Locum iſtum, δόξειεν ἂν λύεσθαι, Camerarius mendi ſuſpectum habet. Hoc autem dici videri. Incidere quædam de quibus quæri poſſit, quæ et explicanda ſint, et quorum explicatio a veritate non abhorreat.

14. Καὶ ante πολλὰς abeſt a C. ed.

26. Poſſes etiam legere ἐπ' ἐνίων, ut in ſeq.

D αὐτὸς καὶν ἐπὶ τῶν θηρίων ἁρμόσειε λόγος. Καί τοι τί διαφέρουσιν ἔνιοι τῶν θηρίων, ὡς ἔπος εἰπεῖν; ἀλλὰ περί τι πλῆθος οὐδὲν εἶναι κωλύει τὸ λεχθὲν ἀληθές. Διὸ καὶ τὴν πρότερον εἰρημένην ἀπορίαν λύσειεν ἄν τις διὰ τούτων, καὶ τὴν ἐχομένην αὐτῆς, τίνων δεῖ κυρίους εἶναι τοὺς ἐλευθέρους, καὶ τὸ πλῆθος τῶν πολιτῶν. Τοιοῦτοι δ' εἰσὶν ὅσοι [μήτε πλούσιοι,] μήτε ἀξίωμα ἔχουσιν ἀρετῆς μηδέν. Τὸ μὲν γὰρ μετέχειν αὐτοὺς τῶν ἀρχῶν τῶν μεγίστων, οὐκ ἀσφαλές. Διά τε γὰρ ἀδικίαν, καὶ δι' ἀφροσύνην, τὰ μὲν ἀδικεῖν ἂν, τὰ δ' ἁμαρτάνειν αὐτούς. Τὸ δὲ μὴ μεταδιδόναι, μηδὲ μετέχειν, φοβερόν. Ὅταν γὰρ ἄτιμοι πολλοὶ καὶ πένητες ὑπάρχωσι, πολεμίων ἀναγκαῖον εἶναι E πλήρη τὴν πόλιν ταύτην. Λείπεται δὴ τοῦ βουλεύεσθαι καὶ κρίνειν μετέχειν αὐτούς. Διόπερ καὶ Σόλων καὶ τῶν ἄλλων τινὲς νομοθετῶν τάττουσιν ἐπί τε τὰς ἀρχαιρεσίας, καὶ τὰς εὐθύνας τῶν ἀρχόντων· ἄρχειν δὲ κατὰ 78 μόνας οὐκ ἐῶσι. Πάντες μὲν γὰρ ἔχουσι συνελθόντες ἱκανὴν αἴσθησιν, καὶ μιγνύμενοι τοῖς βελτίοσι, τὰς πόλεις ὠφελοῦσι, καθάπερ ἡ μὴ καθαρὰ τροφὴ μετὰ τῆς καθαρᾶς τὴν πᾶσαν ποιεῖ χρησιμωτέραν τῆς ὀλίγης· χωρὶς δ' ἕκαστος ἀτελὴς περὶ τὸ κρίνειν ἐστίν. Ἔχει δ' ἡ τάξις αὕτη τῆς πολιτείας, ἀπορίαν· πρώτην μέν, ὅτι δόξειεν ἂν τοῦ αὐτοῦ εἶναι τὸ κρῖναι τίς ὀρθῶς ἰάτρευκεν, οὗπερ καὶ τὸ ἰατρεῦσαι καὶ ποιῆσαι ὑγιᾶ τὸν κάμνοντα 351 τῆς νόσου τῆς παρούσης· οὗτος δ' ἐστὶν ἰατρός. Ὁμοίως δὲ τοῦτο καὶ περὶ τὰς ἄλλας ἐμπειρίας καὶ τέχνας. Ὥσπερ οὖν ἰατρὸν δεῖ διδόναι τὰς εὐθύνας ἐν ἰατρικοῖς, οὕτω καὶ τοὺς ἄλλους ἐν τοῖς ὁμοίοις· ἰατρὸς δ' ὅ τε δημιουργὸς, καὶ ὁ ἀρχιτεκτονικὸς, καὶ τρίτος ὁ πεπαιδευ-

7. Incluſa abſunt a Z. edit. ſed agnoſcit ea uterque interpres, et poſtulat ipſa ſtructuræ ratio.

μένος περὶ τὴν τέχνην. Εἰσὶ γάρ τινες τοιοῦτοι περὶ πᾶσας, ὡς εἰπεῖν, τὰς τέχνας· ἀποδίδομεν δὲ τὸ κρίνειν οὐδὲν ἧττον τοῖς πεπαιδευμένοις, ἢ τοῖς εἰδόσιν. Ἔπειτα καὶ περὶ τὴν αἵρεσιν τὸν αὐτὸν ἂν δόξειεν ἔχειν τρόπον. Καὶ γὰρ τὸ ἑλέσθαι ὀρθῶς, τῶν εἰδότων ἔργον ἐστὶν, οἷον γεωμέτρην τε τῶν γεωμετρικῶν, καὶ κυβερνήτην τῶν κυβερνητικῶν. Εἰ γὰρ καὶ περὶ ἐνίων ἔργων καὶ τεχνῶν B μετέχουσι καὶ τῶν ἰδιωτῶν τινες, ἀλλ' οὔ τι τῶν εἰδότων γε μᾶλλον. Ὥστε κατὰ μὲν τοῦτον τὸν λόγον, οὐκ ἂν εἴη τὸ πλῆθος ποιητέον κύριον, οὔτε τῶν ἀρχαιρεσιῶν, οὔτε τῶν εὐθυνῶν. Ἀλλ' ἴσως οὐ πάντα ταῦτα λέγεται καλῶς, διά τε τὸν πάλαι λόγον, ἂν ἡ τὸ πλῆθος μὴ λίαν ἀνδραποδῶδες· ἔσται γὰρ ἕκαστος μὲν, χείρων κριτὴς τῶν εἰδότων· ἅπαντες δὲ συνελθόντες, ἢ βελτίους, ἢ οὐ χείρους· καὶ ὅτι περὶ ἐνίων, οὔτε μόνον ὁ ποιήσας, οὔτ' ἄριστ' ἂν κρίνειεν, ὅσων τὰ ἔργα γιγνώσκουσι καὶ οἱ μὴ ἔχοντες τὴν τέχνην· οἷον οἰκίαν, οὐ μόνον ἐστὶ γνῶναι τοῦ C ποιήσαντος, ἀλλὰ καὶ βέλτιον ὁ χρώμενος αὐτῇ κρινεῖ· χρῆται δ' ὁ οἰκονόμος· καὶ πηδάλιον, κυβερνήτης τέκτονος· καὶ θοίνην ὁ δαιτυμὼν, ἀλλ' οὐχ ὁ μάγειρος. Ταύτην μὲν οὖν τὴν ἀπορίαν τάχα δόξειέ τις ἂν οὕτω λύειν 79 ἱκανῶς· ἄλλη δ' ἐστὶν ἐχομένη ταύτης. Δοκεῖ γὰρ ἄτοπον εἶναι, τὸ μειζόνων εἶναι κυρίους τοὺς φαύλους τῶν ἐπιεικῶν· αἱ δ' εὐθύναι, καὶ αἱ τῶν ἀρχῶν αἱρέσεις, εἰσὶ μέγιστον· ἃς ἐνίαις πολιτείαις, ὥσπερ εἴρηται, τοῖς δήμοις ἀποδιδόασιν· ἡ γὰρ ἐκκλησία, κυρία πάντων τῶν τοιούτων ἐστί. Καί τοι τῆς μὲν ἐκκλησίας D μετέχουσι, καὶ βουλεύουσι, καὶ δικάζουσιν ἀπὸ μικρῶν

1. C. post τοιοῦτοι addit καὶ, *etiam.*

18. C. pro αὐτῇ hab. αὐτοῦ· quod etsi ad τοῦ ποιήσαντος referri potest, magis tamen consentaneum est αὐτῇ.

τιμημάτων, καὶ τῆς τυχούσης ἡλικίας· ταμιεύουσι δὲ, καὶ στρατηγοῦσι, καὶ τὰς μεγίστας ἀρχὰς ἄρχουσιν, ἀπὸ μεγάλων. Ὁμοίως δή τις ἂν λύσειε καὶ ταύτην τὴν ἀπορίαν. Ἴσως γὰρ ἔχει καὶ ταῦτ' ὀρθῶς. Οὐ γὰρ ὁ δικαστὴς, οὐδ' ὁ βουλευτὴς, οὐδ' ὁ ἐκκλησιαστὴς, ἄρχων ἐστὶν, ἀλλὰ τὸ δικαστήριον, καὶ ἡ βουλὴ, καὶ ὁ δῆμος· τῶν δὲ ῥηθέντων ἕκαστος, μόριόν ἐστι τούτων. Λέγω δὲ μόριον τὸν βουλευτὴν, καὶ τὸν ἐκκλησιαστὴν, καὶ τὸν δικαστήν. Ὥστε δικαίως κύριον
E μειζόνων τὸ πλῆθος. Ἐκ γὰρ πολλῶν ὁ δῆμος, καὶ ἡ βουλὴ, καὶ τὸ δικαστήριον. Καὶ τὸ τίμημα δὲ πλεῖον τὸ πάντων τούτων, ἢ τὸ τῶν καθ' ἕνα, καὶ κατ' ὀλίγους, μεγάλας ἀρχὰς ἀρχόντων. Ταῦτα μὲν οὖν διωρίσθω τοῦτον τὸν τρόπον· ἡ δὲ πρώτη λεχθεῖσα ἀπορία ποιεῖ φανερὸν οὐδὲν οὕτως ἕτερον, ὡς ὅτι δεῖ τοὺς νόμους εἶναι κυρίους κειμένους ὀρθῶς· τὸν ἄρχοντα δὲ, ἄν τε εἷς, ἄν τε πλείους ὦσι, περὶ τούτων εἶναι κυρίους, περὶ ὅσων ἐξαδυνατοῦσιν οἱ νόμοι λέγειν ἀκριβῶς, διὰ τὸ μὴ ῥᾴδιον εἶναι καθόλου διωρίσασθαι περὶ πάντων. Ὁποίους μέν τοι τινὰς εἶναι δεῖ τοὺς ὀρθῶς κειμένους νόμους, οὐδέ πω δῆλον,
352 ἀλλ' ἔτι μένει τὸ πάλαι διαπορηθέν. Ἀλλὰ γὰρ καὶ ὁμοίως ταῖς πολιτείαις ἀνάγκη καὶ τοὺς νόμους φαύλους ἢ σπουδαίους εἶναι, καὶ δικαίους ἢ ἀδίκους. Πλὴν τοῦτό γε φανερὸν, ὅτι δεῖ πρὸς τὴν πολιτείαν κεῖσθαι τοὺς νόμους. Ἀλλὰ μὴν εἰ τοῦτο, δῆλον ὅτι τοὺς μὲν κατὰ τὰς ὀρθὰς πολιτείας, ἀναγκαῖον εἶναι δικαίους· τοὺς δὲ κατὰ τὰς παρεκβεβηκυίας, οὐ δικαίους.

2. C. ἀρχὰς ἔχουσιν· itidemque v. 13. ἀρχὰς ἐχόντων· quam scripturam in posteriore loco habet etiam Z. editio; nulla sensus discrepantia.

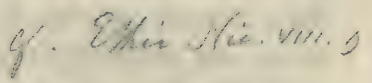

Cf. Ethic Nic. VIII. 9

ΚΕΦ. Η. XII.

80 ΕΠΕΙ δ' ἐν πάσαις μὲν ταῖς ἐπιστήμαις καὶ τέχναις B
ἀγαθὸν τὸ τέλος, μέγιστον δὲ καὶ μάλιστα ἐν τῇ κυριωτάτῃ πασῶν· αὕτη δ' ἐστὶν ἡ πολιτικὴ δύναμις· ἔστι δὲ πολιτικὸν ἀγαθὸν τὸ δίκαιον· τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ κοινῇ συμφέρον· δοκεῖ δὲ πᾶσιν ἴσόν τι τὸ δίκαιον εἶναι, καὶ μέχρι γέ τινος ὁμολογοῦσι τοῖς κατὰ φιλοσοφίαν λόγοις, ἐν οἷς διώρισται περὶ τῶν ἠθικῶν· τί γὰρ καὶ τίσι τὸ δίκαιον, καὶ δεῖν τοῖς ἴσοις ἴσον εἶναί φασι· ποίων δ' ἰσότης ἐστὶ, καὶ ποίων ἀνισότης, δεῖ μὴ λανθάνειν· ἔχει γὰρ τοῦτ' ἀπορίαν καὶ φιλοσοφίαν πολιτικήν. Ἴσως C
γὰρ ἂν φαίη τις κατὰ παντὸς ὑπεροχὴν ἀγαθοῦ δεῖν ἀνίσως νενεμῆσθαι τὰς ἀρχὰς, εἰ πάντα τὰ λοιπὰ μηδὲν διαφέροιεν, ἀλλ' ὅμοιοι τυγχάνοιεν ὄντες· τοῖς γὰρ διαφέρουσιν, ἕτερον εἶναι τὸ δίκαιον καὶ τὸ κατ' ἀξίαν. Ἀλλὰ μὴν εἰ τοῦτ' ἀληθὲς, ἔσται καὶ κατὰ χρῶμα, καὶ κατὰ μέγεθος, καὶ καθ' ὁτιοῦν τῶν ἀγαθῶν, πλεονεξία τις τῶν πολιτικῶν δικαίων τοῖς ὑπερέχουσιν· ἢ τοῦτο ἐπιπόλαιον τὸ ψεῦδος. Φανερὸν δ' ἐπὶ τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν καὶ δυνάμεων. Τῶν γὰρ ὁμοίων αὐλητῶν τὴν

7. Interrogativa τί et τίσι agnoſcit præter Victorium etiam Lambinus, dum vertit, *et quid jus, et quibus ſit jus.* Videntur tamen non minus apte huc quadrare indefinita τὶ et τισὶ, hoc ſenſu ; *nam et aliquod eſſe jus, et aliquibus:* ut ſupra pag. 100. v. 5. Philoſophus dicit, δοκεῖ τὸ ἴσον δίκαιον εἶναι, καὶ ἔστιν, ἀλλ' οὐ πᾶσιν, ἀλλὰ τοῖς ἴσοις· et paulo poſt v. 11. τὸ δίκαιον, τισὶ, ſ. δικαίόν ἐστι. V. 8. ſi adverſativam δὲ poſt ποίων cum vetere Camerarii libro expungamus, magis erit κατάλληλος verborum ſtructura. Lambini quoque verſio periodi redditionem hic ſtatuit : *qualium rerum ſit æqualitas, qualiumque inæqualitas, non eſt ignorandum.*

18. Lambinus interrogative locum legit ; *an hæc eſt aperta vanitas?* Victorius ambigue : *aut hoc perſpicue falſum eſt.*

τέχνην, οὐ δοτέον πλεονεξίαν τῶν αὐλῶν τοῖς εὐγενεστέροις· οὐδὲν γὰρ αὐλήσουσι βέλτιον. Δεῖ δὲ τῷ κατὰ τὸ ἔργον ὑπερέχοντι διδόναι καὶ τῶν ὀργάνων τὴν ὑπεροχήν. Εἰ δὲ μή πω δῆλον τὸ λεγόμενον, ἔτι μᾶλλον αὐτὸ προ-
D αγαγοῦσιν ἔσται φανερόν. Εἰ γὰρ εἴη τις ὑπερέχων μὲν κατὰ τὴν αὐλητικὴν, πολὺ δ' ἐλλείπων κατ' εὐγένειαν ἢ κάλλος, εἰ καὶ μεῖζον ἕκαστον ἐκείνων ἀγαθόν ἐστι τῆς αὐλητικῆς· λέγω δὲ τήν τ' εὐγένειαν, καὶ τὸ κάλλος· καὶ κατὰ τὴν ἀναλογίαν ὑπερέχουσι πλέον τῆς αὐλητικῆς, ἢ ἐκεῖνος κατὰ τὴν αὐλητικήν· ὅμως τούτῳ δοτέον τοὺς διαφέροντας τῶν αὐλῶν. Δεῖ γὰρ εἰς τὸ ἔργον συμβάλλεσθαι τὴν ὑπεροχὴν, καὶ τοῦ πλούτου, καὶ τῆς εὐγενείας· συμβάλλονται δ' οὐδέν. Ἔτι κατά γε τοῦτον τὸν λόγον
E πᾶν ἀγαθὸν πρὸς πᾶν ἂν εἴη συμβλητόν. Εἰ γὰρ μᾶλλον τὸ τὶ μέγεθος, καὶ ὅλως ἂν τὸ μέγεθος ἐναμιλλον εἴη καὶ πρὸς πλοῦτον, καὶ πρὸς ἐλευθερίαν. Ὥστ' εἰ 81
πλεῖον ὁδὶ διαφέρει κατὰ μέγεθος, ἢ ὁδὶ κατ' ἀρετὴν, καὶ πλεῖον ὑπερέχει ὅλως ἀρετῆς μέγεθος, εἴη ἂν συμβλητὰ πάντα. Τοσόνδε γὰρ μέγεθος, εἰ κρεῖττον τοσοῦδε, τοσόνδε δῆλον ὡς ἴσον. Ἐπεὶ δὲ τοῦτ' ἀδύνατον, δῆλον ὡς καὶ ἐπὶ τῶν πολιτικῶν εὐλόγως οὐ κατὰ πᾶσαν ἀνισότητα ἀμφισβητοῦσι τῶν ἀρχῶν. Εἰ γὰρ οἱ μὲν βραδεῖς, οἱ δὲ ταχεῖς, οὐδὲν διὰ τοῦτο δεῖ τοὺς μὲν πλεῖον, τοὺς δ' ἔλαττον ἔχειν· ἀλλ' ἐν τοῖς γυμνικοῖς ἀγῶσιν ἡ
353 τούτων διαφορὰ λαμβάνει τὴν τιμήν. Ἀλλ' ἐξ ὧν πόλις συνέστηκεν, ἐν τούτοις ἀναγκαῖον ποιεῖσθαι τὴν ἀμφισβήτησιν. Διόπερ εὐλόγως ἀντιποιοῦνται τῆς τιμῆς οἱ εὖ-

15. Indefinitum τὶ agnoscit cum Victorio idem Lambinus: *Si magis est tale quod aliqua magnitudine tale est.*

19. Vulgatam lectionem probat cum Victorio Lambini quoque versio: *Si enim tanta magnitudo tanta magnitudine major est, licet intelligere tantam æqualem fore.*

For if greatness of any kind increases the essence, or ma
a thing greater in the respect we view it, then so ratio
of any kind would of course be better than any
thing else

11. Their comparison however of things
specifically different is evidently impossible, so that
in politics the ratios of equality should not be made with
reference to every thing, but only to things which have
to do with the matter in hand. But noble birth, wealth
freedom &c have to do with the matter in hand, as being
essential to a state, so that it is not without
reason that those who have them ~~[illegible]~~ lay claim

to honour. Therefore justice, courage &c are more essential to the highest ends of government (πρὸς τὸ εὖ ζῆν) and ∴ have higher claims.

The rating then of rights in citizens should be made with reference to ~~two~~ several particulars, and where equality in one respect only is considered, that state is a παρέκβασις. But what it is to be made then varies accordingly to the various ὑποθέσεις of each state, which varies according to the kind of government.

γενεῖς, καὶ ἐλεύθεροι, καὶ πλούσιοι. Δεῖ γὰρ ἐλευθέρους τ' εἶναι, καὶ τίμημα φέροντας. Οὐ γὰρ ἂν εἴη πόλις ἐξ ἀπόρων πάντων, ὥσπερ οὐδ' ἐκ δούλων. Ἀλλὰ μὴν εἰ δεῖ τούτων, δηλονότι καὶ δικαιοσύνης, καὶ τῆς πολεμικῆς ἀρετῆς· οὐδὲ γὰρ ἄνευ τούτων οἰκεῖσθαι πόλιν δυνατόν· πλὴν ἄνευ μὲν τῶν προτέρων ἀδύνατον εἶναι πόλιν, ἄνευ δὲ τούτων οἰκεῖσθαι καλῶς.

Πρὸς μὲν οὖν τὸ πόλιν εἶναι, δόξειεν ἂν ἡ πάντα, ἢ B XIII.
ἔνιά γε τούτων ὀρθῶς ἀμφισβητεῖν· πρὸς μέν τοι ζωὴν ἀγαθὴν ἡ παιδεία, καὶ ἡ ἀρετὴ, μάλιστα δικαίως [ἂν] ἀμφισβητήσειαν, καθάπερ εἴρηται καὶ πρότερον. Ἐπεὶ δ' οὔτε πάντων ἴσον ἔχειν δεῖ τοὺς ἴσους ἕν τι μόνον ὄντας, οὔτε ἄνισον τοὺς ἀνίσους καθ' ἕν, ἀνάγκη πάσας εἶναι τὰς τοιαύτας πολιτείας παρεκβάσεις. Εἴρηται μὲν οὖν καὶ πρότερον, ὅτι διαμφισβητοῦσι τρόπον τινὰ δικαίως C
πάντες, ἁπλῶς δ' οὐ πάντες δικαίως· οἱ πλούσιοι μὲν, ὅτι πλεῖον μέτεστι τῆς χώρας αὐτοῖς· ἡ δὲ χώρα κοινόν· ἔτι πρὸς τὰ συμβόλαια πιστοὶ μᾶλλον ὡς ἐπὶ τὸ πλέον· οἱ δ' ἐλεύθεροι καὶ εὐγενεῖς, ὡς ἐγγὺς ἀλλήλων. Πολῖται γὰρ μᾶλλον οἱ γενναιότεροι, τῶν ἀγεννῶν· ἡ δ' εὐγένεια παρ' ἑκάστοις οἶκοι τίμιος. Ἔτι διότι βελτίους εἰκὸς τοὺς ἐκ βελτιόνων· εὐγένεια γάρ ἐστιν ἀρετὴ γένους.
82 Ὁμοίως δὴ φήσομεν δικαίως καὶ τὴν ἀρετὴν ἀμφισβητεῖν. Κοινωνικὴν γὰρ ἀρετὴν εἶναί φαμεν τὴν δικαιοσύνην, ἣ πάσας ἀναγκαῖον ἀκολουθεῖν τὰς ἄλλας. Ἀλλὰ μὴν καὶ οἱ πλείους πρὸς τοὺς ἐλάττους. Καὶ γὰρ κρείττους D
τους καὶ πλουσιώτεροι καὶ βελτίους εἰσὶν, ὡς λαμβανο-

4. Posses etiam divise scribere δῆλον ὅτι, contra editionum consensum.

11. C. et Z. ἀμφισβητοίησαν.

Seq. v. C. πάντων ἴσων, eodem casu.

20. Z. mavult ἢ τι εὐγένεια.

μένων τῶν πλείονων πρὸς τοὺς ἐλάττους. Ἆρ' οὖν εἰ πάντες εἶεν ἐν μιᾷ πόλει· λέγω δ' οἷον οἵ τ' ἀγαθοὶ, καὶ οἱ πλούσιοι καὶ εὐγενεῖς, ἔτι δὲ πλῆθος ἄλλό τι πολιτικόν· πότερον ἀμφισβήτησις ἔσται, τίνας ἄρχειν δεῖ, ἢ οὐκ ἔσται; καθ' ἑκάστην μὲν οὖν πολιτείαν τῶν εἰρημένων, ἀναμφισβήτητος ἡ κρίσις τίνας ἄρχειν δεῖ. Τοῖς γὰρ κυρίοις διαφέρουσιν ἀλλήλων· οἷον ἡ μὲν, τῷ διὰ πλουσίων· ἡ δὲ, τῷ διὰ τῶν σπουδαίων ἀνδρῶν εἶναι· καὶ τῶν ἄλλων Ε ἑκάστη τὸν αὐτὸν τρόπον. Ἀλλ' ὅμως σκοποῦμεν ὅταν περὶ τὸν αὐτὸν ταῦθ' ὑπάρχῃ χρόνον, πῶς διοριστέον. Εἰ δὴ τὸν ἀριθμὸν εἶεν ὀλίγοι πάμπαν οἱ τὴν ἀρετὴν ἔχοντες, τίνα δεῖν διελεῖν [τὸν] τρόπον; ἢ τὸ Ὀλίγοι πρὸς τὸ ἔργον δεῖ σκοπεῖν, εἰ δυνατοὶ διοικεῖν τὴν πόλιν· ἢ τοσοῦτοι τὸ πλῆθος, ὥστ' εἶναι πόλιν ἐξ αὐτῶν; ἔστι δὲ ἀπορία τις πρὸς ἅπαντας τοὺς διαμφισβητοῦντας περὶ τῶν πολιτικῶν τιμῶν. Δόξαιεν γὰρ οὐδὲν λέγειν δίκαιον οἱ διὰ τὸν πλοῦτον ἀξιοῦντες ἄρχειν· ὁμοίως δὲ καὶ οἱ κατὰ γένος· δῆλον γὰρ, ὡς εἴ τις πάλιν εἷς πλουσιώτερος ἁπάντων ἐστὶ, δηλονότι κατὰ τὸ αὐτὸ δίκαιον τοῦτον ἄρχειν τὸν ἕνα ἁπάντων δέησει· ὁμοίως δὲ καὶ τὸν εὐγενείᾳ διαφέροντα, 354 τῶν ἀμφισβητούντων δι' ἐλευθερίαν. Ταὐτὸ δὲ τοῦτ' ἴσως συμβήσεται καὶ περὶ τὰς ἀριστοκρατίας ἐπὶ τῆς ἀρετῆς. Εἰ γάρ τις εἷς ἀμείνων ἀνὴρ εἴη τῶν ἄλλων, τῶν ἐν τῷ πολιτεύματι σπουδαίων ὄντων, τοῦτον εἶναι δεῖ κύριον κατὰ ταὐτὸ δίκαιον. Οὐκοῦν εἰ καὶ τὸ πλῆθος εἶναί γε δεῖ κύριον, διότι κρείττους εἰσὶ τῶν ὀλίγων, κἂν εἷς, ἢ

9. C. et I. σκοποῦσι μέν· sed aptius σκοπήσομεν.

11. Εἶεν, et seq. v. incluſus articulus τὸν, abſunt ab eadem ed. C. Interrogative autem hæc legunt etiam Vict. et Lamb.

19. Poſterius δηλονότι, ſeu (ut C. et Z. habent) δῆλον ὅτι, vel epanalepticum eſt, vel temere a librario repetitum, ut adnotat Camerarius.

The chapter is designed to show that the qualifications for a good citizen are different in different forms of government.

πλείους μὲν τοῦ ἑνός, ἐλάττους δὲ τῶν πολλῶν, χρείττους
ὥσι τῶν ἄλλων, τούτους ἂν δέοι κυρίους εἶναι μᾶλλον,
ἢ τὸ πλῆθος. Πάντα δὴ ταῦτ' ἔοικε φανερὸν ποιεῖν, ὅτι
83 τούτων τῶν ὅρων οὐδεὶς ὀρθός ἐστι, καθ' ὃν ἀξιοῦσιν αὐτοὶ
μὲν ἄρχειν, τοὺς δ' ἄλλους ὑπὸ σφῶν ἄρχεσθαι πάν-
τας. Καὶ γὰρ δὴ καὶ πρὸς τοὺς κατ' ἀρετὴν ἀξιοῦντας B
κυρίους εἶναι τοῦ πολιτεύματος, ὁμοίως δὲ καὶ [πρὸς]
τοὺς κατὰ πλοῦτον, ἔχοιεν ἂν λέγειν τὰ πλήθη λόγον
τινὰ δίκαιον· οὐδὲν γὰρ κωλύει ποτὲ τὸ πλῆθος εἶναι
βέλτιον τῶν ὀλίγων καὶ πλουσιώτερον, οὐχ ὡς καθ' ἕκα-
στον, ἀλλ' ὡς ἀθρόους. Διὸ καὶ πρὸς τὴν ἀπορίαν, ἣν
ζητοῦσι καὶ προβάλλουσί τινες, ἐνδέχεται τοῦτον τὸν τρό-
πον ἀπαντᾶν. Ἀποροῦσι γάρ τινες, πότερον τῷ νομοθέτῃ
νομοθετητέον βουλομένῳ τίθεσθαι τοὺς ὀρθοτάτους νό-
μους, πρὸς τὸ τῶν βελτιόνων συμφέρον, ἢ πρὸς τὸ τῶν
πλειόνων, ὅταν συμβαίνῃ τὸ λεχθέν. Τὸ δ' ὀρθὸν ληπ- C
τέον ἴσως· τὸ δ' ἴσως ὀρθὸν, πρὸς τὸ τῆς πόλεως ὅλης
συμφέρον, καὶ πρὸς τὸ κοινὸν τὸ τῶν πολιτῶν. Πολίτης
δὲ κοινῇ μὲν, ὁ μετέχων τοῦ ἄρχειν καὶ ἄρχεσθαι, ἐστί·
καθ' ἑκάστην δὲ πολιτείαν, ἕτερος· πρὸς δὲ τὴν ἀρίστην,
ὁ δυνάμενος καὶ προαιρούμενος ἄρχεσθαι καὶ ἄρχειν
πρὸς τὸν βίον τὸν κατ' ἀρετήν.

7. Incluſa πρὸς, abeſt a C. et Z. ed.

17. Ἴσως Victorius pro *fortaſſis* accipit, in utroque membro. Sic enim locum vertit; *Rectum autem fortaſſe ſumendum eſt: fortaſſe vero id rectum eſt, quod ad totius civitatis utilitatem pertinet.* Sed convenientior eſt Lambini verſio; *Rectum autem ſumendum eſt æqualiter: æqualiter autem rectum, ad totius civitatis utilitatem.*

ΚΕΦ. Θ.

Εἰ δέ τίς ἐστιν εἷς τοσοῦτον διαφέρων κατ' ἀρετῆς
ὑπερβολήν, ἢ πλείους μὲν ἑνὸς, μὴ μέν τοι δυνατοὶ πλή-
ρωμα παρασχέσθαι πόλεως, ὥστε μὴ συμβλητὴν εἶναι
τὴν τῶν ἄλλων ἀρετὴν πάντων, μηδὲ τὴν δύναμιν αὐτῶν
τὴν πολιτικὴν πρὸς τὴν ἐκείνων, εἰ πλείους· εἰ δ' εἷς, τὴν
Dἐκείνου μόνον· οὐκέτι θετέον τούτους μέρος πόλεως. Ἀδι-
κήσονται γὰρ ἀξιούμενοι τῶν ἴσων, ἄνισοι τοσοῦτον κατ'
ἀρετὴν ὄντες, καὶ τὴν πολιτικὴν δύναμιν· ὥσπερ γὰρ θεὸν
ἐν ἀνθρώποις εἰκὸς εἶναι τὸν τοιοῦτον. Ὅθεν δῆλον ὅτι
καὶ τὴν νομοθεσίαν ἀναγκαῖον εἶναι περὶ τοὺς ἴσους, καὶ
τῷ γένει καὶ τῇ δυνάμει· κατὰ δὲ τῶν τοιούτων οὐκ ἔστι
νόμος. Αὐτοὶ γάρ εἰσι νόμος. Καὶ γὰρ γελοῖος ἂν εἴη
νομοθετεῖν τις πειρώμενος κατ' αὐτῶν. Λέγοιεν γὰρ ἂν
ἴσως ἅπερ Ἀντισθένης ἔφη τοὺς λέοντας διημιγορούντων 84
τῶν δασυπόδων, καὶ τὸ ἴσον ἀξιούντων πάντας ἔχειν.
Διὸ καὶ τίθενται τὸν ὀστρακισμὸν αἱ δημοκρατούμεναι
Eπόλεις, διὰ τὴν τοιαύτην αἰτίαν. Αὗται γὰρ δὴ δοκοῦσι
διώκειν τὴν ἰσότητα μάλιστα πάντων. Ὥστε τοὺς δοκοῦν-
τας ὑπερέχειν δυνάμει διὰ πλοῦτον, ἢ πολυφιλίαν, ἤ τινα
ἄλλην πολιτικὴν ἰσχύν, ὠστράκιζον καὶ μεθίστασαν ἐκ
τῆς πόλεως χρόνους ὡρισμένους. Μυθολογεῖται δὲ καὶ
τοὺς Ἀργοναύτας τὸν Ἡρακλέα καταλιπεῖν διὰ τοιαύτην
αἰτίαν. Οὐ γὰρ ἐθέλειν αὐτὸν ἄγειν τὴν Ἀργὼ μετὰ τῶν
ἄλλων, ὡς ὑπερβάλλοντα πολὺ τῶν πλωτήρων. Διὸ καὶ
τοὺς ψέγοντας τὴν τυραννίδα, καὶ τὴν Περιάνδρου Θρα-

9. C. conjuncte δηλονότι.

25. Victorius et Zuingerus Aristotelem hic memoria lapsum putant, qui, quod ab Herodoto tribuitur Thrasybulo, Periandro adscripserit: præser-

συβούλῳ συμβουλίαν, οὐχ ἁπλῶς οἰητέον ὀρθῶς ἐπιτι- 355
μᾶν. Φασὶ γὰρ τὸν Περίανδρον εἰπεῖν μὲν οὐδὲν πρὸς τὸν πεμφθέντα κήρυκα περὶ τῆς συμβουλίας, ἀφαιροῦντα δὲ τοὺς ὑπερέχοντας τῶν σταχύων, ὁμαλῦναι τὴν ἄρουραν· ὅθεν ἀγνοοῦντος μὲν τοῦ κήρυκος τοῦ γινομένου τὴν αἰτίαν, ἀπαγγείλαντος δὲ τὸ συμπεσὸν, συνιέναι τὸν Θρασύβουλον, ὅτι δεῖ τοὺς ὑπερέχοντας ἄνδρας ἀναιρεῖν. Ταῦτο γὰρ οὐ μόνον συμφέρει τοῖς τυράννοις, οὐδὲ μόνον οἱ τύραννοι ποιοῦσιν· ἀλλ' ὁμοίως ἔχει καὶ περὶ τὰς ὀλιγαρχίας, καὶ τὰς δημοκρατίας. Ὁ γὰρ ὀστρακισμὸς τὴν αὐτὴν ἔχει δύναμιν τρόπον τινὰ τῷ κολούειν τοὺς ὑπερέχοντας καὶ φυγαδεύειν. Τὸ δ' αὐτὸ καὶ περὶ τὰς πόλεις καὶ τὰ ἔθνη ποιοῦσιν οἱ κύριοι τῆς δυνάμεως· οἷον Ἀθη- B
ναῖοι μὲν περὶ Σαμίους, καὶ Χίους, καὶ Λεσβίους· ἐπεὶ γὰρ θᾶττον ἐγκρατῶς ἔσχον τὴν ἀρχὴν, ἐταπείνωσαν αὐτοὺς παρὰ τὰς συνθήκας· ὁ δὲ Περσῶν βασιλεὺς Μήδους καὶ Βαβυλωνίους καὶ τῶν ἄλλων τοὺς πεφρονηματισμένους, διὰ τὸ γενέσθαι ποτ' ἐπ' ἀρχῆς, ἐπέκοπτε πολλάκις. Τὸ δὲ πρόβλημα καθόλου περὶ πάσας ἐστὶ τὰς πολιτείας, καὶ τὰς ὀρθάς. Αἱ μὲν γὰρ παρεκβεβηκυῖαι, πρὸς τὸ ἴδιον ἀποσκοποῦσαι, τοῦτο δρῶσιν· οὐ μὴν ἀλλὰ περὶ τὰς τὸ κοινὸν ἀγαθὸν ἐπισκοποῦσας, τὸν αὐτὸν ἔχει τρόπον. Δῆλον δὲ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τεχνῶν, καὶ C
ἐπιστημῶν. Οὔτε γὰρ γραφεὺς ἐάσειεν ἂν τὸν ὑπερβάλ-

tim cum etiam Dionyſius Halicarnaſſeus et Polyænus Herodotum in hac narratione ſequantur. Sed cum infra quoque lib. v. cap. 9. hoc factum Periandro adſcribat Philoſophus, ſuſpicatur eum Camerarius alios auctores vel alias rationes ſecutum eſſe.

11. C. et aliæ ed. κωλύειν. Sed κολούειν probat etiam Lambini verſio: *incidere ac decurtare pennas.* Itidemque Victorius ex Herodoto citat, φιλέει γὰρ ὁ θεὸς τὰ ὑπερέχοντα πάντα κολούειν. Et illud ipſum loquendi genus extat etiam infra lib. v. cap. 10.

16. C. περὶ τὰς συνθ. minus convenienter.

λοντα πόδα τῆς συμμετρίας ἔχειν τὸ ζῶον, οὐδ' εἰ διαφέροι τὸ κάλλος· οὔτε ναυπηγὸς πρύμναν, ἢ τῶν ἄλλων τι μορίων τῶν τῆς νεώς· οὐδὲ δὴ χοροδιδάσκαλος τὸν μεῖζον καὶ κάλλιον τοῦ παντὸς χοροῦ φθεγγόμενον ἐάσει συγχορεύειν. Ὥστε διὰ τοῦτο μὲν οὐδὲν κωλύει τοὺς μοναρχους συμφωνεῖν ταῖς πόλεσιν, εἰ τῆς οἰκείας ἀρχῆς ὠφελίμου ταῖς πόλεσιν οὔσης, τοῦτο δρῶσι. Διὸ κατὰ τὰς ὁμολογουμένας ὑπεροχὰς, ἔχει τι δίκαιον πολιτικὸν ὁ λόγος ὁ περὶ τὸν ὀστρακισμόν. Βέλτιον μὲν οὖν τὸν νομοθέτην ἐξ ἀρχῆς οὕτω συστῆσαι τὴν πολιτείαν, ὥστε μὴ δεῖσθαι τοιαύτης ἰατρείας· δεύτερος δὲ πλοῦς, ἂν συμβῇ, πειρᾶσθαι τοιούτῳ τινὶ διορθώματι διορθοῦν. Ὅπερ οὐκ ἐγίνετο περὶ τὰς πόλεις. Οὐ γὰρ ἔβλεπον πρὸς τὸ τῆς πολιτείας τῆς οἰκείας συμφέρον, ἀλλὰ στασιαστικῶς ἐχρῶντο τοῖς ὀστρακισμοῖς. Ἐν μὲν οὖν ταῖς παρεκβεβηκυίαις πολιτείαις, ὅτι μὲν ἰδίᾳ συμφέρει καὶ δίκαιόν ἐστι, φανερόν· ἴσως δὲ καὶ ὅτι οὐχ ἁπλῶς δίκαιον, καὶ τοῦτο φανερόν. Ἀλλ' ἐπὶ τῆς ἀρίστης πολιτείας ἔχει πολλὴν ἀπορίαν, οὐ κατὰ τῶν ἄλλων ἀγαθῶν τὴν ὑπεροχὴν, οἷον ἰσχύος καὶ πλούτου, καὶ πολυφιλίας· ἀλλὰ ἄν τις γένηται διαφέρων κατ' ἀρετὴν, τί χρὴ ποιεῖν; οὐ γὰρ δὴ φαῖεν ἂν δεῖν ἐκβάλλειν καὶ μεθιστάναι τὸν τοιοῦτον. Ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἄρχειν γε τοῦ τοιούτου. Παραπλήσιον γὰρ κἂν εἰ τοῦ Διὸς ἄρχειν ἀξιοῖεν, μερίζοντες τὰς ἀρχάς. Λείπεται τοίνυν, ὅπερ ἔοικε πεφυκέναι, πείθεσθαι τῷ τοιούτῳ πάντας ἀσμένως· ὥστε βασιλέας εἶναι τοὺς τοιούτους ἀϊδίους ἐν ταῖς πόλεσιν.

11. Camerarius 133. ex vet. lib. hanc lectionem adnotat: δεύτερος δ' ἂν πλοῦς συμβῇ, τοιούτῳ τινὶ διορθ. δ. Idem in præcedenti membro conjuncte scribit ἐξαρχῆς.

5 species of Monarchy.

1. στρατηγία αὐτοκρατόρων, either 1. κατὰ γένος
   διὰ βίου limited in some | or 2. αἱρετή
   [illegible] but not in others
2. Βαρβαρική, κατὰ νόμον, πατρική
3. αἰσυμνητεία. Dictatorship | 1. διὰ βίου
   [illegible] | 2. μέχρι τινῶν ὡρισμένων χρόνων
4. ἡρωική.
5. Absolute Monarchy.

ΚΕΦ. Ι. XIV.

Ἴσως δὲ καλῶς ἔχει μετὰ τοὺς εἰρημένους λόγους με- 355 b
ταβῆναι καὶ σκέψασθαι περὶ βασιλείας. Φαμὲν γὰρ
τῶν ὀρθῶν πολιτειῶν μίαν εἶναι ταύτην. Σκεπτέον δὲ πό-
86 τερον συμφέρει τῇ μελλούσῃ καλῶς οἰκήσεσθαι καὶ πό-
5 λει καὶ χώρᾳ, βασιλεύεσθαι, ἢ οὔ, ἀλλ' ἄλλη τις πο-
λιτεία μᾶλλον· ἢ τισὶ μὲν συμφέρει, τισὶ δ' οὐ συμφέρει. B
Δεῖ δὲ πρῶτον διελέσθαι, πότερον ἓν τὸ γένος ἐστὶν αὐτῆς,
ἢ πλείους ἔχει διαφοράς. Ῥᾴδιον δὴ τοῦτό γε καταμα-
θεῖν, ὅτι πλείω τε γένη περιέχει, καὶ τῆς ἀρχῆς ὁ τρό-
10 πος ἐστὶν οὐχ εἷς πασῶν. Ἡ γὰρ ἐν τῇ Λακωνικῇ πολι-
τείᾳ, δοκεῖ μὲν εἶναι βασιλεία μάλιστα τῶν κατὰ νόμον·
οὐκ ἔστι δὲ κυρία πάντων· ἀλλ' ὅταν ἐξέλθῃ τὴν χώραν,
ἡγεμών ἐστι τῶν πρὸς τὸν πόλεμον. Ἔτι δὲ τὰ πρὸς τοὺς
θεοὺς ἀποδέδοται τοῖς βασιλεῦσιν. Αὕτη μὲν οὖν ἡ βασι-
15 λεία, οἷον στρατηγία τις αὐτοκρατόρων, καὶ ἀΐδιός ἐστι.
Κτεῖναι γὰρ οὐ κύριος, εἰ μὴ ἔν τινι βασιλείᾳ, καθάπερ
ἐπὶ τῶν ἀρχαίων ἐν ταῖς πολεμικαῖς ἐξόδοις ἐν χειρὸς
νόμῳ. Δηλοῖ δ' Ὅμηρος. Ὁ γὰρ Ἀγαμέμνων κακῶς C
μὲν ἀκούων ἠνείχετο ἐν ταῖς ἐκκλησίαις· ἐξελθόντων δὲ,
20 καὶ κτεῖναι κύριος ἦν. Λέγει γοῦν,

"Ὃν δέ κ' ἐγὼν ἀπάνευθε μάχης, ——— οὔ οἱ
"Ἄρκιον ἐσσεῖται φυγέειν κύνας, ἠδ' οἰωνούς.
"Πὰρ γὰρ ἐμοὶ θάνατος."

Ἓν μὲν οὖν τοῦτ' εἶδος βασιλείας, στρατηγία διὰ βίου.
25 Τούτων δ' αἱ μὲν, κατὰ γένος εἰσίν· αἱ δ', αἱρεταί.

17. Ἐν χειρὸς νόμῳ quid sit, prolixe declarat Victorius var. lect. lib. xxxvi. c. 12.

21. Homeri locus extat Il. β'. v. 391.

Παρὰ ταύτην δ' ἄλλο μοναρχίας εἶδος, οἷαι παρ' ἐνίοις εἰσὶ βασιλεῖαι τῶν βαρβάρων. Ἔχουσι δ' αὗται τὴν
D δύναμιν πᾶσαι παραπλησίαν τυραννικῇ· εἰσὶ δ' ὅμως κατὰ νόμον, καὶ πατρικαί. Διὰ γὰρ τὸ δουλικώτεροι εἶναι τὰ ἤθη φύσει, οἱ μὲν βάρβαροι τῶν Ἑλλήνων, οἱ δὲ περὶ τὴν Ἀσίαν, τῶν περὶ τὴν Εὐρώπην, ὑπομένουσι τὴν δεσποτικὴν ἀρχήν, οὐδὲν δυσχεραίνοντες. Τυραννικαὶ μὲν οὖν διὰ τὸ τοιοῦτόν εἰσιν· ἀσφαλεῖς δὲ, διὰ τὸ πάτριαι καὶ κατὰ νόμον εἶναι. Καὶ ἡ φυλακὴ δὲ βασιλικὴ καὶ οὐ τυραννικὴ, διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν. Οἱ γὰρ πο-
λῖται, φυλάττουσιν ὅπλοις τοὺς βασιλεῖς· τοὺς δὲ τυράν-
E νους, ξενικόν. Οἱ μὲν γὰρ, κατὰ νόμον, καὶ ἑκόντων· οἱ δ', 87
ἀκόντων ἄρχουσιν. Ὥσθ' οἱ μὲν, παρὰ τῶν πολιτῶν· οἱ δ', ἐπὶ τοὺς πολίτας ἔχουσι τὴν φυλακήν. Δύο μὲν οὖν εἴδη ταῦτα μοναρχίας· ἕτερον δ', ὅπερ ἦν ἐν τοῖς ἀρχαίοις
Ἕλλησιν, οὓς καλοῦσιν αἰσυμνήτας. Ἔστι δὲ τοῦθ', ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν, αἱρετὴ τυραννίς· διαφέρουσα δὲ τῆς βαρβαρικῆς, οὐ τῷ μὴ κατὰ νόμον, ἀλλὰ τῷ μὴ πάτριος εἶναι μόνον. Ἦρχον δὲ οἱ μὲν, διὰ βίου τὴν ἀρχὴν ταύτην· οἱ δὲ, μέχρι τινῶν ὡρισμένων χρόνων ἢ πράξεων· οἷον εἰ-

4. Lectio noſtra cum Lambini verſione conſentit: *nam propterea quod et barbari moribus ſunt ſervilioribus quam Græci, et Aſiani quam Europæi.* At C. et Z. hab. δουλικώτερα εἶναι τὰ ἤθη φύσει. Eandemque lectionem ſequitur etiam Victorii verſio: *quia enim magis ſerviles ſunt gentes natura: barbari quidem, Græcis: qui autem Aſiam incolunt, his qui in Europa.* De Aſianis vero ingeniis diſputat etiam Hieron. Mercurialis var. lect. lib. iv. c. 4.

7. C. οὐδὲ δυσχ.

8. Nota hic πάτριαι, ſicut etiam pag. ſeq. v. 10. Sed auctor fortaſſe ſcripſit πάτριοι, ut v. 18. τῷ μὴ πάτριος εἶναι. Itidemque paulo ante v. 4. ubi legitur πατρικαί.

12. Malim cum articulo τὸ ξενικὸν, ut in præced. membro οἱ πολῖται.

16. Αἰσυμνήτας veterum Græcorum, Dionyſius Halicarn. 336. 35. eoſdem propemodum fuiſſe dicit cum Romanorum dictatoribus.

† Whence wrote the Βασιλεὺς ἀρχὼν at Athens, & the Rex Sacrorum at Rome –

λοντό ποτε Μιτυληναῖοι Πιττακὸν πρὸς τοὺς Φυγάδας, ὧν προειστήκεσαν Ἀντιμενίδης καὶ Ἀλκαῖος ὁ ποιητής. Δηλοῖ δ' Ἀλκαῖος, ὅτι τύραννον εἵλοντο τὸν Πιττακὸν, ἔν 357
τινι τῶν σκολιῶν μελῶν. Ἐπιτιμᾷ γὰρ ὅτι τὸν κακοπά-
τριδα Πιττακὸν πόλεως τὰς ἀχόλω καὶ βαρυδαίμονος ἐστάσαντο τύραννον, μέγ' ἐπαινέσντες ἀολλέες. Αὗται μὲν οὖν εἰσί τε καὶ ἦσαν, διὰ μὲν τὸ τυραννικαὶ εἶναι, δεσποτικαί· διὰ δὲ τὸ αἱρεταὶ, καὶ ἑκόντων, βασιλικαί. Τέταρτον δ' εἶδος μοναρχίας βασιλικῆς, αἱ κατὰ τοὺς ἡρωϊκοὺς χρόνους ἑκούσιαί τε καὶ πάτριαι γιγνόμεναι κατὰ νόμον. Διὰ γὰρ τὸ τοὺς πρώτους γενέσθαι τοῦ πλήθους εὐεργέτας κατὰ τέχνας ἢ πόλεμον, ἢ διὰ τὸ συναγαγεῖν, ἢ πορίσαι χώραν, ἐγίγνοντο βασιλεῖς ἑκόντων, καὶ τοῖς παραλαμβάνουσι πάτριοι· κύριοι δὲ ἦσαν B
τῆς τε κατὰ πόλεμον ἡγεμονίας, καὶ τῶν θυσιῶν, ὅσαι μὴ ἱερατικαί· καὶ πρὸς τούτοις, τὰς δίκας ἔκρινον. Τοῦτο δ' ἐποίουν, οἱ μὲν, οὐκ ὀμνύοντες· οἱ δ', ὀμνύοντες· ὁ δ' ὅρκος ἦν τοῦ σκήπτρου ἐπανάτασις. Οἱ μὲν οὖν ἐπὶ τῶν ἀρχαίων χρόνων, καὶ τὰ κατὰ πόλιν, καὶ τὰ ἔνθημα, καὶ τὰ ὑπερόρια, συνεχῶς ἦρχον· ὕστερον δὲ, τὰ μὲν αὐτῶν παριέντων τῶν βασιλέων, τὰ δὲ τῶν ὄχλων παραιρουμένων, ἐν μὲν ταῖς ἄλλαις πόλεσι θυσίαι κατελείφθησαν τοῖς βασιλεῦσι μόνον· ὅπου δ' ἄξιον εἰπεῖν εἶναι C
βασιλείαν, ἐν τοῖς ὑπερορίοις τῶν πολεμικῶν τὴν ἡγεμονίαν μόνον εἶχον.

2. Antimenidem agnoscit etiam Vict. et Lambinus. Antigenides apud Suidam alius est.

3. Τύραννον. Libri quidam scripti habent τυράννιον· quod, cum verba sint prisci poetæ, non omnino negligendum putavi. Petr. Victor.

4. Μιλῶν C. omittit, velut ἐξήγημα.

ΚΕΦ. Ια.

ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ μὲν οὖν εἴδη ταῦτα, τέτταρα τὸν ἀριθ- 88
μόν· μία μὲν, ἡ περὶ τοὺς ἡρωϊκοὺς χρόνους· αὕτη δ' ἦν ἑκόντων μὲν, ἐπί τισι δ' ὡρισμένοις· στρατηγὸς γὰρ ἦν καὶ δικαστὴς ὁ βασιλεὺς, καὶ τῶν πρὸς τοὺς θεοὺς κύριος· δευτέρα δὲ, ἡ βαρβαρικὴ· αὕτη δ' ἐστὶν ἐκ γένους ἀρχὴ δεσποτικὴ κατὰ νόμον· τρίτη δὲ, ἣν αἰσυμνητείαν προσαγορεύουσιν· αὕτη δ' ἐστὶν αἱρετὴ τυραννίς· τετάρτη δὲ, ἡ Λακωνικὴ, τούτων· αὕτη δ' ἐστὶν, ὡς εἰπεῖν ἁπλῶς, στρατηγία κατὰ γένος ἀΐδιος. Αὗται μὲν οὖν τοῦτον τὸν
D τρόπον διαφέρουσιν ἀλλήλων. Πέμπτον δ' εἶδος βασιλείας, ὅταν ἡ πάντων κύριος εἷς ὢν, ὥσπερ ἕκαστον ἔθνος, καὶ πόλις ἑκάστη, τῶν κοινῶν, τεταγμένη κατὰ τὴν οἰκονομικήν. Ὥσπερ γὰρ ἡ οἰκονομικὴ βασιλεία τις οἰκίας ἐστὶν, οὕτως ἡ βασιλεία πόλεως, καὶ ἔθνους ἑνὸς, ἢ πλείονος, οἰκονομία.

XV. E Σχεδὸν δὴ δύο ἐστὶν, ὡς εἰπεῖν, εἴδη βασιλείας περὶ ὧν σκεπτέον, αὕτη τε, καὶ ἡ Λακωνική. Τῶν γὰρ ἄλλων αἱ πολλαὶ, μεταξὺ τούτων εἰσίν. Ἐλαττόνων μὲν γὰρ κύριοι τῆς παμβασιλείας, πλειόνων δ' εἰσὶ τῆς Λακωνικῆς. Ὥστε τὸ σκέμμα σχεδὸν περὶ δυοῖν ἐστιν· ἓν μὲν, πότερον συμφέρει ταῖς πόλεσι στρατηγὸν ἀΐδιον εἶναι, καὶ τοῦτον ἢ κατὰ γένος, ἢ κατὰ μέρος, ἢ οὐ συμφέρει· ἓν δὲ, πότερον ἕνα συμφέρει κύριον εἶναι πάντων, ἢ οὐ συμφέρει. Τὸ μὲν οὖν περὶ τῆς τοιαύτης στρατηγίας ἐπισκοπεῖν, νό-

3. C. ὡρισμένων· minus apte.
6. Αἰσυμνητείαν et dictaturam Dionysius quoque loco jam citato vocat αἱρετὴν τυραννίδα, 336. 17.
15. C. gen. casu οἰκονομίας· minus congruenter.
22. Pro κατὰ μέρος I. margo habet κατ' ἀρετήν.

There are here 2 questions proposed

1. Relating to the Lacedemonian monarchy, which is [illegible] off to another opportunity.

2. Whether one man or the laws should govern a st[illegible] and it having been decided that they should b[illegible] united, the question arises whether authority in case[illegible] undecided by law is not better given to a body than to an individual, [illegible] in the affirm[illegible]

because 1. a body judges better in particular cases, as is shown above (page 105).

2. Is less easily corrupted.

3. Is less influenced by passion &c

μων ἔχει μᾶλλον εἶδος, ἢ πολιτείας. Ἐν ἁπάσαις γὰρ ἐνδέχεται γίγνεσθαι τοῦτο ταῖς πολιτείαις. Ὥστ' ἀφεί- 358
σθω τὴν πρώτην. Ὁ δὲ λοιπὸς τρόπος τῆς βασιλείας, [πολιτείας] εἶδός ἐστιν. Ὥστε περὶ τούτου δεῖ θεωρῆσαι, καὶ τὰς ἀπορίας ἐπισκοπεῖν τὰς ἐνούσας. Ἀρχὴ δ' ἐστὶ τῆς ζητήσεως αὕτη, πότερον συμφέρει μᾶλλον ὑπὸ τοῦ ἀρίστου ἀνδρὸς ἄρχεσθαι, ἢ ὑπὸ τῶν ἀρίστων νόμων. Δοκοῦσι δὴ τοῖς νομίζουσι συμφέρειν βασιλεύεσθαι, τὸ καθόλου μόνον οἱ νόμοι λέγειν, ἀλλ' οὐ πρὸς τὰ προσπίπτοντα ἐπιτάττειν. Ὥστ' ἐν ὁποιαοῦν τέχνῃ τὸ κατὰ
89 γράμματα ἄρχειν, ἡλίθιον· καὶ ἐν Αἰγύπτῳ μετὰ τὴν B
τετραήμερον κινεῖν ἔξεστι τοῖς ἰατροῖς· ἐὰν δὲ πρότερον, ἐπὶ τῷ αὐτοῦ κινδύνῳ. Φανερὸν τοίνυν ὡς οὐκ ἔστιν ἡ κατὰ γράμματα καὶ νόμους, ἀρίστη πολιτεία, διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν. Ἀλλὰ μὴν κἀκεῖνον δεῖ ὑπάρχειν τὸν λόγον τὸν καθόλου τοῖς ἄρχουσι· κρεῖττον δ', ᾧ μὴ πρόσεστι τὸ παθητικὸν ὅλως, ἢ ᾧ συμφυές. Τῷ μὲν οὖν νόμῳ τοῦτο οὐχ ὑπάρχει, ψυχὴν δ' ἀνθρωπίνην ἀνάγκη τοῦτ' ἔχειν πᾶσαν. Ἀλλ' ἴσως ἂν φαίη τις, ὡς ἀντὶ τούτου βουλεύσεται περὶ τῶν καθ' ἕκαστα κάλλιον. Ὅτι μὲν τοίνυν C
ἀνάγκη νομοθέτην αὐτὸν εἶναι, δῆλον, καὶ κεῖσθαι νόμους, ἀλλὰ μὴ κυρίους, ἢ παρεκβαίνουσιν· ἐπεὶ περὶ τῶν

3. Τὴν πρώτην Victorius vertit *primum*, seu prima vice; Lambinus, *in præsens*. Si quis maluerit ἡ πρώτη, fruatur suo judicio. Seq. v. inclusum πολιτείας abest a Z. edit. sed agnoscit illud cum Victorio etiam Lambinus.

8. C. et Z. singulariter δοκεῖ, contra normam syntaxeos.

12. Vetus tralatio et Thom. Aq. legunt τριήμερον, teste Victorio: ficut apud Herodotum quoque lib. ii. c. 77. Ægyptii συρμαίζουσι τρεῖς ἡμέρας ἑπεξῆς μηνὸς ἑκάστου, ἐμέτοισι θηρώμενοι τὴν ὑγιείην καὶ κλύσμασι, νομίζοντες ἀπὸ τῶν τριφόντων σιτίων πάσας τὰς νούσους τοῖσι ἀνθρώποισι γίνεσθαι. Qua de re vide et Hier. Mercur. var. lect. lib. ii. c. 18.

13. Singulare αὐτοῦ probat etiam Lambini versio, *suo periculo*: Victorius legit αὐτῶν, *ipsorum periculo*.

γ' ἄλλων εἶναι δεῖ κυρίους, ὅσα μὴ δυνατὸν τὸν νόμον κρίνειν, ἢ ὅλως, ἢ εὖ. Πότερον δὲ ἕνα τὸν ἄριστον δεῖ ἄρχειν, ἢ πάντας; καὶ γὰρ νῦν συνιόντες δικάζουσι, καὶ βουλεύονται, καὶ κρίνουσιν· αὗται δ' αἱ κρίσεις εἰσὶ πᾶσαι περὶ τῶν καθ' ἕκαστον. Καθ' ἕνα μὲν οὖν συμβαλλόμενος ὀστισοῦν, ἴσως χείρων· ἀλλ' ἔστιν ἡ πόλις ἐκ πολλῶν, ὥσπερ ἑστίασις συμφορητὸς καλλίων μιᾶς καὶ ἁπλῆς. Διὰ τοῦτο καὶ κρίνει ἄμεινον ὄχλος πολλὰ, ἢ εἷς ὁστισοῦν. Ἔτι μᾶλλον ἀδιάφθορον τὸ πολύ· καθάπερ ὕδωρ τὸ πλεῖον, οὕτω καὶ τὸ πλῆθος τῶν ὀλίγων ἀδιαφθορώτερον· τοῦ δ' ἑνὸς ὑπ' ὀργῆς κρατηθέντος, ἢ τινος ἑτέρου πάθους τοιούτου, ἀναγκαῖον διεφθάρθαι τὴν κρίσιν· ἐκεῖ δ' ἔργον ἅμα πάντας ὀργισθῆναι καὶ ἁμαρτεῖν. Ἔστω δὲ τὸ πλῆθος οἱ ἐλεύθεροι, μηδὲν παρὰ τὸν νόμον πράττοντες, ἀλλ' ἢ περὶ ὧν ἐκλείπειν ἀναγκαῖον αὐτόν. Εἰ δὲ δὴ τοῦτο μὴ ῥᾴδιον ἐν πολλοῖς, ἀλλ' εἰ πλείους εἶεν ἀγαθοὶ καὶ ἄνδρες καὶ πολῖται, πότερον ὁ εἷς ἀδιαφθορώτερος ἄρχων, ἢ μᾶλλον οἱ πλείους μὲν τὸν ἀριθμὸν, ἀγαθοὶ δὲ πάντες; ἢ δῆλον ὡς οἱ πλείους; ἀλλ' οἱ μέν, στασιάζουσιν· ὁ δὲ εἷς, ἀστασίαστος. Ἀλλὰ πρὸς τοῦτ' ἀντιθετέον ἴσως, ὅτι σπουδαῖοι τὴν ψυχὴν, ὥσπερ κἀκεῖνος ὁ εἷς. Εἰ δὴ τὴν μὲν τῶν πλειόνων ἀρχὴν, ἀγαθῶν δ' ἀνδρῶν πάντων ἀριστοκρατίαν θετέον, τὴν δὲ τοῦ ἑνὸς, βασιλείαν, αἱρετώτερον ἂν εἴη ταῖς πόλεσιν ἀριστοκρατία βασιλείας, καὶ μετὰ δυνάμεως καὶ χωρὶς

1. Vict. et Lamb. hoc membrum parentheticœs accipiunt: et post sequens ὅσα inserta δὲ, unam e duabus sequentibus faciunt sententiam. Sic: ὅσα δὲ μὴ δυνατὸν τὸν νόμον κρίνειν, ἢ ὅλως, ἢ εὖ, πότερον ἕνα τὸν ἄριστον δεῖ ἄρχειν, ἢ πάντας· quæ lectio est etiam in C. editione, nisi quod illa pro πάντας habet πολλούς.

8. C. κρίνειν ἀμείνων.

15. C. περὶ ὧν: minus convenienter.

20. C. στασιάσουσι, futur. temp.

There are 2 other doubts raised.

1. Whether a monarchy sh[oul]d be hereditary?
2. What strength should be placed in the [illegible] power to coerce contumacious subjects &c.

The 1st is not absolutely decided but Aristotle seems to incline to the negative, and as to the latter he says the strength should be greater than that of one or several of the subjects, but less than that of the whole body.

δυνάμεως οὔσης τῆς ἀρχῆς, ἂν ᾖ λαβεῖν πλείους ὁμοίως. Καὶ διὰ τοῦτ' ἴσως ἐβασιλεύοντο πρότερον, ὅτι σπάνιον ἦν εὑρεῖν ἄνδρας πολὺ διαφέροντας κατ' ἀρετὴν, ἄλλως τε καὶ τότε μικρὰς οἰκοῦντας πόλεις. Ἔτι δ' ἀπ' εὐεργε- 359
σίας καθίσταναν τοὺς βασιλεῖς· ὅπερ ἐστὶν ἔργον τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν. Ἐπεὶ δὲ συνέβαινε γίγνεσθαι πολλοὺς ὁμοίους πρὸς ἀρετὴν, οὐκ ἔτι ὑπέμενον, ἀλλ' ἐζήτουν κοινόν τι, καὶ πολιτείαν καθίσταναν. Ἐπεὶ δὲ χείρους γιγνόμενοι ἐχρηματίζοντο ἀπὸ τῶν κοινῶν, ἐντεῦθέν ποθεν εὔλογον γενέσθαι τὰς ὀλιγαρχίας. Ἔντιμον γὰρ ἐποίησαν τὸν πλοῦτον. Ἐκ δὲ τούτων, πρῶτον εἰς τυραννίδας μετέβαλλον· ἐκ δὲ τῶν τυραννίδων, εἰς δημοκρατίαν. Ἀεὶ γὰρ εἰς ἐλάττους ἄγοντες δι' αἰσχροκέρδειαν, ἰσχυρότερον τὸ πλῆθος κατέστησαν, ὥστ' ἐπιθέσθαι, καὶ γενέσθαι δημοκρατίας. Ἐπεὶ δὲ καὶ μείζους εἶναι συμβέβηκε τὰς πόλεις, ἴσως οὐδὲ ῥᾴδιον ἔτι γίγνεσθαι πολιτείαν ἑτέραν παρὰ δημοκρατίαν. Εἰ δὲ δή τις ἄριστον θείη τὸ βασι- B
λεύεσθαι ταῖς πόλεσι, πῶς ἕξει τὰ περὶ τῶν τέκνων; πότερον καὶ τὸ γένος δεῖ βασιλεύειν; ἀλλὰ γιγνομένων ὁποίων τινὲς ἔτυχον, βλαβερόν. Ἀλλ' οὐ καταλείψει τοὺς υἱεῖς διαδόχους ὁ βασιλεὺς, ἐπ' ἐξουσίας ἔχων τοῦτο ποιῆσαι; ἀλλ' οὐκ ἔτι τοῦτο ῥᾴδιον πιστεῦσαι· χαλεπὸν γὰρ, καὶ μείζονος ἀρετῆς ἢ κατ' ἀνθρωπίνην φύσιν.

1. Ὁμοίως agnoscit etiam Lambini versio: *Si plures item viros bonos sumere liceat.* Vict. ὁμοίους, *plures similes*: ut mox v. 7. Etiam v. 3. legere queas, ἄνδρας πολλοὺς διαφέρ. κατ' ἀρετὴν, ut eodem v. 7. Eodem v. 7. C. adverbialiter hab. ὁμοίως, ut v. 1.

20. Lectionem nostram probat etiam Lambini versio: *At non relinquet rex tales filios regni successores, cum sit in ejus potestate positum hoc facere?* eandemque Camer. quoque 137. e vetere libro adnotat. C. locum sic edit. ἀλλ' οὐ παραδώσει, κύριος ὢν, τοῖς τέκνοις; itidemque Victorius; *At non tradet pater, cum hoc in manu ipsius sit, liberis?* nullo sensus discrimine.

Ἔχει δ' ἀπορίαν καὶ περὶ τῆς δυνάμεως, πότερον ἔχειν δεῖ τὸν μέλλοντα βασιλεύειν ἰσχύν τινα περὶ αὐτὸν, ἢ
C δυνήσεται βιάζεσθαι τοὺς μὴ βουλομένους πειθαρχεῖν· ἢ πῶς ἐνδέχεται τὴν ἀρχὴν διοικεῖν. Εἰ γὰρ καὶ κατὰ νόμον εἴη κύριος, μηδὲν πράττων κατὰ τὴν αὐτοῦ βούλησιν παρὰ τὸν νόμον, ὅμως ἀναγκαῖον ὑπάρχειν αὐτῷ δύναμιν, ἢ φυλάξει τοὺς νόμους. Τάχα μὲν οὖν τὰ περὶ τὸν βασιλέα τὸν τοιοῦτον, οὐ χαλεπὸν διορίσαι· δεῖ γὰρ αὐτὸν μὲν 91
ἔχειν ἰσχύν· εἶναι δὲ τοσαύτην τὴν ἰσχὺν, ὥστε ἑκάστου μὲν καὶ ἑνὸς καὶ συμπλειόνων, κρείττω, τοῦ δὲ πλήθους, ἧττω· καθάπερ οἱ τ' ἀρχαῖοι τὰς φυλακὰς ἐδίδοσαν, ὅτε καθισταῖέν τινα τῆς πόλεως ὃν ἐκάλουν αἰσυμνήτην, ἢ τύραννον· καὶ Διονυσίῳ τις, ὅτ' ἤτει τοὺς φύλακας, συνεβούλευε τοῖς Συρακουσίοις διδόναι τοσούτους τοὺς φύ-
D λακας.

XVI. ΚΕΦ. ιβ.

ΠΕΡΙ δὲ τοῦ βασιλέως, τοῦ κατὰ τὴν αὐτοῦ βούλησιν πάντα πράττοντος, ὅ, τε λόγος ἐφέστηκε νῦν, καὶ ποιητέον τὴν σκέψιν. Ὁ μὲν γὰρ κατὰ νόμον λεγόμενος βασιλεὺς
E οὐκ ἔστιν εἶδος, καθάπερ εἴπομεν, πολιτείας. Ἐν πάσαις γὰρ ὑπάρχειν ἐνδέχεται στρατηγίαν ἀΐδιον, οἷον ἐν δημοκρατίᾳ, καὶ ἀριστοκρατίᾳ· καὶ πολλοὶ ποιοῦσιν ἕνα κύριον τῆς διοικήσεως. Τοιαύτη γὰρ ἀρχή τίς ἐστι καὶ περὶ Ἐπίδαμνον, καὶ περὶ Ὀπούντα δὲ, κατά τι μέρος ἔλαττον. Περὶ δὲ τῆς παμβασιλείας καλουμένης, αὕτη δ' ἐστὶ

19. C. pro πολιτείας hab. βασιλείας. cui consulit Lambini versio.

καθ' ἣν ἄρχει πάντων κατὰ τὴν ἑαυτοῦ βούλησιν ὁ βασιλεὺς, [λεκτέον.] Δοκεῖ δέ τισιν οὐ κατὰ φύσιν εἶναι τὸ κύριον ἕνα πάντων εἶναι τῶν πολιτῶν, ὅπου συνέστηκεν ἐξ ὁμοίων ἡ πόλις· τοῖς γὰρ ὁμοίοις φύσει τὸ αὐτὸ δίκαιον ἀναγκαῖον καὶ τὴν αὐτὴν ἀξίαν κατὰ φύσιν εἶναι. Ὥστ' εἴπερ καὶ τὸ ἴσην ἔχειν τοὺς ἀνίσους τροφὴν ἢ ἐσθῆτα, βλαβερὸν τοῖς σώμασιν· οὕτως ἔχει καὶ τὸ περὶ τὰς τιμάς· ὁμοίως τοίνυν καὶ τὸ ἄνισον τοὺς ἴσους. Διόπερ οὐδὲν μᾶλλον ἄρχειν ἢ ἄρχεσθαι δίκαιον· καὶ τὸ ἀνὰ μέρος τοίνυν ὡσαύτως. Τοῦτο δ' ἤδη νόμος. Ἡ γὰρ τάξις, νόμος. Τὸν ἄρα νόμον ἄρχειν αἱρετώτερον μᾶλλον ἢ τῶν πολιτῶν ἕνα τινά. Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ λόγον τοῦτον, κἂν εἴ τινας ἄρχειν βέλτιον, τούτους καταστατέον νομοφύλακας καὶ ὑπηρέτας τοῖς νόμοις. Ἀναγκαῖον γὰρ εἶναί τινας ἀρχάς· ἀλλ' οὐχ ἕνα τοῦτον εἶναί φασι δίκαιον, ὁμοίων γε ὄντων πάντων. Ἀλλὰ μὴν ὅσα γε μὴ δοκεῖ δύνασθαι διορίζειν ὁ νόμος, οὐδ' ἄνθρωπος ἂν δύναιτο γνωρίζειν. Ἀλλ' ἐπίτηδες παιδεύσας ὁ νόμος, ἐφίστησι τὰ λοιπὰ τῇ δικαιοτάτῃ γνώμῃ κρίνειν καὶ διοικεῖν τοὺς ἄρχοντας. Ἔτι δ' ἐπανορθοῦσθαι δίδωσιν, ὅ, τι ἂν δόξῃ πειρωμένοις ἄμεινον εἶναι τῶν κειμένων. Ὁ μὲν οὖν τὸν νοῦν κελεύων ἄρχειν, δοκεῖ κελεύειν ἄρχειν τὸν θεὸν καὶ τοὺς νόμους· ὁ δ' ἄνθρωπον κελεύων, προστίθησι καὶ θηρίον. Ἥτε γὰρ ἐπιθυμία τοιοῦτον, καὶ ὁ

360 B 92

1. Pro ἄρχει πάντων p. præced. v. 17. legitur πράττει πάντα.

2. Incluſum λεκτέον abeſt a C. et Z. quam lectionem ſequi ſi libeat, pro ſeq. δὲ ſcribendum fuerit δή. Eædem editiones ibidem habent οὐδὲ κατὰ φύσιν, *ne ſecundum naturam quidem.*

7. C. pluraliter τὰ περὶ τὰς τ.

17. Vict. var. lect. lib. xxiii. c. 16. pro οὐδ' ἄνθρωπος putat legendum ὁ δ' ἄνθρωπος, *hic vir.*

22. V. in commen. ſuis adnotat, pleroſque cod. et ſcriptos et impreſſos pro νοῦν habere νόμον· ſed ſibi νοῦν cum vetere interprete et Thom. Aq. magis probari.

θυμὸς ἄρχοντας διαστρέφει, καὶ τοὺς ἀρίστους ἄνδρας. Διόπερ ἄνευ ὀρέξεως νοῦς ὁ νόμος ἐστί. Τὸ δὲ τῶν τεχνῶν εἶναι δοκεῖ παράδειγμα ψεῦδος, ὅτι τὸ κατὰ γράμματα ἰατρεύεσθαι φαῦλον, ἀλλὰ καὶ αἱρετώτερον χρῆσ-
C θαι τοῖς ἔχουσι τὰς τέχνας. Οἱ μὲν γὰρ οὐδὲν διὰ φιλίαν παρὰ τὸν λόγον ποιοῦσιν, ἀλλ' ἄρνυνται τὸν μισθὸν τοὺς κάμνοντας ὑγιάσαντες· οἱ δ' ἐν ταῖς πολιτικαῖς ἀρχαῖς πολλὰ πρὸς ἐπήρειαν καὶ χάριν εἰώθασι πράττειν· ἐπεὶ καὶ τοὺς ἰατροὺς ὅταν ὑποπτεύωσι πιστευθέντας τοῖς ἐχθροῖς διαφθείρειν διὰ κέρδος, τότε τὴν ἐκ τῶν γραμμάτων θεραπείαν ζητήσαιεν ἂν μᾶλλον. Ἀλλὰ μὴν εἰσάγονταί γε ἐφ' ἑαυτοὺς οἱ ἰατροὶ κάμνοντες ἄλλους ἰατροὺς, καὶ οἱ παιδοτρίβαι γυμναζόμενοι παιδοτρί-
D βας, ὡς οὐ δυνάμενοι κρίνειν τὸ ἀληθὲς, διὰ τὸ κρίνειν περί τε οἰκείων, καὶ ἐν πάθει ὄντες. Ὥστε δῆλον ὅτι τὸ δίκαιον ζητοῦντες, τὸ μέσον ζητοῦσιν· ὁ γὰρ νόμος τὸ μέσον. Ἔτι κυριώτεροι καὶ περὶ κυριωτέρων τῶν κατὰ γράμματα νόμων, οἱ κατὰ τὰ ἤθη εἰσίν. Ὥστε τῶν κατὰ γράμματα ἄνθρωπος ἄρχων ἀσφαλέστερος, ἀλλ' οὐ τῶν κατὰ τὸ ἔθος. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ ῥᾴδιον ἐφορᾶν πολλὰ τὸν ἕνα. Δεήσει ἄρα πλείονας εἶναι τοὺς ὑπ' αὐτοῦ καθισταμένους ἄρχοντας. Ὥστε τί διαφέρει τοῦτο ἐξ ἀρχῆς εὐθὺς ὑπάρχειν, ἢ τὸν ἕνα καταστῆσαι τοῦτον τὸν τρόπον; ἔτι, ὃ καὶ πρότερον εἰρημένον ἐστὶν, εἴπερ ὁ ἀνὴρ ὁ σπουδαῖος, διότι βελτίων, ἄρχειν δίκαιος· τῷ δὲ
E ἑνὸς οἱ δύο ἀγαθοὶ βελτίους· τοῦτο γάρ ἐστι τὸ,

9. Vict. et Lamb. πιστευθέντας accipiunt pro πεισθέντας, *persuasos*, *inductos*.

20. C. ἐφορᾶν τὸν ἕνα, omisso πολλά. Sic v. 24. ὃ καὶ post ἔτι, absunt ab eadem ed. Sequenti v. δὲ Lambinus redditive accipit, dum ita vertit: *uno viro bono duo viri boni sunt meliores*. Camer. mavult δή.

Ἰλιάδ. Χ. 224

οὐδὲ ἑο᾽ ἐξαρμένου καὶ τὸ πρόσθεν ἐσορ

ὅπως κέρδος ἔχῃ κ.τ.λ.

" Σύν τε δύ' ἐρχομένω·"

καὶ ἡ εὐχὴ τοῦ Ἀγαμέμνονος,

" Τοιοῦτοι δέκα μοι συμφράδμονες."

93 Εἰσὶ δὲ καὶ νῦν περὶ ἐνίων αἱ ἀρχαὶ κύριαι κρίνειν, ὥσπερ ὁ δικαστὴς, περὶ ὧν ὁ νόμος ἀδυνατεῖ διορίζειν. Ὡς οὐκ ἂν ἄριστα ὁ νόμος ἄρξειε καὶ κρίνειεν· ἐπεὶ περὶ ὧν δυνατὸς, οὐδεὶς ἀμφισβητεῖ περὶ τούτων. Ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ μὲν ἐνδέχεται περιληφθῆναι τοῖς νόμοις, τὰ δ' ἀδύνατα, ταυτ' ἐστὶν ἃ ποιεῖ διαπορεῖν καὶ ζητεῖν, πότερον τὸν ἄριστον νόμον ἄρχειν αἱρετώτερον, ἢ τὸν ἄνδρα τὸν ἄριστον. 361 Περὶ ὧν γὰρ βουλεύονται νομοθετῆσαι, τῶν ἀδυνάτων ἐστίν. Οὐ τοίνυν τοῦτό γ' ἀντιλέγουσιν, ὡς οὐκ ἀναγκαῖον ἄνθρωπον εἶναι τὸν κρινοῦντα περὶ τῶν τοιούτων, ἀλλ' ὅτι οὐχ ἕνα μόνον, ἀλλὰ πολλούς. Κρίνει γὰρ ἕκαστος ἄρχων πεπαιδευμένος ὑπὸ τοῦ νόμου καλῶς. Ἄτοπον δ' ἴσως ἂν εἶναι δόξειεν, εἰ βέλτιον ἴδοι τις δυοῖν ὄμμασι καὶ δυσὶν ἀκοαῖς κρίνων, καὶ πράττων δυσὶ ποσὶ καὶ χερσὶν, ἢ πολλοὶ πολλοῖς· ἐπεὶ καὶ νῦν ὀφθαλμοὺς πολλοὺς οἱ μόναρχοι ποιοῦσιν αὐτῶν, καὶ ὦτα, καὶ χεῖρας, καὶ πόδας. Τοὺς γὰρ τῇ ἀρχῇ καὶ αὐτοῦ φίλους ποιοῦνται συνάρχους. Μὴ φίλοι μὲν οὖν ὄντες, οὐ ποιήσουσι κατὰ B τὴν τοῦ μονάρχου προαίρεσιν· εἰ δὲ φίλοι κἀκείνου, καὶ τῆς ἀρχῆς· ὅ, τε φίλος ἴσος καὶ ὅμοιος. Ὥστ' εἰ τούτους οἴεται δεῖν ἄρχειν, τοὺς ἴσους καὶ ὁμοίους ἄρχειν οἴεται δεῖν ὁμοίως. Ἃ μὲν οὖν οἱ διαμφισβητοῦντες πρὸς τὴν βασιλείαν λέγουσι, σχεδὸν ταῦτ' ἐστίν.

16. Congruentius δυσὶν ὄμμασι· ut in seq. commate δυσὶν ἀκοαῖς.

20. Αὐτοῦ (teste Victorio) agnoscit cum manuscriptis libris etiam vetus interpres: cum structura diverso numero et casu postulet αὐτοῖς, ipsis. Est igitur a multis ad unum factus transitus, et subaudiendum ἕκαστος· ut significetur singulos principes hoc solere observare.

XVII. C Ἀλλ' ἴσως ταῦτ' ἐπὶ μέν τινων ἔχει τὸν τρόπον τοῦτον, ἐπὶ δέ τινων οὐχ οὕτως. Ἔστι γάρ τι φύσει δεσποτὸν, καὶ ἄλλο βασιλευτὸν, καὶ ἄλλο πολιτικὸν, καὶ δίκαιον, καὶ συμφέρον· τυραννικὸν δ' οὐκ ἔστι κατὰ φύσιν, οὐδὲ τῶν ἄλλων πολιτειῶν ὅσαι παρεκβάσεις εἰσί. Ταῦτα γὰρ γίγνεται παρὰ φύσιν. Ἀλλ' ἐκ τῶν εἰρημένων γε φανερὸν, ὡς ἐν μὲν τοῖς ὁμοίοις καὶ ἴσοις, οὔτε συμφέρον ἐστὶν, οὔτε δίκαιον, ἕνα κύριον εἶναι πάντων, οὔτε μὴ νόμων ὄντων, ἀλλ' αὐτὸν ὡς νόμον ὄντα, οὔτε νόμων ὄντων· οὔτε ἀγαθὸν ἀγαθῶν, οὔτε μὴ ἀγαθῶν μὴ ἀγαθόν· οὐδ' ἂν 94
D κατ' ἀρετὴν ἀμείνων ᾖ, εἰ μὴ τρόπον τινά. Τίς δ' ὁ τρό- 11
πος, λεκτέον· εἴρηται δέ πως ἤδη καὶ πρότερον. Πρῶτον δὲ διοριστέον τί τὸ βασιλευτὸν, καὶ τί τὸ ἀριστοκρατικὸν, καὶ τί τὸ πολιτικόν. Βασιλευτὸν μὲν οὖν τὸ τοιοῦτόν ἐστι πλῆθος, ὃ πέφυκε φέρειν γένος ὑπερέχον κατ' ἀρετὴν 15
πρὸς ἡγεμονίαν πολιτικήν· ἀριστοκρατικὸν δὲ πλῆθος, ὃ πέφυκε φέρειν πλῆθος ἄρχεσθαι δυνάμενον τὴν τῶν ἐλευθέρων ἀρχὴν ὑπὸ τῶν κατ' ἀρετὴν ἡγεμονικῶν πρὸς πολιτικὴν ἀρχήν· πολιτικὸν δὲ πλῆθος, ἐν ᾧ πέφυκε [καὶ ἓν] ἐγγίνεσθαι πλῆθος πολεμικὸν, δυνάμενον ἄρ- 20
E χεσθαι καὶ ἄρχειν κατὰ νόμον τὸν κατ' ἀξίαν διανέμοντα τοῖς εὐπόροις τὰς ἀρχάς. Ὅταν οὖν ἢ γένος ὅλον, ἢ καὶ τῶν ἄλλων ἕνα τινὰ συμβῇ διαφέροντα γενέσθαι κατ' ἀρετὴν τοσοῦτον, ὥσθ' ὑπερέχειν τὴν ἐκείνου τῆς τῶν ἄλ-

2. Rectius διαπόστοι, ut ἁρμοστὸν, et similia: atque ita infra est lib. vii. cap. 2.

9. Nota diversitatem in absolutis casibus.

16. Quatuor ista verba, ὃ πέφυκε φέρειν πλῆθος, Victorius contra librorum consensum delenda censet: quia nec sententiam quidquam adjuvant, et structuram orationis perturbant.

20. Inclusa καὶ ἓν non agnoscit Victorii versio: *in qua natura datum est ut gignatur multitudo bellica.* Sed probat ea cum Camotio etiam Lambinus. Εὐπόροις v. 22. probat idem Lamb. et Cam. sed V. legit ἀπόροις, *egenis magistratus tribuat.*

λων πάντων, τότε δίκαιον τὸ γένος εἶναι τοῦτο βασιλικὸν, καὶ κύριον πάντων, καὶ βασιλέα τὸν ἕνα τοῦτον. Καθάπερ γὰρ εἴρηται πρότερον, οὐ μόνον οὕτως ἔχει κατὰ τὸ δίκαιον, ὃ προφέρειν εἰώθασιν οἱ τὰς πολιτείας καθιστάντες, οἵ τε τὰς ἀριστοκρατικὰς, καὶ οἱ τὰς ὀλιγαρχικὰς, καὶ πάλιν οἱ τὰς δημοκρατικάς· πάντες γὰρ καθ' ὑπεροχὴν ἀξιοῦσιν· ἀλλ' ὑπεροχὴν οὐ τὴν αὐτὴν, ἀλλὰ κατὰ τὸ πρότερον λεχθέν. Οὔτε γὰρ κτείνειν, ἢ φυγα- 362
δεύειν, οὐδ' ὀστρακίζειν δή που τὸν τοιοῦτον πρέπον ἐστὶν, οὔτ' ἀξιοῦν ἄρχεσθαι κατὰ μέρος. Οὐ γὰρ πέφυκε τὸ μέρος ὑπερέχειν τοῦ παντός· τῷ δὲ τηλικαύτην ὑπερβολὴν ἔχοντι τοῦτο συμβέβηκεν. Ὥστε λείπεται μόνον τὸ πείθεσθαι τῷ τοιούτῳ, καὶ κύριον εἶναι μὴ κατὰ μέρος τοῦτον, ἀλλ' ἁπλῶς. Περὶ μὲν οὖν βασιλείας, τίνας ἔχει διαφορὰς, καὶ πότερον οὐ συμφέρει ταῖς πόλεσιν, ἢ συμφέρει, καὶ τίσι, καὶ πῶς, διωρίσθω τὸν τρόπον τοῦτον.

Ἐπεὶ δὲ τρεῖς φαμὲν εἶναι τὰς ὀρθὰς πολιτείας, τού- B XVIII.
των δ' ἀναγκαῖον ἀρίστην εἶναι τὴν ὑπὸ τῶν ἀρίστων οἰκονομουμένην· τοιαύτη δ' ἐστὶν ἐν ᾗ συμβέβηκεν, ἢ ἕνα τινὰ συμπάντων, ἢ γένος ὅλον, ἢ πλῆθος ὑπερέχον εἶναι
95 κατ' ἀρετὴν, τῶν μὲν ἄρχεσθαι δυναμένων, τῶν δ' ἄρχειν, πρὸς τὴν αἱρετωτάτην ζωήν· ἐν δὲ τοῖς πρώτοις ἐδείχθη λόγοις, ὅτι τὴν αὐτὴν ἀναγκαῖον ἀνδρὸς ἀρετὴν εἶναι καὶ πολίτου τῆς πόλεως τῆς ἀρίστης· φανερὸν ὅτι τὸν αὐτὸν τρόπον, καὶ διὰ τῶν αὐτῶν ἀνήρ τε γίνεται σπουδαῖος, καὶ πόλιν συστήσειεν ἂν τις ἀριστοκρατουμένην, ἢ βασιλευομένην. Ὥστ' ἔσται καὶ παιδεία καὶ C
ἔθη ταὐτὰ σχεδὸν τὰ ποιοῦντα σπουδαῖον ἄνδρα, καὶ τὰ

11. C. cum articulo, τὴν τηλικαύτην.

23. Ἀνδρὸς elliptice positum pro ἀγαθοῦ ἀνδρὸς, seu σπουδαίου ἀνδρὸς, ut in præced. aliquoties.

ποιοῦντα πολιτικὸν, καὶ βασιλικόν. Διωρισμένων δὲ τούτων, περὶ τῆς πολιτείας ἤδη πειρατέον λέγειν τῆς ἀρίστης, τίνα πέφυκε γίνεσθαι τρόπον, καὶ καθίστασθαί πως. Ἀνάγκη γὰρ περὶ αὐτῆς ποιήσασθαι τὴν προσήκουσαν σκέψιν. 5

3. Malim interrogative, *συνίστασθαι πῶς*, ut pag. 132. v. 28. indefinite tamen vertit etiam Lambinus: *certo modo inſtitui.* In ſequenti clauſula nobiſcum conſentit eadem Lambini verſio: *neceſſe enim eſt de ea convenienter et ita ut res poſtulat, commentari ac diſputare.* Victorii editio habet: ἀνάγκη δὴ τὸν μέλλοντα περὶ αὐτῆς ποιήσ. τὴν προσ. σκ. *neceſſe jam eſt eum qui de ipſa conſideraturus eſt ut decet:* ſententia plane imperfecta.

4 points on which the statesman should be informed with regard to government.

1. Which is the best form of government.
2. The best form possible in given circumstances.
3. The nature of any given form.
4. Which is most suitable to each particular state.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΤΟ Δ.

ΚΕΦ. Α.

ΕΝ ἁπάσαις ταῖς τέχναις καὶ ταῖς ἐπιστήμαις ταῖς D
μὴ κατὰ μόριον γινομέναις, ἀλλὰ περὶ γένος ἕν τι τε-
λείαις οὔσαις, μιᾶς ἐστι θεωρῆσαι τὸ περὶ ἕκαστον γένος
ἁρμόττον· οἷον, ἄσκησις σώματι ποία τε ποίῳ συμφέρει, E
5 καὶ τίς ἀρίστη· τῷ γὰρ κάλλιστα πεφυκότι, καὶ κεχο-
ρηγημένῳ, τὴν ἀρίστην ἀναγκαῖον ἁρμόττειν· καὶ τίς τοῖς
πλείστοις μία πᾶσι· καὶ γὰρ τοῦτο τῆς γυμναστικῆς
ἐστιν. Ἔτι δ', ἐάν τις μὴ τῆς ἰκνουμένης ἐπιθυμῇ μήθ'
ἕξεως, μήτ' ἐπιστήμης τῶν περὶ τὴν ἀγωνίαν, μηδὲν ἧττον
10 τοῦ παιδοτρίβου καὶ τοῦ γυμναστικοῦ παρασκευάσαι τε
καὶ ταύτην ἔτι τὴν δύναμιν. Ὁμοίως δὲ τοῦτο καὶ περὶ 363
ἰατρικὴν, καὶ περὶ ναυπηγίαν, καὶ ἐσθῆτα, καὶ περὶ πᾶσαν
ἄλλην τέχνην ὁρῶμεν συμβαῖνον. Ὥστε δῆλον ὅτι καὶ πο-
96 λιτείαν τῆς αὐτῆς ἐστιν ἐπιστήμης τὴν ἀρίστην θεωρῆσαι τίς
15 ἐστι, καὶ ποία τις ἂν οὖσα μάλιστ' εἴη κατ' εὐχήν, μηδενὸς
ἐμποδίζοντος τῶν ἐκτός· καὶ τίς τίσιν ἁρμόττουσα· πολ-
λοῖς γὰρ τῆς ἀρίστης τυχεῖν ἴσως ἀδύνατον. Ὥστε τὴν
κρατίστην τε ἁπλῶς, καὶ τὴν ἐκ τῶν ὑποκειμένων ἀρίσ-

11. C. et Z. pro ἔτι habent ἔστι.

την, οὐ δεῖ λεληθέναι τὸν νομοθέτην, καὶ τὸν ὡς ἀληθῶς
Β πολιτικόν. Ἔτι δὲ τρίτην τὴν ἐξ ὑποθέσεως. Δεῖ γὰρ
καὶ τὴν δοθεῖσαν δύνασθαι θεωρεῖν, ἐξ ἀρχῆς τε πῶς
ἂν γένοιτο, καὶ γενομένη τίνα τρόπον ἂν σώζοιτο πλεῖστον
χρόνον· λέγω δὲ, οἷον εἴ τινι πόλει συμβέβηκε, μήτε τὴν
ἀρίστην πολιτεύεσθαι πολιτείαν, ἀχορήγητόν τε εἶναι καὶ
τῶν ἀναγκαίων, μήτε τὴν ἐνδεχομένην ἐκ τῶν ὑπαρχόντων,
ἀλλά τινα φαυλοτέραν. Παρὰ πάντα δὲ ταῦτα, τὴν
μάλιστα πάσαις ταῖς πόλεσιν ἁρμόττουσαν δεῖ γνωρίζειν,
ὡς οἱ πλεῖστοι τῶν ἀποφαινομένων περὶ πολιτείας· καὶ
εἰ τἆλλα λέγουσι καλῶς, τῶν γε χρησίμων διαμαρτά-
νουσιν. Οὐ γὰρ μόνον τὴν ἀρίστην δεῖ θεωρεῖν, ἀλλὰ καὶ
τὴν δυνατήν. Ὁμοίως δὲ καὶ τὴν ῥᾴω καὶ κοινοτέραν
Cἁπάσαις. Νῦν δ' οἱ μὲν τὴν ἀκροτάτην, καὶ δεομένην
πολλῆς χορηγίας, ζητοῦσι μόνον· οἱ δὲ μᾶλλον κοινήν
τινα λέγοντες, τὰς ὑπαρχούσας ἀναιροῦντες πολιτείας,
τὴν Λακωνικὴν, ἤ τινα ἄλλην ἐπαινοῦσι. Χρὴ δὲ τοιαύτην
εἰσηγεῖσθαι τάξιν, ἣν ῥᾳδίως ἐκ τῶν ὑπαρχουσῶν καὶ
πεισθήσονται, καὶ δυνήσονται κοινωνεῖν. Ὡς ἔστιν οὐκ
ἔλαττον ἔργον, τὸ ἐπανορθῶσαι πολιτείαν, ἢ κατασκευά-
ζειν ἐξ ἀρχῆς· ὥσπερ καὶ τὸ μεταμανθάνειν, τοῦ μαν-
θάνειν ἐξ ἀρχῆς. Διὸ πρὸς τοῖς εἰρημένοις καὶ ταῖς
ὑπαρχούσαις πολιτείαις δεῖ δύνασθαι βοηθεῖν τὸν πολι-
τικὸν, καθάπερ ἐλέχθη καὶ πρότερον· τοῦτο δὲ ἀδύνατον
ἀγνοοῦντα πόσα πολιτείας ἐστὶν εἴδη. Νῦν δὲ μίαν δη-
μοκρατίαν οἴονταί τινες εἶναι, καὶ μίαν ὀλιγαρχίαν· οὐκ
ἔστι δὲ τοῦτ' ἀληθές. Ὥστε δεῖ τὰς διαφορὰς μὴ λαν-
θάνειν τὰς τῶν πολιτειῶν, πόσαι, καὶ συντίθενται πο-
σαχῶς. Μετὰ δὲ τῆς αὐτῆς φρονήσεως ταύτης, καὶ νό- 97
μους τοὺς ἀρίστους ἰδεῖν, καὶ τοὺς ἑκάστῃ τῶν πολιτειῶν
ἁρμόττοντας· πρὸς γὰρ τὰς πολιτείας τοὺς νόμους δεῖ

τίθεσθαι, καὶ τίθενται πάντες· ἀλλ' οὐ τὰς πολιτείας πρὸς τοὺς νόμους. Πολιτεία μὲν γάρ ἐστι τάξις ταῖς πόλεσιν ἡ περὶ τὰς ἀρχὰς, τίνα τρόπον νενέμηνται, καὶ τί τὸ κύριον τῆς πολιτείας, καὶ τί τὸ τέλος ἑκάστης τῆς κοινωνίας ἐστί. Νόμοι δὲ κεχωρισμένοι τῶν δηλούντων τὴν E πολιτείαν, καθ' οὓς δεῖ τοὺς ἄρχοντας ἄρχειν, καὶ φυλάττειν τοὺς παραβαίνοντας αὐτούς. Ὥστε δῆλον ὅτι τὰς διαφορὰς ἀναγκαῖον, καὶ τὸν ἀριθμὸν ἔχειν τῆς πολιτείας ἑκάστης, καὶ πρὸς τὰς τῶν νόμων θέσεις. Οὐ γὰρ οἷόν τε τοὺς αὐτοὺς νόμους συμφέρειν ταῖς ὀλιγαρχίαις, οὐδὲ ταῖς δημοκρατίαις πάσαις, εἴπερ δὴ πλείω, καὶ μὴ μία δημοκρατία, μηδὲ ὀλιγαρχία μόνον ἐστίν.

ΚΕΦ Β.

ΕΠΕΙ δ' ἐν τῇ πρώτῃ μεθόδῳ [περὶ] τῶν πολιτειῶν 364 II.
διειλόμεθα, τρεῖς μὲν τὰς ὀρθὰς πολιτείας, βασιλείαν, ἀριστοκρατίαν, πολιτείαν· τρεῖς δὲ τὰς τούτων παρεκβάσεις, τυραννίδα μὲν, βασιλείας· ὀλιγαρχίαν δὲ, ἀριστοκρατίας· δημοκρατίαν δὲ, πολιτείας· καὶ πρὸ μὲν ἀριστοκρατίας καὶ βασιλείας εἴρηται· τὸ γὰρ περὶ τῆς ἀρίστης πολιτείας θεωρῆσαι, ταὐτὸ καὶ πρὸ τούτων ἐστὶν εἰπεῖν τῶν ὀνομάτων· βούλεται γὰρ ἑκατέρα κατ' ἀρετὴν B συνεστάναι κεχορηγημένην· ἔτι δὲ τί διαφέρουσιν ἀλλήλων ἀριστοκρατία, καὶ βασιλεία, καὶ πότε δεῖ βασιλείαν νομίζειν, διώρισται πρότερον· λοιπὸν περὶ πολιτείας διελθεῖν τῆς τῷ κοινῷ προσαγορευομένης ὀνόματι, καὶ

13. Inclusa περὶ abest a Z. ed. sed agnoscit eam cum Victorio etiam Lambinus.

21. C. συνιστάναι· minus congruenter.

περὶ τῶν ἄλλων πολιτειῶν, ὀλιγαρχίας τε καὶ δημοκρατίας, καὶ τυραννίδος. Φανερὸν μὲν οὖν καὶ τούτων τῶν παρεκβάσεων τίς χειρίστη, καὶ δευτέρα τίς· ἀνάγκη γὰρ τὴν μὲν τῆς πρώτης καὶ θειοτάτης παρέκβασιν, εἶναι χειρίστην· τὴν δὲ βασιλείαν ἀναγκαῖον [ἢ] τοὔνομα μόνον ἔχειν, οὐκ οὖσαν· ἢ διὰ πολλὴν ὑπεροχὴν εἶναι τὴν τοῦ C βασιλεύοντος. Ὥστε [καὶ] τὴν τυραννίδα, χειρίστην οὖ- 98
σαν, πλεῖστον ἀπέχειν πολιτείας· δεύτερον δὲ, τὴν ὀλιγαρχίαν· ἡ γὰρ ἀριστοκρατία διέστηκεν ἀπὸ ταύτης πολὺ τῆς πολιτείας· μετριωτάτην δὲ, τὴν δημοκρατίαν. Ἤδη μὲν οὖν τις ἀπεφήνατο καὶ τῶν πρότερον οὕτως· οὐ μὴν εἰς ταὐτὸ βλέψας ἡμῖν. Ἐκεῖνος μὲν γὰρ ἔκρινε, πασῶν μὲν οὐσῶν ἐπιεικῶν· οἷον, ὀλιγαρχίας τε χρηστῆς, καὶ τῶν ἄλλων, χειρίστην δημοκρατίαν· Φαύλων δὲ, ἀρίστην. Ἡμεῖς δὲ ὅλως ταύτας ἐξημαρτημένας εἶναί φαμεν· καὶ βελτίω μὲν ὀλιγαρχίαν ἄλλην ἄλλης, οὐ D καλῶς ἔχει λέγειν· ἧττον δὲ Φαύλην. Ἀλλὰ περὶ μὲν τῆς τοιαύτης κρίσεως ἀφείσθω ταυῦν. Ἡμῖν δὲ, πρῶτον μὲν διαιρετέον, πόσαι διαφοραὶ τῶν πολιτειῶν· εἴπερ ἐστὶν εἴδη πλείονα τῆς τε δημοκρατίας, καὶ τῆς ὀλιγαρχίας· ἔπειτα τίς κοινοτάτη, καὶ τίς αἱρετωτάτη μετὰ τὴν ἀρίστην πολιτείαν· κἂν εἴ τις ἄλλη τετύχηκεν ἀριστοκρατικὴ, καὶ συνεστῶσα καλῶς· ἀλλὰ ταῖς πλείσταις ἁρμόττουσα πόλεσι, τίς ἐστίν. Ἔπειτα καὶ τῶν ἄλλων τίς τίσιν αἱρετή· τάχα γὰρ, τοῖς μὲν ἀναγκαία δημοκρατία μᾶλλον ὀλιγαρχίας· τοῖς δ' αὖτη μᾶλλον ἐκείνης. Μετὰ δὲ ταῦτα, τίνα τρόπον δεῖ καθιστάναι τὸν E βουλόμενον ταύτας τὰς πολιτείας· λέγω δὲ δημοκρατίας

5. Inclusa ἢ abest a Z. ed. sed agnoscit eam uterque interpres. V. 7. inclusa καὶ abest quidem a versione Victorii, at non item a versione Lambini.

cf. Eth. Nic. viii. x. 2. Corruptio optim

It is from the prevalence of one of the orders of men of whom the state is composed that it assumes its peculiar forms. So that Aristotle's division of governments according to their governing power is inverted, more philosophical than the system of saying that there are 3 setions, democracy, oligarchy, and that all others are between these two. The origin of this system is mentioned below. page 141

τε καθ' ἕκαστον εἶδος, καὶ πάλιν ὀλιγαρχίας. Τέλος δὲ πάντων τούτων, ὅταν ποιησώμεθα συντόμως τὴν ἐνδεχομένην μνείαν, πειρατέον ἐπελθεῖν, τίνες φθοραὶ, καὶ [τίνες] σωτηρίαι τῶν πολιτειῶν, καὶ κοινῇ, καὶ χωρὶς ἑκάστης, καὶ διὰ τίνας αἰτίας ταῦτα μάλιστα γίνεσθαι πέφυκε.

ΚΕΦ. Γ. III.

ΤΟΥ μὲν οὖν εἶναι πλείους πολιτείας αἴτιον, ὅτι πάσης 365
ἐστὶ μέρη πλείω πόλεως τὸν ἀριθμόν. Πρῶτον μὲν γὰρ
ἐξ οἰκιῶν συγκειμένας πάσας ὁρῶμεν τὰς πόλεις· ἔπειτα
πάλιν τούτου τοῦ πλήθους, τοὺς μὲν εὐπόρους ἀναγκαῖον
εἶναι, τοὺς δ' ἀπόρους, τοὺς δὲ μέσους· καὶ τῶν εὐπόρων
99 δὲ καὶ τῶν ἀπόρων, τὸ μὲν ὁπλιτικὸν, τὸ δὲ ἄοπλον· καὶ
τὸν μὲν, γεωργικὸν δῆμον ὁρῶμεν ὄντα, τὸν δ' ἀγοραῖον,
τὸν δὲ βάναυσον· καὶ τῶν γνωρίμων εἰσὶ διαφοραὶ, καὶ B
κατὰ τὸν πλοῦτον, καὶ τὰ μεγέθη τῆς οὐσίας, οἷον ἱπ-
ποτροφίας· τοῦτο γὰρ οὐ ῥᾴδιον, μὴ πλουτοῦντας, ποιεῖν.
Διόπερ ἐπὶ τῶν ἀρχαίων χρόνων ὅσαις πόλεσιν ἐν τοῖς
ἵπποις ἡ δύναμις ἦν, ὀλιγαρχίαι παρὰ τούτοις ἦσαν.
Ἐχρῶντο δὲ πρὸς τοὺς πολεμίους ἵπποις πρὸς τοὺς ἀστυ-
γείτονας· οἷον Ἐρετριεῖς, καὶ Χαλκιδεῖς, καὶ Μάγνητες
οἱ ἐπὶ Μαιάνδρῳ, καὶ τῶν ἄλλων πολλοὶ περὶ τὴν Ἀσίαν.
Ἔτι πρὸς ταῖς κατὰ πλοῦτον διαφοραῖς, ἔστιν ἡ μὲν
κατὰ γένος, ἡ δὲ κατ' ἀρετήν· κἂν εἴ τι δὴ τοιοῦτον ἕτε-

4. Inclusum τίνες abest a Z. ed. sed agnoscit illud uterque interpres.

12. C. ἄνοπλον.

19. Πολεμίους. Vetus tralatio legit πολίμους. Petr. Victor.

C ρον εἴρηται πόλεως εἶναι μέρος ἐν τοῖς περὶ τὴν ἀριστοκρατίαν· ἐκεῖ γὰρ διειλόμεθα ἐκ πόσων μερῶν ἀναγκαίων ἐστὶ πᾶσα πόλις. Τούτων γὰρ τῶν μερῶν, ὁτὲ μὲν πάντα μετέχει τῆς πολιτείας, ὁτὲ δὲ ἐλάττω, ὁτὲ δὲ πλείω. Φανερὸν τοίνυν, ὅτι πλείους ἀναγκαῖον εἶναι πολιτείας, εἴδει διαφερούσας ἀλλήλων. Καὶ γὰρ ταῦτ' εἴδει διαφέρει τὰ μέρη σφῶν αὐτῶν. Πολιτεία μὲν γὰρ, ἡ τῶν ἀρχῶν τάξις ἐστί. Ταύτην δὲ διανέμονται πάντες, ἢ κατὰ τὴν δύναμιν τῶν μετεχόντων, ἢ κατά τινα αὐτῶν ἰσότητα κοινήν· λέγω δὲ οἷον τῶν ἀπόρων, ἢ τῶν εὐπόρων, ἢ κοινήν τιν' ἀμφοῖν. Ἀναγκαῖον ἄρα πολιτείας εἶναι τοσαύτας, ὅσαι περ τάξεις κατὰ τὰς ὑπεροχάς εἰσι, καὶ κατὰ τὰς D διαφορὰς τῶν μορίων. Μάλιστα δὲ δοκοῦσιν εἶναι δύο· καθάπερ ἐπὶ τῶν πνευμάτων λέγεται τὰ μὲν βόρεια, τὰ δὲ νότια, τὰ δ' ἄλλα, τούτων παρεκβάσεις· οὕτω καὶ τῶν πολιτειῶν, δύο, δῆμος, καὶ ὀλιγαρχία. Τὴν γὰρ ἀριστοκρατίαν τῆς ὀλιγαρχίας εἶδος τιθέασιν, ὡς οὖσαν ὀλιγαρχίαν τινά· καὶ τὴν καλουμένην πολιτείαν, δημοκρατίαν· ὥσπερ ἐν τοῖς πνεύμασι, τὸν μὲν ζέφυρον, τοῦ βορέου, τοῦ δὲ νότου, τὸν εὖρον. Ὁμοίως δ' ἔχει καὶ περὶ τὰς ἁρμονίας, ὥς φασί τινες. Καὶ γὰρ ἐκεῖ τίθενται E εἴδη δύο, τὴν Δωριστὶ, καὶ τὴν Φρυγιστί· τὰ δ' ἄλλα συντάγματα, τὰ μὲν, Δώρια· τὰ δὲ, Φρύγια καλοῦσι. 100 Μάλιστα μὲν οὖν εἰώθασιν οὕτως ὑπολαμβάνειν περὶ τῶν πολιτειῶν· ἀληθέστερον δὲ καὶ βέλτιον ὡς ἡμεῖς διείλομεν, δυοῖν ἢ μιᾶς οὔσης τῆς καλῶς συνεστηκυίας, τὰς ἄλλας εἶναι παρεκβάσεις· τὰς μὲν, τῆς εὖ κεκρα-

2. C. singulariter διειλόμην· at non item supra pag. 133. 14. et alibi.

18. Z. et Lamb. gen. casu legunt δημοκρατείας· repetito scilicet e præcedentibus accusativo εἴδος.

μένης ἁρμονίας· τὰς δὲ, τῆς ἀρίστης πολιτείας· ὀλιγαρχικὰς μὲν, τὰς συντονωτέρας καὶ δεσποτικωτέρας· τὰς δ' ἀνειμένας καὶ μαλακὰς, δημοτικάς.

ΚΕΦ. Δ.

ΟΥ δεῖ δὲ τιθέναι δημοκρατίαν, καθάπερ εἰώθασί 366
τινες νῦν ἁπλῶς οὕτως, ὅπου κύριον τὸ πλῆθος· καὶ γὰρ ἐν ταῖς ὀλιγαρχίαις, καὶ πανταχοῦ, τὸ πλέον μέρος κύριον· οὐδ' ὀλιγαρχίαν, ὅπου κύριοι τῆς πολιτείας ὀλίγοι. B
Εἰ γὰρ εἶησαν οἱ πάντες χίλιοι καὶ τριακόσιοι, καὶ τούτων οἱ χίλιοι πλούσιοι, καὶ μὴ μεταδιδοῖεν ἀρχῆς τοῖς τριακοσίοις καὶ πένησιν, ἐλευθέροις οὖσι, καὶ τἆλλα ὁμοίοις, οὐθεὶς ἂν φαίη δημοκρατεῖσθαι τούτους. Ὁμοίως δὲ καὶ εἰ πένητες μὲν ὀλίγοι εἶεν, κρείττους δὲ τῶν εὐπόρων, πλειόνων ὄντων, οὐδεὶς ἂν ὀλιγαρχίαν προσαγορεύσειεν· οὐδὲ τὴν τοιαύτην, εἰ τοῖς ἄλλοις οὖσι πλουσίοις μὴ μετείη τῶν τιμῶν. Μᾶλλον τοίνυν λεκτέον, ὅτι δῆμος μέν ἐστιν, ὅταν οἱ ἐλεύθεροι κύριοι ὦσιν· ὀλιγαρχία δ', ὅταν οἱ πλούσιοι. Ἀλλὰ συμβαίνει, τοὺς μὲν πολλοὺς εἶναι, τοὺς δ' ὀλίγους· ἐλεύθεροι μὲν γὰρ πολλοὶ, πλούσιοι δ' ὀλίγοι. Καὶ γὰρ ἂν εἰ κατὰ μέγεθος διενέμοντο τὰς ἀρ- C
χὰς, ὥσπερ ἐν Αἰθιοπίᾳ φασί τινες, ἢ κατὰ κάλλος, ὀλιγαρχία ἦν ἄν· ὀλίγον γὰρ τὸ πλῆθος, καὶ τὸ τῶν καλῶν, καὶ τὸ τῶν μεγάλων. Οὐ μὴν ἀλλ' οὐδὲ τούτοις μόνον ἱκανῶς ἔχει διωρίσθαι τὰς πολιτείας ταύτας· ἀλλ' ἐπεὶ πλείονα μόρια καὶ τοῦ δήμου, καὶ τῆς ὀλιγαρ-

7. Periodum iſtam, οὐδ' ὀλιγαρχίαν, C. editio poſt ſequentem periodum collocat, v. 11. parum congruenter.

χίας εἰσὶν, ἔτι διαληπτέον ὡς οὔτ', ἂν οἱ ἐλεύθεροι, ὀλίγοι ὄντες, πλειόνων καὶ μὴ ἐλευθέρων ἄρχωσι, δῆμος· οἷον, ἐν Ἀπολλωνίᾳ τῇ ἐν τῷ Ἰονίῳ, καὶ ἐν Θήρᾳ· ἐν τούτων γὰρ ἑκατέρᾳ τῶν πόλεων ἐν ταῖς τιμαῖς ἦσαν οἱ διαφέροντες κατ' εὐγένειαν, καὶ ὧρῶτοι κατασχόντες τὰς 101
D ἀποικίας, ὀλίγοι ὄντες πολλῶν· οὔτ', ἂν οἱ πλούσιοι, διὰ 6 τὸ κατὰ πλῆθος ὑπερέχειν, δῆμος· οἷον ἐν Κολοφῶνι τὸ παλαιόν· ἐκεῖ γὰρ ἐκέκτηντο μακρὰν οὐσίαν οἱ πλείους, πρὶν γενέσθαι τὸν πόλεμον τὸν πρὸς Λυδούς· ἀλλ' ἔστι δημοκρατία μὲν, ὅταν οἱ ἐλεύθεροι καὶ ἄποροι, πλείους 10 ὄντες, κύριοι τῆς ἀρχῆς ὦσιν· ὀλιγαρχίαι δὲ, ὅταν οἱ πλούσιοι καὶ εὐγενέστεροι, ὀλίγοι ὄντες.

IV. Ὅτι μὲν οὖν πολιτεῖαι πλείους, καὶ δι' ἣν αἰτίαν, εἴρηται. Διότι δὲ πλείους τῶν εἰρημένων, καὶ τίνες, καὶ διὰ τί,
E λέγωμεν, ἀρχὴν λαβόντες τὴν εἰρημένην πρότερον. Ὁμολο- 15 γοῦμεν γὰρ οὐχ ἓν μέρος, ἀλλὰ πλείω πᾶσαν ἔχειν πόλιν. Ὥσπερ οὖν εἰ ζώου προηρούμεθα λαβεῖν εἴδη, πρῶτον ἂν ἀποδιορίζομεν, ὅπερ ἀναγκαῖον πᾶν ἔχειν ζῶον, οἷον ἕνιά τε τῶν αἰσθητηρίων, καὶ τὸ τῆς τροφῆς ἐργαστικὸν καὶ δεκτικὸν, οἷον στόμα καὶ κοιλίαν· πρὸς δὲ τούτοις, οἷς 20 κινεῖται μορίοις ἕκαστον αὐτῶν· εἰ δὴ τοσαῦτα εἴδη μόνον, τούτων δ' εἶεν διαφοραί· λέγω δ', οἷον στόματος τινὰ πλείω γένη, καὶ κοιλίας, καὶ τῶν αἰσθητηρίων· ἔτι δὲ καὶ τῶν κινητικῶν μορίων, ὁ τῆς συζεύξεως τῆς τού-
367 των ἀριθμὸς, ἐξ ἀνάγκης ποιήσει πλείω γένη ζώων· οὐ 25 γὰρ οἷόν τε ταὐτὸν ζῶον ἔχειν πλείους στόματος διαφορὰς· ὁμοίως δὲ οὐδ' ὧτων. Ὥσθ' ὅταν ληφθῶσι τούτων πάντες οἱ ἐνδεχόμενοι συνδυασμοὶ, ποιήσουσιν εἴδη ζώου· καὶ τοσαῦτ' εἴδη τοῦ ζώου, ὅσαι περ αἱ συζεύξεις τῶν

18. Ιf. ἀποδιωρίζομεν, præterito imperfecto. Sed possimus etiam optative legere ἀποδιορίζοιμεν.

ἀναγκαίων μορίων εἰσί· τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ τῶν εἰρημένων πολιτειῶν. Καὶ γὰρ αἱ πόλεις οὐκ ἐξ ἑνὸς, ἀλλ' ἐκ πολλῶν σύγκεινται μερῶν, ὥσπερ εἴρηται πολλάκις. Ἓν μὲν οὖν ἐστι τὸ περὶ τὴν τροφὴν πλῆθος, οἱ καλούμενοι γεωργοί. Δεύτερον δὲ, τὸ καλούμενον βάναυσον· ἔστι δὲ τοῦτο περὶ τὰς τέχνας, ὧν ἄνευ πόλιν ἀδύνατον οἰκεῖσθαι. Τούτων δὲ τῶν τεχνῶν τὰς μὲν, ἐξ ἀνάγκης ὑπάρχειν δεῖ· τὰς δὲ, εἰς τρυφὴν, ἢ τὸ καλῶς ζῆν. Τρίτον B
102 δ' ἀγοραῖον· λέγω δὲ ἀγοραῖον, τὸ περὶ τὰς πράσεις, καὶ τὰς ὠνὰς, καὶ τὰς ἐμπορίας καὶ καπηλείας διατρίβον. Τέταρτον δὲ, τὸ θητικόν. Πέμπτον δὲ γένος, τὸ προπολεμῆσον· ὃ τούτων οὐθὲν ἧττόν ἐστιν ἀναγκαῖον ὑπάρχειν, εἰ μέλλουσι μὴ δουλεύσειν τοῖς ἐπιοῦσι. Μὴ γὰρ ἐν τῶν ἀδυνάτων ᾖ, πόλιν ἄξιον εἶναι καλεῖν τὴν φύσει δούλην· αὐτάρκης γὰρ ἡ πόλις, τὸ δὲ δοῦλον οὐκ αὔταρκες. Διόπερ ἐν τῇ πολιτείᾳ κομψῶς τοῦτο, οὐχ ἱκανῶς δὲ εἴρηται. Φησὶ γὰρ ὁ Σωκράτης ἐκ τεττάρων τῶν ἀναγκαιοτάτων πόλιν συγκεῖσθαι· λέγει δὲ τούτους, ὑφάντην, καὶ γεωργὸν, καὶ σκυτοτόμον, καὶ οἰκοδόμον· C
πάλιν δὲ προστίθησιν, ὡς οὐκ αὐτάρκων τούτων, χαλκέα, καὶ τοὺς ἐπὶ τοῖς ἀναγκαίοις βοσκήμασιν· ἔτι δ', ἔμπορόν τε καὶ κάπηλον· καὶ ταῦτα πάντα γίνεται πλήρωμα τῆς πρώτης πόλεως· ὡς τῶν ἀναγκαίων γε χάριν πᾶσαν πόλιν συνεστηκυῖαν, ἀλλ' οὐ τοῦ καλῶς μᾶλλον· ἴσόν τε δεομένην σκυτέων τε καὶ γεωργῶν. Τὸ δὲ προπολεμοῦν οὐ πρότερον ἀποδίδωσι μέρος, πρὶν ἢ τῆς χώρας αὐξομένης καὶ τῆς τῶν πλησίον ἁπτομένης, εἰς πόλεμον καταστῶσιν. Ἀλλὰ μὴν καὶ ἐν τοῖς τέτταρσι

8. C. τροφὴν, *alimentum*.

22. C. mutato verb. ord. καὶ πάντα ταῦτα γίν.

25. Copulam τε poſt σκυτέων omittit C.

27. C. ἁπτομένων· ſubaudito ſcilicet extrinſecus ſubſtantivo πολιτῶν. Poſſis etiam ibidem

καὶ τοῖς ὁποσοισοῦν κοινωνοῖς, ἀναγκαῖον εἶναί τινα τὸν
D ἀποδώσοντα καὶ κρινοῦντα τὸ δίκαιον. Εἴπερ οὖν καὶ
ψυχὴν ἄν τις θείη ζώου μόριον μᾶλλον, ἢ σῶμα, καὶ
πόλεων τὰ τοιαῦτα μᾶλλον θετέον, τῶν εἰς τὴν ἀναγ-
καίαν χρῆσιν συντεινόντων, τὸ πολεμικὸν καὶ τὸ μετέχον 5
δικαιοσύνης δικαστικῆς· πρὸς δὲ τούτοις, τὸ βουλευόμενον·
ὅπερ ἐστὶ συνέσεως πολιτικῆς ἔργον. Καὶ ταῦτ' εἴ τε
κεχωρισμένως ὑπάρχει τισὶν, εἴ τε τοῖς αὐτοῖς, οὐθὲν δια-
φέρει πρὸς τὸν λόγον· καὶ γὰρ ὁπλιτεύειν καὶ γεωργεῖν
συμβαίνει τοῖς αὐτοῖς πολλάκις. Ὥστε εἴπερ καὶ ταῦτα 10
καὶ ἐκεῖνα θετέα μόρια τῆς πόλεως, φανερὸν ὅτι τό γε
ὁπλιτικὸν ἀναγκαῖόν ἐστι μόριον τῆς πόλεως. Ἕβδομον
E δὲ, τὸ ταῖς οὐσίαις λειτουργοῦν· ὃ καλοῦμεν εὐπόρους.
Ὄγδοον δὲ, τὸ δημιουργικὸν, καὶ τὸ περὶ τὰς ἀρχὰς
λειτουργοῦν· εἴπερ ἄνευ ἀρχόντων ἀδύνατον εἶναι πόλιν. 103
Ἀναγκαῖον οὖν εἶναί τινας τοὺς δυναμένους ἄρχειν, καὶ 16
λειτουργοῦντας, ἢ συνεχῶς, ἢ κατὰ μέρος, τῇ πόλει ταύ-
την τὴν λειτουργίαν. Λοιπὰ δὲ περὶ ὧν τυγχάνομεν διω-
ρικότες ἀρτίως, τὸ βουλευόμενον καὶ κρῖνον περὶ τῶν
368 δικαίων τοῖς ἀμφισβητοῦσιν. Εἴπερ οὖν ταῦτα δεῖ γενέσ- 20
θαι ταῖς πόλεσι καὶ καλῶς γίνεσθαι καὶ δικαίως,
ἀναγκαῖον καὶ μετέχοντας εἶναί τινας ἀρετῆς τῶν πολι-
τικῶν. Τὰς μὲν οὖν ἄλλας δυνάμεις τοῖς αὐτοῖς ὑπάρ-
χειν ἐνδέχεσθαι δοκεῖ πολλοῖς, οἷον τοὺς αὐτοὺς εἶναι
προπολεμοῦντας, καὶ γεωργοῦντας, καὶ τεχνίτας· ἔτι δὲ 25
τοὺς βουλευομένους τε καὶ κρίνοντας. Ἀντιποιοῦνται δὲ
καὶ τῆς ἀρετῆς πάντες, καὶ τὰς πλείστας [ἀρχὰς] ἄρ-

transpositis articulis legere τῶν τῆς πλησίον· sc. κτημάτων, *finitimæ regionis facultates*.

9. Romulus quoque et Ancus Marcius in Romana republ. agriculturam cum rei militaris studio conjunxerunt, ut testatur Dionys. Hal. 98. 27. 177. 45. 178. 15.

27. Inclusum ἀρχὰς ex Z. et

χειν οἴονται δύνασθαι· ἀλλὰ πένεσθαι καὶ πλουτεῖν τοὺς αὐτοὺς, ἀδύνατον. Διὸ ταῦτα μέρη μάλιστα εἶναι δοκεῖ πόλεως, οἱ εὔποροι, καὶ οἱ ἄποροι. Ἔτι δὲ διὰ τὸ B
ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, τοὺς μὲν ὀλίγους εἶναι, τοὺς δὲ πολλοὺς, ταῦτα ἐναντία μέρη φαίνεται τῶν τῆς πόλεως μορίων. Ὥστε καὶ τὰς πολιτείας κατὰ τὰς ὑπεροχὰς τούτων καθιστᾶσι· καὶ δύο πολιτεῖαι δοκοῦσιν εἶναι, δημοκρατία, καὶ ὀλιγαρχία. Ὅτι μὲν οὖν εἰσὶ πολιτεῖαι πλείους, καὶ διὰ τίνας αἰτίας, εἴρηται πρότερον. Ὅτι δ' ἐστὶ καὶ δημοκρατίας εἴδη πλείω καὶ ὀλιγαρχίας, λέγωμεν. Φανερὸν δὲ τοῦτο καὶ ἐκ τῶν εἰρημένων. Εἴδη γὰρ πλείω τοῦ τε δήμου καὶ τῶν λεγομένων γνωρίμων ἐστίν· οἷον, δήμου μὲν εἴδη, ἓν μὲν, οἱ γεωργοί· ἕτερον δὲ, τὸ περὶ τὰς τέχνας· ἄλλο δὲ, τὸ ἀγοραῖον, τὸ περὶ ὠνὴν καὶ πράσιν διατρίβον· ἄλλο δὲ, τὸ περὶ θάλατταν· καὶ τούτου, τὸ μὲν, C
πολεμικόν· τὸ δὲ, χρηματιστικόν· τὸ δὲ, πορθμευτικόν· τὸ δ', ἁλιευτικόν· πολλαχοῦ γὰρ ἕκαστα τούτων πολύοχλα· οἷον, ἁλιεῖς μὲν ἐν Τάραντι καὶ Βυζαντίῳ, τριηρικὸν δὲ Ἀθήνησιν, ἐμπορικὸν δὲ ἐν Αἰγίνῃ καὶ Χίῳ, πορθμευτικὸν ἐν Τενέδῳ· πρὸς δὲ τούτοις, τὸ χερνητικὸν, καὶ τὸ μικρὰν ἔχον οὐσίαν, ὥστε μὴ δύνασθαι σχολάζειν· ἔτι, τὸ μὴ ἐξ ἀμφοτέρων πολιτῶν ἐλεύθερον, κἂν εἴ
104 τι τοιοῦτον ἑτέρου πλήθους εἶδος. Τῶν δὲ γνωρίμων, πλοῦ-

Lamb. additum est. Camerario tamen 150. τὰς πλείστας ἀρχὰς intelligere, non videtur quadrare ad hunc locum. Veriorem scripturam esse putat τὰς πλείστας ἐχειν οἴονται.

4. C. conjungete ἐπιτοπολύ.

15. C. cum articulo περὶ τὴν θαλ.

20. Forsan δὲ post πορθμευτικὸν repetenda, ut in præcedentibus. Pro eodem πορθμευτικὸν Cam. habet πορθμικόν· at non item v. 16.

23. Forsan congruentius τοιοῦτον ἕτερον. Seq. v. inclusum ὅμοια abest a C. et Z. ed. quod licet etiam vetus interpres agnoscat, veretur tamen Victorius illud in contextum recipere: cum absque eo verborum plena fit sententia, καὶ τὰ κατὰ τὴν

τος, εὐγένεια, ἀρετή, παιδεία, καὶ τὰ τούτοις [ὅμοια,]
D λεγόμενα κατὰ τὴν αὐτὴν διαφοράν. Δημοκρατία μὲν
οὖν ἐστί, πρώτη μὲν ἡ λεγομένη μάλιστα κατὰ τὸ ἴσον.
Ἴσον γάρ φησιν ὁ νόμος, ὁ τῆς τοιαύτης δημοκρατίας, τὸ
μηδὲν μᾶλλον ὑπάρχειν τοὺς ἀπόρους, ἢ τοὺς εὐπόρους· 5
μηδὲ κυρίους εἶναι ὁποτερουσοῦν, ἀλλ' ὁμοίους ἀμφοτέρους.
Εἴπερ γὰρ ἐλευθερία μάλιστ' ἐστὶν ἐν δημοκρατίᾳ, κα-
θάπερ ὑπολαμβάνουσί τινες, καὶ ἰσότης, οὕτως ἂν εἴη
μάλιστα, κοινωνούντων ἁπάντων μάλιστα τῆς πολιτείας
ὁμοίως. Ἐπεὶ δὲ πλείων ὁ δῆμος, κύριον δὲ τὸ δόξαν τοῖς 10
E πλείοσιν, ἀνάγκη δημοκρατίαν εἶναι ταύτην. Ἓν μὲν οὖν
εἶδος δημοκρατίας τοῦτο· ἄλλο δὲ, τὸ τὰς ἀρχὰς ἀπὸ τι-
μημάτων εἶναι· βραχέων δὲ τούτων ὄντων· δεῖ δὲ τῷ
κτωμένῳ ἐξουσίαν εἶναι μετέχειν, καὶ τὸν ἀποβάλλοντα
μὴ μετέχειν. Ἕτερον εἶδος δημοκρατίας, τὸ μετέχειν 15
ἅπαντας τοὺς πολίτας, ὅσοι ἀνυπεύθυνοι· ἄρχειν δὲ τὸν
νόμον. Ἕτερον δὲ εἶδος δημοκρατίας, τὸ πᾶσι μετεῖναι
τῶν ἀρχῶν, ἐὰν μόναν ᾖ πολίτης· ἄρχειν δὲ τὸν νόμον.
Ἕτερον δ' εἶδος δημοκρατίας, τἆλλα μὲν εἶναι ταὐτά·
κύριον δ' εἶναι τὸ πλῆθος, καὶ μὴ τὸν νόμον· τοῦτο δὲ 20
γίνεται, ὅταν τὰ ψηφίσματα κύρια ᾖ, ἀλλὰ μὴ ὁ νόμος.
369 Συμβαίνει δὲ τοῦτο, διὰ τοὺς δημαγωγούς. Ἐν μὲν γὰρ
ταῖς κατὰ νόμον δημοκρατουμέναις, οὐ γίνεται δημαγω-
γὸς, ἀλλ' οἱ βέλτιστοι τῶν πολιτῶν εἰσιν ἐν πρωεδρίᾳ.

αὐτὴν τούτοις διαφορὰν λεγόμενα, *et quæ eadem qua hæc dicuntur differentia.*

5. Victorius legendum putat vel, μηδὲν μᾶλλον ἄρχειν, ut infra lib. vi. in fine capitis secund. vel dandi casu, μηδὲν μᾶλλον ὑπάρχειν τοῖς ἀπόροις ἢ τοῖς εὐπόροις. Lambinus transpositis vocabulis legit τοὺς εὐπόρους ἢ τοὺς ἀπόρους· *ut nihilo plus sint locupletes quam egentes.*

14. Κτωμένῳ. Quidem scripti habent κταμένῳ. Petr. Victor.

16. C. divise ὅσοι ἂν ὑπεύθυνοι· itidemque Camerarius 151.

23. C. pluraliter κατὰ νόμους ut pag. seq. v. 1.

forms of democracy.

1. Where there is universal equality in rights and power open to anyone.
2. Where the offices are distributed according to a certain rating of fortune (generally a low one)
3. Where all the citizens of unimpeachable character have equal power.
4. Where all genuine citizens have equal power tho' inferior to the laws.
5. A combination of 2, 3, & 4, but where the decrees of the people are superior to laws.

[illegible] chapter VI. [illegible] being a [illegible] impossible, [illegible] species

[illegible] – both are disyllabic [illegible] of [illegible]

πρόκλησις in Athenian law means a proposal to have any matter brought to a decision by some extra-judicial means, as a reference to arbitration, compromising the suit in the [illegible].

Ὅπου δ' οἱ νόμοι μὴ εἰσὶ κύριοι, ἐνταῦθα γίνονται δημαγωγοί. Μόναρχος γὰρ ὁ δῆμος γίνεται, σύνθετος εἷς ἐκ πολλῶν· οἱ γὰρ πολλοὶ κύριοί εἰσιν, οὐχ ὡς ἕκαστος, ἀλλὰ πάντες. Ὅμηρος δὲ ποίαν λέγει οὐκ ἀγαθὸν εἶναι πολυκοιρανίην, πότερον ταύτην, ἢ ὅταν πλείους ὦσιν οἱ ἄρχοντες ὡς ἕκαστος, ἄδηλον. Ὁ δ' οὖν τοιοῦτος δῆμος, ἅτε μόναρχος ὢν, ζητεῖ μοναρχεῖν, διὰ τὸ μὴ ἄρχεσθαι ὑπὸ νόμου, καὶ γίνεται δεσποτικός· ὥστε οἱ κόλακες, ἔν- 105
τιμοι· καὶ ἔστιν ὁ τοιοῦτος δῆμος, ἀνάλογον τῶν μοναρχιῶν τῇ τυραννίδι. Διὸ καὶ τὸ ἦθος τὸ αὐτὸ, καὶ ἄμφω B
δεσποτικὰ τῶν βελτιόνων, καὶ τὰ ψηφίσματα, ὥσπερ ἐκεῖ τὰ ἐπιτάγματα· καὶ ὁ δημαγωγὸς, καὶ ὁ κόλαξ, οἱ αὐτοὶ καὶ ἀνάλογον· καὶ μάλιστα δ' ἑκάτεροι παρ' ἑκατέροις ἰσχύουσιν, οἱ μὲν κόλακες παρὰ τυράννοις, οἱ δὲ δημαγωγοὶ παρὰ τοῖς δήμοις τοῖς τοιούτοις· αἴτιοι δέ εἰσι τοῦ εἶναι τὰ ψηφίσματα κύρια, ἀλλὰ μὴ τοὺς νόμους, οὗτοι, πάντα ἀνάγοντες εἰς τὸν δῆμον. Συμβαίνει γὰρ αὐτοῖς γίνεσθαι μεγάλοις, διὰ τὸ, τὸν μὲν δῆμον εἶναι κύριον, τῆς δὲ τοῦ δήμου δόξης, τούτους· πείθεται γὰρ τὸ πλῆθος τούτοις. Ἔτι δὲ οἱ ταῖς ἀρχαῖς ἐγκα- C
λοῦντες, τὸν δῆμον φασὶ δεῖν κρίνειν· ὁ δὲ ἀσμένως δέχεται τὴν πρόκλησιν. Ὥστε καταλύονται πᾶσαι αἱ ἀρχαί. Εὐλόγως δὲ ἂν δόξειεν ἐπιτιμᾶν ὁ Φάσκων τὴν τοιαύτην εἶναι δημοκρατίαν, οὐ πολιτείαν. Ὅπου γὰρ μὴ νόμοι ἄρχουσιν, οὐκ ἔστι πολιτεία. Δεῖ γὰρ τὸν μὲν νόμον ἄρχειν πάντων· τῶν δὲ καθ' ἕκαστα, τὰς ἀρχὰς καὶ

4. Ἀγαθόν. Quidam calamo exarati habent ἀγαθήν. Petr. Victor.

8. Poſſis etiam legere δεσποστικός· ut derivatio ſit a verbo δεσπόζειν.

13. Commation iſtud παρ' ἑκατέροις, abeſt a C. ed.

22. Iſing. margo hab. πρόσκλησιν minus recte. Qua de re apud Dionyſium quoque non ſemel monui.

τὴν πολιτείαν κρίνειν. Ὥστ' εἴπερ ἐστὶ δημοκρατία μία τῶν πολιτειῶν, φανερὸν ὡς ἡ τοιαύτη κατάστασις, ἐν ᾗ ψηφίσμασι πάντα διοικεῖται, οὐδὲ δημοκρατία κυρίως. Οὐδὲν γὰρ ἐνδέχεται ψήφισμα εἶναι καθόλου. Τὰ μὲν
D οὖν τῆς δημοκρατίας εἴδη διωρίσθω τὸν τρόπον τοῦτον. 5

V. ΚΕΦ. Ε.

ΟΛΙΓΑΡΧΙΑΣ δὲ εἴδη, ἓν μέν, τὸ ἀπὸ τιμημάτων εἶναι τὰς ἀρχὰς τηλικούτων, ὥστε τοὺς ἀπόρους μὴ μετέχειν, πλείους ὄντας· ἐξεῖναι δὲ τῷ κτωμένῳ μετέχειν τῆς πολιτείας. Ἄλλο δέ, ὅταν ἀπὸ τιμημάτων μακρῶν
E ὦσιν αἱ ἀρχαὶ, καὶ αἱρῶνται αὐτοὶ τοὺς ἐλλείποντας. 10
Ἂν μὲν οὖν ἐκ πάντων τούτων τοῦτο ποιῶσι, δοκεῖ τοῦτ' εἶναι μᾶλλον ἀριστοκρατικόν· ἐὰν δὲ ἐκ τινῶν ἀφωρισμένων, ὀλιγαρχικόν. Ἕτερον δὲ εἶδος ὀλιγαρχίας, ὅταν παῖς ἀντὶ πατρὸς εἰσίῃ. Τέταρτον δή, ὅταν ὑπάρχῃ τό, τε νῦν λεχθὲν, καὶ ἄρχῃ μὴ ὁ νόμος, ἀλλ' οἱ ἄρχοντες. 15
Καὶ ἔστιν ἀντίστροφος αὕτη ἐν ταῖς ὀλιγαρχίαις, ὥσπερ ἡ τυραννὶς ἐν ταῖς μοναρχίαις, καὶ περὶ ἧς τελευταίας 106
εἴπομεν δημοκρατίας ἐν ταῖς δημοκρατίαις. Καὶ καλοῦσι
370 δὴ τὴν τοιαύτην ὀλιγαρχίαν, δυναστείαν. Ὀλιγαρχίας μὲν οὖν εἴδη τοσαῦτα, καὶ δημοκρατίας. Οὐ δεῖ δὲ λαν- 20
θάνειν, ὅτι πολλαχοῦ συμβέβηκεν, ὥστε τὴν μὲν πολιτείαν τὴν κατὰ τοὺς νόμους, μὴ δημοτικὴν εἶναι· διὰ δὲ

3. Lamb. singulariter legit ψηφίσματι· *in qua psephisma administrantur omnia.*

9. C. μικρῶν, *parvo censu.* Cujus scripturæ vestigium etsi etiam in vet. tralatione apparet, mavult tamen Victor. μακρῶν, ut supra 94. 8. item 138. 8. et alibi.

13. C. ἕτερον εἶδος, omissa δέ.

16. Possit etiam omitti præpos. ἐν, ut infra 147. 14. 154. 11.

Species of oligarchy

1). Simple. where the [illegible] are the power & the poor none.

2) Where the qualification is a certain fortune and the ruling power choose their successors

3) Hereditary oligarchy, subject to law.

4.) Hereditary absolute oligarchy, called δυναστεία, and analogous to τυραννίς & 5th species of democracy.

τὸ ἦθος καὶ τὴν ἀγωγὴν, πολιτεύεσθαι δημοτικῶς· ὁμοίως δὲ πάλιν παρ' ἄλλοις, τὴν μὲν κατὰ τοὺς νόμους, εἶναι πολιτείαν δημοτικωτέραν· τῇ δ' ἀγωγῇ καὶ τοῖς ἔθεσιν, ὀλιγαρχεῖσθαι μᾶλλον. Συμβαίνει δὲ τοῦτο μάλιστα μετὰ τὰς μεταβολὰς τῶν πολιτειῶν. Οὐ γὰρ εὐθὺς μεταβαίνουσιν, ἀλλὰ ἀγαπῶσι τὰ πρῶτα, μικρὰ πλεονεκτοῦντες παρ' ἀλλήλων. Ὥσθ' οἱ μὲν νόμοι διαμένουσιν οἱ προϋπάρχοντες· κρατοῦσι δ' οἱ μεταβάλλοντες τὴν πολιτείαν.

ΚΕΦ. ς. VI.

Ὅτι δ' ἐστὶ τοσαῦτα εἴδη δημοκρατίας καὶ ὀλιγαρ- B
χίας, ἐξ αὐτῶν τῶν εἰρημένων φανερόν ἐστιν. Ἀνάγκη γὰρ ἢ πάντα τὰ εἰρημένα μέρη τοῦ δήμου κοινωνεῖν τῆς πολιτείας, ἢ τὰ μὲν, τὰ δὲ μή. Ὅταν μὲν οὖν τὸ γεωργικὸν, καὶ τὸ κεκτημένον μετρίαν οὐσίαν, κύριον ᾖ τῆς
πολιτείας, πολιτεύονται κατὰ νόμους· ἔχουσι γὰρ ἐργα- C
ζόμενοι ζῆν, οὐ δύνανται δὲ σχολάζειν. Ὥστε τὸν νόμον ἐπιστήσαντες, ἐκκλησιάζουσι τὰς ἀναγκαίας ἐκκλησίας· τοῖς δὲ ἄλλοις μετέχειν ἔξεστιν, ὅταν κτήσωνται τὸ τίμημα τὸ διωρισμένον ὑπὸ τῶν νόμων. [Διὸ πᾶσι τοῖς κτω-
μένοις ἔξεστι μετέχειν.] Ὅλως μὲν γὰρ, τὸ μὲν μὴ ἐξεῖναι πᾶσιν, ὀλιγαρχικόν· τὸ δὲ δὴ ἐξεῖναι σχολάζειν, ἀδύνατον, μὴ προσόδων οὐσῶν. Τοῦτο μὲν οὖν εἶδος ἐν δημοκρατίας, διὰ ταύτας τὰς αἰτίας· ἕτερον δὲ εἶδος, διὰ τὴν ἐχομένην αἵρεσιν· ἔστι γὰρ καὶ πᾶσιν ἐξεῖναι τοῖς

16. Is. margo pro ζῆν habet γῆν. 19. Inclusa absunt a C.

ἀνυπευθύνοις κατὰ τὸ γένος, μετέχειν μέν τοι δυναμένοις
D σχολάζειν. Διόπερ ἐν τῇ τοιαύτῃ δημοκρατίᾳ οἱ νόμοι
ἄρχουσι, διὰ τὸ μὴ εἶναι πρόσοδον. Τρίτον δ' εἶδος, τὸ
πᾶσιν ἐξεῖναι, ὅσοι ἂν ἐλεύθεροι ὦσι, μετέχειν τῆς πολι-
τείας· μὴ μέν τοι μετέχειν διὰ τὴν προειρημένην αἰτίαν. 107
Ὥστ' ἀναγκαῖον καὶ ἐν ταύτῃ ἄρχειν τὸν νόμον. Τέταρ- 6
τον δὲ εἶδος δημοκρατίας, ἡ τελευταία τοῖς χρόνοις ἐν
ταῖς πόλεσι γεγενημένη. Διὰ γὰρ τὸ μείζους γεγονέναι
πολὺ τὰς πόλεις τῶν ἐξ ὑπαρχῆς, καὶ προσόδων ὑπάρ-
χειν εὐπορίας, μετέχουσι μὲν πάντες τῆς πολιτείας, διὰ 10
E τὴν ὑπεροχὴν τοῦ πλήθους· κοινωνοῦσι δὲ καὶ πολιτεύον-
ται, διὰ τὸ δύνασθαι σχολάζειν καὶ τοὺς ἀπόρους, λαμ-
βάνοντας μισθόν. Καὶ μάλιστα δὲ σχολάζει τὸ τοιοῦτον
πλῆθος· οὐ γὰρ ἐμποδίζει αὐτοὺς οὐθὲν ἡ τῶν ἰδίων ἐπι-
μέλεια· τοὺς δὲ πλουσίους ἐμποδίζει. Ὥστε πολλάκις 15
οὐ κοινωνοῦσι τῆς ἐκκλησίας, οὔτε τοῦ δικάζειν. Διὸ γίνε-
ται τὸ τῶν ἀπόρων πλῆθος κύριον τῆς πολιτείας, ἀλλ'
οὐχ οἱ νόμοι. Τὰ μὲν οὖν τῆς δημοκρατίας εἴδη τοσαῦτα
371 καὶ τοιαῦτα διὰ ταύτας τὰς ἀνάγκας ἐστί· τὰ δὲ τῆς
ὀλιγαρχίας, ὅταν μὲν πλείους ἔχωσιν οὐσίαν, ἐλάττω δὲ 20
καὶ μὴ πολλὴν λίαν, τὸ τῆς πρώτης ὀλιγαρχίας εἶδός
ἐστι· ποιοῦσι γὰρ ἐξουσίαν μετέχειν τῷ κτωμένῳ. Καὶ
διὰ τὸ πλῆθος εἶναι τῶν μετεχόντων τοῦ πολιτεύματος,
ἀνάγκη μὴ τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ τὸν νόμον εἶναι κύριον.
Ὅσῳ γὰρ ἂν πλεῖον ἀπέχωσι τῆς μοναρχίας, καὶ μήτε 25
τοσαύτην ἔχωσιν οὐσίαν, ὥστε σχολάζειν ἀμελοῦντας·
μήθ' οὕτως ὀλίγην, ὥστε τρέφεσθαι ἀπὸ τῆς πόλεως,
ἀνάγκη τὸν νόμον ἀξιοῦν αὐτοῖς ἄρχειν, ἀλλὰ μὴ αὐτούς.

1. Post ἀνυπευθύνοις desiderari vocem μετέχειν, vel ἀπὸ τοῦ κοινοῦ repetendam esse, Z. ex Lamb. adnotat.

27. Ἀπὸ τῆς πόλεως, *ex reditibus civitatis.*

It is seen too that the great revenues derived f[rom]
subject states combined with the want of in[-]
=ternal employment for the lower classes we[re]
the causes of the tyrannical rule of the peop[le]
at Athens. While at the same time the
business-like habits of the wealthier classes k[ept]
them from public life.

Ἐὰν δὲ δὴ ἐλάττους ὦσιν οἱ τὰς οὐσίας ἔχοντες, ἢ οἱ τὸ B
πρότερον, πλείω δὲ, τὸ τῆς δευτέρας ὀλιγαρχίας γίνεται
εἶδος· μᾶλλον γὰρ ἰσχύοντες, πλεονεκτεῖν ἀξιοῦσι. Διὸ
αὐτοὶ μὲν αἱροῦνται ἐκ τῶν ἄλλων τοὺς εἰς τὸ πολίτευμα
βαδίζοντας· διὰ δὲ τὸ μὴ πω οὕτως ἰσχυροὶ εἶναι ὥστ'
ἄνευ νόμου ἄρχειν, τὸν νόμον τίθενται τοιοῦτον. Ἐὰν δ'
ἐπιτείνωσι τῷ ἐλάττονες ὄντες, μείζονας οὐσίας ἔχειν, ἡ
τρίτη ἐπίδοσις γίνεται τῆς ὀλιγαρχίας, τὸ δι' αὐτῶν μὲν
τὰς ἀρχὰς ἔχειν, κατὰ νόμον δὲ τὸν κελεύοντα τῶν τελευ-
τώντων διαδέχεσθαι τοὺς υἱεῖς. Ὅταν δὲ ἤδη πολὺ ὑπερ-
108 τείνωσι ταῖς οὐσίαις, καὶ ταῖς πολυφιλίαις, ἐγγὺς ἡ
τοιαύτη δυναστεία μοναρχίας ἐστὶ, καὶ κύριοι γίνονται οἱ
ἄνθρωποι, ἀλλ' οὐχ ὁ νόμος· καὶ τὸ τέταρτον εἶδος τῆς C
ὀλιγαρχίας τοῦτ' ἔστιν, ἀντίστροφον τῷ τελευταίῳ τῆς δη-
μοκρατίας.

ΚΕΦ. Ζ. VII.

ΕΤΙ δ' εἰσὶ δύο πολιτεῖαι παρὰ δημοκρατίαν τε καὶ
ὀλιγαρχίαν, ὧν τὴν μὲν ἑτέραν λέγουσί τε πάντες, καὶ
εἴρηται τῶν τεττάρων πολιτειῶν εἶδος ἕν· λέγουσι δὲ τέτ-

1. C. εἰ μὲν τὸ πρότερον. Sed adverſativam ἢ a vetere quoque interprete agnoſci, adnotat Victorius. In ſequenti etiam membro, Iſingr. ed. poſt πλείω δὲ addit verbum ἔχωσι· quod Victorii quoque et Lambini verſio exprimit. Camerarius 156. ſic legit; εἰὴ μὲν τὸ πρότερον· πλείους δὲ, τὸ τῆς δ. ut hoc dicatur: ſi in paucorum poteſtate ſumma rerum ſit, prius genus oligarchiæ iſtud eſſe: ſin ad plures ea perveniat, ſecundum.

5. C. ἰσχυρὸν· minus congruenter. V. 7. ἐπιτείνωσι Lamb vertit, *potentiam ſuam intenderint*: Victorius, *vires auxerint*. Infra v. 10 cognatum verbum uſurpatur, ὑπερτείνωσι. Sequentem dativum τῷ exprimit etiam Lambini verſio: *eo quod*. Victorius vertit, *ita ut*.

ταρας, μοναρχίαν, ὀλιγαρχίαν, δημοκρατίαν, τέταρτον δὲ,
Dτὴν καλουμένην ἀριστοκρατίαν· πέμπτη δ' ἐστὶν, ἡ προσ-
αγορεύεται τὸ κοινὸν ὄνομα πασῶν· πολιτείαν γὰρ κα-
λοῦσιν· ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ πολλάκις γίνεσθαι, λανθάνει
τοὺς πειρωμένους ἀριθμεῖν τὰ τῶν πολιτειῶν εἴδη· καὶ
χρῶνται ταῖς τέτταρσι μόνον, ὥσπερ Πλάτων ἐν ταῖς
πολιτείαις. Ἀριστοκρατίαν μὲν οὖν καλῶς ἔχει καλεῖν,
περὶ ἧς διήλθομεν ἐν τοῖς πρώτοις λόγοις· τὴν γὰρ ἐκ
τῶν ἀρίστων ἁπλῶς κατ' ἀρετὴν πολιτείαν, καὶ μὴ πρὸς
ὑπόθεσίν τινα ἀγαθῶν ἀνδρῶν, μόνην δίκαιον προσαγο-
Eρεύειν ἀριστοκρατίαν. Ἐν μόνῃ γὰρ ἁπλῶς ὁ αὐτὸς ἀνὴρ
καὶ πολίτης ἀγαθός ἐστιν· οἱ δ' ἐν ταῖς ἄλλαις ἀγα-
θοὶ, πρὸς τὴν πολιτείαν εἰσὶ τὴν αὐτῶν. Οὐ μὴν ἀλλ'
εἰσί τινες, αἳ πρός τε τὰς ὀλιγαρχουμένας ἔχουσι διαφο-
ρὰς, καὶ καλοῦνται ἀριστοκρατίαι, καὶ πρὸς τὴν καλου-
μένην πολιτείαν· ὅπου γε μὴ μόνον πλουτίνδην, ἀλλὰ καὶ
ἀριστίνδην αἱροῦνται τὰς ἀρχάς. Αὕτη ἡ πολιτεία δια-
φέρει τε ἀμφοῖν, καὶ ἀριστοκρατικὴ καλεῖται. Καὶ γὰρ
ἐν ταῖς μὴ ποιουμέναις κοινὴν ἐπιμέλειαν ἀρετῆς, εἰσὶν
ὅμως τινὲς οἱ εὐδοκιμοῦντες, καὶ δοκοῦντες εἶναι ἐπιεικεῖς.
Ὅπου οὖν ἡ πολιτεία βλέπει εἴς τε πλοῦτον, καὶ ἀρετὴν,
372 καὶ δῆμον, οἷον ἐν Καρχηδόνι, αὕτη ἀριστοκρατικὴ ἐστι·
καὶ ἐν αἷς εἰς τὰ δύο μόνον, οἷον ἡ Λακεδαιμονίων εἰς
ἀρετήν τε καὶ δῆμον· καὶ ἔστι μίξις τῶν δύο τούτων, δη-
μοκρατίας τε καὶ ἀρετῆς. Ἀριστοκρατίας μὲν οὖν παρὰ
τὴν πρώτην τὴν ἀρίστην πολιτείαν, ταῦτα δύο εἴδη· καὶ 109
τρίτον, ὅσαι τῆς καλουμένης πολιτείας ῥέπουσι πρὸς τὴν
ὀλιγαρχίαν μᾶλλον.

22. C. et I. Χαλκηδόνι. Sed Καρχηδόνι legit cum Victorio etiam Lambinus; *veluti Carthagine.*

τεττάρας This is the division he uses in the [illegible]

[illegible]

[illegible] is not relatively to any form of [illegible]
[illegible] B. iii. 5

Four species also of Aristocracy

1. Pure – where [illegible] excellence is the only [illegible] that exercises power.
2. Where wealth and excellence are combined [illegible] a democratic principle –
3. Where excellence and the democratic prin[illegible]
4. Inclining to oligarchy i.e. where wealth [illegible] excellence are qualifications, in the prop[illegible] left out of the question

ΚΕΦ. Η. VIII.

ΛΟΙΠΟΝ δ' ἐστὶν ἡμῖν περί τε τῆς νομιζομένης πο- B
λιτείας εἰπεῖν, καὶ περὶ τυραννίδος· ἐτάξαμεν δ' οὕτως,
οὐκ οὖσαν οὔτε ταύτην παρέκβασιν, οὔτε τὰς ἄρτι ῥηθεί-
σας ἀριστοκρατίας, ὅτι τὸ μὲν ἀληθὲς, πᾶσαι διημαρτή-
κασι τῆς ὀρθοτάτης πολιτείας· ἔπειτα καταριθμοῦνται
μετὰ τούτων· εἰσί τ' αὐτῶν αὗται παρεκβάσεις, ὥσπερ
ἐν τοῖς κατ' ἀρχὴν εἴπομεν. Τελευταῖον δὲ περὶ τυραννίδος
εὔλογόν ἐστι ποιήσασθαι μνείαν, διὰ τὸ πασῶν ἥκιστα
ταύτην εἶναι πολιτείαν, ἡμῖν δὲ τὴν μέθοδον εἶναι περὶ
πολιτείας. Δι' ἣν μὲν οὖν αἰτίαν τέτακται τὸν τρόπον C
τοῦτον, εἴρηται. Νῦν δὲ δεικτέον ἡμῖν περὶ πολιτείας.
Φανερωτέρα γὰρ ἡ δύναμις αὐτῆς διωρισμένων τῶν περὶ
ὀλιγαρχίας καὶ δημοκρατίας. Ἔστι γὰρ ἡ πολιτεία, ὡς
ἁπλῶς εἰπεῖν, μίξις ὀλιγαρχίας καὶ δημοκρατίας. Εἰώ-
θασι δὲ καλεῖν, τὰς μὲν ἀποκλινούσας ὡς πρὸς τὴν δη-
μοκρατίαν, πολιτείας· τὰς δὲ πρὸς τὴν ὀλιγαρχίαν,
μᾶλλον ἀριστοκρατίας, διὰ τὸ μᾶλλον ἀκολουθεῖν παι-
δείαν καὶ εὐγένειαν τοῖς εὐπορωτέροις. Ἔτι δὲ δοκοῦσιν D
ἔχειν οἱ εὔποροι, ὧν ἕνεκεν οἱ ἀδικοῦντες ἀδικοῦσιν· ὅθεν
καὶ καλοὺς κἀγαθοὺς, καὶ γνωρίμους τούτους προσ-
αγορεύουσιν. Ἐπεὶ οὖν ἡ ἀριστοκρατία βούλεται τὴν
ὑπεροχὴν ἀπονέμειν τοῖς ἀρίστοις τῶν πολιτῶν, καὶ τὰς
ὀλιγαρχίας εἶναί φασιν ἐκ τῶν καλῶν κἀγαθῶν μᾶλ-

1. Vict. et Lamb. τῆς ὀνομα-
ζομένης, *de ea quæ Politia vulgo nominatur:* ut pag. præced. v. 3. Sequenti membro idem Lamb. pro οὐκ οὖσαν legit οὐ δοκοῦσαν· *tametsi neque hæc videatur declinatio seu degressio a recta rep.* Vulgatam lectionem sequitur versio Victorii.

17. C. post μᾶλλον distinguit, non ante.

19. Z. transposito verbo, δοκοῦσιν οἱ εὔποροι ἔχειν.

λον. Δοκεῖ δὲ εἶναι τῶν ἀδυνάτων τὸ μὴ εὐνομεῖσθαι τὴν ἀριστοκρατουμένην πόλιν, ἀλλὰ πονηροκρατουμένην· ὁμοίως δὲ καὶ ἀριστοκρατεῖσθαι τὴν μὴ εὐνομουμένην. Οὐκ ἔστι δὲ εὐνομία τὸ εὖ κεῖσθαι τοὺς νόμους, μὴ πείθεσθαι δέ. Διὸ μίαν μὲν εὐνομίαν ὑπολητέον εἶναι, τὸ πείθεσθαι τοῖς κειμένοις νόμοις· ἑτέραν δὲ, τὸ καλῶς κεῖσθαι τοὺς νόμους, οἷς ἐμμένουσιν· ἔστι γὰρ πείθεσθαι καὶ κακῶς κειμένοις. Τοῦτο δὲ ἐνδέχεται διχῶς· ἢ γὰρ τοῖς ἀρίστοις τῶν ἐνδεχομένων αὐτοῖς, ἢ τοῖς ἁπλῶς ἀρίστοις. Δοκεῖ δὲ ἀριστοκρατία μὲν εἶναι μάλιστα, τὸ τὰς τιμὰς νενεμῆσθαι κατ' ἀρετήν· ἀριστοκρατίας μὲν γὰρ ὅρος, ἀρετή· ὀλιγαρχίας δὲ, πλοῦτος· δήμου δ', ἐλευθερία· τὸ δ' ὅ, τι ἂν δόξῃ τοῖς πλείοσιν, ἐν πάσαις ὑπάρχει· καὶ γὰρ ἐν ὀλιγαρχίᾳ, καὶ ἐν ἀριστοκρατίᾳ, καὶ ἐν δήμοις, ὅ, τι ἂν δόξῃ τῷ πλείονι μέρει τῶν μετεχόντων τῆς πολιτείας, τοῦτ' ἔστι κύριον. Ἐν μὲν οὖν ταῖς πλείσταις πόλεσι τὸ
373 τῆς πολιτείας εἶδος καλεῖται· μόνον γὰρ ἡ μίξις στοχάζεται τῶν εὐπόρων καὶ τῶν ἀπόρων, πλούτου καὶ ἐλευθερίας· σχεδὸν γὰρ παρὰ τοῖς πλείστοις οἱ εὔποροι τῶν καλῶν κἀγαθῶν δοκοῦσι κατέχειν χώραν. Ἐπεὶ δὲ τρία ἐστὶ τὰ ἀμφισβητοῦντα τῆς ἰσότητος τῆς πολιτείας, ἐλευθερία, πλοῦτος, ἀρετή· τὸ γὰρ τέταρτον, ὃ καλοῦσιν εὐγένειαν, ἀκολουθεῖ τοῖς δυσίν· ἡ γὰρ εὐγένεια, ἐστὶν ἀρχαῖος πλοῦτος καὶ ἀρετή· Φανερὸν ὅτι τὴν μὲν τοῖν δυοῖν μίξιν, τῶν εὐπόρων καὶ τῶν ἀπόρων, πολιτείαν λεκτέον, τὴν δὲ τῶν τριῶν, ἀριστοκρατίαν μάλιστα τῶν ἄλλων,
Β παρὰ τὴν ἀληθινὴν καὶ πρώτην. Ὅτι μὲν οὖν ἔστι καὶ ἕτερα πολιτείας εἴδη παρὰ μοναρχίαν τε, καὶ δημοκρα-

6. C. substant. νόμοις omittit: ut τοῖς κειμένοις neutraliter ac substantive accipiatur pro τοῖς νενομοθετημένοις, ut v. 8.

7. C. καλῶς· minus convenienter.

Πολιτεια being a compound of democracy and oligarchy there are several sorts of it

1) When the democratic principle of the poor receiving pay for taking part in the government, & the oligarchic of the rich being fined for not doing so are acted upon

2) When the requisite qualification of fortune is not so high as in an oligarchy nor so low as in the 2d species of democracy, but between both —

3) When the selection is made of the method of government in each, as for example in choosing magistrates let it still be by election from oligarchy, & not according to census from democracy —

τίαν, καὶ ὀλιγαρχίαν, εἴρηται· καὶ ποῖα ταῦτα, καὶ τί διαφέρουσιν ἀλλήλων, αἵ τ' ἀριστοκρατίαι, καὶ αἱ πολιτεῖαι, τῆς ἀριστοκρατίας, καὶ ὅτι οὐ πόρρω αὗται ἀλλήλων, φανερόν.

ΚΕΦ. Θ. IX.

ΤΙΝΑ δὲ τρόπον γίνεται παρὰ δημοκρατίαν καὶ ὀλιγαρχίαν ἡ καλουμένη πολιτεία, καὶ πῶς αὐτὴν δεῖ καθιστάναι, λέγωμεν ἑφεξῆς τοῖς εἰρημένοις. Ἅμα δὲ δῆλον ἔσται καὶ οἷς ὁρίζονται τὴν δημοκρατίαν, καὶ τὴν ὀλιγαρχίαν· ληπτέον γὰρ τὴν τούτων διαίρεσιν. Εἶτα ἐκ τούτων ἀφ' ἑκατέρας ὥσπερ σύμβολον λαμβάνοντας, συνθετέον. Εἰσὶ δὲ [οἱ] ὅροι τρεῖς τῆς συνθέσεως καὶ μίξεως. Ἡ γὰρ ἀμφότερα ληπτέον, ὧν ἑκάτεραι νομοθετοῦσιν, οἷον περὶ τοῦ δικάζειν. Ἐν μὲν γὰρ ταῖς ὀλιγαρχίαις τοῖς εὐπόροις ζημίαν τάττουσιν, ἂν μὴ δικάζωσι· τοῖς δ' ἀπόροις, οὐδένα μισθόν· ἐν δὲ ταῖς δημοκρατίαις, τοῖς μὲν ἀπόροις, μισθόν· τοῖς δ' εὐπόροις, οὐδεμίαν ζημίαν. Κοινὸν δὲ καὶ μέσον τούτων, ἀμφότερα ταῦτα· διὸ καὶ πολιτικόν· μέμικται γὰρ ἐξ ἀμφοῖν. Εἷς μὲν οὖν οὗτος τοῦ συνδυασμοῦ τρόπος· ἕτερος δὲ, τὸ μέσον λαμβάνειν ὧν ἑκάτεροι τάττουσιν· οἷον ἐκκλησιάζειν, οἱ μὲν, ἀπὸ τιμήματος οὐδενὸς, ἢ μικροῦ πάμπαν· οἱ δ', ἀπὸ

11. Camerarius 160. adnotat, quosdam interpretes videri legisse *συμβολὴν* aut *συμβουλὴν*, dum verterunt *regulam*. Seq. v. inclusus art. οἱ, additus ex Z. ed.

19. Οὖν post εἷς μὲν omittit C. ed.

μακροῦ τιμήματος. Κοινὸν δέ γε οὐδέτερον, ἀλλὰ τὸ μέσον ἑκατέρου τιμήματος τούτων. Τρίτον δ', ἐκ δυοῖν ταγμάτοιν· τὰ μὲν ἐκ τοῦ ὀλιγαρχικοῦ νόμου, τὰ δ' ἐκ τοῦ δημοκρατικοῦ. Λέγω δ' οἷον, δοκεῖ δημοκρατικὸν μὲν εἶναι, τὸ κληρωτὰς εἶναι τὰς ἀρχὰς, τὸ δ' αἱρετὰς, ὀλιγαρχικόν· καὶ δημοκρατικὸν μὲν, τὸ μὴ ἀπὸ τιμήματος· ὀλιγαρχικὸν δὲ, τὸ ἀπὸ τιμήματος. Ἀριστοκρατικὸν τοίνυν καὶ πολιτικὸν, τὸ ἐξ ἑκατέρας ἑκάτερον λαβεῖν· ἐκ μὲν τῆς ὀλιγαρχίας, τὸ αἱρετὰς ποιεῖν τὰς ἀρχάς· ἐκ δὲ τῆς δημοκρατίας, τὸ μὴ ἀπὸ τιμήματος. Ὁ μὲν οὖν τρόπος τῆς μίξεως οὗτος. Τοῦ δ' εὖ μεμίχθαι δημοκρατίαν καὶ ὀλιγαρχίαν ὅρος, ὅταν ἐνδέχηται λέγειν τὴν αὐτὴν πολιτείαν, δημοκρατίαν καὶ ὀλιγαρχίαν. Δῆλον γὰρ ὅτι τοῦτο πάσχουσιν οἱ λέγοντες, διὰ τὸ μεμίχθαι καλῶς. Πέπονθε δὲ τοῦτο καὶ τὸ μέσον. Ἐμφαίνεται γὰρ ἑκάτερον ἐν αὐτῷ τῶν ἄκρων· ὅπερ συμβαίνει περὶ τὴν Λα-
374 κεδαιμονίων πολιτείαν. Πολλοὶ γὰρ ἐγχειροῦσι λέγειν ὡς δημοκρατίας οὔσης, διὰ τὸ δημοκρατικὰ πολλὰ τὴν τάξιν ἔχειν· οἷον, πρῶτον τὸ περὶ τὴν τροφὴν τῶν παίδων· ὁμοίως γὰρ οἱ τῶν πλουσίων τρέφονται τοῖς τῶν πενήτων, καὶ παιδεύονται τὸν τρόπον τοῦτον, ὃν ἂν δύναιντο καὶ τῶν πενήτων οἱ παῖδες. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῆς ἐχομένης ἡλικίας, καὶ ὅταν ἄνδρες γένωνται, τὸν αὐτὸν τρόπον. Οὐθὲν γὰρ ἄδηλος ὁ πλούσιος καὶ ὁ πένης. Οὕτω τὰ περὶ τὴν τροφὴν ταὐτὰ πᾶσιν ἐν τοῖς συσσιτίοις· καὶ τὴν I I 2
ἐσθῆτα οἱ πλούσιοι τοιαύτην, οἵαν ἄν τις παρασκευάσαι 26

24. Camerarius adnotat, et de interpretationibus quibusdam, et de disputationis consideratione reponendum videri εὔδηλος· ut hoc dici intelligatur: nulla in re manifestum aut perspicuum esse discrimen inter pauperes ac divites. Quam lectionem sequitur etiam Vict. et L.

δύναιτο, καὶ τῶν πενήτων ὀστισοῦν. Ἔτι τῷ δύο τὰς μεγίστας ἀρχὰς, τὴν μὲν αἱρεῖσθαι τὸν δῆμον, τῆς δὲ μετέχειν· τοὺς μὲν γὰρ γέροντας αἱροῦνται, τῆς δ' ἐφορείας B
μετέχουσιν. Οἱ δ', ὀλιγαρχίαν, διὰ τὸ πολλὰ ἔχειν
5 ὀλιγαρχικά· οἷον τὸ πάσας αἱρετὰς εἶναι, καὶ μηδεμίαν κληρωτήν· καὶ ὀλίγους εἶναι κυρίους θανάτου καὶ φυγῆς, καὶ ἄλλα τοιαῦτα πολλά. Δεῖ δ' ἐν τῇ πολιτείᾳ τῇ μεμιγμένῃ καλῶς, ἀμφότερα δοκεῖν εἶναι, καὶ μηδέτερον· καὶ σώζεσθαι δι' αὐτῆς, καὶ μὴ ἔξωθεν· καὶ δι' αὐτῆς,
10 μὴ τῷ πλείους ἔξωθεν εἶναι τοὺς βουλομένους· εἴη γὰρ ἂν καὶ πονηρᾷ πολιτείᾳ ταῦθ' ὑπάρχον· ἀλλὰ τῷ μηδ' ἂν βούλεσθαι πολιτείαν ἑτέραν μηθὲν τῶν τῆς πόλεως μορίων ὅλως. Τίνα μὲν οὖν τρόπον δεῖ καθιστάναι τὴν C
πολιτείαν, ὁμοίως δὲ καὶ τὰς ὀνομαζομένας ἀριστοκρα-
15 τίας, νῦν εἴρηται.

ΚΕΦ. Ι. X.

ΠΕΡΙ δὲ τυραννίδος ἦν ἡμῖν λοιπὸν εἰπεῖν, οὐχ ὡς ἐνούσης πολυλογίας περὶ αὐτὴν, ἀλλ' ὅπως λάβῃ τῆς μεθόδου τὸ μέρος· ἐπειδὴ καὶ ταύτην τίθεμεν τῶν πολιτειῶν τι μέρος. Περὶ μὲν οὖν βασιλείας διωρίσαμεν ἐν
20 τοῖς πρώτοις λόγοις, ἐν οἷς περὶ τῆς μάλιστα λεγομένης D
βασιλείας ἐποιούμεθα τὴν σκέψιν, πότερον ἀσύμφορον, ἢ συμφέρει ταῖς πόλεσι· καὶ τίνα, καὶ πόθεν δεῖ καθιστάναι, καὶ πῶς. Τυραννίδος δ' εἴδη δύο μὲν διείλομεν, ἐν οἷς περὶ βασιλείας ἐπεσκοποῦμεν, διὰ τὸ τὴν δύναμιν

1. C. et Z. τῶν δύο. Sed dativum τῷ probat etiam Lamb. versio, *propterea quod.*

6. Εἶναι post ὀλίγους omittit C. minus perspicue.

ἐπαλλάττειν πως αὐτῶν, καὶ πρὸς τὴν βασιλείαν, διὰ τὸ κατὰ νόμον εἶναι ἀμφοτέρας ταύτας τὰς ἀρχάς· ἔν τε γὰρ τῶν βαρβάρων τισὶν αἱροῦνται αὐτοκράτορας μονάρχους· καὶ τὸ παλαιὸν ἐν τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν ἐγίγνοντό τινες μόναρχοι τὸν τρόπον τοῦτον, οὓς ἐκάλουν αἰσυμνήτας. Ἔχουσι δέ τινας πρὸς ἀλλήλας αὗται διαφοράς. Ἦσαν δὲ διὰ μὲν τὸ κατὰ νόμον, βασιλικαὶ, καὶ διὰ τὸ μοναρχεῖν ἑκόντων· τυραννικαὶ δὲ, διὰ τὸ δεσ- 113
ποτικῶς ἄρχειν [καὶ] κατὰ τὴν αὐτῶν γνώμην. Τρίτον δὲ εἶδος τυραννίδος, ἥπερ μάλιστ' εἶναι δοκεῖ τυραννὶς, ἀντίστροφος οὖσα τῇ βασιλείᾳ. Τοιαύτην δ' ἀναγκαῖον εἶναι τυραννίδα τὴν μοναρχίαν, ἥτις ἀνυπεύθυνος ἄρχει τῶν ὁμοίων, καὶ βελτιόνων πάντων, πρὸς τὸ σφέτερον αὐτῆς συμφέρον, ἀλλὰ μὴ πρὸς τὸ τῶν ἀρχομένων· διόπερ ἀκούσιος. Οὐθεὶς γὰρ ἑκὼν ὑπομένει τῶν ἐλευθέρων τὴν τοιαύτην ἀρχήν. Τυραννίδος μὲν οὖν εἴδη ταῦτα, καὶ τοσαῦτα, διὰ τὰς εἰρημένας αἰτίας.

XI. ΚΕΦ. Ια.

375 ΤΙΣ δ' ἀρίστη πολιτεία, καὶ τίς ἄριστος βίος ταῖς πλείσταις πόλεσι, καὶ τοῖς πλείστοις τῶν ἀνθρώπων· μήτε πρὸς ἀρετὴν συγκρίνουσι, τὴν ὑπὲρ τοὺς ἰδιώτας· μήτε πρὸς παιδείαν, ἃ φύσεως δεῖται καὶ χορηγίας τυχηρᾶς· μήτε πρὸς πολιτείαν τὴν κατ' εὐχὴν γινομένην, ἀλλὰ βίον τε τὸν τοῖς πλείστοις κοινωνῆσαι δυνατὸν, καὶ

2. C. ταύτας ἀρχὰς, omisso articulo.

9. Incluſam καὶ, ex Z. additam, nec C. agnoſcit, nec Victorii aut Lambini verſio.

21. In vetere libro exſtat ſimplicior ſcriptura, ἢ φύσιως δεῖται, nimirum παιδείᾳ· inquit Camerarius 163.

πολιτείαν ἧς τὰς πλείστας πόλεις ἐνδέχεται μετασχεῖν. B
Καὶ γὰρ ἃς καλοῦσιν ἀριστοκρατίας, περὶ ὧν νῦν εἴπομεν, τὰ μὲν ἐχωτέρω πίπτουσι ταῖς πλείσταις τῶν πόλεων, τὰ δὲ γειτνιῶσι τῇ καλουμένῃ πολιτείᾳ. Διὸ περὶ ἀμφοῖν, ὡς μιᾶς, λεκτέον. Ἡ δὲ δὴ κρίσις περὶ ἁπάντων τούτων, ἐκ τῶν αὐτῶν στοιχείων ἐστίν. Εἰ γὰρ καλῶς ἐν ταῖς ἠθικοῖς εἴρηται, τὸ τὸν εὐδαίμονα βίον εἶναι τὸν κατ' ἀρετὴν ἀνεμπόδιστον· μεσότητα δὲ τὴν ἀρετήν· τὸν μέσαν ἀναγκαῖον εἶναι βίον βέλτιστον, τῆς ἑκάστοις ἐνδεχομένης τυχεῖν μεσότητος· τοὺς δὲ αὐτοὺς τούτους ὅρους ἀναγκαῖον C εἶναι καὶ πόλεως ἀρετῆς καὶ κακίας, καὶ πολιτείας. Ἡ γὰρ πολιτεία βίος τίς ἐστι πόλεως. Ἐν ἁπάσαις δὴ ταῖς πόλεσίν ἐστι τρία μέρη τῆς πόλεως· οἱ μὲν, εὔποροι σφόδρα, οἱ δὲ, ἄποροι σφόδρα· οἱ δὲ τρίτοι, οἱ μέσοι τούτων. Ἐπεὶ τοίνυν ὁμολογεῖται τὸ μέτριον ἄριστον, καὶ τὸ μέσον, φανερὸν ὅτι καὶ τῶν εὐτυχημάτων ἡ κτῆσις ἡ μέση, βελτίστη πάντων· ῥᾷστη γὰρ τῷ λόγῳ πειθαρχεῖν. Ὑπέρκαλον δὲ, ἢ ὑπερίσχυρον, ἢ ὑπερευγενῆ, ἢ
114 ὑπερπλούσιον· ἢ τἀναντία τούτοις, ὑπέρπτωχον, ἢ ὑπερασθενῆ, καὶ σφόδρα ἄτιμον, χαλεπὸν τῷ λόγῳ ἀκολουθεῖν. Γίγνονται γὰρ, οἱ μὲν, ὑβρισταὶ, καὶ μεγαλοπόνηροι μᾶλλον· οἱ δὲ, κακοῦργοι, καὶ μικροπόνηροι λίαν. Τῶν δ' ἀδικημάτων τὰ μὲν γίγνεται δι' ὕβριν, τὰ δὲ διὰ κακουργίαν. Ἔτι δ' ἧκισθ' οὗτοι φυλαρχοῦσι καὶ βου- D

9. Τῆς ἑκάστοις ἐνδεχομένης τυχεῖν, *ejus quam quisque consequi potest.* Seq. v. C. dandi casu habet τούτοις. Sed accus. τούτους cum vetere libro probat etiam Camer.

15. Malet fortasse aliquis τὸ μέτρον· sicut scilicet et Chilo et Phocylides ait, Πάντων μέτρον ἄριστον· inquit Victorius.

22. Lambinus legit πανοῦργοι, *malitiosi ac fraudulenti:* itidemque mox v. 24. διὰ πανουργίαν, *ex calliditate et malitia.* Ibidem quidam libri scripti habent φιλαρχοῦσι. Quod licet a vetere tralatione expressum sequatur Thomas Aq. et Sepulveda, Victorius tamen non probat.

λαρχοῦσι. Ταῦτα δ' ἀμφότερα βλαβερὰ ταῖς πόλεσι. Πρὸς δὲ τούτοις, οἱ μὲν ἐν ὑπεροχαῖς εὐτυχημάτων ὄντες, ἰσχύος, καὶ πλούτου, καὶ φίλων, καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων, ἄρχεσθαι οὔτε βούλονται, οὔτε ἐπίστανται· καὶ τοῦτ' εὐθὺς οἴκοθεν ὑπάρχει παισὶν οὖσι· διὰ γὰρ τὴν τρυφὴν οὐδ' ἐν τοῖς διδασκάλοις ἄρχεσθαι σύνηθες αὐτοῖς· οἱ δὲ καθ' ὑπερβολὴν ἐν ἐνδείᾳ τούτων, ταπεινοὶ λίαν. Ὥσθ' οἱ μὲν, ἄρχειν οὐκ ἐπίστανται, ἀλλ' ἄρχεσθαι δουλικὴν ἀρχήν· οἱ δ', ἄρχεσθαι μὲν οὐδεμιᾷ ἀρχῇ, ἄρχειν δὲ δεσποτικὴν ἀρχήν. Γίνεται οὖν δούλων καὶ δεσποτῶν πόλις, ἀλλ' οὐκ ἐλευθέρων· καὶ τῶν μὲν φθονούντων, τῶν δὲ καταφρονούντων· ἃ πλεῖστον ἀπέχει φιλίας καὶ κοινωνίας πολιτικῆς. Ἡ γὰρ κοινωνία, φιλικόν· οὐδὲ γὰρ ὁδοῦ βούλονται κοινωνεῖν τοῖς ἐχθροῖς. Βούλεται δέ γε ἡ πόλις ἐξ ἴσων εἶναι καὶ ὁμοίων ὅτι μάλιστα. Τοῦτο δ' ὑπάρχει μάλιστα τοῖς μέσοις. Ὥστ' ἀναγκαῖον ἄριστα πολιτεύεσθαι ταύτην τὴν πόλιν ἐστὶν, ἐξ ὧν φαμὲν φύσει τὴν σύστασιν εἶναι τῆς πόλεως. Καὶ σώζονται δ' ἐν ταῖς πόλεσιν οὗτοι μάλιστα τῶν πολιτῶν. 376 Οὔτε γὰρ αὐτοὶ τῶν ἀλλοτρίων, ὥσπερ οἱ πένητες, ἐπιθυμοῦσιν· οὔτε τῆς τούτων ἕτεροι, καθάπερ τῆς τῶν πλουσίων οἱ πένητες ἐπιθυμοῦσι. Καὶ διὰ τὸ μήτ' ἐπιβουλεύεσθαι μήτ' ἐπιβουλεύειν, ἀκινδύνως διάγουσι. Διὰ τοῦτο καλῶς ηὔξατο Φωκυλίδης·

" Πολλὰ μέσοισιν ἄριστα· μέσος θέλω ἐν πόλει εἶναι."

6. C. τροφὴν, *alimentum*: itidemque διδασκαλείοις, *schol. gymnast.* Sed διδασκάλοις agnoscit cum plurimis libris calamo exaratis etiam vetus interpres: ut, nisi librariorum vitio facta est commutatio, is fere Atticismus fit quo Xenophon in Laced. rep. cap. 2. dicit πέμπουσιν εἰς διδασκάλων· inquit Victorius.

10. C. καὶ δούλων καὶ δεσπ.

21. Lamb. post τῆς τούτων inserit substantivum οὐσίας.

Δῆλον ἄρα ὅτι καὶ ἡ κοινωνία ἡ πολιτικὴ ἀρίστη, ἡ διὰ
τῶν μέσων· καὶ τὰς τοιαύτας ἐνδέχεται εὖ πολιτεύεσθαι
1115 πόλεις, ἐν αἷς δὴ πολὺ τὸ μέσον, καὶ κρεῖττον, μάλιστα
μὲν ἀμφοῖν· εἰ δὲ μή, θατέρου μέρους. Προστιθέμενον
γὰρ, ποιεῖ ῥοπὴν, καὶ κωλύει γίνεσθαι τὰς ἐναντίας
ὑπερβολάς. Διόπερ εὐτυχία μεγίστη τοὺς πολιτευομένους
οὐσίαν ἔχειν μέσην καὶ ἱκανήν. Ὡς ὅπου οἱ μὲν πολλὰ Β
σφόδρα κέκτηνται, οἱ δὲ μηθὲν, ἢ δῆμος ἔσχατος γίγνε-
ται, ἢ ὀλιγαρχία ἄκρατος, ἢ τυραννὶς, δι' ἀμφοτέρας
τὰς ὑπερβολάς. Καὶ γὰρ ἐκ δημοκρατίας τῆς νεανικω-
τάτης, καὶ ἐξ ὀλιγαρχίας, γίνεται τυραννὶς· ἐκ δὲ τῶν
μέσων καὶ τῶν σύνεγγυς, πολὺ ἧττον. Τὴν δ' αἰτίαν
ὕστερον, ἐν τοῖς περὶ τὰς μεταβολὰς τῶν πολιτειῶν, ἐροῦ-
μεν. Ὅτι δ' ἡ μέση βελτίστη, φανερόν· μόνη γὰρ
ἀστασίαστος· ὅπου γὰρ πολὺ τὸ διὰ μέσου, ἥκιστα
στάσεις, καὶ διαστάσεις γίνονται τῶν πολιτειῶν. Καὶ αἱ C
μεγάλαι πόλεις ἀστασιαστότεραι διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν,
ὅτι πολὺ τὸ μέσον· ἐν δὲ ταῖς μικραῖς, ῥᾴδιόν τε διαλα-
βεῖν εἰς δύο πάντας, ὥστε μηθὲν καταλιπεῖν μέσον.
Καὶ πάντες σχεδὸν ἄποροι, ἢ εὔποροί εἰσι. Καὶ αἱ δη-
μοκρατίαι δὲ ἀσφαλέστεραι τῶν ὀλιγαρχιῶν εἰσι καὶ
πολυχρονιώτεραι, διὰ τοὺς μέσους· πλείους τε γάρ εἰσι,
καὶ μᾶλλον μετέχουσι τῶν τιμῶν ἐν ταῖς δημοκρατίαις,
ἢ ταῖς ὀλιγαρχίαις· ἐπεὶ ὅταν ἄνευ τούτων τῷ πλήθει
ὑπερτείνωσιν οἱ ἄποροι, κακοπραγία γίνεται, καὶ ἀπόλ-
λυνται ταχέως. Σημεῖον δὲ δεῖ νομίζειν, καὶ τὸ τοὺς
βελτίστους νομοθέτας εἶναι τῶν μέσων πολιτῶν. Σόλων
τε γὰρ ἦν τούτων· δηλοῖ δ' ἐκ τῆς ποιήσεως· καὶ Λυ-

9. Q. c. ἀκρατὴς, id est, *incontinens*, seu *impotens*: mendose: inquit Lambinus. Ἄκρατος agnoscit etiam Victorii versio; *paucorum dominatus metus*.

D κοῦργος· οὐ γὰρ ἦν βασιλεύς· καὶ Χαρώνδας, καὶ σχεδὸν οἱ πλεῖστοι τῶν ἄλλων. Φανερὸν δ' ἐκ τούτων, καὶ διότι αἱ πλεῖσται πολιτεῖαι, αἱ μὲν δημοκρατικαί εἰσιν, αἱ δ' ὀλιγαρχικαί· διὰ γὰρ τὸ ἐν ταύταις πολλάκις ὀλίγον εἶναι τὸ μέσον, αἰεὶ, ὁπότεροι ἂν ὑπερέχωσιν, εἴθ' οἱ τὰς οὐσίας ἔχοντες, εἴθ' ὁ δῆμος, οἱ τὸ μέσον ἐκβαίνοντες, καθ' αὑτοὺς ἄγουσι τὴν πολιτείαν. Ὥστε ἢ δῆμος γίγνεται, ἢ ὀλιγαρχία. Πρὸς δὲ τούτοις διὰ τὸ στάσεις γίνεσθαι καὶ μάχας πρὸς ἀλλήλους τῷ δήμῳ, καὶ τοῖς εὐπόροις, ὁποτέροις ἂν μᾶλλον συμβῇ κρατῆσαι τῶν Ε ἐναντίων, οὐ καθιστᾶσι κοινὴν πολιτείαν, οὐδ' ἴσην· ἀλλὰ τῆς νίκης ἆθλον τὴν ὑπεροχὴν τῆς πολιτείας λαμβάνουσι· καὶ οἱ μὲν δημοκρατίαν, οἱ δ' ὀλιγαρχίαν ποιοῦσιν. Ἔτι δὲ καὶ τῶν ἐν ἡγεμονίᾳ γενομένων τῆς Ἑλλάδος, πρὸς τὴν παρ' αὐτοῖς ἑκάτεροι πολιτείαν ἀποβλέποντες, οἱ μὲν δημοκρατίας ἐν ταῖς πόλεσι καθίσταν, οἱ δ' ὀλιγαρχίας· οὐ πρὸς τὸ τῶν πόλεων συμφέρον σκοποῦντες, ἀλλὰ πρὸς τὸ σφέτερον αὐτῶν. Ὥστε διὰ ταύτας τὰς αἰτίας, ἢ μηδέποτε τὴν μέσην γίνεσθαι πολιτείαν, ἢ ὀλιγάκις καὶ παρ' ὀλίγοις. Εἷς γὰρ ἀνὴρ συνεπείσθη μόνος 377 τῶν πρότερον ἐφ' ἡγεμονίᾳ γενομένων, ταύτην ἀποδοῦναι τὴν τάξιν. Ἤδη δὲ καὶ τοῖς ἐν ταῖς πόλεσιν ἔθος καθέστηκε, μηδὲ βούλεσθαι τὸ ἴσον, ἀλλ' ἢ ἄρχειν ζητεῖν, ἢ κρατουμένους ὑπομένειν. Τίς μὲν οὖν ἀρίστη πολιτεία, καὶ διὰ τίν' αἰτίαν, ἐκ τούτων φανερόν. Τῶν δ' ἄλλων πολιτειῶν, ἐπειδὴ πλείους δημοκρατίας, καὶ πλείους ὀλιγαρχίας φαμὲν εἶναι, ποίαν πρώτην θετέον, καὶ δευτέ-

21. C. γεννωμένων· parum congruenter. Theopompum autem hic innui, Lamb. adnotat: Camerarius Gelonem. Dionys. Halicarn. Antiq. Rom. 695. 19. ait complures tyrannide fine periculo depofita priſtinam reip. formam civibus reddidiſſe.

ραν, καὶ τοῦτον δὴ τὸν τρόπον ἐχομένην, τῷ τὴν μὲν εἶναι βελτίω, τὴν δὲ χείρω, διωρισμένης τῆς ἀρίστης, οὐ χαλεπὸν ἰδεῖν. Δεῖ γὰρ ἀναγκαῖον εἶναι βελτίω, τὴν ἐγγύτατα ταύτης· χείρω δὲ, τὴν ἀφεστηκυῖαν τοῦ μέσου πλεῖον· ἂν μὴ πρὸς ὑπόθεσιν κρίνῃ τις. Λέγω δὲ τὸ πρὸς ὑπόθεσιν, ὅτι πολλάκις οὔσης ἄλλης πολιτείας αἱρετωτέρας, ἐνίοις οὐθὲν κωλύσει συμφέρειν ἑτέραν μᾶλλον εἶναι πολιτείαν. B

ΚΕΦ. ιβ. XII.

ΤΙΣ δὲ πολιτεία τίσι, καὶ ποία συμφέρει ποίοις, ἐχόμενόν ἐστι τῶν εἰρημένων διελθεῖν. Ληπτέον δὴ πρῶτον περὶ πασῶν καθόλου, ταύτόν· δεῖ γὰρ κρεῖττον εἶναι τὸ βουλόμενον μέρος τῆς πόλεως, τοῦ μὴ βουλομένου, μένειν τὴν πολιτείαν. Ἔστι δὲ πᾶσα πόλις ἔκ τε τοῦ ποιοῦ καὶ C ποσοῦ. Λέγω δὲ ποιὸν μὲν, ἐλευθερίαν, πλοῦτον, παιδείαν, εὐγένειαν· ποσὸν δὲ, τὴν τοῦ πλήθους ὑπεροχήν. 1117 Ἐνδέχεται δὲ, τὸ μὲν ποιὸν ὑπάρχειν ἑτέρῳ μέρει τῆς πόλεως, ἐξ ὧν συνέστηκε μερῶν ἡ πόλις· ἄλλῳ δὲ μέρει τὸ ποσὸν, οἷον πλείους τὸν ἀριθμὸν εἶναι τῶν γενναίων τοὺς ἀγεννεῖς, ἢ τῶν πλουσίων τοὺς ἀπόρους· μὴ μέν τοι τοσοῦτον ὑπερέχειν τῷ ποσῷ, ὅσον λείπεσθαι τῷ ποιῷ. Διὸ ταῦτα πρὸς ἄλληλα συγκριτέον. Ὅπου μὲν οὖν ὑπερέχει τὸ τῶν ἀπόρων πλῆθος τὴν εἰρημένην ἀναλογίαν, ἐνταῦθα πέφυκεν εἶναι δημοκρατίαν. [Εἴπερ γὰρ γεωργοὶ ὑπερ-

21. Camerarius 165. adnotat, et κατὰ διαστολὴν legi posse πρὸς ἄλληλα, *mutuo quodam ad ea respectu*: et ὑφὶν, πρὸς ἄλληλα, *comparatione inter se*.

23. Inclusa absunt a C. ed. itidemque μᾶλλον pag. seq. v. 7.

D ἔχουσι, γίνεται γεωργῶν δημοκρατία·] καὶ ἕκαστον εἶδος δημοκρατίας, κατὰ τὴν ὑπεροχὴν τοῦ δήμου ἑκάστου· οἷον, ἐὰν μὲν τὸ τῶν γεωργῶν ὑπερτείνῃ πλῆθος, τὴν πρώτην δημοκρατίαν· ἐὰν δὲ τὸ τῶν βαναύσων καὶ μισθαρνούντων, τὴν τελευταίαν. Ὁμοίως δὲ καὶ τὰς ἄλλας τὰς μεταξὺ τούτων. Ὅπου δὲ τὸ τῶν εὐπόρων καὶ γνωρίμων μᾶλλον ὑπερτείνει τῷ ποιῷ, ἢ λείπεται τῷ ποσῷ, ἐνταῦθα δὲ ὀλιγαρχίαν, καὶ τῆς ὀλιγαρχίας τὸν αὐτὸν τρόπον ἕκαστον εἶδος, κατὰ τὴν ὑπεροχὴν τοῦ ὀλιγαρχικοῦ πλήθους. Δεῖ δ' ἀεὶ τὸν νομοθέτην ἐν τῇ πολιτείᾳ προσ-
E λαμβάνειν τοὺς μέσους. Ἂν τε γὰρ ὀλιγαρχικοὺς τοὺς νόμους τιθῇ, στοχάζεσθαι χρὴ τῶν μέσων· ἐάν τε δημοκρατικούς, προσάγεσθαι τοῖς νόμοις τούτους. Ὅπου δὲ τὸ τῶν μέσων ὑπερτείνει πλῆθος, ἢ συναμφοτέρων τῶν ἄκρων, ἢ καὶ θατέρου μόνον, ἐνταῦθ' ἐνδέχεται πολιτείαν εἶναι μόνιμον. Οὐθὲν γὰρ φοβερὸν, μή ποτε συμφωνήσωσιν οἱ πλούσιοι τοῖς πένησιν ἐπὶ τούτους. Οὐδέποτε γὰρ ἄτεροι βουλήσονται δουλεύειν τοῖς ἑτέροις. Κοινοτέραν δ' ἂν ζητῶσιν, οὐδὲ μίαν εὑρήσουσιν ἄλλην ταύτης. Ἐν μέρει γὰρ ἄρχειν οὐκ ἂν ὑπομείνειαν, διὰ τὴν ἀπιστίαν τὴν
378 πρὸς ἀλλήλους. Πανταχοῦ δὲ πιστότατος ὁ διαιτητής· διαιτητὴς δ', ὁ μέσος. Ὅσῳ δ' ἂν ἄμεινον ἡ πολιτεία μιχθῇ, τοσούτῳ μονιμωτέρα. Διαμαρτάνουσι δὲ πολλοὶ καὶ τῶν τὰς ἀριστοκρατικὰς βουλομένων ποιεῖν πολιτείας, οὐ μόνον ἐν τῷ πλεῖον νέμειν τοῖς εὐπόροις, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ παρακρούεσθαι τὸν δῆμον. Ἀνάγκη γὰρ χρόνῳ ποτὲ ἐκ τῶν ψευδῶν ἀγαθῶν, ἀληθὲς συμβῆναι κακόν. Αἱ γὰρ πλεονεξίαι τῶν πλουσίων, ἀπολλύουσι μᾶλλον τὴν πολι-
B τείαν, ἢ αἱ τοῦ δήμου.

26. Quidam malunt παρακολούεσθαι, *accidi*, ut Lamb. adn. Seq. v. C. adverbiali fine habet τῶν ψευδῶς ἀγαθῶν.

την πρωτην " το τας ἀρχας ἀπο τιμηματων βραχιων εἰναι ". p. 142.

ΚΕΦ. Ιγ. XIII.

ΕΣΤΙ δ' ὅσα προφάσεως χάριν ἐν ταῖς πολιτείαις B
σοφίζονται πρὸς τὸν δῆμον, πέντε τὸν ἀριθμόν· περὶ ἐκ-
κλησίαν, περὶ τὰς ἀρχάς, περὶ δικαστήρια, περὶ ὅπλισιν,
περὶ γυμνασίαν. Περὶ ἐκκλησίαν μὲν, τὸ ἐξεῖναι ἐκκλη-
σιάζειν πᾶσι· ζημίαν δὲ ἐπικεῖσθαι τοῖς εὐπόροις, ἐὰν
μὴ ἐκκλησιάζωσιν· ἢ μόνοις, ἢ μείζω πολλῷ. Περὶ δὲ C
τὰς ἀρχὰς, τὸ τοῖς μὲν ἔχουσι τίμημα, μὴ ἐξεῖναι ἐξόμ-
νυσθαι· τοῖς δ' ἀπόροις ἐξεῖναι. Καὶ περὶ τὰ δικαστή-
ρια, τοῖς μὲν εὐπόροις εἶναι ζημίαν, ἂν μὴ δικάζωσι·
τοῖς δ' ἀπόροις, ἄδειαν· ἢ τοῖς μὲν μεγάλην, τοῖς δὲ
μικρὰν, ὥσπερ ἐν τοῖς Χαρώνδου νόμοις. Ἐνιαχοῦ δ'
ἔξεστι μὲν πᾶσιν ἀπογραψαμένοις, ἐκκλησιάζειν καὶ δι-
κάζειν· ἐὰν δὲ ἀπογραψάμενοι, μήτε ἐκκλησιάζωσι, μήτε
δικάζωσιν, ἐπίκεινται μεγάλαι ζημίαι τούτοις· ἵνα διὰ
μὲν τὴν ζημίαν, φεύγωσι τὸ ἀπογράφεσθαι· διὰ δὲ τὸ
μὴ ἀπογράφεσθαι, μὴ δικάζωσι, μηδ' ἐκκλησιάζωσι.
Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ περὶ τοῦ ὅπλα κεκτῆσθαι καὶ
τοῦ γυμνάζεσθαι νομοθετοῦσι. Τοῖς μὲν γὰρ ἀπόροις D
ἔξεστι μὴ κεκτῆσθαι, τοῖς δ' εὐπόροις, ἐπιζήμιον μὴ
κεκτημένοις. Κἂν μὴ γυμνάζωνται, τοῖς μὲν οὐδεμία ζη-
μία· τοῖς δ' εὐπόροις, ἐπιζήμιον· ὅπως οἱ μὲν, διὰ τὴν
ζημίαν, μετέχωσιν· οἱ δὲ, διὰ τὸ μὴ φοβεῖσθαι, μὴ
μετέχωσι. Ταῦτα μὲν οὖν ὀλιγαρχικὰ σοφίσματα τῆς
νομοθεσίας. Ἐν δὲ ταῖς δημοκρατίαις, πρὸς ταῦτ' ἀντι-
σοφίζονται. Τοῖς μὲν γὰρ ἀπόροις μισθὸν πορίζουσιν,
ἐκκλησιάζουσι καὶ δικάζουσι· τοῖς δ' εὐπόροις οὐδεμίαν
τάττουσι ζημίαν. Ὥστε φανερὸν ὅτι εἴ τις βούλεται E
μιγνῦναι δικαίως, δεῖ τὰ παρ' ἑκατέροις συνάγειν, καὶ

τοῖς μὲν μισθὸν πορίζειν, τοῖς δὲ ζημίαν. Οὕτω γὰρ ἂν 1119
κοινωνοῖεν ἅπαντες· ἐκείνως δ' ἡ πολιτεία γίγνεται τῶν
ἑτέρων μόνον. Δεῖ δὲ τὴν πολιτείαν, εἶναι μὲν ἐκ τῶν τὰ
ὅπλα ἐχόντων μόνον· τοῦ δὲ τιμήματος τὸ πλῆθος, ἁπλῶς
μὲν ὁρισαμένους οὐκ ἔστιν εἰπεῖν τοσοῦτον ὑπάρχειν· ἀλλὰ
σκεψαμένους τὸ, ποῖον ἐπιβάλλει μακρότατον· ὥστε
τοὺς μετέχοντας τῆς πολιτείας εἶναι πλείους τῶν μὴ μετ-
379 εχόντων, τοῦτο τάττειν. Ἐθέλουσι γὰρ οἱ πένητες καὶ
μὴ μετέχοντες τῶν τιμῶν, ἡσυχίαν ἔχειν, ἐὰν μὴ ὑβρίζῃ
τις αὐτοὺς, μήτε ἀφαιρῆται μηθὲν τῆς οὐσίας. Ἀλλὰ
τοῦτο οὐ ῥᾴδιον. Οὐ γὰρ ἀεὶ συμβαίνει χαρίεντας εἶναι
τοὺς μετέχοντας τοῦ πολιτεύματος. Καὶ εἰώθασι δὲ,
ὅταν πόλεμος ᾖ, ὀκνεῖν, ἂν μὴ λαμβάνωσι τροφὴν, ἄποροι
δὲ ὦσιν· ἐὰν δὲ πορίζῃ τις τροφὴν, βούλονται πολεμεῖν.
Ἔστι δ' ἡ πολιτεία παρ' ἐνίοις, οὐ μόνον ἐκ τῶν ὁπλι-
τευόντων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ὡπλιτευκότων. Ἐν Μαλιεῦσι
δὲ, ἡ μὲν πολιτεία ἦν ἐκ τούτων· τὰς δὲ ἀρχὰς ἠροῦντο ἐκ
τῶν στρατευομένων. Καὶ ἡ πρώτη δὲ πολιτεία ἐν τοῖς
Β' Ἕλλησιν ἐγένετο κατὰ τὰς βασιλείας, ἐκ τῶν πολεμούν-
των· ἡ μὲν ἐξ ἀρχῆς, ἐκ τῶν ἱππέων· τὴν γὰρ ἰσχὺν καὶ
τὴν ὑπεροχὴν ἐν τοῖς ἱππεῦσιν ὁ πόλεμος εἶχεν· ἄνευ μὲν
γὰρ συντάξεως ἄχρηστον τὸ ὁπλιτικόν. Αἱ δὲ περὶ τῶν
τοιούτων ἐμπειρίαι καὶ τάξεις, ἐν τοῖς ἀρχαίοις οὐχ ὑπῆρ-
χον. Ὥστ' ἐν τοῖς ἱππεῦσιν εἶναι τὴν ἰσχύν. Αὐξανομένων
δὲ τῶν πόλεων, καὶ τῶν ἐν τοῖς ὅπλοις ἰσχυσάντων μᾶλ-
λον, πλείους μετεῖχον τῆς πολιτείας. Διόπερ ἀς νῦν κα-
C λοῦμεν πολιτείας, οἱ πρότερον ἐκάλουν δημοκρατίας.
Ἦσαν δὲ αἱ ἀρχαῖαι πολιτεῖαι εὐλόγως ὀλιγαρχικαὶ,

5. Accuf. ὁρισαμένους referendus ad infin. verbum εἰπεῖν, non ad finitum ἔστιν.

28. C. et alii αἱ ἀρχαί. Sed αἱ ἀρχαῖαι cum vet. cod. probat etiam Vict. et Lamb. verfio.

καὶ βασιλικαί· δι' ὀλιγανθρωπίαν γὰρ οὐκ εἶχον πολὺ τὸ μέσον. Ὥστ' ὀλίγοι τε ὄντες τὸ πλῆθος, καὶ κατὰ τὴν σύνταξιν μᾶλλον ὑπέμενον τὸ ἄρχεσθαι. Διὰ τίνα μὲν οὖν εἰσιν αἰτίαν αἱ πολιτεῖαι πλείους, καὶ διὰ τί παρὰ τὰς λεγομένας ἕτεραι· δημοκρατία τε γάρ, οὐ μία τὸν ἀριθμόν ἐστι, καὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως· ἔτι δὲ, τίνες αἱ διαφοραὶ, καὶ διὰ τίνα αἰτίαν συμβαίνει· πρὸς δὲ τούτοις τίς ἀρίστη τῶν πολιτειῶν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰπεῖν, καὶ τῶν ἄλλων ποία ποίοις ἁρμόττει τῶν πολιτειῶν, εἴρηται. D

ΚΕΦ. Ιδ. XIV.

ΠΑΛΙΝ δὲ καὶ κοινῇ καὶ χωρὶς περὶ ἑκάστης λέγωμεν περὶ τῶν ἑφεξῆς, λαβόντες ἀρχὴν τὴν προσήκουσαν αὐτῶν. Ἔστι δὲ τρία μόρια τῶν πολιτειῶν πασῶν, περὶ ὧν δεῖ θεωρεῖν τὸν σπουδαῖον νομοθέτην, ἑκάστῃ τὸ συμφέρον. Ὧν ἐχόντων καλῶς, ἀνάγκη τὴν πολιτείαν ἔχειν καλῶς, καὶ τὰς πολιτείας ἀλλήλων διαφέρειν, ἐν τῷ διαφέρειν ἕκαστον τούτων. Ἔστι δὲ τῶν τριῶν τούτων, ἓν E μέν τι τὸ βουλευόμενον περὶ τῶν κοινῶν· δεύτερον δὲ, τὸ περὶ τὰς ἀρχάς· τοῦτο δ' ἐστὶν, ἃς δεῖ, καὶ τίνων εἶναι κυρίας· καὶ ποίαν τινὰ δεῖ γίγνεσθαι τὴν αἵρεσιν αὐτῶν. Τρίτον δὲ, τί τὸ δικάζον. Κύριον δ' ἐστὶ τὸ βουλευόμενον περὶ πολέμου καὶ εἰρήνης, καὶ συμμαχίας, καὶ διαλύσεως, καὶ περὶ νόμων, καὶ περὶ θανάτου, καὶ φυγῆς,

9. C. I. et Z. pluraliter ποῖα· ut Vict. quoque vertit, *qualia qualibus quadrent.* Sed aptius singul. ποία· et sic Lambinus, *qualis qualib. conveniat.*

12. Malet fortaſſe aliquis ἐπὶ τῶν ἑφεξῆς, *in ſequentibus.*

19. C. τοῦτ' ἐστιν, omiſſa δέ.

καὶ δημεύσεως, καὶ τῶν εὐθυνῶν· ἀναγκαῖον δ' ἤτοι πᾶσι τοῖς πολίταις ἀποδεδόσθαι ταύτας τὰς κρίσεις, ἢ τισι πάσας· οἷον ἀρχῇ τινι μιᾷ, ἢ πλείοσιν, ἢ ἑτέραις ἑτέρας· ἢ, τινὰς μὲν αὐτῶν, πᾶσι· τινὰς δὲ, τισί. Τὸ μὲν οὖν πάντας καὶ περὶ ἁπάντων, δημοτικόν. Τὴν τοιαύτην γὰρ ἰσότητα ζητεῖ ὁ δῆμος. Εἰσὶ δὲ οἱ τρόποι τοῦ πάντας, πλείους· εἷς μὲν, τὸ κατὰ μέρος, ἀλλὰ μὴ πάντας ἀθρόους, ὥσπερ ἐν τῇ πολιτείᾳ τῇ Τηλεκλέους ἐστὶ τοῦ Μιλησίου. Καὶ ἐν ἄλλαις δὲ πολιτείαις βουλεύονται αἱ συναρχίαι συνιοῦσαι. Εἰς δὲ τὰς ἀρχὰς βαδίζουσι πάντες κατὰ μέρος ἐκ τῶν φυλῶν, καὶ τῶν μορίων, τῶν ἐλαχίστων παντελῶς, ἕως ἂν διέλθῃ διὰ πάντων· συνιέναι δὲ μόνον περί τε νόμων θέσεως, καὶ τῶν περὶ τῆς πολιτείας· καὶ τὰ παραγγελλόμενα ἀκουσομένους ὑπὸ τῶν ἀρχόντων. Ἄλλος δὲ τρόπος, τὸ πάντας ἀθρόους· συνιέναι δὲ μόνον πρός τε τὰς ἀρχαιρεσίας αἱρησομένους, καὶ πρὸς τὰς νομοθεσίας· καὶ περὶ πολέμου, καὶ εἰρήνης, καὶ πρὸς εὐθύνας· τὰ δ' ἄλλα τὰς ἀρχὰς βουλεύεσθαι τὰς ἐφ' ἑκάστοις τεταγμένας, αἱρετὰς οὔσας ἐξ ἁπάντων, ἢ κληρωτάς. Ἄλλος δὲ τρόπος, τὸ περὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς εὐθύνας ἁπαντᾶν τοὺς πολίτας, καὶ περὶ πολέμου βουλευσομένους, καὶ συμμαχίας· τὰ δ' ἄλλα τὰς ἀρχὰς διοικεῖν, αἱρετὰς οὔσας, ὅσας ἐνδέχεται. Τοιαῦται δ' εἰσὶν ὅσας ἄρχειν ἀναγκαῖον τοὺς ἐπισταμένους.

2. C. I. et Z. geminato accuſ. πάσας habent, ἀποδιδόσθαι πάσας ταύτας τὰς κρίσεις, ἢ τισὶ πάσας· itidemque Victorius; *ſive omnibus civibus traditas eſſe omnes has exiſtimationes, ſive quibuſdam omnes.* Lambinus nobiſcum; *vel civibus omnibus hæc judicia eſſe tradita, vel nonnullis, omnia.* Seq. v. C. habet ἢ πλείοσιν ἑτέραις ἢ ἑτέρας. Sed noſtram ſcripturam cum Vict. et Lamb. probat etiam Camerarius e vetere quodam libro. Idem præced. verſu ex eodem libro legit ἢ ἀρχῇ· triplicata ſcilicet disjunctiva.

13. Poſſis etiam tranſpoſita præpoſitione legere, καὶ περὶ τῶν τῆς πολιτείας.

Τέταρτος δὲ τρόπος, τὸ πάντας περὶ πάντων βουλεύεσθαι συνιόντας· τὰς δ' ἀρχὰς περὶ μηθενὸς κρίνειν, ἀλλὰ μόνον προαναχρίνειν· ὅνπερ ἡ τελευταία δημοκρατία νῦν διοικεῖται τρόπον· ἣν ἀνάλογόν φαμεν εἶναι ὀλιγαρχίᾳ C τε δυναστευτικῇ, καὶ μοναρχίᾳ τυραννικῇ. Οὗτοι μὲν οὖν οἱ τρόποι δημοκρατικοὶ πάντες· τὸ δέ τινας περὶ πάντων, ὀλιγαρχικόν. Ἔχει δὲ καὶ τοῦτο διαφορὰς πλείους. Ὅταν μὲν γὰρ ἀπὸ τιμημάτων μετριωτέρων αἱρετοί τε ὦσι καὶ πλείους διὰ τὴν μετριότητα τοῦ τιμήματος, καὶ περὶ ὧν ὁ νόμος ἀπαγορεύει μὴ κινῶσιν, ἀλλ' ἀκολουθῶσι, καὶ ἐξῇ κτωμένῳ τὸ τίμημα μετέχειν, ὀλιγαρχία μὲν, πολιτικὴ δ' ἐστὶν ἡ τοιαύτη, διὰ τὸ μετριάζειν. Ὅταν δὲ μὴ πάντες τοῦ βουλεύεσθαι μετέχωσιν, ἀλλ' αἱρετοὶ, κατὰ νόμον δ' ἄρχωσιν ὥσπερ καὶ πρότερον, ὀλιγαρχικόν. Ὅταν δὲ καὶ αἱρῶνται αὐτοὶ αὐτοὺς οἱ κύ- D ριοι τοῦ βουλεύεσθαι, καὶ ὅταν παῖς ἀντὶ πατρὸς εἰσίῃ, καὶ κύριοι τῶν νόμων ὦσιν, ὀλιγαρχικὴν ἀναγκαῖον εἶναι τὴν τάξιν ταύτην. Ὅταν δὲ τινῶν τινες, οἷον, πολέμου μὲν καὶ εἰρήνης, καὶ εὐθυνῶν, πάντες· τῶν δὲ ἄλλων, ἄρχον- τες· καὶ οὗτοι αἱρετοὶ, ἢ κληρωτοὶ, ἀριστοκρατία μέν ἐστι [ἡ] πολιτεία· ἐὰν δὲ, ἐνίων μὲν αἱρετοὶ, ἐνίων δὲ κληρωτοί· καὶ κληρωτοὶ, ἢ ἁπλῶς, ἢ ἐκ προκρίτων, ἢ κοινῇ αἱρετοὶ καὶ κληρωτοὶ, τὰ μὲν, πολιτείας ἀριστοκρατικῆς ἐστι τούτων· τὰ δὲ, πολιτείας αὐτῆς. Διήρηται μὲν οὖν τὸ βου- E

18. Τινὲς post τινῶν inculcatum censet Camerarius, ideoque inducendum, astipulante interpretatione Latina, et postulante loci sententia. Ibid. C. καὶ ὑπὲρ εἰρήνης.

21. Articulum demonstrativum ἡ probat cum Camerario etiam Lambini versio; *hæc quidem reip. administrandæ forma aristocratia est.* Camotiana editio disjunctive habet ἀριστοκρατία ἢ πολιτεία· itidemque Victorius, *status optimorum erit vel respublica.*

24. C. αὐτοῖς, *ipsis.* Sed αὐτῆς probat etiam Camerarius 168. quamquam in vetere libro non extet.

λευόμενον πρὸς τὰς πολιτείας τοῦτον τὸν τρόπον, καὶ διοικεῖται ἑκάστη πολιτεία κατὰ τὸν εἰρημένον διορισμόν. Συμφέρει δὲ δημοκρατία τε, τῇ μάλιστ' εἶναι δοκούσῃ δημοκρατίᾳ νῦν· λέγω δὲ τοιαύτην, ἐν ᾗ κύριος ὁ δῆμος καὶ τῶν νόμων ἐστί· πρὸς τὸ βουλεύεσθαι, βέλτιόν τε 1222 αὐτὸ ποιεῖν, ὅπερ ἐπὶ τῶν δικαστηρίων ἐν ταῖς ὀλιγαρ- 6
381 χίαις· τάττουσι γὰρ ζημίαν τούτοις, οὓς βούλονται δικάζειν, ἵνα δικάζωσιν· ἡ δὲ δημοκρατία, μισθὸν τοῖς ἀπόροις. Τοῦτο δὲ καὶ περὶ τὰς ἐκκλησίας ποιεῖν· βουλεύσονται γὰρ βέλτιον κοινῇ βουλευόμενοι πάντες· ὁ μὲν δῆ- 10
μος, μετὰ τῶν γνωρίμων· οὗτοι δὲ, μετὰ τοῦ πλήθους. Συμφέρει δὲ καὶ τὸ αἱρετοὺς εἶναι τοὺς βουλευομένους, ἢ κληρωτοὺς, ἴσως ἐκ τῶν μορίων. Συμφέρει δὲ κἂν ὑπερ-
B βάλλωσι πολὺ κατὰ τὸ πλῆθος οἱ δημοτικοὶ τῶν πολιτικῶν, ἢ μὴ πᾶσι διδόναι μισθὸν, ἀλλ' ὅσοι σύμμετροι 15
πρὸς τὸ τῶν γνωρίμων πλῆθος, ἢ ἀποκληροῦν τοὺς πλείους. Ἐν δὲ ταῖς ὀλιγαρχίαις, ἢ προαιρεῖσθαί τινας ἐκ τοῦ πλήθους, ἢ κατασκευάσαντας ἀρχεῖον, οἷον ἐν ἐνίαις πολιτείαις ἐστὶν, οὓς καλοῦσι προβούλους, καὶ νομοφύλακας· καὶ περὶ τούτων χρηματίζειν, περὶ ὧν ἂν οὗτοι 20
προβουλεύσωσιν. Οὕτω γὰρ μεθέξει ὁ δῆμος τοῦ βουλεύεσθαι, καὶ λύειν οὐθὲν δυνήσεται τῶν περὶ τὴν πολιτείαν. Ἔτι ἢ ταὐτὰ ψηφίζεσθαι τὸν δῆμον, ἢ μηθὲν ἐναντίον τοῖς εἰσφερομένοις· ἢ τῆς συμβουλῆς μὲν μεταδιδόναι
C πᾶσι, βουλεύεσθαι δὲ τοὺς ἄρχοντας. Καὶ τὸ ἀντικεί- 25

2. C. διοικεῖ. Sed passivum διοικεῖται probat cum Victorio etiam Lambinus.

8. C. οἱ δὲ δημοτικοὶ, μισθ. Seq. v. Lambinus maluit ταὐτὸ, *hoc idem.*

12. C. συμφέρει δὲ καὶ αἱρ. sine articulo. Seq. v. adverbium ἴσως probat etiam Lambini versio: *æqualiter ex membris et particulis civitatis.* Victorius legit ἴσους, *æquales e partibus.*

18. Lamb. κατασκευάσασθαι ἀρχεῖον, *curiam constituere:* ut Victorius quoque, *fabricare curiam.* Eodem v. C. sine præpositione legit οἷον ἐνίαις π. ἐστί.

μενον δὲ τοῦ ἐν ταῖς πολιτείαις γιγνομένου δεῖ ποιεῖν. Ἀποψηφιζόμενον μὲν γὰρ κύριον δεῖ ποιεῖν τὸ πλῆθος· καταψηφιζόμενον δὲ, μὴ κύριον· ἀλλ' ἐπαναγέσθω πάλιν ἐπὶ τοὺς ἄρχοντας. Ἐν γὰρ ταῖς πολιτείαις ἀντεστραμμένως ποιοῦσιν. Οἱ γὰρ ὀλίγοι, ἀποψηφισάμενοι μὲν, κύριοι· καταψηφισάμενοι δὲ, οὐ κύριοι· ἀλλ' ἐπανάγεται εἰς τοὺς πλείστους αἰεί. Περὶ μὲν οὖν τοῦ βουλευομένου, καὶ τοῦ κυρίου δὴ τῆς πολιτείας, τοῦτον διωρίσθω τὸν τρόπον. D

ΚΕΦ. Ιε. XV.

ΕΧΟΜΕΝΗ δὲ τούτων ἐστὶν ἡ περὶ τὰς ἀρχὰς διαίρεσις· ἔχει γὰρ καὶ τοῦτο τὸ μόριον τῆς πολιτείας πολλὰς διαφοράς· πόσαι τε ἀρχαὶ, καὶ κύριαι τίνων· καὶ περὶ χρόνου, πόσος ἑκάστης ἀρχῆς· οἱ μὲν γὰρ ἑξαμήνους, 123 οἱ δὲ δι' ἐλάττονος, οἱ δ' ἐνιαυσίας, οἱ δὲ πολυχρονιωτέρας ποιοῦσι τὰς ἀρχάς· καὶ πότερον εἶναι δεῖ τὰς ἀρχὰς ἀϊδίους, ἢ πολυχρονίους, ἢ μηδέτερον· ἀλλὰ πλεονάκις τοὺς αὐτοὺς, ἢ μὴ τὸν αὐτὸν δις, ἀλλ' ἅπαξ μόνον. Ἔτι δὲ περὶ τὴν κατάστασιν τῶν ἀρχῶν ἐκ τίνων δεῖ γίνεσθαι, καὶ ὑπὸ τίνων, καὶ πῶς. Περὶ πάντων γὰρ τούτων δεῖ δύνασθαι διελεῖν κατὰ πόσους ἐνδέχεται γενέσθαι τρόπους· κἄπειτα προσαρμόσαι, ποίαις ποῖαι πολιτεῖαι συμφέρουσιν. Ἔστι δὲ οὐδὲ τοῦτο διορίσαι ῥᾴδιον, ποίας δεῖ καλεῖν ἀρχάς· πολλῶν γὰρ ἐπιστατῶν ἡ πο- E

3. Forſan rectius ἐπανάγεσθαι, ut v. 7.
4. C. ἀνιστραμμ.
8. I. et C. δεῖ. Quod ferri poteſt ſi infinitive legamus διωρίσθαι. Sed δὴ habet etiam Camerarii liber vetus. Si quis δὲ malit, per me licet.
21. Forſan convenientius ποῖαι ποίαις πολιτείαις συμφ.

λιτικὴ κοινωνία δεῖται. Διόπερ πάντας, οὔτε τοὺς αἱρετοὺς, οὔτε τοὺς κληρωτοὺς, ἄρχοντας θετέον· οἷον τοὺς ἱερεῖς πρῶτον· τοῦτο γὰρ ἕτερόν τι παρὰ τὰς πολιτικὰς
382 ἀρχὰς θετέον· ἔτι δὲ, καὶ χορηγοὶ καὶ κήρυκες. Αἱροῦνται δὲ καὶ πρεσβευταί. Εἰσὶ δὲ αἱ μὲν πολιτικαὶ τῶν ἐπιμελειῶν, ἢ πάντων τῶν πολιτῶν πρός τινα πρᾶξιν· οἷον, στρατηγὸς στρατευομένων· ἢ κατὰ μέρος· οἷον, ὁ γυναικονόμος, ἢ παιδονόμος· αἱ δ' οἰκονομικαί· πολλάκις γὰρ αἱροῦνται σιτομέτρας· αἱ δ' ὑπηρετικαὶ, πρὸς ἃς, ἂν εὐπορῶσι, τάττουσι δούλους. Μάλιστα δ', ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν, ἀρχὰς λεκτέον ταύτας, ὅσαις ἀποδέδοται βουλεύσασθαί τε περὶ τινῶν, καὶ κρῖναι, καὶ ἐπιτάξαι, καὶ μάλιστα τοῦτο. Τὸ γὰρ ἐπιτάττειν, ἀρχικώτερόν
B ἐστιν. Ἀλλὰ ταῦτα διαφέρει πρὸς μὲν τὰς χρήσεις οὐθὲν, ὡς εἰπεῖν· οὐ γάρ πω κρίσις γέγονεν ἀμφισβητούντων περὶ τοῦ ὀνόματος. Ἔχει δέ τιν' ἄλλην διανοητικὴν πραγματείαν. Ποῖαι δ' ἀρχαὶ, καὶ πόσαι ἀναγκαῖαι, εἰ ἔσται πόλις· καὶ ποῖαι ἀναγκαῖαι μὲν, οὐ χρήσιμοι δὲ πρὸς σπουδαίαν πολιτείαν, μᾶλλον ἄν τις ἀπορήσειε, πρὸς ἁπασάν τε δὴ πολιτείαν, καὶ δὴ καὶ τὰς μικρὰς
C πόλεις. Ἐν μὲν γὰρ δὴ ταῖς μεγάλαις ἐνδέχεταί τε καὶ δεῖ μίαν τετάχθαι πρὸς ἓν ἔργον· πολλούς τε γὰρ εἰς τὰ ἀρχεῖα ἐνδέχεται βαδίζειν, διὰ τὸ πολλοὺς εἶναι τοὺς πολίτας· ὥστε τὰς μὲν διαλείπειν πολὺν χρόνον, τὰς δ' ἅπαξ ἄρχειν. Καὶ βέλτιον ἕκαστον ἔργον τυγχάνει I 24
τῆς ἐπιμελείας μονοπραγματούσης, ἢ πολυπραγματού- 26

4. C. ἔτι δὲ χορ. omissa priori καί. Rursus eadem v. 9. post ὑπηρετικαὶ hanc conjunctionem inserit.

24. Cum fæm. art. τὰς subaudiendum esse subst. ἀρχὰς, declarat etiam Lambini versio; *ita ut alios magistratus diu intermittere, alios semel gerere liceat.* Alioqui etiam τοὺς scribi posset, et ad πολίτας referri.

26. C. πολυπραγμονούσης.

σης. Ἐν δὲ ταῖς μικραῖς, ἀνάγκη συνάγειν εἰς ὀλίγους πολλὰς ἀρχάς. Διὰ γὰρ ὀλιγανθρωπίαν, οὐ ῥᾴδιόν ἐστι πολλοὺς ἐν ταῖς ἀρχαῖς εἶναι· τίνες γὰρ οἱ τούτους ἔσονται διαδεξόμενοι πάλιν; δέονται δ' ἐνίοτε τῶν αὐτῶν ἀρχῶν καὶ νόμων αἱ μικραὶ ταῖς μεγάλαις· πλὴν αἱ μὲν, δέονται πολλάκις τῶν αὐτῶν· ταῖς δ' ἐν πολλῷ χρόνῳ τοῦτο συμβαίνει. Διόπερ οὐθὲν κωλύει πολλὰς ἐπιμελείας ἅμα προστάττειν· οὐ γὰρ ἐμποδιοῦσιν ἀλλήλαις· καὶ πρὸς τὴν ὀλιγανθρωπίαν ἀναγκαῖον τὰ ἀρχεῖα οἷον ὀβελισκολύχνια ποιεῖν. Ἐὰν οὖν ἔχωμεν λέγειν πόσας ἀναγκαῖον ὑπάρχειν πάσῃ πόλει, καὶ πόσας οὐκ ἀναγκαῖον μὲν, δεῖ δ' ὑπάρχειν, ῥᾷον ἄν τις εἰδὼς ταῦτα συν- D
αγοι, ποίας ἁρμόττει συνάγειν ἀρχὰς, εἰς μίαν ἀρχήν. Ἁρμόττει δὲ καὶ ταῦτο μὴ λελῆθέναι, ποῖα δεῖ κατὰ τόπον ἀρχεῖα πολλῶν ἐπιμελεῖσθαι, καὶ ποίων πανταχοῦ μίαν ἀρχὴν εἶναι κυρίαν· οἷον, εὐκοσμίας, πότερον ἐν ἀγορᾷ μὲν ἀγορανόμον, ἄλλον δὲ κατ' ἄλλον τόπον, ἢ πανταχοῦ τὸν αὐτόν. Καὶ πότερον κατὰ τὸ πρᾶγμα δεῖ διαιρεῖν, ἢ κατὰ τοὺς ἀνθρώπους· λέγω δ', οἷον ἕνα τῆς εὐκοσμίας, ἢ παίδων ἄλλον, καὶ γυναικῶν. Καὶ κατὰ τὰς πολιτείας δὲ, πότερον διαφέρει καθ' ἑκάστην καὶ τὸ τῶν ἀρχῶν γένος, ἢ οὐθέν· οἷον, ἐν δημοκρατίᾳ, καὶ ὀλι- E
γαρχίᾳ, καὶ ἀριστοκρατίᾳ, καὶ μοναρχίᾳ, πότερον αἱ

8. Camer. 171. mavult ἐμποδιοῦσιν ἀλλήλαις, accuſ. caſu. ut apud Plat. in Phædone, ἐμποδίζουσιν ἡμῖν τὴν τοῦ ὄντος θήραν. Seq. v. ὀβελισκολύχνια Lambinus interpretatur *inſtrumenta quæ candelabri et veruculi uſum præbent.* Pollux apud Theopompum comicum, dicit eſſe inſtrumentum militare.

12. Mὴ poſt ἀναγκαῖον omittit Cam. edit. Sequentis loci ſcriptura Camerario eſt ſuſpecta. Conjicit autem vel aliud quidpiam in archetypo fuiſſe, vel tale: ποίας ἁρμόττει συνάγειν ἀρχὰς εἰς μίαν ἀρχὴν, ἢ μὴ ἁρμόττει. Δεῖ δὲ καὶ ταῦτο μὴ λελῆθ.

18. Lamb. pluraliter legit κατὰ τὰ πράγματα· *utrum ex rebus faciendis ſit diviſio.*

αὐταὶ μέν εἰσιν ἀρχαὶ κύριαι· οὐκ ἐξ ἴσων δ', οὐδ' ἐξ ὁμοίων, ἀλλ' ἕτεραι ἐν ἑτέραις· οἷον ἐν μὲν ταῖς ἀριστοκρατίαις ἐκ πεπαιδευμένων· ἐν δὲ ταῖς ὀλιγαρχίαις, ἐκ πλουσίων· ἐν δὲ ταῖς δημοκρατίαις, ἐκ τῶν ἐλευθέρων. Ἢ τυγχάνουσι μέν τινες οὖσαι καὶ κατ' αὐτὰς τὰς διαφορὰς τῶν ἀρχῶν· ἔστι δ' ὅπου συμφέρουσιν αἱ αὐταὶ,
383 καὶ ὅπου διαφέρουσιν. Ἔνθα μὲν γὰρ ἁρμόττει μεγάλας, ἔνθα δ' εἶναι μικρὰς τὰς αὐτάς. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἴδιαί τινές εἰσιν· οἷον ἡ τῶν προβούλων· αὕτη γὰρ οὐ I 25
δημοκρατικὴ, βουλὴ δὲ δημοτικόν. Δεῖ μὲν γὰρ εἶναί τι τοιοῦτον, ᾧ ἐπιμελὲς ἔσται τοῦ δήμου προβουλεύειν· ὅπως ἀσχολῶν ἔσται· τοῦτο δὲ, ἂν ὀλίγοι τὸν ἀριθμὸν ὦσιν, ὀλιγαρχικόν· τοὺς δὲ προβούλους ὀλίγους ἀναγκαῖον εἶναι τὸ πλῆθος· ὥστ' ὀλιγαρχικόν. Ἀλλ' ὅπου ἄμφω αὗται αἱ ἀρχαὶ, οἱ πρόβουλοι καθεστᾶσιν ἐπὶ τοῖς βουλευταῖς. Ὁ μὲν γὰρ βουλευτὴς, δημοτικόν· ὁ δὲ πρόβουλος, ὀλιγαρχικόν. Καταλύεται δὲ καὶ τῆς βουλῆς ἡ δύναμις ἐν ταῖς τοιαύταις δημοκρατίαις, ἐν αἷς αὐτὸς συνιὼν ὁ δῆμος
B χρηματίζει περὶ πάντων. Τοῦτο δὲ συμβαίνειν εἴωθεν, ὅταν εὐπορία τις ᾖ, ἢ μισθὸς τοῖς ἐκκλησιάζουσι· σχολάζοντες γὰρ συλλέγονταί τε πολλάκις, καὶ ἅπαντα αὐτοὶ κρίνουσι. Παιδονόμος δὲ, καὶ γυναικονόμος, καὶ εἴ τις ἄλλος ἄρχων κύριός ἐστι τοιαύτης ἐπιμελείας, ἀριστοκρατικόν· δημοκρατικὸν δ' οὔ· πῶς γὰρ οἷόν τε κωλύειν ἐξιέναι τὰς τῶν ἀπόρων; οὐδ' ὀλιγαρχικόν· τρυφῶσι γὰρ αἱ τῶν ὀλιγαρχούντων. Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων, ἐπὶ τοσοῦτον εἰρήσθω νῦν.

1. Adverſativam δὲ poſt ἐξ ἴσων non habet C. ed.

4. Malim cum articulo ἐκ τῶν πλουσίων, ut in ſeq. membro ἐκ τῶν ἐλευθ. Seq. v. Victorius nom. caſu legendum putat διαφοραί: expuncto præcedente art. τάς.

20. Vetus interpres legit ἀπορία· minus convenienter.

ΚΕΦ. Ις.

ΠΕΡΙ δὲ τὰς τῶν ἀρχῶν καταστάσεις πειρατέον ἐξ ἀρχῆς διελθεῖν. Εἰσὶ δ' αἱ διαφοραὶ ἐν τρισὶν ὅροις· ὧν συντιθεμένων, ἀναγκαῖον πάντας εἰλῆφθαι τοὺς τρόπους. C Ἔστι δὲ τῶν τριῶν τούτων, ἓν μὲν, τίνες οἱ καθιστάντες τὰς ἀρχάς· δεύτερον δ', ἐκ τίνων· λοιπὸν δὲ, τίνα τρόπον. Ἑκάστου δὲ τῶν τριῶν τούτων διαφοραὶ τρεῖς εἰσιν. Ἢ γὰρ πάντες οἱ πολῖται καθιστᾶσιν, ἢ τινές· καὶ ἢ ἐκ πάντων, ἢ ἐκ τινῶν ἀφωρισμένων· οἷον, ἢ τιμήματι, ἢ γένει, ἢ ἀρετῇ, ἤ τινι τοιούτῳ ἄλλῳ· ὥσπερ ἐν Μεγάροις ἐκ τῶν συγκατελθόντων, καὶ συμμαχεσαμένων πρὸς τὸν δῆμον· καὶ ταῦτα, ἢ αἱρέσει, ἢ κλήρῳ. Πάλιν ταῦτα συνδυαζόμενα. Λέγω δὲ, τὰς μὲν τινὲς, τὰς δὲ πάντες· καὶ τὰς μὲν ἐκ πάντων, τὰς δ' ἐκ τινῶν· καὶ τὰς μὲν αἱρέσει, τὰς δὲ κλήρῳ. Τούτων δ' ἑκάστης ἔσονται τῆς διαφορᾶς τρόποι τέσσαρες. Ἢ γὰρ πάντες ἐκ πάντων D αἱρέσει, ἢ πάντες ἐκ πάντων κλήρῳ· καὶ ἢ ἐξ ἁπάντων, ἢ ὡς ἀνὰ μέρος· οἷον, κατὰ φυλὰς, καὶ δήμους, καὶ 126 φρατρίας, ἕως ἂν διέλθῃ διὰ πάντων τῶν πολιτῶν· ἢ ἀεὶ ἐξ ἁπάντων· καὶ τὰ μὲν οὕτω, τὰ δὲ ἐκείνως. Πάλιν, εἰ τινὲς οἱ καθιστάντες, ἢ ἐκ πάντων αἱρέσει, ἢ ἐκ πάντων κλήρῳ· ἢ ἐκ τινῶν αἱρέσει, ἢ ἐκ τινῶν κλήρῳ· ἢ τὰ μὲν οὕτω, τὰ δ' ἐκείνως. Λέγω δὲ τὰ μὲν ἐκ πάντων, αἱρέσει· τὰ δὲ, κλήρῳ. Ὥστε δώδεκα οἱ τρόποι γίνονται E

6. In τριῶν Camerarius mendum esse putat, nec videre ait, quomodo haec scriptura cum iis, quae subjiciuntur, congruat.

9. De Megarensibus quod hic dicitur, clarius explicatur infra lib. v. c. 5.

18. Q. cod. πολιτικῶν· mendose, ut Lamb. quoque adnotavit.

χωρὶς τῶν δύο συνδυασμῶν. Τούτων δ', αἱ μὲν δύο καταστάσεις, δημοτικαὶ, τὸ, πάντας ἐκ πάντων αἱρέσει, ἢ κλήρῳ γίνεσθαι, ἢ ἀμφοῖν, τὰς μὲν κλήρῳ, τὰς δ' αἱρέσει, τῶν ἀρχῶν. Τὸ δὲ, μὴ πάντας ἅμα μὲν καθιστάναι, ἐξ ἁπάντων δ', ἢ ἐκ τινῶν· ἢ κλήρῳ, ἢ αἱρέσει, ἢ ἀμφοῖν· ἢ τὰς μὲν ἐκ πάντων, τὰς δ' ἐκ τινῶν, ἀμ-
384 φοῖν· τὸ δὲ ἀμφοῖν λέγω, τὰς μὲν κλήρῳ, τὰς δ' αἱρέσει· πολιτικόν. Καὶ τὸ, τινὰς ἐκ πάντων, τὰς μὲν αἱρέσει καθιστάναι, τὰς δὲ κλήρῳ· ἢ ἀμφοῖν, τὰς μὲν κλήρῳ, τὰς δ' αἱρέσει, ὀλιγαρχικόν· ὀλιγαρχικώτερον δὲ καὶ τὸ ἐξ ἀμφοῖν. Τὸ δὲ, τὰς μὲν ἐκ πάντων, τὰς δ' ἐκ τινῶν, πολιτικὸν ἀριστοκρατικῶς· ἢ τὰς μὲν αἱρέσει, τὰς δὲ κλήρῳ. Τὸ δὲ, τινὰς ἐκ τινῶν, ὀλιγαρχικόν· καὶ τὸ, τινὰς ἐκ τινῶν κλήρῳ, μὴ γενόμενον δ' ὁμοίως· καὶ τὸ τινὰς ἐκ τινῶν, ἀμφοῖν. Τὸ δὲ, τινὰς ἐξ ἁπάντων, οὐκ ὀλιγαρχικόν. Τὸ δὲ, ἐκ τινῶν αἱρέσει πάντας, ἀριστοκρατικόν. Οἱ μὲν οὖν τρόποι τῶν περὶ τὰς ἀρχὰς, τοσοῦτοι τὸν ἀριθμόν εἰσι, καὶ διήρηνται κατὰ τὰς πολιτείας
Β οὕτω. Τίνα δὲ τίσι συμφέρει, καὶ πῶς δεῖ γίνεσθαι τὰς καταστάσεις ἅμα ταῖς δυνάμεσι τῶν ἀρχῶν, καὶ τίνες εἰσὶν, ἔσται φανερόν. Λέγω δὲ δύναμιν ἀρχῆς, οἷον, τὴν

14. Commation iſtud, μὴ γενόμενον δ' ὁμοίως, expreſſit verſio Victorii, *non tamen ſimiliter geſtum:* ſed omiſit Lambinus. Sic enim locum vertit; *at quoſdam ex quibuſdam electione fieri, oligarchiæ convenit; et quoſdam ex quibuſdam ſorte; et item quoſdam ex quibuſdam utroque.* Camerarius e vetere libro breviorem lectionem adnotat, hanc; τὸ δὲ τινὰς ἐκ τινῶν, ὀλιγαρχικὸν, καὶ τὸ τινὰς ἐκ τινῶν, ἀμφοῖν· τὸ δὲ τινὰς ἐξ ἁπάντων, τό τε ἐκ τινῶν αἱρέσει πάντας, ἀριστοκρατικόν. Quam lectionem in poſteriori membro habet etiam Camotii editio. Eadem v. 14. poſt ἐκ τινῶν omittit dativum κλήρῳ quem Iſingr. quoque non in textu habet, ſed in margine.

15. Neg. οὐκ ante ὀλιγαρχικὸν tollit Iſingr. margo.

Review of law-courts

1. ἐσδυντικον. To investigate the conduct of magistrates.
2. To take cognizance of embezzlers of public property.
3. To punish reasonable offences in general.
4. To fine private offenders.
5. Courts of appeal about agreements for large sums
6. Criminal courts.
7. To take cognizance of foreigners
8. For petty offences and debts.

κυρίαν τῶν προσόδων, καὶ τὴν κυρίαν τῆς Φυλακῆς. Ἄλλο γὰρ εἶδος δυνάμεως· οἷον στρατηγίας, καὶ τῆς τῶν περὶ τὴν ἀγορὰν συμβολαίων κυρίας. C

ΚΕΦ. Ιζ. XVI.

ΛΟΙΠΟΝ δὲ τῶν τριῶν τὸ δικαστικὸν εἰπεῖν. Ληπτέον δὲ καὶ τούτων τοὺς τρόπους, κατὰ τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν. Ἔστι δὲ διαφορὰ τῶν δικαστηρίων ἐν τρισὶν ὅροις· ἐξ ὧν τε, καὶ περὶ ὧν, καὶ πῶς. Λέγω δὲ, ἐξ ὧν μὲν, πότερον ἐκ πάντων, ἢ ἐκ τινῶν· περὶ ὧν δὲ, πόσα εἴδη δικαστηρίων· τὸ δὲ πῶς, πότερον κλήρῳ, ἢ αἱρέσει. Πρῶτον οὖν διαιρείσθω, πόσα εἴδη δικαστηρίων· ἔστι δὲ τὸν ἀριθμὸν ὀκτώ. Ἓν μὲν, εὐθυντικόν· ἄλλο δὲ, εἴ τίς D τι τῶν κοινῶν ἀδικεῖ. Ἕτερον, ὅσα εἰς τὴν πολιτείαν Φέρει. Τέταρτον, καὶ ἄρχουσι καὶ ἰδιώταις, ὅσα περὶ ζημιώσεων ἀμφισβητοῦσι. Πέμπτον, τὸ περὶ τῶν ἰδίων συναλλαγμάτων, καὶ ἐχόντων μέγεθος. Καὶ παρὰ ταῦτα, τό, τε φονικὸν, καὶ τὸ ξενικόν. Φονικοῦ μὲν οὖν εἴδη, ἄν τ' ἐν τοῖς αὐτοῖς δικασταῖς, ἄν τ' ἐν ἄλλοις· περί τε τῶν ἐκ προνοίας, καὶ περὶ τῶν ἀκουσίων· καὶ ὅσα μὲν ὁμολογεῖται, ἀμφισβητεῖται δὲ περὶ τοῦ δικαίου. Τέταρτον δὲ, ὅσα τοῖς Φεύγουσι Φόνου, ἐπὶ καθόδῳ ἐπιΦέρεται· οἷον Ἀθήνησι λέγεται, καὶ τὸ ἐν Φρεαττοῖ δικα-

5. Forsan convenientius singulare τούτου, scil. τοῦ δικαστικοῦ.

16. Conclusivam οὖν non habet C. ed.

21. Nota hic ἐν Φρεαττοῖ apud Pausaniam vero 27. 34. nom. casu Φρεαττύς. Stephano Byzantio municipium hoc est Φρεαῤῥοὶ· civis, Φρεαῤῥιος· (ut apud Suidam quoque) adverbia localia, Φρεαῤῥόθεν, Φρεαῤῥόνδε, Φρεαῤῥοῖ.

Εστήριον. Συμβαίνει δὲ τὰ τοιαῦτα ἐν τῷ παντὶ χρόνῳ ὀλίγα, καὶ ἐν ταῖς μεγάλαις πόλεσι. Τοῦ δὲ ξενικοῦ, ἓν μὲν ξένοις πρὸς ξένους· ἄλλο, ξένοις πρὸς ἀστούς. Ἔτι δὲ παρὰ πάντα ταῦτα περὶ τῶν μικρῶν συναλλαγμάτων, ὅσα δραχμιαῖα, καὶ πεντάδραχμα, καὶ μικρῷ πλείονος· δεῖ μὲν γὰρ καὶ περὶ τούτων γίνεσθαι κρίσιν· οὐκ ἐμ-
385 πίπτει δὲ εἰς δικαστῶν πλῆθος. Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ἀφείσθω, καὶ τῶν φονικῶν, καὶ τῶν ξενικῶν· περὶ δὲ τῶν πολιτικῶν λέγωμεν· περὶ ὧν μὴ γινομένων καλῶς, διαστάσεις γίνονται, καὶ τῶν πολιτειῶν αἱ κινήσεις.
Ἀνάγκη δ' ἤτοι πάντας περὶ πάντων κρίνειν τῶν διῃρημένων, αἱρέσει, ἢ κλήρῳ· ἢ πάντας περὶ πάντων, τὰ μὲν κλήρῳ, τὰ δ' αἱρέσει· ἢ περὶ ἐνίων τῶν αὐτῶν τοὺς μὲν κληρωτούς, τοὺς δ' αἱρετούς. Οὗτοι μὲν οὖν οἱ τρόποι τέτ-
Βταρες τὸν ἀριθμόν. Τοσοῦτοι δ' ἕτεροι καὶ οἱ κατὰ μέρος. Πάλιν γὰρ ἐκ τινῶν καὶ οἱ δικάζοντες περὶ πάντων αἱρέσει, ἢ ἐκ τινῶν περὶ πάντων κλήρῳ· ἢ τὰ μὲν κλήρῳ, τὰ δὲ αἱρέσει· ἢ ἔνια δικαστήρια περὶ τῶν αὐτῶν ἐκ κληρωτῶν καὶ αἱρετῶν. Οὗτοι μὲν οὖν ὥσπερ ἐλέχθησαν, οἱ τρόποι τοῖς εἰρημένοις. Ἔτι δὲ τὰ αὐτὰ συνδυαζόμενα. I 28
Λέγω δ' οἷον, τὰ μὲν ἐκ πάντων, τὰ δ' ἐκ τινῶν, τὰ δ' ἐξ 21
ἀμφοῖν· οἷον, εἰ τοῦ αὐτοῦ δικαστηρίου εἶεν, οἱ μὲν ἐκ πάντων, οἱ δ' ἐκ τινῶν· καὶ ἢ κλήρῳ, ἢ αἱρέσει, ἢ ἀμφοῖν. Ὅσους μὲν οὖν ἐνδέχεται τρόπους εἶναι τὰ δικα-

1. Ἐν τῷ παντὶ χρόνῳ. Vetus tralatio habuit in ſuo exemplari παρόντι χρόνῳ· ut puto, corrupte. Petr. Victor.

13. C. et alii, τοὺς μὲν κλήρῳ· ſed κληρωτοὺς ad ſequens αἱρετοὺς melius congruere notavit etiam Lambinus.

19. Si integra eſt ſcriptura, ita hæc accipientur; οἱ τρόποι οὖν τοῖς εἰρημένοις εἰσὶν οὗτοι, ὥσπερ ἐλέχθησαν· id eſt τῶν εἰρημένων· inquit Camerarius 174.

στήρια, εἴρηται. Τούτων δὲ, τὰ μὲν πρῶτα δημοτικὰ, ὅσα C
ἐκ πάντων, ἢ περὶ πάντων· τὰ δὲ δεύτερα, ὀλιγαρχικὰ,
ὅσα ἐκ τινῶν περὶ πάντων· τὰ δὲ τρίτα, ἀριστοκρατικὰ,
καὶ πολιτικὰ, ὅσα τὰ μὲν ἐκ πάντων, τὰ δ' ἐκ τινῶν. D

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΤΟ Ε.

ΚΕΦ. Α.

ΠΕΡΙ μὲν οὖν τῶν ἄλλων ὧν προειλόμεθα, σχεδὸν εἴρηται περὶ πάντων. Ἐκ τίνων δὲ μεταβάλλουσιν αἱ πολιτεῖαι, καὶ πόσων, καὶ ποίων, καὶ τίνες ἑκάστης πολιτείας φθοραὶ, καὶ ἐκ ποίων εἰς ποίας μάλιστα μεθίστανται· ἔτι δὲ σωτηρίαι τίνες καὶ κοινῇ καὶ χωρὶς ἑκάστης εἰσίν· ἔτι δὲ διὰ τίνων ἂν μάλιστα σώζοιτο τῶν Ε πολιτειῶν ἑκάστη, σκεπτέον ἐφεξῆς τοῖς εἰρημένοις. Δεῖ δὲ πρῶτον ὑπολαβεῖν τὴν ἀρχὴν, ὅτι πολλαὶ γεγένηνται πολιτεῖαι, πάντων μὲν ὁμολογούντων τὸ δίκαιον, καὶ τὸ κατ' ἀναλογίαν ἴσον· τούτου δ' ἁμαρτανόντων, ὥσπερ εἴρηται καὶ πρότερον. Δῆμος μὲν γὰρ ἐγένετο, ἐκ τοῦ ἴσους ὁτιοῦν ὄντας, οἴεσθαι ἁπλῶς ἴσους εἶναι· ὅτι γὰρ ἐλεύθεροι πάντες ὁμοίως, ἁπλῶς εἶναι νομίζουσιν. Ὀλιγαρχία δὲ, ἐκ τοῦ ἀνίσους ἕν τι ὄντας, ὅλως εἶναι ἀνίσους ὑπολαμβάνειν· κατ' οὐσίαν γὰρ ἄνισοι ὄντες, ἁπλῶς
129 ἄνισοι ὑπολαμβάνουσιν εἶναι. Εἶτα, οἱ μὲν, ὡς ἴσοι ὄντες, 386
πάντων τῶν ἴσων ἀξιοῦσι μετέχειν· οἱ δ', ὡς ἄνισοι ὄντες, πλεονεκτεῖν ζητοῦσι· τὸ γὰρ πλεῖον, ἄνισον. Ἔχουσι μὲν οὖν τι πᾶσαι δίκαιον· ἡμαρτημέναι δ' ἁπλῶς εἰσί.

Καὶ διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν, ὅταν μὴ κατὰ τὴν ὑπόληψιν, ἣν ἑκάτεροι τυγχάνουσιν ἔχοντες, μετέχωσι τῆς πολιτείας, στασιάζουσι. Πάντων δὲ δικαιότατα μὲν ἂν στασιάζοιεν, ἥκιστα δὲ τοῦτο πράττουσιν οἱ κατ' ἀρετὴν διαφέροντες· μάλιστα γὰρ εὔλογον ἀνίσους ἁπλῶς εἶναι τούτους μόνον. Εἰσὶ δέ τινες οἳ κατὰ γένος ὑπερέχοντες, οὐκ ἀξιοῦσι τῶν ἴσων αὐτοὺς, διὰ τὴν ἀνισότητα ταύτην· εὐγενεῖς γὰρ εἶναι δοκοῦσιν, οἷς ὑπάρχει προγόνων ἀρετὴ, καὶ πλοῦτος. Ἀρχαὶ μὲν οὖν, ὡς εἰπεῖν, αὗται, καὶ πηγαὶ τῶν στάσεών εἰσιν, ὅθεν στασιάζουσι. Διὸ καὶ αἱ μεταβολαὶ γίγνονται διχῶς· ὁτὲ μὲν γὰρ πρὸς τὴν πολιτείαν, ὅπως ἐκ τῆς καθεστηκυίας ἄλλην καταστήσωσιν· οἷον, ἐκ δημοκρατίας ὀλιγαρχίαν, ἢ δημοκρατίαν ἐξ ὀλιγαρχίας, ἢ πολιτείαν καὶ ἀριστοκρατίαν ἐκ τούτων· ἢ ταύτας ἐξ ἐκείνων· ὁτὲ δ' οὐ πρὸς τὴν καθεστηκυῖαν πολιτείαν, ἀλλὰ τὴν μὲν κατάστασιν προαιροῦνται τὴν αὐτήν· δι' αὐτῶν δ' εἶναι βούλονται ταύτην· οἷον τὴν ὀλιγαρχίαν, ἢ τὴν μοναρχίαν. Ἔτι περὶ τοῦ μᾶλλον καὶ ἧττον· οἷον, ἢ ὀλιγαρχίαν οὖσαν, εἰς τὸ μᾶλλον ὀλιγαρχεῖσθαι, ἢ εἰς τὸ ἧττον· ἢ δημοκρατίαν οὖσαν, εἰς τὸ μᾶλλον δημοκρατεῖσθαι, ἢ εἰς τὸ ἧττον. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν πολιτειῶν, ἢ ἵνα ἐπιταθῶσιν, ἢ ἀνεθῶσιν. Ἔτι πρὸς τὸ μέρος τι κινῆσαι τῆς πολιτείας, οἷον, ἀρχήν τινα καταστῆσαι, ἢ ἀνελεῖν. Ὥσπερ ἐν Λακεδαίμονί φασι Λύσανδρόν τινες ἐπιχειρῆσαι καταλῦσαι τὴν βασιλείαν· καὶ Παυσανίαν τὸν βασιλέα τὴν ἐφορείαν. Καὶ ἐν Ἐπιδάμνῳ δὲ μετέβαλεν ἡ πολιτεία κατὰ μόριον· ἀντὶ γὰρ τῶν φυλάρ-

1. C. κατὰ τὴν ὑπόληψιν ἑκάτεροι τυγχάνωσιν ἔχοντες, καὶ μετέχωσι τῆς π.

10. Lamb. cum C. et cæt. ed. legit γίγνονται δικαίως· sed διχῶς cum vet. interpr. et vet. lib. maluit Victorius.

12. C. et Z. μεταστήσωσιν.

26. Z. ἰφορίαν, monophongos.

changes in the constitution of chemical bonds

1. When the form of constitution is changed.
2. When the form remains the same, but the forces in power are changed.
3. When the form is not changed, but is either increased or lessened in intensity.
4. When the whole form remains the same, but some part is changed.

χων, βουλὴν ἐποίησαν· εἰς δὲ τὴν Ἡλιαίαν ἐπάναγκές
ἐστιν ἔτι τῷ αὐτῷ πολιτεύματι βαδίζειν τὰς ἀρχάς, ὅταν
130 ἐπιψηφίζηται ἀρχή τις. Ὀλιγαρχικὸν δὲ καὶ ὁ ἄρχων ὁ
εἷς ἦν ἐν τῇ πολιτείᾳ ταύτῃ· πανταχοῦ γὰρ διὰ τὸ ἄνισον
5 ἡ στάσις. Οὐ μὴν τοῖς ἀνίσοις ὑπάρχει ἀνάλογον· ἀΐδιος
γὰρ βασιλεία ἄνισος, ἐὰν ᾖ ἐν ἴσοις· ὅλως γὰρ τὸ ἴσον
ζητοῦντες στασιάζουσιν. Ἔστι δὲ διττὸν τὸ ἴσον· τὸ μὲν
γὰρ, ἀριθμῷ· τὸ δὲ, κατ' ἀξίαν ἐστί. Λέγω δὲ, ἀριθ-
μῷ μὲν, τὸ πλήθει ἢ μεγέθει ταὐτὸν καὶ ἴσον· κατ'
10 ἀξίαν δὲ, τὸ τῷ λόγῳ· οἷον ὑπερέχει, κατ' ἀριθμὸν μὲν
ἴσον τὰ τρία τοῖν δυοῖν, καὶ ταῦτα τοῦ ἑνός· λόγῳ δὲ, τέτ- E
ταρα τοῖν δυοῖν, καὶ ταῦτα τοῦ ἑνός· ἴσον γὰρ μέρος τὰ
δύο τῶν τεττάρων, καὶ τὸ ἓν τοῖν δυοῖν· ἄμφω γὰρ ἡμίση.
Ὁμολογοῦντες δὲ [τὸ] ἁπλῶς εἶναι δίκαιον, τὸ κατ'
15 ἀξίαν διαφέρονται, καθάπερ ἐλέχθη πρότερον· οἱ μὲν,
ὅτι, ἐὰν κατά τι ἴσοι ὦσιν, ὅλως ἴσοι νομίζουσιν εἶναι· οἱ
δ', ὅτι, ἐὰν κατά τι ἄνισοι, πάντων ἀνίσων ἀξιοῦσιν 387
ἑαυτούς. Διὸ καὶ μάλιστα δύο γίνονται πολιτεῖαι, δῆμος
καὶ ὀλιγαρχία· εὐγένεια γὰρ καὶ ἀρετὴ, ἐν ὀλίγοις·
20 ταῦτα δ', ἐν πλείοσιν· εὐγενεῖς γὰρ καὶ ἀγαθοὶ οὐδα-
μοῦ ἑκατόν· ἄποροι δὲ πολλοὶ πολλαχοῦ. Τὸ δὲ ἁπλῶς
πάντῃ καθ' ἑκατέραν τετάχθαι τὴν ἰσότητα, φαῦλον.

2. C. et Z. ἔτι τῶν ἐν τῷ πολ. Ad quam lectionem accedit verſio Lambini: *neceſſe eſt etiam nunc magiſtratus ex iis qui in reip. adminiſtratione verſantur, pervenire.* Victorius vertit; *neceſſe eſt adhuc accedere magiſtratus qui ſunt in republ.*

4. C. πάντων pro πανταχοῦ. Sed aptius fortaſſe πάντως.

9. C. ταὐτὸ, amputato ν finali.

13. C. τῶν δυοῖν· at non item v. 11. et 12. Ibid. incluſum articulum τὸ non agnoſcit Victorii verſio: *confitentes autem ſimpliciter juſtum eſſe.* Sed probat eum verſio Lambini: *cum autem inter eos conveniat de eo quod juſtum eſt ſimpliciter.*

20. Ταῦτα agnoſcit verſio Victorii: *hæc vero in multis.* Lambinus legit τἀναντία· *horum contraria autem in pluribus.* Seq. v. C. εὔποροι· ſenſu contrario.

Φανερὸν δ' ἐκ τοῦ συμβαίνοντος· οὐδεμία γὰρ μόνιμος ἐκ τῶν τοιούτων πολιτειῶν. Τούτου δ' αἴτιον, ὅτι ἀδύνατον
B ἀπὸ τοῦ πρώτου καὶ τοῦ ἐν ἀρχῇ ἡμαρτημένου, μὴ ἀπαντᾶν εἰς τὸ τέλος κακόν τι. Διὸ δεῖ, τὰ μὲν ἀριθμητικῇ ἰσότητι χρῆσθαι, τὰ δὲ τῇ κατ' ἀξίαν. Ὅμως δὲ ἀσφαλεστέρα καὶ ἀστασίαστος μᾶλλον ἡ δημοκρατία τῆς ὀλιγαρχίας. Ἐν μὲν γὰρ ταῖς ὀλιγαρχίαις ἐγγίνονται δύο, ἥ τε πρὸς ἀλλήλους στάσις, καὶ ἔτι ἡ πρὸς τὸν δῆμον· ἐν δὲ ταῖς δημοκρατίαις, ἡ πρὸς τὴν ὀλιγαρχίαν μόνον. Αὐτῷ δὲ πρὸς αὐτὸν, ὅ, τι καὶ ἄξιον εἰπεῖν, οὐκ
C ἐγγίγνεται τῷ δήμῳ στάσις. Ἔτι δὲ ἡ ἐκ τῶν μέσων πολιτεία, ἐγγυτέρω τοῦ δήμου, ἢ ἡ τῶν ὀλίγων, ἥπερ ἐστὶν ἀσφαλεστάτη τῶν τοιούτων πολιτειῶν.

II. ΚΕΦ Β.

ΕΠΕΙ δὲ σκοποῦμεν ἐκ τίνων αἵ τε στάσεις γίγνονται, καὶ αἱ μεταβολαὶ περὶ τὰς πολιτείας, ληπτέον καθόλου I 3 I
πρῶτον τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς αἰτίας αὐτῶν. Εἰσὶ δὲ σχεδον, ὡς εἰπεῖν, τρεῖς τὸν ἀριθμόν· ἃς διοριστέον καθ' αὐτὰς τύπῳ πρῶτον. Δεῖ γὰρ λαβεῖν, πῶς τε ἔχοντες στασιάζουσι, καὶ τίνων ἕνεκεν· καὶ τρίτον, τίνες ἀρχαὶ γίνονται τῶν πολιτικῶν ταραχῶν, καὶ τῶν πρὸς ἀλλήλους
D στάσεων. Τοῦ μὲν οὖν αὐτοὺς ἔχειν πως πρὸς τὴν μεταβολὴν, αἰτίαν καθόλου μάλιστα θετέον, περὶ ἧς ἤδη τυγχάνομεν εἰρηκότες. Οἱ μὲν γὰρ ἰσότητος ἐφιέμενοι, στασιάζουσιν, ἂν νομίζωσιν ἔλαττον ἔχειν, ὄντες ἴσοι τοῖς πλεονεκτοῦσιν· οἱ δὲ τῆς ἀνισότητος καὶ τῆς ὑπεροχῆς, ἂν

12. If. margo ἡ τῶν ὀλίγων, omisso articulo ἡ.

ὑπολαμβάνωσιν, ὄντες ἄνισοι, μὴ πλέον ἔχειν, ἀλλ' ἴσον ἢ ἔλαττον. Τούτων δ', ἔστι μὲν ὀρέγεσθαι δικαίως, ἔστι δὲ καὶ ἀδίκως. Ἐλάττους τε γὰρ ὄντες, ὅπως ἴσοι ὦσι, στασιάζουσι· καὶ ἴσοι ὄντες, ὅπως μείζους. Πῶς μὲν οὖν Ε
8 ἔχοντες στασιάζουσιν, εἴρηται. Περὶ ὧν δὲ στασιάζουσιν, ἔστι κέρδος καὶ τιμή, καὶ τἀναντία τούτοις. Καὶ γὰρ ἀτιμίαν φεύγοντες καὶ ζημίαν, ἢ ὑπὲρ αὐτῶν, ἢ τῶν φίλων, στασιάζουσιν ἐν ταῖς πόλεσιν. Αἱ δ' αἰτίαι καὶ ἀρχαὶ τῶν κινήσεων, ὅθεν αὐτοί τε διατίθενται τὸν
10 εἰρημένον τρόπον, καὶ περὶ τῶν λεχθέντων, ἔστι μὲν ὡς τὸν ἀριθμὸν ἑπτὰ τυγχάνουσιν οὖσαι, ἔστι δ' ὡς πλείους. Ὧν δύο μέν ἐστι ταὐτὰ τοῖς εἰρημένοις, ἀλλ' οὐχ ὡσαύτως. Διὰ κέρδος γὰρ καὶ διὰ τιμὴν πρὸς ἀλλήλους· οὐχ ἵνα κτήσωνται σφίσιν αὐτοῖς, ὥσπερ εἴρη-
15 ται πρότερον, ἀλλ' ἑτέρους ὁρῶντες, τοὺς μὲν δικαίως, 388
τοὺς δ' ἀδίκως πλεονεκτοῦντας τούτων. Ἔτι διὰ ὕβριν, διὰ φόβον, διὰ ὑπεροχήν, διὰ καταφρόνησιν, διὰ αὔξησιν τὴν παρὰ τὸ ἀνάλογον. Ἔτι δὲ ἄλλον τρόπον, δι' ἐρίθειαν, δι' ὀλιγωρίαν, διὰ μικρότητα, δι' ἀνομοιότητα.

ΚΕΦ. Γ. III.

20 ΤΟΥΤΩΝ δὲ, ὕβρις μὲν καὶ κέρδος τίνα ἔχουσι δύναμιν, καὶ πῶς αἴτια, σχεδόν ἐστι φανερόν. Ὑβριζόντων Β
τε γὰρ τῶν ἐν ταῖς ἀρχαῖς καὶ πλεονεκτούντων, στασιά-
132 ζουσι καὶ πρὸς ἀλλήλους, καὶ πρὸς τὰς πολιτείας τὰς διδούσας τὴν ἐξουσίαν. Ἡ δὲ πλεονεξία γίνεται, ὁτὲ μὲν
25 ἀπὸ τῶν ἰδίων, ὁτὲ δὲ ἀπὸ τῶν κοινῶν. Δῆλον δὲ καὶ ἡ τιμὴ, καὶ τί δύναται, καὶ πῶς αἰτία στάσεως· καὶ γὰρ αὐτοὶ ἀτιμαζόμενοι, καὶ ἄλλους ὁρῶντες τιμωμένους,

στασιάζουσι· ταῦτα δὲ, ἀδίκως μὲν γίνεται, ὅταν παρὰ τὴν ἀξίαν ἢ τιμῶνταί τινες, ἢ ἀτιμάζωνται· δικαίως δὲ, ὅταν κατὰ τὴν ἀξίαν· δι' ὑπεροχὴν δὲ, ὅταν τις ᾖ τῇ δυνάμει μείζων, ἢ εἷς, ἢ πλείους, ἢ κατὰ τὴν πόλιν καὶ τὴν δύναμιν τοῦ πολιτεύματος. Γίνεσθαι γὰρ εἴωθεν ἐκ τῶν
C τοιούτων μοναρχία, ἢ δυναστεία. Διὸ ἐνιαχοῦ εἰώθασιν ὀστρακίζειν· οἷον, ἐν Ἄργει καὶ Ἀθήνησι. Καί τοι βέλτιον ἐξ ἀρχῆς ὁρᾶν, ὅπως μὴ ἐνέσονται τοσοῦτον ὑπερέχοντες, ἢ ἐάσαντας γενέσθαι, ἰᾶσθαι ὕστερον. Διὰ δὲ φόβον στασιάζουσιν οἵ τε ἠδικηκότες, δεδιότες μὴ δῶσι δίκην· καὶ οἱ μέλλοντες ἀδικεῖσθαι, βουλόμενοι φθάσαι πρὶν ἀδικηθῆναι· ὥσπερ ἐν Ῥόδῳ συνέστησαν οἱ γνώριμοι ἐπὶ τὸν δῆμον, διὰ τὰς ἐπιφερομένας δίκας. Διὰ καταφρόνησιν δὲ καὶ στασιάζουσι, καὶ ἐπιτίθενται· οἷον, ἔν τε ταῖς ὀλιγαρχίαις, ὅταν πλείους ὦσιν οἱ μὴ μετέχοντες
D τῆς πολιτείας· κρείττους γὰρ οἴονται εἶναι· καὶ ἐν ταῖς δημοκρατίαις οἱ εὔποροι, καταφρονήσαντες τῆς ἀταξίας καὶ ἀναρχίας· οἷον καὶ ἐν Θήβαις μετὰ τὴν ἐν Οἰνοφύτοις μάχην, κακῶς πολιτευομένων, ἡ δημοκρατία διεφθάρη. Καὶ ἡ Μεγαρέων, δι' ἀταξίαν καὶ ἀναρχίαν ἠττηθέντων. Καὶ ἐν Συρακούσαις, πρὸ τῆς Γέλωνος τυραννίδος. Καὶ ἐν Ῥόδῳ ὁ δῆμος, πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως. Γίνονται δὲ καὶ δι' αὔξησιν τὴν παρὰ τὸ ἀνάλογον μεταβολαὶ τῶν πολιτειῶν. Ὥσπερ γὰρ σῶμα ἐκ μερῶν σύγκειται, καὶ δεῖ αὐξάνεσθαι ἀνάλογον, ἵνα μένῃ συμμε-
E τρία· εἰ δὲ μή, φθείρεται· ὅταν, ὁ μὲν πούς, τεττάρων πηχῶν ᾖ· τὸ δ' ἄλλο σῶμα, δυοῖν σπιθαμαῖν· ἐνίοτε δὲ, κἂν εἰς ἄλλου ζώου μεταβάλλοι μορφὴν, εἰ μὴ μόνον

18. Οἰνοφύτοις Victorius appellative vertit *vinetis*. Sed proprium esse nomen, testatur apud Thucyd. lib. i. c. 108. etiam Scholiastes, Bœotiæ locum esse tradens.

[illegible] Ib. VII. 170

[illegible] Ib. VI. 76 – 83.
VII. 148

[illegible]

Cf. 198. ... Liv. VI. 41 – "Parva sunt haec: sed parva ista non contemnendo majores nostri maximam hanc rem fecerunt."

κατὰ τὸ ποσὸν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ ποιὸν αὐξάνοιτο παρὰ
133 τὸ ἀνάλογον· οὕτω καὶ πόλις σύγκειται ἐκ μερῶν, ὧν
πολλάκις λανθάνει τι αὐξανόμενον· οἷον, τὸ τῶν ἀπόρων
πλῆθος ἐν ταῖς δημοκρατίαις καὶ πολιτείαις. Συμβαίνει 389
δ' ἐνίοτε τοῦτο καὶ διὰ τύχας· οἷον, ἐν Τάραντι ἡττηθέν-
των καὶ ἀπολομένων πολλῶν γνωρίμων ὑπὸ τῶν Ἰαπύ-
γων, μικρὸν ὕστερον τῶν Μηδικῶν, δημοκρατία ἐγένετο ἐκ
πολιτείας. Καὶ ἐν Ἄργει, τῶν ἐν τῇ ἑβδόμῃ ἀπολομένων
ὑπὸ Κλεομένους τοῦ Λάκωνος, ἠναγκάσθησαν παραδέξ-
ασθαι τῶν περιοίκων τινάς. Καὶ ἐν Ἀθήναις ἀτυχούν-
των πεζῇ, οἱ γνώριμοι ἐλάττους ἐγένοντο, διὰ τὸ ἐκ κα-
ταλόγου στρατεύεσθαι ὑπὸ τὸν Λακωνικὸν πόλεμον.
Συμβαίνει δὲ τοῦτο καὶ ἐν ταῖς δημοκρατίαις· ἧττον δέ. B
Πλειόνων γὰρ τῶν ἀπόρων γινομένων, ἢ τῶν οὐσιῶν αὐξα-
νομένων, μεταβάλλουσιν εἰς ὀλιγαρχίας καὶ δυναστείας.
Μεταβάλλουσι δ' αἱ πολιτεῖαι καὶ ἄνευ στάσεως, διά
τε τὰς ἐριθείας, ὥσπερ ἐν Ἡραίᾳ· ἐξ αἱρετῶν γὰρ διὰ
τοῦτο ἐποίησαν κληρωτὰς, ὅτι ἠροῦντο τοὺς ἐριθευομένους·
καὶ δι' ὀλιγωρίαν, ὅταν ἐάσωσιν εἰς τὰς ἀρχὰς τὰς κυ-
ρίας παριέναι τοὺς μὴ τῆς πολιτείας φίλους· ὥσπερ ἐν
Ὠρεῷ κατελύθη ἡ ὀλιγαρχία τῶν ἀρχόντων γενομένου
Ἡρακλεοδώρου, ὃς ἐξ ὀλιγαρχίας πολιτείαν καὶ δημο-
κρατίαν κατεσκεύασεν. Ἔτι διὰ τὸ παρὰ μικρόν. Λέγω
δὲ παρὰ μικρὸν, ὅτι πολλάκις λανθάνει μεγάλη γινο- C
μένη μετάβασις τῶν νομίμων, ὅταν παρορῶσι τὸ μικρόν.

8. Ἑβδόμης vocabulum alii temporis, alii loci esse volunt. Victorius mavult esse ordinis et dignitatis in ea republica. Lambinus quoque cum Victorio et vet. interpr. vertit, *qui erant in Hebdoma.*

14. Ἀπόρων agnoscit versio Victorii: *pluribus enim egenis factis.* Lamb. cum C. mavult ἐυπόρων· *pluribus enim locupletibus exorientibus.*

21. C. et Z. Ὠρεῷ, aspirate. Victorii et Lambini versio cum Steph. Byz. sine aspiratione scribunt.

Ὥσπερ ἐν Ἀμβρακίᾳ μικρὸν ἦν τὸ τίμημα· τέλος δ' οὐθενὸς ἦρχον· ὡς ἔγγιον ἢ μηθὲν διαφέρον τοῦ μηθὲν τὸ μικρόν. Στασιωτικὸν δὲ καὶ τὸ μὴ ὁμόφυλον, ἕως ἂν συμπνεύσῃ. Ὥσπερ γὰρ οὐδ' ἐκ τοῦ τυχόντος πλήθους πόλις γίγνεται, οὕτως οὐδ' ἐν τῷ τυχόντι χρόνῳ. Διὸ ὅσοι ἤδη συνοίκους ἐδέξαντο ἢ ἐποίκους, οἱ πλεῖστοι ἐστασίασαν· οἷον, Τροιζήνιοις Ἀχαιοὶ συνῴκησαν Σύβαριν· εἶτα πλείους οἱ Ἀχαιοὶ γενόμενοι, ἐξέβαλον τοὺς Τροιζηνίους. Ὅθεν τὸ ἄγος συνέβη τοῖς Συβαρίταις. Καὶ ἐν Θουρίοις Συβαρῖται τοῖς συνοικήσασι. Πλεονεκτεῖν γὰρ ἀξιοῦντες, 134
ὡς σφετέρας τῆς χώρας, ἐξέπεσον. Καὶ Βυζαντίοις οἱ 11
ἔποικοι ἐπιβουλεύοντες φωραθέντες, ἐξέπεσον διὰ μάχης· καὶ Ἀντισσαῖοι τοὺς Χίων φυγάδας εἰσδεξάμενοι, διὰ μάχης ἐξέβαλον. Ζαγκλαῖοι δὲ Σαμίους ὑποδεξάμενοι, ἐξέπεσον καὶ αὐτοί. Καὶ Ἀπολλωνιάται οἱ ἐν τῷ Εὐξείνῳ 15
πόντῳ, ἐποίκους ἐπαγαγόμενοι, ἐστασίασαν. Καὶ Συρακούσιοι μετὰ τὰ τυραννικὰ, τοὺς ξένους καὶ τοὺς μισθοφόρους πολίτας ποιησάμενοι, ἐστασίασαν, καὶ εἰς μάχην ἦλθον. Καὶ Ἀμφιπολῖται, δεξάμενοι Χαλκιδέων ἀποίκους, ἐξέπεσον ὑπὸ τούτων οἱ πλεῖστοι αὐτῶν. Στασιάζουσι δ', 20
ἐν μὲν ταῖς ὀλιγαρχίαις οἱ πολλοὶ, ὡς ἀδικούμενοι, ὅτι οὐ μετέχουσι τῶν ἴσων, καθάπερ εἴρηται πρότερον, ἴσοι ὄντες· ἐν δὲ ταῖς δημοκρατίαις οἱ γνώριμοι, ὅτι μετέχουσι τῶν ἴσων, οὐκ ἴσοι ὄντες. Στασιάζουσι δὲ ἐνίοτε αἱ πόλεις καὶ διὰ τοὺς τόπους, ὅταν μὴ εὐφυῶς ἔχει ἡ χώρα πρὸς τὸ 25

7. Συνῴκησαν probat Lambini verſio, *incoluerunt*: Victorius cum Cam. legit *συνῴκισαν, condiderunt*.

14. Zanclen a Samiis occupatam narrat etiam Herodotus lib. vi. c. 25. at Pauſanias a Meſſeniis, 134. 9. In ſeq. Cam. diphthongωs ſcribit Ἀπολλωνειάται· at non item Stephanus Byz.

25. Rectius ἔχῃ ſubjunctive, contra editionum conſenſum.

Invitation in Labor.

[illegible] III 34

This is the moral of Chevy Chase.

God save the king, & bless the land
In plenty joy and peace.
And grant henceforth that dire debate
Twixt noblemen may cease.

for [illegible] delirant [illegible] [illegible]

μίαν εἶναι πόλιν· οἷον ἐν Κλαζομεναῖς οἱ ἐπὶ Χύτρῳ, πρὸς τοὺς ἐν νήσῳ· καὶ Κολοφώνιοι, καὶ Νοτιεῖς. Καὶ Ἀθήνησιν οὐχ ὁμοίως εἰσὶν, ἀλλὰ μᾶλλον δημοτικοὶ οἱ τὸν Πειραιᾶ οἰκοῦντες τῶν τὸ ἄστυ. Ὥσπερ γὰρ ἐν τοῖς πολέμοις αἱ διαβάσεις τῶν ὀχετῶν, καὶ τῶν πάνυ σμικρῶν, διασπῶσι τὰς φάλαγγας, οὕτως ἔοικε πᾶσα διαφορὰ ποιεῖν διάστασιν. Μεγίστη μὲν οὖν ἴσως διάστασις, ἀρετὴ καὶ μοχθηρία· εἶτα πλοῦτος καὶ πενία· καὶ οὕτω δὴ ἑτέρα ἑτέρας μᾶλλον· ὧν μία καὶ ἡ εἰρημένη ἐστί. B

ΚΕΦ. Δ. IV.

ΓΙΓΝΟΝΤΑΙ μὲν οὖν αἱ στάσεις οὐ περὶ μικρῶν, ἀλλ' ἐκ μικρῶν· στασιάζουσι δὲ περὶ μεγάλων. Μάλιστα δὲ καὶ αἱ μικραὶ ἰσχύουσιν, ὅταν ἐν τοῖς κυρίοις γένωνται· οἷον συνέβη καὶ ἐν Συρακούσαις ἐν τοῖς ἀρχαίοις χρόνοις· μετέβαλε γὰρ ἡ πολιτεία ἐκ δύο νεανίσκων στασιασάντων, ἐν ταῖς ἀρχαῖς ὄντων, περὶ ἐρωτικὴν αἰτίαν. Θατέρου γὰρ ἀποδημοῦντος, ἑταῖρος ὤν τις, τὸν ἐρώμενον αὐτοῦ ὑπεποιήσατο. Πάλιν δὲ ἐκεῖνος τούτῳ χαλεπήνας, τὴν γυναῖκα αὐτοῦ ἀνέπεισεν, ὡς αὐτὸν ἐλθεῖν. C
135 Ὅθεν προσλαμβάνοντες τοὺς ἐν τῷ πολιτεύματι, διεστασίασαν πάντας. Διόπερ ἀρχομένων εὐλαβεῖσθαι δεῖ τῶν τοιούτων, καὶ διαλύειν τὰς τῶν ἡγεμόνων καὶ δυναμέων

1. Χύτρῳ probat cum Victorio etiam Lambini verſio: *qui Chytrum incolebant.* Sed haud ſcio an verior lectio ſit Χυτῷ· ut apud Stephan. Byz. ex Ephori libro 19. οἱ δ' ἐκ Κλαζομενῶν κατῴκησαν τῆς ἠπείρου τὸ Χυτὸν καλούμενον. Ubi ἠπείρος fortaſſe non proprium regionis nomen eſt, ſed appellative continentem ſignificat: ut innuit etiam Pauſan. 208. 32. Apud Strab. lib. xiv. p. 743. legitur Χύτριον.

στάσεις. Ἐν ἀρχῇ γὰρ γίγνεται τὸ ἁμάρτημα· ἡ δ' ἀρχὴ λέγεται ἥμισυ εἶναι παντός. Ὥστε καὶ τὸ ἐν αὐτῇ μικρὸν ἁμάρτημα, ἀνάλογόν ἐστι πρὸς τὰς ἐν τοῖς ἄλλοις μέρεσιν. Ὅλως δὲ αἱ τῶν γνωρίμων στάσεις συναπολαύειν ποιοῦσι καὶ τὴν ὅλην πόλιν· οἷον, ἐν Ἑστιαίᾳ συνέβη μετὰ τὰ Μηδικά, δύο ἀδελφῶν περὶ τῆς τῶν πατρώων νομῆς διενεχθέντων. Ὁ μὲν γὰρ ἀπορώτερος, ὡς D οὐκ ἀποφαίνοντος θατέρου τὴν οὐσίαν, οὐδὲ τὸν θησαυρὸν, ὃν εὗρεν ὁ πατὴρ, προσήγετο τοὺς δημοτικούς· ὁ δ' ἕτερος, ἔχων οὐσίαν πολλὴν, τοὺς εὐπόρους. Καὶ ἐν Δελφοῖς ἐκ κηδείας γενομένης διαφορᾶς, ἀρχὴ πασῶν ἐγένετο τῶν στάσεων τῶν ὕστερον. Ὁ μὲν γὰρ, οἰωνισάμενος τι συμπτωμα, ὡς ἦλθεν ἐπὶ τὴν νύμφην, οὐ λαβὼν ἀπῆλθεν· οἱ δ', ὡς ὑβρισθέντες, ἐνέβαλον τῶν ἱερῶν χρημάτων, θύοντος· κἄπειτα ὡς ἱερόσυλον ἀπέκτειναν. Καὶ περὶ Μι- τυλήνην δὲ ἐξ ἐπικλήρων στάσεως γενομένης, πολλῶν ἐγένετο ἀρχὴ κακῶν, καὶ τοῦ πολέμου τοῦ πρὸς Ἀθηναί- E ους, ἐν ᾧ Πάχης ἕλαβε τὴν πόλιν αὐτῶν. Τιμοφάνους γὰρ, τῶν εὐπόρων τινὸς, καταλιπόντος δύο θυγατέρας, ὁ περιωθισθεὶς, καὶ οὐ λαβὼν τοῖς υἱέσιν αὐτοῦ, Δόξαν-

3. Si vera ſcriptura eſt, ad articulum τὰς aſſumendum eſt nomen genere congruens, nimirum ἁμαρτίας· inquit Camerarius 188. Ibid. mox vet. tralatio legit συναπολαβεῖν, *coaſſumere:* quod Victorius nullo modo probat. Ad vulgatam lectionem belle quadrat Heſiodeum iſtud, πολλάκι καὶ ξύμπασα πόλις κακοῦ ἀνδρὸς ἐπαυρεῖ. V. 6. C. μετὰ τὰ δημοτικά· ſed τὰ Μηδικὰ probat etiam Camerarii liber vetus. Ibidem C. τῆς πατρῴων νομῆς, omiſſo altero articulo: minus belle.

14. C. θύοντες. Sed θύοντος agnoſcit cum Victorio etiam Lambinus, *dum ſacrificaret:* verum in præcedentis commatis verſione diſſentiunt. Victorius enim vertit, *in loculos pecuniam ſacram injecerunt:* Lambinus, *res quaſdam ſacras in eum locum ubi ſacrificabat, occulte conjecerunt.*

20. Περιωθισθεὶς probat cum Victorio idem Lambinus; *repulſam tuliſſet, ſpretuſque ac rejectus fuiſſet.* C. ed. h. περιορισθείς.

[illegible] iij. 28.c.

δρος ἦρξε τῆς στάσεως· καὶ τοὺς Ἀθηναίους παρώξυνε, πρόξενος ὢν τῆς πόλεως. Καὶ ἐν Φωκεῦσιν ἐξ ἐπικλήρου στάσεως γενομένης περὶ Μνασέαν τὸν Μνήσωνος πατέρα, καὶ Εὐθυκράτη τὸν Ὀνομάρχου, ἡ στάσις αὕτη ἀρχὴ
5 τοῦ ἱεροῦ πολέμου κατέστη τοῖς Φωκεῦσι. Μετέβαλε δὲ 391
καὶ ἐν Ἐπιδάμνῳ ἡ πολιτεία ἐκ γαμικῶν. Ὑπομνηστευσάμενος γάρ τις θυγατέρα, ὡς ἐζημίωσεν αὐτὸν ὁ τοῦ ὑπομνηστευθέντος πατὴρ, γενόμενος τῶν ἀρχόντων, ἄτερος συμπαρέλαβε τοὺς ἐκτὸς τῆς πολιτείας, ὡς ἐπηρεασθείς.
10 Μεταβάλλουσι δὲ καὶ εἰς ὀλιγαρχίαν, καὶ εἰς δῆμον, καὶ εἰς πολιτείαν, ἐκ τοῦ εὐδοκιμῆσαί τι, ἢ αὐξηθῆναι· ἢ
136 ἀρχεῖον, ἢ μόριον τῆς πόλεως· οἷον, ἡ ἐν Ἀρείῳ πάγῳ βουλὴ, εὐδοκιμήσασα ἐν τοῖς Μηδικοῖς, ἔδοξε συντονωτέραν ποιῆσαι τὴν πολιτείαν. Καὶ πάλιν ὁ ναυτικὸς ὄχλος,
15 γενόμενος αἴτιος τῆς περὶ Σαλαμῖνα νίκης, καὶ διὰ ταύτης τῆς ἡγεμονίας, διὰ τὴν κατὰ θάλατταν δύναμιν, τὴν δημοκρατίαν ἰσχυροτέραν ἐποίησε. Καὶ ἐν Ἄργει οἱ γνώ- Β
ριμοι εὐδοκιμήσαντες περὶ τὴν ἐν Μαντινείᾳ μάχην τὴν πρὸς Λακεδαιμονίους, ἐπεχείρησαν καταλύειν τὸν δῆμον.
20 Καὶ ἐν Συρακούσαις ὁ δῆμος αἴτιος γενόμενος τῆς νίκης τοῦ πολέμου, τοῦ πρὸς Ἀθηναίους, ἐκ πολιτείας εἰς δημοκρατίαν μετέβαλε. Καὶ ἐν Χαλκίδι Φόξον τὸν τύραννον μετὰ τῶν γνωρίμων ὁ δῆμος ἀνελὼν, εὐθὺς εἴχετο τῆς πολιτείας. Καὶ ἐν Ἀμβρακίᾳ πάλιν ὡσαύτως Περίαν-
25 δρον συνεκβαλὼν τοῖς ἐπιτιθεμένοις ὁ δῆμος τὸν τύραννον, εἰς ἑαυτὸν περιέστησε τὴν πολιτείαν. Καὶ ὅλως δὴ δεῖ C
τοῦτο μὴ λανθάνειν, ὡς οἱ δυνάμεως αἴτιοι γενόμενοι, καὶ ἰδιῶται, καὶ ἀρχαὶ, καὶ Φυλαὶ, καὶ ὅλως μέρος καὶ ὁποιονοῦν πλῆθος, στάσιν κινοῦσιν. Ἡ γὰρ οἱ τούτοις

15. Διὰ ταύτης, *ob victoriam illam.*

φθονοῦντες τιμωμένοις, ἄρχουσι τῆς στάσεως, ἢ οὗτοι, διὰ τὴν ὑπεροχήν, οὐ θέλουσι μένειν ἐπὶ τῶν ἴσων. Κινοῦνται δ' αἱ πολιτειαι, καὶ ὅταν τἀναντία εἶναι δοκοῦντα μέρη τῆς πόλεως, ἰσάζῃ ἀλλήλοις· οἷον οἱ πλούσιοι καὶ ὁ δῆμος· μέσον δ', ἢ μικρὸν, ἢ μηθὲν πάμπαν. Ἂν γὰρ πολὺ ὑπερέχῃ ὁπότερονοῦν τῶν μερῶν πρὸς τὸ φανερῶς κρεῖττον, τὸ λοιπὸν οὐ θέλει κινδυνεύειν. Διὸ καὶ οἱ κατ' ἀρετὴν διαφέροντες οὐ ποιοῦσι στάσιν, ὡς εἰπεῖν· D ὀλίγοι γὰρ γίγνονται πρὸς πολλούς. Καθόλου μὲν οὖν περὶ πάσας τὰς πολιτείας αἱ ἀρχαὶ καὶ αἰτίαι τῶν στάσεων καὶ τῶν μεταβολῶν, τοῦτον ἔχουσι τὸν τρόπον. Κινοῦσι δὲ τὰς πολιτείας, ὁτὲ μὲν, διὰ βίας· ὁτὲ δὲ, δι' ἀπάτης. Διὰ βίας μὲν, ἢ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, ἢ ὕστερον ἀναγκάζοντες. Καὶ γὰρ ἡ ἀπάτη διττή. Ὅτε μὲν γὰρ ἐξαπατήσαντες τὸ πρῶτον, ἑκόντων μεταβάλλουσι τὴν πολιτείαν· εἶθ' ὕστερον βίᾳ κατέχουσιν ἀκόντων· οἷον E ἐπὶ τῶν τετρακοσίων τὸν δῆμον ἐξηπάτησαν, φάσκοντες 137
τὸν βασιλέα χρήματα παρέξειν πρὸς τὸν πόλεμον τὸν πρὸς Λακεδαιμονίους· ψευσάμενοι δὲ, κατέχειν ἐπειρῶντο τὴν πολιτείαν. Ὁτὲ δὲ ἐξ ἀρχῆς τε πείσαντες, καὶ ὕστερον πάλιν πεισθέντων, ἑκόντων ἄρχουσιν αὐτῶν. Ἁπλῶς μὲν οὖν περὶ πάσας τὰς πολιτείας, ἐκ τῶν εἰρημένων συμβέβηκε γίγνεσθαι τὰς μεταβολάς.

V. ΚΕΦ. Ε.

392 ΚΑΘ' ἕκαστον δ' εἶδος πολιτείας ἐκ τούτων μερίζοντας, τὰ συμβαίνοντα δεῖ θεωρεῖν. Αἱ μὲν οὖν δημοκρα-

7. C. conjuncte λέ.

Various dangers of revolutions in democracies –

τίαι μάλιστα μεταβάλλουσι διὰ τὴν τῶν δημαγωγῶν
ἀσέλγειαν. Τὰ μὲν γὰρ, ἰδίᾳ συκοφαντοῦντες τοὺς τὰς
οὐσίας ἔχοντας, συστρέφουσιν αὐτούς· συνάγει γὰρ καὶ
τοὺς ἐχθίστους ὁ κοινὸς φόβος· τὰ δὲ, κοινῇ τὸ πλῆθος
ἐπάγοντες. Καὶ τοῦτο ἐπὶ πολλῶν ἄν τις ἴδοι γιγνόμενον
οὕτω. Καὶ γὰρ ἐν Κῷ ἡ δημοκρατία μετέβαλε πονηρῶν
ἐγγενομένων δημαγωγῶν· οἱ γὰρ γνώριμοι συνέστησαν. B
Καὶ ἐν Ῥόδῳ· μισθοφοράν τε γὰρ οἱ δημαγωγοὶ ἐπόριζον,
καὶ ἐκώλυον ἀποδιδόναι τὰ ὀφειλόμενα τοῖς τριηράρχοις·
οἱ δὲ, διὰ τὰς ἐπιφερομένας δίκας, ἠναγκάσθησαν συ-
στάντες, καταλῦσαι τὸν δῆμον. Κατελύθη δὲ καὶ ἐν
Ἡρακλείᾳ ὁ δῆμος μετὰ τὸν ἀποικισμὸν εὐθὺς, διὰ τοὺς
δημαγωγούς. Ἀδικούμενοι γὰρ ὑπ' αὐτῶν οἱ γνώριμοι,
ἐξέπιπτον· ἔπειτα ἀθροισθέντες οἱ ἐκπίπτοντες, καὶ
κατελθόντες, κατέλυσαν τὸν δῆμον. Παραπλησίως δὲ
καὶ ἡ ἐν Μεγάροις κατελύθη δημοκρατία. Οἱ γὰρ δημα- C
γωγοὶ, ἵνα χρήματα ἔχωσι δημεύειν, ἐξέβαλον πολλοὺς
τῶν γνωρίμων, ἕως πολλοὺς ἐποίησαν τοὺς φεύγοντας· οἱ
δὲ, κατιόντες, ἐνίκησαν μαχόμενοι τὸν δῆμον, καὶ κατέ-
στησαν τὴν ὀλιγαρχίαν. Συνέβη δὲ ταὐτὸν καὶ περὶ Κύ-
μην ἐπὶ τῆς δημοκρατίας, ἣν κατέλυσε Θρασύμαχος.
Σχεδὸν δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἄν τις ἴδοι θεωρῶν τὰς
μεταβολὰς τοῦτον ἐχούσας τὸν τρόπον. Ὅτε μὲν γὰρ,
ἵνα χαρίζωνται, ἀδικοῦντες τοὺς γνωρίμους συνιστᾶσιν, ἢ
τὰς οὐσίας ἀναδάστους ποιοῦντες, ἢ τὰς προσόδους ταῖς
138 λειτουργίαις· ὅτε δὲ, διαβάλλοντες, ἵν' ἔχωσι δημεύειν D
τὰ κτήματα τῶν πλουσίων. Ἐπὶ δὲ τῶν ἀρχαίων, ὅτε
γένοιτο ὁ αὐτὸς δημαγωγὸς καὶ στρατηγὸς, εἰς τυραννίδα
μετέβαλλον. Σχεδὸν γὰρ οἱ πλεῖστοι τῶν ἀρχαίων τυ-

3. Συστρέφουσι, *coire et conspirare cogunt.*

14. Καὶ ante κατελθόντες, abeſt a C. ed.

ράννων, ἐκ δημαγωγῶν γεγόνασιν. Αἴτιον δὲ τοῦ τότε μὲν γίγνεσθαι, νῦν δὲ μή· ὅτι τότε μὲν οἱ δημαγωγοὶ ἦσαν ἐκ τῶν στρατηγούντων· οὐ γάρ πω δεινοὶ ἦσαν λέγειν· νῦν δέ, τῆς ῥητορικῆς ηὐξημένης, οἱ δυνάμενοι λέγειν, δημαγωγοῦσι μέν, διὰ ἀπειρίαν δὲ τῶν πολεμικῶν, οὐκ ἐπιτίθενται, πλὴν εἴπου βραχύ τι γέγονε τοιοῦτον. Ἐγίγνοντο δὲ τυραννίδες πρότερον μᾶλλον ἢ νῦν, καὶ διὰ τὸ μεγάλας ἀρχὰς ἐγχειρίζεσθαί τισιν· ὥσπερ ἐν Μιλήτῳ ἐκ τῆς πρυτανείας· πολλῶν γὰρ ἦν καὶ μεγάλων κύριος ὁ πρύτανις. Ἔτι δὲ, διὰ τὸ μὴ μεγάλας εἶναι τότε τὰς πόλεις, ἀλλ' ἐπὶ τῶν ἀγρῶν οἰκεῖν τὸν δῆμον, ἄσχολον ὄντα πρὸς τοῖς ἔργοις, οἱ προστάται τοῦ δήμου, ὅτε πολεμικοὶ γένοιντο, τυραννίδι ἐπετίθεντο. Πάντες δὲ τοῦτο ἔδρων ὑπὸ τοῦ δήμου πιστευθέντες· ἡ δὲ πίστις ἦν ἡ ἀπέχθεια ἡ πρὸς τοὺς πλουσίους· οἷον Ἀθήνησί τε Πεισίστρατος στασιάσας πρὸς τοὺς Πεδιακούς. Καὶ Θεαγένης ἐν Μεγάροις τῶν εὐπόρων τὰ κτήνη ἀποσφάξας, λαβὼν παρὰ τὸν ποταμὸν ἐπινέμοντας. Καὶ Διονύσιος κατηγορῶν Δαφναίου, καὶ τῶν πλουσίων, ἠξιώθη τῆς τυραννίδος, διὰ τὴν ἔχθραν πιστευθείς, ὡς δημοτικὸς ὤν. Μεταβάλλουσι δὲ καὶ ἐκ τῆς πατρίας δημοκρατίας εἰς τὴν νεωτάτην. Ὅπου γὰρ αἱρεταὶ μὲν αἱ ἀρχαὶ, μὴ ἀπὸ τιμημάτων δέ· αἱρεῖται δὲ ὁ δῆμος, δημαγωγοῦντες, οἱ σπουδαρχιῶντες, εἰς τοῦτο καθιστᾶσιν ὡς κύριον εἶναι τὸν δῆμον καὶ τῶν νόμων. Ἄκος δὲ τοῦ ἢ μὴ γίνεσθαι, ἢ τοῦ γίνεσθαι ἧττον, τὸ τὰς Φυλὰς φέρειν τοὺς ἄρχοντας, ἀλλὰ μὴ πάντα τὸν δῆμον. Τῶν μὲν οὖν δημοκρατιῶν αἱ μεταβολαὶ γίγνονται σχεδὸν διὰ ταύτας τὰς αἰτίας.

1. Quod de Græcis δημαγωγοῖς hic dicitur, idem in Romana historia confirmat exemplum Cassii, Gracchorum, et aliorum.

ΚΕΦ. 5. VI.

Αἱ δ' ὀλιγαρχίαι μεταβάλλουσι διὰ δύο μάλιστα τρόπους τοὺς φανερωτάτους. Ἕνα μέν, ἐὰν ἀδικῶσι τὸ
139 πλῆθος· πᾶς γὰρ ἱκανὸς γίνεται προστάτης· μάλιστα C
δ', ὅταν ἐξ αὐτῆς συμβῇ τῆς ὀλιγαρχίας γίνεσθαι τὸν
5 ἡγεμόνα· καθάπερ ἐν Νάξῳ Λύγδαμις, ὃς καὶ ἐτυράν-
νησεν ὕστερον τῶν Ναξίων. Ἔχει δὲ καὶ ἡ ἐξ ἄλλων
ἀρχὴ στάσεως διαφοράς. Ὁτὲ μὲν γὰρ ἐξ αὐτῶν τῶν εὐ-
πόρων, οὐ τῶν ὄντων δ' ἐν ταῖς ἀρχαῖς, γίγνεται κατάλυ-
σις, ὅταν ὀλίγοι σφόδρα ὦσιν οἱ ἐν ταῖς τιμαῖς· οἷον ἐν
10 Μασσαλίᾳ, καὶ ἐν Ἴστρῳ, καὶ ἐν Ἡρακλείᾳ, καὶ ἐν
ἄλλαις πόλεσι συμβέβηκεν. Οἱ γὰρ μὴ μετέχοντες τῶν
ἀρχῶν, ἐκίνουν, ἕως μετέλαβον οἱ πρεσβύτεροι πρότερον
τῶν ἀδελφῶν· ὕστερον δ' οἱ νεώτεροι πάλιν· οὐ γὰρ ἄρ-
χουσιν, ἐνιαχοῦ μὲν ἅμα πατήρ τε καὶ υἱός· ἐνιαχοῦ δὲ D
15 ὁ πρεσβύτερος καὶ ὁ νεώτερος ἀδελφός· καὶ ἔνθα μέν,
πολιτικωτέρα ἐγένετο ὀλιγαρχία· ἐν Ἴστρῳ δ' εἰς δῆμον
ἀπετελεύτησεν· ἐν Ἡρακλείᾳ δ' ἐξ ἐλαττόνων εἰς ἑξακο-
σίους ἦλθε. Μετέβαλε δὲ καὶ ἐν Κνίδῳ ἡ ὀλιγαρχία,
στασιασάντων τῶν γνωρίμων αὐτῶν πρὸς αὑτοὺς, διὰ τὸ
20 ὀλίγους μετέχειν· καὶ, καθάπερ εἴρηται, εἰ πατὴρ, υἱὸν
μὴ μετέχειν· μηδ' εἰ πλείους ἀδελφοὶ, ἀλλ' ἢ τὸν πρεσ-
βύτατον· ἐπιλαβόμενος γὰρ στασιαζόντων ὁ δῆμος, καὶ E
λαβὼν προστάτην ἐκ τῶν γνωρίμων, ἐπιθέμενος ἐκράτη-
σεν· ἀσθενὲς γὰρ τὸ στασιάζον. Καὶ ἐν Ἐρυθραῖς δὲ,
25 ἐπὶ τῆς τῶν βασιλίδων ὀλιγαρχίας, ἐν τοῖς ἀρχαίοις

6. If. margo pro ἄλλων habet αὐτῶν.

25. Βασιλίδων masculino genere accipiunt ambo interpretes. Victorius enim *Basilidarum* vertit: Lambinus explicatius,

χρόνοις· καίπερ καλῶς ἐπιμελουμένων τῶν ἐν τῇ πολιτείᾳ, ὅμως διὰ τὸ ὑπ' ὀλίγων ἄρχεσθαι ἀγαναχτῶν ὁ δῆμος, μετέβαλε τὴν πολιτείαν. Κινοῦνται δ' αἱ ὀλιγαρχίαι ἐξ αὐτῶν, καὶ διὰ Φιλονεικίαν δημαγωγούντων. Ἡ δημαγωγία δὲ διττή· ἡ μὲν, ἐν αὐτοῖς τοῖς ὀλίγοις· 5
394 ἐγγίνεται γὰρ δημαγωγὸς, κἂν πάνυ ὀλίγοι ὦσιν· οἷον, ἐν τοῖς τριάκοντα Ἀθήνησιν, οἱ περὶ Χαρικλέα ἴσχυσαν, τοὺς τριάκοντα δημαγωγοῦντες· καὶ ἐν τοῖς τετρακοσίοις οἱ περὶ Φρύνιχον τὸν αὐτὸν τρόπον. Ἢ ὅταν τὸν ὄχλον δη- 10
μαγωγῶσιν οἱ ἐν τῇ ὀλιγαρχίᾳ ὄντες· οἷον ἐν Λαρίσσῃ οἱ πολιτοφύλακες, διὰ τὸ αἱρεῖσθαι αὐτοὺς τὸν ὄχλον, ἐδη- I 40
μαγώγουν· καὶ ἐν ὅσαις ὀλιγαρχίαις οὐχ οὗτοι αἱροῦνται τὰς ἀρχὰς, ἐξ ὧν οἱ ἄρχοντές εἰσιν· ἀλλ' αἱ μὲν ἀρχαὶ ἐκ τιμημάτων μεγάλων εἰσὶν, ἢ ἑταιριῶν· αἱροῦνται δ' B
οἱ ὁπλῖται, ἢ ὁ δῆμος· ὅπερ ἐν Ἀβύδῳ συνέβαινε· καὶ 15
ὅπου τὰ δικαστήρια μὴ ἐκ τοῦ πολιτεύματός ἐστι· δημαγωγοῦντες γὰρ πρὸς τὰς κρίσεις, μεταβάλλουσι τὴν πολιτείαν· ὅπερ καὶ ἐν Ἡρακλείᾳ ἐγένετο τῇ ἐν τῷ Πόντῳ. Ἔτι δὲ, ὅταν ἔνιοι εἰς ἐλάττους ἕλκωσι τὴν ὀλιγαρχίαν· οἱ γὰρ τὸ ἴσον ζητοῦντες, ἀναγκάζονται βοηθὸν 20
ἐπαγαγέσθαι τὸν δῆμον. Γίγνονται δὲ μεταβολαὶ τῆς ὀλιγαρχίας, καὶ ὅταν ἀναλώσωσι τὰ ἴδια, ζῶντες ἀσελγῶς· καὶ γὰρ οἱ τοιοῦτοι καινοτομεῖν ζητοῦσι· καὶ ἢ τυραννίδι ἐπιτίθενται αὐτοὶ, ἢ κατασκευάζουσιν ἕτερον·

regis Androcli posteris oligarchiam obtinentibus. Rectius ergo βασιλιδῶν, a recto βασιλίδης· βασιλίδων enim potius est a recto fœmininо βασιλίς· qua de re supra quoque monui pag. 80. v. 12.

4. Forsan rectius ἐξ αὐτῶν τι, seu καὶ ἐξ αὐτῶν· sic certe Victorius, *et suo vitio:* et Lamb. *etiam ipsorum paucorum potentium culpa.*

11. In q. c. reciproce scriptum αὐτοὺς, idque ipsum hypodiastole a sequentibus est sejunctum. Nostram scripturam probat cum Victorio etiam Lambinus: *quia ipsi a plebe legebantur, populi turbam et infimam multitudinem colebant.*

ὥσπερ [ὁ] Ἱππαρῖνος Διονύσιον ἐν Συρακούσαις· καὶ ἐν Ἀμφιπόλει, ᾧ ὄνομα ἦν Κλεότιμος, τοὺς ἐποίκους τοὺς Χαλκιδέων ἤγαγε· καὶ ἐλθόντων, διεστασίασεν αὐτοὺς C πρὸς τοὺς εὐπόρους. Καὶ ἐν Αἰγίνῃ ὁ τὴν ῥᾴξιν τὴν πρὸς Χάρητα πράξας, ἐνεχείρησε μεταβαλεῖν τὴν πολιτείαν διὰ τοιαύτην αἰτίαν. Ὅτε μὲν οὖν ἐπιχειροῦσί τι κινεῖν, ὅτε δὲ κλέπτουσι τὰ κοινά· ὅθεν ῥᾳδίως αὐτοὺς στασιάζουσιν ἢ οὗτοι, ἢ οἱ πρὸς τούτους μαχόμενοι κλέπτοντας· ὅπερ ἐν Ἀπολλωνίᾳ συνέβη τῇ ἐν τῷ Πόντῳ. Ὁμονοοῦσα δὲ ὀλιγαρχία, οὐκ εὐδιάφθορος ἐξ αὐτῆς. Σημεῖον δὲ ἡ ἐν Φαρσάλῳ πολιτεία· ἐκεῖνοι γὰρ ὀλίγοι ὄντες, πολλῶν D κύριοί εἰσι, διὰ τὸ χρῆσθαι σφίσιν αὐτοῖς καλῶς. Καταλύονται δὲ, καὶ ὅταν ἐν τῇ ὀλιγαρχίᾳ ἑτέραν ὀλιγαρχίαν ἐμποιῶσι· τοῦτο δ' ἐστὶν, ὅταν τοῦ παντὸς πολιτεύματος ὀλίγου ὄντος, τῶν μεγίστων ἀρχῶν μὴ μετέχωσιν οἱ ὀλίγοι πάντες· ὅπερ ἐν Ἠλιδι συνέβη ποτέ· τῆς πολιτείας γὰρ δι' ὀλίγων οὔσης τῶν γερόντων, ὀλίγοι πάμπαν ἐγίνοντο, διὰ τὸ ἀϊδίους εἶναι, ἐννενήκοντα ὄντας· τὴν δὲ αἵρεσιν δυναστευτικὴν εἶναι, καὶ ὁμοίαν τῇ τῶν ἐν Λακεδαίμονι γερόντων. Γίγνεται δὲ μεταβολὴ τῶν ὀλιγαρ- 141 χιῶν καὶ ἐν πολέμῳ, καὶ ἐν εἰρήνῃ· ἐν μὲν πολέμῳ, διὰ τὴν πρὸς τὸν δῆμον ἀπιστίαν, στρατιώταις ἀναγκαζομένων χρῆσθαι· ᾧ γὰρ ἂν ἐγχειρίσωσιν, οὗτος πολλάκις E γίγνεται τύραννος· ὥσπερ ἐν Κορίνθῳ Τιμοφάνης. Ἂν δὲ πλείους, οὗτοι αὐτοῖς περιποιοῦνται δυναστείαν. Ὅτε δὲ ταῦτα δεδιότες, μεταδιδόασι τῷ πλήθει τῆς πολιτείας,

8. Cum οὗτοι Lamb. ſubintelligit οἱ κλέπτοντες· in ſeq. membro vocem κλέπτοντας in contextum irrepſiſſe cenſet.

11. Idem legendum ſuſpicatur τῶν πολλῶν κύριοί εἰσι, *in multitudinem dominatum obtinent.*

18. Numerum xc. ab Aretino interprete omiſſum eſſe, monet Camer. 201. cujus annotationes ibi conſule.

διὰ τὸ ἀναγκάζεσθαι τῷ δήμῳ χρῆσθαι. Ἐν δὲ τῇ εἰρήνῃ, διὰ τὴν ἀπιστίαν τὴν πρὸς ἀλλήλους, ἐγχειρίζουσι τὴν φυλακὴν στρατιώταις καὶ ἄρχοντι μεσιδίῳ, ὃς ἐνίοτε γίνεται κύριος ἀμφοτέρων. Ὅπερ συνέβη ἐν Λαρίσσῃ ἐπὶ τῆς τῶν Ἀλευάδων ἀρχῆς τῶν περὶ Σάμον. Καὶ ἐν 5
395 Ἀβύδῳ ἐπὶ τῶν ἑταιριῶν· ὧν ἦν μία ἡ Ἰφιάδου. Γίνονται δὲ στάσεις καὶ ἐκ τοῦ περιωθεῖσθαι ἑτέρους ὑφ' ἑτέρων, τῶν ἐν τῇ ὀλιγαρχίᾳ αὐτῶν· καὶ καταστασιάζεσθαι κατὰ γάμους, ἢ δίκας· οἷον, ἐκ γαμικῆς μὲν αἰτίας, αἱ εἰρημέναι πρότερον. Καὶ τὴν ἐν Ἐρετρίᾳ δ' ὀλιγαρχίαν 10 τὴν τῶν ἱππέων, Διαγόρας [δὲ] κατέλυσεν ἀδικηθεὶς περὶ γάμον. Ἐκ δὲ δικαστηρίου κρίσεως, ἡ ἐν Ἡρακλείᾳ στάσις ἐγένετο· καὶ ἐν Θήβαις ἐπ' αἰτίᾳ μοιχείας· δικαίως μὲν, στασιωτικῶς δὲ ποιησαμένων τὴν κόλασιν· τῶν μὲν ἐν Ἡρακλείᾳ, κατ' Εὐρυτίωνος· τῶν δ' ἐν Θή- 15
Β βαις, κατ' Ἀρχίου· ἐφιλονείκησαν γὰρ αὐτοὺς οἱ ἐχθροὶ, ὥστε δεθῆναι ἐν ἀγορᾷ ἐν τῷ κύφωνι. Πολλαὶ δὲ καὶ διὰ τὸ ἄγαν δεσποτικὰς εἶναι τὰς ὀλιγαρχίας, ὑπὸ τῶν ἐν τῇ πολιτείᾳ τινῶν δυσχερανάντων κατελύθησαν· ὥσπερ ἡ ἐν Κνίδῳ, καὶ ἡ ἐν Χίῳ ὀλιγαρχία. Γίγνονται δὲ 20

5. Aleuadas non Sami, ſed Theſſaliæ principes facit Herodotus, lib. vii. c. 6. et alibi. Itaque οἱ περὶ Σάμον, principis in ea familia nomen erit, ea periphraſi expreſſum qua ſupra pag. 192. v. 7. οἱ περὶ Χαρικλέα, et οἱ περὶ Φρυνίχον· ſi modo ſcriptura caret mendo. Lambinus cum Victorio gentis ſignificationem vocabulo tribuit: *Aleuadis Samiis principatum obtinentibus.*

8. Pro αὐτῶν If. margo habet ὄντων.

11. Incluſa δὲ abeſt ab If. ed. recte.

14. If. margo στασιαστικῶς. Sed στασιωτικῶς alibi quoque ſic uſurpatur. Seq. v. C. et If. habent Εὐτίωνος· ſed Εὐρυτίωνος habet etiam Camerarii liber vetus, itidemque Lamb. et Victorius.

17. I. et C. κυφῶν· ſed barytonως κύφων legitur etiam apud Heſych. et Suid.

19. If. δυσχεραινόντων, præſ. temp.

καὶ ἀπὸ συμπτώματος μεταβολαὶ, καὶ τῆς καλουμένης πολιτείας, καὶ τῶν ὀλιγαρχιῶν· ἐν ὅσαις ἀπὸ τιμήματος βουλεύουσι καὶ δικάζουσι, καὶ τὰς ἄλλας ἀρχὰς ἄρχουσι. Πολλάκις γὰρ τὸ ταχθὲν πρῶτον τίμημα πρὸς τοὺς παρόντας καιροὺς, ὥστε μετέχειν, ἐν μὲν τῇ ὀλιγαρχίᾳ, ὀλίγους· ἐν δὲ τῇ πολιτείᾳ, τοὺς μέσους, εὐετηρίας γιγνομένης δι' εἰρήνην, ἢ δι' ἄλλην τινὰ εὐτυχίαν, συμ- C
142 βαίνει πολλαπλασίου γίγνεσθαι τιμήματος ἀξίας τὰς αὐτὰς κτήσεις, ὥστε πάντας πάντων μετέχειν· ὁτὲ μὲν ἐκ προσαγωγῆς, καὶ κατὰ μικρὸν γινομένης τῆς μεταβολῆς καὶ λανθανούσης· ὁτὲ δὲ καὶ θᾶττον. Αἱ μὲν οὖν ὀλιγαρχίαι μεταβάλλουσι καὶ στασιάζουσι διὰ τοιαύτας αἰτίας. Ὅλως δὲ καὶ αἱ δημοκρατίαι, καὶ ὀλιγαρχίαι, ἐξίστανται ἐνίοτε, οὐκ εἰς τὰς ἐναντίας πολιτείας, ἀλλ' εἰς τὰς ἐν τῷ αὐτῷ γένει· οἷον, ἐκ τῶν ἐννόμων δημοκρατιῶν, καὶ ὀλιγαρχιῶν, εἰς τὰς κυρίους, καὶ ἐκ τούτων εἰς ἐκείνας. D

VII.

ΚΕΦ. Ζ.

ΕΝ δὲ ταῖς ἀριστοκρατίαις γίγνονται αἱ στάσεις· αἱ μὲν, διὰ τὸ ὀλίγους τῶν τιμῶν μετέχειν· ὅπερ εἴρηται κινεῖν καὶ τὰς ὀλιγαρχίας, διὰ τὸ καὶ τὴν ἀριστοκρατίαν ὀλιγαρχίαν εἶναί πως· ἐν ἀμφοτέραις γὰρ ὀλίγοι οἱ ἄρχοντες· οὐ μέν τοι διὰ ταὐτὸν ὀλίγοι· ἐπεὶ δοκεῖ γε διὰ ταῦτα καὶ ἡ ἀριστοκρατία ὀλιγαρχία εἶναι. Μάλιστα E
δὲ τοῦτο συμβαίνειν ἀναγκαῖον, ὅταν ἢ τὸ πλῆθος τῶν

11. C. disjunctive ἢ λανθανούσης.

23. C. et I. ἀριστοκρατία εἶναι, omisso altero nominativo ὀλιγαρχία.

πεφρονηματισμένων, ὡς ὅμοιον κατ' ἀρετήν· οἷον, ἐν Λακεδαίμονι οἱ λεγόμενοι Παρθενίαι· ἐκ τῶν ὁμοίων γὰρ ἦσαν· οὓς φωράσαντες ἐπιβουλεύσαντας, ἀπέστειλαν Τάραντος οἰκιστάς. Ἢ ὅταν τινὲς ἀτιμάζωνται μεγάλοι ὄντες, καὶ μηθενὸς ἧττους κατ' ἀρετὴν, ὑπὸ τινῶν ἐντιμοτέρων· οἷον, Λύσανδρος ὑπὸ τῶν βασιλέων· ἢ ὅταν ἀνδρώδης τις ὢν, μὴ μετέχῃ τῶν τιμῶν· οἷον, Κινάδων ὁ τὴν ἐπ' Ἀγησιλάῳ συστήσας ἐπίθεσιν ἐπὶ τοὺς Σπαρ-
396 τιάτας. Ἔτι ὅταν οἱ μὲν ἀπορῶσι λίαν, οἱ δ' εὐπορῶσι· καὶ μάλιστα ἐν τοῖς πολέμοις τοῦτο γίνεται. Συνέβη δὲ καὶ τοῦτο ἐν Λακεδαίμονι ὑπὸ τὸν Μεσσηνιακὸν πόλεμον. Δῆλον δὲ καὶ ταῦτο ἐκ τῆς Τυρταίου ποιήσεως τῆς καλουμένης εὐνομίας· θλιβόμενοι γάρ τινες διὰ τὸν πόλεμον, ἠξίουν ἀνάδαστον ποιεῖν τὴν χώραν. Ἔτι, ἐάν τις μέγας ᾖ, καὶ δυνάμενος ἔτι μείζων εἶναι, ἵνα μοναρχῇ· ὥσπερ ἐν Λακεδαίμονι δοκεῖ Παυσανίας ὁ στρατηγήσας κατὰ τὸν Μηδικὸν πόλεμον· καὶ ἐν Καρχηδόνι Ἄννων. Λύονται δὲ μάλιστα αἵ τε πολιτεῖαι καὶ αἱ ἀριστοκρατίαι διὰ
B τὴν ἐν αὐτῇ τῇ πολιτείᾳ τοῦ δικαίου παρέκβασιν. Ἀρχὴ 143
γὰρ τὸ μὴ μεμίχθαι καλῶς, ἐν μὲν τῇ πολιτείᾳ, δημοκρατίαν, καὶ ὀλιγαρχίαν· ἐν δὲ τῇ ἀριστοκρατίᾳ, ταῦτά τε καὶ τὴν ἀρετήν. Μάλιστα δὲ, τὰ δύο· λέγω δὲ τὰ δύο, δῆμον, καὶ ὀλιγαρχίαν· ταῦτα γὰρ αἱ πολιτεῖαί τε πειρῶνται μιγνύναι, καὶ αἱ πολλαὶ τῶν καλουμένων ἀριστοκρατιῶν. Διαφέρουσι γὰρ τῶν ὀνομαζομένων πολιτειῶν αἱ ἀριστοκρατίαι τούτῳ· καὶ διὰ τοῦτ' εἰσὶν, αἱ μὲν ἧττον, αἱ δὲ μᾶλλον μόνιμοι αὐτῶν. Τὰς γὰρ ἀποκλι-

13. Εὐνομίας agnoscit cum Victorio etiam Lambini versio; *quæ Eunomia appellatur.*

20. Γὰρ Victorio hic posita videtur pro δὲ· quia potius novam rem tradit, quam ratione confirmat quod dixerat.

[illegible]. IV - 4.

νύσας μᾶλλον πρὸς τὴν ὀλιγαρχίαν, ἀριστοκρατίας κα- C
λοῦσι· τὰς δὲ πρὸς τὸ πλῆθος, πολιτείας. Διόπερ ἀσ-
φαλέστεραι αἱ τοιαῦται τῶν ἑτέρων εἰσί· κρεῖττόν τε γὰρ
τὸ πλεῖον, καὶ μᾶλλον ἀγαπῶσιν ἴσον ἔχοντες. Οἱ δ' ἐν
5 ταῖς εὐπορίαις, ἂν ἡ πολιτεία διδῷ τὴν ὑπεροχὴν, ὑβρίζειν
ζητοῦσι καὶ πλεονεκτεῖν. Ὅλως δ' ἐφ' ὁπότερον ἂν ἐγ-
κλίνῃ ἡ πολιτεία, ἐπὶ ταῦτα μεθίσταται, ἑκατέρων τὸ
σφέτερον αὐξανόντων· οἷον, ἡ μὲν πολιτεία, εἰς δῆμον·
ἀριστοκρατία δ', εἰς ὀλιγαρχίαν. Ἢ εἰς τἀναντία· οἷον,
10 ἡ μὲν ἀριστοκρατία, εἰς δῆμον· ὡς ἀδικούμενοι γὰρ, περι-
σπῶσιν εἰς τοὐναντίον οἱ ἀπορώτεροι· αἱ δὲ πολιτεῖαι, εἰς
ὀλιγαρχίαν· μόνον γὰρ μόνιμον τὸ κατ' ἀξίαν ἴσον, καὶ
τὸ ἔχειν τὰ αὑτῶν. Συνέβη δὲ τὸ εἰρημένον ἐν Θουρίοις. D
Διὰ μὲν γὰρ τὸ ἀπὸ πλείονος τιμήματος εἶναι τὰς ἀρ-
15 χὰς, εἰς ἔλαττον μετέβη, καὶ εἰς ἀρχεῖα πλείω· διὰ δὲ
τὸ τὴν χώραν ὅλην τοὺς γνωρίμους συγκτήσασθαι παρὰ
τὸν νόμον· ἡ γὰρ πολιτεία ὀλιγαρχικωτέρα ἦν· ὥστε
ἐδύναντο πλεονεκτεῖν· ὁ δὲ δῆμος γυμνασθεὶς ἐν τῷ πο-
λέμῳ, τῶν Φρουρῶν ἐγένετο κρειττων, ἕως ἀφεῖσαν τῆς
20 χώρας, ὅσοι πλείω ἦσαν ἔχοντες. Ἔτι διὰ τὸ πάσας
τὰς ἀριστοκρατικὰς πολιτείας ὀλιγαρχικὰς εἶναι, μᾶλ-
λον πλεονεκτοῦσιν οἱ γνώριμοι· οἷον καὶ ἐν Λακεδαίμονι
εἰς ὀλίγους αἱ οὐσίαι ἔρχονται· καὶ ἔξεστι ποιεῖν ὅ, τι ἂν E
θέλωσι τοῖς γνωρίμοις μᾶλλον· καὶ κηδεύειν ὅτῳ θέ-
25 λωσι. Διὸ καὶ ἡ Λοκρῶν πόλις ἀπώλετο ἐκ τῆς πρὸς
144 Διονύσιον κηδείας· ὃ ἐν δημοκρατίᾳ οὐκ ἂν ἐγένετο, οὐδ'
ἂν ἐν ἀριστοκρατίᾳ εὖ μεμιγμένῃ. Μάλιστα δὲ λαν-
θάνουσιν αἱ ἀριστοκρατίαι μεταβάλλουσαι, τῷ λύεσθαι
κατὰ μικρόν· ὅπερ εἴρηται ἐν τοῖς πρότερον καθόλου

24. De γνωρίμων licentia in Spartana republ. meminit philosophus etiam supra pag. 66. v. 10.

κατὰ πασῶν τῶν πολιτειῶν, ὅτι αἴτιον τῶν μεταβολῶν
397 καὶ τὸ μικρόν ἐστιν. Ὅταν γάρ τι πρόωνται τῶν πρὸς
τὴν πολιτείαν, μετὰ τοῦτο καὶ ἄλλο, μικρῷ μεῖζον, εὐ-
χερέστερον κινοῦσιν, ἕως ἂν πάντα κινήσωσι τὸν κόσμον.
Συνέβη δὲ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῆς Θουρίων πολιτείας. Νόμου 5
γὰρ ὄντος, διὰ πέντε ἐτῶν στρατηγεῖν, γενόμενοί τινες
πολεμικοὶ τῶν νεωτέρων, καὶ παρὰ τῷ πλήθει τῶν Φρου-
ρῶν εὐδοκιμοῦντες, καταφρονήσαντες τῶν ἐν τοῖς πράγ-
μασι, καὶ νομίζοντες ῥᾳδίως κατασχήσειν, τοῦτον τὸν
B νόμον λύειν ἐπεχείρησαν πρῶτον, ὥστε ἐξεῖναι τοὺς αὐτοὺς 10
συνεχῶς στρατηγεῖν, ὁρῶντες τὸν δῆμον αὐτοὺς χειροτονή-
σοντα προθύμως. Οἱ δὲ ἐπὶ τούτῳ τεταγμένοι τῶν ἀρ-
χόντων, οἱ καλούμενοι σύμβουλοι, ὀρμήσαντες τὸ πρῶτον
ἐναντιοῦσθαι, συνεπείσθησαν, ὑπολαμβάνοντες τοῦτον
κινήσαντας τὸν νόμον, ἐάσειν τὴν ἄλλην πολιτείαν· ὕστε- 15
ρον δὲ βουλόμενοι κωλύειν ἄλλων κινουμένων, οὐκέτι
πλέον ἐποίουν οὐθέν, ἀλλὰ μετέβαλεν ἡ τάξις πᾶσα τῆς
πολιτείας εἰς δυναστείαν τῶν ἐπιχειρησάντων νεωτεριζειν.
Πᾶσαι δ' αἱ πολιτεῖαι λύονται, ὁτὲ μὲν ἐξ αὐτῶν, ὁτὲ δ'
ἔξωθεν, ὅταν ἐναντία πολιτεία ᾖ, ἢ πλησίον· ἢ πόρρω 20
C μὲν, ἔχουσα δὲ δύναμιν. Ὅπερ συνέβαινεν ἐπ' Ἀθηναίων

2. Lamb. adnotat deesse hic præpos. παρὰ in libris vulgatis, ac legendum esse τὸ παρὰ μικρόν· ut supra 183. 23.

6. Quidam vetus liber negative habet μὴ στρατηγεῖν. Sed eam particulam non agnoscit vetus tralatio, teste Victorio.

19. Vulgatam lectionem probat etiam Victorii versio: *aliquando quidem a semetipsis, aliquando autem extrinsecus: cum contraria resp. vel prope fuerit; vel longe quidem, eadem tamen potens.* Lamb. et mutilum esse locum censet, et pro disjunctiva ἢ ponit articulum demonstrativum ἡ. Sic enim legit; ὁτὲ μὲν ἐξ αὐτῶν, ὁτὲ δ' ἔξωθεν. Ἐξ αὐτῶν μὲν, διὰ στάσιων· ἔξωθεν δὲ, ὅταν ἐναντία πολιτεία ᾖ ἡ πλησίον· *modo ex se, et a causis internis; modo extrinsecus, et a causis externis. A causis internis, cum seditiones excitantur, ab externis, cum vicina et propinqua est reip. administrandæ forma contraria.*

The dangers of allowing the least change to be made in the constitution – most especially in an aristocracy [illegible]

It might be stopped thus.
πᾶσαι δὲ αἱ πολιτεῖαι λύονται, ὁτὲ μὲν ἐξ αὑτῶν [illegible]
ὁτὲ δ' ἔξωθεν, ὅταν ἐναντία πολιτεία ᾖ, ἢ
πλησίον ἢ πόῤῥω μὲν, ἔχουσα δὲ δύναμιν –
and then Lambinus' version will stand with [illegible]
taking "cum seditiones excitantur" as a note

καὶ Λακεδαιμονίων. Οἱ μὲν γὰρ Ἀθηναῖοι, πανταχοῦ τὰς ὀλιγαρχίας, οἱ δὲ Λάκωνες, τοὺς δήμους κατέλυον. Ὅθεν μὲν οὖν αἱ μεταβολαὶ γίνονται τῶν πολιτειῶν καὶ αἱ στάσεις, εἴρηται σχεδόν. D

ΚΕΦ. Η. VIII.

ΠΕΡΙ δὲ σωτηρίας καὶ κοινῇ, καὶ χωρὶς ἑκάστης πολιτείας, ἐχόμενόν ἐστιν εἰπεῖν. Πρῶτον μὲν οὖν δῆλον ὅτι, εἴπερ ἔχομεν δι' ὧν φθείρονται αἱ πολιτεῖαι, ἔχομεν καὶ δι' ὧν σώζονται· τῶν γὰρ ἐναντίων τὰ ἐναντία ποιητικά· φθορὰ δὲ, σωτηρίᾳ ἐναντίον. Ἐν μὲν οὖν ταῖς εὖ κεκραμέναις πολιτείαις, ὥσπερ ἄλλό τι δεῖ τηρεῖν, ὅπως μηθὲν παρανομῶσι· καὶ μάλιστα τὸ μικρὸν φυλάττειν· λανθάνει γὰρ ἐπεισδύουσα ἡ παράβασις, ὥσπερ τὰς οὐσίας E αἱ μικραὶ δαπάναι δαπανῶσι, πολλάκις γινόμεναι. Λανθάνει δὲ ἡ μετάβασις, διὰ τὸ μὴ ἀθρόα γίγνεσθαι. Παραλογίζεται γὰρ ἡ διάνοια ὑπ' αὐτῶν, ὥσπερ ὁ σοφιστικὸς λόγος· εἰ ἕκαστον μικρὸν, καὶ πάντα. Τοῦτο δ' ἐστὶ μὲν ὡς, ἔστι δ' ὡς οὔ· τὸ γὰρ ὅλον, καὶ τὰ πάντα, οὐ μικρὸν, ἀλλὰ σύγκειται ἐκ μικρῶν. Μίαν μὲν οὖν φυλακὴν πρὸς ταύτην τὴν ἀρχὴν δεῖ ποιεῖσθαι· ἔπειτα μὴ πιστεύειν τοῖς σοφίσματος χάριν πρὸς τὸ πλῆθος συγκειμένοις· ἐξελέγχεται γὰρ ὑπὸ τῶν ἔργων. Ποῖα δὲ

6. Ιf. pro ὅτι habet ὡς· C. neutram habet.

14. C. λανθάνει γὰρ ἡ δαπάνη, διὰ τὸ μ. Seq. v. adverbium ὥσπερ agnoſcit etiam Victorii verſio: *quemadmodum ratio captioſa ſe habet.* Lambinus legit οἷός περ· *cujuſmodi eſt ſophiſtica ratio.*

16. C. πάντων· quæ lectio ſtare nequit, niſi eodem caſu in præced. membro legamus ἑκάστου.

λέγομεν τῶν πολιτειῶν σοφίσματα, πρότερον εἴρηται.
Ἔτι δ' ὁρᾶν, ὅτι εἶναι μένουσιν οὐ μόνον ἀριστοκρατίαι,
398 ἀλλὰ καὶ ὀλιγαρχίαι, οὐ διὰ τὸ ἀσφαλεῖς εἶναι τὰς
πολιτείας, ἀλλὰ διὰ τὸ εὖ χρῆσθαι τοὺς ἐν ταῖς ἀρχαῖς
γινομένους, καὶ τοῖς ἔξω τῆς πολιτείας, καὶ τοῖς ἐν τῷ
πολιτεύματι· τοὺς μὲν μὴ μετέχοντας, τῷ μὴ ἀδικεῖν,
καὶ τῷ τοὺς ἡγεμονικοὺς αὐτῶν εἰσάγειν εἰς τὴν πολι-
τείαν· καὶ τοὺς μὲν φιλοτίμους μὴ ἀδικεῖν εἰς ἀτιμίαν,
τοὺς δὲ πολλοὺς εἰς κέρδος· πρὸς αὐτοὺς δὲ καὶ τοὺς μετ-
έχοντας, τῷ χρῆσθαι ἀλλήλοις δημοτικῶς. Ὁ γὰρ ἐπὶ
τοῦ πλήθους ζητοῦσιν οἱ δημοτικοὶ τὸ ἴσον, τοῦτ' ἐπὶ τῶν
B ὁμοίων οὐ μόνον δίκαιον, ἀλλὰ καὶ συμφέρον ἐστί. Διὸ
ἐὰν πλείους ὦσιν ἐν τῷ πολιτεύματι, πολλὰ συμφέρει
τῶν δημοτικῶν νομοθετημάτων· οἷον, τὸ ἐξαμήνους τὰς
ἀρχὰς εἶναι, ἵνα πάντες οἱ ὅμοιοι μετέχωσιν· ἔστι γὰρ
ὥσπερ δῆμος ἤδη οἱ ὅμοιοι. Διὰ καὶ ἐν τούτοις ἐγγίγνον-
ται δημαγωγοὶ πολλάκις, ὥσπερ εἴρηται πρότερον.
Ἔπειθ' ἧττον εἰς δυναστείας ἐμπίπτουσιν αἱ ὀλιγαρχίαι
καὶ ἀριστοκρατίαι. Οὐ γὰρ ὁμοίως ῥᾴδιον κακουργῆσαι
ὀλίγον χρόνον ἄρχοντας, καὶ πολύν· ἐπεὶ διὰ τοῦτο ἐν ταῖς
ὀλιγαρχίαις καὶ δημοκρατίαις γίγνονται τυραννίδες. Ἡ
γὰρ οἱ μέγιστοι ἐν ἑκατέρᾳ ἐπιτίθενται τυραννίδι· ἔνθα 1 46
C μὲν, οἱ δημαγωγοὶ, ἔνθα δ', οἱ δυνάσται· ἢ οἱ τὰς με-
γίστας ἔχοντες ἀρχὰς, ὅταν πολὺν χρόνον ἄρχωσι. Σώ-
ζονται δ' αἱ πολιτεῖαι οὐ μόνον διὰ τὸ πόρρω εἶναι τῶν
διαφθειρόντων, ἀλλ' ἐνίοτε καὶ διὰ τὸ ἐγγύς. Φοβούμενοι
γὰρ, διὰ χειρῶν ἔχουσι μᾶλλον τὴν πολιτείαν. Ὥστε δεῖ
τοὺς τῆς πολιτείας φροντίζοντας, φόβους παρασκευάζειν,

2. Ἔτι probat etiam Lambini verſio; *præterea intelligendum eſt.* Victorius cum C. legit ἔστι· *licet autem prope oculis intueri.*

- censor. Lib IV. cap 13.

2) the magistrate treating the governed with.

3) the vigilance of magistrate

4. Agreement of governors among themselves.

5) A just regulation of the Census.

ἵνα φυλάττωσι, καὶ μὴ καταλύωσιν ὥσπερ νυκτερινὴν φυλακὴν, τὴν τῆς πολιτείας τήρησιν· καὶ τὸ πόρρω ἐγγὺς ποιεῖν. Ἔτι τὰς τῶν γνωρίμων φιλονεικίας καὶ στάσεις, καὶ διὰ τῶν νόμων πειρᾶσθαι δεῖ φυλάττειν, καὶ τοὺς ἔξω τῆς φιλονεικίας ὄντας, πρὶν παρειληφέναι καὶ αὐτούς· ὡς τὸ ἐν ἀρχῇ γινόμενον κακὸν γνῶναι, οὐ τοῦ τυ- D χόντος, ἀλλὰ πολιτικοῦ ἀνδρός. Πρὸς δὲ τὴν διὰ τὰ τιμήματα γιγνομένην μεταβολὴν, ἐξ ὀλιγαρχίας καὶ πολιτείας, ὅταν συμβαίνῃ τοῦτο, μενόντων μὲν τῶν αὐτῶν τιμημάτων, εὐπορίας δὲ νομίσματος γιγνομένης, συμφέρει τοῦ τιμήματος ἐπισκοπεῖν τοῦ κοινοῦ τὸ πλῆθος πρὸς τὸ παρελθὸν [κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον,] ἐν ὅσαις μὲν πόλεσι τιμῶνται κατ' ἐνιαυτόν· ἐν δὲ ταῖς μείζοσι, διὰ τριετηρίδος, ἢ πενταετηρίδος· κἂν ᾖ πολλαπλάσιον, ἢ E πολλοστημόριον τοῦ πρότερον, ἐν ᾧ αἱ τιμήσεις κατέστησαν τῆς πολιτείας, νόμον εἶναι καὶ τὰ τιμήματα ἐπιτείνειν ἢ ἀνιέναι· ἐὰν μὲν ὑπερβάλλῃ, ἐπιτείνοντας κατὰ τὴν πολλαπλασίωσιν· ἐὰν δ' ἐλλείπῃ, ἀνιέντας καὶ ἐλάττω ποιοῦντας τὴν τίμησιν. Ἐν μὲν γὰρ ταῖς ὀλιγαρχίαις καὶ ταῖς πολιτείαις, μὴ ποιούντων μὲν οὕτως, ἔνθα μὲν ὀλιγαρχίαν, ἔνθα δὲ δυναστείαν γίγνεσθαι συμ- 399 βαίνει· ἐκείνως δὲ, ἐκ μὲν πολιτείας δημοκρατίαν, ἐκ δ' ὀλιγαρχίας πολιτείαν ἢ δῆμον. Κοινὸν δὲ καὶ ἐν δήμῳ,

10. Genitivum νομίσματος Sepulveda vacare arbitratur: vetus interpres videtur legisse τιμήματος, dum vertit *honorabilitatis*. Sed retinere illam vocem nihil vetat cum Victorio et Lambino, quorum ille vertit, *ubertate autem pecuniæ nata*: Lambinus, *sed auctа re nummaria*.

12. Inclusa, a vetere interprete non esse expressa, adnot. idem Vict. Seq. v. Lambinus vulgatos libros mancos esse dicit: nam commation istud, κατ' ἐνιαυτὸν, bis ab Aristot. positum esse, hoc modo; ἐν ὅσαις μὲν πόλεσι τιμῶνται κατ' ἐνιαυτὸν, κατ' ἐνιαυτόν· *in iis quidem civitatibus, in quibus quotannis cives censentur, quotannis*.

καὶ ὀλιγαρχία, καὶ μοναρχία, καὶ πάσῃ πολιτείᾳ, μήτ' αὐξάνειν λίαν μηθένα παρὰ τὴν συμμετρίαν, ἀλλὰ μᾶλλον πειρᾶσθαι μικρὰς καὶ πολυχρονίους διδόναι τιμὰς, ἢ ταχὺ μεγάλας. Διαφθείρονται γάρ· καὶ φέρειν οὐ παντὸς ἀνδρὸς εὐτυχίαν. Εἰ δὲ μὴ, μή τοί γ' ἀθρόας δόντας, ἀφαιρεῖσθαι πάλιν ἀθρόας, ἀλλ' ἐκ προσαγωγῆς. Καὶ μάλιστα μὲν πειρᾶσθαι τοῖς νόμοις οὕτως ἄγειν, ὥστε μηθένα ἐγγίγνεσθαι πολὺ ὑπερέχοντα δυνάμει, μήτε φίλων, μήτε χρημάτων· εἰ δὲ μὴ, ἀποδημητικὰς ποιεῖσθαι τὰς παραστάσεις αὐτῶν. Ἐπεὶ δὲ καὶ διὰ τοὺς ἰδίους βίους νεωτερίζουσι, δεῖ ἐμποιεῖν ἀρχήν τινα τὴν ἐποψομένην τοὺς ζῶντας ἀσυμφόρως πρὸς τὴν πολιτείαν· ἐν μὲν δημοκρατίᾳ, πρὸς τὴν δημοκρατίαν· ἐν δὲ ὀλιγαρχίᾳ, πρὸς τὴν ὀλιγαρχίαν· ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἄλλων πολιτειῶν ἑκάστη. Καὶ τὸ εὐημερεῖν δὲ τῆς πόλεως ἀνὰ μέρος φυλάττεσθαι διὰ τὰς αὐτὰς αἰτίας.

Τούτου δ' ἄκος, τὸ αἰεὶ τοῖς ἀντικειμένοις μορίοις ἐγχειρίζειν τὰς πράξεις, καὶ τὰς ἀρχάς· λέγω δὲ ἀντικεῖσθαι τοὺς ἐπιεικεῖς τῷ πλήθει, καὶ τοὺς ἀπόρους τοῖς εὐπόροις. Καὶ τὸ πειρᾶσθαι ἢ συμμιγνύναι τὸ τῶν ἀπόρων πλῆθος, καὶ τὸ τῶν εὐπόρων, ἢ τὸ μέσον αὔξειν· τοῦτο γὰρ διαλύει τὰς διὰ τὴν ἀνισότητα στάσεις. Μέγιστον δὲ ἐν πάσῃ πολιτείᾳ, τὸ καὶ τοῖς νόμοις καὶ τῇ ἄλλῃ οἰκονομίᾳ οὕτω τετάχθαι, ὥστε μὴ εἶναι τὰς ἀρχὰς κερδαίνειν. Τοῦτο δὲ μάλιστα ἐν ταῖς ὀλιγαρχικαῖς δεῖ τηρεῖν. Οὐ γὰρ οὕτως ἀγανακτοῦσιν εἰργόμενοι τοῦ ἄρχειν οἱ πολλοὶ, ἀλλὰ καὶ χαίρουσιν, ἐάν τις ἐᾷ πρὸς

1. Commation iftud καὶ μοναρχία, abeft a C. ed.

4. Lamb. legit ἢ βραχυχρονίους καὶ μεγάλας, *quam breves et magnos*. Cam. edit. in præced. membro pro μικρὰς habet μακράς· minus convenienter.

7. Καὶ ante μάλιστα abeft a Cam. ed.

6) Not to bestow rewards too freely.

7) To keep a strict eye on those individuals who general [illegible] is hurtful to the state.

8) Or on any body of men that is so.

9) To guard against avarice in magistrates

10) For the interests of the non-governing body to be most particularly looked to, viz the popular interests in an oligarchy, & the oligarchical in a democracy.

τοῖς ἰδίοις σχολάζειν, ὡς, ἐὰν οἴωνται τὰ κοινὰ κλέπτειν τοὺς ἄρχοντας· τότε δ' ἀμφότερα λυπεῖ, τό, τε τῶν τι- D
μῶν μὴ μετέχειν, καὶ τὸ τῶν κερδῶν. Μοναχῶς δὲ καὶ ἐνδέχεται ἅμα εἶναι δημοκρατίαν καὶ ἀριστοκρατίαν, εἰ
5 τοῦτο κατασκευάσειέ τις. Ἐνδέχοιτο γὰρ ἂν καὶ τοὺς γνωρίμους καὶ τὸ πλῆθος ἔχειν, ἃ βούλονται, ἀμφοτέρους. Τὸ μὲν γὰρ ἐξεῖναι πᾶσιν ἄρχειν, δημοκρατικόν· τὸ δὲ τοὺς γνωρίμους εἶναι ἐν ταῖς ἀρχαῖς, ἀριστοκρατικόν. Τοῦτο δ' ἔσται, ὅταν μὴ ᾖ κερδαίνειν ἀπὸ τῶν ἀρχῶν.
10 Οἱ γὰρ ἄποροι οὐ βουλήσονται ἄρχειν, τῷ μηδὲν κερδαίνειν, ἀλλὰ πρὸς τοῖς ἰδίοις εἶναι μᾶλλον· οἱ δ' εὔποροι,
148 δυνήσονται, διὰ τὸ μηδενὸς προσδεῖσθαι τῶν κοινῶν. E
Ὥστε συμβήσεται, τοῖς μὲν ἀπόροις, γίνεσθαι εὐπόροις, διὰ τὸ διατρίβειν πρὸς τοῖς ἔργοις· τοῖς δὲ γνωρίμοις, μὴ
15 ἄρχεσθαι ὑπὸ τῶν τυχόντων. Τοῦ μὲν οὖν μὴ κλέπτεσθαι τὰ κοινὰ, ἡ παράδοσις γιγνέσθω τῶν χρημάτων, παρόντων πάντων τῶν πολιτῶν· καὶ ἀντίγραφα κατὰ φρατρίας, καὶ λόχους, καὶ φυλὰς, τιθέσθωσαν. Τοῦ δὲ ἀκερδῶς ἄρχειν, τιμὰς εἶναι δεῖ νενομοθετημένας τοῖς
20 εὐδοκιμοῦσι. Δεῖ δ' ἐν μὲν ταῖς δημοκρατίαις τῶν εὐπόρων φείδεσθαι, μὴ μόνον τὰς κτήσεις μὴ ποιεῖν ἀναδά- 400
στους, ἀλλὰ μηδὲ τοὺς καρπούς· ὃ ἐν ἐνίαις τῶν πολιτειῶν λανθάνει γιγνόμενον. Βέλτιον δὲ καὶ βουλομένους κωλύειν λειτουργεῖν, τὰς δαπανηρὰς μὲν, μὴ χρησίμους δὲ,
25 λειτουργίας· οἷον χορηγίας, καὶ λαμπαδαρχίας, καὶ

21. Lamb. inserto art. legit, μὴ μόνον τῷ τὰς κτήσεις μὴ ποιεῖν ἀναδάστους, *non solum eorum fundis et prædiis, sed etiam fructibus non dividendis viritim atque ad alios transferendis.*

23. L. legit, κολούειν· et præterea post verbum λειτουργεῖν e vet. cod. inserit verbum ἀναγκάζειν· *sed utilius est iis qui locupletium copias et opes imminuere ac decurtare volunt, eos cogere ut muneribus publicis fungantur.* In If. certe et C. ed. lectionis hujus est vestigium, quæ pro ἀναγκάζειν habent λανθάνειν.

ὅσαι ἄλλαι τοιαῦται· ἐν δ' ὀλιγαρχίᾳ, τῶν ἀπόρων ἐπιμέλειαν ποιεῖσθαι πολλήν· καὶ τὰς ἀρχὰς, ἀφ' ὧν λήμματα, τούτοις ἀπονέμειν· κἂν τις ὑβρίσῃ τῶν εὐπόρων, εἰς τούτους μείζω τὰ ἐπιτίμια εἶναι, ἢ ἂν σφῶν αὐτῶν. Καὶ τὰς κληρονομίας μὴ κατὰ δόσιν εἶναι, ἀλλὰ κατὰ γένος· μηδὲ πλειόνων ἢ μιᾶς τὸν αὐτὸν κληρονο-
B μεῖν. Οὕτω γὰρ ἂν ὁμαλώτεραι αἱ οὐσίαι εἶεν, καὶ τῶν ἀπόρων εἰς εὐπορίαν ἂν καθίσταιντο πλείους. Συμφέρει δὲ καὶ ἐν δημοκρατίᾳ, καὶ ἐν ὀλιγαρχίᾳ, τῶν ἄλλων ἢ ἰσότητα ἢ προεδρίαν νέμειν τοῖς ἧττον κοινωνοῦσι τῆς πολιτείας· ἐν μὲν δήμῳ, τοῖς εὐπόροις· ἐν δ' ὀλιγαρχίᾳ, τοῖς ἀπόροις· πλὴν ὅσαι ἀρχαὶ κύριαι τῆς πολιτείας· ταύτας δὲ τοῖς ἐκ τῆς πολιτείας ἐγχειρίζειν μόνοις, ἢ
C πλείοσι.

IX. ΚΕΦ. Θ.

ΤΡΙΑ δέ τινα χρὴ ἔχειν τοὺς μέλλοντας ἄρξειν τὰς κυρίας ἀρχάς· πρῶτον μὲν, φιλίαν πρὸς τὴν καθεστῶσαν πολιτείαν· ἔπειτα, δύναμιν μεγίστην τῶν ἔργων τῆς ἀρχῆς· τρίτον δ', ἀρετὴν καὶ δικαιοσύνην ἐν ἑκάστῃ πολιτείᾳ, τὴν πρὸς τὴν πολιτείαν. Εἰ γὰρ μὴ ταὐτὸν τὸ δίκαιον κατὰ πάσας τὰς πολιτείας, ἀνάγκη καὶ τῆς δικαιοσύνης εἶναι διαφοράς. Ἔχει δ' ἀπορίαν, ὅταν μὴ 149
D συμβαίνῃ ταῦτα πάντα περὶ τὸν αὐτὸν, πῶς χρὴ ποιεῖσθαι τὴν διαίρεσιν· οἷον, εἰ στρατηγικὸς μέν τις εἴη, πονηρὸς δὲ, καὶ μὴ τῇ πολιτείᾳ φίλος· ὁ δὲ, δίκαιος καὶ φίλος, πῶς δεῖ ποιεῖσθαι τὴν αἵρεσιν; ἔοικε δὲ δεῖν

22. C ποιεῖσθαι τὴν αἵρεσιν, *electionem facere*, ut v. 25.

25. Poſt δίκαιος καὶ φίλος, If. ed. addit hoc commation, μὴ

11) For the purpose [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] not entirely by vote, [illegible] [illegible] [illegible] more [illegible] [illegible].

12) To give equal share [illegible] power [illegible] [illegible] non-[illegible] power, except in the case of magistrates when in office.

Simily of the nose used also Rhet. I. 4. 12

βλέπειν εἰς δύο· τίνος πλεῖον μετέχουσι πάντες, καὶ τίνος ἔλαττον. Διὸ ἐν στρατηγίᾳ μὲν, εἰς τὴν ἐμπειρίαν μᾶλλον τῆς ἀρετῆς· ἔλαττον γὰρ στρατηγίας μετέχουσι, τῆς δ' ἐπιεικείας πλεῖον· ἐν δὲ φυλακῇ καὶ ταμιείᾳ, τοὐναντίον· πλείονος γὰρ ἀρετῆς δεῖται, ἢ ὅσην οἱ πολλοὶ ἔχουσιν· ἡ δὲ ἐπιστήμη, κοινὴ πᾶσιν. Ἀπορήσειε δ' ἄν τις, κἂν δύναμις ὑπάρχῃ τῆς πολιτείας καὶ φιλίας, τί δεῖ τῆς ἀρετῆς; ποιήσει γὰρ τὰ συμφέροντα κατὰ E δύο· ἢ ὅτι ἐνδέχεται τοὺς τὰ δύο ταῦτα ἔχοντας, ἀκρατεῖς εἶναι· ὥστε καθάπερ καὶ αὐτοῖς οὐχ ὑπηρετοῦσιν εἰδότες καὶ φιλοῦντες αὐτοὺς, οὕτω καὶ πρὸς τὸ κοινὸν οὐθὲν κωλύει ἔχειν ἐνίους. Ἁπλῶς δὲ, ὅσα ἐν τοῖς νόμοις, ὡς συμφέροντα λέγομεν ταῖς πολιτείαις, ἅπαντα ταῦτα 401 σώζει τὰς πολιτείας. Καὶ τὸ πολλάκις εἰρημένον μέγιστον στοιχεῖον, τὸ τηρεῖν ὅπως κρεῖττον ἔσται τὸ βουλόμενον τὴν πολιτείαν πλῆθος, τοῦ μὴ βουλομένου. Παρὰ πάντα δὲ ταῦτα δεῖ μὴ λανθάνειν, ὃ νῦν λανθάνει τὰς παρεκβεβηκυίας πολιτείας, τὸ μέσον· πολλὰ γὰρ τῶν δοκούντων δημοτικῶν, λύει τὰς δημοκρατίας· καὶ τῶν ὀλιγαρχικῶν, τὰς ὀλιγαρχίας· οἱ δ' οἰόμενοι ταύτην εἶναι μίαν ἀρετὴν, ἔλκουσιν εἰς τὴν ὑπερβολήν· ἀγνοοῦντες ὅτι καθάπερ ῥίς ἐστι παρεκβεβηκυῖα μὲν τὴν εὐθύτητα τὴν καλλίστην, πρὸς τὸ γρυπὸν, ἢ τὸ σιμὸν, ἀλλ' ὅμως ἔτι B καλὴ καὶ χάριν ἔχουσα πρὸς τὴν ὄψιν. Οὐ μὴν ἀλλ' ἐὰν ἐπιτείνῃ τις ἔτι μᾶλλον εἰς τὴν ὑπερβολὴν, ὥρῶτον

στρατηγικὸς δέ· quod probat etiam Cam. 217. C. hab. ἀστρατηγίτας δέ· mendose. Verior enim scriptura est ἀστρατήγητος δὲ, scil. τῆς στρατηγίας ἄπειρος, *non versatus in ducendis exercitibus.*

5. C. pluraliter ταναντία.

7. C. φιλία, nomin. casu. Seq. v. q. c. hab. καὶ τὰ δύο· sed κατὰ probat cum Vict. et Lamb. versio; *bis enim duobus instructus, faciet quæ sunt e republica.*

μὲν ἀποβαλεῖ τὴν μετριότητα τοῦ μορίου· τέλος δ' οὕτως, ὥστε μηδὲ ῥῖνα ποιήσει φαίνεσθαι, διὰ τὴν ὑπεροχὴν καὶ τὴν ἔλλειψιν τῶν ἐναντίων. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἔχει καὶ περὶ τῶν ἄλλων μορίων. Συμβαίνει δὴ τοῦτο καὶ περὶ 150,
τὰς ἄλλας πολιτείας. Καὶ γὰρ ὀλιγαρχίαν καὶ δημο- 5
κρατίαν ἐστὶν ὥστ' ἔχειν ἱκανῶς, καίπερ ἐξεστηκυίας τῆς
C βελτίστης τάξεως· ἐὰν δέ τις ἐπιτείνῃ μᾶλλον ἑκατέραν
αὐτῶν, πρῶτον μὲν χείρω ποιήσει τῶν πολιτείαν· τέλος
δ', οὐδὲ πολιτείαν. Διὸ δεῖ τοῦτο μὴ ἀγνοεῖν τὸν νομο-
θέτην καὶ τὸν πολιτικὸν, ποῖα σώζει τῶν δημοτικῶν, καὶ 10
ποῖα φθείρει τὴν δημοκρατίαν, καὶ ποῖα τῶν ὀλιγαρχι-
κῶν τὴν ὀλιγαρχίαν. Οὐδετέραν μὲν γὰρ ἐνδέχεται αὐτῶν
εἶναι καὶ διαμένειν ἄνευ τῶν εὐπόρων καὶ τοῦ πλήθους·
ἀλλ' ὅταν ὁμαλότης γένηται τῆς οὐσίας, ἄλλην ἀνάγκη
εἶναι ταύτην τὴν πολιτείαν. Ὥστε φθείροντες τοῖς καθ' 15
ὑπεροχὴν νόμοις, φθείρουσι τὰς πολιτείας. Ἁμαρτάνουσι
δὲ καὶ ἐν ταῖς δημοκρατίαις, καὶ ἐν ταῖς ὀλιγαρχίαις·
ἐν μὲν ταῖς δημοκρατίαις, οἱ δημαγωγοὶ, ὅπου τὸ πλῆ-
D θος κύριον τῶν νόμων· δύο γὰρ ποιοῦσιν ἀεὶ τὴν πόλιν,
μαχόμενοι τοῖς εὐπόροις· δεῖ δὲ τοὐναντίον, αἰεὶ δοκεῖν 20

1. C. ἀποβάλλει, præf. temp.

5. Ἄλλας probat etiam Lambini verſio: *de aliis omnibus reip. adminiſtrandæ formis.* Sed Victorius eam vocem e ſuperiore vicino loco importune huc inculcatam arbitratur; quia ſupra nullius alius reip. meminerit. Seq. v. malim ἔστιν ὡς, ut alibi paſſim.

10. Vulg. libros mendoſe habere τὸν δημοτικὸν, monuit etiam Lambinus.

15. C. et alii hab. acc. caſu τοὺς καθ. ὑπ. νόμους. Victorius cum man. ſcript. cod. et vet. interpret. maluit dandi caſu τοῖς κ. ὑ. νόμοις· *qui interimunt legibus inducentibus exſuperantiam.* At Lamb χαίροντες τοῖς κ. ὑ. νόμοις, *dum legibus ad præſtantiam et exſuperantiam accommodatis delectantur.*

20. Lamb. adnotat, in libris vulgatis poſt τοῖς εὐπόροις hoc totum deſiderari: ἐν δὲ ταῖς ὀλιγαρχίαις, οἱ ὀλιγαρχικοί· *nam dum locupletes oppugnant civitatem, quæ maxime debet eſſe una, ſemper in duas partes ſcindunt ac dividunt; in oligarchiis vero, oligarchiæ ſenatores.*

λέγειν ὑπὲρ εὐπόρων· ἐν δὲ ταῖς ὀλιγαρχίαις ὑπὲρ τοῦ δήμου τοὺς ὀλιγαρχικοὺς, καὶ τοὺς ὅρκους ἐναντίους ἢ νῦν ὀμνῦναι τοὺς ὀλιγαρχικούς. Νῦν μὲν γὰρ ἐν ἐνίαις ὀμνύουσι, Καὶ τῷ δήμῳ κακόνους ἔσομαι, καὶ βουλεύσω ὅ, τι ἂν ἔχω κακόν. Χρὴ δὲ καὶ ὑπολαμβάνειν καὶ ὑποκρίνεσθαι τοὐναντίον, ἐπισημαινομένους ἐν τοῖς ὅρκοις, ὅτι Οὐκ ἀδικήσω τὸν δῆμον. Μέγιστον δὲ πάντων τῶν εἰρημένων πρὸς τὸ διαμένειν τὰς πολιτείας, οὗ νῦν ὀλιγωροῦσι πάντες, τὸ παιδεύεσθαι πρὸς τὰς πολιτείας. Ὄφελος E γὰρ οὐθὲν τῶν ὠφελιμωτάτων νόμων, καὶ συνδεδοξασμένων ὑπὸ πάντων τῶν πολιτευομένων, εἰ μὴ ἔσονται εἰθισμένοι καὶ πεπαιδευμένοι ἐν τῇ πολιτείᾳ· εἰ μὲν οἱ νόμοι δημοτικοὶ, δημοτικῶς· εἰ δ' ὀλιγαρχικοὶ, ὀλιγαρχικῶς. Εἴπερ γάρ ἐστιν ἐφ' ἑνὸς ἀκρασία, ἔστι καὶ ἐπὶ πόλεως. Ἔστι δὲ τὸ πεπαιδεῦσθαι πρὸς τὴν πολιτείαν οὐ τοῦτο, τὸ ποιεῖν οἷς χαίρουσιν οἱ ὀλιγαρχοῦντες, ἢ οἱ δημοκρατίαν βουλόμενοι, ἀλλ' οἷς δυνήσονται, οἱ μὲν ὀλιγαρχεῖν, οἱ δὲ δημοκρατεῖσθαι. Νῦν δ' ἐν μὲν ταῖς ὀλι- 402
γαρχίαις οἱ τῶν ἀρχόντων υἱοὶ τρυφῶσιν· οἱ δὲ τῶν ἀπόρων, γίγνονται γεγυμνασμένοι καὶ πεπονηκότες· ὥστε καὶ βούλονται μᾶλλον, καὶ δύνανται νεωτερίζειν. Ἐν δὲ ταῖς δημοκρατίαις ταῖς μάλιστα εἶναι δοκούσαις δημοκρατικαῖς, τοὐναντίον τοῦ συμφέροντος καθέστηκεν. Αἴτιον δὲ τούτου, ὅτι κακῶς ὁρίζονται τὸ ἐλεύθερον. Δύο γάρ ἐστιν οἷς ἡ δημοκρατία δοκεῖ ὡρίσθαι, τῷ τὸ πλεῖον εἶναι κύριον, καὶ τῇ ἐλευθερίᾳ. Τὸ μὲν γὰρ δίκαιον, ἴσον δοκεῖ εἶναι· ἴσον δ', ὅ, τι ἂν δόξῃ τῷ πλήθει, τοῦτ' εἶναι κύριον. Ἐλεύθερον δὲ καὶ ἴσον, τὸ, ὅ, τι ἂν βούληταί τις, ποιεῖν. Ὥστε ζῇ ἐν ταῖς τοιαύταις δημοκρατίαις ἕκαστος ὡς βούλεται, καὶ εἰς ὃ χρήζων, ὥς φησιν Εὐριπίδης. B

30. Cum χρήζων subaudiendum ἐστὶ, vel legendum χρῄζῃ. Lo-

Τοῦτο δ' ἐστὶ φαῦλον. Οὐ γὰρ δεῖ οἴεσθαι δουλείαν εἶναι τὸ ζῆν πρὸς τὴν πολιτείαν, ἀλλὰ σωτηρίαν. Ἐξ ὧν μὲν οὖν αἱ πολιτεῖαι μεταβάλλουσι καὶ φθείρονται, καὶ διὰ τίνων σώζονται καὶ διαμένουσιν, ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν, τοσαῦτά ἐστι.

X. ΚΕΦ. I.

ΛΕΙΠΕΤΑΙ δ' ἐπελθεῖν καὶ περὶ μοναρχίας, ἐξ ὧν Cτε φθείρεται, καὶ δι' ὧν σώζεσθαι πέφυκε. Σχεδὸν δὲ παραπλήσια τοῖς εἰρημένοις περὶ τὰς πολιτείας ἐστὶ, καὶ τὰ συμβαίνοντα περὶ τὰς βασιλείας, καὶ τὰς τυραννίδας. Ἡ μὲν γὰρ βασιλεία, κατὰ τὴν ἀριστοκρατίαν ἐστίν· ἡ δὲ τυραννὶς, ἐξ ὀλιγαρχίας τῆς ὑστάτης σύγκειται καὶ δημοκρατίας. Διὸ δὴ καὶ βλαβερωτάτη τοῖς ἀρχομένοις ἐστὶν, ἅτε ἐκ δυοῖν συγκειμένη κακῶν, καὶ τὰς παρεκβάσεις καὶ τὰς ἁμαρτίας ἔχουσα τὰς παρ' ἀμφοτέρων τῶν πολιτειῶν. Ὑπάρχει δ' ἡ γένεσις εὐθὺς Dἐξ ἐναντίων, ἑκατέρα τῶν μοναρχιῶν· ἡ μὲν γὰρ βασιλεία, πρὸς βοήθειαν τὴν ἀπὸ τοῦ δήμου τοῖς ἐπιεικέσι γέγονε, καὶ καθίσταται βασιλεὺς ἐκ τῶν ἐπιεικῶν καθ' ὑπεροχὴν ἀρετῆς ἢ πράξεων, τῶν ἀπὸ τῆς ἀρετῆς, ἢ καθ' ὑπεροχὴν τοιούτου γένους· ὁ δὲ τύραννος, ἐκ τοῦ δήμου καὶ τοῦ πλήθους ἐπὶ τοὺς γνωρίμους, ὅπως ὁ δῆμος ἀδικῆται μηθὲν ὑπ' αὐτῶν. Φανερὸν δ' ἐκ τῶν συμβεβηκότων. I 52 Σχεδὸν γὰρ οἱ πλεῖστοι τῶν τυράννων γεγόνασιν ἐκ δη-

cum vero Euripidis ex Iphigenia Taur. desumptum putat Victorius, ubi Oreſtes ait, ἡμᾶς δ' ὁ χρήζων κτεινέτω. Camer. ex Hicetidibus desumptum ait, quem vide pag. 219. ubi aliam hujus loci lectionem affert, καὶ ὡς ὁ χρήζων.

μαγωγῶν, ὡς εἰπεῖν, πιστευθέντες ἐκ τοῦ διαβάλλειν τοὺς γνωρίμους. Αἱ μὲν γὰρ τοῦτον τὸν τρόπον κατέστησαν τῶν τυραννίδων, ἤδη τῶν πόλεων ηὐξημένων· αἱ δὲ πρὸ τούτων, ἔκ τε τῶν βασιλέων παρεκβαινόντων τὰ πάτρια, Ε καὶ δεσποτικωτέρας ἀρχῆς ὀρεγομένων· αἱ δ', ἐκ τῶν αἱρετῶν ἐπὶ τὰς κυρίας ἀρχάς· τὸ γὰρ ἀρχαῖον οἱ δῆμοι καθίσταν πολυχρονίους τὰς δημιουργίας, καὶ τὰς θεωρίας· αἱ δ', ἐκ τῶν ὀλιγαρχιῶν αἱρουμένων ἕνα τινὰ κύριον ἐπὶ τὰς μεγίστας ἀρχάς. Πᾶσι γὰρ ὑπῆρχε τοῖς τρόποις τούτοις τὸ κατεργάζεσθαι ῥᾳδίως, εἰ μόνον βουληθεῖεν, διὰ τὸ δύναμιν προϋπάρχειν, τοῖς μὲν, βασιλικῆς ἀρχῆς, τοῖς δὲ, τὴν τῆς τιμῆς· οἷον, Φείδων μὲν περὶ Ἄργος, καὶ ἕτεροι, τύραννοι κατέστησαν, βασιλείας ὑπαρχούσης. Οἱ δὲ περὶ τὴν Ἰωνίαν, καὶ Φάλαρις, ἐκ τῶν τιμῶν. Παναίτιος δὲ ἐν Λεοντίνοις, καὶ Κύψελος ἐν Κορίνθῳ, καὶ Πεισίστρατος Ἀθήνησι, καὶ Διονύσιος ἐν Συρακούσαις, καὶ ἕτεροι τὸν αὐτὸν τρόπον ἐκ δημαγωγίας. 403
Καθάπερ οὖν εἴπομεν, ἡ βασιλεία τέτακται κατὰ τὴν ἀριστοκρατίαν. Κατ' ἀξίαν γάρ ἐστιν, ἢ κατ' ἰδίαν ἀρετὴν, ἢ κατὰ γένους, ἢ κατ' εὐεργεσίας, ἢ κατὰ ταῦτά τε καὶ δύναμιν. Ἅπαντες γὰρ εὐεργετήσαντες, ἢ δυνάμενοι τὰς πόλεις ἢ τὰ ἔθνη εὐεργετεῖν, ἐτύγχανον τῆς τιμῆς ταύτης· οἱ μὲν, κατὰ πόλεμον κωλύσαντες δουλεύειν, ὥσπερ Κόδρος· οἱ δ', ἐλευθερώσαντες, ὥσπερ Κῦρος· ἢ κτίσαντες, ἢ κτησάμενοι χώραν, ὥσπερ οἱ Λακεδαιμονίων βασιλεῖς, καὶ Μακεδόνων, καὶ Μολοττῶν. Βούλεται δ' ὁ βασιλεὺς εἶναι φύλαξ, ὅπως οἱ μὲν

20. Cum κατὰ γένους e præced. commate subaud. accus. cas. nomen ἀρετήν· ut cum Victorio declarat etiam Lamb. *virtute vel propria vel generis.*

27. Βούλεται Lamb. accipit pro ὀφείλει, *debet.*

κεκτημένοι τὰς οὐσίας, μηθὲν ἄδικον πάσχωσιν, ὁ δὲ δῆμος μὴ ὑβρίζηται μηθέν. Ἡ δὲ τυραννὶς, ὥσπερ εἴρη-
B ται πολλάκις, πρὸς οὐδὲν ἀποβλέπει κοινὸν, εἰ μὴ τῆς ἰδίας ὠφελείας χάριν. Ἔστι δὲ σκοπὸς, τυραννικὸς μὲν, τὸ ἡδύ· βασιλικὸς δὲ, τὸ καλόν. Διὸ καὶ τῶν πλεονεκ- 5
τημάτων, τὰ μὲν χρήματα, τυραννικά· τὰ δ' εἰς τιμὴν, I 53
βασιλικὰ μᾶλλον. Καὶ Φυλακὴ, βασιλικὴ μὲν, πολι-
τικὴ· τυραννικὴ δὲ, διὰ ξένων. Ὅτι δ' ἡ τυραννὶς ἔχει
κακὰ, καὶ τὰ τῆς δημοκρατίας, καὶ τὰ τῆς ὀλιγαρχίας,
φανερόν· ἐκ μὲν ὀλιγαρχίας, τὸ τὸ τέλος εἶναι πλοῦτον· 10
οὕτω γὰρ καὶ διαμένειν ἀναγκαῖον μόνως τήν τε Φυλα-
C κὴν, καὶ τὴν τρυφήν· καὶ τὸ τῷ πλήθει μηδὲν πιστεύειν·
διὸ καὶ τὴν παραίρεσιν ποιοῦνται τῶν ὅπλων· καὶ τὸ
κακοῦν τὸν ὄχλον, καὶ τὸ ἐκ τοῦ ἄστεος ἀπελαύνειν καὶ
διοικίζειν, ἀμφοτέρων κοινὸν, καὶ τῆς ὀλιγαρχίας, καὶ 15
τῆς τυραννίδος. Ἐκ δημοκρατίας δὲ, τὸ πολεμεῖν τοῖς
γνωρίμοις, καὶ διαφθείρειν λάθρα καὶ φανερῶς· καὶ
φυγαδεύειν, ὡς ἀντιτέχνους, καὶ πρὸς τὴν ἀρχὴν ἐμπο-
δίους. Ἐκ γὰρ τούτων συμβαίνει γίγνεσθαι καὶ τὰς
ἐπιβουλάς· τῶν μὲν, ἄρχειν αὐτῶν βουλομένων, τῶν δὲ, 20
μὴ δουλεύειν. Ὅθεν καὶ τὸ Περιάνδρου πρὸς Θρασύ-
βουλον συμβούλευμά ἐστιν, ἢ τῶν ὑπερεχόντων στα-
χύων κόλουσις· ὡς δέον ἀεὶ τοὺς ὑπερέχοντας τῶν πο-
D λιτῶν ἀναιρεῖν. Καθάπερ οὖν σχεδὸν ἐλέχθη, τὰς

3. Ald. ed. εἰ μή τις, *nisi quis*. Quæ ſcriptura ſi vera eſt, figuravit auctor orationem ἐναλλαγῇ καὶ ἐλλείψει, hac ſententia. Nihil curat quidquam tyrannis quod publicum eſt, niſi faciat hoc aliquis ſuæ utilitatis gratia: inquit Camer. 225.

10. In I. et C. ed. prior articulus dandi caſu ſcriptus eſt, itidemque ſeq. verſu: cum potius hæ particulæ reſpiciant verbum ἔχει. V. 12. C. τροφήν· minus convenienter.

21. De Periandro et Thraſybulo ſupra dictum ad p. 114. 25.

αὐτὰς ἀρχὰς δεῖ νομίζειν περί τε τὰς πολιτείας εἶναι τῶν μεταβολῶν, καὶ περὶ τὰς μοναρχίας. Διά τε γὰρ ἀδικίαν, καὶ διὰ φόβον, καὶ διὰ καταφρόνησιν, ἐπιτίθενται πολλοὶ τῶν ἀρχομένων ταῖς μοναρχίαις· τῆς δὲ ἀδικίας μάλιστα δι' ὕβριν· ἐνίοτε δὲ καὶ διὰ τὴν τῶν ἰδίων στέρησιν. Ἔστι δὲ καὶ τὰ τέλη ταὐτὰ, καθάπερ κἀκεῖ, καὶ περὶ τὰς τυραννίδας καὶ τὰς βασιλείας. Μέγεθος γὰρ ὑπάρχει πλούτου καὶ τιμῆς τοῖς μονάρχοις, ὧν ἐφίενται πάντες. Τῶν δ' ἐπιθέσεων, αἱ μὲν ἐπὶ τὸ σῶμα Ε γίγνονται τῶν ἀρχόντων, αἱ δ' ἐπὶ τὴν ἀρχήν. Αἱ μὲν οὖν δι' ὕβριν, ἐπὶ τὸ σῶμα. Τῆς δ' ὕβρεως οὔσης πολυμεροῦς, ἕκαστον αὐτῶν αἴτιον γίγνεται τῆς ὀργῆς. Τῶν δ' ὀργιζομένων σχεδὸν οἱ πλεῖστοι τιμωρίας χάριν ἐπιτίθενται, ἀλλ' οὐχ ὑπεροχῆς· οἷον, ἡ μὲν τῶν Πεισιστρατιδῶν, διὰ τὸ προπηλακίσαι μὲν τὴν Ἁρμοδίου ἀδελφὴν, ἐπηρεάσαι δ' Ἁρμόδιον· ὁ μὲν γὰρ Ἁρμόδιος διὰ τὴν ἀδελ- 154 φήν· ὁ δὲ Ἀριστογείτων, διὰ τὸν Ἁρμόδιον. Ἐπεβούλευ- 404
σαν δὲ καὶ Περιάνδρῳ τῷ ἐν Ἀμβρακίᾳ τυράννῳ, διὰ τὸ συμπίνοντα μετὰ τῶν παιδικῶν, ἐρωτῆσαι αὐτὸν εἰ ἤδη ἐξ αὐτοῦ κύει. Ἡ δὲ Φιλίππου ὑπὸ Παυσανίου, διὰ τὸ ἐᾶσαι ὑβρισθῆναι αὐτὸν ὑπὸ τῶν περὶ Ἄτταλον. Καὶ ἡ Ἀμύντου τοῦ μικροῦ ὑπὸ Δέρδα, διὰ τὸ καυχήσασθαι εἰς τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ. Καὶ ἡ τοῦ εὐνούχου Εὐαγόρα τῷ Κυπρίῳ· διὰ γὰρ τὸ τὴν γυναῖκα παρελέσθαι τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἀπέκτεινεν, ὡς ὑβρισμένος. Πολλαὶ δ' ἐπιθέσεις γεγένηνται, καὶ διὰ τὸ εἰς τὸ σῶμα αἰσχύνεσθαι τῶν

20. Ἡ δὲ Φιλίππου, scil. ἐπίθεσις inquit Camer. 227.

25. Inter αὐτοῦ et ἀπέκτεινεν distinguit Camotii editio.

26. Αἰσχύνεσθαι agendi notionem habet, vel ante μονάρχων desideratur præpositio ὑπό· cujus tamen vestigium nullum apparet nec in calamo exaratis libris, nec in vetere tralatione, inquit Victorius.

Β μονάρχων τινάς· οἷον, καὶ ἡ Κραταίου εἰς Ἀρχέλαον· αἰεὶ γὰρ βαρέως εἶχε πρὸς τὴν ὁμιλίαν. Ὥστε ἱκανὴ καὶ ἐλάττων ἐγένετο πρόφασις, διότι τῶν θυγατέρων οὐδεμίαν ἔδωκεν ὁμολογήσας αὐτῷ· ἀλλὰ τὴν μὲν πρεσβυτέραν, κατεχόμενος ὑπὸ πολέμου πρὸς Σιρραν καὶ Ἀρραβαῖον, ἔδωκε τῷ βασιλεῖ τῷ τῆς Ἐλιμείας· τὴν δὲ νεωτέραν τῷ υἱεῖ Ἀμύντα, οἰόμενος οὕτως ἂν ἐκεῖνον ἥκιστα διαφέρεσθαι, καὶ τὸν ἐκ τῆς Κλεοπάτρας. Ἀλλὰ τῆς γε ἀλλοτριότητος ὑπῆρχεν ἀρχὴ, τὸ βαρέως φέρειν πρὸς τὴν ἀφροδισιαστικὴν χάριν. Συνεπέθετο δὲ καὶ Ἑλλανοκρά- C της ὁ Λαρισσαῖος διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν. Ὡς γὰρ χρώμενος αὐτοῦ τῇ ἡλικίᾳ, οὐ κατῆγεν ὑποσχόμενος, δι' ὕβριν καὶ οὐ δι' ἐρωτικὴν ἐπιθυμίαν ᾤετο εἶναι τὴν γεγενημένην ὁμιλίαν. Πάρων δὲ καὶ Ἡρακλείδης οἱ Αἴνιοι Κότυν διέφθειραν, τῷ πατρὶ τιμωροῦντες. Ἀδάμας δ' ἀπέστη Κότυος, διὰ τὸ ἐκτμηθῆναι παῖς ὢν ὑπ' αὐτοῦ, ὡς ὑβρισμένος. Πολλοὶ δὲ καὶ διὰ τὸ εἰς τὸ σῶμα αἰκισθῆναι πληγαῖς, ὀργισθέντες, οἱ μὲν διέφθειραν, οἱ δὲ ἐνεχείρησαν, ὡς ὑβρισθέντες· καὶ τῶν περὶ τὰς ἀρχὰς καὶ βασιλικὰς δυναστείας· οἷον, ἐν Μιτυλήνῃ τοὺς Πενταλίδας Μεγακλῆς περιόντας, καὶ τύπτοντας ταῖς κορύναις, ἐπιθέμενος μετὰ τῶν φίλων ἀνεῖλε. Καὶ ὕστερον Σμέρ-

3. C. ante διότι addit particulam ἤ.

6. C. Ἐλιβείας· sed Ἐλίμειαν cum Strabone agnoscit etiam Stephanus.

14. Πάρων legitur etiam in Lambini versione: apud Demosthenem adversus Aristocratem, apud Plutarchum adversus Coloten, et apud Diog. Laert. in Platone, legitur Πύθων· quod mavult Victorius.

18. C. ἐνεχείρισαν, *aliis in manus tradiderunt.*

22. Q. c. Σμέρδης. Ego cum C. Σμέρδις malui, ut apud Herodotum est, quamquam de alio. In sequenti etiam nomine diversitas est. Apud Pausaniam enim legitur Πενθίλος, bis: apud Suidam Πενθηλός. Sed et paulo ante v. 20. Πενθαλίδας per θ scriptum habet Cam. editio; itidemque Victor. et Camerarius.

δις Πένθιλον πλῆγὰς λαβὼν, καὶ παρὰ τῆς γυναικὸς D
155 ἐξελκυσθεὶς, διέφθειρε. Καὶ τῆς Ἀρχελάου δ' ἐπιθέσεως Δεκάμνιχος ἡγεμὼν ἐγένετο, παροξύνων τοὺς ἐπιθεμένους πρῶτος. Αἴτιον δὲ τῆς ὀργῆς, ὅτι αὐτὸν ἐξέδωκε μαστιγῶσαι Εὐριπίδῃ τῷ ποιητῇ· ὁ δ' Εὐριπίδης ἐχαλέπαινεν, εἰπόντός τι αὐτοῦ εἰς δυσωδίαν τοῦ στόματος. Καὶ ἄλλοι δὲ πολλοὶ διὰ τοιαύτας αἰτίας, οἱ μὲν ἀνῃρέθησαν, οἱ δ' ἐπεβουλεύθησαν. Ὁμοίως δὲ καὶ διὰ φόβον. Ἓν γάρ τι τοῦτο τῶν αἰτιῶν ἦν, ὥσπερ καὶ περὶ τὰς πολιτείας καὶ τὰς μοναρχίας· οἷον, Ξέρξην Ἀρταπάνης, φοβούμενος τὴν διαβολὴν τὴν περὶ Δαρεῖον, ὅτι Ε
ἐκρέμασεν οὐ κελεύσαντος Ξέρξου, ἀλλ' οἰόμενος συγγνώσεσθαι ὡς ἀμνημονοῦντα διὰ τὸ δειπνεῖν. Αἱ δὲ, διὰ καταφρόνησιν· ὥσπερ Σαρδανάπαλον ἰδών τις ξαίνοντα μετὰ τῶν γυναικῶν, εἰ ἀληθῆ ταῦτα οἱ μυθολογοῦντες λέγουσιν· εἰ δὲ μὴ ἐπ' ἐκείνου, ἀλλ' ἐπ' ἄλλου γε ἂν γένοιτο ἀληθές. Καὶ Διονυσίῳ τῷ ὑστέρῳ Δίων ἐπέθετο, διὰ τὸ καταφρονεῖν, ὁρῶν τούς τε πολίτας οὕτως ἔχοντας, καὶ αὐτὸν ἀεὶ μεθύοντα. Καὶ τῶν φίλων δέ τινες ἐπιτί-
θενται διὰ καταφρόνησιν· διὰ γὰρ τὸ πιστεύεσθαι, 405
καταφρονοῦσιν ὡς λήσοντες. Καὶ οἱ οἰόμενοι δύνασθαι κατασχεῖν τὴν ἀρχὴν, τρόπον τινὰ διὰ τὸ καταφρονεῖν ἐπιτίθενται. Ὡς δυνάμενοι γὰρ, καὶ καταφρονοῦντες τοῦ κινδύνου διὰ τὴν δύναμιν, ἐπιχειροῦσι ῥᾳδίως, ὥσπερ οἱ στρατηγοῦντες τοῖς μονάρχοις· οἷον, Κῦρος Ἀστυάγῃ, καὶ τοῦ βίου καταφρονῶν, καὶ τῆς δυνάμεως, διὰ τὸ τὴν μὲν

9. Rectius αἰτίων barytonως, propter præcedentia neutra.

10. Pro Ἀρταπάνης apud Cteſiam eſt Ἀρτάπανος, apud Herodotum Ἀρτάβανος, quod Lambinus quoque ſequitur.

11. Idem Lamb. tranſpoſita negativa legit, ὅτι οὐκ ἐκρέμασε κτλ. Ξ. *quod eum in crucem egerc a Xerxe juſſus, non paruiſſet*: et mox dandi caſu, ὡς ἀμνημονοῦντι, *tamquam oblito.*

δύναμιν ἐξηργηκέναι, αὐτὸν δὲ τρυφᾶν. Καὶ Σεύθης ὁ
Θρᾳξ Ἀμαδόκῳ, στρατηγὸς ὤν. Οἱ δὲ καὶ διὰ πλείω
τούτων ἐπιτίθενται· οἷον, καὶ καταφρονοῦντες, καὶ διὰ
Β κέρδος· ὥσπερ Ἀριοβαρζάνη Μιθριδάτης. Μάλιστα δὲ
διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν ἐγχειροῦσιν οἱ τὴν φύσιν μὲν θρα- 5
σεῖς, τιμὴν δ' ἔχοντες πολεμικὴν παρὰ τοῖς μονάρχοις·
ἀνδρία γὰρ δύναμιν ἔχουσα, θράσος ἐστί. Δι' ἃς ἀμ-
φοτέρας, ὡς ῥᾳδίως κρατήσοντες, ποιοῦνται τὰς ἐπιθέ-
σεις. Τῶν τε διὰ φιλοτιμίαν ἐπιτιθεμένων, ἕτερος τρό-
πος ἐστὶ τῆς αἰτίας παρὰ τοὺς εἰρημένους πρότερον. Οὐ 156
γὰρ ὥσπερ ἔνιοι τοῖς τυράννοις ἐπιχειροῦσιν, ὁρῶντες κέρ- 11
δη τε μεγάλα, καὶ τιμὰς μεγάλας οὔσας αὐτοῖς, οὕτω
καὶ τῶν διὰ φιλοτιμίαν ἐπιτιθεμένων ἕκαστος προαιρεῖ-
ται κινδυνεύειν· ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν, διὰ τὴν εἰρημένην αἰ-
C τίαν· οὗτοι δ', ὥσπερ κἂν ἄλλης τινὸς γενομένης πρά- 15
ξεως περιττῆς, καὶ δι' ἣν ὀνομαστοὶ γίγνονται καὶ γνώρι-
μοι τοῖς ἄλλοις, οὕτω καὶ τοῖς μονάρχοις ἐγχειροῦσιν, οὐ
κτήσασθαι βουλόμενοι μοναρχίαν, ἀλλὰ δόξαν. Οὐ μὴν
ἀλλ' ἐλάχιστοί γε τὸν ἀριθμόν εἰσιν οἱ διὰ ταύτην τὴν
αἰτίαν ὁρμῶντες· ὑποχεῖσθαι γὰρ δεῖ τὸ τοῦ σωθῆναι 20
μηδὲν φροντίζειν, ἂν μὴ μέλλῃ κατασχήσειν τὴν πρᾶξιν.
Οἷς ἀκολουθεῖν μὲν δεῖ τὴν Δίωνος ὑπόληψιν· οὐ ῥᾴδιον
δ' αὐτὴν ἐγγενέσθαι πολλοῖς. Ἐκεῖνος γὰρ μετ' ὀλίγων
ἐστράτευσεν ἐπὶ Διονύσιον, οὕτως ἔχειν φάσκων, ὡς ὅπου
D περ ἂν δύνηται προελθεῖν, ἱκανὸν αὐτῷ τοσοῦτον μετα- 25
σχεῖν τῆς πράξεως· οἷον, εἰ μικρὸν ἐπιβάντα τῆς γῆς
εὐθὺς συμβαίη τελευτῆσαι, τοῦτον καλῶς ἔχειν αὐτῷ
τὸν θάνατον. Φθείρεται δὲ τυραννὶς, ἕνα μὲν τρόπον,
ὥσπερ καὶ τῶν ἄλλων ἑκάστη πολιτειῶν, ἔξωθεν, ἐὰν

9. Forsan rectius τῶν δὲ, adversative.

D. any of these opp to [illegible] — [illegible]

? D [illegible]

ἐναντία τις ἡ πολιτεία κρείττων. Τὸ μὲν γὰρ βούλεσθαι, δῆλον ὡς ὑπάρξει διὰ τὴν ἐναντιότητα τῆς προαιρέσεως· ἃ δὲ βούλονται, δυνάμενοι, πράττουσι πάντες. Ἐναντίαι δ' αἱ πολιτεῖαι, δῆμος μὲν τυραννίδι, καθ' Ἡσίοδον,

"Ὡς κεραμεῖ κεραμεύς·"

καὶ γὰρ ἡ δημοκρατία ἡ τελευταία, τυραννίς ἐστι· βασι- E
λεία δὲ καὶ ἀριστοκρατία, διὰ τὴν ἐναντιότητα τῆς πολιτείας. Διὸ Λακεδαιμόνιοι πλείστας κατέλυσαν τυραννίδας· καὶ Συρακούσιοι κατὰ τὸν χρόνον, ὃν ἐπολιτεύοντο καλῶς. Ἕνα δ', ἐξ αὐτῆς, ὅταν οἱ μετέχοντες στασιάζωσιν· ὥσπερ ἡ τῶν περὶ Γέλωνα, καὶ νῦν ἡ τῶν περὶ Διονύσιον. Ἡ μὲν Γέλωνος, Θρασυβούλου τοῦ Ἱέρωνος ἀδελφοῦ, τὸν υἱὸν τοῦ Γέλωνος δημαγωγοῦντος, καὶ πρὸς ἡδο-
157 νὰς ὁρμῶντος, ἵν' αὐτὸς ἄρχῃ. Τῶν δ' οἰκείων συστησάντων, ἵνα μὴ τυραννὶς ὅλως καταλυθῇ, ἀλλὰ Θρασύβουλος· οἱ δὲ συστάντες αὐτῶν, ὡς καιρὸν ἔχοντες, ἐξέβαλον ἅπαντας αὐτούς. Διονύσιον δὲ Δίων στρατεύσας, κηδε- 406
στὴς ὤν, καὶ προσλαβὼν τὸν δῆμον, ἐκεῖνον ἐκβαλών, διεφθάρη. Δύο δὲ οὐσῶν αἰτιῶν δι' ἃς μάλιστ' ἐπιτίθενται ταῖς τυραννίσι, μίσους καὶ καταφρονήσεως, θάτερον μὲν δεῖ τούτων ὑπάρχειν τοῖς τυράννοις, τὸ μῖσος· ἐκ δὲ τοῦ καταφρονεῖσθαι πολλαὶ γίνονται τῶν καταλύσεων. Σημεῖον δὲ· τῶν μὲν γὰρ κτησαμένων οἱ πλεῖστοι, καὶ διεφύλαξαν τὰς ἀρχάς· οἱ δὲ, παραλαβόντες, εὐθὺς, ὡς εἰπεῖν, ἀπολλύασι πάντες. Ἀπολαυστικῶς γὰρ ζῶντες, εὐκαταφρόνητοί τε γίγνονται, καὶ πολλοὺς καιροὺς παραδιδόασι τοῖς ἐπιθεμένοις. Μόριον δέ τι τοῦ

10. C. ἐξ αὐτοῦ· perperam. Structuræ enim consecutio hæc est: φθείρεται δὲ τυραννὶς, ἵνα μὲν τρόπον, ἔξωθεν· ἵνα δ', ἐξ αὐτῆς. Et sic Lamb. *altero modo evertitur tyrannis ex seipsa.*

μίσους καὶ τὴν ὀργὴν δεῖ τιθέναι· τρόπον γάρ τινα τῶν αὐτῶν αἰτία γίνεται πράξεων· πολλάκις δὲ καὶ πρακτικώτερον τοῦ μίσους· συντονώτερον γὰρ ἐπιτίθενται διὰ τὸ μὴ χρῆσθαι λογισμῷ τὸ πάθος. Μάλιστα δὲ συμβαίνει τοῖς θυμοῖς ἀκολουθεῖν διὰ τὴν ὕβριν· δι' ἣν αἰτίαν, ἥτε τῶν Πεισιστρατιδῶν κατελύθη τυραννὶς, καὶ πολλαὶ τῶν ἄλλων. Ἀλλὰ μᾶλλον τὸ μῖσος. Ἡ μὲν γὰρ ὀργὴ, μετὰ λύπης πάρεστιν· ὥστε οὐ ῥᾴδιον λογίζεσθαι· ἡ δὲ ἔχθρα, ἄνευ λύπης. Ὡς δὲ ἐν κεφαλαίοις εἰπεῖν, ὅσας αἰτίας εἰρήκαμεν τῆς τε ὀλιγαρχίας τῆς ἀκράτου καὶ τελευταίας, καὶ τῆς δημοκρατίας τῆς ἐσχάτης, τοσαύτας καὶ τῆς τυραννίδος θετέον· καὶ γὰρ αὗται τυγχάνουσιν οὖσαι διαιρεταὶ τυραννίδες. Βασιλεία δὲ ὑπὸ μὲν τῶν ἔξωθεν ἥκιστα φθείρεται· διὸ καὶ πολυχρόνιός ἐστιν· ἐξ αὐτῆς δ' αἱ πλεῖσται φθοραὶ συμβαίνουσι. Φθείρεται δὲ κατὰ δύο τρόπους· ἕνα μὲν, στασιασάντων τῶν μετεχόντων τῆς βασιλείας· ἄλλον δὲ τρόπον, τυραννικώτερον πειρωμένων διοικεῖν, ὅταν εἶναι κύριοι πλειόνων ἀξιῶσι καὶ παρὰ τὸν νόμον. Οὐ γίγνονται δ' ἔτι βασιλεῖαι νῦν, ἀλλ' ἄν περ γίγνωνται, μοναρχίαι καὶ τυραννίδες μᾶλλον· διὰ τὸ τὴν βασιλείαν ἑκούσιον μὲν ἀρχὴν εἶναι, μειζόνων δὲ κυρίαν· πολλοὺς δ' εἶναι τοὺς ὁμοίους, καὶ μηδένα διαφέροντα τοσοῦτον, ὥστε ἀπαρτίζειν πρὸς τὸ μέγεθος καὶ τὸ ἀξίωμα τῆς ἀρχῆς. Ὥστε διὰ μὲν τοῦτο, ἑκόντες οὐχ ὑπομένουσιν· ἂν δὲ δι' ἀπάτης ἄρξῃ τις ἢ βίας, ἤδη δοκεῖ τοῦτο εἶναι τυραννίς. Ἐν δὲ ταῖς κατὰ γένος βασιλείαις τιθέναι δεῖ τῆς φθορᾶς αἰτίαν πρὸς ταῖς εἰρημέναις, καὶ τὸ γίνεσθαι πολλοὺς εὐκαταφρονήτους, καὶ τὸ δύναμιν μὴ κεκτημένους τυραννικὴν, ἀλλὰ βασιλικὴν τιμὴν, ὑβρίζειν· ῥᾳδία γὰρ ἐγίνετο ἡ κατά-

158

λυσις. Μὴ βουλομένων γὰρ εὐθὺς οὐκ ἔσται βασιλεὺς, ἀλλ' ὁ τύραννος καὶ μὴ βουλομένων. Φθείρονται μὲν οὖν αἱ μοναρχίαι διὰ ταύτας καὶ τοιαύτας ἑτέρας αἰτίας.

ΚΕΦ. Ια. XI.

ΣΩΖΟΝΤΑΙ δὲ δῆλον, ὡς ἁπλῶς μὲν εἰπεῖν, ἐκ τῶν ἐναντίων· ὡς δὲ καθ' ἕκαστον, τῷ τὰς μὲν βασιλείας ἄγειν ἐπὶ τὸ μετριώτερον. Ὅσῳ γὰρ ἂν ἐλαττόνων ὦσι κύριοι, πλείω χρόνον ἀναγκαῖον μένειν πᾶσαν τὴν ἀρχήν. Αὐτοί τε γὰρ ἧττον γίνονται δεσποτικοὶ, καὶ τοῖς ἤθεσιν 407
ἴσοι μᾶλλον, καὶ ὑπὸ τῶν ἀρχομένων φθονοῦνται ἧττον. Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ἡ περὶ Μολοττοὺς πολὺν χρόνον βασιλεία διέμεινε· καὶ ἡ Λακεδαιμονίων, διὰ τὸ ἐξ ἀρχῆς τε εἰς δύο μέρη διαιρεθῆναι τὴν ἀρχήν· καὶ πάλιν Θεοπόμπου μετριάσαντος τοῖς τε ἄλλοις, καὶ τὴν τῶν ἐφόρων ἀρχὴν ἐπικαταστήσαντος. Τῆς γὰρ δυνάμεως ἀφελὼν, ηὔξησε τῷ χρόνῳ τὴν βασιλείαν. Ὥστε τρόπον τινὰ ἐποίησεν οὐκ ἐλάττονα, ἀλλὰ μείζονα αὐτήν. Ὅπερ καὶ πρὸς τὴν γυναῖκα ἀποκρίνασθαί φασιν αὐτὸν, εἰποῦσαν, εἰ μηδὲν αἰσχύνεται τὴν βασιλείαν ἐλάττω παραδιδοὺς τοῖς υἱέσιν, ἢ παρὰ τοῦ πατρὸς παρέλαβεν, Οὐ δῆτα φάναι· Β
παραδίδωμι γὰρ πολυχρονιωτέραν. Αἱ δὲ τυραννίδες σώζονται κατὰ δύο τρόπους τοὺς ἐναντιωτάτους· ὧν ἕτερός ἐστιν ὁ παραδεδομένος, καὶ καθ' ὃν διοικοῦσιν οἱ πλεῖστοι τῶν τυράννων τὴν ἀρχήν. Τούτων δὲ τὰ πολλὰ φασι καταστῆσαι Περίανδρον τὸν Κορίνθιον. Πολλὰ δὲ καὶ
159 παρὰ τῆς τῶν Περσῶν ἀρχῆς ἔστι τοιαῦτα λαβεῖν. Ἔστι

1. C. οὐκ ἔσται βασιλεία· quod ad seq. τύραννος minus quadrat.

δὲ τά τε πάλαι λεχθέντα πρὸς σωτηρίαν, ὡς οἷόν τε, τῆς τυραννίδος, τὸ τοὺς ὑπερέχοντας κολούειν, καὶ τοὺς φρονηματίας ἀναιρεῖν· καὶ μήτε συσσίτια ἐᾶν, μήτε ἑταιρίαν, μήτε παιδείαν, μήτε ἄλλο μηθὲν τοιοῦτον· ἀλλὰ [πάντα] φυλάττειν ὅθεν εἴωθε γίνεσθαι δύο, φρονήματά τε καὶ πίστις· καὶ μήτε σχολὰς, μήτε ἄλλους συλλόγους ἐπιτρέπειν γίνεσθαι σχολαστικοὺς, καὶ πάντα ποιεῖν ἐξ ὧν ὅτι μάλιστα ἀγνῶτες ἀλλήλοις ἔσονται πάντες· ἡ γὰρ γνῶσις πίστιν ποιεῖ μᾶλλον πρὸς ἀλλήλους. Καὶ τὸ τοὺς ἐπιδημοῦντας ἀεὶ φανεροὺς εἶναι, καὶ διατρίβειν περὶ θύρας· οὕτω γὰρ ἂν ἥκιστα λανθάνοιεν τί πράττουσι· καὶ φρονεῖν ἂν ἐθίζοιντο μικρὸν, αἰεὶ δουλεύοντες. Καὶ τἆλλα ὅσα τοιαῦτα Περσικὰ καὶ Βάρβαρα, τυραννικά ἐστι· πάντα γὰρ ταὐτὸν δύναται. Καὶ τὸ μὴ λανθάνειν πειρᾶσθαι, ὅσα τυγχάνει τις λέγων ἢ πράττων τῶν ἀρχομένων, ἀλλ' εἶναι κατασκόπους· οἷον, περὶ Συρακούσας αἱ ποταγωγίδες καλούμεναι. Καὶ τοὺς ὠτακουστὰς ἐξέπεμπεν Ἱέρων, ὅπου τις εἴη συνουσία καὶ σύλλογος. Παῤῥησιάζονταί τε γὰρ ἧττον, φοβούμενοι τοὺς τοιούτους· κἂν παῤῥησιάζωνται, λανθάνουσιν ἧττον. Καὶ τὸ διαβάλλειν ἀλλήλοις, καὶ συγκρούειν, καὶ φίλους φίλοις, καὶ τὸν δῆμον τοῖς γνωρίμοις, καὶ τοὺς πλουσίους ἑαυτοῖς, καὶ τὸ πένητας ποιεῖν τοὺς ἀρχομένους, τυραννι-

4. Incluſum πάντα abeſt a C. ed.

5. Φρονήματά τε. Quidam ſcriptus unitatis numero φρόνημά τε. Petr. Victor.

17. Budæus e tribus Plutarchi locis maſculino genere legit οἱ ποταγωγίδαι καλούμενοι. Sed vulgatam ſcripturam Victorius retinere mavult; quoniam apud Salluſtium quoque Catalina hujus generis muliebris uſus eſt, non ſolum ad virorum conſilia exploranda, ſed etiam ad virilis audaciæ facinora exſequenda. Atque adeo ſic pag. ſeq. v. 16. γυναικοκρατίαν quoque a tyrannis foveri auctor dicit. Dicuntur autem ποταγωγίδες Dorice pro προσαγωγίδες, *adductrices*.

[illegible] mutual trust =

[illegible] female spies employed by the [illegible]
government in the same way as those [illegible]
kept in pay =

κὸν, ὅπως μήτε φυλακὴ τρέφηται, καὶ πρὸς τὸ καθ' ἡμέραν ὄντες, ἄσχολοι ὦσιν ἐπιβουλεύειν. Παράδειγμα δὲ τούτου αἵτε πυραμίδες αἱ περὶ Αἴγυπτον, καὶ τὰ ἀναθήματα τῶν Κυψελιδῶν, καὶ τοῦ Ὀλυμπίου ἡ οἰκοδόμη- Ε
σις ὑπὸ τῶν Πεισιστρατιδῶν, καὶ τῶν περὶ Σάμον ἔργα Πολυκράτεια· πάντα γὰρ ταῦτα δύναται ταὐτὸν, ἀσχολίαν καὶ πενίαν τῶν ἀρχομένων. Καὶ ἡ εἰσφορὰ τῶν τελῶν· οἷον ἐν Συρακούσαις· ἐν πέντε γὰρ ἔτεσιν, ἐπὶ Διονυσίου τὴν οὐσίαν ἅπασαν εἰσενηνοχέναι συνέβαινεν. Ἔστι δὲ καὶ πολεμοποιὸς ὁ τύραννος, ὅπως ἄσχολοί τε ὦσι, καὶ ἡγεμόνος ἐν χρείᾳ διατελῶσιν ὄντες. Καὶ ἡ μὲν βασιλεία σώζεται διὰ τῶν φίλων· τυραννικὸν δὲ τὸ μά- 408
160 λιστ' ἀπιστεῖν τοῖς φίλοις, ὡς βουλομένων μὲν πάντων, δυναμένων δὲ μάλιστα τούτων [αὐτὸν καθελεῖν.] Καὶ τὰ περὶ τὴν δημοκρατίαν δὲ γιγνόμενα τὴν τελευταίαν, τυραννικὰ πάντα· γυναικοκρατία [τε] περὶ τὰς οἰκίας, ἵν' ἐξαγγέλωσι κατὰ τῶν ἀνδρῶν· καὶ δούλων ἄνεσις, διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν· οὔτε γὰρ ἐπιβουλεύουσιν οἱ δοῦλοι καὶ αἱ γυναῖκες τοῖς τυράννοις. Εὐημερεῦντάς τε ἀναγ-
20 καῖον εὔνους εἶναι καὶ ταῖς τυραννίσι, καὶ ταῖς δημοκρατίαις· καὶ γὰρ ὁ δῆμος εἶναι βούλεται μόναρχος. Διὸ καὶ ὁ κόλαξ παρ' ἀμφοτέροις ἔντιμος· παρὰ μὲν τοῖς δήμοις, ὁ δημαγωγός· ἔστι γὰρ ὁ δημαγωγὸς, τοῦ δήμου κόλαξ· παρὰ δὲ τοῖς τυράννοις, οἱ ταπεινῶς ὁμι-

1. Μήτε exprimit etiam Lambini verſio, *ut neque præſidium ab ipſo alatur*. Victorius mallet ἤ τε, ſi veteres libri aut vetus interpres id probarent. Eod. v. C. dandi caſu habet πρὸς τῷ, ut ſupra 203. 14. ſed retineri et hæc ſtructura poteſt, ut ſupra pag. 41. 22. Plebem autem tyrannis in continuis laboribus detinendam eſſe, docet etiam Tarquinii exemplum apud Dion. Halicarn. 246. 18. ubi narrat etiam alia huc pertinentia.

14. Incluſa addita ſunt ex Vict. et Lamb.

Βλοῦντες· ὅπερ ἐστὶν ἔργον κολακίας· καὶ γὰρ διὰ τοῦτο πονηρόφιλον ἡ τυραννίς· κολακευόμενοι γὰρ χαίρουσι. Τοῦτο δ' οὐδ' ἂν εἷς ποιήσειε φρόνημα ἔχων ἐλεύθερον· ἀλλὰ φιλοῦσιν οἱ ἐπιεικεῖς, ἢ οὐ κολακεύουσι. Καὶ χρήσιμοι οἱ πονηροὶ εἰς τὰ πονηρά· ἥλῳ γὰρ ὁ ἦλος, ὥσπερ ἡ παροιμία. Καὶ τὸ μηδενὶ χαίρειν σεμνῷ, μηδ' ἐλευθέρῳ, τυραννικόν· αὐτὸν γὰρ εἶναι μόνον ἀξιοῖ τοιοῦτον ὁ τύραννος· ὁ δ' ἀντισεμνυνόμενος καὶ ἐλευθεριάζων, ἀφαιρεῖται τὴν ὑπεροχὴν καὶ τὸ δεσποτικὸν τῆς τυραννίδος. Μισοῦσιν οὖν ὥσπερ καταλύοντας τὴν ἀρχήν. Καὶ τὸ χρῆσθαι συσσίτοις, καὶ συνημερευταῖς ξενικοῖς μᾶλλον ἢ πολιτικοῖς, τυραννικόν· ὡς τοὺς μὲν, πολεμίους, τοὺς δ', οὐκ ἀντιποιουμένους. Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα, τυραννικὰ μὲν καὶ σωτήρια τῆς ἀρχῆς· οὐθὲν δ' ἐλλείπει μοχθηρίας. Ἔστι δ', ὡς εἰπεῖν, πάντα ταῦτα περιειλημμένα τρισὶν εἴδεσι. Στοχάζεται γὰρ ἡ τυραννὶς τριῶν· ἑνὸς μὲν, τοῦ μικρὰ φρονεῖν τοὺς ἀρχομένους· οὐδενὶ γὰρ ἂν μικρόψυχος ἐπιβουλεύσειε. Δευτέρου δὲ, τοῦ διαπιστεῖν ἀλλήλοις· οὐ καταλύεται γὰρ πρότερον τυραννὶς, πρὶν ἢ πιστεύσουσί τινες αὐτοῖς· διὸ καὶ τοῖς ἐπιεικέσι πολεμοῦσιν, ὡς βλαβεροῖς πρὸς τὴν ἀρχήν· οὐ μόνον διὰ τὸ μὴ ἀξιοῦν ἄρχεσ-

1. Κολακίας monophthongωs habent etiam C. et Z. alioqui uſitatius κολακείας· hoc, a verbo κολακεύω, illud, a nomine κόλαξ.

5. Vulgatam proverbii lectionem cum Victorio probat etiam Lamb. *clavus enim clavo pellitur.* Itidemque apud Pollucem eſt, ἥλῳ τὸν ἦλον, παττάλλῳ τὸν πάτταλλον· et apud Lucianum, ἥλῳ ἐκκρούων τὸν ἦλον· ut in Adagiis prolixius docet Eraſmus. Euſtathius tamen apud Homerum 126. 12. videtur maluiſſe ἥλω, id eſt ἑάλω, *captus eſt.*

13. Ἀντιποιουμένους Victorius vertit *adverſantes*, Lambinus, *putantes ad ſe pertinere.*

20. C. relative αὐτοῖς· ſed reciprocum αὐτοῖς ut pag. ſeq. v. 1. ita hic agnoſcit cum Victorio etiam Lamb. *priuſquam aliqui inter ſe fidem habeant.*

θαι δεσποτικῶς, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ πιστοὺς καὶ ἑαυτοῖς D
161 καὶ τοῖς ἄλλοις εἶναι, καὶ μὴ καταγορεύειν μήτε ἑαυτῶν, μήτε τῶν ἄλλων. Τρίτον δ', ἀδυναμία τῶν πραγμάτων· οὐθεὶς γὰρ ἐπιχειρεῖ τοῖς ἀδυνάτοις. Ὥστε οὐδὲ τυραννίδα καταλύειν, μὴ δυνάμεως ὑπαρχούσης. Εἰς οὖς μὲν οὖν ὅρους ἀνάγεται τὰ βουλήματα τῶν τυράννων, οὗτοι τρεῖς τυγχάνουσιν ὄντες. Πάντα γὰρ ἀναγάγοι τις ἂν τὰ τυραννικὰ πρὸς ταύτας τὰς ὑποθέσεις· τὰ μέν, ὅπως μὴ πιστεύωσιν ἀλλήλοις· τὰ δ', ὅπως μὴ δύνωνται· τὰ δ', ὅπως μικρὸν φρονῶσιν. Ὁ μὲν οὖν εἷς τρόπος δι' οὗ γίνεται σωτηρία ταῖς τυραννίσι, τοιοῦτός ἐστιν· ὁ δ' ἕτερος, σχεδὸν ἐξ ἐναντίας ἔχει τοῖς εἰρημένοις τὴν ἐπιμέλειαν. Ἔστι δὲ λαβεῖν αὐτὸν ἐκ τῆς φθορᾶς τῆς τῶν E
βασιλειῶν. Ὥσπερ γὰρ τῆς βασιλείας εἷς τρόπος τῆς φθορᾶς τὸ ποιεῖν τὴν ἀρχὴν τυραννικωτέραν, οὕτω τῆς τυραννίδος σωτηρία, ποιεῖν αὐτὴν βασιλικωτέραν, ἓν φυλάττοντα μόνον, τὴν δύναμιν· ὅπως ἀρχὴ μὴ μόνον βουλομένων, ἀλλὰ καὶ μὴ βουλομένων· προϊέμενος γὰρ καὶ τοῦτο, πρoΐεται καὶ τὸ τυραννεῖν. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν, ὥσπερ 409
ὑπόθεσιν, δεῖ μένειν· τὰ δ' ἄλλα, τὰ μὲν ποιεῖν, τὰ δὲ δοκεῖν, ὑποκρινόμενον τὸ βασιλικὸν καλῶς. Πρῶτον μέν, δοκεῖν φροντίζειν τῶν κοινῶν· μήτε δαπανῶντα δωρεὰς τοιαύτας, ἐφ' αἷς τὰ πλήθη χαλεπαίνουσιν, ὅταν ἀπ' αὐτῶν μὲν λαμβάνωσιν ἐργαζομένων καὶ πονούντων γλί-

21. C. masc. genere τὸν βασιλικὸν ut infra 224. 26. non absurde.

24. Lamb. legit πονούντων καὶ γλίσχρως ζώντων, *in opere ac labore assidue versantibus, et tenuiter parceque victitantibus.* Sed ferri vulgata lectio potest, si γλίσχρως conjungatur non cum proxime præcedentibus participiis, sed cum remotiori verbo: ut sequenti ἀφθόνως διδῶσιν opponatur hic γλίσχρως λαμβάνωσιν, ac γλίσχρως λαμβάνειν sit in exigendo atque accipiendo leviſſimas quaſque minutias conſectari, atque ita tenacem eſſe, ut ne teruncium quidem remittas.

σχρως, διδῶσι δ' ἑταίραις καὶ ξένοις καὶ τεχνίταις
ἀφθόνως· λόγον τε ἀποδιδόντα τῶν λαμβανομένων καὶ
δαπανωμένων· ὅπερ ἤδη πεποιήκασί τινες τῶν τυράννων·
οὕτω γὰρ ἄν τις δικαίως, οἰκονόμος, ἀλλ' οὐ τύραννος
B εἶναι δόξει. Οὐ δεῖ δὲ φοβεῖσθαι μή ποτε ἀπορήσῃ χρη- 5
μάτων, κύριος ὢν τῆς πόλεως· ἀλλὰ τοῖς γ' ἐκτοπίζουσι
τυράννοις ἀπὸ τῆς οἰκίας, καὶ συμφέροι τοῦτο μᾶλλον, ἢ
καταλιπεῖν ἀθρόισαντας· ἧττον γὰρ ἂν οἱ φυλάττοντες
ἐπιτιθεῖντο τοῖς πράγμασιν. Εἰσὶ δὲ φοβερώτεροι τῶν
τυράννων τοῖς ἀποδημοῦσιν οἱ φυλάττοντες, τῶν πολιτῶν· 10
οἱ μὲν γὰρ, συναποδημοῦσιν· οἱ δὲ, ὑπομένουσιν. Ἔπειτα
τὰς εἰσφορὰς καὶ τὰς λειτουργίας δεῖ φαίνεσθαι τῆς τε
οἰκονομίας ἕνεκα συνάγοντα· κἂν ποτε δεηθῇ, χρῆσθαι 162
C πρὸς τοὺς πολεμικοὺς καιρούς. Ὅλως τε αὐτὸν παρα-
σκευάζειν φύλακα καὶ ταμίαν ὡς κοινῶν, ἀλλὰ μὴ ὡς 15
ἰδίων. Καὶ φαίνεσθαι μὴ χαλεπὸν, ἀλλὰ σεμνόν. Ἔτι
δὲ τοιοῦτον, ὥστε μὴ φοβεῖσθαι τοὺς ἐντυγχάνοντας,
ἀλλὰ μᾶλλον αἰδεῖσθαι. Τούτου μέν τοι τυγχάνειν οὐ
ῥᾴδιον, ὄντα εὐκαταφρόνητον. Διὸ δεῖ, κἂν μὴ τῶν ἄλλων
ἀρετῶν ἐπιμέλειαν ποιῆται, ἀλλὰ τῆς πολιτικῆς, καὶ 20
δόξαν ἐμποιεῖν περὶ αὐτοῦ τοιαύτην. Ἔτι δὲ μὴ μόνον
αὐτὸν φαίνεσθαι μηθένα τῶν ἀρχομένων ὑβρίζοντα,
μήτε νέον, μήτε νέαν, ἀλλὰ μηδ' ἄλλον μηδένα τῶν περὶ
D αὐτόν. Ὁμοίως δὲ καὶ τὰς οἰκείας ἔχειν γυναῖκας πρὸς
τὰς ἄλλας· ὡς καὶ διὰ γυναικῶν ὕβρεις πολλαὶ τυ- 25
ραννίδες ἀπολώλασι. Περί τε τὰς ἀπολαύσεις τὰς σω-
ματικὰς τοὐναντίον ποιεῖν, ἢ νῦν τινες τῶν τυράννων ποιοῦ-

9. C. ἐπιτιθοῖντο, more circumflexorum.

11. C. ὑπολαμβάνουσι pro ὑπομένουσι.

16. C. ἔστιν pro ἔτι· minus apte. Sic eadem ed. minus convenienter omittit participium ὄντων pag. seq. v. 18.

σιν. Οὐ γὰρ μόνον εὐθὺς ἔωθεν τοῦτο δρῶσι, καὶ συνεχῶς πολλὰς ἡμέρας, ἀλλὰ καὶ φαίνεσθαι τοῖς ἄλλοις βούλονται τοῦτο πράττοντες, ἵν' ὡς εὐδαίμονας καὶ μακαρίους θαυμάσωσιν. Ἀλλὰ μάλιστα μὲν μετριάζειν τοῖς τοιούτοις· εἰ δὲ μή, τό γε φαίνεσθαι τοῖς ἄλλοις διαφεύγειν. Οὔτε γὰρ εὐεπίθετος, οὔτ' εὐκαταφρόνητος ὁ νήφων, ἀλλ' ὁ μεθύων· οὐδ' ὁ ἄγρυπνος, ἀλλ' ὁ καθεύδων. Τοὐναντίον τε ποιητέον τῶν πάλαι λεχθέντων σχεδὸν Β πάντων. Κατασκευάζειν γὰρ δεῖ καὶ κοσμεῖν τὴν πόλιν, ὡς ἐπίτροπον ὄντα καὶ μὴ τύραννον. Ἔτι δὲ τὰ πρὸς τοὺς θεοὺς φαίνεσθαι ἀεὶ σπουδάζοντα διαφερόντως. Ἥττόν τε γὰρ φοβοῦνται τὸ παθεῖν τι παράνομον ὑπὸ τῶν τοιούτων, ἐὰν δεισιδαίμονα νομίζωσιν εἶναι τὸν ἄρχοντα, καὶ φροντίζειν τῶν θεῶν· καὶ ἐπιβουλεύουσιν ἧττον, ὡς συμμάχους ἔχοντι καὶ τοὺς θεούς. Δεῖ δ' ἄνευ ἀβελτηρίας φαίνεσθαι τοιοῦτον. Τούς τε ἀγαθοὺς περί τι γιγνομένους τιμᾶν οὕτως, ὥστε μὴ νομίζειν ἄν ποτε τιμηθῆναι μᾶλλον ὑπὸ τῶν πολιτῶν αὐτονόμων ὄντων. Καὶ τὰς μὲν τοιαύτας τιμὰς ἀπονέμειν αὐτόν· τὰς δὲ κολά- 410
σεις δι' ἑτέρων ἀρχόντων καὶ δικαστηρίων. Κοινὴ δὲ φυ-
163 λακὴ πάσης μοναρχίας, τὸ μηθένα ποιεῖν ἕνα μέγαν· ἀλλ' εἴπερ, πλείους· τηρήσουσι γὰρ ἀλλήλους· ἐὰν δ' ἄρα τινὰ δέῃ ποιῆσαι μέγαν, μή τοι τό γε ἦθος θρασύν· ἐπιθετικώτατον γὰρ τὸ τοιοῦτον ἦθος περὶ πάσας τὰς πράξεις· κἂν τῆς δυνάμεώς τινα δοκῇ παραλύειν, ἐκ προσαγωγῆς τοῦτο δρᾶν, καὶ μὴ πᾶσαν ἀθρόον ἀφαιρεῖσθαι τὴν ἐξουσίαν. Ἔτι δὲ, πάσης μὲν ὕβρεως εἴργεσθαι· παρὰ πάσας δὲ δυοῖν, τῆς τε εἰς τὰ σώματα κολάσεως, καὶ τῆς εἰς τὴν ἡλικίαν. Μάλιστα δὲ ταύτην ποιητέον τὴν εὐλάβειαν περὶ τοὺς φιλοτίμους. Τὴν μὲν γὰρ εἰς τὰ χρήματα ὀλιγωρίαν, οἱ φιλοχρήματοι φέ-

ἄρχειν, καὶ μὴ τεταπεινωμένων· μηδὲ μισούμενον καὶ φοβούμενον διατελεῖν· ἀλλὰ καὶ τὴν ἀρχὴν εἶναι πολυ- Ε
χρονιωτέραν. Ἔτι δ' αὐτὸν διακεῖσθαι κατὰ τὸ ἦθος, ἤτοι καλῶς πρὸς ἀρετὴν, ἢ ἠμίχρηστον ὄντα· καὶ μὴ πο-
5 νηρὸν, ἀλλ' ἠμιπόνηρον.

ΚΕΦ. ΙΒ. XII.

ΚΑΙ τοι πασῶν ὀλιγοχρονιώτεραι τῶν πολιτειῶν εἰσιν, 411
ὀλιγαρχία καὶ τυραννίς. Πλεῖστον γὰρ ἐγένετο χρόνον ἡ περὶ Σικυῶνα τυραννὶς, ἡ τῶν Ὀρθαγόρου παίδων, καὶ αὐτοῦ Ὀρθαγόρου· ἔτη δ' αὕτη διέμεινεν ἑκατόν. Τούτου
10 δ' αἴτιον, ὅτι τοῖς ἀρχομένοις ἐχρῶντο μετρίως, καὶ πολλὰ τοῖς νόμοις ἐδούλευον. Καὶ διὰ τὸ πολεμικὸς γενέσθαι Κλεισθένης, οὐκ ἦν εὐκαταφρόνητος. Καὶ τὰ πολλὰ ταῖς ἐπιμελείαις ἐδημαγώγουν. Λέγεται γοῦν Κλεισθένης τὸν ἀποκρίναντα τῆς νίκης αὐτὸν, ὡς ἐστε-
15 φάνωσεν· ἔνιοι δ' εἰκόνα φασὶν εἶναι τοῦ κρίναντος οὕτω, τὸν ἀνδριάντα τὸν ἐν τῇ ἀγορᾷ καθήμενον. Φασὶ δὲ καὶ Πεισίστρατον ὑπομεῖναί ποτε προσκληθέντα δίκην εἰς Ἄρειον πάγον. Δευτέρα δὲ περὶ Κόρινθον ἡ τῶν Κυψελι- Β
δῶν· καὶ γὰρ αὕτη διετέλεσεν ἔτη τρία καὶ ἑβδομήκοντα,
20 καὶ ἓξ μῆνας. Κύψελος μὲν γὰρ, ἐτυράννησεν ἔτη τριάκοντα· Περίανδρος δὲ, τετταράκοντα καὶ τέτταρα· Ψαμμήτιχος δ' ὁ Γορδίου, τρία ἔτη. Τὰ δ' αἴτια, ταὐτὰ καὶ ταύτης· ὁ μὲν γὰρ Κύψελος, δημαγωγὸς ἦν, καὶ κατὰ τὴν ἀρχὴν διετέλεσεν ἀδορυφόρητος· Περίανδρος δ',

19. Legendum videtur ἑπτὰ καὶ ἑβδομήκοντα, ut e sequenti annorum enumeratione particulari colligitur.

22. C. ταῦτα, *hæc*: minus convenienter.

ἐγένετο μὲν τυραννικὸς, ἀλλὰ πολεμικός. Τρίτη δ' ἡ
τῶν Πεισιστρατιδῶν Ἀθήνησιν· οὐκ ἐγένετο δὲ συνεχής·
δὶς γὰρ ἔφυγε Πεισίστρατος τυραννῶν. Ὥστε ἐν ἔτεσι
τριάκοντα καὶ τρισὶν, ἑπτακαίδεκα ἔτη τούτων ἐτυράν-
D νευσεν· ὀκτωκαίδεκα δὲ οἱ παῖδες. Ὥστε τὰ πάντα 165
ἐγένετο ἔτη τριάκοντα καὶ πέντε. Τῶν δὲ λοιπῶν, ἡ περὶ 6
Ἱέρωνα καὶ Γέλωνα περὶ Συρακούσαις. Ἔτη δ' οὐδ'
αὕτη πολλὰ διέμεινεν, ἀλλὰ τὰ σύμπαντα δυοῖν δέοντα
εἴκοσι. Γέλων μὲν γὰρ, ἑπτὰ τυραννεύσας, τῷ ὀγδόῳ
τὸν βίον ἐτελεύτησε· δέκα δ', Ἱέρων· Θρασύβουλος δὲ, 10
τῷ ἐνδεκάτῳ μηνὶ ἐξέπεσεν. Αἱ δὲ πολλαὶ τῶν τυραννί-
δων ὀλιγοχρόνιαι πᾶσαι γεγόνασι παντελῶς. Τὰ μὲν
οὖν περὶ τὰς πολιτείας, καὶ τὰ περὶ τὰς μοναρχίας, ἐξ
ὧν τε φθείρονται, καὶ πάλιν σώζονται, σχεδὸν εἴρηται
E περὶ πάντων. Ἐν δὲ τῇ Πολιτείᾳ λέγεται μὲν περὶ τῶν 15
μεταβολῶν ὑπὸ τοῦ Σωκράτους· οὐ μέν τοι λέγεται κα-
λῶς· τῆς τε γὰρ ἀρίστης πολιτείας καὶ πρώτης οὔσης,
οὐ λέγει τὴν μεταβολὴν ἰδίως. Φησὶ γὰρ αἴτιον εἶναι τὸ
μὴ μένειν μηθὲν, ἀλλ' ἔν τινι περιόδῳ μεταβάλλειν.
Ἀρχὴν δ' εἶναι τούτων, ὧν ἐπίτριτος πυθμὴν πεμπάδι 20
συζυγὲὶς δύο ἁρμονίας παρέχεται· λέγων, ὅταν ὁ τοῦ
διαγράμματος ἀριθμὸς τούτου γένηται στερεὸς, ὡς τῆς
Φύσεώς ποτε Φυούσης Φαύλους καὶ χρείττους τῆς παι-
δείας· τοῦτο μὲν οὖν αὐτὸ λέγων ἴσως οὐ κακῶς· ἐνδέ-
χεται γὰρ εἶναί τινας, οὓς παιδευθῆναι καὶ γενέσθαι 25
σπουδαίους ἄνδρας ἀδύνατον. Ἀλλ' αὕτη τί ἂν ἴδιος εἴη
μεταβολὴ τῆς ὑπ' ἐκείνου λεγομένης ἀρίστης πολιτείας
μᾶλλον, ἢ τῶν ἄλλων πασῶν καὶ τῶν γιγνομένων πάν-
412 των; καὶ διά τε τοῦ χρόνου, δι' ὃν λέγει πάντα μετα-

7. Nota περὶ Συρακούσαις pro παρὰ Συρακουσίοις.

15. C. τῇ τοῦ Πλάτωνος πολιτείᾳ, *in Platonis republ.*

[illegible] was a son of Cretines, and married Cydippe, daughter of Terillus tyrant of Himera. He was [illegible] from the [illegible]. Herod. vii. 165. He lived at the time of the Ionian revolt, and helped the Samians to get possession of Zancle, and afterwards seized it for himself. Thucyd. vi. 4. — Herod. vi. 23.

βάλλειν, καὶ τὰ μὴ ἅμα ἀρξάμενα γίγνεσθαι, ἅμα μεταβάλλει· οἷον, εἰ τῇ πρωτέρᾳ ἡμέρᾳ ἐγένετο τῆς τροπῆς, ἅμα ἄρα μεταβάλλει. Πρὸς δὲ τούτοις διὰ τίν' αἰτίαν ἐκ ταύτης εἰς τὴν Λακωνικὴν μεταβάλλει; πλεοναχῶς γὰρ εἰς τὴν ἐναντίαν μεταβάλλουσι πᾶσαι αἱ πολιτεῖαι, ἢ [εἰς] τὴν σύνεγγυς. Ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ περὶ τῶν ἄλλων μεταβολῶν· ἐκ γὰρ τῆς Λακωνικῆς, φησὶ, μεταβάλλει εἰς τὴν ὀλιγαρχίαν· ἐκ δὲ ταύτης, εἰς δημοκρατίαν· εἰς τυραννίδα δὲ, ἐκ δημοκρατίας. Καί τοι
166 καὶ ἀνάπαλιν μεταβάλλουσιν· οἷον, ἐκ δήμου εἰς ὀλι-
11 γαρχίαν· καὶ μᾶλλον ἢ εἰς μοναρχίαν. Ἔτι δὲ τυραννίδος οὐ λέγει, οὔτ' εἰ ἔσται μεταβολὴ, οὔτ' εἰ μὴ ἔσται, διὰ τίν' αἰτίαν, καὶ εἰς ποίαν πολιτείαν. Τούτου δ' αἴ- B
15 τιον, ὅτι οὐ ῥᾳδίως ἂν εἶχε λέγειν· ἀόριστον γάρ· ἐπεὶ κατ' ἐκεῖνον δεῖ εἰς τὴν πρώτην καὶ τὴν ἀρίστην· οὕτω γὰρ ἂν ἐγίγνετο συνεχὲς καὶ κύκλος. Ἀλλὰ μεταβάλλει καὶ εἰς τυραννίδα τυραννίς· ὥσπερ ἡ Σικυῶνος ἐκ τῆς Μύρωνος εἰς τὴν Κλεισθένους. Καὶ εἰς ὀλιγαρχίαν· ὥσπερ ἡ ἐν Χαλκίδι, ἡ Ἀντιλέοντος. Καὶ εἰς δημοκρα-
20 τίαν· ὥσπερ ἡ τοῦ Γέλωνος ἐν Συρακούσαις. Καὶ εἰς ἀριστοκρατίαν· ὥσπερ ἡ Χαριλάου ἐν Λακεδαίμονι, καὶ ἐν Καρχηδόνι. Καὶ εἰς τυραννίδα μεταβάλλει ἐξ ὀλιγαρχίας· ὥσπερ ἐν Σικελίᾳ σχεδὸν αἱ πλεῖσται τῶν ἀρχαίων· ἐν Λεοντίνοις, εἰς τὴν Παναιτίου τυραννίδα· καὶ
25 ἐν Γέλᾳ, εἰς τὴν Κλεάνδρου· καὶ ἐν Ῥηγίῳ, εἰς τὴν Ἀναξ- C
ιλάου· καὶ ἐν ἄλλαις πολλαῖς πόλεσιν ὡσαύτως. Ἄτοπον δὲ καὶ τὸ οἴεσθαι εἰς ὀλιγαρχίαν διὰ τοῦτο με-

6. Inclusa εἰς addita ex Z. ed.
16. C. συνεχῶς, adverbialiter.
20. Cam. et Zuing. ἡ τῶν Γέλωνος· quasi dicat *Gelonis successorum*. Victorius et Lambinus singulariter nobiscum verterunt *Gelonis tyrannis*.

ταβάλλειν, ὅτι φιλοχρήματοι καὶ χρηματισταὶ οἱ ἐν ταῖς ἀρχαῖς, ἀλλ' οὐχ ὅτι οἱ πολλοὶ ὑπερέχοντες ταῖς οὐσίαις, οὐ δίκαιον οἴονται εἶναι, ἴσον μετέχειν τῆς πόλεως τοὺς κεκτημένους μηθὲν τοῖς κεκτημένοις· ἐν πολλαῖς τε ὀλιγαρχίαις οὐκ ἔξεστι χρηματίζεσθαι, ἀλλὰ νόμοι εἰσὶν οἱ κωλύοντες· ἐν Καρχηδόνι δὲ δημοκρατουμένῃ χρηματίζονται, καὶ οὔπω μεταβεβλήκασιν. Ἄτοπον δὲ καὶ τὸ φάναι δύο πόλεις εἶναι τὴν ὀλιγαρχικὴν, πλουσίων, Dκαὶ πενήτων. Τί γὰρ αὐτὴ μᾶλλον τῆς Λακωνικῆς πέπονθεν, ἢ ὁποιασοῦν ἄλλης, οὗ μὴ πάντες κέκτηνται ἴσα, ἢ μὴ πάντες ὁμοίως εἰσὶν ἀγαθοὶ ἄνδρες; οὐδενὸς δὲ πενεστέρου γενομένου ἢ πρότερον, οὐθὲν ἧττον μεταβάλλουσιν εἰς δῆμον ἐξ ὀλιγαρχίας, ἂν γένωνται πλείους οἱ ἄποροι· καὶ ἐκ δήμου εἰς ὀλιγαρχίαν, ἐὰν κρεῖττον ᾖ τοῦ πλήθους τὸ εὔπορον· καὶ οἱ μὲν ἀμελῶσιν, οἱ δὲ προσέχωσι τὸν νοῦν. Πολλῶν τε οὐσῶν αἰτιῶν δι' ὧν γίγνονται αἱ μεταβολαὶ, οὐ λέγει, ἀλλὰ μίαν, ὅτι ἀσωτευόμενοι κατατοκιζόμενοι γίγνονται πένητες· ὡς ἐξ ἀρχῆς 167
πλουσίων ὄντων πάντων, ἢ τῶν πλείστων· τοῦτο δ' ἐστὶ Eψεῦδος. Ἀλλ' ὅταν μὲν τῶν ἡγεμόνων τινὲς ἀπολέσωσι τὰς οὐσίας, καινοτομοῦσιν· ὅταν δὲ τῶν ἄλλων, οὐθὲν γίγνεται δεινόν. Καὶ μεταβάλλουσιν οὐθὲν μᾶλλον οὐδέποτε εἰς δῆμον, ἢ εἰς ἄλλην πολιτείαν. Ἔτι δὲ, κἂν τιμῶν μὴ μετέχωσι, κἂν ἀδικῶνται, ἢ ὑβρίζωνται, στασιάζουσι, καὶ μεταβάλλουσι τὰς πολιτείας, κἂν μὴ καταδαπανήσωσι τὴν οὐσίαν, διὰ τὸ ἐξεῖναι ὅ, τι ἂν βού-
413 λωνται ποιεῖν. Οὗ αἰτίαν τὴν ἄγαν ἐλευθερίαν εἶναί

1. Camot. χρηματισταὶ ἐν ταῖς ἀρχ. omisso articulo οἱ.

17. Lambinus ἀσωτευόμενοι καὶ κατατοκιζόμενοι· *quia dum profuse ac luxuriose vivunt, dumque ære alieno obruuntur et fœnore trucidantur, pauperes evadunt.*

22. Cam. οὐδὲ τότε, *ne tunc quidem.*

φησι. Πλειόνων δ' οὐσῶν ὀλιγαρχιῶν καὶ δημοκρατιῶν, ὡς μιᾶς οὔσης ἑκατέρας, λέγει τὰς μεταβολὰς ὁ Σωκράτης.

1. Camot. φασί· ſed ſingulare φησὶ melius quadrat ad λέγει, quo non tantum ſequenti verſu utitur, ſed etiam pag. 227. v. 12. et 228. v. 17.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΤΟ 5.

ΚΕΦ. Α.

ΠΟΣΑΙ μὲν οὖν διαφοραὶ καὶ τίνες τῶ τε βουλευτικοῦ B
καὶ κυρίου τῆς πολιτείας, καὶ τῆς περὶ τὰς ἀρχὰς τά-
ξεως, καὶ περὶ δικαστηρίων, καὶ ποῖα πρὸς ποίαν συν-
τέταχται πολιτείαν· ἔτι δὲ περὶ φθορᾶς τε καὶ σωτη-
ρίας τῶν πολιτειῶν, ἐκ ποίων τε γίνεται καὶ διὰ τίνας
αἰτίας, εἴρηται πρότερον. Ἐπεὶ δὲ τετύχηκεν εἴδη πλείω
δημοκρατίας ὄντα, καὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως πολιτειῶν,
ἅμα τε περὶ ἐκείνων εἴ τι λοιπὸν, οὐ χεῖρον ἐπισκέψασ- C
θαι, καὶ τὸν οἰκεῖον καὶ τὸν συμφέροντα τρόπον ἀποδοῦναι
πρὸς ἑκάστην. Ἔτι δὲ καὶ τὰς συναγωγὰς αὐτῶν τῶν
εἰρημένων ἐπισκεπτέον πάντων τῶν τρόπων· ταῦτα γὰρ
συνδυαζόμενα, ποιεῖ τὰς πολιτείας ἐπαλλάττειν· ὥστε
ἀριστοκρατίας τε ὀλιγαρχικὰς εἶναι, καὶ πολιτείας δη-
168 μοκρατικωτέρας. Λέγω δὲ τοὺς συνδυασμοὺς, οὓς δεῖ μὲν
ἐπισκοπεῖν, οὐκ ἐσκεμμένοι δ' εἰσὶ νῦν· οἷον, ἂν τὸ μὲν
βουλευόμενον, καὶ τὸ περὶ τὰς ἀρχαιρεσίας, ὀλιγαρχικῶς

16. Cum auctor exempla afferat ejus copulationis cujus meminerat, Camerarius putat mentionem popularis generis, id est τῆς δημοκρατίας, scribæ negligentia omissam esse. Ut

ἢ συντεταγμένον· τὰ δὲ περὶ δικαστήρια, ἀριστοκρατικῶς· ἢ ταῦτα μὲν καὶ τὸ περὶ τὸ βουλευόμενον, ὀλιγαρχικῶς· ἀριστοκρατικῶς δὲ, τὸ περὶ τὰς ἀρχαιρεσίας· ἢ κατ' ἄλλον τινὰ τρόπον μὴ πάντα συντεθῇ τὰ τῆς πολιτείας οἰκεῖα. Ποία μὲν οὖν δημοκρατία πρὸς ποίαν ἀρμόττει πόλιν· ὡσαύτως δὲ καὶ ποία τῶν ὀλιγαρχιῶν ποίῳ πλήθει, καὶ τῶν λοιπῶν δὲ πολιτειῶν, τίς συμφέρει τίσιν, εἴρηται πρότερον. Ὅμως δὲ δεῖ γενέσθαι δῆλον, μὴ μόνον ποία τούτων τῶν πολιτειῶν ἀρίστη ταῖς πόλεσιν, ἀλλὰ καὶ πῶς δεῖ κατασκευάζειν καὶ ταύτας καὶ τὰς ἄλλας, ἐπέλθωμεν συντόμως. Καὶ πρῶτον περὶ δημοκρατίας εἴπωμεν· ἅμα γὰρ καὶ περὶ τῆς ἀντικειμένης πολιτείας φανερόν· αὕτη δ' ἐστὶν ἣν καλοῦσί τινες ὀλιγαρχίαν. Ληπτέον δὲ πρὸς ταύτην τὴν μέθοδον πάντα τὰ δημοτικὰ, καὶ τὰ δοκοῦντα ταῖς δημοκρατίαις ἀκολουθεῖν. Ἐκ γὰρ τούτων συντιθεμένων τὰ τῆς δημοκρατίας εἴδη γίνεσθαι συμβαίνει· καὶ πλείους δημοκρατίας μιᾶς εἶναι, καὶ διαφόρους. Δύο γάρ εἰσιν αἰτίαι, δι' ἃσπερ αἱ δημοκρατίαι πλείους εἰσί. Πρῶτον μὲν, ἡ λεχθεῖσα πρότερον, ὅτι διάφοροι οἱ δῆμοι· γίνεται γὰρ τὸ μὲν, γεωργικὸν πλῆθος· τὸ δὲ, βάναυσον καὶ θητικόν· ὧν τοῦ πρώτου τῷ δευτέρῳ προσλαμβανομένου, καὶ

lectio debeat esse talis: οἷον, ἂν τὸ μὲν βουλευόμενον, δημοκρατικῶς, καὶ τὸ περὶ ἀρχαιρεσίας, ὀλιγαρχικῶς ἢ συντεταγμένον. Ita enim apte illatum iri eam quæ sequitur copulationis mentionem; nisi aliquis malit non δημοκρατικῶς sed ἀριστοκρατικῶς inferi post βουλευόμενον· ut ita respondeant ad hæc exquisite ea quæ inferuntur. Sententiam certe evidentem esse; in copulatione diversorum modorum, respublicas vacillando mutari, id est, non permanere quasi sinceros status illorum, atque tandem penitus mutari. Camotiana editio sic habet, ἂν τὸ μὲν βουλευόμενον, καὶ τὸ περὶ τὰς ἀρχαιρεσίας, ὀλιγαρχικῶς ἢ συντεταγμένον· καὶ τὸ περὶ τὸ βουλευόμενον, ὀλιγαρχικῶς. Sed ea contractio videtur parum consentanea.

ἢ συντεταγμένον· τὰ δὲ περὶ δικαστήρια, ἀριστοκρατικῶς· ἢ ταῦτα μὲν καὶ τὸ περὶ τὸ βουλευόμενον, ὀλιγαρ-
D χικῶς· ἀριστοκρατικῶς δὲ, τὸ περὶ τὰς ἀρχαιρεσίας· ἢ κατ' ἄλλον τινὰ τρόπον μὴ πάντα συντεθῇ τὰ τῆς πολιτείας οἰκεῖα. Ποία μὲν οὖν δημοκρατία πρὸς ποίαν ἁρ- 5
μόττει πόλιν· ὡσαύτως δὲ καὶ ποία τῶν ὀλιγαρχιῶν ποίῳ πλήθει, καὶ τῶν λοιπῶν δὲ πολιτειῶν, τίς συμφέρει τίσιν, εἴρηται πρότερον. Ὅμως δὲ δεῖ γενέσθαι δῆλον, μὴ μόνον ποία τούτων τῶν πολιτειῶν ἀρίστη ταῖς πόλεσιν, ἀλλὰ καὶ πῶς δεῖ κατασκευάζειν καὶ ταύτας καὶ τὰς 10
E ἄλλας, ἐπέλθωμεν συντόμως. Καὶ πρῶτον περὶ δημοκρατίας εἴπωμεν· ἅμα γὰρ καὶ περὶ τῆς ἀντικειμένης πολιτείας φανερόν· αὕτη δ' ἐστὶν ἣν καλοῦσί τινες ὀλιγαρχίαν. Ληπτέον δὲ πρὸς ταύτην τὴν μέθοδον πάντα τὰ δημοτικὰ, καὶ τὰ δοκοῦντα ταῖς δημοκρατίαις ἀκο- 15
λουθεῖν. Ἐκ γὰρ τούτων συντιθεμένων τὰ τῆς δημοκρατίας εἴδη γίνεσθαι συμβαίνει· καὶ πλείους δημοκρατίας μιᾶς εἶναι, καὶ διαφόρους. Δύο γάρ εἰσιν αἰτίαι, δι' ἃσπερ αἱ δημοκρατίαι πλείους εἰσί. Πρῶτον μὲν, ἡ
414 λεχθεῖσα πρότερον, ὅτι διάφοροι οἱ δῆμοι· γίνεται γὰρ 20
τὸ μὲν, γεωργικὸν πλῆθος· τὸ δὲ, βάναυσον καὶ θητικόν· ὧν τοῦ πρώτου τῷ δευτέρῳ προσλαμβανομένου, καὶ

lectio debeat esse talis: οἷον, ἂν τὸ μὲν βουλευόμενον, δημοκρατικῶς, καὶ τὸ περὶ ἀρχαιρεσίας, ὀλιγαρχικῶς ἢ συντεταγμένον. Ita enim apte illatum iri eam quæ sequitur copulationis mentionem; nisi aliquis malit non δημοκρατικῶς sed ἀριστοκρατικῶς inferi post βουλευόμενον· ut ita respondeant ad hæc exquisite ea quæ inferuntur. Sententiam certe evidentem esse; in copulatione diversorum modorum, respublicas vacillando mutari, id est, non permanere quasi sinceros status illorum, atque tandem penitus mutari. Camotiana editio sic habet, ἂν τὸ μὲν βουλευόμενον, καὶ τὸ περὶ τὰς ἀρχαιρεσίας, ὀλιγαρχικῶς ἢ συντεταγμένον· καὶ τὸ περὶ τὸ βουλευόμενον, ὀλιγαρχικῶς. Sed ea contractio videtur parum consentanea.

τοῦ τρίτου πάλιν τοῖς ἀμφοτέροις, οὐ μόνον διαφέρει τῷ βελτίω καὶ χείρω γίνεσθαι τὴν δημοκρατίαν, ἀλλὰ καὶ τῷ μὴ τὴν αὐτήν. Δευτέρα δὲ, περὶ ἧς νῦν λέγομεν· τὰ γὰρ ταῖς δημοκρατίαις ἀκολουθοῦντα καὶ δοκοῦντα εἶναι τῆς πολιτείας οἰκεῖα ταύτης, ποιεῖ συντιθέμενα τὰς δημοκρατίας ἑτέρας· τῇ μὲν γὰρ ἐλάττω, τῇ δ' ἀκολουθήσει πλείονα, τῇ δ' ἅπαντα ταῦτα. Χρήσιμον δ' ἕκαστον αὐτῶν γνωρίζειν πρός τε τὸ κατασκευάζειν, ἢν ἄν τις αὐτῶν τύχῃ βουλόμενος, καὶ πρὸς τὰς διορθώσεις. Ζητοῦσι μὲν γὰρ, οἱ τὰς πολιτείας καθιστάντες, ἅπαντα
169 τὰ οἰκεῖα συναγαγεῖν πρὸς τὴν ὑπόθεσιν· ἁμαρτάνουσι B δὲ τοῦτο ποιοῦντες, καθάπερ ἐν τοῖς περὶ τὰς φθορὰς καὶ τὰς σωτηρίας τῶν πολιτειῶν εἴρηται πρότερον. Νυνὶ δὲ τὰ ἀξιώματα, καὶ τὰ ἤθη, καὶ ὧν ἐφίενται, λέγωμεν.

ΚΕΦ. Β. II

ΥΠΟΘΕΣΙΣ μὲν οὖν τῆς δημοκρατικῆς πολιτείας, ἐλευθερία· τοῦτο γὰρ λέγειν εἰώθασιν, ὡς ἐν μόνῃ τῇ C πολιτείᾳ ταύτῃ μετέχοντας ἐλευθερίας· τούτου γὰρ στοχάζεσθαί φασι πᾶσαν δημοκρατίαν. Ἐλευθερίας δὲ, ἓν μὲν, τὸ ἐν μέρει ἄρχεσθαι καὶ ἄρχειν· καὶ γὰρ τὸ δίκαιον τὸ δημοτικὸν, τὸ ἴσον ἔχειν ἐστὶ κατ' ἀριθμὸν,

1. Indicativum διαφέρει probat cum Camotio etiam Victorii verſio, *diſcrepat*. Alii codices optativo fine habent διαφέροι, ut Lambinus quoque vertit *interſit*.

6. Nota in priore commate contractum ἐλάττω, et in ſequente incontractum πλείονα· cujuſmodi diverſitas eſt etiam apud Dionyſ. Halicarn. 222. 4. et 38. 223. 21. et 22. 504. 19.

14. Cam. indicative λέγομεν· minus convenienter.

ἀλλὰ μὴ κατ' ἀξίαν. Τούτου δ' ὄντος τοῦ δικαίου, τὸ πλῆθος ἀναγκαῖον εἶναι κύριον· καὶ ὅ, τι ἂν δόξῃ τοῖς πλείοσι, τοῦτ' εἶναι καὶ τέλος, καὶ τοῦτ' εἶναι τὸ δίκαιον· φασὶ γὰρ δεῖν ἴσον ἔχειν ἕκαστον τῶν πολιτῶν· ὥστε ἐν ταῖς δημοκρατίαις συμβαίνει κυριωτέρους εἶναι τοὺς ἀπόρους τῶν εὐπόρων· πλείους γάρ εἰσι· κύριον δὲ, τὸ τοῖς D πλείοσι δόξαν. Ἓν μὲν οὖν τῆς ἐλευθερίας σημεῖον τοῦτο· ὃν τίθενται πάντες οἱ δημοτικοὶ τῆς πολιτείας ὅρον. Ἓν δὲ, τὸ ζῆν ὡς βούλεταί τις· τοῦτο γὰρ τῆς ἐλευθερίας ἔργον εἶναί φασιν, εἴπερ τοῦ δούλου ὄντος, τὸ ζῆν μὴ ὡς βούλεται. Τῆς μὲν οὖν δημοκρατίας ὅρος οὗτος δεύτερος. Ἐντεῦθεν δ' ἐλήλυθε τὸ μὴ ἄρχεσθαι· μάλιστα μὲν ὑπὸ μηδενός· εἰ δὲ μὴ, κατὰ μέρος. Καὶ συμβάλλεται ταύτῃ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν τὴν κατὰ τὸ ἴσον. Τούτων δ' ὑποκειμένων, καὶ τοιαύτης οὔσης τῆς ἀρχῆς, τὰ τοιαῦτα δημοE τικά· τὸ αἱρεῖσθαι τὰς ἀρχὰς πάντας ἐκ πάντων. Τὸ ἄρχειν πάντας μὲν ἑκάστου, ἕκαστον δ' ἐν μέρει πάντων. Τὸ κληρωτὰς εἶναι τὰς ἀρχὰς, ἢ πάσας, ἢ ὅσαι μὴ ἐμπειρίας δέονται καὶ τέχνης. Τὸ μὴ ἀπὸ τιμήματος μηθενὸς εἶναι τὰς ἀρχὰς, ἢ ὅτι μικροτάτου. Τὸ μὴ δὶς τὸν αὐτὸν ἄρχειν μηδεμίαν, ἢ ὀλιγάκις, ἢ ὀλίγας· ἔξω τῶν κατὰ πόλεμον. Τὸ ὀλιγοχρονίους τὰς ἀρχὰς, ἢ πάσας, ἢ ὅσας ἐνδέχεται. Τὸ δικάζειν πάντας, καὶ ἐκ πάντων, καὶ περὶ πάντων· ἢ περὶ τῶν πλείστων, καὶ τῶν μεγίστων, καὶ τῶν κυριωτάτων· οἷον, περὶ εὐθυνῶν, καὶ πο-
415 λιτείας, καὶ τῶν ἰδίων συναλλαγμάτων. Τὸ τὴν ἐκκλη- 170
σίαν κυρίαν εἶναι πάντων· ἀρχὴν δὲ μηδεμίαν μηθενὸς, ἢ

21. Lamb. hic adnotat, vocem ἀρχὴν abeſſe a libris vulgatis, ac legendum eſſe, τὸ ἄρχειν ἀρχὴν μηδεμίαν. Sed ellipſis hic ſtatui poteſt accuſativi, ut ſeq. v. poſt ὀλιγοχρονίους ſubaudiendum verbum ἄρχειν, εἶναι, vel aliud ſimile. Sic certe cum alibi, tum infra 238. 25.

ὅτι ὀλιγίστων, ἢ τῶν μεγίστων κυρίαν. Τῶν δ' ἀρχῶν, δημοτικώτατον βουλὴ, ὅπου μὴ μισθοῦ εὐπορία πᾶσιν· ἐνταῦθα γὰρ ἀφαιροῦνται καὶ ταύτης τῆς ἀρχῆς τὴν δύναμιν· εἰς αὐτὸν γὰρ ἀνάγει τὰς κρίσεις πάσας ὁ δῆ-
5 μος, εὐπορῶν μισθοῦ, καθάπερ εἴρηται πρότερον ἐν τῇ μεθόδῳ τῇ πρὸ ταύτης. Ἔπειτα τὸ μισθοφορεῖν, μάλιστα μὲν πάντας, ἐκκλησίαν, δικαστήρια, ἀρχάς· εἰ δὲ μὴ, τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ δικαστήρια, καὶ βουλὴν, καὶ τὰς ἐκκλησίας, τὰς κυρίας· ἢ τῶν ἀρχῶν ἃς ἀνάγκη B
10 συσσιτεῖν μετ' ἀλλήλων. Ἔτι, ἐπειδὴ ὀλιγαρχία καὶ γένει καὶ πλούτῳ καὶ παιδείᾳ ὁρίζεται, τὰ δημοτικὰ δοκεῖ τἀναντία τούτων εἶναι, ἀγένεια, πενία, βαναυσία. Ἐπὶ δὲ τῶν ἀρχῶν, τὸ μηδεμίαν ἀΐδιον εἶναι· ἐὰν δέ τις καταλειφθῇ ἐξ ἀρχαίας μεταβολῆς, τότε περιαιρεῖσθαι
15 τὴν δύναμιν αὐτῆς· καὶ ἐξ αἱρετῶν κληρωτοὺς ποιεῖν. Τὰ μὲν οὖν κοινὰ ταῖς δημοκρατίαις, ταῦτ' ἐστί. Συμβαίνει δ' ἐκ τοῦ δικαίου τοῦ ὁμολογουμένου εἶναι δημοκρατικοῦ. τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ ἴσον ἔχειν ἅπαντας κατ' ἀριθμὸν, ἡ μάλιστ' εἶναι δοκοῦσα δημοκρατία καὶ δῆμος· ἴσον γὰρ,
20 τὸ μηθὲν μᾶλλον ἄρχειν τοὺς ἀπόρους ἢ τοὺς εὐπόρους· C μηδὲ κυρίους εἶναι μόνους, ἀλλὰ πάντας ἐξ ἴσου κατ'

1. Lambinus adnotat, negationem hic desiderari in vulgatis libris. Legendum enim esse; ἢ οὐ τῶν μιγίστων, *aut non maximarum*. Aretinus sic vertit: *dominam esse concionem rerum maximarum, magistratum vero rerum minimarum*: quæ Græce sic sonant; ἢ τὴν μὲν ἐκκλησίαν εἶναι τῶν μιγίστων, τὴν δ' ἀρχὴν τῶν μικροτάτων κυρίαν. Quid auctor dicere voluerit, non est conjectu difficile; nimirum, summam potestatem et jus universum, esse in tali statu penes populi cœtum; at penes unum aliquem magistratum, neutiquam: inquit Camerarius 250.

12. Zuing. ἀγέννεια, dupl. νν.

20. Vulgatam lectionem secutus est cum Victorio etiam Lambinus: *nihilo minus imperare tenues atque egentes quam copiosos et locupletes.* Aretinus legit τοὺς εὐπόρους ἢ τοὺς ἀπόρους, *divites quam pauperes.*

ἀριθμόν. Οὕτω γὰρ ἂν ὑπάρχειν νομίζοιεν τήν τ' ἰσότητα τῇ πολιτείᾳ, καὶ τὴν ἐλευθερίαν.

III. ΚΕΦ. Γ.

ΤΟ δὲ μετὰ τοῦτο, ἀπορεῖται πῶς ἕξουσι τὸ ἴσον· πότερον δεῖ τὰ τιμήματα διελεῖν χιλίοις τὰ τῶν πεντακοσίων, καὶ τοὺς χιλίους ἴσον δύνασθαι τοῖς πεντακοσίοις· ἢ οὐχ οὕτω δεῖ τιθέναι τὴν κατὰ τοῦτο ἰσότητα· ἀλλὰ διελεῖν μὲν οὕτως· ἔπειτα, ἐκ τῶν πεντακοσίων ἴσους λαβόντα, καὶ ἐκ τῶν χιλίων, τούτους κυρίους εἶναι τῶν διαιρέσεων, καὶ τῶν δικαστηρίων. Πότερον οὖν αὕτη ἡ πολιτεία δικαιοτάτη κατὰ τὸ δημοτικὸν δίκαιον, ἢ μᾶλλον ἡ κατὰ τὸ πλῆθος; Φασὶ γὰρ οἱ δημοτικοὶ τοῦτο δίκαιον, ὅ, τι ἂν δόξῃ τοῖς πλείοσιν· οἱ δ' ὀλιγαρχικοὶ, ὅ, τι ἂν δόξῃ τῇ πλείονι οὐσίᾳ· κατὰ πλῆθος γὰρ οὐσίας Φασὶ κρίνεσθαι δεῖν. Ἔχει δ' ἀμφότερα ἀνισότητα καὶ ἀδικίαν· εἰ μὲν γὰρ ὅ, τι ἂν οἱ ὀλίγοι, τυραννίς· καὶ γὰρ, ἐὰν εἷς ἔχῃ πλείω τῶν ἄλλων εὐπόρων, κατὰ τὸ ὀλιγαρχικὸν δίκαιον, ἄρχειν δίκαιος μόνος· εἰ δ' ὅ, τι ἂν οἱ πλείους κατ' ἀριθμὸν, ἀδικήσουσι, δημεύοντες τὰ τῶν

4. Cam. τμήματα, *ſectiones*: minus convenienter.

9. C. τῶν αἱρέσιων. Lamb. quoque adnotat mendoſe in vulgatis libris eſſe διαιρέσιων· legendum enim eſſe αἱρέσιων vel ἀρχαιρεσιῶν, *creandorum magiſtratuum*. Sed et Victorius contra omnium codicum conſenſum αἱρέσιων probat ex 238. 18.

Ibid. Πότερον οὖν αὕτη ἡ πολιτεία. Vetus tralatio in ſuo exemplari videtur habuiſſe πότερον οὖν αὕτη ἡ κατὰ τὸ πλῆθος τῶν τιμημάτων πολιτεία. Verum ego non addidi quæ illic ſuperabant, exiſtimans fuiſſe totum illud ſcholium. Petr. Victor.

17. Cam. ἄρχει. Sed, etiamſi legas ἄρχει δικαίως, tamen noſtra lectio convenientior eſt.

πλουσίων καὶ ἐλαττόνων, καθάπερ εἴρηται πρότερον. Τίς ἂν οὖν εἴη ἰσότης ἣν ὁμολογήσουσιν ἀμφότεροι, σκεπτέον ἐξ ὧν ὁρίζονται δικαίων ἀμφότεροι. Λέγουσι γὰρ ὡς, ὅ, τι ἂν δόξῃ τοῖς πλείοσι τῶν πολιτῶν, τοῦτο εἶναι δεῖ κύριον. Ἔστω δὴ τοῦτο, μὴ μέν τοι πάντως· ἀλλ' ἐπειδὴ δύο μέρη τετύχηκεν ἐξ ὧν ἡ πόλις, πλούσιοι καὶ πένητες, ὅ, τι ἂν ἀμφοτέροις δόξῃ, ἢ τοῖς πλείοσι, τοῦτο κύριον 416
ἔστω. Ἐὰν δὲ τἀναντία δόξῃ, ὅ, τι ἂν οἱ πλείους, καὶ ὧν τὸ τίμημα πλεῖον· οἷον, οἱ μὲν δέκα, οἱ δὲ εἴκοσιν· ἔδοξε δὲ τῶν μὲν πλουσίων τοῖς ἓξ, τῶν δ' ἀπορωτέρων τοῖς πεντεκαίδεκα· προσγεγένηνται τοῖς μὲν πέντε, τέτταρες τῶν πλουσίων· τοῖς δὲ πλουσίοις, πέντε τῶν πενήτων· ὁποτέρων οὖν τὸ τίμημα ὑπερτείνει, συναριθμουμένων ἀμφοτέρων ἑκατέροις, τοῦτο κύριον. Ἐὰν δὲ ἴσοι συμπέσωσι, κοινὴν εἶναι ταύτην νομιστέον ἀπορίαν· ὥσπερ νῦν, ἐὰν δίχα ἡ ἐκκλησία γένηται, ἢ τὸ δικαστήριον· ἢ γὰρ ἀποκληρωτέον, ἢ ἄλλό τι τοιοῦτον ποιητέον. Ἀλλὰ περὶ μὲν τοῦ ἴσου καὶ τοῦ δικαίου, κἂν ᾖ πάνυ χαλεπὸν εὑρεῖν τὴν ἀλήθειαν περὶ αὐτῶν, ὅμως ῥᾷον τυχεῖν, ἢ συμπεῖσαι B
τοὺς δυναμένους πλεονεκτεῖν. Ἀεὶ γὰρ ζητοῦσι τὸ ἴσον καὶ τὸ δίκαιον οἱ ἥττους· οἱ δὲ κρατοῦντες, οὐδὲν φροντίζουσι.

ΚΕΦ. Δ. IV.

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΩΝ δ' οὐσῶν τεττάρων, βελτίστη μὲν ἡ πρώτη τάξει, καθάπερ ἐν τοῖς πρὸ τούτων ἐλέχθη λό-

9. Lamb. nobiscum; *exempli gratia; bi quidem, decem; illi vero, viginti.* At Victorius, οἷον, εἰ οἱ μὲν δ. *ceu, si bi quidem, decem; illi vero, viginti.*

C γοις. Ἔστι δὲ καὶ ἀρχαιοτάτη πασῶν αὕτη. Λέγω δὲ πρώτην, ὥσπερ ἄν τις διέλοι τοὺς δήμους. Βέλτιστος γὰρ δῆμος, ὁ γεωργικός ἐστιν. Ὥστε καὶ ποιεῖν ἐνδέχεται δημοκρατίαν, ὅπου ζῇ τὸ πλῆθος ἀπὸ γεωργίας, ἢ νομῆς. Διὰ μὲν γὰρ τὸ μὴ πολλὴν οὐσίαν ἔχειν, ἄσχο- 5
λος· ὥστε μὴ πολλάκις ἐκκλησιάζειν. Διὰ δὲ τὸ μὴ 172
ἔχειν τἀναγκαῖα, πρὸς τοῖς ἔργοις διατρίβουσι, καὶ τῶν ἀλλοτρίων οὐκ ἐπιθυμοῦσιν· ἀλλ' ἥδιον τὸ ἐργάζεσθαι τοῦ πολιτεύεσθαι καὶ ἄρχειν, ὅπου ἂν μὴ ᾖ λήμματα μεγάλα ἀπὸ τῶν ἀρχῶν. Οἱ γὰρ πολλοὶ μᾶλλον ὀρέ- 10
γονται τοῦ κέρδους, ἢ τῆς τιμῆς. Σημεῖον δέ· καὶ γὰρ καὶ τὰς ἀρχαίας τυραννίδας ὑπέμενον, καὶ τὰς ὀλιγαρ-
D χίας ὑπομένουσιν, ἐάν τις αὐτοὺς ἐργάζεσθαι μὴ κωλύῃ, μηδ' ἀφαιρῆται μηθέν. Ταχέως γὰρ, οἱ μὲν πλουτοῦσιν αὐτῶν, οἱ δ' οὐκ ἀποροῦσιν. Ἔτι δὲ τὸ κυρίους εἶναι τοῦ 15
ἑλέσθαι καὶ εὐθύνειν, ἀναπληροῖ τὴν ἔνδειαν· εἴ τι φιλοτιμίας ἔχουσιν· ἐπεὶ παρ' ἐνίοις δήμοις, κἂν μὴ μετέχωσι τῆς αἱρέσεως τῶν ἀρχῶν, ἀλλά τινες αἱρετοὶ κατὰ μέρος ἐκ πάντων, ὥσπερ ἐν Μαντινείᾳ· τοῦ δὲ βουλεύεσθαι κύριοι ὦσιν, ἱκανῶς ἔχει τοῖς πολλοῖς. Καὶ δεῖ νο- 20
E μίζειν καὶ τοῦτ' εἶναι σχῆμά τι δημοκρατίας, ὥσπερ ἐν Μαντινείᾳ ποτ' ἦν. Διὸ δὴ καὶ συμφέρον ἐστὶ τῇ πρότερον ῥηθείσῃ δημοκρατίᾳ, καὶ ὑπάρχειν εἴωθεν, αἱρεῖσθαι μὲν τὰς ἀρχὰς καὶ εὐθύνειν καὶ δικάζειν πάντας· ἄρχειν δὲ τὰς μεγίστας αἱρετοὺς, καὶ ἀπὸ τιμημάτων· τὰς 25
μείζους ἀπὸ μειζόνων· ἢ καὶ ἀπὸ τιμημάτων μὲν μηδεμίαν, ἀλλὰ τοὺς δυναμένους. Ἀνάγκη δὲ πολιτευομένους οὕτω, πολιτεύεσθαι καλῶς· αἵ τε γὰρ ἀρχαὶ ἀεὶ διὰ τῶν βελτίστων ἔσονται, τοῦ δήμου βουλομένου, καὶ τοῖς

29. Ff. margo βουλευομένου.

ἐπιεικέσιν οὐ φθονοῦντος· καὶ τοῖς ἐπιεικέσι καὶ γνωρίμοις 417
ἀρκοῦσαν εἶναι ταύτην τὴν τάξιν· ἄρχονται γὰρ οὐχ ὑπ'
ἄλλων χειρόνων· καὶ ἄρξουσι δικαίως, διὰ τὸ τῶν εὐθυ-
νῶν εἶναι κυρίους ἑτέρους. Τὸ γὰρ ἐπανακρέμασθαι, καὶ
μὴ πᾶν ἐξεῖναι ποιεῖν, ὅ, τι ἂν δόξῃ, συμφέρον ἐστίν. Ἡ
γὰρ ἐξουσία τοῦ πράττειν ὅ, τι ἂν ἐθέλῃ τις, οὐ δύναται
φυλάττειν τὸ ἐν ἑκάστῳ τῶν ἀνθρώπων φαῦλον. Ὥστε
ἀναγκαῖον συμβαίνειν ὅπερ ἐστὶν ὠφελιμώτατον ἐν ταῖς
πολιτείαις, ἄρχειν τοὺς ἐπιεικεῖς ἀναμαρτήτους ὄντας,
μηδὲ ἐλαττουμένου τοῦ πλήθους. Ὅτι μὲν οὖν αὕτη τῶν B
δημοκρατιῶν ἀρίστη, φανερόν· καὶ διὰ τίν' αἰτίαν, ὅτι
173 διὰ τὸ ποιόν τινα εἶναι τὸν δῆμον. Πρὸς δὲ τὸ κατασκευ-
άζειν γεωργὸν τὸν δῆμον, τῶν τε νόμων τινὲς τῶν παρὰ
τοῖς πολλοῖς κειμένων τὸ ἀρχαῖον, χρήσιμοι πάντες, ἢ
τὸ ὅλως μὴ ἐξεῖναι κεκτῆσθαι πλέω γῆν μέτρου τινός· ἢ
ἀπό τινος τόπου πρὸς τὸ ἄστυ, καὶ τὴν πόλιν. Ἦν δὲ τό
γε ἀρχαῖον ἐν πολλαῖς πόλεσιν νενομοθετημένον, μηδὲ
πωλεῖν ἐξεῖναι τοὺς πρώτους κλήρους. Ἔστι δὲ καὶ ὃν
λέγουσιν Ὀζύλου νόμον εἶναι, τοιοῦτόν τι δυνάμενος, τὸ μὴ
δανείζειν εἴς τι μέρος τῆς ὑπαρχούσης ἑκάστῳ γῆς. Νῦν
δὲ δεῖ διορθοῦν καὶ τῷ Ἀφυταίων νόμῳ· πρὸς γὰρ ὃ C
λέγομεν ἐστὶ χρήσιμος. Ἐκεῖνοι γάρ, καίπερ ὄντες πολ-
λοί, κεκτημένοι δὲ γῆν ὀλίγην, ὅμως πάντες γεωργοῦσι·

2. Zuing. ἄρξονται δέ. Sed γὰρ agnoscit cum Victorio etiam Lambinus.

18. Τοὺς πρώτους probat cum Victorio etiam Lambinus: *possessiones antiquas, quæ primæ obtigissent.* At Cam. ed. habet τοὺς πατρῴους, *paternos*: itidemque Camer. 253. Supra p. 54. v. 2. philosophus dicit τοὺς παλαιοὺς κλήρους διασώζειν.

21. C. Z. et alii Ἀφυτάλων itidemque Victorius, *Aphytalorum*. Sed Ἀφυταίων legendum esse docet Heraclides sub finem libelli περὶ πολιτειῶν. Stephanus Byzantius oppidum hujus populi triplici fine prolatum fuisse refert, Ἄφυτις, Ἀφύτη, et Ἀφύτειαν· cives autem quadrifariam, Ἀφυτιεῖς, Ἀφυταίους, Ἀφυτεῖς, Ἀφυτησίους.

τιμῶνται γὰρ οὐχ ὅλας τὰς κτήσεις, ἀλλὰ κατὰ τηλικαῦτα μόρια διαιρεῦντες, ὥστ' ἔχειν ὑπερβάλλειν ταῖς τιμήσεσι καὶ τοὺς πένητας. Μετὰ δὲ τὸ γεωργικὸν πλῆθος, βέλτιστος δῆμός ἐστιν, ὅπου νομεῖς εἰσι, καὶ ζῶσιν ἀπὸ βοσκημάτων· πολλὰ γὰρ ἔχει τῇ γεωργίᾳ παραπλησίως· καὶ τὰ πρὸς τὰς πολεμικὰς πράξεις, μάλισθ' οὗτοι γεγυμνασμένοι τὰς ἕξεις, καὶ χρήσιμοι τὰ σώ-D ματα, καὶ δυνάμενοι θυραυλεῖν. Τὰ δ' ἄλλα πλήθη πάντα σχεδὸν, ἐξ ὧν αἱ λοιπαὶ δημοκρατίαι συνεστᾶσι, πολλῷ φαυλότερα τούτων· ὁ γὰρ βίος φαῦλος, καὶ οὐδὲν ἔργον μετ' ἀρετῆς, ὧν μεταχειρίζεται τὸ πλῆθος· τό, τε τῶν βαναύσων, καὶ τὸ τῶν ἀγοραίων ἀνθρώπων, καὶ τὸ θητικόν. Ἔτι δὲ, διὰ τὸ περὶ τὴν ἀγορὰν καὶ τὸ ἄστυ κυλίεσθαι, πᾶν τὸ τοιοῦτον γένος, ὡς εἰπεῖν, ῥᾳδίως ἐκκλησιάζει. Οἱ δὲ γεωργοῦντες, διὰ τὸ διεσπάρθαι κατὰ τὴν χώραν, οὔτ' ἀπαντῶσιν, οὔθ' ὁμοίως δέονται τῆς συνόδου ταύτης. Ὅπου δὲ καὶ συμβαίνει τὴν χώραν τὴν θέσιν ἔχειν τοιαύτην, ὥστε τὴν χώραν πολὺ τῆς πόλεως E ἀπηρτῆσθαι, ῥᾴδιον καὶ δημοκρατίαν ποιεῖσθαι χρηστὴν, καὶ πολιτείαν· ἀναγκάζεται γὰρ τὸ πλῆθος ἐπὶ τῶν ἀγρῶν ποιεῖσθαι τὰς ἀποικίας. Ὥστε δεῖ, κἂν ἀγοραῖος ὄχλος ᾖ, μὴ ποιεῖν ἐν ταῖς δημοκρατίαις ἐκκλησίας ἄνευ τοῦ κατὰ τὴν χώραν πλήθους. Πῶς μὲν οὖν δεῖ κατασκευάζειν τὴν βελτίστην καὶ πρώτην δημοκρατίαν, 174 εἴρηται· φανερὸν δὲ καὶ πῶς τὰς ἄλλας. Ἑπομένως

22. Lectionem noſtram probat etiam Victorii verſio: *in populi ſtatibus non ſine illa multitudine quæ in agro degit, conciones facere:* itidemque Lambinus: *in democratiis, etiamſi ſit magna turba forenſis ſeu tabernaria et urbana, non eſt tamen populus cogendus, neque concio advocanda, ſine multitudine agreſti et ruſtica.* Nam mendoſe in vulgatis libris legi, ἐν ταῖς δημοκρατικαῖς ἐκκλησίαις. Idem et Camerarius adnotat. 253.

γὰρ δεῖ παρεκβαίνειν, καὶ τὸ χεῖρον ἀεὶ πλῆθος χωρίζειν. Τὴν δὲ τελευταίαν, διὰ τὸ πάντας κοινωνεῖν, οὔτε πάσης ἐστὶ πόλεως φέρειν, οὔτε ῥᾴδιον διαμένειν, μὴ τοῖς νόμοις καὶ τοῖς ἔθεσιν εὖ συγκειμένην. Ἃ δὲ φθείρειν 418
συμβαίνει καὶ ταύτην καὶ τὰς ἄλλας πολιτείας, εἴρηται πρότερον τὰ πλεῖστα σχεδόν. Πρὸς δὲ τὸ καθιστάναι ταύτην τὴν δημοκρατίαν, καὶ τὸν δῆμον ποιεῖν ἰσχυρὸν, εἰώθασιν οἱ προεστῶτες, τῷ προσλαμβάνειν ὡς πλείστους, καὶ ποιεῖν πολίτας, μὴ μόνον τοὺς γνησίους, ἀλλὰ καὶ τοὺς [νόθους, καὶ τοὺς] ἐξ ὁποτερουοῦν πολίτου· λέγω δὲ, οἷον πατρὸς ἢ μητρός· ἅπαν γὰρ οἰκεῖον τοῦτο τῷ τοιούτῳ δήμῳ μᾶλλον. Εἰώθασι μὲν οὖν οἱ δημαγωγοὶ κατασκευάζειν οὕτω. Δεῖ μέν τοι προσλαμβάνειν, μέχρις ἂν ὑπερτείνῃ τὸ πλῆθος τῶν γνωρίμων καὶ τῶν B
μέσων, καὶ τούτου μὴ πέρα προβαίνειν· ὑπερβάλλοντες γὰρ, ἀτακτοτέραν τε ποιοῦσι τὴν πολιτείαν, καὶ τοὺς γνωρίμους πρὸς τὸ χαλεπῶς ὑπομένειν τὴν δημοκρατίαν, παροξύνουσι μᾶλλον· ὅπερ συνέβη τῆς στάσεως αἴτιον γενέσθαι περὶ Κυρήνην. Ὀλίγον μὲν γὰρ πονηρὸν παρορᾶται· πολὺ δὲ γινόμενον, ἐν ὀφθαλμοῖς μᾶλλόν ἐστιν.
Ἔτι δὲ καὶ τὰ τοιαῦτα κατασκευάσματα χρήσιμα πρὸς τὴν δημοκρατίαν τὴν τοιαύτην, οἷς Κλεισθένης τε Ἀθήνησιν ἐχρήσατο, βουλόμενος αὐξῆσαι τὴν δημοκρατίαν, καὶ περὶ Κυρήνην οἱ τὸν δῆμον καθιστάντες. Φυλαί τε γὰρ ἕτεραι ποιητέαι πλείους, καὶ φρατρίαι· καὶ τὰ τῶν ἰδίων C
ἱερῶν συνακτέον εἰς ὀλίγα καὶ κοινά· καὶ πάντα σοφιστέον, ὅπως ἂν ὅτι μάλιστα ἀναμιχθῶσι πάντες ἀλλή-

5. Καὶ post συμβαίνει abeſt a C. ed. Itidemque incluſa v. 10.

25. Lamb. adnotat, vulgatos libros hic mancos eſſe, nam inter ἕτεραι et ποιητέαι, deſiderari hoc totum, καὶ αἱ ὑπάρχουσαι· hoc ſenſu, *nam et aliæ tribus faciendæ ſunt, et quæ in urbe inſunt, multiplicandæ, et ſodalitates.*

λοις, αἱ δὲ συνήθειαι διαζευχθῶσιν αἱ πρότερον. Ἔτι δὲ καὶ τὰ τυραννικὰ κατασκευάσματα, δημοτικὰ δοκεῖ πάντα· λέγω δ', οἷον ἀναρχία τε δούλων· αὕτη δ' ἂν εἴη μέχρί του συμφέρουσα· καὶ γυναικῶν, καὶ παίδων· καὶ τὸ ζῆν ὅπως τις βούλεται, παρορᾶν· πολὺ γὰρ ἔσται τὸ τῇ τοιαύτῃ πολιτείᾳ βοηθοῦν. Ἥδιον γὰρ τοῖς πολλοῖς D τὸ ζῆν ἀτάκτως, ἢ τὸ σωφρόνως. 1175

V. ΚΕΦ Ε.

ΕΣΤΙ δ' ἔργον τοῦ νομοθέτου καὶ τῶν βουλομένων συνιστάναι τινὰ τοιαύτην πολιτείαν, οὐ τὸ καταστῆσαι μέγιστον ἔργον, οὐδὲ μόνον ἓν, ἀλλ' ὅπως σώζηται μᾶλλον· μίαν γὰρ, ἢ δύο, ἢ τρεῖς ἡμέρας, οὐ χαλεπὸν μεῖναι, πολιτευομένους ὁπωσοῦν. Διὸ δεῖ περὶ ὧν τεθεώρηται πρότερον, τίνες σωτηρίαι καὶ φθοραὶ τῶν πολιτειῶν, ἐκ Ε τούτων πειρᾶσθαι κατασκευάζειν τὴν ἀσφάλειαν· εὐλαβουμένους μὲν τὰ φθείροντα, τιθεμένους δὲ τοιούτους νόμους καὶ τοὺς ἀγράφους καὶ τοὺς γεγραμμένους, οἳ περιλήψονται μάλιστα τὰ σώζοντα τὰς πολιτείας· καὶ μὴ νομίζειν τοῦτ' εἶναι δημοτικὸν, μηδ' ὀλιγαρχικὸν, ὃ ποιήσει τὴν πόλιν ὅτι μάλιστα δημοκρατεῖσθαι, ἢ ὀλιγαρχεῖσθαι· ἀλλ' ὃ πλεῖστον χρόνον. Οἱ δὲ νῦν δημαγωγοὶ, χαριζόμενοι τοῖς δήμοις, πολλὰ δημεύουσι διὰ τῶν δικαστηρίων. Διὸ δεῖ πρὸς ταῦτα ἀντιπράττειν τοὺς κηδομένους τῆς πολιτείας, νομοθετοῦντας μηδὲν εἶναι δημόσιον τῶν καταδικαζομένων καὶ φερόντων πρὸς τὸ κοι-

8. In libris vulgatis vox ἔργον post ἔστι δὲ supervacanea eſt, atque idcirco delenda, inquit Lambinus. V. 10. C. particulam ἓν omittit.

νὸν, ἀλλ' ἱερόν. Οἱ μὲν γὰρ ἀδικοῦντες, οὐδὲν ἧττον εὐλα- 419
βεῖς ἔσονται· ζημιώσονται γὰρ ὁμοίως. Ὁ δ' ὄχλος
ἧττον καταψηφιεῖται τῶν κρινομένων, λήψεσθαι μηθὲν
μέλλων. Ἔτι δὲ τὰς γινομένας δημοσίας δίκας, ὡς ὀλι-
γίστας ἀεὶ ποιεῖν, μεγάλοις ἐπιτιμίοις τοὺς εἰκῇ γραφο-
μένους κωλύοντας. Οὐ γὰρ τοὺς δημοτικοὺς, ἀλλὰ τοὺς
γνωρίμους εἰώθασιν εἰσάγειν. Δεῖ δὲ καὶ τῇ πολιτείᾳ
πάντας μάλιστα μὲν εὔνους εἶναι τοὺς πολίτας· εἰ δὲ
μὴ, μή τί γε ὡς πολεμίους νομίζειν τοὺς κυρίους. Ἐπεὶ Β
δ' αἱ τελευταῖαι δημοκρατίαι πολυάνθρωποί τέ εἰσι,
καὶ χαλεπὸν ἐκκλησιάζειν ἀμίσθους, τοῦτο δ' ὅπου πρόσ-
οδοι μὴ τυγχάνουσιν οὖσαι, πολέμιον τοῖς γνωρίμοις·
ἀπό τε γὰρ εἰσφορᾶς καὶ δημεύσεως ἀναγκαῖον γίνεσθαι
καὶ δικαστηρίων φαύλων· ἃ πολλὰς ἤδη δημοκρατίας
ἀνέτρεψεν· ὅπου μὲν οὖν πρόσοδοι μὴ τυγχάνουσιν οὖσαι,
176 δεῖ ποιεῖν ὀλίγας ἐκκλησίας, καὶ δικαστήρια, πολλῶν
μὲν, ὀλίγας δ' ἡμέρας. Τοῦτο γὰρ φέρει μὲν καὶ πρὸς
τὸ μὴ φοβεῖσθαι τοὺς πλουσίους τὰς δαπάνας, ἐὰν οἱ
μὲν εὔποροι μὴ λαμβάνωσι δικαστικὸν, οἱ δ' ἄποροι.
Φέρει δὲ καὶ πρὸς τὸ κρίνεσθαι τὰς δίκας πολὺ βέλτιον.
Οἱ γὰρ εὔποροι, πολλὰς μὲν ἡμέρας οὐκ ἐθέλουσιν ἀπὸ C
τῶν ἰδίων ἀπεῖναι· βραχὺν δὲ χρόνον ἐθέλουσιν. Ὅπου
δ' εἰσὶ πρόσοδοι, μὴ ποιεῖν ὃ νῦν οἱ δημαγωγοὶ ποιοῦσι·
τὰ γὰρ περιόντα νέμουσι. Λαμβάνουσι δὲ ἅμα, καὶ
πάλιν δέονται τῶν αὐτῶν· ὁ τετρημένος γάρ ἐστι πίθος ἡ
τοιαύτη βοήθεια τοῖς ἀπόροις. Ἀλλὰ δεῖ τὸν ἀληθινῶς

1. Εὐλαβεῖς agnoscit cum Vict. etiam Lambinus; *nihilominus sibi a peccando cavebunt.* Camerarius 254. legendum putat ἀβλαβεῖς, *nihilominus ita punientur fontes.*

9. C. μή τοι γε.

17. Is. margo συμφέρει· at non item v. 20.

25. Improbam egestatem insatiabilem esse, queritur etiam App. Claudius apud Dion. Hal. 609. 13.

δημοτικὸν, ὁρᾶν ὅπως τὸ πλῆθος μὴ λίαν ἄπορον ᾖ. Τοῦτο γὰρ αἴτιον τοῦ μοχθηρὰν εἶναι τὴν δημοκρατίαν. Τεχναστέον οὖν ὅπως ἂν εὐπορία γένοιτο χρόνιος. Ἐπεὶ δὲ συμφέρει τοῦτο καὶ τοῖς εὐπόροις, τὰ μὲν ἀπὸ τῶν προσόδων γινόμενα συναθροίζοντας, ἀθρόα χρὴ διανέμειν
D τοῖς ἀπόροις· μάλιστα μὲν εἴ τις δύναται τοσοῦτον ἀθροίζων ὅσον εἰς γηδίου κτῆσιν· εἰ δὲ μὴ, πρὸς ἀφορμὴν εὐπορίας καὶ γεωργίας. Καὶ εἰ μὴ πᾶσι δυνατὸν, ἀλλὰ κατὰ φυλὰς, ἢ τί μέρος ἕτερον ἐν μέρει διανέμειν· ἐν δὲ τούτῳ πρὸς τὰς ἀναγκαίας συνόδους τοὺς εὐπόρους εἰσ-
φέρειν τὸν μισθὸν, ἀφιεμένους τῶν ματαίων λειτουργιῶν. Τοιοῦτον δέ τινα τρόπον Καρχηδόνιοι πολιτευόμενοι, φίλον κέκτηνται τὸν δῆμον. Ἀεὶ γάρ τινας ἐκπέμποντες τοῦ δήμου πρὸς τὰς περιοικίδας, ποιοῦσιν εὐπόρους. Χαριέν-
Ε των δ' ἐστὶ καὶ νοῦν ἐχόντων γνωρίμων, καὶ διαλαμβάνοντας τοὺς ἀπόρους, ἀφορμὰς μὲν διδόντας, τρέπειν ἐπ' ἐργασίας. Καλῶς δ' ἔχει μιμεῖσθαι καὶ τὰ Ταραντίνων· ἐκεῖνοι γὰρ, κοινὰ ποιοῦντες τὰ κτήματα τοῖς ἀπόροις ἐπὶ τὴν χρῆσιν, εὔνουν παρασκευάζουσι τὸ πλῆθος. Ἔτι δὲ τὰς ἀρχὰς πάσας ἐποίησαν διττὰς, τὰς μὲν, αἱρετὰς, τὰς δὲ, κληρωτάς. Τὰς μὲν κληρωτὰς, ὅπως ὁ δῆμος αὐτῶν μετέχῃ· τὰς δ' αἱρετὰς, ἵνα πολιτεύωνται βέλτιον. Ἔστι δὲ τοῦτο ποιῆσαι, καὶ τῆς ἀρχῆς αὐτῆς μερίζοντας, τοὺς μὲν κληρωτοὺς, τοὺς δ' αἱρετούς. Πῶς 177
μὲν οὖν δεῖ τὰς δημοκρατίας κατασκευάζειν, εἴρηται.

6. Congruentius infin. ἀθροίζειν. Seq. v. C. habet ἐμπορίας: itidemque Lambinus; *facultatem et adjumenta mercaturæ faciendæ atque agriculturæ*. Veterem quoque interpretem ἐμπορίας legisse, necnon Aretinum et Sepulvedam, adnotat Victorius.

14. C. περιοικίας.

16. C. ἀφορμὰς διδόντας, omissa μὲν.

ΚΕΦ. ϛ. VI.

ΣΧΕΔΟΝ δὲ καὶ περὶ τὰς ὀλιγαρχίας πῶς δεῖ, φα- 420
νερὸν ἐκ τούτων· ἐκ τῶν ἐναντίων γὰρ δεῖ συνάγειν ἑκάστην ὀλιγαρχίαν πρὸς τὴν ἐναντίαν δημοκρατίαν ἀναλογιζόμενον· τὴν μὲν εὐκρατον μάλιστα τῶν ὀλιγαρχιῶν καὶ πρώτην· αὕτη δ' ἐστὶν ἡ σύνεγγυς τῇ καλουμένῃ πολιτείᾳ, ἣ δεῖ τὰ τιμήματα διαιρεῖν, τὰ μὲν, ἐλάττω, τὰ δὲ, μείζω ποιοῦντας. Ἐλάττω μὲν, ἀφ' ὧν τῶν ἀναγ- B
καίων μεθέξουσιν ἀρχῶν· μείζω δ', ἀφ' ὧν τῶν κυριωτέρων· τῷ τε κτωμένῳ τὸ τίμημα μετέχειν ἐξεῖναι τῆς πολιτείας, τοσοῦτον εἰσαγομένου τοῦ δήμου πλῆθος διὰ τοῦ τιμήματος, μεθ' οὗ κρείττονες ἔσονται τῶν μὴ μετεχόντων. Ἀεὶ δὲ δεῖ παραλαμβάνειν ἐκ τοῦ βελτίονος δήμου τοὺς κοινωνούς· ὁμοίως δὲ καὶ τὴν ἐχομένην ὀλιγαρχίαν ἐπιτείνοντας δεῖ μικρὸν κατασκευάζειν. Τῇ δ' ἀντικειμένῃ τῇ τελευταίᾳ δημοκρατίᾳ, τῇ δυναστικωτάτῃ καὶ τυραννικωτάτῃ τῶν ὀλιγαρχιῶν, ὅσῳπερ χειρίστη, τοσούτῳ C
δεῖ πλείονος φυλακῆς. Ὥσπερ γὰρ, τὰ μὲν σώματα εὖ διακείμενα πρὸς ὑγίειαν, καὶ πλοῖα τὰ πρὸς ναυτιλίαν καλῶς ἔχοντα τοῖς πλωτῆρσιν, ἐπιδέχεται πλείους ἁμαρτίας, ὥστε μὴ φθείρεσθαι δι' αὐτάς· τὰ δὲ νοσερῶς ἔχοντα τῶν σωμάτων, καὶ τὰ τῶν πλοίων ἐκλελυμένα, καὶ πλωτήρων τετυχηκότα φαύλων, οὐδὲ τὰς μικρὰς δύναται φέρειν ἁμαρτίας· οὕτω καὶ τῶν πολιτειῶν αἱ

4. Camot. τὴν εὔκρατον, omissa μίν· at Lambinus in fine hujus membri post πρώτην in libris vulgatis hoc totum desiderari ait, πρὸς τὴν βελτίστην δημοκρατίαν καὶ πρώτην· hoc sensu, *ea quidem quæ oligarchiarum temperatissima et prima est, ad optimam democratiam et primam.* Idem v. 6. cum præposit. legit ἐν ᾗ, *in qua.*

χείρισται, πλείστης δέονται Φυλακῆς. Τὰς μὲν οὖν δημοκρατίας ὅλως ἡ πολυανθρωπία σώζει· τοῦτο γὰρ ἀντίκειται πρὸς τὸ δίκαιον τὸ κατὰ τὴν ἀξίαν· τὴν δ' ὀλιγαρχίαν, δῆλον ὅτι τοὐναντίον ὑπὸ τῆς εὐταξίας δεῖ τυγχάνειν
D τῆς σωτηρίας. 5

VII. ΚΕΦ. Ζ.

ΕΠΕΙ δὲ τέτταρα μέν ἐστι μέρη μάλιστα τοῦ πλήθους, γεωργικὸν, βάναυσον, ἀγοραῖον, θητικόν· τέτταρα δὲ τὰ χρήσιμα πρὸς πόλεμον, ἱππικὸν, ὁπλιτικὸν, ψιλὸν, ναυτικόν· ὅπου μὲν συμβέβηκε τὴν χώραν εἶναι
E ἱππάσιμον, ἐνταῦθα μὲν εὐφυῶς ἔχει κατασκευάζειν 10 τὴν ὀλιγαρχίαν ἰσχυράν· ἡ γὰρ σωτηρία τοῖς οἰκοῦσι διὰ ταύτης ἐστὶ τῆς δυνάμεως· αἱ δ' ἱπποτροφίαι, τῶν μα- 178
κρὰς οὐσίας κεκτημένων εἰσίν. Ὅπου δ' ὁπλίτην, τὴν ἐχομένην ὀλιγαρχίαν· τὸ γὰρ ὁπλιτικὸν, τῶν εὐπόρων ἐστὶ μᾶλλον, ἢ τῶν ἀπόρων. Ἡ δὲ ψιλὴ δύναμις, καὶ ναυ- 15
τικὴ, δημοκρατικὴ πάμπαν. Νῦν μὲν οὖν ὅπου τοιοῦτον πολὺ πλῆθός ἐστιν, ὅταν διαστῶσι, πολλάκις ἀγωνίζον-
421 ται χείρω. Δεῖ δὲ πρὸς τοῦτο φάρμακον παρὰ τῶν πολεμικῶν λαμβάνειν στρατηγῶν· οἱ συνδυάζουσι πρὸς τὴν ἱππικὴν δύναμιν καὶ τὴν ὁπλιτικὴν, τὴν ἁρμόττουσαν τῶν 20
ψιλῶν. Ταύτῃ δ' ἐπικρατοῦσιν ἐν ταῖς διαστάσεσιν οἱ δῆμοι τῶν εὐπόρων. Ψιλοὶ γὰρ ὄντες, πρὸς ἱππικὴν καὶ ὁπλιτικὴν ἀγωνίζονται ῥᾳδίως. Τὸ μὲν οὖν ἐκ τούτων

7. C. βαναυσικὸν, ut præcedit γεωργικόν· itidemque Camerarius.

13. Lamb. legit ὁπλίτιν, ac refert ad vocem χώραν· *ubi vero regio ad pedites gravioris armaturæ accommodata est, proxima in eo loco oligarchia constitui debet.* Camerarius quoque 258 fœm. genere legit ὁπλιτικήν.

καθιστάναι ταύτην τὴν δύναμιν, ἐφ' ἑαυτούς ἐστι καθιστάναι. Δεῖ δὲ διηρημένης τῆς ἡλικίας, καὶ τῶν μὲν ὄντων πρεσβυτέρων, τῶν δὲ νέων, ἔτι μὲν ὄντας νέους τοὺς αὐτῶν υἱεῖς διδάσκεσθαι τὰς κούφας καὶ τὰς ψιλὰς ἐργασίας· ἐκκεκριμένους δὲ ἐκ παίδων, ἀθλητὰς εἶναι αὐτοὺς τῶν ἔργων. Τὴν δὲ μετάδοσιν γίνεσθαι τῷ πλήθει τοῦ πολιτεύματος, ἥ τοι καθάπερ εἴρηται πρότερον, τοῖς τὸ τίμημα κτωμένοις· ἢ καθάπερ Θηβαίοις, ἀπασχομένοις χρόνον τινὰ τῶν βαναύσων ἔργων· ἢ καθάπερ ἐν Μασσαλίᾳ, κρίσιν ποιουμένους τῶν ἀξίων τῶν ἐν τῷ πολιτεύματι, καὶ τῶν ἔξωθεν. Ἔτι δὲ καὶ ταῖς ἀρχαῖς ταῖς κυριωτάταις, ἃς δεῖ τοὺς ἐν τῇ πολιτείᾳ κατέχειν, δεῖ προσκεῖσθαι λειτουργίας, ἵν' ἐκὼν ὁ δῆμος μὴ μετέχῃ, καὶ συγγνώμην ἔχῃ τοῖς ἄρχουσιν, ὡς μισθὸν πολὺν διδοῦσι τῆς ἀρχῆς. Ἁρμόττει δὲ θυσίας τε εἰσιόντας ποιεῖσθαι μεγαλοπρεπεῖς· καὶ κατασκευάζειν τι τῶν κοινῶν, ἵνα τῶν περὶ τὰς ἑστιάσεις μετέχων ὁ δῆμος, καὶ τὴν πόλιν ὁρῶν κοσμουμένην, τὰ μὲν ἀναθήμασι, τὰ δὲ οἰκοδομήμασιν, ἄσμενος ὁρᾷ μένουσαν τὴν πολιτείαν. Συμβήσεται δὲ καὶ τοῖς γνωρίμοις εἶναι μνημεῖα τῆς δαπάνης. Ἀλλὰ τοῦτο νῦν οἱ περὶ τὰς ὀλιγαρχίας οὐ ποιοῦσιν, ἀλλὰ τοὐναντίον· τὰ λήμματα γὰρ ζητοῦσιν οὐχ ἧττον, ἢ τὴν τιμήν. Διόπερ εὖ ἔχει λέγειν ταύτας εἶναι δημοκρατίας μικράς. Πῶς μὲν οὖν χρὴ καθιστάναι τὰς δημοκρατίας καὶ τὰς ὀλιγαρχίας, διωρίσθω τὸν τρόπον τοῦτον.

6 Ἔργων probat etiam Lambini versio; *militarium operum opifices et athletas.* Camerarius suspicatur reponendum esse ἑτέρων.

VIII. ΚΕΦ. Η.

ΑΚΟΛΟΥΘΟΝ δὲ τοῖς εἰρημένοις ἐστὶ, τὸ διηρῆσθαι καλῶς τὰ περὶ τὰς ἀρχὰς, πόσαι, καὶ τίνες, καὶ τίνων, καθάπερ εἴρηται καὶ πρότερον· τῶν μὲν γὰρ ἀναγκαίων ἀρχῶν χωρὶς, ἀδύνατον εἶναι πόλιν· τῶν δὲ πρὸς εὐταξίαν καὶ κόσμον, ἀδύνατον οἰκεῖσθαι καλῶς. Ἔτι δ' ἀναγ- 5
Ε καῖον, ἐν μὲν ταῖς μικραῖς ἐλάττους εἶναι τὰς ἀρχάς· ἐν δὲ ταῖς μεγάλαις, πλείους, ὥσπερ τυγχάνει πρότερον εἰρημένον. Ποίας οὖν ἁρμόττει συνάγειν, καὶ ποίας χωρίζειν, δεῖ μὴ λανθάνειν. Πρῶτον μὲν οὖν ἐπιμέλεια τῶν ἀναγκαίων ἡ περὶ τὴν ἀγορὰν, ἐφ' ᾗ δεῖ τινα ἀρχὴν εἶναι 10
τὴν ἐφορῶσαν περί τε τὰ συμβόλαια καὶ τὴν εὐκοσμίαν. Σχεδὸν γὰρ ἀναγκαῖον πάσαις ταῖς πόλεσι, τὰ μὲν ὠνεῖσθαι, τὰ δὲ πωλεῖν, πρὸς τὴν ἀλλήλων ἀναγκαίαν χρείαν. Καὶ τοῦτ' ἔστιν ὑπογυότατον πρὸς αὐτάρκειαν, δ'
422 ἣν δοκοῦσιν εἰς μίαν πολιτείαν συνελθεῖν. Ἑτέρα δὲ ἐπι- 15
μέλεια ταύτης ἐχομένη καὶ σύνεγγυς, ἡ τῶν περὶ τὸ ἄστυ δημοσίων καὶ ἰδίων, ὅπως εὐκοσμία ᾖ, καὶ τῶν πιπτόντων οἰκοδομημάτων καὶ ὁδῶν σωτηρία καὶ διόρθωσις· καὶ τῶν ὁρίων τῶν πρὸς ἀλλήλους, ὅπως ἀνεγκλήτως ἔχωσι· καὶ ὅσα τούτοις ἄλλα τῆς ἐπιμελείας ὁμοιό- 20
τροπα. Καλοῦσι δ' ἀστυνομίαν οἱ πλεῖστοι τὴν τοιαύτην ἀρχήν. Ἔχει δὲ μόρια πλείω τὸν ἀριθμόν· ὧν ἑτέρους ἐφ' ἕτερα καθιστᾶσιν ἐν ταῖς πολυανθρωποτέραις πόλε-
Β σιν· οἷον, τειχοποιοὺς, καὶ κρηνῶν ἐπιμελητὰς, καὶ λι-

14. Z. ὑπογυιότατον, per diphthongum υι. Etymologus utramque ſcripturam agnoſcit, dum ὑπόγυιον derivatum ait a γυῖον, *membrum*· ὑπόγυον autem a γύη, *terra*.

23. C. καθιστῶσιν, a them. in ἄω.

μένων φυλακάς. Ἄλλη δ' ἀναγκαία τε καὶ παραπλησία ταύτη. Περὶ τῶν αὐτῶν μὲν γὰρ, ἀλλὰ πρὸς τὴν χώραν ἐστὶ, καὶ τὰ περὶ τὰ ἔξω τοῦ ἄστεος. Καλοῦσι δὲ τοὺς ἄρχοντας τούτους, οἱ μὲν ἀγρονόμους, οἱ δ' ὑλωρούς. Αὗται μὲν οὖν ἐπιμέλειαί εἰσι τούτων τρεῖς. Ἄλλη δ' ἀρχὴ πρὸς ἣν αἱ πρόσοδοι τῶν κοινῶν ἀναφέρονται· παρ' ὧν φυλαττόντων μερίζονται πρὸς ἑκάστην διοίκησιν. Καλοῦσι δ' ἀποδέκτας τούτους, καὶ ταμίας. Ἑτέρα δ' ἀρχὴ πρὸς ἣν ἀναγράφεσθαι δεῖ τά τε ἴδια συμβόλαια, καὶ τὰς κρίσεις ἐκ τῶν δικαστηρίων. Παρὰ δὲ τοῖς αὐτοῖς τούτοις καὶ τὰς γραφὰς τῶν δικῶν γίνεσθαι δεῖ, καὶ τὰς εἰσαγωγάς. Ἐνιαχοῦ μὲν οὖν μερίζουσι καὶ ταύτην εἰς πλείους· ἔστι δὲ μία κυρία τούτων πάντων· καλοῦνται δὲ ἱερομνήμονες, καὶ ἐπιστάται, καὶ μνήμονες· καὶ τούτοις ἄλλα ὀνόματα σύνεγγυς. Μετὰ δὲ ταύτην ἐχομένη μὲν, ἀναγκαιοτάτη δὲ σχεδὸν καὶ χαλεπωτάτη τῶν ἀρχῶν ἐστιν, ἡ περὶ τὰς πράξεις τῶν καταδικασθέντων, καὶ τῶν προτιθεμένων κατὰ τὰς ἐγγραφάς· καὶ περὶ τὰς φυλακὰς τῶν σωμάτων. Χαλεπὴ μὲν οὖν ἐστι διὰ τὸ πολλὴν ἔχειν ἀπέχθειαν· ὥστε ὅπου μὴ μεγάλα ἐστὶ κερδαίνειν, οὔτ' ἄρχειν ὑπομένουσιν αὐτήν· οὔθ' ὑπομείναντες, ἐθέλουσι πράττειν κατὰ τοὺς νόμους. Ἀναγκαία δ' ἐστὶν, ὅτι οὐδὲν ὄφελος γίνεσθαι μὲν δίκας περὶ τῶν δικαίων, ταύτας δὲ μὴ λαμβάνειν τέλος. Ὥστ' εἰ μὴ

3. Fortaſſe legendum καὶ περὶ τὰ ἔξω, expuncto priore articulo τὰ· quamquam infra quoque ſimilis articuli duplicatio eſt p. 252. v. 24.

11. Τούτοις abeſt a C. ed.

18. Προτιθεμένων videtur ferri poſſe, ut pag. ſeq. v. 4. προθέσεις· præſertim cum itidem πράξεις et πραττομένοις habeamus v. 10. et 11. Sed Lambinus et hic προστιμηθέντων mavult, et pag. ſeq. v. 4. προστιμήσεις legendum cenſet, ac totum ita vertit, *multas a multatis exigere atque efflagitare.*

22. C. κατὰ νόμους, abſque articulo.

γιγνομένων, κοινωνεῖν ἀδύνατον ἀλλήλοις, καὶ πράξεων μὴ γιγνομένων. Διὸ βέλτιον μὴ μίαν εἶναι ταύτην τὴν ἀρχήν, ἀλλ' ἄλλους ἐξ ἄλλων δικαστηρίων. Καὶ περὶ τὰς προθέσεις τῶν ἀναγεγραμμένων ὡσαύτως πειρᾶσθαι διαιρεῖν. Ἔτι δ' ἔνια πράττεσθαι, καὶ τὰς ἀρχὰς τάς τε ἄλλας καὶ τὰς τῶν νέων μᾶλλον τὰς νέας· καὶ τὰς τῶν ἐνεστώτων, ἑτέρας καταδικασάσης, ἑτέραν εἶναι τὴν πραττομένην· οἷον, ἀστυνόμους τὰς παρὰ τῶν ἀγορανόμων· τὰς δὲ παρὰ τούτων, ἑτέρους. Ὅσῳ γὰρ ἂν ἐλάττων ἀπέχθεια ἐνῇ τοῖς πραττομένοις, τοσούτῳ μᾶλλον λήψονται τέλος αἱ πράξεις. Τὸ μὲν οὖν τοὺς αὐτοὺς εἶναι τοὺς καταδικάσαντας καὶ πραττομένους, ἀπέχθειαν ἔχει διπλῆν· τὸ δὲ περὶ πάντων τοὺς αὐτοὺς, πολεμίους πᾶσι. Πολλαχοῦ δὲ διῄρηται καὶ ἡ φυλάττουσα πρὸς τὴν πραττομένην· οἷον, Ἀθήνησι τῶν ἕνδεκα καλουμένων. Διὸ βέλτιον καὶ ταύτην χωρίζειν, καὶ τὸ σόφισμα ζητεῖν καὶ περὶ ταύτην. Ἀναγκαία μὲν γάρ ἐστιν οὐχ ἧττον τῆς
423 εἰρημένης. Συμβαίνει δὲ, τοὺς μὲν ἐπιεικεῖς φεύγειν μάλιστα ταύτην τὴν ἀρχήν· τοὺς δὲ μοχθηροὺς οὐκ ἀσφαλὲς ποιεῖν κυρίους· αὐτοὶ γὰρ δέονται φυλακῆς μᾶλλον ἢ φυλάττειν ἄλλους δύνανται. Διὸ δεῖ μὴ μίαν ἀποτεταγμένην ἀρχὴν εἶναι πρὸς αὐτοῖς· μηδὲ συνεχῶς τὴν αὐτὴν, ἀλλὰ τῶν τε νέων, ὅπου τις ἐφήβων ἢ φρουρῶν ἐστι τάξις· καὶ τῶν ἀρχῶν δεῖ κατὰ μέρη ποιεῖσθαι τὴν ἐπι-

181

1. Cum γιγνομένων ſubaudiendum ex præcedentibus ſubſtantivum δικῶν, ut Lamb. quoque vertit, *judiciorum uſu ſublato.*

3. C. ἄλλας fœm. gen. Sequens etiam προθέσεις mendoſum videtur Lambino; verius eſſe putat προστιμήσεις.

7. Pro ἐνεστώτων alios εἰσιόντων legere adnot. Lamb.

14. Poſt πᾶσι verbum ποιεῖ deſiderari in libris vulgatis adnot. idem Lamb. Sic et Iſing. ed. margo habet ἀπεργάζεται πᾶσι.

16. I. ed. margo habet καί τι σόφισμα, *et ſophiſma quodpiam.*

μέλειαν ἑτέρους. Ταύτας μὲν οὖν τὰς ἀρχὰς, ὡς ἀναγκαιοτάτας θετέον εἶναι πρώτας. Μετὰ δὲ ταύτας, τὰς ἀναγκαίας μὲν οὐθὲν ἧττον, ἐν σχήματι δὲ μείζονι τεταγμένας· καὶ γὰρ ἐμπειρίας καὶ πίστεως δέονται πολ- B
λῆς. Τοιαῦται δ' εἶεν αἵ τε περὶ τὴν φυλακὴν τῆς πόλεως, καὶ ὅσαι τάττονται πρὸς τὰς πολεμικὰς χρείας. Δεῖ δὲ καὶ ἐν εἰρήνῃ καὶ ἐν πολέμῳ, πυλῶν τε καὶ τειχῶν φυλακῆς ὁμοίως ἐπιμελητὰς εἶναι, καὶ ἐξετάσεως, καὶ συντάξεως τῶν πολιτῶν. Ἔνθα μὲν οὖν, ἐπὶ πᾶσι τούτοις ἀρχαὶ πλείους εἰσίν· ἔνθα δ', ἐλάττους· οἷον, ἐν ταῖς μικραῖς πόλεσι μία περὶ πάντων. Καλοῦσι δὲ στρατηγοὺς καὶ πολεμάρχους τοὺς τοιούτους. Ἔτι δὲ κἂν ὦσιν ἱππεῖς, ἢ ψιλοὶ, ἢ τοξόται, ἢ ναυτικόν· καὶ ἐπὶ C
τούτων ἑκάστων ἐνίοτε καθίστανται ἀρχαὶ, αἳ καλοῦνται ναυαρχίαι, καὶ ἱππαρχίαι, καὶ ταξιαρχίαι· καὶ κατὰ μέρος δὲ αἱ ὑπὸ ταύτας τριπαρχίαι, καὶ λοχαγίαι, καὶ φυλαρχίαι, καὶ ὅσα τούτων μόρια· τὸ δὲ πᾶν ἔν τι τούτων ἐστὶν εἶδος ἐπιμελείας πολεμικῶν. Περὶ μὲν οὖν ταύτην τὴν ἀρχὴν ἔχει τὸν τρόπον τοῦτον. Ἐπεὶ δὲ ἔνιαι τῶν ἀρχῶν, εἰ καὶ μὴ πᾶσαι, διαχειρίζουσι πολλὰ τῶν κοινῶν, ἀναγκαῖον ἑτέραν εἶναι τὴν ληψομένην λογισμὸν, καὶ προσευθυνοῦσαν, αὐτὴν μηθὲν διαχειρίζουσαν ἕτερον. Καλοῦσι δὲ τούτους, οἱ μὲν εὐθύνους, οἱ δὲ λογιστὰς, οἱ δὲ ἐξεταστὰς, οἱ δὲ συνηγόρους. Παρὰ πάσας δὲ ταύτας

11. Forſan rectius ἐπὶ πάντων, ut mox v. 13. ἐπὶ τούτων. V. 14. C. ſingulariter habet καθίσταται ἀρχή· parum congruenter. V. 16. articulus αἱ poſt κατὰ μέρος abeſt a quibuſdam ed.

18. Lamb. adnotat, mendoſe in libris vulg. legi ἐπιμελείας· nominandi enim caſu legendum eſſe ἐπιμέλεια.

22. C. poſt αὐτὴν diſtinguit, non ante. Noſtram diſtinctionem probat etiam Victorii verſio: *qui rationes accepturus ſit et delicta correcturus, ipſum quidem nihil aliud gerentem.*

D τὰς ἀρχὰς ἡ μάλιστα κυρία πάντων ἐστίν· ἡ γὰρ αὐτὴ πολλάκις ἔχει τὸ τέλος καὶ τὴν ἐφορίαν· ἢ προκάθηται τοῦ πλήθους, ὅπου κύριός ἐστιν ὁ δῆμος· δεῖ γὰρ εἶναι τὸ συνάγον τὸ κύριον τῆς πολιτείας. Καλεῖται δὲ, ἔνθα μὲν πρόβουλοι, διὰ τὸ προβουλεύειν· ὅπου δὲ τὸ πλῆθός ἐστι, βουλὴ μᾶλλον. Αἱ μὲν οὖν πολιτικαὶ τῶν ἀρχῶν, σχεδὸν τοσαῦταί τινές εἰσιν. Ἄλλο δ' εἶδος ἐπιμελείας ἡ περὶ τοὺς θεούς· οἷον, ἱερεῖς τε καὶ ἐπιμεληταὶ τῶν περὶ 182 τὰ ἱερά· τοῦ σώζεσθαι τὰ ὑπάρχοντα, καὶ ἀνορθοῦσθαι τὰ πίπτοντα τῶν οἰκοδομημάτων, καὶ τῶν ἄλλων ὅσα τέτακται πρὸς τοὺς θεούς. Συμβαίνει δὲ τὴν ἐπιμέλειαν E ταύτην ἐνιαχοῦ μὲν εἶναι μίαν· οἷον ἐν ταῖς μικραῖς πόλεσιν· ἐνιαχοῦ δὲ πολλὰς καὶ κεχωρισμένας τῆς ἱερωσύνης· οἷον, ἱεροποιοὺς, καὶ ναοφύλακας, καὶ ταμίας τῶν ἱερῶν χρημάτων. Ἐχομένη δὲ ταύτης ἡ πρὸς τὰς θυσίας ἀφωρισμένη τὰς κοινὰς πάσας, ὅσας μὴ τοῖς ἱερεῦσιν ἀποδίδωσιν ὁ νόμος, ἀλλ' ἀπὸ τῆς κοινῆς ἑστίας 424 ἔχουσι τὴν τιμήν. Καλοῦσι δ' οἱ μὲν ἄρχοντας τούτους, οἱ δὲ βασιλεῖς, οἱ δὲ πρυτάνεις. Αἱ μὲν οὖν ἀναγκαῖαι ἐπιμέλειαί εἰσι περὶ τούτων, ὡς εἰπεῖν συγκεφαλαιωσαμένους, περί τε τὰ δαιμόνια, καὶ τὰ πολεμικὰ, καὶ περὶ τὰς προσόδους, καὶ περὶ τὰ ἀναλισκόμενα, καὶ περὶ ἀγορὰν, καὶ περὶ τὸ ἄστυ, καὶ λιμένας, καὶ τὴν χώραν· ἔτι τὰ περὶ τὰ δικαστήρια, καὶ συναλλαγμάτων ἀναγρα-

2. C. et Z. τὴν εἰσφοράν· itidemque Victorius, *finem habet et aditum*. Lambinus nobiscum; *vectigalis curationem et tribunatum plebis* (*hoc est ephoriam*) *obtinet*.

24. C. divise συναλλάγματα, ἀναγραφάς. Sequens πράξεις Victorius interpretatur *actiones*: Lambinus utraque significatione expressa vertit, *multarum exactionibus, rerumve judicatarum exsecutionibus*. Ibidem mox fortasse legendum περὶ λογισμοὺς, ut p. præced. v. 21. et 23. sine præpositione λογισμοὺς habuimus et λογιστάς. Mox sane rectius conjuncte legemus προσευθύνας, ut pag. præced. v. 22.

φὰς, καὶ πράξεις, καὶ φυλακὰς, καὶ ἐπιλογισμούς τε καὶ ἐξετάσεις, καὶ πρὸς εὐθύνας τῶν ἀρχόντων· καὶ τέλος αἱ περὶ τὸ βουλευόμενόν εἰσι τῶν κοινῶν. Ἰδία δὲ ταῖς σχολαστικωτέραις, καὶ μᾶλλον εὐημερούσαις πόλεσιν, ἔτι δὲ φροντιζούσαις εὐκοσμίας, γυναικονομία, νομοφυλακία, παιδονομία, γυμνασιαρχία· πρὸς δὲ τούτοις, περὶ ἀγῶνας ἐπιμέλεια γυμνικοὺς καὶ Διονυσιακοὺς, κἂν εἴ τινας ἑτέρας συμβαίνει τοιαύτας γενέσθαι θεωρίας· τούτων δ' ἔνιαι φανερῶς εἰσιν οὐ δημοτικαὶ τῶν ἀρχῶν· οἷον, γυναικονομία καὶ παιδονομία· τοῖς γὰρ ἀπόροις ἀνάγκη χρῆσθαι καὶ γυναιξὶ καὶ παισὶν ὥσπερ ἀκολούθοις, διὰ τὴν ἀδουλίαν. Τριῶν δ' οὐσῶν ἀρχῶν, καθ' ἃς αἱροῦνταί τινες ἀρχὰς τὰς κυρίους, νομοφυλάκων, προβούλων, βουλῆς· οἱ μὲν νομοφύλακες ἀριστοκρατικὸν, ὀλιγαρχικὸν δ' οἱ πρόβουλοι, βουλὴ δὲ δημοτικόν. Περὶ μὲν οὖν τῶν ἀρχῶν, ὡς [ἐν] τύπῳ, σχεδὸν εἴρηται περὶ πασῶν.

3. Cam. ἰδίᾳ, adverb. 16. C. et Z. ἐν τύπῳ, cum præpos.

q. ἐξωτερικοῖς he seems to refer to the Nicomachean Ethics, which shows he considered this an exoteric discourse.

183

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΤΟ Ζ.

ΚΕΦ. Α.

ΠΕΡΙ πολιτείας ἀρίστης τὸν μέλλοντα ποιήσασθαι τὴν προσήκουσαν ζήτησιν, ἀνάγκη διορίσασθαι πρῶτον, τίς αἱρετώτατος βίος. Ἀδήλου γὰρ ὄντος τούτου, καὶ τὴν ἀρίστην ἀναγκαῖον ἄδηλον εἶναι πολιτείαν. Ἄριστα γὰρ πράττειν προσήκει τοὺς ἄριστα πολιτευομένους ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῖς, ἐὰν μή τι γίγνηται παράλογον. Διὸ δεῖ πρῶτον ὁμολογεῖσθαι τίς ὁ πᾶσιν, ὡς εἰπεῖν, αἱρετώτατος βίος· μετὰ δὲ τοῦτο, πότερον κοινῇ καὶ χωρὶς ὁ αὐτὸς, ἢ ἕτερος. Νομίσαντας οὖν ἱκανῶς πολλὰ λέγεσθαι καὶ τῶν ἐν τοῖς ἐξωτερικοῖς λόγοις περὶ τῆς ἀρίστης ζωῆς, καὶ νῦν χρηστέον αὐτοῖς. Ὡς ἀληθῶς γὰρ πρός 425
γε μίαν διαίρεσιν οὐδεὶς ἀμφισβητήσειεν ἄν· ὡς οὐ τριῶν οὐσῶν μερίδων, τῶν τε ἐκτὸς, καὶ τῶν ἐν σώματι, καὶ τῶν ἐν τῇ ψυχῇ, πάντα ταῦτα ὑπάρχειν τοῖς μακαρίοις δεῖ. Οὐδεὶς γὰρ ἂν φαίη μακάριον τὸν μηθὲν μόριον ἔχοντα ἀνδρίας, μηδὲ σωφροσύνης, μηδὲ δικαιοσύνης, μηδὲ φρονήσεως, ἀλλὰ δεδιότα μὲν τὰς παραπετομένας μυίας· ἀπεχόμενον δὲ μηθενὸς, ἂν ἐπιθυμήσῃ τοῦ φαγεῖν ἢ

14. Δεῖ abeſt a C. ed.

ωιεῖν, τῶν ἐσχάτων· ἕνεκα δὲ τεταρτημορίου διαφθείροντα τοὺς φιλτάτους φίλους· ὁμοίως δὲ καὶ τὰ περὶ τὴν διάνοιαν οὕτως ἄφρονα καὶ διεψευσμένον, ὥσπέρ τι παιδίον, ἢ μαινόμενον. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν λεγόμενα, ὥσπερ πάντες ἂν συγχωρήσειαν· διαφέρονται δ' ἐν τῷ ποσῷ, καὶ ταῖς ὑπεροχαῖς. Τῆς μὲν γὰρ ἀρετῆς ἔχειν ἱκανὸν Bνομίζουσιν ὁποσονοῦν· πλούτου δὲ, καὶ χρημάτων, καὶ δυνάμεως, καὶ δόξης, καὶ πάντων τῶν τοιούτων, εἰς ἄπειρον ζητοῦσι τὴν ὑπερβολήν. Ἡμεῖς δὲ αὐτοῖς ἐροῦμεν, ὅτι ῥᾴδιον μὲν περὶ τούτων καὶ διὰ τῶν ἔργων διαλαμβάνειν τὴν πίστιν, ὁρῶντας ὅτι κτῶνται καὶ φυλάττουσιν οὐ τὰς 184 ἀρετὰς τοῖς ἐκτὸς, ἀλλ' ἐκεῖνα ταύταις· καὶ τὸ ζῆν εὐδαιμόνως, εἴτ' ἐν τῷ χαίρειν ἐστὶν, εἴτ' ἐν ἀρετῇ τοῖς ἀνθρώποις, εἴτ' ἐν ἀμφοῖν, ὅτι μᾶλλον ὑπάρχει τοῖς τὸ ἦθος μὲν, καὶ τὴν διάνοιαν κεκοσμημένοις εἰς ὑπερβολὴν, Cπερὶ δὲ τὴν ἔξω κτῆσιν τῶν ἀγαθῶν μετριάζουσιν, ἢ τοῖς ἐκεῖνα μὲν κεκτημένοις πλείω τῶν χρησίμων, ἐν δὲ τούτοις ἐλλείπουσιν. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν λόγον σκοπουμένοις εὐσύνοπτόν ἐστι. Τὰ μὲν γὰρ ἐκτὸς, ἔχει πέρας, ὥσπερ ὄργανόν τι· πᾶν δὲ τὸ χρήσιμόν ἐστιν, ὧν τὴν ὑπερβολὴν, ἢ βλάπτειν ἀναγκαῖον, ἢ μηθὲν ὄφελος εἶναι αὐτῶν τοῖς ἔχουσι. Τῶν δὲ περὶ ψυχὴν ἕκαστον ἀγαθῶν, ὅσῳπερ ἂν ὑπερβάλλῃ, τοσούτῳ μᾶλλον χρήσιμον εἶναι· εἰ δεῖ καὶ τούτοις ἐπιλέγειν, μὴ μόνον τὸ καλὸν, ἀλλὰ καὶ τὸ χρήσιμον. Ὅλως δὲ δῆλον ὡς ἀκολουθεῖν φήσομεν τὴν διάθεσιν τὴν ἀρίστην ἑκάστου πράγματος πρὸς

2. If. margo poſt τὴν διάνοιαν inſerit iſta, οὐ γὰρ εὐδαιμονίζουσιν οὕτ. Ibid. fortaſſe convenientius διαφθαρμένον. V. 4. poſt ὥσπερ deſiderari verbum εἰρήκαμεν in libris vulgatis adnotat Lambinus, ac locum ſic vertit; *omnes, ut diximus, uno ore conceſſerint.*

10. Idem Lamb. mavult λαμβάνειν, expuncta præpoſ. διά.

ἄλληλα, κατὰ τὴν ὑπεροχὴν ἥνπερ εἴληχε διάστασιν· ὧν D
φαμὲν αὐτὰς εἶναι διαθέσεις ταύτας. Ὥστ' εἴπερ ἐστὶν
ἡ ψυχὴ, καὶ τῆς κτήσεως καὶ τοῦ σώματος τιμιώτερον,
καὶ ἁπλῶς, καὶ ἡμῖν, ἀνάγκη καὶ τὴν διάθεσιν τὴν ἀρί-
στην ἑκάστου, ἀνάλογον τούτων ἔχειν. Ἔτι δὲ τῆς ψυχῆς
ἕνεκεν ταῦτα πέφυκεν αἱρετά· καὶ δεῖ πάντας αἱρεῖσθαι
τοὺς εὖ φρονοῦντας, ἀλλ' οὐκ ἐκείνων ἕνεκεν τὴν ψυχήν.
Ὅτι μὲν οὖν ἑκάστῳ τῆς εὐδαιμονίας ἐπιβάλλει τοσοῦτον,
ὅσονπερ ἀρετῆς καὶ φρονήσεως, καὶ τοῦ πράττειν κατὰ
ταύτας, ἔστω συνωμολογημένον ἡμῖν, μάρτυρι τῷ θεῷ
χρωμένοις· ὃς εὐδαίμων μέν ἐστι καὶ μακάριος, δι' οὐ- E
θὲν δὲ τῶν ἐξωτερικῶν ἀγαθῶν, ἀλλὰ δι' αὑτὸν αὐτὸς,
καὶ τῷ ποιός τις εἶναι τὴν φύσιν· ἐπεὶ καὶ τὴν εὐτυχίαν
τῆς εὐδαιμονίας διὰ ταῦτ' ἀναγκαῖον ἑτέραν εἶναι· τῶν
μὲν γὰρ ἐκτὸς ἀγαθῶν τῆς ψυχῆς, αἴτιον ταὐτόματον
καὶ ἡ τύχη· δίκαιος δ' οὐδεὶς οὐδὲ σώφρων ἀπὸ τύχης,
οὐδὲ διὰ τὴν τύχην ἐστίν. Ἐχόμενον δ' ἐστὶ καὶ τῶν αὐ-
τῶν λόγων δεόμενον, καὶ πόλιν εὐδαίμονα τὴν ἀρίστην
εἶναι, καὶ πράττουσαν καλῶς· ἀδύνατον δὲ καλῶς πρά-
τειν τοῖς μὴ τὰ καλὰ πράττουσιν· οὐθὲν δὲ καλὸν ἔργον,
οὔτ' ἀνδρὸς, οὔτε πόλεως, χωρὶς ἀρετῆς καὶ φρονήσεως.
Ἀνδρία δὲ πόλεως, καὶ δικαιοσύνη, καὶ φρόνησις, τὴν 426
αὐτὴν ἔχει δύναμιν καὶ μορφήν. Ὃν μετασχὼν ἕκαστος
τῶν ἀνθρώπων, λέγεται δίκαιος, καὶ φρόνιμος, καὶ σώ-
φρων. Ἀλλὰ γὰρ ταῦτα μὲν ἐπὶ τοσοῦτον ἔστω πεφροι-
μιασμένα τῷ λόγῳ. Οὔτε γὰρ μὴ θιγγάνειν αὐτῶν

1. Libri vulgati habent εἴλη-φε, mendose, vetus cod: εἴλη-χε, *sortita est*: inquit Lambinus.

13. Ἐπεὶ agnoscunt etiam Vict. et Lamb. Alioqui maluerit fortasse aliquis ἐπεὶ δ' ut redditio fit in ἐχόμενον δέ.

26. Vulgati libri habent τυγ-χάνειν· rectius vetus codex θιγ-γάνειν, id est, *neque enim ea non attingere fas non fuit*: inquit Lamb.

δυνατὸν, οὔτε πάντας τοὺς οἰκείους ἐπεξελθεῖν ἐνδέχεται λόγους· ἑτέρας γάρ ἐστιν ἔργον σχολῆς ταῦτα. Νῦν δ' ὑποκείσθω τοσοῦτον, ὅτι βίος μὲν ἄριστος, καὶ χωρὶς ἑκάστου, καὶ κοινῇ ταῖς πόλεσιν, ὁ μετὰ ἀρετῆς κεχορηγημένης ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε μετέχειν τῶν κατ' ἀρετὴν πράξεων. Πρὸς δὲ τοὺς ἀμφισβητοῦντας, ἐάσαντας ἐπὶ τῆς νῦν μεθόδου, διασκεπτέον ὕστερον, εἴ τις τοῖς εἰρημένοις τυγχάνει μὴ πειθόμενος.

II. ΚΕΦ. Β.

ΠΟΤΕΡΟΝ δὲ τὴν εὐδαιμονίαν τὴν αὐτὴν εἶναι φατέον, ἑνός τε ἑκάστου τῶν ἀνθρώπων καὶ πόλεως, ἢ μὴ τὴν αὐτὴν, λοιπόν ἐστιν εἰπεῖν. Φανερὸν δὲ καὶ τοῦτο· πάντες γὰρ ἂν ὁμολογήσειαν εἶναι τὴν αὐτήν. Ὅσοι γὰρ ἐν πλούτῳ τὸ ζῆν εὖ τίθενται ἐφ' ἑνὸς, οὗτοι καὶ τὴν πόλιν ὅλην, ἐὰν ᾖ πλουσία, μακαρίζουσιν. Ὅσοι τε τὸν τυραννικὸν βίον μάλιστα τιμῶσιν, οὗτοι καὶ πόλιν τὴν πλείστων ἄρχουσαν, εὐδαιμονεστάτην ἂν εἶναι φαῖεν. Εἴ τέ τις τὸν ἕνα δι' ἀρετὴν ἀποδέχεται, καὶ πόλιν εὐδαιμονεστέραν φήσει τὴν σπουδαιοτέραν. Ἀλλὰ ταῦτα ἤδη δύο ἐστὶν, ἃ δεῖται σκέψεως. Ἓν μὲν, πότερος αἱρετώτερος βίος, ὁ διὰ τοῦ συμπολιτεύεσθαι καὶ κοινωνεῖν πόλεως, ἢ μᾶλλον ὁ ξενικὸς καὶ τῆς πολιτικῆς κοινωνίας ἀπολελυμένος. Ἔτι δὲ, τίνα πολιτείαν θετέον, καὶ ποίαν διάθεσιν πόλεως ἀρίστην· εἴτε πᾶσιν ὄντος αἱρετοῦ κοινωνεῖν πόλεως· εἴτε καὶ, τισὶ μὲν μὴ, τοῖς δὲ πλείστοις. Ἐπεὶ δὲ τῆς πολιτικῆς διανοίας καὶ θεωρίας τοῦτ' ἔστιν ἔργον,

3. C. καὶ ἰδίως ἑκάστῳ, ut infra in conclusione 264. 11. et seq. v. κεχορηγημένος, scil. βίός.

For the letters he only pays in margin xxx.

ἀλλ' οὐ τὸ περὶ ἕκαστον αἱρετόν· ἡμεῖς δὲ ταύτην προῃρήμεθα νῦν τὴν σκέψιν, ἐκεῖνο μὲν πάρεργον ἂν εἴη, τοῦτο δ' ἔργον τῆς μεθόδου ταύτης. Ὅτι μὲν οὖν ἀναγκαῖον εἶναι πολιτείαν ἀρίστην ταύτην, καθ' ἣν τάξιν κἂν ὁστισοῦν ἄριστα πράττοι καὶ ζῴη μακαρίως, φανερόν ἐστιν.

186 Ἀμφισβητεῖται δὲ παρ' αὐτῶν τῶν ὁμολογούντων τὸν μετ' ἀρετῆς βίον αἱρετώτατον, πότερον ὁ πολιτικὸς καὶ πρακτικὸς βίος αἱρετὸς, ἢ μᾶλλον ὁ πάντων τῶν ἐκτὸς ἀπολελυμένος· οἷον, θεωρητικός τις, ὃν μόνον τινές φασιν Ε εἶναι φιλόσοφον. Σχεδὸν γὰρ τούτους τοὺς δύο βίους τῶν ἀνθρώπων οἱ φιλοτιμότατοι πρὸς ἀρετὴν φαίνονται προαιρούμενοι, καὶ τῶν πρότερον, καὶ τῶν νῦν. Λέγω δὲ δύο, τόν τε πολιτικὸν καὶ τὸν φιλόσοφον. Διαφέρει δὲ οὐ μικρὸν πότερος ἔχει τὸ ἀληθές. Ἀνάγκη γὰρ τὸν τε εὖ φρονοῦντα πρὸς τὸν βελτίω σκοπὸν συντάττεσθαι, καὶ τῶν ἀνθρώπων ἕκαστον, καὶ κοινῇ τὴν πολιτείαν. Νομίζουσι δ' οἱ μὲν τὸ τῶν πέλας ἄρχειν, δεσποτικῶς μὲν γιγνόμενον, μετ' ἀδικίας τινὸς εἶναι τῆς μεγίστης· πολι- 427
τικῶς δὲ, τὸ μὲν ἄδικον οὐκ ἔχειν, ἐμπόδιον δὲ ἔχειν τῇ περὶ αὐτῶν εὐημερίᾳ. Τούτων δ' ὥσπερ ἐξ ἐναντίας ἕτεροι τυγχάνουσι δοξάζοντες· μόνον γὰρ ἀνδρὸς τὸν πρακτικὸν εἶναι βίον καὶ πολιτικόν. Ἐφ' ἑκάστης γὰρ ἀρετῆς οὐκ εἶναι πράξεις μᾶλλον τοῖς ἰδιώταις, ἢ τοῖς τὰ κοινὰ πράττουσι καὶ πολιτευομένοις. Οἱ μὲν οὖν οὕτως ὑπολαμβάνουσιν· οἱ δὲ, τὸν δεσποτικὸν καὶ τυραννικὸν τρόπον τῆς πολιτείας εἶναι μόνον εὐδαίμονά φασι. Παρ' ἐνίοις δὲ καὶ τῆς πολιτείας οὗτος ὅρος τῶν νόμων, ὅπως δεσπόζωσι

2. C. post ἐκεῖνο μὲν inserit γάρ· parum convenienter.

4. Lamb. cenſet legendum καθ' ἧς τάξιν, *ex cujus ordinationis.*

7. C. post ἀρετῆς addit infin. verbum εἶναι.

20. I. et C. περὶ αὐτόν· ut Viet. quoque verſio; *vitæ jucundæ et ſuæ ſecuritati.*

τῶν πέλας. Διὸ καὶ τῶν πλείστων νομίμων χύδην, ὡς εἰπεῖν, κειμένων παρὰ τοῖς πλείστοις, ὅμως εἴ που τὶ πρὸς ἓν οἱ νόμοι βλέπουσι, τοῦ κρατεῖν στοχάζονται πάν-
B τες· ὥσπερ ἐν Λακεδαίμονι καὶ Κρήτῃ πρὸς τοὺς πολέμους συντέτακται σχεδὸν ἅ, τε παιδεία, καὶ τὸ τῶν νό- 5
μων πλῆθος. Ἔτι δ' ἐν τοῖς ἔθνεσι πᾶσι τοῖς δυναμένοις πλεονεκτεῖν, ἡ τοιαύτη τετίμηται δύναμις· οἷον ἐν Σκύθαις, καὶ Πέρσαις, καὶ Θραξὶ, καὶ Κελτοῖς. Ἐν ἐνίοις γὰρ καὶ νόμοι τινές εἰσι παροξύνοντες πρὸς τὴν ἀρετὴν ταύτην, καθάπερ ἐν Καρχηδόνι φασὶ τὸν ἐκ τῶν 10
κρίκων κόσμον λαμβάνειν, ὅσας ἂν στρατεύσωνται στρατείας. Ἦν δέ ποτε καὶ περὶ Μακεδονίαν νόμος, τὸν μηθένα ἀπεκτακότα πολέμιον ἄνδρα, περιεζῶσθαι τὴν φορβειάν. Ἐν δὲ Σκύθαις οὐκ ἐξῆν πίνειν ἐν ἑορτῇ τινι σκύφον περιφερόμενον, τῷ μηθένα ἀπεκτακότι πολέμιον. 15
C Ἐν δὲ τοῖς Ἰβηρσιν, ἔθνει πολεμικῷ, τοσούτους τὸν ἀριθμὸν ὀβελίσκους καταπηγνύουσι περὶ τὸν τάφον, ὅσους ἂν 187
διαφθείρῃ τῶν πολεμίων. Καὶ ἕτερα δὴ παρ' ἑτέροις ἐστὶ τοιαῦτα πολλά· τὰ μὲν νόμοις κατειλημμένα, τὰ δὲ ἔθεσι. Καί τοι δόξειεν ἂν ἄγαν ἄτοπον ἴσως εἶναι τοῖς 20
βουλομένοις ἐπισκοπεῖν, εἰ τοῦτ' ἔστιν ἔργον τοῦ πολιτικοῦ τὸ δύνασθαι θεωρεῖν, ὅπως ἀρχὴ καὶ δεσπόζῃ τῶν πλησίον, καὶ βουλομένων, καὶ μὴ βουλομένων. Πῶς γὰρ ἂν εἴη τοῦτο πολιτικὸν, ἢ νομοθετικὸν, ὅ γε μηδὲ νόμιμόν ἐστιν; οὐ νόμιμον δὲ, τὸ μὴ μόνον δικαίως, ἀλλὰ καὶ 25
D ἀδίκως ἄρχειν· κρατεῖν δ' ἐστὶ καὶ μὴ δικαίως. Ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἐν ταῖς ἄλλαις ἐπιστήμαις τοῦτο ὁρῶμεν. Οὔτε

25. Lambino videtur legendum, μὴ μόνον δικαίων, ἀλλα καὶ ἀδίκως ἄρχειν· id eſt, *non ſolum juſtis, verum etiam injuſte imperare.* In ſeq. etiam membro Cam. itidem habet, κρατεῖν δ' ἐστὶ καὶ μὴ δικαίων.

γὰρ τοῦ ἰατροῦ, οὔτε τοῦ κυβερνήτου ἔργόν ἐστι, τὸ ἢ πεῖσαι, ἢ βιάσασθαι· τοῦ μὲν τοὺς θεραπευομένους, τοῦ δὲ τοὺς πλωτῆρας. Ἀλλ' ἐοίκασιν οἱ πολλοὶ τὴν δεσποτικὴν, πολιτικὴν οἴεσθαι εἶναι· καὶ ὅπερ αὐτοῖς ἕκαστοι οὗ φασιν εἶναι δίκαιον, οὐδὲ συμφέρον, τοῦτ' οὐκ αἰσχύνονται πρὸς τοὺς ἄλλους ἀσκοῦντες. Αὐτοὶ μὲν γὰρ παρ' αὐτοῖς τὸ δικαίως ἄρχειν ζητοῦσι· πρὸς δὲ τοὺς ἄλλους οὐδὲν μέλει τῶν δικαίων. Ἄτοπον δὲ εἰ μὴ φύσει, τὸ μὲν δεσπόζον ἐστὶ, τὸ δὲ οὐ δεσπόζον. Ὥστε εἴπερ Ε ἔχει τὸν τρόπον τοῦτον, οὐ δεῖ πάντων πειρᾶσθαι δεσπόζειν, ἀλλὰ τῶν δεσποστῶν· ὥσπερ οὐδὲ θηρεύειν ἐπὶ θοίνην ἢ θυσίαν ἀνθρώπους, ἀλλὰ τὸ πρὸς τοῦτο θηρευτόν· ἔστι δὲ θηρευτὸν, ὃ ἂν ἄγριον ᾖ, ἐδεστὸν ζῷον. Ἀλλὰ μὴν εἴη γ' ἂν καὶ καθ' ἑαυτὴν μία πόλις εὐδαίμων, ἢ πολιτεύεται δηλονότι καλῶς· εἴπερ ἐνδέχεται πόλιν οἰκεῖσθαί που καθ' ἑαυτὴν νόμοις χρωμένην σπουδαίοις, ἧς τῆς πολιτείας ἡ σύνταξις οὐ πρὸς πόλεμον, οὐδὲ πρὸς τὸ κρατεῖν ἔσται τῶν πολεμίων· μηθὲν γὰρ ὑπαρχέτω τοιοῦτον. Δῆλον ἄρα ὅτι πάσας τὰς πρὸς τὸν πόλεμον ἐπιμελείας, καλὰς μὲν θετέον· οὐχ ὡς τέλος δὲ πάντων ἀκρότατον, ἀλλὰ ἐκείνου χάριν ταύτας. Τοῦ δὲ 428 νομοθέτου τοῦ σπουδαίου ἐστὶ, τὸ θεάσασθαι πόλιν, καὶ γένος ἀνθρώπων, καὶ πᾶσαν ἄλλην κοινωνίαν, ζωῆς ἀγαθῆς πῶς μεθέξουσι, καὶ τῆς ἐνδεχομένης αὐτοῖς εὐδαιμονίας. Διοίσει μέν τοι τῶν τεττομένων ἔνια νομίμων· καὶ τοῦτο τῆς νομοθετικῆς ἐστιν ἰδεῖν, ἐάν τινες ὑπάρχωσι 188 γειτνιῶντες, ποῖα πρὸς ποίους ἀσκητέον, ἢ πῶς τοῖς καθήκουσι πρὸς ἑκάστους χρηστέον. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν κἂν

11. Vulgati libri mendose habent δισποτῶν, ut etiam lib. iii. cap. ultimo. Legendum enim δισποστῶν, *in eos qui apti sunt ad domini imperium subeundum.* Lambinus.

ὕστερον τύχοι τῆς προσηκούσης σκέψεως, πρὸς τί τέλος
B δεῖ τὴν ἀρίστην πολιτείαν συντείνειν.

III. ΚΕΦ. Γ.

ΠΡΟΣ δὲ τοὺς ὁμολογοῦντας μὲν τὸν μετ' ἀρετῆς εἶναι βίον αἱρετώτατον, διαφερομένους δὲ περὶ τῆς χρήσεως αὐτοῦ, λεκτέον ἡμῖν πρὸς ἀμφοτέρους αὐτούς· οἱ μὲν γὰρ ἀποδοκιμάζουσι τὰς πολιτικὰς ἀρχάς, νομίζοντες τόν τε τοῦ ἐλευθέρου βίον ἕτερόν τινα εἶναι τοῦ πολιτικοῦ, καὶ
C πάντων αἱρετώτατον· οἱ δὲ, τοῦτον ἄριστον· ἀδύνατον γὰρ, τὸν μηθὲν πράττοντα, πράττειν εὖ· τὴν δ' εὐπραγίαν καὶ τὴν εὐδαιμονίαν εἶναι ταὐτόν· ὅτι τὰ μὲν ἀμφότεροι λέγουσιν ὀρθῶς, τὰ δ' οὐκ ὀρθῶς. Οἱ μὲν, ὅτι ὁ τοῦ ἐλευθέρου βίος, τοῦ δεσποτικοῦ ἀμείνων. Τοῦτο γὰρ ἀληθές. Οὐθὲν γὰρ τῷ γε δούλῳ, ἢ δοῦλος, χρῆσθαι σεμνόν· ἡ γὰρ ἐπίταξις ἡ περὶ τῶν ἀναγκαίων, οὐδενὸς μετέχει τῶν καλῶν. Τὸ μέν τοι νομίζειν πᾶσαν ἀρχὴν εἶναι δεσποτείαν, οὐκ ὀρθόν. Οὐ γὰρ ἔλαττον διέστηκεν ἡ τῶν ἐλευθέρων ἀρχὴ, τῆς τῶν δούλων, ἢ αὐτὸ φύσει ἐλεύθερον τοῦ
D φύσει δούλου. Διώρισται δὲ περὶ αὐτῶν ἱκανῶς ἐν τοῖς πρώτοις λόγοις. Τὸ δὲ μᾶλλον ἐπαινεῖν τὸ ἀπρακτεῖν τοῦ πράττειν, οὐκ ἀληθές· ἡ γὰρ εὐδαιμονία πρᾶξίς ἐστιν. Ἔτι δὲ πολλῶν καὶ καλῶν τέλος ἔχουσιν αἱ τῶν δικαίων καὶ σωφρόνων πράξεις. Καί τοι τάχ' ἂν ὑπολάβοι τις τούτων οὕτω διωρισμένων, ὅτι τὸ κύριον εἶναι πάντων ἄριστον· οὕτω γὰρ ἂν πλείστων καὶ καλλίστων κύριος εἴη πράξεων. Ὥστε οὐ δεῖ τὸν δυνάμενον ἄρχειν παριέναι τῷ πλησίον, ἀλλὰ μᾶλλον ἀφαιρεῖσθαι, καὶ μήτε πατέρα παίδων, μήτε παῖδας πατρὸς, μήθ' ὅλως φίλον φίλου

μηθένα ὑπολογίζειν, μηδὲ πρὸς τοῦτο φροντίζειν· τὸ γὰρ Β
ἄριστον, αἱρετώτατον· τὸ δ' εὖ πράττειν, ἄριστον. Τοῦτο
μὲν οὖν ἀληθῶς ἴσως λέγουσιν, εἴπερ ὑπάρξει τοῖς ἀπο-
στεροῦσι καὶ βιαζομένοις, τὸ τῶν ὄντων αἱρετώτατον.
5 Ἀλλ' ἴσως οὐχ οἷόν τε ὑπάρχειν, ἀλλ' ὑποτίθενται τοῦτο
[ψεῦδος·] οὐ γὰρ ἔτι καλὰς τὰς πράξεις ἐνδέχεται εἶναι
τῷ μὴ διαφέροντι τοσοῦτον, ὅσον ἀνὴρ γυναικὸς, ἢ πατὴρ
189 τέκνων, ἢ δεσπότης δούλων. Ὥστε ὁ παραβαίνων, οὐθὲν
ἂν τηλικοῦτον κατορθώσειεν ὕστερον, ὅσον ἤδη παρεκβέ-
10 βηκε τῆς ἀρετῆς. Τοῖς γὰρ ὁμοίοις τὸ καλὸν καὶ τὸ
δίκαιον ἐν τῷ μέρει· τοῦτο γὰρ ἴσον καὶ ὅμοιον. Τὸ δὲ
μὴ ἴσον τοῖς ἴσοις, καὶ τὸ μὴ ὅμοιον τοῖς ὁμοίοις, παρὰ
φύσιν· οὐδὲν δὲ τῶν παρὰ φύσιν καλόν. Διὸ κἂν ἄλλος 429
τις ᾖ κρείττων κατ' ἀρετὴν καὶ κατὰ δύναμιν τὴν πρακ-
15 τικὴν τῶν ἀρίστων, τούτῳ καλὸν ἀκολουθεῖν, καὶ τούτῳ
πείθεσθαι δίκαιον. Δεῖ δ' οὐ μόνον ἀρετὴν, ἀλλὰ καὶ
δύναμιν ὑπάρχειν, καθ' ἣν ἔσται πρακτικός. Ἀλλ' εἰ
ταῦτα λέγεται καλῶς, καὶ τὴν εὐδαιμονίαν εὐπραγίαν
θετέον, καὶ κοινὴ πάσης πόλεως ἂν εἴη καὶ καθ' ἕκα-
20 στον, ἄριστος βίος ὁ πρακτικός. Ἀλλὰ τὸν πρακτικὸν
οὐκ ἀναγκαῖον εἶναι πρὸς ἑτέρους, καθάπερ οἴονταί τινες·
οὐδὲ τὰς διανοίας εἶναι μόνας ταύτας πρακτικὰς, τὰς
τῶν ἀποβαινόντων χάριν γιγνομένας ἐκ τοῦ πράττειν,
ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον τὰς αὐτοτελεῖς καὶ τὰς αὐτῶν ἕνεκεν
25 θεωρίας καὶ διανοήσεις· ἡ γὰρ εὐπραξία τέλος. Ὥστε

1. C. ὑπολογιεῖν, fut. temp.

6. Incluſum ψεῦδος agnoſcit etiam Lambini verſio, *et hoc falſum ſupponunt*. Victorius cum vet. interpr. et Thoma Aq. vocem iſtam delendam cenſet ut otioſam: quia ὑποτίθεσθαι ſignificat, id quod dubium et incertum eſt, tamquam firmum et exploratum ſtatuere, ut infra 264. 18. διὸ δεῖ πολλὰ ὑποτιθεῖσθαι καθάπερ εὐχομένους.

B καὶ πρᾶξίς τις. Μάλιστα δὲ καὶ πράττειν λέγομεν, καὶ κυρίους τῶν ἐξωτερικῶν πράξεων, τοὺς ταῖς διανοίαις ἀρχιτέκτονας. Ἀλλὰ μὴν, οὐδ' ἀπρακτεῖν ἀναγκαῖον τὰς καθ' αὑτὰς πόλεις ἱδρυμένας, καὶ ζῆν οὕτω προῃρημένας· ἐνδέχεται γὰρ κατὰ μέρη καὶ τοῦτο συμβαίνειν. Πολλαὶ γὰρ κοινωνίαι πρὸς ἄλληλα τοῖς μέρεσι τῆς πόλεως εἰσιν. Ὁμοίως δὲ τοῦτο ὑπάρχει καὶ καθ' ἑνὸς ὁτουοῦν τῶν ἀνθρώπων. Σχολὴ γὰρ ἂν ὁ θεὸς ἔχοι καλῶς, καὶ πᾶς ὁ κόσμος, οἷς οὐκ εἰσὶν ἐξωτερικαὶ πράξεις παρὰ τὰς οἰκείας τὰς αὐτῶν. Ὅτι μὲν οὖν τὸν αὐτὸν βίον ἀναγκαῖον C εἶναι τὸν ἄριστον, ἑκάστῳ τε τῶν ἀνθρώπων, καὶ κοινῇ ταῖς πόλεσι καὶ τοῖς ἀνθρώποις, φανερόν ἐστιν.

IV. ΚΕΦ. Δ.

ΕΠΕΙ δὲ πεφροιμίασται τὰ νῦν εἰρημένα περὶ αὐτῶν, καὶ περὶ τὰς ἄλλας πολιτείας ἡμῖν τεθεώρηται πρότερον, ἀρχὴ τῶν λοιπῶν εἰπεῖν πρῶτον, ποίας τινὰς δεῖ τὰς D ὑποθέσεις εἶναι [περὶ] τῆς μελλούσης κατ' εὐχὴν συνεστάναι πόλεως. Οὐ γὰρ οἷόν τε πολιτείαν γενέσθαι τὴν ἀρίστην ἄνευ συμμέτρου χορηγίας. Διὸ δεῖ πολλὰ προϋποτεθεῖσθαι καθάπερ εὐχομένους· εἶναι μέν τοι μηθὲν τούτων ἀδύνατον. λέγω δὲ, οἷον περί τε πλήθους πολι- 190
τῶν, καὶ χώρας. Ὥσπερ γὰρ καὶ τοῖς ἄλλοις δημιουρ- 21
γοῖς, οἷον ὑφάντῃ καὶ ναυπηγῷ, δεῖ τὴν ὕλην ὑπάρχειν,

1. C. λέγομεν κυρίως καὶ τῶν ἐξ.

16. Incluſa περὶ abeſt a Cam. ed.

19. Forſan congruentius εὐχομένοις, dandi caſu, vel act. ſignif. legendum προϋποτίθεσθαι· vel abſolutus erit caſus.

ἐπιτηδείαν οὖσαν πρὸς τὴν ἐργασίαν· ὅσῳ γὰρ ἂν αὐτὴ τυγχάνῃ παρεσκευασμένη βέλτιον, ἀνάγκη καὶ τὸ γιγνόμενον ὑπὸ τῆς τέχνης εἶναι κάλλιον· οὕτω καὶ τῷ πολιτικῷ καὶ τῷ νομοθέτῃ δεῖ τὴν οἰκείαν ὕλην ὑπάρχειν ἐπιτηδείως ἔχουσαν. Ἔστι δὲ πολιτικῆς χορηγίας πρῶτον, τό, τε πλῆθος τῶν ἀνθρώπων, πόσους τε καὶ ποίους τινὰς ὑπάρχειν δεῖ φύσει· καὶ κατὰ τὴν χώραν ὡσαύτως, ὅσην τε εἶναι, καὶ ποίαν τινὰ ταύτην. Οἴονται μὲν οὖν οἱ πλεῖστοι προσήκειν μεγάλην εἶναι τὴν εὐδαίμονα πόλιν. Εἰ δὲ τοῦτ' ἀληθὲς, ἀγνοοῦσι ποία μεγάλη καὶ ποία μικρὰ πόλις. Κατ' ἀριθμοῦ γὰρ πλῆθος τῶν ἐνοικούντων κρίνουσι τὴν μεγάλην. Δεῖ δὲ μᾶλλον μὴ εἰς τὸ πλῆθος, εἰς δὲ δύναμιν ἀποβλέπειν. Ἔστι γάρ τι καὶ πόλεως ἔργον. Ὥστε τὴν δυναμένην τοῦτο μάλιστ' ἀποτελεῖν, ταύτην οἰητέον εἶναι μεγίστην· οἷον, Ἱπποκράτην, οὐκ ἄνθρωπον, ἀλλ' ἰατρὸν εἶναι μείζω φήσειεν ἄν τις τοῦ διαφέροντος κατὰ τὸ μέγεθος τοῦ σώματος. Οὐ μὴν ἀλλὰ, κἂν εἰ δεῖ κρίνειν πρὸς τὸ πλῆθος ἀποβλέποντας, οὐ κατὰ τὸ τυχὸν πλῆθος τοῦτο οἰητέον· ἀναγκαῖον γὰρ ἐν ταῖς πόλεσιν ἴσως ὑπάρχειν καὶ δούλων ἀριθμὸν πολλῶν, καὶ μετοίκων, καὶ ξένων· ἀλλ' ὅσοι πόλεώς εἰσι μέρος, καὶ ἐξ ὧν συνίσταται πόλις οἰκείων μορίων· ἡ γὰρ τούτων ὑπεροχὴ τοῦ πλήθους, μεγάλης πόλεως σημεῖον. Ἐξ ἧς δὲ βάναυσοι μὲν ἐξέρχονται πολλοὶ τὸν ἀριθμὸν, ὁπλῖται δὲ ὀλίγοι, ταύτην ἀδύνατον εἶναι μεγάλην. Οὐ γὰρ ταὐτὸν μεγάλη τε πόλις καὶ πολυάνθρωπος. Ἀλλὰ μὴν καὶ τοῦτό γε ἐκ τῶν ἔργων φανερόν ὅτι χαλεπόν.

1. Αὐτὴ agnoscit etiam Victorii versio, *ipsa*. Sed non minus apte cum Z. legemus αὖτη.

8. Rectius interrog. πόσην, ut in præced. et seq.

11. Posterius ποία omittit Cam. ed.

Ἴσως δ' ἀδύνατον εὐνομεῖσθαι τὴν λίαν πολυάνθρωπον.
Τῶν γοῦν δοκουσῶν πολιτεύεσθαι καλῶς οὐδεμίαν ὁρῶμεν
οὖσαν ἀνειμένην πρὸς τὸ πλῆθος. Τοῦτο δὲ δῆλον καὶ
διὰ τῆς τῶν λόγων πίστεως. Ὁ, τε γὰρ νόμος τάξίς τίς
C ἐστι, καὶ τὴν εὐνομίαν ἀναγκαῖον εὐταξίαν εἶναι· ὁ δὲ 5
λίαν ὑπερβάλλων ἀριθμὸς, οὐ δύναται μετέχειν τάξεως.
Θείας γὰρ δὴ τοῦτο δυνάμεως ἔργον, ἥτις καὶ τόδε συνέ- 191
χει τὸ πᾶν· ἐπεὶ τό γε καλὸν ἐν πλήθει καὶ μεγέθει
εἴωθε γίνεσθαι. Διὸ καὶ πόλιν, ἧς μετὰ μεγέθους ὁ
λεχθεὶς ὅρος ὑπάρχει, ταύτην εἶναι καλλίστην ἀναγ- 10
καῖον. Ἀλλ' ἔστί τι καὶ πόλεσι μεγέθους μέτρον, ὥσ-
περ καὶ τῶν ἄλλων πάντων, ζώων, φυτῶν, ὀργάνων.
Καὶ γὰρ τούτων ἕκαστον, οὔτε λίαν μικρὸν, οὔτε κατὰ
μέγεθος ὑπερβάλλον ἕξει τὴν αὐτῆ δύναμιν· ἀλλ' ὁτὲ
μὲν, ὅλως ἐστερημένον ἔσται τῆς φύσεως, ὁτὲ δὲ, φαύ- 15
λως ἔχον· οἷον, πλοῖον σπιθαμιαῖον μὲν, οὐκ ἔσται
D πλοῖον ὅλως, οὐδὲ δυοῖν σταδίοιν· εἰς δέ τι μέγεθος ἐλ-
θὸν, ὁτὲ μὲν, διὰ σμικρότητα φαύλην ποιήσει τὴν ναυτι-
λίαν, ὁτὲ δὲ, διὰ τὴν ὑπερβολήν. Ὁμοίως δὲ καὶ πόλις,
ἡ μὲν ἐξ ὀλίγων λίαν, οὐκ αὐτάρκης· ἡ δὲ ὡόλις, αὖ- 20
ταρκες· ἡ δὲ ἐκ ὡολλῶν ἄγαν, ἐν μὲν τοῖς ἀναγκαίοις
αὐτάρκης, ὥσπερ ἔθνος, ἀλλ' οὐ ὡόλις· ὡολιτείαν γὰρ
οὐ ῥᾴδιον ὑπάρχειν. Τίς γὰρ στρατηγὸς ἔσται τοῦ λίαν
ὑπερβάλλοντος ὡλήθους, ἢ τίς κήρυξ μὴ στεντόρειος;
διὸ ὡρώτην μὲν εἶναι ὡόλιν ἀναγκαῖον τὴν ἐκ τοσούτου πλή- 25
θους, ὃ ὡρῶτον ὡλῆθος αὔταρκες ὡρὸς τὸ εὖ ζῆν ἐστι κατὰ
E τὴν ὡολιτικὴν κοινωνίαν. Ἐνδέχεται δὲ καὶ τὴν ταύτης
ὑπερβάλλουσαν κατὰ ὡλῆθος, εἶναι μείζω ὡόλιν. Ἀλλὰ
τοῦτ' οὐκ ἔστιν, ὥσπερ εἴπομεν, ἀόριστον. Τίς δ' ἐστὶν ὁ τῆς

18. C. μικρότ. sublata initiali littera σ.

cf θείας — ἥ τις κ.τ.λ. one of the few places showing Aristotle's belief in an overruling Providence vested in the Deity — cf. Eth. N. L. x. viii. 13. εἰ δέ τις ἐπιμέλεια κ.τ.λ.

ὑπερβολῆς ὅρος, ἐκ τῶν ἔργων ἰδεῖν ῥᾴδιον. Εἰσὶ γὰρ αἱ πράξεις τῆς πόλεως, τῶν μὲν ἀρχόντων, τῶν δ' ἀρχομένων. Ἄρχοντος δ', ἐπίταξις καὶ κρίσις ἔργον. Πρὸς δὲ τὸ κρίνειν περὶ τῶν δικαίων, καὶ πρὸς τὸ τὰς ἀρχὰς διανέμειν κατ' ἀξίαν, ἀναγκαῖον γνωρίζειν ἀλλήλους, ποῖοί τινές εἰσι; τοὺς πολίτας. Ὡς ὅπου τοῦτο μὴ συμ- 431
βαίνει γίγνεσθαι, φαύλως ἀνάγκη γίγνεσθαι τὰ περὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς κρίσεις. Περὶ ἀμφότερα γὰρ οὐ δίκαιον αὐτοσχεδιάζειν· ὅπερ ἐν τῇ πολυανθρωπίᾳ τῇ λίαν ὑπάρχει Φανερῶς. Ἔτι δὲ ξένοις καὶ μετοίκοις ῥᾴδιον μεταλαμβάνειν τῆς πολιτείας· οὐ γὰρ χαλεπὸν τὸ λανθάνειν, διὰ τὴν ὑπερβολὴν τοῦ πλήθους. Δῆλον τοίνυν ὡς οὗτός ἐστι πόλεως ὅρος ἄριστος, ἡ μεγίστη τοῦ πλήθους ὑπερβολὴ, πρὸς αὐτάρκειαν ζωῆς εὐσύνοπτος.
192 Περὶ μὲν οὖν μεγέθους πόλεως διωρίσθω τὸν τρόπον τοῦ- Β
16 τον.

ΚΕΦ. Ε. V.

ΠΑΡΑΠΛΗΣΙΩΣ δὲ καὶ τὰ περὶ τῆς χώρας ἔχει. Περὶ μὲν γὰρ τοῦ ποίαν τινὰ, δῆλον ὅτι τὴν αὐταρκεστάτην πᾶς τις ἂν ἐπαινέσειε. Τοιαύτην δὲ ἀναγκαῖον εἶναι τὴν παντοφόρον· τὸ γὰρ πάντα ὑπάρχειν, καὶ δεῖσθαι μηδενὸς, αὔταρκες. Πλήθει δὲ καὶ μεγέθει τοσαύτην, ὥστε δύνασθαι τοὺς οἰκοῦντας ζῆν σχολάζοντας, ἐλευθε- C
ρίως ἅμα καὶ σωφρόνως. Τοῦτον δὲ τὸν ὅρον εἰ καλῶς ἢ μὴ καλῶς λέγομεν, ὕστερον ἐπισκεπτέον ἀκριβέστερον, ὅταν ὅλως περὶ κτήσεως καὶ τῆς περὶ τὴν οὐσίαν εὐπορίας

23. C. generalius, τοῦτο δὲ εἰ καλῶς ἢ μ.

συμβαίνη ποιεῖσθαι μνείαν, πῶς δεῖ, καὶ τίνα τρόπον ἔχειν πρὸς τὴν χρῆσιν αὐτήν. Πολλαὶ γὰρ περὶ τὴν σκέψιν ταύτην εἰσὶν ἀμφισβητήσεις, διὰ τοὺς ἕλκοντας ἐφ' ἑκατέραν τοῦ βίου [τὴν] ὑπερβολήν· τοὺς μὲν, ἐπὶ τὴν γλισχρότητα, τοὺς δὲ, ἐπὶ τὴν τρυφήν. Τὸ δ' εἶδος τῆς χώρας οὐ χαλεπὸν εἰπεῖν. Δεῖ δ' ἕνια πείθεσθαι καὶ
D τοῖς περὶ τὴν στρατηγίαν ἐμπείροις· ὅτι χρὴ μὲν τοῖς πολεμίοις εἶναι δυσέμβολον, αὐτοῖς δ' εὐέξοδον. Ἔτι δ', ὥσπερ τὸ πλῆθος τὸ τῶν ἀνθρώπων εὐσύνοπτον ἔφαμεν εἶναι δεῖν, οὕτω καὶ τὴν χώραν. Τὸ δ' εὐσύνοπτον, τὸ εὐβοήθητον εἶναι τὴν χώραν ἐστί. Τῆς δὲ πόλεως τὴν θέσιν, εἰ χρὴ ποιεῖν κατ' εὐχήν, πρός τε τὴν θάλατταν προσήκει κεῖσθαι καλῶς, πρός τε τὴν χώραν. Εἷς μὲν ὁ λεχθεὶς ὅρος· δεῖ γὰρ πρὸς τὰς ἐκβοηθείας κοινὴν εἶναι τῶν τόπων ἁπάντων· ὁ δὲ λοιπὸς, πρὸς τὰς τῶν γιγνομένων
E καρπῶν παραπομπάς. Ἔτι δὲ τῆς περὶ ξύλα ὕλης, κἂν εἴ τινα ἄλλην ἐργασίαν ἡ χώρα τυγχάνοι κεκτημένη τοιαύτην, εὐπαρακόμιστον.

VI. ΚΕΦ. ς.

ΠΕΡΙ δὲ τῆς πρὸς τὴν θάλατταν κοινωνίας, πότερον ὠφέλιμος ταῖς εὐνομουμέναις πόλεσιν, ἢ βλαβερὰ, πολλὰ τυγχάνουσιν ἀμφισβητοῦντες· τό, τε γὰρ ἐπιξενοῦσθαί τινας ἐν ἄλλοις τεθραμμένους νόμοις, ἀσύμφορον εἶναί φασι πρὸς τὴν εὐνομίαν, καὶ τὴν πολυανθρωπίαν· γίνε-

4. Incluſus articulus τὴν abeſt a C. ed.

20. Πολλὰ, *multa*, id eſt, *multum controverſantur, multum controverſiarum ſeu quæſtionum movent:* vel πολλοὶ fortaſſe rectius ſcribetur, id eſt, *multi controverſari ſolent:* inquit Camer. 283.

Adam Smith's principle of home-trade

σθαι μὲν γὰρ ἐκ τοῦ χρῆσθαι τῇ θαλάσσῃ, διαπέμπον- 432
τας καὶ δεχομένους ἐμπόρων πλῆθος. Ὑπεναντίαν δ' εἶναι
πρὸς τὸ πολιτεύεσθαι καλῶς. Ὅτι μὲν οὖν εἰ ταῦτα μὴ
193 συμβαίνει, βέλτιον καὶ πρὸς ἀσφάλειαν, καὶ πρὸς εὐπο-
5 ρίαν τῶν ἀναγκαίων μετέχειν τὴν πολιν καὶ τὴν χώραν
τῆς θαλάττης, οὐκ ἄδηλον. Καὶ γὰρ πρὸς τὸ ῥᾴον φέρειν
τοὺς πολεμίους, εὐβοηθήτους εἶναι δεῖ κατ' ἀμφότερα
τοὺς σωθησομένους, καὶ κατὰ γῆν, καὶ κατὰ θάλατ-
ταν· καὶ πρὸς τὸ βλάψαι τοὺς ἐπιτιθεμένους, εἰ μὴ
10 κατ' ἄμφω δυνατὸν, ἀλλὰ κατὰ θάτερον ὑπάρξει μᾶλ-
λον, ἀμφοτέρων μετέχουσιν. Ὅσα τ' ἂν μὴ τυγχάνῃ
παρ' αὐτοῖς ὄντα, δέξασθαι ταῦτα, καὶ τὰ πλεονάζοντα
τῶν γιγνομένων ἐκπέμψασθαι, τῶν ἀναγκαίων ἐστίν· B
αὐτῇ γὰρ ἐμπορικὴν, ἀλλ' οὐ τοῖς ἄλλοις δεῖ εἶναι τὴν
15 πόλιν· οἱ δὲ παρέχοντες σφᾶς αὐτοὺς πᾶσιν ἀγορὰν,
προσόδου χάριν ταῦτα πράττουσιν. Ἣν δὲ μὴ δεῖ πόλιν
τοιαύτης μετέχειν πλεονεξίας, οὐδ' ἐμπόριον δεῖ κεκτῆ-
σθαι τοιοῦτον. Ἐπεὶ δὲ καὶ νῦν ὁρῶμεν πολλαῖς ὑπάρ-
χον καὶ χώραις καὶ πόλεσιν ἐπίνεια καὶ λιμένας, εὖ-
20 φυῶς κείμενα πρὸς τὴν πόλιν, ὥστε μήτε τὸ αὐτὸ νέμειν
ἄστυ, μήτε πόρρω λίαν, ἀλλὰ κρατεῖσθαι τείχεσι, καὶ
τοιούτοις ἄλλοις ἐρύμασι· φανερὸν, ὡς εἰ μὲν ἀγαθόν τι
συμβαίνει γίγνεσθαι διὰ τῆς κοινωνίας αὐτῶν, ὑπάρξει
τῇ πόλει τοῦτο τὸ ἀγαθόν· εἰ δέ τι βλαβερὸν, φυλά- C

2. Ὑπεναντίαν, scil. τὴν πολυανθρωπίαν. Sed in vetere libro est ὑπεναντίον· quod magis probo, cum sit simile illi supra posito ἀσύμφορον, significatione generali: inquit idem Camer. 284.

7. Fortasse convenientius πολίμους, *bella*.

10. C. repetita εἰ habet ἀλλ' εἰ κατὰ θάτ.

15. Σφᾶς αὐτοὺς usurpatum pro παρ' αὐτοῖς· ut præter Victor. declarat etiam Lambini versio; *qui omnibus apud se mercatum præbent ac proponunt.*

18. C. ἐπεὶ δή.

ξασθαι ῥᾴδιον τοῖς νόμοις, φράζοντας καὶ διορίζοντας, τίνας οὐ δεῖ, καὶ τίνας ἐπιμίσγεσθαι δεῖ πρὸς ἀλλήλους. Περὶ δὲ τῆς ναυτικῆς δυνάμεως, ὅτι μὲν βέλτιστον ὑπάρχειν μέχρι τινὸς πλήθους, οὐκ ἄδηλον. Οὐ γὰρ μόνον αὐτοῖς, ἀλλὰ καὶ τῶν πλησίον τισὶ δεῖ καὶ φοβεροὺς εἶναι, καὶ δύνασθαι βοηθεῖν, ὥσπερ κατὰ γῆν, καὶ κατὰ θάλατταν. Περὶ δὲ πλήθους ἤδη καὶ μεγέθους τῆς δυνάμεως ταύτης πρὸς τὸν βίον ἀποσκεπτέον τῆς πόλεως. Εἰ μὲν γὰρ ἡγεμονικὸν καὶ πολιτικὸν ζήσεται βίον, ἀναγκαῖον καὶ ταύτην τὴν δύναμιν ὑπάρχειν πρὸς
D τὰς πράξεις σύμμετρον. Τὴν δὲ πολυανθρωπίαν τὴν γιγνομένην περὶ τὸν ναυτικὸν ὄχλον, οὐκ ἀναγκαῖον ὑπάρχειν ταῖς πόλεσιν. Οὐθὲν γὰρ αὐτοὺς μέρος εἶναι δεῖ τῆς πόλεως. Τὸ μὲν γὰρ ἐπιβατικὸν, ἐλεύθερον, καὶ τῶν πεζευόντων ἐστίν· ὁ κύριόν ἐστι, καὶ κρατεῖ τῆς ναυτιλίας. Πλήθους δὲ ὑπάρχοντος περιοίκων, καὶ τῶν τὴν χώραν γεωργούντων, ἀφθονίαν ἀναγκαῖον εἶναι καὶ ναυτῶν. Ὁρῶμεν δὲ καὶ τοῦτο καὶ νῦν ὑπάρχον τισίν· οἷον, τῇ 194
E πόλει τῶν Ἡρακλειωτῶν· πολλὰς γὰρ ἐκπληροῦσι τριήρεις, κεκτημένοι τῷ μεγέθει πόλιν ἑτέρων ἐμμελεστέραν. Περὶ μὲν οὖν χώρας, καὶ λιμένων, καὶ πόλεων, καὶ θαλάττης, καὶ περὶ τῆς ναυτικῆς δυνάμεως, ἔστω διωρισμένα τὸν τρόπον τοῦτον· περὶ δὲ τοῦ πολιτικοῦ πλήθους, τίνα μὲν ὅρον ὑπάρχειν χρὴ, πρότερον εἴπομεν.

8. Z. ἐπισκεπτέον· C. fine præpos. σκεπτέον.

13. Nomen μέρος abest a C. ed.

19. C. Ἡρακλεωτῶν, extrito ι· Stephanus Byz. utrumque agnoscit. Seq. v. Lamb. pro ἐμμελεστέραν legit ἐνδεεστέραν, minorem.

22. C. singulariter διωρισμένον.

Cf. Herod. IX. 122: "φιλέειν γὰρ ἐκ μαλακῶν χωρῶν μαλακοὺς ἄνδρας γίγνεσθαι· οὐ γὰρ τῆς αὐτῆς χώρας εἶναι, καρπὸν τε θαυμαστὸν φύειν καὶ ἄνδρας ἀγαθοὺς τὰ πολεμία."

ΚΕΦ. Ζ. VII.

ΠΟΙΟΥΣ δὲ τινας τὴν φύσιν εἶναι δεῖ, νῦν λέγωμεν. 433
Σχεδὸν δὴ κατανοήσειεν ἄν τις τοῦτό γε, βλέψας ἐπί τε τὰς πόλεις τὰς εὐδοκιμούσας τῶν Ἑλλήνων, καὶ πρὸς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην, ὡς διείληπται τοῖς ἔθνεσι. Τὰ μὲν γὰρ ἐν τοῖς ψυχροῖς τόποις ἔθνη, καὶ τὰ περὶ τὴν Εὐρώπην, θυμοῦ μέν ἐστι πλήρη, διανοίας δὲ ἐνδεέστερα B καὶ τέχνης. Διόπερ ἐλεύθερα μὲν διατελεῖ μᾶλλον· ἀπόλιτευτα δὲ, καὶ τῶν πλησίον ἄρχειν οὐ δυνάμενα. Τὰ δὲ περὶ τὴν Ἀσίαν, διανοητικὰ μὲν καὶ τεχνικὰ τὴν ψυχήν· ἄθυμα δέ. Διόπερ ἀρχόμενα καὶ δουλεύοντα διατελεῖ. Τὸ δὲ τῶν Ἑλλήνων γένος, ὥσπερ μεσεύει κατὰ τοὺς τόπους, οὕτως ἀμφοῖν μετέχει· καὶ γὰρ ἔνθυμον καὶ διανοητικόν ἐστι. Διόπερ ἐλεύθερόν τε διατελεῖ, καὶ βέλτιστα πολιτευόμενον· καὶ δυνάμενον ἄρχειν πάντων, μιᾶς τυγχάνον πολιτείας. Τὴν αὐτὴν δὲ ἔχει διαφορὰν καὶ τὰ τῶν Ἑλλήνων ἔθνη πρὸς ἄλληλα. Τὰ μὲν γὰρ ἔχει τὴν φύσιν μονόκωλον, τὰ δὲ εὖ τε κέκραται πρὸς ἀμφοτέρας τὰς δυνάμεις ταύτας. Φανερὸν τοίνυν, C ὅτι δεῖ διανοητικούς τε εἶναι καὶ θυμοειδεῖς τὴν φύσιν, τοὺς μέλλοντας εὐαγώγους ἔσεσθαι τῷ νομοθέτῃ πρὸς τὴν ἀρετήν. Ὅπερ γάρ φασί τινες, δεῖν ὑπάρχειν τοῖς φύλαξι, τὸ φιλητικοὺς μὲν εἶναι τῶν γνωρίμων, πρὸς δὲ

3. Τὰς πόλεις abeſt a C. edit.

9. De Aſiaticis et Europæis ingeniis ſupra quoque differuit auctor p. 118. v. 5. et Hier. Mercurialis var. lect. lib. iv. cap. 4.

14. Vet. interpres pro βέλτιστα legit μάλιστα, teſte Victorio. De Græcanicis autem populis viſe et Dionyſ. Halicarn. tom. poſter. 66. 3.

16. C. καὶ πρὸς ἄλληλα, *etiam inter ſe.*

21. C. δεῖ· itidemque alii. Sed infin. δεῖν probat cum Victorio etiam Lambinus, *oportere ineſſe.*

τοὺς ἀγνῶτας ἀγρίους. Ὁ θυμός ἐστιν ὁ ποιῶν τὸ φιλητικόν· αὕτη γάρ ἐστιν ἡ τῆς ψυχῆς δύναμις, ᾗ φιλοῦμεν. Σημεῖον δέ· πρὸς γὰρ τοὺς συνήθεις καὶ φίλους ὁ θυμὸς αἴρεται μᾶλλον, ἢ πρὸς τοὺς ἀγνῶτας, ὀλιγωρεῖσθαι νομίσας. Διὸ καὶ Ἀρχίλοχος προσηκόντως τοῖς
D φίλοις ἐγκαλῶν, διαλέγεται πρὸς τὸν θυμόν.

"Οὐ γὰρ δὴ παρὰ φίλων ἀπάγχεο."

Καὶ τὸ ἄρχον δὲ καὶ τὸ ἐλεύθερον ἀπὸ τῆς δυνάμεως ταύτης ὑπάρχει πᾶσιν· ἀρχικὸν γὰρ καὶ ἀήττητον ὁ θυ- 195
μός. Οὐ καλῶς δ' ἔχει λέγειν χαλεποὺς εἶναι πρὸς τοὺς ἀγνῶτας· πρὸς οὐθένα γὰρ εἶναι χρὴ τοιοῦτον. Οὐδέ εἰσιν οἱ μεγαλόψυχοι τὴν φύσιν ἄγριοι, πλὴν πρὸς τοὺς ἀδικοῦντας. Τοῦτο δὲ μᾶλλον ἔτι πρὸς τοὺς συνήθεις πάσχουσιν, ὅπερ εἴρηται πρότερον, ἂν ἀδικεῖσθαι νομίσωσι. Καὶ τοῦτο συμβαίνει κατὰ λόγον· παρ' οἷς γὰρ ὀφείλεσθαι δεῖν τὴν εὐεργεσίαν ὑπολαμβάνουσι, πρὸς τῷ βλάβει, καὶ ταύτης ἀποστερεῖσθαι νομίζουσιν. Ὅθεν εἴρηται,

"Χαλεποὶ γὰρ πόλεμοι ἀδελφῶν·

καὶ,

"Οἵ τοι πέρα στέρξαντες, οἱ δὲ καὶ πέρα μισοῦσι."

Περὶ μὲν οὖν τῶν πολιτευομένων, πόσους τε ὑπάρχειν δεῖ, καὶ ποίους τινὰς τὴν φύσιν· ἔτι δὲ τὴν χώραν πόσην τε τινὰ, καὶ ποίαν τινὰ, διώρισται σχεδόν. Οὐ γὰρ τὴν αὐτὴν ἀκρίβειαν δεῖ ζητεῖν διά τε τῶν λόγων καὶ τῶν γιγνομένων διὰ τῆς αἰσθήσεως.

7. C. et If. περὶ φίλων· minus convenienter. Pro ſeq. ἀπάγχεο quidam cod. hab. ἀπίγχεο· quod vetus quoque interpres expreſſit, teſte Victorio. Lamb. legit ἀπήγχεο, et quidem interrogative: *nonne appetebant jugulum amici ipſi tuum?*

b. B. III. c. 3. page [illegible]

ΚΕΦ. Η. VIII.

ΕΠΕΙ δ' ὥσπερ τῶν ἄλλων τῶν κατὰ φύσιν συνε- 434
στώτων, οὐ ταὐτά ἐστι μόρια τῆς ὅλης συστάσεως, ὧν
ἄνευ τὸ ὅλον οὐκ ἂν εἴη, δῆλον ὡς οὐδὲ πόλεως μέρη θε-
τέον, ὅσα ταῖς πόλεσιν ἀναγκαῖον ὑπάρχειν, οὐδ' ἄλλης
κοινωνίας οὐδεμιᾶς, ἐξ ἧς ἕν τι τὸ γένος. Ἓν γάρ τι καὶ
κοινὸν εἶναι δεῖ καὶ ταὐτὸ τοῖς κοινωνοῖς, ἄν τε ἴσον, ἄν τε
ἄνισον μεταλαμβάνωσιν· οἷον, εἴτε τροφὴ τοῦτό ἐστιν, εἴ-
τε χώρας πλῆθος, εἴτε ἄλλό τι τῶν τοιούτων ἐστίν.
Ὅταν δ' ἡ τὸ μὲν τούτου ἕνεκεν, τὸ δ' οὗ ἕνεκεν, οὐθὲν ἓν B
γε τούτοις κοινόν· ἀλλ' ἢ τῷ μὲν ποιῆσαι, τῷ δὲ λαβεῖν·
λέγω δ' οἷον ὀργάνῳ τε παντὶ πρὸς τὸ γιγνόμενον ἔργον,
καὶ τοῖς δημιουργοῖς· οἰκίᾳ γὰρ πρὸς οἰκοδόμον, οὐθέν
ἐστιν ὃ γίνεται κοινόν, ἀλλ' ἕστι τῆς οἰκίας χάριν ἡ τῶν
οἰκοδόμων τέχνη. Διὸ κτήσεως μὲν δεῖ ταῖς πόλεσιν·
οὐδὲν δ' ἐστὶν ἡ κτῆσις μέρος τῆς πόλεως. Πολλὰ δὲ ἔμ-
ψυχα μέρη τῆς κτήσεώς ἐστιν. Ἡ δὲ πόλις κοινωνία τις
ἐστὶ τῶν ὁμοίων, ἕνεκεν δὲ ζωῆς τῆς ἐνδεχομένης ἀρίστης.
Ἐπεὶ δ' ἐστὶν εὐδαιμονία τὸ ἄριστον· αὕτη δὲ ἀρετῆς
ἐνέργεια καὶ χρῆσίς τις τέλειος· συμβέβηκε δὲ οὕτως, C
ὥστε τοὺς μὲν ἐνδέχεσθαι μετέχειν αὐτῆς, τοὺς δὲ μικρὸν

1. Τῶν ἄλλων omittit C. at non item Lamb. et Vict. Pro seq. autem ταὐτὰ rectius cum iisdem leges ταῦτα, *hæc*.

3. C. οὐκ εἴη, omissa potentiali ἄν.

9. C. pro δ' ἡ habet δή· itidemque alii. Ego Victorium sequi malui. Seq. v. ex interpretationibus latinis deprehenditur, interpretes alios aliam scripturam secutos esse: cum quidam non οὗ, sed οὐ, particulam negandi, converterint. Videtur autem hoc dici: illud quod referatur ad aliud, et id ad quod illud referatur, non habere notionem eandem sive communem, nisi quod unum ab altero quidpiam efficiente, hoc ipsum accipit sive admittit: inquit Camer. 292.

ἢ μηδέν· δῆλον ὡς τοῦτ' αἴτιον τοῦ γίγνεσθαι πόλεως 196
εἴδη καὶ διαφορὰς, καὶ πολιτείας πλείους· ἄλλον γὰρ
τρόπον καὶ δι' ἄλλων ἕκαστοι τοῦτο θηρεύοντες, τούς τε
βίους ἑτέρους ποιοῦνται καὶ τὰς πολιτείας. Ἐπισκεπτέον
δὲ καὶ πόσα ταὐτί ἐστιν, ὧν ἄνευ πόλις οὐκ ἂν εἴη. Καὶ 5
γὰρ ἃ λέγομεν εἶναι μέρη πόλεως, ἐν τούτοις ἂν εἴη
ἀναγκαῖον ὑπάρχειν. Ληπτέον τοίνυν τῶν ἔργων τὸν ἀρι-
θμόν· ἐκ τούτων γὰρ ἔσται δῆλον. Πρῶτον μὲν οὖν ὑπάρ-
χειν δεῖ τροφὴν, ἔπειτα τέχνας· πολλῶν γὰρ ὀργάνων
D δεῖται τὸ ζῆν. Τρίτον δὲ, ὅπλα· τοὺς γὰρ κοινωνοῦντας 10
ἀναγκαῖον καὶ ἐν αὐτοῖς ἔχειν ὅπλα· πρός τε τὴν ἀρχὴν,
τῶν ἀπειθούντων χάριν, καὶ πρὸς τοὺς ἔξωθεν ἀδικεῖν
ἐπιχειροῦντας. Ἔτι χρημάτων τινὰ εὐπορίαν, ὅπως ἔχωσι
καὶ πρὸς τὰς καθ' αὑτοὺς χρείας, καὶ πρὸς πολεμικάς.
Πέμπτον δὲ καὶ πρῶτον, τὴν περὶ τὸ θεῖον ἐπιμέλειαν, 15
ἣν καλοῦσιν ἱερατείαν. Ἕκτον δὲ τὸν ἀριθμὸν, καὶ πάν-
των ἀναγκαιότατον, κρίσιν περὶ τῶν συμφερόντων καὶ τῶν
δικαίων, τῶν πρὸς ἀλλήλους. Τὰ μὲν οὖν ἔργα ταῦτ'
ἐστὶν, ὧν δεῖται πᾶσα πόλις, ὡς εἰπεῖν. Ἡ γὰρ πόλις
πλῆθός ἐστιν οὐ τὸ τυχὸν, ἀλλὰ πρὸς ζωὴν αὐταρκες, ὡς 20
E φαμέν. Ἐὰν δέ τι τυγχάνῃ τούτων ἐκλεῖπον, ἀδύνατον
ἁπλῶς αὐτάρκη τὴν κοινωνίαν εἶναι ταύτην. Ἀνάγκη
τοίνυν κατὰ τὰς ἐργασίας ταύτας συνεστάναι πόλιν. Δεῖ
ἄρα γεωργῶν τ' εἶναι πλῆθος, οἳ παρασκευάζουσι τὴν

3. Q. c. δ' ἄλλον, *propter alium:* minus convenienter.

7. Non ſine cauſa ſuſpicetur aliquis in Græco exemplari ante ἀναγκαῖον ὑπάρχειν, unum aut alterum verbum defeciſſe. Vetus ſane tralatio id indicat, in qua ſic legitur; *Proprie a quo:* vel, ut in alio, ſcripto itidem, *Proprie quod:* inquit Victor.

24. Fortaſſe rectius παρασκευάσουσι, fut. temp. Pag. ſeq. v. 2. Lamb. legit κριτὰς τῶν δικαίων καὶ τῶν συμφερόντων, *judices qui de rebus juſtis ac utilibus ſtatuant:* ut v. 17. et pag. 276. v. 1.

τροφὴν, καὶ τεχνίτας, καὶ τὸ μάχιμον, καὶ τὸ εὔπορον, καὶ ἱερεῖς, καὶ κριτὰς τῶν ἀναγκαίων καὶ συμφερόντων.

ΚΕΦ. Θ. IX.

ΔΙΩΡΙΣΜΕΝΩΝ δὲ τούτων λοιπὸν σκέψασθαι, πό- 435
τερον πᾶσι κοινωνητέον πάντων τούτων· ἐνδέχεται γὰρ τοὺς αὐτοὺς ἅπαντας εἶναι καὶ γεωργοὺς καὶ τεχνίτας, καὶ τοὺς βουλευομένους καὶ δικάζοντας· ἢ καθ' ἕκαστον ἔργον τῶν εἰρημένων ἄλλους ὑποθετέον. Ἢ τὰ μὲν, ἴδια, B τὰ δὲ κοινὰ τούτων ἐξ ἀνάγκης ἐστίν. Οὐκ ἐν πάσῃ δὲ τοῦτο πολιτείᾳ. Καθάπερ γὰρ εἴπομεν, ἐνδέχεται καὶ πάντας κοινωνεῖν πάντων, καὶ μὴ πάντας πάντων, ἀλλά τινας τινῶν. Ταῦτα γὰρ καὶ ποιεῖ τὰς πολιτείας ἑτέρας. Ἐν μὲν γὰρ ταῖς δημοκρατίαις, μετέχουσι πάντες πάντων· ἐν δὲ ταῖς ὀλιγαρχίαις, τοὐναντίον. Ἐπεὶ δὲ τυγ-
197 χάνομεν σκοποῦντες περὶ τῆς ἀρίστης πολιτείας· αὕτη δ' ἐστὶ καθ' ἣν ἡ πόλις ἂν εἴη μάλιστ' εὐδαίμων· τὴν δὲ εὐδαιμονίαν ὅτι χωρὶς ἀρετῆς ἀδύνατον ὑπάρχειν, εἴρηται πρότερον· φανερὸν ὡς ἐν τῇ κάλλιστα πολιτευομένῃ πόλει, καὶ τῇ κεκτημένῃ δικαίους ἄνδρας ἁπλῶς, ἀλλὰ μὴ πρὸς τὴν ὑπόθεσιν, οὔτε βάναυσον βίον, οὔτ' ἀγοραῖον δεῖ ζῆν τοὺς πολίτας· ἀγεννὴς γὰρ ὁ τοιοῦτος βίος, καὶ πρὸς C ἀρετὴν ὑπεναντίος. Οὐδὲ δὴ γεωργοὺς εἶναι· δεῖ γὰρ σχολῆς καὶ πρὸς τὴν γένεσιν τῆς ἀρετῆς, καὶ πρὸς τὰς πράξεις τὰς πολιτικάς. Ἐπεὶ δὲ καὶ τὸ πολεμικὸν, καὶ

18. C. φανερὸν ἐκ τούτων ὡς.

20. Δεῖ ζῆν τοὺς πολίτας. Vetus tralatio legit ζητεῖν· falso, nisi fallor. Petr. Victor.

22. C. οὐδὲ δεῖ γεωργοὺς εἶναι τοὺς μέλλοντας ἔσεσθαι πολίτας.

τὸ βουλευόμενον περὶ τῶν συμφερόντων, καὶ κῦρον περὶ τῶν δικαίων ἐνυπάρχει, καὶ μέρη φαίνεται τῆς πόλεως μάλιστα ὄντα, πότερον ἕτερα καὶ ταῦτα θετέον· ἢ τοῖς αὐτοῖς ἀποδοτέον ἄμφω; φανερὸν δὲ καὶ τοῦτο· διότι
D τρόπον μέν τινα τοῖς αὐτοῖς, τρόπον δέ τινα καὶ ἑτέροις. 5
Ἡ μὲν γὰρ ἑτέρας ἀκμῆς ἑκάτερον τῶν ἔργων, καὶ τὸ μὲν δεῖται φρονήσεως, τὸ δὲ δυνάμεως, ἑτέροις· ἢ δὲ τῶν ἀδυνάτων ἐστὶ τοὺς δυναμένους βιάζεσθαι καὶ κωλύειν, τούτους ὑπομένειν ἀρχομένους ἀεί, ταύτῃ δὲ τοὺς αὐτούς· οἱ γὰρ τῶν ὅπλων κύριοι, καὶ μένειν καὶ μὴ μένειν κύριοι 10
τὴν πολιτείαν. Λείπεται τοίνυν τοῖς αὐτοῖς μὲν ἀμφοτέροις ἀποδιδόναι τὴν πολιτείαν ταύτην. Μὴ ἅμα δὲ, ἀλλ' ὥσπερ πέφυκεν, ἡ μὲν δύναμις ἐν νεωτέροις, ἡ δὲ φρόνησις ἐν πρεσβυτέροις ἐστίν. Οὐκοῦν οὕτως ἀμφοῖν νενεμῆσθαι
E συμφέρει καὶ δίκαιον εἶναι· ἔχει γὰρ αὕτη ἡ διαίρεσις 15
τὸ κατ' ἀξίαν. Ἀλλὰ μὴν καὶ τὰς κτήσεις δεῖ εἶναι περὶ τούτους. Ἀναγκαῖον γὰρ εὐπορίαν ὑπάρχειν τοῖς πολίταις. Πολῖται δὲ οὗτοι. Τὸ γὰρ βάναυσον οὐ μετέχει τῆς πόλεως, οὐδ' ἄλλο οὐθὲν γένος, ὃ μὴ τῆς ἀρετῆς δημιουργόν ἐστι. Τοῦτο δὲ δῆλον ἐκ τῆς ὑποθέσεως. Τὸ 20
μὲν γὰρ εὐδαιμονεῖν, ἀναγκαῖον ὑπάρχειν μετὰ τῆς ἀρετῆς. Εὐδαίμονα δὲ πόλιν οὐκ εἰς μέρος τι βλέψαντας δεῖ λέγειν αὐτῆς, ἀλλ' εἰς πάντας τοὺς πολίτας. Φανερὸν δὲ, καὶ ὅτι δεῖ τὰς κτήσεις εἶναι τούτων, εἴπερ ἀναγ-

9. Τοὺς αὐτοὺς agnoscit etiam Victorii versio: *hac utique eosdem*: in qua lectione Camerarius dicit ellipsin esse: subaudiendum enim esse εἶναι δεῖ *eosdem esse oportet utrosque*, id est quibus ambo munera mandentur. Sed καταλληλότερον esse, si scribatur τοῖς αὐτοῖς, scil. ἀποδοτέοι· ut v. 4. et 12. quo modo Lamb. quoque vertit; *hac ratione iisdem*.

15. Εἶναι post δίκαιον vel tollendum videtur, vel in finitum ἐστὶ mutandum, quod indicant ejusdem Camer. adn. 295.

καῖον εἶναι τοὺς γεωργοὺς, δούλους, ἢ βαρβάρους, ἢ περιοίκους. Λοιπὸν δ' ἐκ τῶν καταριθμηθέντων τὸ τῶν
198 ἱερέων γένος. Φανερὰ δὲ καὶ ἡ τούτων τάξις. Οὔτε γὰρ 436
γεωργὸν, οὔτε βάναυσον ἱερέα καταστατέον· ὑπὸ γὰρ τῶν πολιτῶν πρέπει τιμᾶσθαι τοὺς θεούς. Ἐπεὶ δὲ διῄρηται τὸ πολιτικὸν εἰς δύο μέρη, τοῦτέστι τό, τε ὁπλιτικὸν καὶ τὸ βουλευτικόν· πρέπει δὲ τὴν τε θεραπείαν ἀποδιδόναι τοῖς θεοῖς, καὶ τὴν ἀνάπαυσιν ἔχειν περὶ αὐτοὺς τοὺς διὰ τὸν χρόνον ἀπειρηκότας, τούτους ἂν εἴη ταῖς ἱερωσύναις ἀποδοτέον. Ὧν μὲν τοίνυν ἄνευ πόλις οὐ συνίσταται, καὶ ὅσα μέρη πόλεως, εἴρηται. Γεωργοὶ μὲν γὰρ, καὶ τεχνῖται, καὶ πᾶν τὸ θητικὸν, ἀναγκαῖον ὑπάρχειν ταῖς πόλεσι· μέρη δὲ τῆς πόλεως τό, τε ὁπλιτικὸν καὶ βουλευτικόν. Καὶ κεχώρισται δὴ τούτων ἕκαστον, τὸ μὲν ἀεὶ, τὸ δὲ κατὰ μέρος. B

ΚΕΦ. Ι. X.

ΕΟΙΚΕ δ' οὐ νῦν, οὐδὲ νεωστὶ τοῦτ' εἶναι γνώριμον τοῖς περὶ πολιτείας φιλοσοφοῦσιν, ὅτι δεῖ διῃρῆσθαι χωρὶς κατὰ γένη τὴν πόλιν, καὶ τό, τε μάχιμον ἕτερον εἶναι, καὶ τὸ γεωργοῦν. Ἐν Αἰγύπτῳ τε γὰρ ἔχει τὸν τρόπον
20 τοῦτον ἔτι καὶ νῦν· τά, τε περὶ τὴν Κρήτην. Τὰ μὲν οὖν περὶ Αἴγυπτον, Σεσώστριος, ὥς φασιν, οὕτω νομοθετήσαντος· Μίνω δὲ τὰ περὶ Κρήτην. Ἀρχαία δ' ἔοικεν εἶναι καὶ τῶν συσσιτίων ἡ τάξις· τὰ μὲν περὶ Κρήτην, γενόμενα περὶ τὴν Μίνω βασιλείαν· τὰ δὲ περὶ τὴν Ἰτα-
25 λίαν, πολλῷ παλαιότερα τούτων. Φασὶ γὰρ οἱ λόγιοι

1. Infra 280. 11. fine disjunctione legitur βαρβάρους περιοίκους.

9. C. τούτοις ἂν εἴη τὰς ἱερωσύνας ἀποδοτέον.

τῶν ἐκεῖ κατοικούντων, Ἰταλόν τινα γενέσθαι βασιλέα τῆς Οἰνωτρίας· ἀφ' οὗ τό, τε ὄνομα μεταβαλόντας, Ἰταλοὺς ἀντ' Οἰνωτρῶν κληθῆναι· καὶ τὴν ἀκτὴν ταύτην τῆς Εὐρώπης, Ἰταλίαν τοὔνομα λαβεῖν, ὅση τετύχηκεν ἐντὸς οὖσα τοῦ κόλπου τοῦ Σκυλλητικοῦ, καὶ τοῦ Λαμητικοῦ· 5
D ἀπέχει γὰρ ταῦτα ἀπ' ἀλλήλων ὁδὸν ἡμισείας ἡμέρας. Τοῦτον δὴ λέγουσι τὸν Ἰταλὸν, νομάδας τοὺς Οἰνωτροὺς ὄντας, ποιῆσαι γεωργούς· καὶ νόμους ἄλλους τε αὐτοῖς θέσθαι, καὶ τὰ συσσίτια καταστῆσαι πρῶτον. Διὸ καὶ νῦν ἔτι τῶν ἀπ' ἐκείνου τινὲς χρῶνται τοῖς συσσιτίοις, 10 καὶ τῶν νόμων ἐνίοις. Ὤκουν δὲ τὸ μὲν πρὸς τὴν Τυρρηνίαν Ὀπικοὶ, καὶ πρότερον καὶ νῦν καλούμενοι τὴν ἐπωνυμίαν Αὔσονες· τὸ δὲ πρὸς τὴν Ἰαπυγίαν καὶ τὸν Ἰόνιον Χῶνες, τὴν καλουμένην Σύρτιν. Ἦσαν δὲ καὶ οἱ Χῶνες
E Οἰνωτροὶ τὸ γένος. Ἡ μὲν οὖν τῶν συσσιτίων τάξις ἐντεῦ- 15
θεν γέγονε πρῶτον· ὁ δὲ χωρισμὸς ὁ κατὰ γένος, τοῦ 199
πολιτικοῦ πλήθους, ἐξ Αἰγύπτου· πολὺ γὰρ ὑπερτείνει τοῖς χρόνοις τὴν Μίνω βασιλείαν ἡ Σεσώστριος. Σχεδὸν μὲν οὖν καὶ τὰ ἄλλα δεῖ νομίζειν εὑρῆσθαι πολλάκις ἐν τῷ πολλῷ χρόνῳ, μᾶλλον δ' ἀπειράκις. Τὰ μὲν γὰρ 20
ἀναγκαῖα τὴν χρείαν διδάσκειν εἰκὸς αὐτήν· τὰ δ' εἰς εὐσχημοσύνην καὶ περιουσίαν, ὑπαρχόντων ἤδη τούτων, εὔλογον λαμβάνειν τὴν αὔξησιν. Ὥστε καὶ τὰ περὶ τὰς
437 πολιτείας οἴεσθαι δεῖ τὸν αὐτὸν ἔχειν τρόπον. Ὅτι δὲ πάντα ἀρχαῖα, σημεῖον τὰ περὶ Αἴγυπτόν ἐστιν. Οὗτοι 25

5. Λαμητικοῦ agnoscit etiam Vict. et Lamb. versio: *Lametico*. Sed verius esse puto Ναπητίνου, ut apud Dion. Halicarn. Antiq. Rom. 27. 46. ubi etiam præcedens sinus non Σκυλλητικὸς dicitur, sed Σκυλητῖνος.

14. C. et alii cod. habent Χάονες. Sed Χάονας Epiri gentem esse, Χῶνας Italicam, Victorius tum in Comment. suis docet, tum var. lect. lib. xxii. c. 20. idemque confirmat Steph. Byzant. et Strabo initio libri vi. pag. 283.

25. C. πάντως ἀρχαῖα.

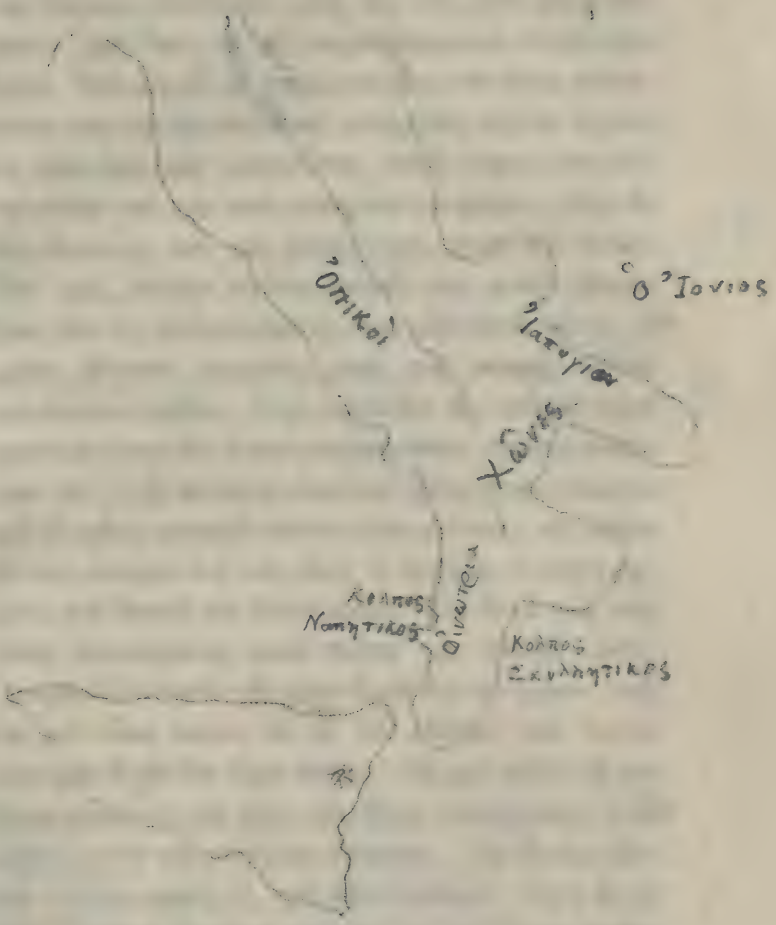
Ὁ Ἰονιος
Ὀπικοὶ
Ἰαπυγιαι
Χῶνες
Κολπος
Ναπητικος
Οἰνωτρια
Κολπος
Σκυλλητικος

γὰρ ἀρχαιότατοι μὲν δοκοῦσιν εἶναι, νόμων δὲ τετυχήκασι καὶ τάξεως πολιτικῆς. Διὸ δεῖ τοῖς μὲν εἰρημένοις ἱκανῶς χρῆσθαι· τὰ δὲ παραλελειμμένα πειρᾶσθαι ζητεῖν. Ὅτι μὲν οὖν δεῖ τὴν χώραν εἶναι τῶν ὅπλα κεκτημένων, καὶ τῶν τῆς πολιτείας μετεχόντων, εἴρηται πρότερον· καὶ διότι τοὺς γεωργοῦντας αὐτῶν ἑτέρους εἶναι δεῖ· καὶ πόσην τινὰ χρὴ, καὶ ποίαν εἶναι τὴν χώραν. Περὶ δὲ τῆς διανομῆς, καὶ τῶν γεωργούντων, τίνας καὶ ποίους εἶναι χρὴ, λεκτέον πρῶτον· ἐπειδὴ οὔτε κοινὴν φαμεν εἶναι δεῖν τὴν κτῆσιν, ὥσπερ τινες εἰρήκασιν, ἀλλὰ τῇ Β χρήσει φιλικῶς γινομένην κοινήν· οὔτ' ἀπορεῖν οὐθένα τῶν πολιτῶν τροφῆς. Περὶ συσσιτίων τε συνδοκεῖ πᾶσι χρήσιμον εἶναι ταῖς εὖ κατεσκευασμέναις πόλεσιν ὑπάρχειν. Δι' ἣν δ' αἰτίαν συνδοκεῖ καὶ ἡμῖν, ὕστερον ἐροῦμεν. Δεῖ δὲ τούτων κοινωνεῖν πάντας τοὺς πολίτας. Οὐ ῥᾴδιον δὲ τοὺς ἀπόρους ἀπὸ τῶν ἰδίων τε εἰσφέρειν τὸ συντεταγμένον, καὶ διοικεῖν τὴν ἄλλην οἰκίαν. Ἔτι δὲ τὰ πρὸς τοὺς θεοὺς δαπανήματα κοινὰ πάσης τῆς πόλεώς ἐστιν. Ἀναγκαῖον τοίνυν εἰς δύο μέρη διῃρῆσθαι τὴν χώραν· καὶ τὴν μὲν εἶναι κοινὴν, τὴν δὲ τῶν ἰδιωτῶν· καὶ τούτων ἑκατέραν διῃρῆσθαι δίχα πάλιν. Τῆς μὲν κοινῆς, τὸ μὲν ἕτερον μέρος, εἰς τὰς πρὸς τοὺς θεοὺς λειτουργίας· τὸ δὲ C ἕτερον, εἰς τὴν τῶν συσσιτίων δαπάνην. Τῆς δὲ τῶν ἰδιωτῶν τὸ ἕτερον μέρος, τὸ πρὸς τὰς ἐσχατιάς· ἕτερον δὲ, τὸ πρὸς τὴν πόλιν· ἵνα δύο κλήρων ἑκάστῳ νεμηθέντων, ἀμφοτέρων τῶν τόπων πάντες μετέχωσι. Τό, τε γὰρ ἴσον οὕτως ἔχει, καὶ τὸ δίκαιον, καὶ τὸ πρὸς τοὺς ἀστυγείτονας πολέμους, ὁμονοητικώτερον. Ὅπου γὰρ μὴ τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον,

2. Εἰρημένοις agnoscit etiam Victorii versio, *bis quæ tradita sunt*. Lambinus legit εὑρημένοις, *iis quæ tolerabiliter inventa et tradita sunt*: ut p. præced. v. 19.

25. C. καθέκαστον pro ἑκάστῳ.

οἱ μὲν ὀλιγωροῦσι τὴν πρὸς τοὺς ὁμόρους ἔχθραν, οἱ δὲ λίαν φροντίζουσι, καὶ παρὰ τὸ καλόν. Διὸ παρ' ἐνίοις νόμος ἐστὶ τοὺς γειτνιῶντας τοῖς ὁμόροις, μὴ συμμετέχειν βουλῆς τῶν πρὸς αὐτοὺς πολέμων· ὡς διὰ τὸ ἴδιον οὐκ ἂν
D δυναμένους βουλεύσασθαι καλῶς. Τὴν μὲν οὖν χώραν 5
ἀνάγκη διηρῆσθαι τὸν τρόπον τοῦτον, διὰ τὰς προειρημένας αἰτίας· τοὺς δὲ γεωργήσοντας μάλιστα μὲν εἰ δεῖ κατ' εὐχὴν δούλους εἶναι, μήτε ὁμοφύλων πάντων, μήτε θυμοειδῶν. Οὕτω γὰρ ἂν πρός τε τὴν ἐργασίαν εἶεν χρήσιμοι, καὶ πρὸς τὸ μηδὲν νεωτερίζειν ἀσφαλεῖς. Δεύτερον 10
δὲ βαρβάρους περιοίκους παραπλησίους τοῖς εἰρημένοις τὴν φύσιν. Τούτων δὲ, τοὺς μὲν ἰδίους ἐν τοῖς ἰδίοις εἶναι τῶν κεκτημένων τὰς οὐσίας· τοὺς δὲ, ἐπὶ τῇ κοινῇ γῇ, κοινούς. Τίνα δὲ δεῖ τρόπον χρῆσθαι δούλοις, καὶ διότι βέλτιον πᾶσι τοῖς δούλοις ἄθλον προκεῖσθαι τὴν ἐλευθε- 15
E ρίαν, ὕστερον ἐροῦμεν.

XI. ΚΕΦ. Ια.

ΤΗΝ δὲ πόλιν, ὅτι μὲν δεῖ κοινὴν εἶναι τῆς ἠπείρου τε καὶ τῆς θαλάσσης, καὶ τῆς χώρας ἁπάσης ὁμοίως, ἐκ
438 τῶν ἐνδεχομένων εἴρηται πρότερον. Αὐτῆς δὲ πρὸς αὐτὴν εἶναι τὴν θέσιν εὔχεσθαι δεῖ κατατυγχάνειν, πρὸς τέτ- 20
ταρα βλέποντας. Πρῶτον μὲν, ὡς ἀναγκαῖον, πρὸς ὑγίειαν. Αἵ τε γὰρ πρὸς ἕω τὴν ἔγκλισιν ἔχουσαι, καὶ

1. Usitatius ὀλιγωροῦσι τῆς πρ. τ. ὁμ. ἔχθρας. Sic v. 7. pro εἰ δεῖ convenientius fortasse legemus ἔδει, *oportebat*, ex 276. 24.

11. Supra pag. 278. 1. disjunctive legitur βαρβάρους ἢ περιοίκους.

12. C. ἐν τοῖς ἰδίοις εἶναι ἰδίους τῶν κεκτ.

19. Alii, αὐτὴν δὲ πρ. ut Lamb. adn.

All this about healthiness of situation is of course only referable to $\bar{y}$ climate of Greece.

πρὸς τὰ πνεύματα τὰ πνέοντα ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς, ὑγιεινότεραι. Δεύτερον δὲ, κατὰ βορέαν· εὐχείμεροι γὰρ αὗται μᾶλλον. Τῶν δὲ λοιπῶν πρός τε τὰς πολιτικὰς ἀρὰξεις καὶ πολεμικὰς, καλῶς ἔχειν. Πρὸς μὲν οὖν τὰς πολεμικὰς, αὐτοῖς μὲν εὐέξοδον εἶναι χρή· τοῖς δ' ἐναντίοις δυσπρόσοδον, καὶ δυσπερίληπτον. Ὑδάτων τε καὶ ναμάτων, μάλιστα μὲν ὑπάρχειν πλῆθος οἰκεῖον· εἰ δὲ μὴ, B τοῦτό γ' εὑρῆται διὰ τοῦ κατασκευάζειν ὑποδοχὰς ὀμβρίοις ὕδασιν ἀφθόνους καὶ μεγάλας· ὥστε μηδέποτε ὑπολείπειν εἰργομένους τῆς χώρας διὰ πόλεμον. Ἐπεὶ δὲ δεῖ περὶ ὑγιείας φροντίζειν τῶν ἐνοικούντων· τοῦτο δ' ἐστὶν ἐν τῷ κεῖσθαι τὸν τόπον, ἔν τε τοιούτῳ, καὶ πρὸς τοιοῦτον 201 καλῶς· δεύτερον δὲ, ὕδασιν ὑγιεινοῖς χρῆσθαι· καὶ τούτου τὴν ἐπιμέλειαν ἔχειν μὴ παρέργως. Οἷς γὰρ πλείστοις χρώμεθα πρὸς τὸ σῶμα καὶ πλειστάκις, ταῦτα πλεῖστον συμβάλλεται πρὸς τὴν ὑγίειαν. Ἡ δὲ τῶν ὑδάτων καὶ τοῦ πνεύματος δύναμις, τοιαύτην ἔχει τὴν φύσιν. C Διόπερ ἐν ταῖς εὖ φρονούσαις δεῖ διωρίσθαι πόλεσιν, ἐὰν μὴ πάνθ' ὅμοια, μήτ' ἀφθονία τούτων ἢ ναμάτων, χωρὶς τά, τε εἰς τροφὴν ὕδατα, καὶ τὰ πρὸς τὴν ἄλλην χρείαν. Περὶ δὲ τόπων τῶν ἐρυμνῶν, οὐ πάσαις ὁμοίως ἔχει τὸ συμφέρον ταῖς πολιτείαις· οἷον, ἀκρόπολις, ὀλιγαρχικὸν καὶ μοναρχικόν· δημοκρατικὸν δὲ, ὁμαλότης· ἀριστοκρατικὸν δὲ, οὐδέτερον· ἀλλὰ μᾶλλον ἰσχυροὶ τόποι πλείους. Ἡ δὲ τῶν ἰδίων οἰκήσεων διάθεσις, ἡδίων μὲν νομίζεται καὶ χρησιμωτέρα πρὸς τὰς ἄλλας πράξεις, ἂν εὔτομος ᾖ,

2. Pro εὐχείμεροι Muretus var. lect. lib. xiv. cap. 14. legit εὐδίεροι. Vide et Œconom. lib. i. ad finem cap. quinti.

7. Οἰκεῖον pro αὐτοφυὲς accipiendum videtur, vel legendum ἱκανόν. In seq. etiam membro cum Lamb. rectius legemus εὐρῆσθαι.

24. Pro ἰσχυροὶ Lamb. reponit ὀχυροί.

καὶ κατὰ τὸν νεώτερον καὶ τὸν Ἱπποδάμειον τρόπον· πρὸς δὲ τὰς πολεμικὰς ἀσφαλείας, τοὐναντίον, ὡς εἶχον κατὰ τὸν ἀρχαῖον χρόνον· δυσέξοδος γὰρ ἐκείνη τοῖς ξενικοῖς, καὶ δυσεξερεύνητος τοῖς ἐπιτιθεμένοις. Διὸ δεῖ τούτων ἀμφοτέρων μετέχειν. Ἐνδέχεται γὰρ, ἄν τις οὕτω κατασκευάζῃ, καθάπερ ἐν τοῖς γεωργοῖς, ἃς καλοῦσί τινες τῶν ἀμπέλων συστάδας. Καὶ τὴν μὲν ὅλην μὴ ποιεῖν πόλιν εὔτομον, κατὰ μέρη δὲ καὶ τόπους. Οὕτω γὰρ καὶ πρὸς ἀσφάλειαν καὶ κόσμον ἕξει καλῶς. Περὶ δὲ τειχῶν, οἱ μὴ φάσκοντες δεῖν ἔχειν τὰς τῆς ἀρετῆς ἀντιποιουμένας πόλεις, λίαν ἀρχαίως ὑπολαμβάνουσι, καὶ ταῦθ' ὁρῶντες ἐλεγχομένας ἔργῳ τὰς ἐκείνως καλλωπισαμένας. Ἔστι δὲ, πρὸς μὲν τοὺς ὁμοίους, καὶ μὴ πολὺ τῷ πλήθει διαφέροντας, οὐ καλὸν τὸ πειρᾶσθαι σώζεσθαι διὰ τῆς τῶν τειχῶν ἐρυμνότητος. Ἐπεὶ δὲ καὶ συμβαίνει καὶ ἐνδέχεται πλείω τὴν ὑπεροχὴν γίγνεσθαι τῶν ἐπιόντων, καὶ τῆς ἀνθρωπίνης καὶ τῆς ἐν τοῖς ὀλίγοις ἀρετῆς, εἰ δεῖ σώζεσθαι καὶ μὴ ᾱσχειν κακῶς, μηδὲ ὑβρίζεσθαι, τὴν ἀσφαλεστάτην ἐρυμνότητα τῶν τειχῶν οἰητέον εἶναι πολεμικωτάτην· ἄλλως τε καὶ νῦν εὑρημένων τῶν περὶ τὰ βέλη καὶ τὰς μηχανὰς εἰς ἀκρίβειαν πρὸς
439 τὰς πολιορκίας. Ὅμοιον γὰρ τὸ τείχη μὴ περιβάλλειν ταῖς πόλεσιν ἀξιοῦν, καὶ τὸ τὴν χώραν εὐέμβολον ζητεῖν, 202
καὶ περιαιρεῖν τοὺς ὀρεινοὺς τόπους· ὁμοίως δὲ καὶ ταῖς οἰκήσεσι ταῖς ἰδίαις μὴ περιβάλλειν τοίχους, ὡς ἀνάν-

1. C. Ἱπποδάμιον fine diphthongo.

2. Κατὰ τὸν ἀρχαῖον χρόνον· vetus tralatio τρόπον exprimit. Petr. Victor.

6. L. τοῖς γεωργικοῖς, *in rebus rusticis*. Vict. ἐν τοῖς γεωργοῖς ita fere hic ab Arist. usurpatum putat, ut apud Isocr. in Areopagitico, de veterum Atheniensium juventute, οὐκ ἐν ταῖς αὐλητρίσι διέτριβον, pro τοῖς αὐλητρίδων συλλόγοις.

c/ Here again the assertion only applies to Greece - In many places, Rome for instance & Alexandria the streets are built narrow and irregular for the purposes of health, and the broad open places are unhealthy -

d/ ὀυοτας a vineyard planted in even rows or quincunx, thus

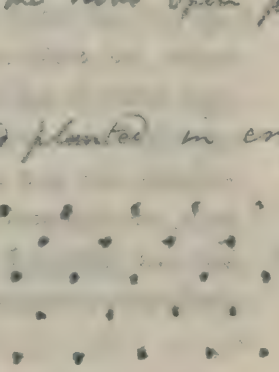

δρων ἐσομένων τῶν κατοικούντων. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τοῦτό γε δεῖ λανθάνειν, ὅτι τοῖς μὲν περιβεβλημένοις τείχη περὶ τὴν πόλιν, ἔξεστιν ἀμφοτέρως χρῆσθαι ταῖς πόλεσιν, καὶ ὡς ἐχούσαις τείχη, καὶ ὡς μὴ ἐχούσαις· ταῖς δὲ μὴ κεκτημέναις, οὐκ ἔξεστιν. Εἰ δὴ τοῦτον ἔχει τὸν τρό- B
πον, οὐχ ὅτι τείχη μόνον περιβλητέον, ἀλλὰ καὶ τούτων ἐπιμελητέον, ὅπως καὶ πρὸς κόσμον ἔχῃ τῇ πόλει πρεπόντως, καὶ πρὸς τὰς πολεμικὰς χρείας, τάς τε ἄλλας, καὶ τὰς νῦν ἐπεξευρημένας. Ὥσπερ γὰρ τοῖς ἐπιτιθε-
μένοις ἐπιμελές ἐστι, δι' ὧν τρόπων πλεονεκτήσουσιν, οὕτω τὰ μὲν εὕρηται, τὰ δὲ δεῖ ζητεῖν καὶ φιλοσοφεῖν καῖ τοὺς φυλαττομένους. Ἀρχὴν γὰρ οὐδ' ἐπιχειροῦσιν ἐπιτίθεσθαι τοῖς εὖ παρεσκευασμένοις. C

ΚΕΦ. Ιβ. XII.

ΕΠΕΙ δὲ δεῖ τὸ μὲν πλῆθος τῶν πολιτῶν ἐν συσσιτίοις κατανενεμῆσθαι, τὰ δὲ τείχη διειλῆφθαι φυλακτηρίοις καὶ πύργοις κατὰ τόπους ἐπικαίρους, δῆλον ὡς αὐτὰ προκαλεῖται παρασκευάζειν ἔνια τῶν συσσιτίων ἐν τούτοις τοῖς φυλακτηρίοις. Καὶ ταῦτα μὲν δὴ τοῦτον ἄν τις διακοσμήσειε τὸν τρόπον. Τὰς δὲ τοῖς θείοις ἀποδεδομένας οἰκήσεις, καὶ τὰ κυριώτατα τῶν ἀρχείων συσσίτια, ἁρμόττει τόπον ἐπιτήδειόν τε ἔχειν, καὶ τὸν αὐτόν· ὅσα μὴ τῶν ἱερῶν ὁ νόμος ἀφορίζει χωρὶς, ἤ τοι μαντεῖον ἄλλο πυθόχρηστον. Εἴη δ' ἂν τοιοῦτος ὁ τόπος, ὅστις ἐπιφά-

20. C. τῶν ἀρχῶν συσσιτία· ἀρχαίων, *antiquorum*: minus vet. cod. et vetus interpres τῶν apte, ut adnotat Victor.

Dνειάν τε ἔχει πρὸς τὴν τῆς ἀρετῆς θέσιν ἱκανῶς, καὶ πρὸς τὰ γειτνιῶντα μέρη τῆς πόλεως ἐρυμνοτέρως. Πρέπει δ' ὑπὸ μὲν τοῦτον τὸν τόπον τοιαύτης ἀγορᾶς εἶναι κατασκευὴν, οἵαν καὶ περὶ Θετταλίαν ὀνομάζουσιν, ἣν ἐλευθέραν καλοῦσιν. Αὕτη δέ ἐστιν ἣν δεῖ καθαρὰν εἶναι τῶν ὠνίων πάντων· καὶ μήτε βάναυσον, μήτε γεωργὸν, μήτ' ἄλλον μηδένα τοιοῦτον παραβάλλειν, μὴ καλούμενον ὑπὸ τῶν ἀρχόντων. Εἴη δ' ἂν εὔχαρις ὁ τόπος, εἰ καὶ τὰ γυμνάσια τῶν πρεσβυτέρων ἔχοι τὴν τάξιν ἐνταῦθα. Πρέπει γὰρ διηρῆσθαι κατὰ τὰς ἡλικίας καὶ τοῦτον τὸν Εκόσμον· καὶ παρὰ μὲν τοῖς νεωτέροις ἄρχοντάς τινας διατρίβειν· τοὺς δὲ πρεσβυτέρους, παρὰ τοῖς ἄρχουσιν· ἡ γὰρ ἐν ὀφθαλμοῖς τῶν ἀρχόντων παρουσία, μάλιστα ἐμποιεῖ τὴν ἀληθινὴν αἰδῶ, καὶ τὸν τῶν ἐλευθέρων φόβον. Τὴν δὲ τῶν ὠνίων ἀγορὰν ἑτέραν τε δεῖ ταύτης εἶναι, καὶ χωρὶς· ἔχουσαν τόπον εὐσυνάγωγον, τοῖς τε ἀπὸ τῆς θαλάττης πεμπομένοις, καὶ τοῖς ἀπὸ τῆς χώρας πᾶσιν. Ἐπεὶ δὲ τὸ πλῆθος διαιρεῖται τῆς πόλεως εἰς ἱερεῖς, εἰς ἄρχοντας, πρέπει καὶ τῶν ἱερέων συσσίτια περὶ τὴν τῶν ἱερῶν οἰκοδομημάτων ἔχειν τὴν τάξιν. Τῶν δ' ἀρχείων ὅσα περὶ τὰ συμβόλαια ποιεῖται τὴν ἐπιμέλειαν, περί τε 440γραφὰς δικῶν, καὶ τὰς κλήσεις, καὶ τὴν ἄλλην τὴν τοιαύτην διοίκησιν· ἔτι δὲ περὶ τὴν ἀγορανομίαν, καὶ τὴν καλουμένην ἀστυνομίαν, πρὸς ἀγορᾷ μὲν δεῖ, καὶ συνόδῳ

203

1. Convenientius Lamb. τὴν τῆς θέσεως ἀρετὴν, *ad efficiendam ſitus præſtantiam.*

3. Εἶναι κατασκευήν. Vetus tralatio habuit in ſuo exemplari παρασκευήν. Petr. Victor.

4. Lambinus pro ὀνομάζουσι legit νομίζουσι, *quale in Theſſalia uſu receptum eſt.* Pro ſeq. ἐλευθέραν in quodam exemplari legitur ἐλευθερίαν, *aptum accommodatumque liberis atque ingenuis hominibus:* inquit Vict.

ἀγρονόμους The officers at Athens called by this name were inspectors of the public commons, like our Commissioners of Woods & Forests.

τινὶ κοινῇ, κατεσκευάσθαι. Τοιοῦτος δ' ὁ περὶ τὴν ἀναγκαίαν ἀγοράν ἐστι τόπος· ἐνσχολάζειν μὲν γὰρ, τὴν ἄνω τίθεμεν· ταύτην δὲ, πρὸς τὰς ἀναγκαίας ὠφέλειας. Μεμιμῆσθαι δὲ χρὴ τὴν εἰρημένην τάξιν, καὶ τὰ περὶ τὴν χώραν· καὶ γὰρ ἐκεῖ τοῖς ἄρχουσιν, οὓς καλοῦσιν οἱ μὲν ὑλωροὺς, οἱ δὲ ἀγρονόμους, καὶ φυλακτήρια καὶ συσσίτια πρὸς φυλακὴν ἀναγκαῖον ὑπάρχειν. Ἔτι δὲ ἱερὰ κατὰ τὴν χώραν εἶναι νενεμημένα· τὰ μὲν θεοῖς, τὰ δὲ ἥρωσιν. Ἀλλὰ τὸ διατρίβειν νῦν ἀκριβολογουμένους καὶ λέγοντας περὶ τῶν τοιούτων, ἀργόν ἐστιν. Οὐ γὰρ χαλεπόν ἐστι τὰ B τοιαῦτα νοῆσαι, ἀλλὰ ποιῆσαι μᾶλλον. Τὸ μὲν γὰρ λέγειν, εὐχῆς ἔργον ἐστί· τὸ δὲ συμβῆναι, τύχης. Διὸ περὶ μὲν τῶν τοιούτων τόγε ἐπὶ πλεῖον ἀφείσθω τὰ νῦν.

ΚΕΦ. Ιγ. XIII.

ΠΕΡΙ δὲ τῆς πολιτείας αὐτῆς, ἐκ τίνων, καὶ ἐκ ποίων δεῖ συνεστάναι τὴν μέλλουσαν ἔσεσθαι πόλιν μακαρίαν, καὶ πολιτεύεσθαι καλῶς, λεκτέον. Ἐπεὶ δὲ δύ' ἐστὶν ἐν C οἷς γίγνεται τὸ εὖ πᾶσι· τοῦτοιν δ' ἐστὶν, ἓν μὲν, ἐν τῷ τὸν σκοπὸν κεῖσθαι καὶ τὸ τέλος τῶν πράξεων ὀρθῶς· ἓν δὲ, τὰς πρὸς τὸ τέλος φερούσας πράξεις εὑρίσκειν· ἐνδέχεται γὰρ ταῦτα καὶ διαφωνεῖν ἀλλήλοις καὶ συμφωνεῖν· ἐνίοτε γὰρ ὁ μὲν σκοπὸς ἔκκειται καλῶς, ἐν δὲ τῷ

1. C. τὴν ἀναγκαίων ἀγοράν, *rerum neceſſariarum:* ut 284. 15. τὴν τῶν ὠνίων ἀγοράν.

3. Victorius pro μεμιμῆσθαι cum vet. interpr. mavult νενεμῆσθαι, contra exempl. conſenſum.

10. Vulgatam lectionem ἀργὸν, Lamb. mendoſam eſſe ait, ac reponendum περίεργον.

17. Conjunctio δὲ poſt τούτοιν, a vetere libro abeſt, et ita oratio fit καταλληλοτέρα· inquit Cam. 308.

πράττειν, τοῦ τυχεῖν αὐτοῦ διαμαρτάνουσιν· ὁτὲ δὲ, τῶν μὲν πρὸς τὸ τέλος πάντων ἐπιτυγχάνουσιν, ἀλλὰ τὸ τέλος ἔθεντο φαῦλον· ὁτὲ δὲ ἑκατέρου διαμαρτάνουσιν· οἷον, περὶ ἰατρικήν· οὔτε γὰρ, ποῖόν τι δεῖ τὸ ὑγιαῖνον εἶναι σῶμα, κρίνουσιν ἐνίοτε καλῶς, οὔτε πρὸς τὸν ὑποκείμενον αὐτοῖς ὅρον τυγχάνουσι τῶν ποιητικῶν· δεῖ δ' ἐν ταῖς τέχναις καὶ ἐπιστήμαις ταῦτα ἀμφότερα κρατεῖσθαι, τὸ τέλος, καὶ τὰς εἰς τὸ τέλος πράξεις· ὅτι μὲν οὖν τοῦ τ' εὖ ζῆν, καὶ τῆς εὐδαιμονίας ἐφίενται πάντες, φανερόν. Ἀλλὰ τούτων τοῖς μὲν ἐξουσία τυγχάνειν, τοῖς δὲ οὔ, διά τινα τύχην ἢ φύσιν· δεῖται γὰρ καὶ χορηγίας τινὸς τὸ ζῆν καλῶς· τούτου δὲ, ἐλάττονος μὲν, τοῖς ἄμεινον διακειμένοις· πλείονος δὲ, τοῖς χεῖρον. Οἱ δ' εὐθὺς οὐκ ὀρθῶς ζητοῦσι τὴν εὐδαιμονίαν, ἐξουσίας ὑπαρχούσης. Ἐπεὶ δὲ τὸ προκείμενόν ἐστι, τὴν ἀρίστην πολιτείαν ἰδεῖν· αὕτη δ' ἐστὶ καθ' ἣν ἄριστ' ἂν πολιτεύοιτο πόλις· ἄριστα δ' ἂν πολιτεύοιτο, καθ' ἣν εὐδαιμονεῖν μάλιστα ἐνδέχεται τὴν πόλιν· δῆλον ὅτι τὴν εὐδαιμονίαν δεῖ, τί ἐστι, μὴ λανθάνειν. Φαμὲν δὲ καὶ ἐν τοῖς ἠθικοῖς, εἴ τι τῶν λόγων ἐκείνων ὄφελος, ἐνέργειαν εἶναι καὶ χρῆσιν ἀρετῆς τελείαν· καὶ ταύτην οὐκ ἐξ ὑποθέσεως, ἀλλὰ ἁπλῶς. Λέγω δ' ἐξ ὑποθέσεως, ταναγκαῖα· τὸ δὲ ἁπλῶς, τὸ καλῶς· οἷον, τὰ περὶ τὰς δικαίας πράξεις αἱ δίκαιαι τιμωρίαι, καὶ κολάσεις, ἀπ' ἀρετῆς μέν εἰσιν· ἀναγκαῖαι δὲ, καὶ τὸ καλῶς ἀναγκαίως ἔχουσιν· αἱρετώτερον μὲν γὰρ μηθενὸς δεῖσθαι τῶν τοιούτων, μήτε τὸν ἄνδρα, μήτε τὴν πόλιν. Αἱ δ' ἐπὶ τὰς τιμὰς καὶ τὰς

10. Pro τυγχάνειν vetus Camerarii liber habet τυγχάνει, indic. verbi modo.

19. Φαμὲν δὲ καὶ ἐν τοῖς ἠθικοῖς. Vetus tralatio videtur habuisse φαμὲν δὲ καὶ διωρίσμεθα· quod non addidi, veritus ne declaratio quondam fuerit. Petr. Victor.

εὐπορίας i.e. of external goods.

εὐπορίας, ἁπλῶς εἰσι κάλλισται πράξεις. Τὸ μὲν γὰρ ἕτερον, κακοῦ τινος αἵρεσίς ἐστιν· αἱ τοιαῦται δὲ πράξεις, τοὐναντίον· κατασκευαὶ γὰρ ἀγαθῶν εἰσι καὶ γεννήσεις. Χρήσαιτο δ' ἂν ὁ σπουδαῖος ἀνὴρ καὶ πενίᾳ, καὶ νόσῳ, καὶ ταῖς ἄλλαις τύχαις ταῖς φαύλαις, καλῶς. Ἀλλὰ τὸ μακάριον ἐν τοῖς ἐναντίοις ἐστί. Καὶ γὰρ τοῦτο διώ- B ρισται κατὰ τοὺς ἠθικοὺς λόγους, ὅτι τοιοῦτός ἐστιν ὁ σπουδαῖος, ᾧ διὰ τὴν ἀρετὴν τὰ ἀγαθά ἐστι, τὰ ἁπλῶς ἀγαθά. Δῆλον δ' ὅτι καὶ τὰς χρήσεις ἀναγκαῖον σπουδαίας καὶ καλὰς εἶναι ταύτας ἁπλῶς. Διὸ καὶ νομί-
205 ζουσιν ἄνθρωποι τῆς εὐδαιμονίας αἴτια τὰ ἐκτὸς εἶναι τῶν ἀγαθῶν· ὥσπερ εἰ τοῦ κιθαρίζειν λαμπρὸν καὶ καλῶς αἰτιῷτο τὴν λύραν μᾶλλον τῆς τέχνης. Ἀναγκαῖον τοίνυν ἐκ τῶν εἰρημένων, τὰ μὲν ὑπάρχειν, τὰ δὲ παρασκευάσαι τὸν νομοθέτην. Διὸ κατ' εὐχὴν εὐχόμεθα τὴν τῆς πόλεως σύστασιν, ὧν ἡ τύχη κυρία· κυρίαν γὰρ αὐτὴν ὑπάρχειν τίθεμεν· τὸ δὲ σπουδαίαν εἶναι τὴν πόλιν, οὐκέτι τύχης ἔργον, ἀλλ' ἐπιστήμης καὶ προαιρέσεως. Ἀλλὰ μὴν σπουδαία πόλις ἐστὶ, τῷ τοὺς πολίτας, τοὺς C μετέχοντας τῆς πολιτείας, εἶναι σπουδαίους· ἡμῖν δὲ, πάντες οἱ πολῖται μετέχουσι τῆς πολιτείας. Τοῦτ' ἄρα σκεπτέον, πῶς ἀνὴρ γίνεται σπουδαῖος. Καὶ γὰρ εἰ πάντας ἐνδέχεται σπουδαίους εἶναι, μὴ καθ' ἕκαστον δὲ τῶν

12. Λαμπρὸν expreſſit cum Victorio etiam Lambinus, *cauſam clare et bene citharа canendi, lyræ potius quam arti adſcribat.* Muretus var. lect. lib. ix. cap. 5. legit τοῦ κιθαρίζειν Λάμπρον καλῶς, *ejus quod Lamprus citharа bene canit.* Idem ibidem mavult αἰτιῷντο, vel εἴ τις—αἰτιῷτο. Lampri autem muſici meminit etiam Plato in principio Menexeni, et Athenæus.

23. Camerarius ſuſpicatur diſtinctionis notam poſt negandi particulam μὴ ponendam eſſe, hac ſententia; *Etenim ſi cunctі cives ut ſint ſtudioſi virtutis non conceditur, ſed ad ſingulos illorum hoc pertinet, fuerit id ſatius.* L. ſeq. v. poſt οὕτως αἱρετώτερον, in lib. vulgatis hoc totum deſiderari ait, ἀλλ' οὐκ ἐνδέχεται·

πολιτῶν, οὕτως αἱρετώτερον. Ἀκολουθεῖ γὰρ τῷ καθ' ἕκαστον, καὶ τὸ πάντας. Ἀλλὰ μὴν ἀγαθοί γε καὶ σπουδαῖοι γίγνονται διὰ τριῶν. Τὰ τρία δὲ ταῦτά ἐστι, φύσις, ἔθος, λόγος. Καὶ γὰρ φῦναι δεῖ πρῶτον· οἷον, ἄνθρωπον, ἀλλὰ μὴ τῶν ἄλλων τι ζώων· εἶτα, καὶ
D ποῖόν τινα τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχήν· ἔνιά τε οὐθὲν ὄφελος φῦναι. Τὰ γὰρ ἔθη μεταβαλεῖν ποιεῖ· ἔνια γάρ ἐστι διὰ τῆς φύσεως ἐπαμφοτερίζοντα διὰ τῶν ἐθῶν ἐπὶ τὸ χεῖρον καὶ τὸ βέλτιον. Τὰ μὲν οὖν ἄλλα τῶν ζώων, μάλιστα μὲν τῇ φύσει ζῇ, μικρὰ δὲ ἔνια καὶ τοῖς ἔθεσιν, ἄνθρωπος δὲ καὶ λόγῳ· μόνον γὰρ ἔχει λόγον. Ὥστε δεῖ ταῦτα συμφωνεῖν ἀλλήλοις. Πολλὰ γὰρ παρὰ τοὺς ἐθισμοὺς καὶ τὴν φύσιν πράττουσι διὰ τὸν λόγον, ἐὰν πεισθῶσιν ἄλλως ἔχειν βέλτιον. Τὴν μὲν τοίνυν φύσιν, οἵους εἶναι δεῖ τοὺς μέλλοντας εὐχειρώτους ἔσεσθαι τῷ νομοθέτῃ, διωρίσμεθα πρότερον. Τὸ δὲ λοιπὸν ἔργον ἤδη παιδείας. Τὰ μὲν γὰρ ἐθιζόμενοι μανθάνουσι, τὰ δ',
E ἀκούοντες.

XIV. ΚΕΦ. Ιδ.

ΕΠΕΙ δὲ πᾶσα πολιτικὴ κοινωνία συνέστηκεν ἐξ ἀρχόντων καὶ ἀρχομένων, τοῦτο δὴ σκεπτέον, εἰ ἑτέρους εἶναι
442 δεῖ τοὺς ἄρχοντας καὶ τοὺς ἀρχομένους, ἢ τοὺς αὐτοὺς διὰ βίου. Δῆλον γὰρ ὡς ἀκολουθεῖν δεήσει καὶ τὴν παιδείαν κατὰ τὴν διαίρεσιν ταύτην. Εἰ μὲν τοίνυν εἴησαν τοσοῦτον διαφέροντες ἄτεροι τῶν ἄλλων, ὅσον τοὺς θεοὺς καὶ

si fieri poteſt ut omnes cives ſint viri boni, non ſinguli, ita optabilius eſt : ſed non poteſt.

5. Vulgati libri pro εἶτα habent οὕτω· mendoſe, ut idem Lamb. et V. adn.

cf. Eth Nic. x. ix. 5. φύσει, ἕξει, διδαχῇ

τοὺς ἥρωας ἡγούμεθα τῶν ἀνθρώπων διαφέρειν, εὐθὺς
206 πρῶτον κατὰ τὸ σῶμα πολλὴν ἔχοντας ὑπερβολήν· εἶτα
κατὰ τὴν ψυχήν, ὥστε ἀναμφισβήτητον εἶναι καὶ φανε-
ρὰν τὴν ὑπεροχὴν τοῖς ἀρχομένοις τὴν τῶν ἀρχόντων· δῆ-
5 λον ὅτι βέλτιον ἀεὶ τοὺς αὐτοὺς, τοὺς μὲν ἄρχειν, τοὺς
δ' ἄρχεσθαι καθάπαξ. Ἐπεὶ δὲ τοῦτ' οὐ ῥᾴδιον λα-
βεῖν, οὐδέ ἐστιν, ὥσπερ ἐν Ἰνδοῖς φησι Σκύλαξ, εἶναι τοὺς B
βασιλέας τοσοῦτον διαφέροντας τῶν ἀρχομένων, φανερὸν
ὅτι διὰ πολλὰς αἰτίας ἀναγκαῖον πάντας ὁμοίως κοινω-
10 νεῖν τοῦ κατὰ μέρος ἄρχειν καὶ ἄρχεσθαι. Τό, τε γὰρ
ἴσον ταὐτὸν τοῖς ὁμοίοις, καὶ χαλεπὸν μένειν τὴν πολι-
τείαν τὴν συνεστηκυῖαν παρὰ τὸ δίκαιον. Μετὰ γὰρ τῶν
ἀρχομένων ὑπάρχουσι, νεωτερίζειν βουλόμενοι, πάντες οἱ
κατὰ τὴν χώραν· τοσούτους τε εἶναι τοὺς ἐν τῷ πολιτεύ-
15 ματι τὸ πλῆθος, ὥστ' εἶναι κρείττους πάντων τούτων, ἕν
τι τῶν ἀδυνάτων ἐστίν. Ἀλλὰ μὴν ὅτι γε δεῖ τοὺς ἄρχον-
τας διαφέρειν τῶν ἀρχομένων, ἀναμφισβήτητον. Πῶς οὖν
ταῦτ' ἔσται, καὶ πῶς μεθέξουσι, δεῖ σκέψασθαι τὸν
νομοθέτην. Εἴρηται δὲ πρότερον περὶ αὐτοῦ. Ἡ γὰρ C
20 φύσις δέδωκε τὴν αἵρεσιν, ποιήσασα αὐτῷ τῷ γένει
ταὐτό· τὸ μὲν, νεώτερον, τὸ δὲ, πρεσβύτερον· ὧν τοῖς μὲν,
ἄρχεσθαι πρέπει, τοῖς δ', ἄρχειν. Ἀγανακτεῖ δὲ οὐδεὶς
καθ' ἡλικίαν ἀρχόμενος, οὐδὲ νομίζει εἶναι κρειττων· ἄλ-
λως τε καὶ μέλλων ἀντιλαμβάνειν τοῦτον τὸν ἔρανον,
25 ὅταν τύχῃ τῆς ἱκνουμένης ἡλικίας. Ἔστι μὲν ἄρα ὡς
τοὺς αὐτοὺς ἄρχειν καὶ ἄρχεσθαι φατέον· ἔστι δὲ ὡς

20. C. τὴν διαίρεσιν, *divisionem*. Ibid. mox Ifingr. ποιήσασα τῶν αὐτῶν τῷ γένει. Poſſis etiam legere, ποιήσασα αὐτὸ τῷ γένει ταὐτό.

23. Quidam malunt οὐδ' εἰ νομίζει, ut Victor. adnot. Pulchre huc quadrant quæ conſſ. Romani a junioribus ſenatoribus apud Dionyſ. Hal. poſtulant Antiq. Rom. 391. 37.

ἑτέρους. Ὥστε καὶ τὴν παιδείαν ἐστὶν ὡς τὴν αὐτὴν ἀναγκαῖον· ἔστι δ' ὡς ἑτέραν εἶναι. Τόν τε γὰρ μέλλοντα καλῶς ἄρχειν, ἀρχθῆναί φασι δεῖν πρῶτον. Ἔστι δ' ἀρχὴ, καθάπερ ἐν τοῖς πρώτοις εἴρηται λόγοις, ἡ μὲν,
D τοῦ ἄρχοντος χάριν, ἡ δὲ, τοῦ ἀρχομένου. Τούτων δὲ, τὴν 5 μὲν, δεσποτικὴν εἶναί φαμεν, τὴν δὲ, τῶν ἐλευθέρων. Διαφέρει δ' ἔνια τῶν ἐπιταττομένων, οὐ τοῖς ἔργοις, ἀλλὰ τῷ τίνος ἕνεκα. Διὸ πολλὰ τῶν εἶναι δοκούντων διακονικῶν ἔργων, καὶ τῶν νέων τοῖς ἐλευθέροις καλὸν διακονεῖν. Πρὸς γὰρ τὸ καλὸν καὶ τὸ μὴ καλὸν οὐχ οὕτω 10
διαφέρουσιν αἱ πράξεις καθ' αὑτὰς, ὡς ἐν τῷ τέλει, καὶ 207
τῷ τίνος ἕνεκεν. Ἐπεὶ δὲ πολίτου καὶ ἄρχοντος τὴν αὐτὴν ἀρετὴν εἶναί φαμεν, καὶ τοῦ ἀρίστου ἀνδρός· τὸν δ' αὐτὸν ἀρχόμενόν τε δεῖν γίγνεσθαι πρότερον καὶ ἄρχοντα
E ὕστερον, τοῦτ' ἂν εἴη τῷ νομοθέτῃ πραγματευτέον, ὅπως 15 ἄνδρες ἀγαθοὶ γίγνωνται, καὶ διὰ τίνων ἐπιτηδευμάτων· καὶ τί τὸ τέλος τῆς ἀρίστης ζωῆς. Διῄρηται δὲ δύο μέρη τῆς ψυχῆς· ὧν τὸ μὲν, ἔχει λόγον καθ' αὑτὸ, τὸ δ', οὐκ ἔχει μὲν καθ' αὑτὸ, λόγῳ δ' ὑπακούειν δυνάμενον. Ὧν φαμὲν τὰς ἀρετὰς εἶναι, καθ' ἃς ἀνὴρ ἀγαθὸς λέγεται 20
πως. Τούτων δ' ἐν ποτέρῳ μᾶλλον τὸ τέλος, τοῖς μὲν οὕτω διαιροῦσιν ὡς ἡμεῖς φαμὲν, οὐκ ἄδηλον πῶς λεκτέον. Αἰεὶ γὰρ τὸ χεῖρον τοῦ βελτίονός ἐστιν ἕνεκεν· καὶ τοῦτο φανερὸν ὁμοίως ἔν τε τοῖς κατὰ τέχνην, καὶ τοῖς
443 κατὰ φύσιν. Βέλτιον δὲ τὸ λόγον ἔχον· διῄρηταί τε διχῇ, 25 καθ' ὅπερ εἰώθαμεν τρόπον διαιρεῖν· ὁ μὲν γὰρ, πρακτικός ἐστι λόγος, ὁ δὲ, θεωρητικός. Ὡσαύτως οὖν ἀνάγκη διῃρῆσθαι καὶ τοῦτο τὸ μέρος, δῆλον ὅτι καὶ τὰς

28. Δῆλον ὅτι abeſt a Cam. ed. Camerarii liber vetus conjunctim habet δηλονότι, et poſt illud ipſum diſtinguit, non ante. Alioqui poſſet etiam tranſpoſita δὲ legi, δῆλον δ' ὅτι καὶ τὰς

πράξεις δ' ἀνάλογον ἐροῦμεν ἔχειν· καὶ δεῖ τὰς τοῦ φύσει βελτίονος αἱρετωτέρας εἶναι τοῖς δυναμένοις τυγχάνειν, ἢ πασῶν, ἢ τοῖν δυοῖν. Αἰεὶ γὰρ ἑκάστῳ τοῦθ' αἱρετώτατον, οὗ τυχεῖν ἐστιν ἀκροτάτου. Διήρηται δὲ καὶ πᾶς ὁ βίος εἰς ἀσχολίαν καὶ εἰς σχολήν, καὶ πόλεμον καὶ εἰρήνην· καὶ τῶν πρακτῶν, τὰ μὲν εἰς τὰ ἀναγκαῖα καὶ χρήσιμα, τὰ δὲ εἰς τὰ καλά. Περὶ ὧν ἀνάγκη τὴν αὐτὴν B αἵρεσιν εἶναι, καὶ τοῖς τῆς ψυχῆς μέρεσι, καὶ ταῖς πράξεσιν αὐτῶν· πόλεμον μὲν, εἰρήνης χάριν· ἀσχολίαν δὲ, σχολῆς· τὰ δ' ἀναγκαῖα καὶ χρήσιμα, τῶν καλῶν ἕνεκεν. Πρὸς πάντα μὲν τοίνυν τῷ πολιτικῷ βλέποντι νομοθετητέον, καὶ κατὰ τὰ μέρη τῆς ψυχῆς, καὶ κατὰ τὰς πράξεις αὐτῶν, μᾶλλον δὲ πρὸς τὰ βελτίω καὶ τὰ τέλη. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ περὶ τοὺς βίους, καὶ τὰς τῶν πραγμάτων διαιρέσεις· δεῖ μὲν γὰρ ἀσχολεῖν δύνασθαι, καὶ πολεμεῖν, μᾶλλον δ' εἰρήνην ἄγειν καὶ σχολάζειν· καὶ τἀναγκαῖα, καὶ τὰ χρήσιμα δὲ πράττειν, τὰ δὲ καλὰ δεῖ μᾶλλον. Ὥστε πρὸς τούτους τοὺς σκοποὺς καὶ C παῖδας ἔτι ὄντας παιδευτέον, καὶ τὰς ἄλλας ἡλικίας, ὅσαι δέονται παιδείας. Οἱ δὲ νῦν ἄριστα δοκοῦντες πολιτεύεσθαι τῶν Ἑλλήνων, καὶ τῶν νομοθετῶν οἱ ταύτας

πράξεις ἀνάλ. ἐρ. ἔχειν. Lamb. adnotat, locum hunc in libris vulgatis omnibus esse mendosissimum. Ipse totum sic vertit: *Semper enim quod deterius est, ejus quod melius est, gratia est. Atque hoc apparet similiter in iis rebus quæ natura valent, atque in iis quæ arte constant. Rationis porro duæ sunt partes; quo modo nos quidem dividere consuevimus. Altera enim, in agendo versatur; altera, in contemplando. Quoniam igitur necesse est actiones ad eundem modum esse divisas, quemadmodum ea quorum sunt actiones, divisa sunt; hanc autem animi partem ita oportet esse divisam; scilicet et harum partis animi partium actiones ex proportione inter se respondere dicemus: et partis animi melioris actiones etiam meliores esse necesse est, iis qui possunt assequi, vel omnes, vel duas. Semper enim hoc cuique est optatissimum, quod ad potiendum est summum, summoque in gradu positum.*

καταστήσαντες τὰς πολιτείας, οὔτε πρὸς τὸ βέλτιον τέλος φαίνονται συντάξαντες τὰ περὶ τὰς πολιτείας, οὔτε πρὸς πάσας τὰς ἀρετὰς τοὺς νόμους καὶ τὴν παιδείαν, ἀλλὰ φορτικῶς ἀπέκλιναν πρὸς τὰς χρησίμους εἶναι δοκούσας καὶ πλεονεκτικωτέρας. Παραπλησίως δὲ τούτοις καὶ τῶν ὕστερόν τινες γραψάντων, ἀπεφήναντο τὴν
D αὐτὴν δόξαν. Ἐπαινοῦντες γὰρ τὴν Λακεδαιμονίων πολιτείαν, ἄγανται τοῦ νομοθέτου τὸν σκοπὸν, ὅτι πάντα πρὸς τὸ κρατεῖν καὶ πρὸς πόλεμον ἐνομοθέτησεν. Ἃ καὶ κατὰ τὸν λόγον ἐστὶν εὐέλεγκτα, καὶ τοῖς ἔργοις ἐξελήλεγκται νῦν. Ὥσπερ γὰρ οἱ πλεῖστοι τῶν ἀνθρώπων ζηλοῦσι τῶν πολλῶν δεσπόζειν, ὅτι πολλὴ χορηγία γίγνεται τῶν εὐτυχημάτων, οὕτω καὶ Θίβρων ἀγάμενος φαίνεται τὸν τῶν Λακώνων νομοθέτην· καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστος τῶν γραφόντων περὶ πολιτείας αὐτῶν, ὅτι διὰ τὸ
E ἐγγυμνάσθαι πρὸς τοὺς κινδύνους, πολλῶν ἦρχον. Καί τοι δῆλον, ὡς ἐπειδὴ νῦν γε οὐκέτι ὑπάρχει τοῖς Λάκωσι τὸ ἄρχειν, οὐκ εὐδαίμονες· οὐδ' ὁ νομοθέτης ἀγαθός. Ἔτι δὲ τοῦτο γελοῖον, εἰ μένοντες ἐν τοῖς νόμοις αὐτοῦ, καὶ μηδενὸς ἐμποδίζοντος πρὸς τὸ χρῆσθαι τοῖς νόμοις, ἀποβεβλήκασι τὸ ζῆν καλῶς. Οὐκ ὀρθῶς δ' ὑπολαμβάνουσιν οὐδὲ περὶ τῆς ἀρχῆς, ἣν δεῖ τιμῶντα φαίνεσθαι τὸν νομοθέτην. Τοῦ γὰρ δεσποτικῶς ἄρχειν ἡ [τῶν] ἐλευθέρων ἀρχὴ καλλίων, καὶ μᾶλλον μετ' ἀρετῆς. Ἔτι δ' οὐ διὰ τοῦτο δεῖ τὴν πόλιν εὐδαίμονα νομίζειν, καὶ τὸν νομο-

12. C. ζητοῦσι, *quærunt*: recte.

13. Θίβρων legitur etiam apud Polyænum Stratagem. lib. ii. apud Xenophontem, Diodorum, et Suidam, eſt Θίμβρων. Ex iis autem qui de Laconica rep. ſcripſerunt, Charon quoque Lampſacenus (ut ex Suida intelligere eſt) peculiari Chronico Lacedæmoniorum περυτάνεις ſive ἄρχοντας complexus eſt.

23. Incluſus articulus τῶν abeſt a Z. ed.

θέτην ἐπαινεῖν, ὅτι κρατεῖν ἤσκησεν ἐπὶ τὸ τῶν πέλας ἄρχειν. Ταῦτα γὰρ μεγάλην ἔχει βλάβην· δῆλον γὰρ ὅτι 444
καὶ τῶν πολιτῶν τῷ δυναμένῳ τοῦτο πειρατέον διώκειν, ὅπως δύνηται τῆς οἰκείας πόλεως ἄρχειν· ὅπερ ἐγκαλοῦσιν οἱ Λάκωνες Παυσανίᾳ τῷ βασιλεῖ, καίπερ ἔχοντι τηλικαύτην τιμήν. Οὔτε δὴ πολιτικὸς τῶν τοιούτων λόγων καὶ νόμων οὐθεὶς, οὔτε ὠφέλιμος, οὔτε ἀληθής ἐστι. Ταὐτὰ γὰρ ἄριστα καὶ ἰδίᾳ καὶ κοινῇ τὸν νομοθέτην ἐμ-
209 ποιεῖν δεῖ ταῖς ψυχαῖς τῶν ἀνθρώπων. Τήν τε τῶν πολεμικῶν ἄσκησιν οὐ τούτου χάριν δεῖ μελετᾶν, ἵνα καταδουλώσωνται τοὺς ἀναξίους, ἀλλ' ἵνα πρῶτον μὲν αὐτοὶ μὴ δουλεύωσιν ἑτέροις· ἔπειτα, ὅπως ζητῶσι τὴν ἡγεμονίαν τῆς ὠφελείας ἕνεκα τῶν ἀρχομένων, ἀλλὰ μὴ πάντων δεσποτείας· τρίτον δὲ, τῷ δεσπόζειν τῶν ἀξίων δου- B
λεύειν. Ὅτι δὲ δεῖ τὸν νομοθέτην μᾶλλον σπουδάζειν, ὅπως καὶ τὴν περὶ τὰ πολεμικὰ, καὶ τὴν ἄλλην νομοθεσίαν τοῦ σχολάζειν ἕνεκεν τάξῃ, καὶ τῆς εἰρήνης, μαρτυρεῖ τὰ γιγνόμενα τοῖς λόγοις· αἱ γὰρ πλεῖσται τῶν τοιούτων πόλεων, πολεμοῦσαι μὲν σώζονται, κατακτησάμεναι δὲ
τὴν ἀρχὴν, ἀπόλλυνται. Τὴν γὰρ βαφὴν ἀφιᾶσιν, ὥσπερ ὁ σίδηρος, εἰρήνην ἄγοντες· αἴτιος δ' ὁ νομοθέτης, οὐ παιδεύσας δύνασθαι σχολάζειν. C

8. Ταὐτὰ exprimit etiam Lambini verſio, *quæ ſint eadem et privatim et publice optima.* C. et Z. ſic habent; ταῦτα γὰρ ἄριστα, καὶ ἰδίᾳ καὶ κοινῇ τὸν νομοθέτην ἐμποιεῖν δεῖ ταῦτα ταῖς ψ. Veterem quoque interpretem agnoſcere ταῦτα, *hæc*, teſtatur Victorius.

12. C. δουλεύωσι· quod minus congruit cum ſeq. ζητῶσι. Pro eodem ζητῶσι vetus interpres legit ζηλῶσι· et v. 9. πολιτῶν pro πολεμικῶν, ut Victor. adn.

14. C. τὸ δισπόζειν, nom. ſeu accuſ. caſu.

XV. ΚΕΦ. Ιε.

ΕΠΕΙ δὲ τὸ αὐτὸ τέλος εἶναι φαίνεται καὶ κοινῇ καὶ ἰδίᾳ τοῖς ἀνθρώποις, καὶ τὸν αὐτὸν ὅρον ἀναγκαῖον εἶναι τῷ τε ἀρίστῳ ἀνδρὶ καὶ τῇ ἀρίστῃ πολιτείᾳ, φανερὸν ὅτι δεῖ τὰς εἰς τὴν σχολὴν ἀρετὰς ὑπάρχειν. Τέλος γὰρ, ὥσπερ εἴρηται πολλάκις, εἰρήνη μὲν πολέμου, σχολὴ δ' ἀσχολίας. Χρήσιμοι δὲ τῶν ἀρετῶν εἰσι πρὸς τὴν σχολὴν καὶ διαγωγὴν, ὧν τε ἐν τῇ σχολῇ τὸ ἔργον, καὶ ὧν ἐν τῇ ἀσχολίᾳ. Δεῖ γὰρ πολλὰ τῶν ἀναγκαίων ὑπάρχειν, ὅπως ἐξῇ σχολάζειν. Διὸ σώφρονα τὴν πόλιν εἶναι πρόσηκει, καὶ ἀνδρείαν, καὶ καρτερικήν· κατὰ γὰρ τὴν παροιμίαν, οὐ σχολὴ δούλοις. Οἱ δὲ μὴ δυνάμενοι κινδυνεύειν ἀνδρείως, δοῦλοι τῶν ἐπιόντων εἰσίν. Ἀνδρίας μὲν οὖν καὶ καρτερίας δεῖ πρὸς τὴν ἀσχολίαν· φιλοσοφίας δὲ πρὸς τὴν σχολήν· σωφροσύνης δὲ καὶ δικαιοσύνης ἐν ἀμφοτέροις τοῖς χρόνοις· καὶ μᾶλλον εἰρήνην ἄγουσι καὶ σχολάζουσιν. Ὁ μὲν γὰρ πόλεμος ἀναγκάζει δικαίους εἶναι καὶ σωφρονεῖν· ἡ δὲ τῆς εὐτυχίας ἀπόλαυσις, καὶ τὸ σχολάζειν μετ' εἰρήνης, ὑβριστὰς ποιεῖ μᾶλλον. Πολλῆς οὖν δεῖ δικαιοσύνης καὶ πολλῆς σωφροσύνης τοὺς ἄριστα δοκοῦντας πράττειν, καὶ πάντων τῶν μακαριζομένων ἀπολαύοντας· οἷον, εἴ τινές εἰσιν, ὥσπερ οἱ ποιηταί φα-

9. Ὅπως ἐξῇ σχολάζειν. Vetus tralatio ita legit, ὅπως ἐξῆς σχολάζῃς· cui lectioni ut locus esse commode potest, ita non video cur receptæ anteponenda sit. Petr. Victor.

18. Πολλῆς οὖν δεῖ· structura verborum valde dura. Vetus tralatio videtur legisse, πολλῆς οὖν δέονται δικαιοσύνης καὶ πολλῆς σωφροσύνης οἱ ἄριστα δοκοῦντες πράττειν, καὶ πάντων τῶν μακαριζομένων ἀπολαύοντες. In qua lectione omnia plana sunt. Petr. Victor.

20. Nisi cum τοὺς δοκοῦντας subaudiamus verbum μετέχειν aut aliud simile, durior erit loquendi modus, ut Vict. quoque adn.

στιν, ἐν μακάρων νήσοις. Μάλιστα γὰρ οὗτοι δεήσονται φιλοσοφίας, καὶ σωφροσύνης, καὶ δικαιοσύνης, ὅσῳ μᾶλλον σχολάζουσιν ἐν ἀφθονίᾳ τῶν τοιούτων ἀγαθῶν. Διότι μὲν οὖν τὴν μέλλουσαν εὐδαιμονήσειν καὶ σπουδαίαν ἔσεσθαι πόλιν, τούτων δεῖ τῶν ἀρετῶν μετέχειν, φανερόν. Αἰσχρῶς γὰρ ὄντος μὴ δύνασθαι χρῆσθαι τοῖς ἀγαθοῖς, ἔτι μᾶλλον μὴ δύνασθαι ἐν τῷ σχολάζειν χρῆσθαι· ἀλλ' ἀσχολοῦντας μὲν καὶ πολεμοῦντας φαίνεσθαι ἀγαθούς· εἰρήνην δ' ἄγοντας καὶ σχολάζοντας, ἀνδραποδώδεις. Διὸ δεῖ μὴ καθάπερ ἡ Λακεδαιμονίων 445
πόλις τὴν ἀρετὴν ἀσκεῖν. Ἐκεῖνοι μὲν γὰρ οὐ ταύτῃ διαφέρουσι τῶν ἄλλων, τῷ μὴ νομίζειν ταὐτὰ τοῖς ἄλλοις μέγιστα τῶν ἀγαθῶν, ἀλλὰ τῷ γενέσθαι ταῦτα μᾶλλον διά τινος ἀρετῆς. Ἐπεὶ δὲ μείζω τε ἀγαθὰ ἢ τὰ τοῦ πολέμου ταῦτα, καὶ τὴν ἀπόλαυσιν τὴν τούτων, ἢ τὴν τῶν ἀρετῶν, καὶ ὅτι δι' αὐτήν, φανερὸν ἐκ τούτων. Πῶς δὲ, καὶ διὰ τίνων ἔσται, ταῦτο δὴ θεωρητέον. Τυγχάνομεν δὴ διῃρημένοι πρότερον, ὅτι φύσεως, καὶ ἔθους, καὶ λόγου δεῖ. Τούτων δὲ ποίους μέν τινας εἶναι χρὴ τὴν φύσιν, διώρισται πρότερον. Λοιπὸν δὲ θεωρῆσαι πότερον παιδευτέοι τῷ λόγῳ πρότερον, ἢ τοῖς ἔθεσι. Ταῦτα γὰρ δεῖ πρὸς ἄλληλα B
συμφωνεῖν συμφωνίαν τὴν ἀρίστην· ἐνδέχεται γὰρ διημαρτηκέναι καὶ τὸν λόγον τῆς βελτίστης ὑποθέσεως· καὶ διὰ τῶν ἐθῶν ὁμοίως ἦχθαι. Φανερὸν δὴ τοῦτό γε, πρῶτον μὲν,

14. C. ἀγαθὰ ταῦτα, omissis intermediis; itidemque v. 20. τῷ λόγῳ ἢ τοῖς ἔθεσι, omisso πρότερον· ut infra 310. 11.

24. Ὁμοίως Victorius adnotat se in omnibus calamo exaratis codicibus offendisse, sed vet. interpretem legisse ὁμοίων· quam scripturam sequitur cum Camotio etiam Lambinus, *et simili consuetudine.* Sequens ἦχθαι incertum est valeatne institutam esse et quasi informatam, ut ἀγωγὴ vocatur institutio puerorum, an perductam ad vitium et peccatum, inquit Victor.

καθάπερ ἐν τοῖς ἄλλοις, ὡς ἡ γένεσις ἀπ' ἀρχῆς ἐστι, καὶ τὸ τέλος ἀπό τινος ἀρχῆς ἄλλου τέλους. Ὁ δὲ λόγος ἡμῖν, καὶ ὁ νοῦς, τῆς φύσεως τέλος. Ὥστε πρὸς τούτους τὴν γένεσιν καὶ τὴν τῶν ἐθῶν δεῖ παρασκευάζειν μελέτην.

C Ἐπειτα ὥσπερ ψυχὴ καὶ σῶμα δύ' ἐστὶν, οὕτω καὶ τῆς ψυχῆς ὁρῶμεν δύο μέρη· τό, τε ἄλογον, καὶ τὸ λόγον ἔχον· καὶ τὰς ἕξεις τὰς τούτων δύο τὸν ἀριθμόν· ὧν τὸ μέν ἐστιν ὄρεξις, τὸ δὲ νοῦς. Ὥσπερ δὲ τὸ σῶμα πρότερον τῇ γενέσει τῆς ψυχῆς, οὕτω καὶ τὸ ἄλογον τοῦ λόγον ἔχοντος. Φανερὸν δὲ καὶ τοῦτο· θυμὸς γὰρ καὶ βούλησις, ἔτι δὲ ἐπιθυμία, καὶ γενομένοις εὐθὺς ὑπάρχει τοῖς παιδίοις· ὁ δὲ λογισμὸς καὶ ὁ νοῦς, προϊοῦσιν ἐγγίνεσθαι πέφυκε. Διὸ πρῶτον μὲν τοῦ σώματος τὴν ἐπιμέλειαν

D ἀναγκαῖον εἶναι προτέραν, ἢ [τὴν] τῆς ψυχῆς· ἔπειτα, τὴν τῆς ὀρέξεως· ἕνεκα μέν τοι τοῦ νοῦ τὴν τῆς ὀρέξεως· 211
τὴν δὲ τοῦ σώματος, τῆς ψυχῆς. 16

XVI. Εἴπερ οὖν ἀπ' ἀρχῆς τὸν νομοθέτην ὁρᾶν δεῖ, ὅπως βέλτιστα τὰ σώματα γένηται τῶν τρεφομένων, πρῶτον μὲν ἐπιμελητέον περὶ τὴν σύζευξιν, πότε καὶ ποίους τινὰς ὄντας χρὴ ποιεῖσθαι πρὸς ἀλλήλους τὴν γαμικὴν ὁμι- 20
λίαν.

ΚΕΦ. Ις.

ΔΕΙ δ' ἀποβλέποντα νομοθετεῖν [περὶ] ταύτην τὴν κοινωνίαν, πρὸς αὐτούς τε καὶ τὸν τοῦ ζῆν χρόνον, ἵνα συγκαταβαίνωσι ταῖς ἡλικίαις ἐπὶ τὸν αὐτὸν καιρὸν, καὶ

14. Inclusus art. τὴν additus e C. et Z. ed.
22. Inclusam περὶ Victorius ex vet. interpr. inseruit; sicut scilicet ver. 19. philosophus dicit περὶ τὴν σύζευξιν.

μὴ διαφωνῶσιν αἱ δυνάμεις· τοῦ μὲν, ἔτι δυναμένου γεννᾶν, τῆς δὲ, μὴ δυναμένης· ἡ ταύτης μὲν, τοῦ δ' ἀνδρὸς μή· ταῦτα γὰρ ποιεῖ καὶ στάσεις πρὸς ἀλλήλους, καὶ διαφοράς. Ἔπειτα, καὶ πρὸς τὴν τῶν τέκνων διαδοχήν. Δεῖ γὰρ οὔτε λίαν ὑπολείπεσθαι ταῖς ἡλικίαις τὰ τέκνα τῶν πατέρων· ἀνόνητος γὰρ τοῖς μὲν πρεσβυτέροις ἡ χάρις παρὰ τῶν τέκνων, ἡ δὲ παρὰ τῶν πατέρων βοήθεια τοῖς τέκνοις· οὔτε λίαν πάρεγγυς εἶναι· πολλὴν γὰρ ἔχει δυσχέρειαν. Ἧττον γὰρ αἰδὼς ἧττον ὑπάρχει τοῖς τοιούτοις, ὥσπερ ἡλικιώταις, καὶ περὶ τὴν οἰκονομίαν ἐγκληματικὸν τὸ πάρεγγυς. Ἔτι δ', ὅθεν ἀρχόμενοι δεῦρο μετέβημεν, ὅπως τὰ σώματα τῶν γεννωμένων ὑπάρχῃ πρὸς τὴν τοῦ νομοθέτου βούλησιν. Σχεδὸν δὴ πάντα ταῦτα συμβαίνει κατὰ μίαν ἐπιμέλειαν. Ἐπεὶ γὰρ ὥρισται τέλος τῆς γεννήσεως, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰπεῖν, ἀνδράσι μὲν, ὁ τῶν ἑβδομήκοντα ἐτῶν ἀριθμὸς ἔσχατος, πεντήκοντα δὲ γυναιξὶ, δεῖ τὴν ἀρχὴν τῆς συζεύξεως κατὰ τὴν ἡλικίαν εἰς τοὺς χρόνους καταβαίνειν τούτους. Ἔστι δ' ὁ τῶν νέων συνδυασμὸς φαῦλος πρὸς τεκνοποιΐαν. Ἐν γὰρ πᾶσι ζώοις ἀτελῆ τὰ τῶν νέων ἔγγονα, καὶ θηλυτόκα μᾶλλον, καὶ μικρὰ τὴν μορφήν. Ὥστ' ἀναγκαῖον ταὐτὸ τοῦτο συμβαίνειν καὶ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων. Τεκμήριον δέ. Ἐν ὅσαις γὰρ τῶν πόλεων ἐπιχωριάζεται τὸ νέους συζευγνῦναι καὶ νέας, ἀτελεῖς καὶ μικροὶ τὰ σώματά εἰσιν. Ἔτι δὲ ἐν τοῖς τόκοις αἱ νέαι πονοῦσί τε μᾶλλον καὶ διαφθείρονται πλείους. Διὸ καὶ τὸν χρησμὸν γενέσθαι τινές φασι διὰ τοιαύτην αἰτίαν τοῖς Τροιζηνίοις, ὡς πολλῶν διαφθειρομένων διὰ τὸ γαμίσκεσθαι τὰς νεωτέρας, ἀλλ' οὐ πρὸς τὴν τῶν καρπῶν κομιδήν.

12. C. τῶν γινομένων, *eorum qui nati fuerint.*

Ἔτι δὲ καὶ πρὸς σωφροσύνην συμφέρει τὰς ἐκδόσεις ποιεῖσθαι πρεσβυτέραις· ἀκολαστότεραι γὰρ εἶναι δοκοῦσι
C νέαι χρησάμεναι ταῖς συνουσίαις. Καὶ τὰ τῶν ἀῤῥένων δὲ σώματα βλάπτεσθαι δοκεῖ πρὸς τὴν αὔξησιν, ἐὰν ἔτι τοῦ σπέρματος αὐξανομένου ποιῶνται τὴν συνουσίαν. Καὶ γὰρ τούτου τις ὡρισμένος χρόνος, ὃν οὐχ ὑπερβαίνει πλῆθύον ἔτι. Διὸ τὰς μὲν ἁρμόττει περὶ τὴν ὀκτωκαίδεκα ἐτῶν ἡλικίαν συζευγνῦναι, τοὺς δ' ἑπτὰ καὶ τριάκοντα, ἢ μικρόν· ἐν τοσούτῳ γὰρ ἀκμάζουσί τε τοῖς σώμασι σύζευξις ἔσται, καὶ πρὸς τὴν παῦλαν τῆς τεκνοποιΐας συγ-
D καταβήσεται τοῖς χρόνοις εὐκαίρως. Ἔτι δὲ ἡ διαδοχὴ τῶν τέκνων, τοῖς μὲν ἀρχομένης ἔσται τῆς ἀκμῆς, ἐὰν γίγνηται κατὰ λόγον εὐθὺς ἡ γένεσις· τοῖς δὲ ἤδη κατα-
λελυμένης τῆς ἡλικίας πρὸς τὸν τῶν ἑβδομήκοντα ἐτῶν ἀριθμόν. Περὶ μὲν οὖν τοῦ πότε δεῖ ποιεῖσθαι τὴν σύζευξιν, εἴρηται. Τοῖς δὲ περὶ τὴν ὥραν χρόνοις, δεῖ χρῆσθαι, οἷς οἱ πολλοὶ χρῶνται καλῶς καὶ νῦν, ὁρίσαντες χειμῶνος τὴν συναυλίαν ποιεῖσθαι ταύτην. Δεῖ δὴ καὶ αὐτοὺς ἤδη θεωρεῖν πρὸς τὴν τεκνοποιΐαν, τά τε παρὰ τῶν ἰατρῶν λεγόμενα, καὶ τὰ παρὰ τῶν φυσικῶν. Οἵ τε γὰρ ἰατροὶ
τοὺς καιροὺς τῶν σωμάτων ἱκανῶς λέγουσι· καὶ περὶ τῶν

5. Σπέρματος legitur etiam in Aldino exemplari et quibusdam calamo exaratis; in scriptis nonnullis neque *σπέρματος* neque *σώματος* exstat; tamquam accipi debeat *νέου αὐξανομένου*. Σπέρματος sane vocabulum non plane alienum esse, declarat πλῆθύον seq. versu: quippe quod multitudinem magis copiamque, quam quantitatem ostendat, ut 301. 1. inquit Victorius. Lambinus ex vet. codice mavult *σώματος*.

9. Commation istud, ἢ μικρὸν, Lamb. plane omittit, Victorius vertit, *aut paulo plus minusve*. Pro τοσούτῳ ibid. C. habet τούτῳ. Seq. ἀκμάζουσι agnoscit etiam vetus interpres: sed calamo exarati libri majori ex parte habent ἀκμάζουσα· ut respondeat τῇ συζεύξει, *copulæ*: inquit Vict.

13. Z. ἡ γέννησις, *generatio*.

17. Pro οἷς C. habet adverb. ὡς, *ut*. Seq. v. pro συναυλίαν Lamb. mavult συνουσίαν.

πνευμάτων οἱ Φυσικοὶ, τὰ βόρεια τῶν νοτίων ἐπαινοῦντες μᾶλλον. Ποίων δὲ τινῶν τῶν σωμάτων ὑπαρχόντων, μάλιστα ὄφελος εἴη τοῖς γεννωμένοις, ἐπιστήσασι μὲν μᾶλλον λεκτέον ἐν τοῖς περὶ τῆς παιδονομίας· τύπῳ δὲ ἱκανὸν εἰπεῖν καὶ νῦν. Οὔτε γὰρ ἡ τῶν ἀθλητῶν χρήσιμος ἕξις πρὸς πολιτικὴν εὐεξίαν, οὔτε πρὸς ὑγίειαν, καὶ τεκνοποιΐαν, οὔτε ἡ θεραπευτικὴ καὶ κακοπονητικὴ λίαν, ἀλλ' ἡ μέση τούτων. Πεπονημένην μὲν οὖν ἔχειν δεῖ τὴν ἕξιν· πεπονημένην δὲ πόνοις μὴ βιαίοις· μηδὲ πρὸς ἕνα μόνον, ὥσπερ ἡ τῶν ἀθλητῶν ἕξις, ἀλλὰ πρὸς τὰς τῶν ἐλευθέρων πράξεις. Ὁμοίως δὲ δεῖ ταῦτα ὑπάρχειν ἀνδράσι καὶ γυναιξί. Χρὴ δὲ καὶ τὰς ἐγκύους ἐπιμελεῖσθαι τῶν σω- E
213 μάτων, μὴ ῥαθυμούσας, μηδ' ἀραιᾷ τροφῇ χρωμένας. Τοῦτο δὲ ῥᾴδιον τῷ νομοθέτῃ ποιῆσαι, προστάξαντι καθ' 447
ἡμέραν τινὰ ποιεῖσθαι πορείαν πρὸς θεῶν ἀποθεραπείαν, τῶν εἰληχότων τὴν περὶ τῆς γενέσεως τιμήν. Τὴν μέν τοι διάνοιαν τοὐναντίον τῶν σωμάτων ῥαθυμοτέρως ἁρμόττει διάγειν. Ἀπολαύοντα γὰρ φαίνεται τὰ γενόμενα τῆς ἐχούσης, ὥσπερ καὶ τὰ φυόμενα τῆς γῆς. Περὶ δὲ ἀπο-
θέσεως καὶ τροφῆς τῶν γιγνομένων, ἔστω νόμος, μηδὲν πεπηρωμένον τρέφειν· διὰ δὲ πλῆθος τέκνων, ἐὰν ἡ τάξις τῶν ἐθνῶν κωλύῃ, μηδὲν ἀποτίθεσθαι τῶν γιγνομένων· ὡρίσθαι γὰρ δεῖ τῆς τεκνοποιΐας τὸ πλῆθος. Ἐὰν δέ B
τισι γίγνηται παρὰ ταῦτα συνδυασθέντων πρὶν αἴσθησιν ἐγγενέσθαι καὶ ζωὴν, ἐμποιεῖσθαι δεῖ τὴν ἄμβλωσιν· τὸ γὰρ ὅσιον καὶ τὸ μὴ διωρισμένον, τῇ αἰσθήσει καὶ τῷ

3. C. τοῖς γενομένοις, *iis qui nati fuerint.*

10. C. τῶν ἐλευθερίων.

18. Lamb. legit τὰ γεννώμενα τῆς τεκούσης, duplici mutatione.

22. C. et vetus Aldina ed. habet τῶν ἐθῶν· et mox ὥρισται γὰρ δεῖ. Noſtram lectionem probat cum vetere interprete Victorius. Camer. quoque liber vetus habet ἐθνῶν, *gentium.*

26. C. τὸ διωρισμ. abſque negativa, at non item Vict. et Lamb.

ζῆν ἔσται. Ἐπεὶ δ' ἡ μὲν ἀρχὴ τῆς ἡλικίας ἀνδρὶ καὶ γυναικὶ διώρισται, ὥστε ἄρχεσθαι χρὴ τῆς συζεύξεως, καὶ ὅσον χρόνον λειτουργεῖν ἁρμόττει πρὸς τεκνοποιΐαν, ὡρίσθω. Τὰ γὰρ τῶν πρεσβυτέρων ἔκγονα, καθάπερ τὰ τῶν νεωτέρων, ἀτελῆ γίνεται καὶ τοῖς σώμασι καὶ ταῖς διανοίαις· τὰ δὲ τῶν γεγηρακότων, ἀσθενῆ. Διὸ κατὰ τὴν τῆς διανοίας ἀκμὴν αὕτη δ' ἐστὶν ἐν τοῖς πλείστοις, ἥνπερ τῶν ποιητῶν τινες εἰρήκασιν, οἱ μετροῦντες ταῖς ἑβδομάσι τὴν ἡλικίαν, περὶ τὸν χρόνον τὸν τῶν πεντήκοντα ἐτῶν. Ὥστε τέταρσιν, ἢ πέντε ἔτεσιν ὑπερβάλλοντα τὴν ἡλικίαν ταύτην, ἀφεῖσθαι δεῖ τῆς εἰς τὸ φανερὸν γεννήσεως· τὸ δὲ λοιπὸν, ὑγιείας χάριν, ἤ τινος ἄλλης τοιαύτης αἰτίας, φαίνεσθαι δεῖ ποιουμένους τὴν ὁμιλίαν. Περὶ δὲ τῆς πρὸς ἄλλην ἢ πρὸς ἄλλον, ἔστω μὲν ἁπλῶς μὴ καλὸν ἁπτόμενον φαίνεσθαι μηδαμῇ μηδαμῶς, ὅταν ᾖ καὶ προσαγορευθῇ πόσις. Περὶ δὲ τὸν χρόνον τὸν τῆς τεκνοποιΐας, ἐάν τις φαίνηται τοιοῦτόν τι δρῶν, ἀτιμίᾳ ζημιούσθω πρεπούσῃ πρὸς τὴν ἁμαρτίαν.

ΚΕΦ. Ιζ.

ΓΕΝΟΜΕΝΩΝ δὲ τῶν τέκνων, οἴεσθαι μεγάλην εἶναι διαφορὰν πρὸς τὴν τῶν σωμάτων δύναμιν, τὴν τροφὴν, ὁποία τις ἂν ᾖ. Φαίνεται δὲ διά τε τῶν ἄλλων ζώων ἐπισκοποῦσι, καὶ διὰ τῶν ἐθνῶν, οἷς ἐπιμελές ἐστιν εἰσά- 214

6. Κατὰ exprimit etiam Lamb. verſio, ſubaudito ex præcedentibus verbo ὡρίσθω· *quare id tempus præfiniatur, in quo mens maxime viget ac floret.*

21. C. φαίνηταί τι.

22. Cam. pro εἰσάγειν habet adverb. ἀεί· ſenſu plane mutilo, ut monet etiam Camerarius 329. Seq. v. eadem ed. C. habet πλήθουσα· quod magis eſt poeticum.

γειν τὴν πολεμικὴν ἕξιν, ἡ τοῦ γάλακτος πληθύουσα τροφὴ, μάλιστα οἰκεία τοῖς σώμασιν· ἀοινοτέρα δὲ, διὰ τὰ νοσήματα. Ἔτι δὲ καὶ κινήσεις, ὅσας ἐνδέχεται, ποιεῖσθαι τηλικούτων συμφέρει. Πρὸς δὲ τὸ μὴ διαστρέφεσθαι τὰ μέλη δι' ἀπαλότητα, χρῶνται καὶ νῦν ἔνια τῶν ἐθνῶν ὀργάνοις τισὶ μηχανικοῖς· ἃ τὸ σῶμα ποιεῖ τῶν τοιούτων ἀστραβές. Συμφέρει δὲ εὐθὺς καὶ πρὸς τὰ ψύχη συνεθίζειν ἐκ μικρῶν παίδων· τοῦτο γὰρ καὶ πρὸς ὑγίειαν, καὶ πρὸς πολεμικὰς πράξεις, εὐχρηστότατον. Διὸ παρὰ πολλοῖς ἐστι τῶν βαρβάρων ἔθος, τοῖς μὲν, εἰς ποταμὸν ἀποβάπτειν τὰ γιγνόμενα ψυχρὸν, τοῖς δὲ, σκέπασμα μικρὸν ἀμπισχεῖν· οἷον, Κελτοῖς. Πάντα γὰρ ὅσα δυνατὸν ἐθίζειν, εὐθὺς ἀρχομένων βέλτιον μὲν ἐθίζειν· ἐκ προσαγωγῆς δ' ἐθίζειν. Εὔφυὴς δ' ἡ τῶν παίδων ἕξις, διὰ θερμότητα, πρὸς τὴν τῶν ψυχῶν ἄσκησιν. Περὶ μὲν οὖν τὴν πρώτην συμφέρει ποιεῖσθαι τὴν ἐπιμέλειαν τοιαύτην τε καὶ τὴν ταύτῃ παραπλησίαν· τὴν δ' ἐχομένην ταύτης ἡλικίαν, μέχρι πέντε ἐτῶν, ἣν οὔτε πω πρὸς μάθησιν καλῶς ἔχει προσάγειν οὐδεμίαν, οὔτε πρὸς ἀναγκαίους πόνους, ὅπως μὴ τὴν αὔξησιν ἐμποδίζωσι, δεῖ τοσαύτης τυγχάνειν κινήσεως, ὥστε διαφεύγειν τὴν ἀργίαν τῶν σωμάτων· ἣν χρὴ παρασκευάζειν καὶ δι' ἄλλων πράξεων, καὶ διὰ τῆς παιδιᾶς. Δεῖ δὲ καὶ τὰς παιδιὰς εἶναι μήτε ἀνελευθέρους, μήτε ἐπιπόνους, μήτε ἀνειμένας. Καὶ περὶ λόγων δὲ καὶ μύθων, ποίους τινὰς ἀκούειν δεῖ τοὺς τηλικούτους, ἐπιμελὲς ἔστω τοῖς ἄρχουσιν, οὓς καλοῦσι παιδονόμους. Πάντα γὰρ δεῖ τὰ τοιαῦτα προοδοποιεῖν πρὸς τὰς ὕστερον διατριβάς. Διὸ τὰς παιδιὰς εἶναι δεῖ τὰς πολλὰς μιμήσεις τῶν ὕστερον σπουδαζομένων.

448 B

13. C. ἀρχομένῳ aptius ἀρχομένους.

29. Lambinus legit σπουδασθησομένων, fut. temp.

Τὰς δὲ διατάσεις τῶν παίδων καὶ τοὺς κλαυθμοὺς, οὐκ
ὀρθῶς ἀπαγορεύουσιν οἱ κωλύοντες ἐν τοῖς νόμοις· συμ-
φέρουσι γὰρ ὡρὸς αὔξησιν· γίνεται γὰρ τρόπον τινὰ γυμ-
νασία τοῖς σώμασιν· ἡ γὰρ τοῦ πνεύματος κάθεξις
ποιεῖ τὴν ἰσχὺν τοῖς πονοῦσιν· ὃ συμβαίνει καὶ τοῖς παι-
δίοις διατεινομένοις. Ἐπισκεπτέον δὲ τοῖς παιδονόμοις
C τὴν τούτων διαγωγὴν, τήν τ' ἄλλην, καὶ ὅπως ὅτι ἥκιστα 215
μετὰ δούλων ἔσται. Ταύτην γὰρ τὴν ἡλικίαν, καὶ μέχρι
τῶν ἑπτὰ ἐτῶν, ἀναγκαῖον οἴκοι τὴν τροφὴν ἔχειν. Εὔλο-
γον οὖν ἀπελαύνειν ἀπὸ τῶν ἀκουσμάτων καὶ τῶν ὁρα-
μάτων ἀνελευθερίας, καὶ τηλικούτους ὄντας. Ὅλως μὲν
οὖν αἰσχρολογίαν ἐκ τῆς πόλεως, ὥσπερ ἄλλό τι, δεῖ τὸν
νομοθέτην ἐξορίζειν. Ἐκ τοῦ γὰρ εὐχερῶς λέγειν ὁτιοῦν
τῶν αἰσχρῶν, γίνεται καὶ τὸ ποιεῖν σύνεγγυς. Μάλιστα
μὲν οὖν ἐκ τῶν νέων, ὅπως μήτε λέγωσι, μήτε ἀκούωσι
μηδὲν τοιοῦτον. Ἐὰν δέ τις φαίνηταί τι λέγων ἢ πρᾶτ-
D τῶν τῶν ἀπηγορευμένων, τὸν μὲν ἐλεύθερον, μήπω δὲ
κατακλίσεως ἠξιωμένον ἐν τοῖς συσσιτίοις, ἀτιμίαις κο-
λάζειν καὶ πληγαῖς· τὸν δὲ πρεσβύτερον τῆς ἡλικίας
ταύτης, ἀτιμίαις ἀνελευθέροις, ἀνδραποδωδίας χάριν.
Ἐπεὶ δὲ τὸ λέγειν τι τῶν τοιούτων ἐξορίζομεν, φανερὸν ὅτι
καὶ τὸ θεωρεῖν, ἢ γραφὰς, ἢ λόγους ἀσχήμονας. Ἐπι-
μελὲς μὲν οὖν ἔστω τοῖς ἄρχουσι μηθὲν μήτε ἄγαλμα,
μήτε γραφὴν εἶναι τοιούτων πράξεων μίμησιν· εἰ μὴ παρὰ
τισὶ θεοῖς τοιούτοις, οἷς καὶ τὸν τωθασμὸν ἀποδίδωσιν ὁ
νόμος· ὡρὸς δὲ τούτοις ἀφίησιν ὁ νόμος τοὺς ἔχοντας ἡλι-
E κίαν πλέον προήκουσαν, καὶ ὑπὲρ αὐτῶν καὶ τέκνων καὶ

10. C. τῶν ὁραμάτων τῶν ἀνελευθέρων.

23. C. ἔστι pro ἔστω· minus convenienter.

26. Comma iftud, τοὺς ἔχοντας ἡλικίαν πλέον προήκουσαν abeft a C. ed. If. margo pro eodem habet τοὺς πρεσβυτέρους.

γυναικῶν τιμᾶλφεῖν τοὺς θεούς. Τοὺς δὲ νεωτέρους, οὔτ' ἰάμβων, οὔτε κωμῳδίας θεατὰς νομοθετητέον, πρὶν ἢ τὴν ἡλικίαν λάβωσιν, ἐν ᾗ καὶ κατακλίσεως ὑπάρξει κοινωνεῖν ἤδη, καὶ μέθης· καὶ τῆς ἀπὸ τῶν τοιούτων γιγνομένης βλάβης ἀπαθεῖς ἡ παιδεία ποιήσει πάντας. Νῦν μὲν οὖν τοῦτον ἐν παραδρομῇ πεποιήμεθα τὸν λόγον· ὕστερον δ' ἐπιστήσαντας δεῖ διορίσαι μᾶλλον, εἴτε μὴ δεῖ πρῶτον, εἴτε δεῖ διαπορήσαντας, καὶ πῶς δεῖ. Κατὰ δὲ τὸν παρόντα καιρὸν, ἐμνήσθημεν ὡς ἀναγκαῖον. Ἴσως 449
γὰρ οὐ κακῶς ἔλεγε τὸ τοιοῦτον Θεόδωρος ὁ τῆς τραγῳδίας ὑποκριτής· οὐθενὶ γὰρ πώποτε παρῆκεν ἑαυτοῦ προεισάγειν, οὐδὲ τῶν εὐτελῶν ὑποκριτῶν, ὡς οἰκειουμένων τῶν θεατῶν ταῖς πρώταις ἀκοαῖς. Συμβαίνει δὲ ταὐτὸ τοῦτο καὶ πρὸς τὰς τῶν ἀνθρώπων ὁμιλίας, καὶ πρὸς
216 τὰς τῶν πραγμάτων. Πάντα γὰρ στέργομεν τὰ πρῶτα μᾶλλον. Διὸ δεῖ τοῖς νέοις πάντα ποιεῖν ξένα τὰ φαῦλα· μάλιστα δ' αὐτῶν, ὅσα ἔχει ἢ μοχθηρίαν, ἢ δυσμένειαν. Διελθόντων δὲ τῶν πέντε ἐτῶν, τὰ δύο μέχρι τῶν ἑπτὰ δεῖ θεωροὺς ἤδη γίγνεσθαι τῶν μαθήσεων, ἃς δεήσει μανθάνειν αὐτούς. Δύο δ' εἰσὶν ἡλικίαι, πρὸς ἃς ἀναγ- Β
καῖον διηρῆσθαι τὴν παιδείαν· μετὰ τὴν ἀπὸ τῶν ἑπτὰ, μέχρι ἥβης· καὶ πάλιν μετὰ τὴν ἀφ' ἥβης, μέχρι τῶν ἑνὸς καὶ εἴκοσιν ἐτῶν. Οἱ γὰρ ταῖς ἑβδομάσι διαιροῦντες τὰς ἡλικίας, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, λέγουσιν οὐ καλῶς. Δεῖ δὲ τῇ διαιρέσει τῆς Φύσεως ἑπακολουθεῖν. Πᾶσα γὰρ τέχνη καὶ παιδεία, τὸ προσλεῖπον βούλεται τῆς Φύσεως

7. C. ἐνστήσαντας. Sed veriorem ſcripturam eſſe ἐπιστήσαντας, adnotat etiam Camer. 232.

13. Θιατῶν probat etiam Lambini verſio, *quod exiſtimaret ſpectatorum aures iis quae prima audiunt, captas occupari.* Victorius legit θιάτρων, *ut conciliatis theatris primis auditionibus.*

ἀναπληροῦν. Πρῶτον μὲν οὖν σκεπτέον, εἰ ποιητέον τάξιν τινὰ περὶ τοὺς παῖδας· ἔπειτα, πότερον συμφέρει κοινῇ ποι-
C εῖσθαι τὴν ἐπιμέλειαν αὐτῶν, ἢ κατ' ἴδιον τρόπον· ὃ γίνεται καὶ νῦν ἐν ταῖς πλείσταις τῶν πόλεων. Τρίτον δὲ, ποίαν τινὰ δεῖ ταύτην. 5

M 42,43

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

PA
3893
P8
1810
v.1

Aristoteles
[Politica. Greek and Latin.
1810]
Politika kai Oikonomika